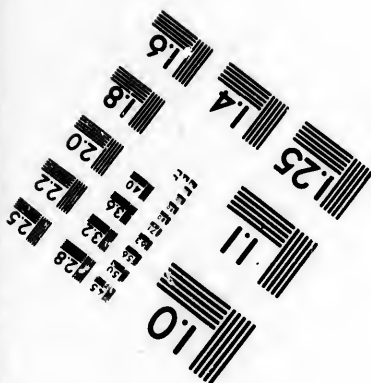
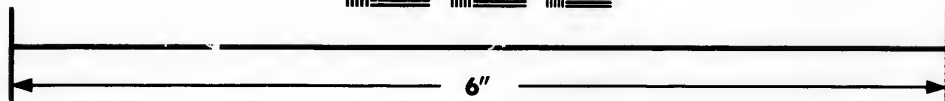
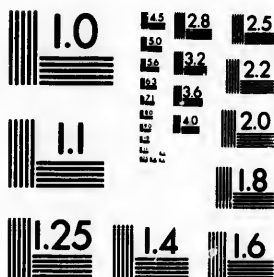

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1986

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured covers/
Couverture de couleur
- Covers damaged/
Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing/
Le titre de couverture manque
- Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material/
Relié avec d'autres documents
- Tight binding may cause shadows or distortion
along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la
distorsion le long de la marge intérieure
- Blank leaves added during restoration may
appear within the text. Whenever possible, these
have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées
lors d'une restauration apparaissent dans le texte,
mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont
pas été filmées.
- Additional comments:
Commentaires supplémentaires:

- Coloured pages/
Pages de couleur
- Pages damaged/
Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached/
Pages détachées
- Showthrough/
Transparence
- Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
- Only edition available/
Seule édition disponible
- Pages wholly or partially obscured by errata
slips, tissues, etc., have been refilmed to
ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement
obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure,
etc., ont été filmées à nouveau de façon à
obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
						/					

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

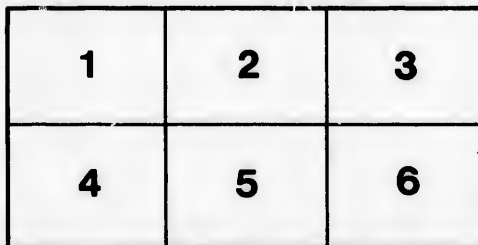
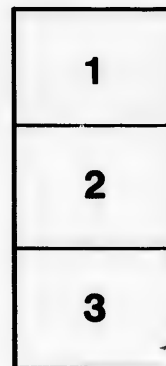
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

V

0792

V E R L A A R I N G

V A N D E

T Y P E R I J M T

BLOEYENDE OPKOMST

Der Aloude en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE

VISSCHERY.

223

VERKLARING
VAN DE
TYTELPRIJNT.

Zee, Lucht en Aarde door een schoone Vrouw verbeelt,
Op 't kundigste afgerecht op fixe Zeekompassen,
En Weereltstreeken, en 't Gesternt der Noorder Assen,
Zit op den voorgront met een' glans die ieder streelt.

De Tydt, die 't al vernielt, en alles weet t'ontdekken,
Schuift 't kleedt der onkunde op, en toont haar vrang en vry
De lang-verhoopene Groenlantische Visschery,
Om door dat klaar gezicht haar aandacht op te wekken.

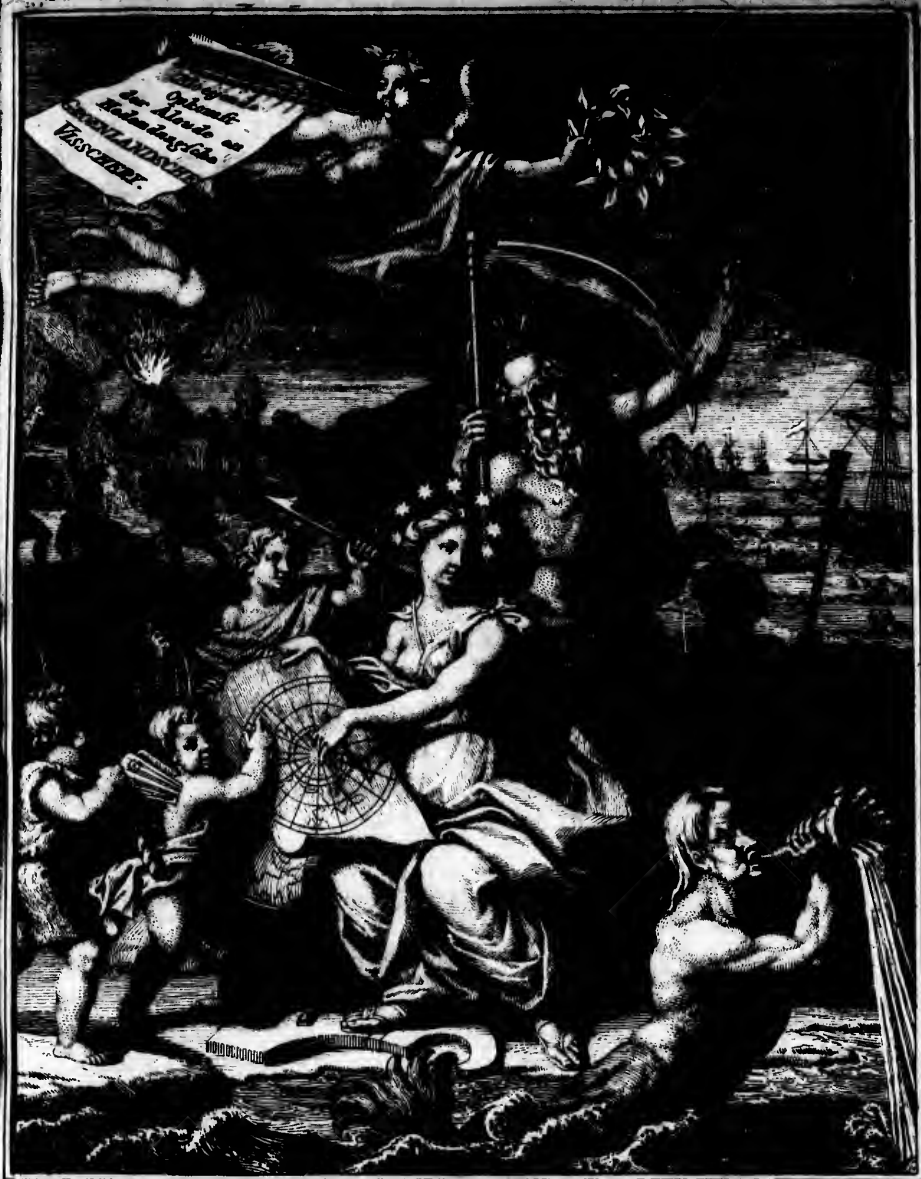
Harpoen en Lyn en Lens, haar wapenen en kracht,
Om fier den Walvisch in het pekelt te verbaazen,
En hem en bloet en ziel ten neusgaafe uit te blaazen,
Staan hier, als dienaars van haar Godtheit, op de wacht.

De Faam, gewoon den lof der braaven te trompetten,
Bazuint der Schryvren roem, en kroont hun heerlyk werk
Met eeuwigen Laurier, den prys van 't letterperk,
Waar op de volgende eeu haar toonen noch zal zetten.

De bysieraaden, hier en daar voor 't oog gemaalt,
Verbeelden stoffen die hier braaf zyn uitgehaalt.

A. BÓGAERT.

F. Otters

F. Ottens inv. et del.

Bij JOANNES OOSTERWYK Boekverkoper 1720.

J. Folkema sculp.

De overtuiging van de heiligen Petrus en Paulus

E
G

V
Waar
slag
d

Met
vo

W
In k

Vcr

B

C: G: Z O R G D R A G E R S
Bloeyende Opkomst der Aloude en Hedendaagsche
G R O E N L A N D S C H E
V I S S C H E R Y.

Waar in met eene geoeffende ervaarenheit de geheele om-
slag deezer Viſſcherye beſchreeven , en wat daar in
dient waargenomen, naaukeurig verhandelt wordt.

Uitgebreid

Met eene korte Hiſtorische Beſchryving der Noordere Geweſten,
voornamentlyk Groenlandt , Yſlandt , Spitsbergen, Nova
Zembla , Jan Mayen Eilandt, de Straat Davis , en
al 't aanmerklykſte in d' Ontdekking deezer
Landen, en in de Viſſchery voorgevallen.

Met byvoeging van de

W A L V I S C H V A N G S T,

In haare hoedanigheden , behandelingen , 't Scheeps-
leeven en gedrag beſchouwt.

D O O R

A B R A H A M M O U B A C H.

Verciert met naaukeurige, correcte en naar 't leven geteeken-
de nieuwe Kaarten en kunſtige Printverbeeldingen.

T A M S T E R D A M.

By **J O A N N E S O O S T E R W Y K,**
Boekverkooper op den Dam , 1 7 2 0.

OF NORDRAGERS
V I S S C H E R Y

W I L L I S C H A N G E T

A B R A H A M M A N A B A

M A D E I N T H E
P R I N T I N G O F F I C E
O F T H E P U B L I S H E R

JAC
JAN
ALE
JAN
COR
JAN
COR
GER
D
rech
word

Aan de HEEREN

GECOMMITTEERDEN

Der Hollandsche

GROENLANDSCHE

VISSCHERY.

JACOB NOORDHEY. - *Wegens* ROTTERDAM.

JAN van TARELINK.

ALBERT DOORNEKROON. } *Wegens* AMSTER-

DAM.

JAN BOTERPOT. - -

HOORN.

CORNELIS DIRKSZ. THEWES.

SARDAM.

JAN JACOBSZ. MOL. - *Wegens*

JISP.

CORNELIS EENHOORN. -

DE RYP.

GERRIT VIS. - - -

ZAANDYK.

Zeer Waarde en Veelgeachte HEEREN.

DE Groenlandsche Viſſchery, die men met recht een Goudmyn voor ons Landt noemen mag, word U veelgeachte Heeren, hier op het naukeu-

O P D R A A G T.

keurigste met alle haare hoedanigheden beschreeven, eerbiedig aangeboden; 't is een nieuw Werk dat van die nature nooit het licht heeft gezien, behalven een klein tractaatje of twee, vol beuzelachtige vertellingen. Maar *C. G. Zorgdrager*, een man van groote ervarenheit in de Groenlandsche Vischery, hebbende lange Jaaren voor Commandeur op Groenlandt gevaaren, geeven wy de eere als oorzaeke, dat dit Werk in de Waereldt is gekomen, overmits hy op alle zyne gedaane Reizen, met opmerking, heele nette aanteekeningen gehouden hebbende, een ontwerp van deeze natuur hadde opgesteld; het welk ons ter ooren gekomen, kreegen wy door goede Vrienden gelegentheit het zelve te zien; dies wy 't wel waardig vonden te drukken, om 'er de Waerelt dienst en vermaak mede te doen. Doch zoo als het dien oprechten Man hadde beschreeven, was het in geen order om het ter Drukkerij te brengen, nademaal hy zyne aanteekeningen, hoewel genoeg naar waarheit uitgedrukt, by alle voorvallende gelegentheden, tot onderwys zyners Amptsgenooten hadde ter neergefelt. Derhalven verzochten wy den Heer *A. Moubach*, onzen goeden Vriendt, dit Geschrift eens te doorloopen, als zynde een Man daer toe bekwaam, en wiens naam reeds door verscheidene Werkjes bekend is: welken Heer het zoo wel bevond, dat hy niet al-

alle
in
de
ste
kel
len
sch
he
me
han
zyn
beg
tee
die
tuu
I
daa
mo
op
ligt
Ve
zen
Han
tigo
sche
WA

O P D A R T A I G T

alleen de geschriften van onzen Vriendt Zorgdrager in zyn zaamenhang bragt, maer het Werk zelfs uit den grondt heeft opgehaalt, beginnende van de eerste ontdekkers dier Gewesten af, met een aaneenschakeling tot onzen leeftyd toe; hebbende de beginselen uit oude Deensche als andere Kronyken en Geschriften, met veel moeiten opgeheldert. Insgelyks hebben verscheide Kooplieden en Liefhebbers, ons mede veel dienst gedaan, welke ons niet alleen ter hand stelden dat ons aen dit Werk ontbrak, om het zyn volle beslag te doen hebben, maer daer en boven begunstigten met fraaye orginee en naar't leven geteekende Kaarten dier Gewesten, dat ik derf zeggen, diergelyke nette naaukeurige Kaarten van die natuur in de Waereldt niet zyn.

Deeze Bloeyende Opkomst der Aloude en Heden-daagsche Groenlandsche Visschery, een Werk met moeiten en kosten voltrokken, en met Kunstplaatzen op het sierlykste, dat zoo een Werk vereyft, dus in't ligt gebragt: geeve ik my de eere zeer Waerde en Veelgeachte Heeren aen U op te draagen, als weezende de Hoofden, en door de Kooplieden van dien Handel en by de Souverainen onzer Landen bevestigdigde Gecommitteerdens der Groenlandsche Visschery.

Zeer Waerde en veelgeachte Heeren, gy Besti-
ders

* *

O P D R A G T.

ders der krachten van den Koophandel, die de sterkste zenuw der vrygevochte Landen is, ik vleye my, dat uwe Geachte Perzoonadjes deezen Opdragt met uwe goetkeuring zult begunstigen; en ik bidde Godt, dat hy uwe Perzoonen en Familiën wil zegenen, dat hy uwe dagen, in zyne gunste, wil rekken met een gezonde ziel in een gezond lighaam, tot Gy naer een vergenoegt leven de eeuwige Zaligheid voor het rydelyke moogt verwisselen:

Wyl ik ben en blyve

Zeer Waerde en Veelgeachte HEEREN,

Uwen ootmoedigen Dienaer

J. OOSTERWYK.

In myn Boekwinkel den
12de February, 1720.

AAN

AAN DEN

L E Z E R.

DMmers zal 'er nooit stoffe tot schryven ontbreken; wanneer men 't eene afgehandelt heeft, doet 'er zich weer wat anders op. Indien de lust tot schryfarbeit verkleumen mogt, 't waare een groot verlies den Letterbeminnaars toegebracht, zich versteeken te zien van veele nutbaare en weetenswaardige zaaken, schoon ze wel juist niet alle den stylentop van een byna ongenaakbaare geleertheit bereiken.

Wy onderneemen dan, doch met verontschuldiging over de vermeetelheit onzer penne, die zich zoo onbedreeven, dus verre in Zee begeeven durft, mede een schryfkoers te houden, is 't niet naar de juiste afmeting van kundige lengte en breete in den Oceaan van hooggesteete degtigheid uit een welbeklokt vernuft gebooren, echter van den tongriem een weinig gesneden, zal zy 't waagen; en wy vleyen ons, dat de wichtigheit der stoffe, tot een inslag van ons geweeft gebruikt, indien 't web ergens gaapen mogt, de gebrekkelykheit van 't samenstelsel zal kunnen opweegen, zoo wy 't geluk hebben deezen onzen arbeid in handen van bescheidenheit te geraaken.

Eerstelyk zal ons erachtens te letten staan op 't onderwerp, als mede den aart en eigenschap van dien; daar na, wat nut en voordeel daar uit te trekken zy, zal met een toeleg van een grondig onderwys, op ervaarenheit steunende, rypelyk overlegt en aangewezen worden.

Vinden we hier en daar den weg van onze verhandeling opgedolven, en zien we ons weerstreeft door 't Yzige Gewest, of bepaalt de noch onbekende en onbevaarbaare Gewesten verder in te dringen? zullen we echter niet schroomen, ons Borientaalsch en Groenlandsch Wintergerecht, op zyn Hollandsch gestoofd en geschoo-

V O O R R E D E .

schootelt , den bescheiden Lezer smaaklyk voor te zetten ; en schoon, niet tegenstaande onze bekleumde hand naauyls bestand is , door 't stremmen van den inkt haare pen te bettieren , nochtans trachten we met een waanloos begrip, dit gebirk voor te komen : doch onder beding , dat men 't alles t'eenemaal op den as van oordeel en ervaarentheit draaye.

Zyn we dan elders tot in den grond en tot den bodem deezer verhandelde stoffe niet genoeg doorgedrongen ? 't is niet onze onkunde, maar 't wyffelend geval alleen te wyten , waar mede voornamentlyk deeze wetenschap verzelt gaat, gelyk door onzen Schryver, in zaaken van de Visschery , met zyn redenerend onderwys word getoont; en hoe zuiver een oordeel hier toe vereischt word, nochtans verdient het , dat het op den wetsteen van ervaarentheit gestreken zy.

Om des Schryvers gedachten over dit onderwerp hier nevens uit te drukken , zoo zegt hy : „ dat , nademaal de Groenlandsche „ Visschery te bedienen , veele Jaaren zyn Ampt en Handteering „ is geweest, hy zich oordeelde aan die kennis en wetenschap des „ te meer verschuldigt te zyn , als of hy een ander handwerk had „ geoeffent , of een onverschillig beroep had waargenomen , „ dat hy , behalven zyn eige ervaarnis in deeze Visschery , naar „ veele zaaken , by oude en ervaare Commandeurs heett getracht „ naar een grondig onderzoek , verscheide Dagregisters , Historiën en Jaarboeken nageslagen , en bovenal met een naarstige „ opmerking , alle merkwaardige voorvallen , zich zelven bejegt , gaa geslagen en in zyn Jaarlyksche Dagteekeningen „ op een byzondere wyze aangeteekent , om alzoo voor zich „ zelven een goed begrip van eigen bedryf en verrichting t'erlangen.

„ Toen hy nu door dit zyn onderzoek gewaar werd , hoe ver- „ dicht en beuzelachtig eenige Jaarboeken en Historiën over dee- „ ze stoffe schreeven, zulks 'er in 't minst geen onderwys ter ervaarnis over deeze Visschery in 't algemeen meê verzelt-ging; „ zoo dacht hem vreemd , in dit onderzoek noch nooit een vol- „ kome beschryving, niet alleen van een doorkneed en kundig Hi- „ storischryver, noch slechts van een oud en ervaaren Commandeur

„ gevon-

V O O R R E E D O E . V

„ gevonden te hebben, die getracht had, deeze voorname Viffche-
 „ ry, eensdeels van sommige Jaarboeks feylen te zuiveren, en
 „ voornamentlyk anderdeels, met zyne ervaarentheit eenige jon-
 „ ge Commandeurs ten onderwys te dienen.

„ Men zou my (vervolgt den Schryver) wel te gemoet voeren:
 „ dat deeze Viffchery meer het geval onderheevig is, dan 't be-
 „ dryf der Boulieden, Hoveniers en Warmoeziers, of het wis-
 „ kunftig gedrag in d' *Arithmetica*; *Astronomie*, *Geometrie* en an-
 „ dere diergelyke behandelingen en kunsten, dat door oeffening
 „ kan geleert worden: in 't eerfte, door waarneeming van
 „ zaaizoenen en tyden, en in 't andere waar in de getallen en
 „ aancenverknochte regels met vrucht zyn waar te neemen;
 „ maar met de Viffchery is 't geenzins dus gestelt. Derhalven,
 „ hoe ervaaren men zy, zal men 't telkens daar in zeer toevallig
 „ en veranderlyk vinden, zulks de ouden jaarlyks weder even-
 „ wys gelyk de jonge Commandeurs t'huiskomen, konnende zich
 „ even min naar een gestelde regel schikken, dan aan anderen
 „ eenig regelmatig onderwys geeven, hangende alles van 't ge-
 „ luk en 's hemels zege af.

„ Deeze voorwendfels hem niet onbewuft, konden hem noch-
 „ tans niet voldoen, om alleen op 't bloot gezegde, volgens
 „ de fleur van 't meeste gros, deezen slenter te volgen. Maar
 „ overdenkende welk een Kapitaal hem onder zyn bestier werd
 „ aanvertrouwt, dies trachte hy zoo veel mogelyk een regelma-
 „ tig en goed begrip van zyn eige doening te bekomen, zon-
 „ der evenwel hier door, 's Hemels zege niet te wraaken, of
 „ zyn gedrag aan 't bloote menschelyk vernuft te hechten, noch
 „ 'er zich ook t'eenemaal van t'ontrekken: 't best handele men
 „ naar zyn eige meening, even eens als in den Landbouw en
 „ meer andere bedryven van dien aart, alhoewel 'er den groei
 „ en wasdom voornamentlyk van 's Hemels zege afhangt; noch-
 „ tans zoo is het waarneemen der zaaizoenen, 't ploegen, mœ-
 „ ten en meer andere bereidingen geenzins onnut, want de
 „ menschelyke pligt en te werktelling van zyn vernuft, gaat
 „ met die zege gepaart. Insgelyk is men gehouden zynen pligt
 „ verftandiglyk en getrouw in de Weetenfchap van de Viffchery

V O O R R E D E .

„ waar te neemen , dies men 't onderwijs niet t'eenemaal moet
 „ verwerpen , maar wel toezien , dat men noch door onkunde ,
 „ noch door achteloos verzuim zynen pligt niet verwaarlooze ,
 „ en echter deeze achteloosheit geenen glimp geeve , noch onder
 „ 's Hemels zege verbloeme .

„ Om nu deeze achteloozen hun verbloemd geweer uit de
 „ hand te wringen , en de noch jonge en alle leergierige Com-
 „ mandeurs met zyne ervaarentheit te dienen , is hy eindelyk te
 „ raade geworden , dit zyn ontwerp , in vercheide jaaren by
 „ wyze van aanteekening , alleen voor zich zelve ontworpen ,
 „ aan een ieder mede te deelen , in vertrouwen , dat het allen
 „ leezuchtigen Commandeurs , Stuurlieden , Harpoeniers en an-
 „ dere Bedienden ten nuttelyk gebruik zal dienen , en met dee-
 „ ze verwachting , dat het den ouden en ervaaren Comman-
 „ deurs niet schaden zal , maar hen aanleiding geeven , om de
 „ gebreken te helpen verbeeteren : als vindende nu reeds een
 „ schets , op welkers spoor een volkome Beschryving op te maaken
 „ zy , deeze alom beruchte Visfchery genoegzaam waardig .

„ Gelykerwys men dan veel nut uit de *Aritmetica* voor den
 „ Koophandel weet te trekken , als ook uit de Wiskunft ver-
 „ scheide Mathematifche Weetenfchappen , die volgens de kunst
 „ der Zeevaart den Stuurlieden niet weinig ten dienft zyn , zoo
 „ is hier uit blykbaar , dat zodanige Mededeelders deezer wee-
 „ fchappen , een lofelyk werk hebben verricht , hunne gaaven
 „ voor 't gemeene welzyn opofferende . Maar wat onze Vis-
 „ fchery aangaat , is 't nochtans kennelyk genoeg , dat 'er in
 „ een welgeoeffende kennis door 't wel handhaven der Visfchery
 „ zodanig een voordeel fleekt , zulks 'er veel menfchen deel in
 „ hebben ; voornamentlyk die van de Scheepsbouwery beftaan ,
 „ Uitreeders van Schepen ; Leveraars van Leeftocht en Scheeps-
 „ behoeften ; Vervaardigers van Gereedfchappen tot de Wal-
 „ vifchvangst ; Traan- en Baandekopers ; Arbeiders , Sjouwers ,
 „ Schuifevoerders , en wat meer is : een groot getal Comman-
 „ deurs , Harpoeniers en andere Scheepsbedienden en Matroozen ,
 „ die jaarlyks hun gewin op de Neering deezer Visfchery zoeken
 „ en voor een groot gedeelte daar uit beftaan .

„ Dec-

V O O R R E D E.

„ Deze redenen overweegende, vond hy zich bewoogen, zyn „ ontwerp ten dien einde op te maaken, zulks 'er een ander op „ merkend oeffenaar eenig genot van te verwachten hadde.

Dus mogt nu deeze vrucht wel niet geheel vruchteloos wezen, naardien den toelag alleen tot onderwys is aangelegt, en ook om te dienen, waar voor men zich te wachten heeft. Dies loopt dan het verlangen, om onzen Landnaat dienst te doen, zynen draf, nademaal wy ons verbeelden, dat d'ervarnis, de beste Schoolmeesteresse, te beeter schoolgeid aan hun verdienen zal; en zulks te meer: vermits 'er den rook uit voort komt, waar van der Kooplieden Schouw kan rooken. Hierom is 't, dat wy geneegen waren, om dit werk, alhoewel in zich zelve, de Vischery alleen raakende, genoeg voldongen, met verscheide keurlyke zaaklykheden te verryken, vervattende in zich een Historische Beschryving van alle deeze Noordere Gewesten, gemeenlyk onder den naam van Groenlandt bekend; en om hier toe te geraaken, vertoonen we vooraf, inleidingsgewyze, een schets van alle de Kust- en Landtontdekkers, zoo sedert eenige eeuwen zich in dien hachlyken arbeid hebben afgeslooft. Nadat wy dan tot onderzoek van eenige Oud- en Nieuw-Groenlandsche Historiën en zaaklykheden van een keurlyk gewicht getreden zyn; wenden wy 't naar Yslandt, welkers aloude gedenkenissen worden opgeslagen en ontvouwt; en zoo veel mogelyk allen bygeloof voordachtrelyk ter zyden geschoofen: want wy vervaaren ons nooit voor den stem der schimmen, vermits der Geesten gewoonte is, niet dan binnens monds te prevelen, welker praatjes wy luttel achten, en daarom niet naa vertellen, gedachtig, dat 'er niet weinig too hoort, Liederen van onzen Landnaat by den neus om te leiden, wanneer ze oogen in den nek hebben. Dus hebben we ons dan zoo veel mogelyk door de verwarring van een mengelmoes deezer Borientatische of Noordsehe Gebeurtenissen gered, en 't hinken onzer penne, door Schryvers doordringende van oordeel doen steevigen, schoon wy niet ang voor den arbeid en 't Hoofdbreeken waren. Ook hebben we den Beminnaars van Boekoeffening ten dienst, zoo nu en dan waar 't pas gaf, eenige aanmerkelyke zaaken met verscheide keurlyke stoffen verzelt, als

bloem-

V O O R R E D E.

bloemfchakeerfels tuffchen beiden in gelast , hunne opmerking wel waardig.

Naa de verhandeling van Yslandt , stevenen wy 't naar het van ouds zeer Vischryke Spitsbergen , Vischryk zeggen we , nademaal 't 'er certyds voor de Visschery zoo wonder wel slaagde , dat men maar slechts Schepen derwaart uit te ruiten had , wilde men die vol en zoet met eene schoone laading van smeerige , doch echter goed voordeel opbrengende traanstoffe , binnen vier Maanden de Maas en 't Y weder zien opzeilen. Sedert d'ontdekking van dit Eiland , heeft 'er vervolgens de Groenlandsche Visschery haaren aanvang genomen , en met een gezeegenden voortgang , jaarlykschatten den Vaderlande toegebracht , waar door de Reedery krach-
tig gestyft , onderling een welgeordende Maatschappy aanging , die nochtans door beurtwisseling der Waereldlyke onzekerheden allenks wederom gezwakt en geen kleine haapering onderheevig werd , tot men eindelyk alle haare kostbaare toebereidselen , in dit guure Gewest gestigt , met de loop- en koersverandering der Visschen , door 't gheetig vervolgen veroorzaakt , wederom sloopte.

't Zelfde lot viel mede de Visschery aan Jan Mayen Eiland te beurt daar 't anders niet min Vischryk dan te Spitsbergen was , waar door men toen genoodzaakt werd , de Zeevisschery voor eerst ter hand te neemen , en vervolgens zich in 't Ys te waagen , te vooren meer dan de Ciciliaansche *Charydis* en *Sylla* geschouwt.

Hoe deeze Ysvisschery hedendaags noch in zwang gaat en best dient waargenomen , toont onzen Schryver doorgaans vernuftelyk , wanneer hy zyne redeneering met d'ervaarentheit gepaart , dus onderwysgeerig voorstelt , dat alleen een naaukeurige achtgelying veel vermag , om de zwaarigheden die zich somtyds in de Visschery opdoen , uit den weg te ruimen , want zich alleen maar op het Ipoorloos geval vertrouwend , zullen 'er telkens zodanige onverwachte wederwaardigheden zich opdoen , dat men naauwlyks weet hoe zich in deeze ongelegentheden te redden , en zyne zaaken ten besten van de Reedery aan te leggen. Word men dan allenks door een geduurige opletentheit erwaarend , zal

zal

V O O R R E D E .

zal deze erwaarnis veeltyds in diegelyké ongelegentheden wonder wel te pas komen.

Naardien nu den Schryver voornamentlyk zich daar op toegeleegt heeft, deeze beruchte Visschery met zyn ontwerp, uit een lange achtgeving gebooren, gelykerwys niet zodanig een yver te dienen, als hy die by zyne noch frisse en jongdige Jaaren in Persoon als Commandeur getrouwelyk gediend had; zoo vonden we ons deswegen ingewikkelt, dit zyn ontwerp, op zyn Zee-mans opgestelt, als zich 't best op zyne gewoone Handtoering verstaande, waar in wy hem verre boven 't gemeene bereik van anderen zyns gelyken geoeffent gevonden hebben, doorgaans wegens den trant van zyne schryfaart wat te verstellen, zonder nochtans in 't minst de zin van zyne gedachten te quetsen; want woorden zyn zwaaibaar, doch de zin moet pal staan, nademaal ze geen vreemde uitlegging veelen wil; dat dan al vry wat moeiten in had: naardien zyne redeneeringen vraag- en antwoords gewyze waren ingestelt, die wy noodzaaklyk op een andere leest schoeijen moesten, om al 't zaakelyke in een aaneenschakelende redenvoering over te brengen, nademaal het bestek, zoo als 't door onzen Schryver ontworpen lag, ons in die gestalte niet dienen kon, vermits 'er een gantsch ander maaksel uit stond gebooren te worden. Dies worstelde in 't overleg de rede, volgens onze keur, met de verkoore zinlykheit en schikking, tot 'er eindelyk deeze onze verhandeling uit ontsprooten is, die wy nu onder den Tytel van **BLOEYENDE OPKOMST DER ALOUDE EN HEDENDAAGSCHE GROENLANDSCHE VISSCHERY** onzen Landsgenooten mededeelen: een werk, voonamentlyk de Groenlandsche Visschery behelzende, welker stoffe niet alleen nieuw is, en nooit te vooren beschreeven, maar ook voorbedachtelyk naar waarheit zodanig ingestelt, dat 'er in 't minst geene verdichte en beuzelachtige zaaken noch opgepronkte zwetseryen mede vermengt zyn.

Gebruik dan des Schryvers en onzen Arbeid ten nutte, 't zy die in opvolging van eigen oeffening in zyn beroep ten dienste van de Visschery word aangelegt, 't zy dat zich eenige Belanghebbers daar in voordeelt vinden; behalven dat Beminnaars der Letteren, zoo wy ons verbeelden, in 't leezen van deeze Verhandeling, nooit van dien aart

* * *

hen

V O O R R E D E .

hen voorgekomen, mede zich vergenoegen zullen: ten wiens dienste voornamentlyk, wy achter deeze af handeling; ons door den Schryver en een voornaam Liefhebber de stoffe daar toe ter hand gestelt, noch een nagerechte te voorschyn brengen, zodanig befaust en toebeleid, dat het hen den weetlust niet ontsmaakelyk verzadigen zal, vermits men 'er een volkome bericht van d' uitrusting ter Groenlandfche Visschery vind aangeteekent, waar nevens men mede al het Scheepsleven gedurende deeze Visscheryoeffening naar waarheit beschouwen kan. Hier mede wenschen wy den Gunttigen Lezer alle heil, en zullen ons onder zyn bescheiden oordeel, deezen onzen arbeid getrooten, met te toonen dat wy zyn:

Zynen bereidwilligen Dienaar

A. MOUBACH.

Korte

In
Van
Ong
Geste
Vruc
Groer
Onder
Yslan
Hand
Alou
Zeema
Verfch
Eerste
Ongem
Gestelt
Spitsber
Veelerl
Eilandf
Noordk

Korte inhoud der

HOOFTSTUKKEN.

Inleiding: handelt van d' eerste Kust- en Landontdekkers in 't algemeen.

E E R S T E D E E L.

I. HOOFTSTUK.

Van d' eerste Ontdekkers van Groenlandt, en wie die waren. 1.

II. HOOFTSTUK.

Ongemeene Vischrykheit der Groenlandsche Zee; en omstandig bericht van d'Eenhoorns gegeven. 6.

III. HOOFTSTUK.

Gesteltheit en gematigheid der Oud-Groenlandsche Lucht, enz. 10.

IV. HOOFTSTUK.

Vruchteloze togten der Deenen naar Groenlandt, enz. 12.

V. HOOFTSTUK.

Groenlandsche Compagnie te Koppenhagen opgerecht, zend Schepen naar de Straat Davis. 21.

VI. HOOFTSTUK.

Onderzoek over Groenlands strekking naar Tartarië en America, en bericht over Spitsbergens byzonderheden, enz. 24.

VII. HOOFTSTUK.

Yslands strekking en uitgestrektheit, eerste Ontdekkers, en 's Lands gelegenheit, enz. 34.

VIII. HOOFTSTUK.

Handel en bedryf der Yslanders onderzocht. 47.

IX. HOOFTSTUK.

Aloude Landbestier van Yslandt, invoering van 't Kristendom, enz. 49.

X. HOOFTSTUK.

Zeemagt der Yslanders eertyds, en d' aloude Bevolkers naagespeurt. 53.

XI. HOOFTSTUK.

Verseide gevoelens wegens Yslands bevolking onderzocht. 60.

T W E E D E D E E L.

I. HOOFTSTUK.

Eerste Ontdekkers van Spitsbergen, en waarom dus genoemt, enz. 67.

II. HOOFTSTUK.

Ongemeene koude te Spitsbergen, en den aart der Verheevelingen beschreeven, enz. 71.

III. HOOFTSTUK.

Gesteltheit van 't Ys omtrent Spitsbergen, enz. 75.

IV. HOOFTSTUK.

Spitsbergen en Jan Mayen Eilandt, eertyds Vischryke Gewesten, enz. 78.

V. HOOFTSTUK.

Veelerly soorten van Walvissen, waar onder d' Eilandsche Walvisch de voornaamste is, enz. 80.

VI. HOOFTSTUK.

Eilandsche Walvissen waar zich onthouden. 't Walvischaas beschreeven en waar meest gevonden word, enz. 87.

VII. HOOFTSTUK.

Noordkapers Gewest beschreeven, als mede dat der Vinvissen, enz. 91.

*** 2

VIII.

Korte

VIII. HOOFDTSTUK.

Of de Biskayers d' eerste aanleiders tot de Walvischvangst zyn geweest. enz. 98.

IX. HOOFDTSTUK.

't Walvisch Gewest van een ruime uitgestrektheit beschouwt. enz. 103.

X. HOOFDTSTUK.

Verseide gevoelens over den doortogt door de Waigats onderzocht. 106.

XI. HOOFDTSTUK.

Hoedanig de Walvissen tot in de Tartarische Zee-doordringen onderzocht. enz. 113.

XII. HOOFDTSTUK.

Gedachten over de warmte der Zon en haare werkzaamheit. enz. 134.

XIII. HOOFDTSTUK.

Koershouding der Zuidys Visschen, en hoe men die moet opsporen. enz. 140.

XIV. HOOFDTSTUK.

Zuidys Visschen van hun gewoon Gewest kundig, en hunne vlucht voor den komst der Groenlandische Vloot. enz. 157.

DERDE DEEL.

I. HOOFDTSTUK.

Westys Visschen waar voornamentlyk gevonden. Vaart op Spitsbergen begonnen en wanner. enz. 157.

II. HOOFDTSTUK.

Walrussen en Robben hoedanig gevangen. enz. 165.

III. HOOFDTSTUK.

Eerste opkomst der Walvischvangst, die voordeelig was, en door Compagnieschap ontrent de Bayen van Spitsbergen geoeffent wierd. enz. 172.

IV. HOOFDTSTUK.

De Groenlandische Maatschappy allenks weder gewakt en om wat reden. enz. 175.

V. HOOFDTSTUK.

Eilandische Walvisch van voor Spitsbergen verjaagt, en de Zeevißchery ondernomen. enz. 197.

VI. HOOFDTSTUK.

Ysvißchery ondernomen, en hoedanig. De wykende Visschen nagespeurt 203.

VII. HOOFDTSTUK.

Westysvißchery hoe verre zich uitstreckt. Hooge Graden gereeder dan laage om Visch op te doen. enz. 208.

VIII. HOOFDTSTUK.

Werwaarts de Visch te vinden, wanneer plaatsen en tyden wel worden onderscheiden. enz. 211.

IX. HOOFDTSTUK.

Vißchery op laage Graden wanneer tydig is; Oud-Groenlands strekking voor wiens Kusten Walvischaas gevonden word, waar zich veel Visch onthoud. enz. 215.

X. HOOFDTSTUK.

Overwintering op Spitsbergen. Verseide Observatiën over 't Noorderlicht. 221.

XI. HOOFDTSTUK.

Verseide vreemde ontmoetingen en ongevallen den Groenlandsvaarders bejegen. Loosheit tusschen de West en Zuidys Visschen hoe't onderscheiden. enz. 235.

XII. HOOFDTSTUK.

Zaaken wegens de Vißchery noodig in acht te neemen. enz. 248.

XIII. HOOFDTSTUK.

Misbruik in den Traan-en Baarden handel afgeschafft. Voordeelen door de Vißchery sedert eenige Jaaren behaalt. enz. 260.

Groenlandische Walvischvangst in haar byzonder Scheepsleven en gedrag beschouwt. 287.

BLOEY.

BLOEYENDE OPKOMST

Der Oude , en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE V I S S C H E R Y .

E E R S T E D E E L .

I N L E I D I N G .

Handelende van d'eerste Kust en Land-Ontdekkers
in 't algemeen.

Al niet onbehaaglyk zyn , een kort Vertoog te doen , over de zeeghaftige Onderneemingen en Ontdekkingen sedert eenige eeuwen naar veele Gewesten der Waereld gedaan , en zoo roemwaardig en kloekmoedig uitgevoerd , waar onder die naar d'afgeleegene en onbekende Noorder-Gewesten , niet min dan alle anderen uitmunten , Meerendeels hadden ze geen en anderen grondslag ; dan daar door den Koophandel allerwegen uit te breiden , en 't zy met beschaafde of onbeschaafde verre afgelege Volkeren zodanig een gemeenschap aan te gaan , waar door niet alleen eigen nut en voordeel wierd beoogt , maar ook den wederzydschen band van oprechte vriendschap gelegd , om allenks een menschelyke t'zamenleeving op te rechten .

Niets nuttelyker was 'er dan voor 't Gemeen , als dat men naaukeurige en schranderere Reistogten ondernam , en ook te gelyk niets moeyelyker voor d'eerste Onderneemers van de zelve , nademaal 'er zoo veele bequaame en noodige hoedanigheden worden toe vereischt . Genoegzaam moet men bekennen , dat het bynaa onmooglyk is , in een Perzoon , hoe ervaren hy zy , alle de vereischte wetenschappen te bezitten , die tot zodanig een

Oogmerk ,
waaron
d'ontdekkin-
gen van on-
bekende lan-
den wierden
ondernoo-
men .

Hoedanig-
heden in den
Ontdekker
vereischt .

*

T W E N T I E H D E N G O U D

een Onderneeming van nooden zyn; te weten: dat hy de Historiekunde, Sterrekunde, Aardklootkunde, Zee- en Waterkunde, Zedekunde, Koophandel enz. grondig veritaat.

die veeltyds
gebreklyk
waren,

Hierom is 't dat meest alle de Onderneemers deezer Reistogten, de noodige bequaamheit niet bezeten hebben; om hunne Ontdekkingen met zodanig een vrucht te doen, als wel het oogmerk hadde vereischt; en om welker reden zy zich dan blootelyk vergenoegen, met zodanige zwakke berichtgevingen van hun bedryf, dat 'er veel onnoodige zaaken, en die somtyds noch tegenstrydig zyn, door hen worden opgeteekent, alleen door een gebrek van naaukeurigheid, met hunne onkunde verzelt. Hier in te voorzien, heeft men deeze gebreklykheit door een nader onderzoek trachten te verbeteren; waar aan voornamentlyk gearbeid hebben: *Ramusus*, *de Bry*, *Hackluit*, *Purchas*, *de Laet*, *Thevenot* en meer anderen; die, 't zy zelf ter deezer Ontdekking hebben uitgeweest, of naaukeurig de berichten van verscheide Ontdekkers ingezien, en ons zeer nuttelyk in zyne byeen verzaamelde schriften nagelaten.

en daarom
verbetert
dienden.

de 1492
Winding van
't Kompas

Sedert d'Ontdekking en uitvinding van 't Kompas, heeft *Jaande Betencours* in den aanvang van de vyftiende eeuw de Kanarische Eilanden ontdekt, en dit was d'eerste aanmerklyke Reistogt, die dus verre op den Atlantischen Oceaan naaby de * Noorder Keerkring wierd gedaan. Vervolgens deden de Portugeezen en Castiliaanen verscheide Reistogten op denzelfden koers, en ontdekten langs de Afrikaansche Kusten eenige Eilanden in den Oceaan. *Bartholemi Diaz* geraakte *Cabo de Bona Speranca* ten einde deezer gemelde eeuw te boven, en bezocht de Kusten ten Oosten van Africa. *Vasco de Gama* nam insgelyks deeze koers; en hunne Navolgers zyn tot de Oostelyktye eindpalen van Aste doorgedrongen.

Wat voor-
deel daar uit
ontsprooten
is.

• Een Nieuwe
waereld
doet zyn
in ontdekt;

De roemruchtige *Christoffel Columbus*, stak in den jaare 1492 ter ontdekking van de Nieuwe Waereld, onder d'uitrusting van Koninginne *Isabella* naar de Kanarische Eilanden over; en naar 't Welten wendende, ontdekte hy de Eilanden *Cuba*, *Espagnola*, de *Caribes*, *Guardeloupe* en *Jamaica*. Van daar steevende hy vervolgens naar de vaste Kust; en ontdekte een gedeelte Lands door

• Tropicus Cansti.

doe
nus
spu
Fog
in
daa
no
Die
den
stre
ten
nig
dek
de
ning
zich
in,
hy
leef
lyk
alle
en
hoog
krac

Se
ontd
Hav
der
der
de z

I N L E I D I N G.

door d'Indianen van dien Landaart *Paria* genoemd. *Alonzo Ni-* Waar in hem
nus volgde dit spoor. Insgelyks *Alonzo d'Ojeda*, en *Americus Vo-* veelc anders
sputius. *Pinzon* ontdekte A°. 1499 eenige Zuiderdeelen. *Alonzo* nagevolgt
Fogueda en *Diego Nicuza* leiden d'eerste grond van Regeering syn. om
in deeze Nieuwe Waereld, door den Castiliaanschen Koning deze ont-
daar toe afgevaardigt. Insgelyks waren *Anciso* en *Lopez d'Ola-* dekking ver-
no gelast, *Carthagena*, *Nuestra Senora de la Vittoria*, *Nombre de* der uit te
Dios, *Dariën* enz. in bezit te neemen. Alle deeze Opperhoof- breiden.
den, geraakten eerlang onderling oneens, 't zy wegens d'uitge-
strektheit van hun bestier, 't zy om de greechtigheit naar schat-
ten, die deeze ontdekte Gewesten uitleeverden, zulks het wei-
nig scheelden of de Castiliaanen zouden de vrucht hunner ont-
dekkingen eerlang wederom verwaarlooft hebben. *Vasco Naves*
de Balboa, een der aangestelde Opperhoofden, de gunst des Ko-
nings verlooren hebbende, besloot door nieuwe Ontdekkingen
zich weder in de zelve te wikkelen; dies drong hy Landwaart
in, tot aan de Zuidzee en de Golf van *St. Michaels*. Hier moest
hy en de zynen niet weinig gevaar bezuunen, vermits hen den
leestogt nevens andere noodzaaklykheden op 't aller onverdraag-
lykste ontbrak. Gelykerwys de Fabel van *Midas* getuigt, die
alle onnoemlyke rykdommen voor zyn grootste goed verkooft,
en echter den doodelyken hongier smaaken moest; door den
hoogdraavenden Dichter *L. Rotgans* in zyne Zedelessen dus
krachtig uitgebeeld:

Hy hadt den rykdom voor zyn grootste goeds verkoren.

Geef, zegt hy, dat al 't geen ik raake in goud verkeer.

Maar hoe verging den Vorst dat onbedacht begeeren?

Gansch qualyk: Want de maag kon geen metaal verteeren.

't Geschenk was doodelyk dat hem de Wyngodt gaf.

Sebastiaan Cabot een Venetiaan, door zoo veel welgelukte
ontdekkingen bekoort, ruste twee scheepen uit; vertrok uit de
Havens van Engeland, en steevende tot op 55 Graden Noor-
der breete. *Pedrarria d'Avila* wierd voor algemeen Bevelhebber
der Nieuwe Waereld uit Spanje afgevaardigt; Hy benaastig-
de zich in 't bevaaren van de Zuidzee, ten dien einde eenige

Zee alge-
meene Land-
voogd naar
de ontdekte
Nieuwe
Waereld gen
soonden.

I N L E I D I N G.

sterktens opwerpende. *Gaspar de Morales* door deezen zelfden Bevelhebber afgezonden, trok over 't gebergte naar de Zuidzee. Veele Hoplieden *de Morales* op deezen togt gevolgt, beroofden d'Indiaanen van alles, op een gewelddaadige en barbaarsche wyze: maar deezen, om zich te wreken, in hinderlaag gelegen, ontweldigden den Spanjaarden wederom van den geroofden buit. *Juan Solis* en *Juan Ponce* met eenige manschap op ontdekkingen uitgezonden, wierden byna ter zelve tyd door de *Karibaanen* overrompelt, en door hunne greetige ingewanden verflonden. *Vasco Nunez* voorhebbende ten Zuiden nieuwe ontdekkingen te doen, om zich 't juk van *Pedrvria* r'ontrekken, wierd, midlerwyl de tegenwind hem te vertrekken ophield, ecrang aangehouden, en gedoemt het hoofd te verliezen.

Onlusten onder deze nieuwe Regeering ontstond.

Midlerwyl het zich dus in d'eerste ontdekkingen der Indiën onder de Spanjaarden toedroeg, had *Ferdinand Magellaan* een Portugees, eenen weezin tegen Koning *Emanuel*, zyn Heeren Meester opgevat, dies vertrok hy naar 't hof van Spanje. Hy bood zynen dienst deezen Monarch aan, om de waereld rond te zeilen, en d'ontdekking der Spesery Eilanden te voltrekken. Karel den vyfden was 't die hem van vyf schepen voorzag, door een manschap tweehondert en vyftig sterk verzelt; hier mede vertrok hy in den jaare 1519 van Sevilje; nadat hy vergeefs getracht had de Rivier *de La Plata* door te steevenen, overwinterde hy in de haven *St. Juliaan*: vervolgens zette hy zyne koers voort, vond een Straat die gemeenschap met de Zuidzee had, en men van toen af de Straat van *Magellaan* noemde. Dus was hy d'eerste der Europiaanen die d'Atlantische Oceaan tot in de Zuidzee doorsteevende, en deeze zee overstak, den gantschen Aardkloot rond zeilde, by de Moluksche Eilanden aanquam, vervolgens *Cabo de Bona Esperanca* voorby loopende; zulks deezen togt in den tyd van drie jaaren voltrokken wierd. Dit spoor door verscheide anderen gevolgt, wierd eindelyk, in den jaare 1539, door deeze voornoemde Straat, *Peru* ontdekt.

Ferdinand Magellaan gaat ingeelyks op ontdekking uit. Vind de Straat *Magellaan* naar hem: genoemt, en zeilt vervolgens den Aardkloot rond;

Waar in hem *Draak* naar volge.

Vervolgens ondernam *Francois Draak* in 't jaar 1577 zyne beruchte Reistocht rondom den Aardkloot, met vyf schepen; hy stelde koers door de Straat van *Magellaan* naar *Peru*, van daar naar

naar
diën,
't ove
van
d'eer
van
Na
wierd
mient
tens t
daar
Maar
d'onn
gestu
Alba
Tbo
in de
zeilde
toege
On
Noor
den
Melis
Van
te vo
in 't
In
verze
wiens
Straat
gevon
de E
den be
De
re 16
zes F
laan c

I N L E I D I N G.

naar *Mexico, California* enz. en keerde weder, door d'Ooft-Indiën; *Cabo de Bona Esperanca* om vaarende, naar Engeland. In 't oversteevenen van de Zuidzee, wierd *Draak*, door storm; van *Winter*, zyn gezelschap afgescheiden; *Winter* stak toen d'eerste weder te rug over de Zuidzee, en quam door de Straat van *Magellaan* wederom in den Atlantischen Oceaan.

Naa verscheide gedaane tochten door deeze gemelde Straat, Voorneemen om den doortogt van deeze Straat te hinderen, dat vruchteloos afloopt. wierd in den jaare 1584 Koning Philips den tweeden door *Sermiento* geweldig aangezocht, om in de Straat *Magellaan* Sterkten te bouwen, en 'er een Volkplanting op te rechten, zulks daar door den doortogt van vreemde Natiën geweert wierde: Maar door schipbreuk, hongersnood, en mooglyk ook door d'onmenschelykheit der *Patagonen*, wierd deeze onderneeming gestuit, in weerwil van de poogingen, door den Hertog van *Alba* daar toe aangewend.

Thomas Candis was de derde, die gelukkig in den jaare 1586, Derde togt door Candis, in den tyd van twee jaaren en twee maanden den Aardkloot rond zeilde, waar over *Magellaan* en *Draak* ruim drie jaaren hadden toegebracht.

Om nu tot onze Landsgenooten over te gaan; *Olivier van Noord* was 't, die in den jaare 1598 de vierde Reistogt rondom den Aardkloot deê. Zyn Opperstuurman was een Engelsman, *Melis* genoemd, die *Candis* te vooren in zynen togt verzelt had. Van *Noord* hield de zelfde koers als *Magellaan, Draak* en *Candis* te vooren gehouden hadden, en quam naa drie jaaren wederom in 't Vaderland aan te landen. Vierde door van Noord.

In den jaare 1598 stak de Vloot van *Van der Hagen* in zee, verzelt van *Jaques Mahu, Simon de Cordes, Sebald de Weert* enz. wiens Opperstuurman *Willem Adamsz.* was, doch moest, in de Straat gekomen, veel uitstaan; tot aan de mond van de Straat gevordert, wende men 't Zuidwaarts, wanneer *Sebald de Weert* de Eilanden ontdekte, sedert met den naam van *Sebalds Eilanden* bekend.

De vyfde Reistogt rondom den Aardkloot, wierd in den jaare 1614 voltrokken door *George Spilbergen*, als Opperhoofd van zes Hollandische schepen, waar mede hy de Straat van *Magellaan* doorsteevenende, over de Zuidzee in Indiën quam, en naa Vyfde door Spilbergen.

I N L E I D I N G.

een togt van drie jaaren weder in Holland aanlande.

Verfchelde
ontdekkin-
gen der Ne-
derlanders

Vervolgens hebben de Nederlanders verfcheide ontdekkingen ten zuiden de Straat *Magellaan* gedaan, en aan die Landtreenken deeze namen gegeven, als 't land van *Tasman*, *Diemensland*, *Nieuw Zeeland*, *Nieuw Holland*, *Carpentaria* en *Nieuw Guinee*, insgelyks aan de Bayen, Kaapen en Rivieren, en zulks van den * Evenachtslyn af tot op 44 Graaden Zuider breete.

Kusten van
't onbekende
Zuidland
ontdekt

Zeer groote ontdekkingen hebben de Nederlanders sedert aan de Kusten van 't onbekende *Zuidland* gedaan, die echter voor 't Algemeen niet in 't licht zyn gekomen. *Dirk Rombrantsz.* heeft een beknopt verhaal in 't licht gegeven, van een Reistogt door *Abel Jansz Tasman* 1642 naar 't onbekende *Zuidland*, ten zuiden *Nieuw-Holland* en van *Diemensland* gedaan. Aanmerklyk is 't, dat alle die rondom den Aardkloot hunnen togt volvoert hebben, geduurig door de *Philippynsche* of door de *Molukische Eilanden* in d'Oost-Indiën gekomen zyn, mogelyk dat deeze lange aaneenschaakeling van Landen, die zich schynen by naau van den Evenachtslyn tot de 50 Graaden Zuider breete uit te trekken, den doortogt zuidelyker gehindert heeft, waarom dan gemeenlyk de koers door de *Zuidzee* naar de *Eilanden van Salomon*, of de *Ladrons* genomen word.

Insagelyks
verfcheide
Eilanden ten
zuiden *Ma-
gellaan*.

In den jaare 1615 was 't, toen *Cornelis Schouten* van *Hoorn*, en *Jaqes le Maire* de zesde Reistogt rondom den Aardkloot ondernamen, een nieuwen koers ten zuiden de Straat van *Magellaan* naar *Terra del Fuego* neemende, die zy ontdekten en gelukkig volbragten. Door deezen genomen koers, passeerden ze en ontdekten de *Sebalds Eilanden*, 's *Staten Land*, *Mauritius Land*, *Barnevelds Eilanden* enz. en 't is omtrent de *Kaap Hoorn* op 57 Graaden Zuider breete, dat ze een nieuwe doortogt naar de *Zuidzee* vonden; die sedert de *Straat Le Maire* genoemd is. In deeze Reistogt gaven ze aan veele Landen en Eilanden namen, en keerden toen weder als d'anderen door d'Oost-Indiën naar hun Vaderland, nadat ze twee jaaren en agtien dagen op deezen togt hadden toegebracht. Deeze doortogt gemaklyker en zeekeerder gevonden hebbende, dan die van *Magellaan*, zonden 'er de *Staten Generaal* in den jaare 1623 een Vloot van elf schepen der-

en de Straat
Le Maire.

derv
d'Oo
Fr
jaare
men
mans
ging
in zee
land
Ve
om e
is ten
Bron
lander
vertoc
nam
Eilande
geme
Als
Sauls
en,
in d
brouch
meer
warts
ngones
nauke
raaren
In d
scheide
ten van
Straate
ken,
weg te
dan de
er vee
verfche

I O N L E I D I N G.

derwaarts, waar van in de verzameling der Vojagien voor d'Oostindische Compagnie genoegzaam bericht gegeven word.

Francois Poffart, Bevelhebber van 't schip *Batavia*, in den jaare 1629 uitgevaaren, en op 28 Graaden Zuider breete ^{Togt van Poffart op den Aardkloot.} gekomen, thiet ongelukkig met zyn schip op de *Abrollos* of *Houtmans Klippen*, dies nam hy zyn toevlugt op een schip ter berging van zyn overgebleeve volk. Zy staken dan eindelyk weer in zee, en quamen in 24 dagen over de Zuidzee, tot aan 't Eiland door de Hollanders *Toppers Hoetje* genoemd.

Vervolgens in den jaare 1643 nam *Brouwer* een andere koers, om een doortogt naar de Zuidzee te vinden. Deze doortogt is ten Oosten van de *Straat le Mair* ontdekt, en sedert die van *Brouwer* geheeten. Volgens 't bericht van verscheide Nederlanders, die hier nauwkeurig acht op hebben geslagen, zoo vertoont zich het zuidelyke gedeelte van *Magellaan* onder den naam van *Terra del Fuego* bekend, als een verzameling van veele Eilanden die deeze Straaten uitmaaken, waar beide deeze Zeën gemeenschap vinden.

Als Koning Karel den tweeden, de Hertog van York, naamaals Koning Jacob den tweeden en veele Engelsche Edellieën, beslooten om de Kust van *Cbili* nader t'ontdekken, gaven in den jaare 1669 twee schepen onder 't bestier van *Jean Narborough*; deeze quam in 't jaar 1671 weder te rug, hebbende meer dan twee jaaren op zee geweest, en de Straat gints en herwarts gepasseert, geduurig de kusten van *Cbili* en deeze der *Pagones* volghende. Zyne waarneemingen op deezen togt, zyn naukeuriger dan alle anderen die voor hem deeze kusten bevaaren hebben.

In den jaare 1680 en 1681 ondernam Kapitein *Scharp* verscheide haghelyke tochten, bevaarende veele Eilanden en Kusten van de Zuidzee. In zyne te rugreize, alle hoope van de Straaten van *Magellaan*, *Brouwer* en *Le Mair*, te zullen bereiken, verlooren hebbende, wierd hy genoodzaakt een langer weg ten zuiden in te slaan dan de *Kaap Hoorn*. Hy bereikte dan deze gewesten tot op 60 Graaden Zuider breete, en vond er veele Eilanden in 't Ys bezet, insgelyks veel Inceuw, en verscheide Walvisschen. Nadat hy zich een weinig aan een klein

I N L E I D I N G.

klein Eiland opgehouden had , dat hy 't Eiland *Duc de York* noemde , steevende hy bynaa agthondert mylen ten Oosten en zoo vervolgens ten Westen. 't Eerste Land dat hy in drie maanden ontdekte , wierd door hem 't Eiland *Barbad* ; geheeten , alle deeze Landen rondom de Straaten *Le Mair* en *Brouwer* bestonden uit Eilanden zich wyd en breed ten zuiden uitstrekkende , dat ook met het gevoelen der meeste Onderzoekers overeenkomt.

Wood, naau-
keurige ont-
dekking ;

Sedert deeze onderneemingen zyn veele Engelsche schepen , door de Straat *Magellaan* en boven de *Kaap Hoorn* in de Zuidzee gekomen. Om de schepstogt van Kapitein *Wood* niet over te slaan , deeze zeilde door de Straat *Magellaan* in 't jaar 1670 in de Zuidzee ; hy heeft de plaatsen door hem bezocht naaukeurig beschreeven , en d'Eb en Vloed naau acht geslagen ; ook heeft hy op alle aanmerkenswaardigheden waar hy passeerde acht gegeven. Hier dient ook niet vergeeten te werden 't bericht van Kapitein *Cowley* , die in 't jaar 1683 zyne Reistogt rondom den Aardkloot aanvaarde. Deeze in de Zuidzee gekomen , vond 'er een groot getal Walvisschen ; en gaf aan cenige ontdekte Eilanden namen. Hy passeerde niet door de Straat *Magellaan* , noch door deeze van *Le Mair* , maar nam zynen koers door deezen die Kapitein *Scharp* in 't jaar 1681 ontdekt had , wanneer hy zyne te rugtogt uit de Zuidzee neemen wilde. Hy bereikte zyne koers op 60 Graaden 30 Minuten Zuider breete , loopende vervolgens Noorden ten Oosten tot op 40 Graaden Zuider breete , alwaar hy zich by Kapitein *Eaton* voegde. Zy gaven de Eilanden die zy zagen en ontdekten verscheide namen ; neemende vervo gens ieder zyne byzondere koers.

als mede die
van *Cowley*.

Dampier
Reizen en
ontdekkin-
gen aange-
merkt.

De beruchte Kapitein *Dampier* begon zyne Reistogten in den jaare 1679 , deeze zyn alle naaukeurig beschreeven en ook zeer geacht. Hy beschryft de Landen door hem bevaaren , en insgelyks de Kusten , Havens en Bayen van *America* en d'Indiën , als mede deeze van 't onbekende *Zuidland* , zonder dat hy in de aanmerking van de Natuurkunde , Zeden en Handel deezer Landen nalaatig is.

Die van
Beauchesne
onderno-
men.

Onder 't Bevel van Kapitein *Beauchesne* , rusten in den jaare 1698 en 1699 de Franschen twee schepen te Rochel uit ; beide naar de Zuidzee afgevaardigt , passeerde *Beauchesne* de Straat *Ma-*

Mag
trent
Kaap
gewo
't
kom
ten
en N
't
Nicol
land
zoda
de Ys
Jea
den j
Engel
richt
merik
terfo
Jugh
onde
Grade
lan M
koude
Zuide
Zeehe
koude
't W
voor I
uten
Ja, er
it de
art der
Mar
ersche
inden
inden,

I N L E I D I N G.

Magellaan, ondekkende eenige Eilanden en Landen daar omtrent. Hy steevende in 't wederkeeren in 't jaar 1701 boven de *Kaap Hoorn* op 58 Graden 15 minuten gelegen, en zulks in een gewenscht zaizoen.

't Lust ons nu, tot ons voorgestelde oogmerk wat nader te komen, om kortelyk in de zelve tyd-order, de scheeps-togten ten Noorden voor te stellen, gelyk die vervolgens Noordoost en Noordwest derwaarts ondernomen zyn.

't Was dan in den jaare 1380 dat twee ryke Venetiaanen Door Zeni in d'Yssee *Nicolaas* en *Antoni Zeni* van *Gibraltar* naar *Vlaanderen* en *Engeland* t' zeil gingen; maar een zwaare opkomende storm verzette zodanig hunnen koers, datze op de Kusten van 't Noorden in de *Yssee* omtrent *Ysland* en *Groenland* vervielen.

Jean en *Sebastiaan Cabot* mede Venetiaanen, vertrokken in den jaare 1497 door last van Koning *Henrik* den zevenden uit *Engeland*. Op hun wederkomst gaven ze van hunnen togt bericht, en vertoonden in een Kaart de strekking van eenige Amerikaanse Landen Noordoost gelegen; ook voerden ze vier personen van dien Landaart met zich. In 't jaar 1553 zocht *Jugh Willoughy* een doortogt ten Noordoosten, liep omtrent hondert en zestig mylen Noordoost van *Seynam*, op zeventig Graden Noorder breete geleege. 't Scheelde weinig of hy zou aan *Nova Zembla* en aan *Groenland* aangeland zyn, had hem de koude en 't ys niet wederhouden; hy nam toen zynen koers Zuidelyker, tot aan *Arzina* een Rivier in *Lapland*, waar deeze Zeeheld met zyn scheeps-volk in 't schip, door d'uitgestaane koude afgemat, in 't voorjaar dood gevonden wierd.

't Was in den jaare 1556 dat *Steven Burrouw* een doortogt voor Indiën ten Noordoosten zoekende, tot op 80 Graden 7 minuten breete gevordert was. Hy steevende tot aan *Nova Zembla*, en naar het schein quam hy in *Groenland* aan telanden, als uit de hoedanigheid van 't Land, de gesteltheit van 't Ys den art der Vogelen uit zyn brief gebleeken is.

Martin Forbischer deê in den jaare 1576, 1577 en 1578 drie verscheide Reistogten, om ten Noordwesten een doortogt te vinden. Hy ontdekte veele groote Zeeboezems, *Bayen*, *Eilanden*, *Kapen* en *Landstreeken* die een zeer groote *Straat* uitmaken.

* *

I N L E I D I N G.

maaken. Hy noemde alle deeze onderscheide plaatfen; zyn scheepsvolk bragten veele blinkende *Markaffieten* mede, die de Goudfmeden te Londen voor ongezuivert goudt aanzagen. Deezen zelfden *Forbifcher*, vond 'er eenige Bewoonders dezès Lands aan den oever van de Straat naar zynen naam genoemt; hunne Kanoos waren uit huiden van Zeekalveren gemaakt, behalven de kiel die van hout was. Zy handelden met Zalm en andere vis. In hunne hutten vond men veele roode boontjes, gelykende naar deezen die men in *Genee* vind.

Pet en Jakman pallezen de *Waigatz*.

Aribur Pet en *Karel Jakman* doorsteevende in 't jaar 1580 deezen Oceaan ten Noorden, en passeerden de Straat van *Waigatz*, stelden koers ten Oosten van *Nova Zembla*, zoo lange hen 't ys niet hinderlyk was; maar geen kans ziende verder door te geraaken, wenden ze hunne stevens in 't laatst van 't jaar.

Gilbert ontdekt *Terre-neuf*, recht 'er een *Visschery* op.

In 't jaar 1583 ging *Humphrey Gilbert*, op aanporring van den Secretaris van Staat *Walsingham*, naar *Nieuw Foundland* of *Terre-Neuf* t'zeil, en quam in de groote Rivier *St. Lourens* te *Canada* aan te landen. Hy nam in den naam van Koninginne *Elizabet* bezit van dit Land, en rechte aldaar de beruchte *Visschery* van *Terre-Neuf* op.

Joan Davis onderneeming, hoe die uitviel.

Joan Davis had in den jaare 1585 last een doortogt ten Noordwesten te zoeken, en boven de Straat van *Forbifcher* te steeven. Hy deed dan veele ontdekkingen, in *Hackluit* en *Purchas* te vinden. *Davis* steevende driewerf naar 't Noordooften. Gedurende zyn verblyf aan de *Kaap Desolation* vond hy 'er veel *Peltery* en *Wolle*, naar die van *Castors* gelykende, waar tegen hy met de Inwoonders deezes lands eenige kramery mangelde. Zy bragten hem mede veele wilde beeste Huiden, witte Hazen, enig Koper, Schelpen, enz. Hy vond 'er op de Rotzen een Heester gewas, welkers vrucht, een sap uitleeverde, naar dat der kruis-bessen gelykende. 'tIs mogelyk de *Cranberry* van *Nieuw-Engeland* geweest, die men insgelyks *Bearberry* noemt, zulks de Beeren zeer greetig naar deeze bessen zyn. *Joffelin* noemt ze *Vitis Idea palustris fructu Majore*. Allerwegen omtrent deeze Straat, naar zynen naam genoemt, vond *Davis* veel Zeevogels en ook Bakeljaauw, Boffchen van Pynboomen, Vlierboomen, Taxis, Berkeboomen, enz. Veele zoorten van Gevogelte,

I N L E I D I N G.

vogelte , zwarte Puimſteenen , zeer wit Bergzout , Zee-Eenhoorns en andere groote viſſchen.

Niet min hebben de Nederlanders onze Landſgenooten in deze Ontdekkingen deel gehad ; 't was in den jaaren 1594, 1595 en 1596 dat *Willem Barentsz.* drie verſcheide togten naar 't Noorden deê , om elders een doortogt naar Ooft-Indiën te vinden. Het ys hem in zyn derde Reistoct t'eenemaal bezettede , wierd hy genoodzaakt , aan de kuſt van *Nova Zembla* op 78 Graden Noorder breete t'overwinteren. Toen ontdekte men in deezen togt , het *Beeren Eiland* , dus genoemd , om de meenigte Beeren aldaar gevonden , en men quam in *Groenland* aan te landen. Deze *Willem Barentsz.* liet in den laaſten togt , met veel van zyn volk het leven , nadat hy met de zynen ongemeene ongemakken en een onverdraaglyke koude hadde uitgeſtaan. *Willem de Veer* is de opſtelder deezer Reistogten geweest , waar in men veel aanmerklyke waarnemingen vind uitgedrukt ; want de Heer *Boyle* getuigt , dat hy zich van deezen voornamentlyk gedient heeft , in 't beſchryven van den aart en eigenſchap der koude. Het Land der *Samojeden* word omſtandig beſchreeven ; en deeze Zeehelden de Kuſten van *Nova Zembla* langs ſteevenende , gaven naamen aan veele Kapen , Bayen , Eilanden en Uithoeken. Verſcheide waarneemingen de Walviſſchen aangaande , zyn in deeze Beſchryving te vinden ; ook word 'er met goed oordeel over de verſchynzelen der Luchtdeelen , over de miswyzing van 't Kompas en over de uitwerking der koude gehandelt , als zy geduurende hun ſmertelyk verblyf in 't ys van *Zembla* verduuren moeſten.

De beruchte *Jan Huigen van Linſchooten* , geeft ons inſgelyks een omſtandig bericht van zyne Reistogten , ter zelve tyd in den jaare 1594 en 1595 naar 't Noorden gedaan. In dit bericht worden de Noorder Geweſten , te weeten , de Kuſten van *Noorwegen* , *Lapland* , *Zembla* , *Waigatz* , de mond der Rivier *Oby* , de Kuſten van *Tartarië* tot de voornoemde Rivier en de *Witte Zee* , naaukeurig beſchreeven.

Thomas Button een kundig Wiſkunſtenaar , in dienſt van Prins Henrik , achtervolgde in 't jaar 1611 de ontdekkingen ten Noordweſten op begeerte van zyn Meester. Hy beſteevende de *Straat Hudzor* ,

Ontdekkingen door Nederlanders onderzomen. Die van *Willem Barentsz.*

't Beeren Eiland ontdekt.

Linſchooten onderneeming naar 't Noorden.

Ontdekkingen van *Button* , hoe die aſſiepen.

I N L E I D I N G.

latende de Bay van deezen naam ten Zuiden , en liep meer dan 200 mylen ten Zuidwesten in een binne zee van meer als 80 vadem diepte. In deezen moeyelyken togt ontdekte hy een groote Landstreek , door hem *Nieuw Wales* genoemd ; nadat hy daar overwintert had , en in *Nelsons Haven* veel ongemak uitgestaan , onderzocht *Button* de Bay naar zynen naam genoemd , bereikte verder *Digs Eiland* , in de mond van *Hudsons Bay* gelegen. Hy ontdekte toen noch een groote Landstreek , door hem *Carys Swans-Nest* geheeten , doch hy verloor het grootste gedeelte van zyn volk , geduurende zyn verblyfin *Nelsons Haven* , op 75 Graden 10 minuten , Noorder breete gelegen , schoon hy genoeg bezorgt had , dat 'er teffens drie vuren binnen scheeps-boord gestookt wierden. Zy vonden 'er ondertusschen tot hun onderhoud zeer veel Veldhoenders en ander gevogelte , die zy in meenigte dood sloegen , zonder van 't vleesch der wilde Beesten gewag te maken. Men vond 'er aan d'Oevers der zeën veele Medecinaale Kruiden en *Angelicaas* , wiens vruchten d'Ingezetenen aten. Deezen Landaart geneerde zich met Robben te vangen. In den jaare 1609 en eenige navolgende , steevende *Henri Hudson* , *Jacob Hall* en *Willem Baffin* hoog Noordwestelyk aan , en gaven namen aan alle de gewesten door hen ontdekt , die in de Kaarten deezer Noorder Landstreeken uitgedrukt staan.

Munk op ontdekking uitgezonden.

De Koning van Denemarken , op 't voorbeeld van alle deeze ontdekkingen , besloot in den jaare 1605 , 1606 en 1607 insgelyks schepen ten Noorden uit te rusten , welker verrichtingen van weinig belang waren ; maar in 't jaar 1619 verzorgde dezelve Koning , *Jean Munk* twee schepen , die de zelfde koers als *Fabriscber* en *Hudson* nam , en op 63 Graden 20 minuten voortsteevende , alwaar *Munk* genoodzaakt wierd t'overwintren. Hy noemde deeze plaats *Munks Winterhaven* , en d'overige Landstreek *Nieuw Denemarken*.

Marmaduk en *Hudsons* onderneemingen.

Thomas Marmaduk van *Hull* bevoer deeze gewesten in 't jaar 1612 tot op 82 Graden Noorder breete , gelyk te vooren *Henri Hudson* , door d'Engelsche Maatschappy in 't jaar 1608 derwaarts gezonden , had gedaan , om t'ontdecken , de Landen rondom de Noordpoot strekkende. Deeze Ontdekkers vonden

veele

veele
gaven
fen v
Zemb
vroom

In
len en
hen b
dert
1622
op 13
scheic

All
verre
gedaa
ler ,
kende
te bre
162
het le

In
leeze

Whale
Black-
Smitbs
Gharle
ze En
namer
warrin
uitgeg

De
den ,
kende
schyn.
richt o
den 17
waar b

I N L E I D I N G.

veele Eilanden en Landstreeken in hunne gehoudenē koers, en gaven namen, volgens hun goeddunken, aan verscheide plaatsen van *Groenland*. *Hudzon* quam in de maand Juni te *Nova Zembla* aan te landen, in welk zomerzaizoen het aldaar sterk vroor.

In May 1610 ruste zich de Engelsche Maatschappij met allen ernst op de Walvischvangst uit, en deeze Vijschery slaagde hen beeter omtrent *Groenland* en *Cherry Eiland*, dan elders. Sedert vond deeze Compagnie de Noordsche Vaart tot den jaare 1622 zeer voordeelich, en besloot het getal haarer schepen tot op 13 of 14 te vergrooten, die jaarlyks onder 't bestier van verscheide Commandeurs afgezonden wierden.

Alle deeze Ontdekkingen en waarneemingen zyn echter op verre naa, van dat gewigt niet, dan die sedert den jaare 1630 gedaan wierden. Eenige Engelschen, onder 't beleid van *Goodler*, wierden in 't zelve jaar genoodzaakt rondom deeze onbekende Landen te kruiffen, en 'er vervolgens den winter door te brengen; gelyk 'er ook anderen van deeze Natic in den jaare 1633 en 1634 overwintert hebben, welker laatste echter daar niet leven lieten.

In deeze verscheide Reistogten der Engelschen, gaven ze deeze Landen eenige namen, te weeten: *Hackluids-beadland*, *Whale-bay*, *Horn-zound*, *Ice-point*, *Bell-point*, *Lownes-iland*, *Black-point*, *Cape-cold*, *Ice-zound*, *Knotty-point*, *Deer-zound*, *Smiths-bay*, *Hope-iland*, *Edges-iland*, *Wyches-iland*, *Bear-iland*, *Charles-iland*, enz. Maar onze Nederlanders, voor en naa deeze Engelsche scheeps-togten, gaven deeze zelfde Landen andere namen. Dit veroorzaakte toen buiten twyffel al vry wat verwarring in de Berichten daar van uitgekomen, als mede in de uitgegevene Kaarten.

De Engelschen die in 't jaar 1630 in Groenland overwinterden, verloorē den 14 October de Zon; en deeze al verquikkende hoofdstar, quam niet voor den 3 Februari weder te voorschyn. Deezen die in 't jaar 1633 overwinterden, gaven bericht dat hen de Zon op den 5 October begaf, alhoewel ze tot den 17 derzelver maand, noch zodanig een scheemering zagen, waar by men noch leezen kon. Op den 22ste reezen de Starren

Voortzetting van d'Engelsche Walvischvangst.

Goodlers overwinterting.

Namen door d'Engelschen aan verscheide Landen en Eilanden gegeven.

Waarneemingen in Groenland door d'Engelschen, en aan *Nova Zembla* door de Hollanders.

I N L E I D I N G.

ren van 24 tot 24 uren boven den Horizont ; en dit duurde den gantschen winter, tot op den 15 January, wanneer 'er wederom zoo veel scheemerlicht, gedurende zes of zeven uren, in 't Zuiden wierd gezien, dat men 'er genoeg by leezen kon. Den 12 February zagen ze de zonne-stralen op de toppen der Bergen, en den volgenden dag de geheele Zon. De gesneuvelde Engelschen van 't jaar 1634 lieten in geschrift naa, datze de Zon den 10 October uit hun gezicht verlooren hadden, waar naa zy zich den 14 February weder boven den Horizont vertoonde. De Hollanders die in 't jaar 1596 aan *Nova Zembla* overwinterden, verlooren het zonne-licht den 4 November, maar toen zagen ze de Maan zoo wel by den dag als nacht. Den 24 January vertoonde zich wederom de Zon aan den Horizont. De verscheidentheit in deeze verschynzelen veroorzaakten de *Refractiën* der zonne-stralen niet ; maar de verschillende breedte der plaatsfen, waar de Engelschen en de Hollanders den winter overbragten. De koude die de Hollanders aan *Nova Zembla* uitstonden, was verre overtreffende deeze die d'anderen in *Groenland* gevoelden.

De Engelschen die in *Groenland* overwinterden, leefden van 't vleesch der wilde Beesten, als Reedieren, Beeren, Vossen enz. Het Beerenvleesch scheen hen smakelyk en tamelyk gezond ; de Vogels en Vossen quamen weder te voorschyn, zoo draa de Zon zich wederom vertoonde. Men stelde knippen en vallen, zulks 'er veele gevangen wierden: de Vossen waren het gezondste te nuttigen, gencezende den Nederlanders van de Scheurbuik. In de maand Mey vonden ze zeer veel Meeuweyeren. De koude was bovenmaate streng voor de Hollanders te *Nova Zembla*, als mede voor de Engelschen in *Groenland*. Beiden, sloegen hunne ligchaamen vol blaaren en zweeren uit; door de felle koude bevroor de brandewyn, hun uurwerk stond stil, en alles wierd ys, zelf in den hoek van den haart. Dit wedervoer mede Kapitein *James* op 't Eiland *Charleton*, alhoewel maar op 61 Graden Noorder breedte geleegen, daar deezen op omtrent 75 en 78 Graden overwintert hadden ; en in deeze bittere koude sloegen ze Lootzen op, om 'er hun verblyf in te neemen.

De

De
 kinger
 schepe
 en van
 over a
 passeer
 van N
 gewin
 len en
 Zeekal
 pylen
 Deeze
 ropiaan
 gaven
 kust no
 kleine t
 Heide,
 Steenva
 In de
 wier vu
 in de va
 den voe
 lerwege
 geweest
 ten gel
 Lucht
 Honden
 Zec-To
 schen g
 strekke
 Lucas
 1630 o
 westen
 einde v
 koers al
 gen vee
 timmer

I N L E I D I N G.

De Koning van Denemarken, om de Negocie en d'Ontdekkingen ten Noorden aan te moedigen, zond in 't jaar 1653 drie schepen uit, met last om op alle de kusten wel acht te geeven, en van de aangelande plaatzen een omstandig verslag te doen over alles wat nuttelyk in diergelyke Reistogten was. Deezen passeerden de Straat *Waigatz* en vonden 'er eenige bewoonders van *Nova Zembla* in hunne Canoos. Deezen Landaart was zeer gezwind in 't loopen; zy droegen kleederen van *Pinguins* vellen en andere Dieren. Hunne Vaartuigen waren van 't leer van Zeekalveren gemaakt; op den rug droegen ze Pylkookers met pylen gevult, neven een soort van een byl uit visbeen gemaakt. Deeze Inwoonders scheenen onhandelbaar, verachtende der Europeanen spys en drank. *Nova Zembla* weder verlatende, begaven zich de Deenen naar *Groenland*. Men vond aan deeze kust noch Boomen, noch Hceftergewassen, dan alleen eenige kleine Geneverboomtjes en laage Sparreboomen; maar veel Mos, Heide, een soort van Moes, als *Latu*, *Lepelbladen*, *Zuring*, *Steenvaaren*, veele soorten van *Renoncules* en andere Gewassen. In de hollen der Rotzen onthielden zich ontallyke Vogelen, wier vuiligheit met het Mos van boven neer geworpen, de aarde in de valeyen tot een milt verstrekte, waar door zodanige kruiden voortquamen, als reeds beschreeven zyn. Voorts was 't allerwegen Rotsachtig, en vol van ys in veele eeuwe onsmeltbaar geweest. Watervogels vond men 'er in overvloed, zy bedekten gelykzaam de Zee, wanneer ze te water gingen, en de Lucht als ze vlogen. Men vond 'er mede eene meenigte Zee-Honden, Kreeften, Makreelen, Dolfynen, en een soort van Zee-Torren of Vliegen, die men ook in den buik van Walvissen gevonden heeft, en men meent hen ten voedzel te verstrekken.

Lucas Fox verzelt met *Jean Westerholm*, vertrokken in 't jaar 1630 op order van den Deenschen Koning, om ten Noordwesten een doortogt te zoeken, en hun schip wierd ten dien einde voor 10 maanden van leestogt verzien. Zy hielden dezelve koers als *Forbischer*, *Hudson*, *Davis*, *Bassin* en *Button*. Zy zagen veele Walvissen en Vogelen, en vonden een meenigte ys; timmerden een Pinas aan de Rivier van *Nelson*, waar zy noch eenige

Ontdekkingen door last van den Deenschen Koning gedaan.

Wat zulks uitwekte.

Fox en *Westerholms* verichtingen.

I N L E I D I N G.

eenige overblyfscien vonden , certyds door *Thomas Button* daar gebouwt. Zy zagen 'er aan weerzyde van de Rivier veele kleine Sparboomen met Mos bewossen , en een meenigte anderen, maar alle klein. In de Valeyen vonden ze goede Weilanden, wilde Moerbeyen , Aardbeyen en andere Aardvruchten. Echter vonden ze 'er geene Inwoonders , alhoewel ze op d'andere Zeekuttlen veel van deezen Landaart ontmoet hadden. Kapitein *James* vertrok dan eerlang naa *Fox* , volgende de zelfde koers , vindende elkander in de maand Augustus by de Haven van *Nelson*. *Fox* steevende voor den winter weer naar zyn land, maar het wrange zaizoen overviel *James*, zulks hy 'er genoodzaakt wierd tot den naaft-volgenden zomer zyn verblyf te neemen.

James overwintering;

en andere togten tot ontdekking gedaan;

is naaukeurig in 't beschryven der zelve.

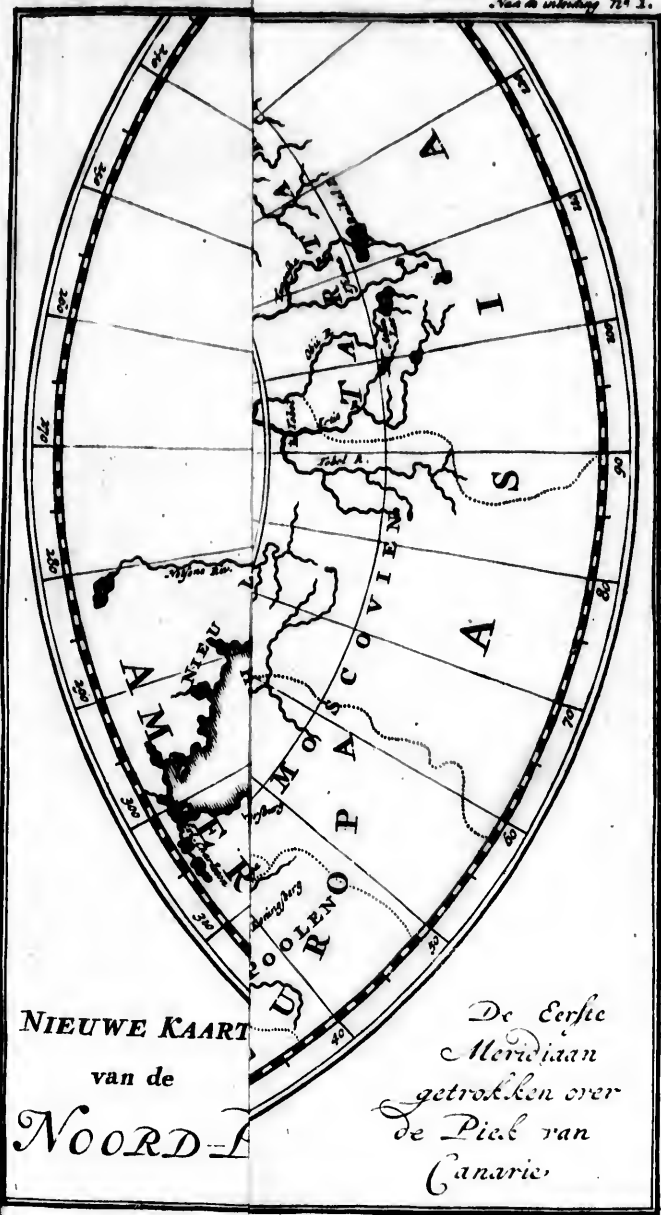
Door Kooplieden van *Bristol* , wierd *Thomas James* in 't jaar 1631 uitgezonden, om Noordwelt een doortogt naar de Zuidzee te zoeken. Koning Karel den eersten , Gemagtigde hem zodanig een moeyelyke doch nuttelyke onderneeming te doen. Hy gelatte hem in 't jaar 1633 zyne gedaane togt in 't licht te geeven. *James* handelt zeer naaukeurig in 't beschryven der zelve , aanwyzende de Straaten , Kapen , Bayen enz. redeneerende zeer verstandig over Ebbe en Vloed, Dieptens en Stroomen , als mede over d'afwyking en miswyzing van 't Kompas, en van alle natuurlyke byzonderheden die eenig opzicht op de Wysgeerte en Wiskunst hebben. Deeze beschreeve Reistogt is van een goede Kaart en verscheide Tafelen verzien. De beruchte Heer *Boyle* getuigt , dat hy uit deeze Reisbeschryving veele verschynselen heeft aangemerkt die opzicht op zyne beschryving over de koude hebben. *James* scheen te gelooven, dat 'er ten Noordwesten geen doortogt naar *China* en *Japan* te vinden was. Ondertusschen wierd dit voornemen in 't jaar 1667 wederom vernieuwt. Een Maatschappy uit Edellieden en Engelsche Koopluiden bestaande , zonden *Zacharias Gilliam* , waare het mogelyk deeze ontdekking te hervatten en te voltrekken. Dus steevende hy de Straat van *Hudzon* opwaarts , quam in de Bay van *Baffin* tot op 75 Graden breete , en weder afzakkende ten Zuiden tot omtrent op 51 Graden, liep hy in een Rivier, door de Engelschen *Prins Roberts Rivier* genoemt. De Inboorlingen des Lands toonden zich handelbaar , zulks *Gilliam* eenigen handel

del

NIEU

Na

utton daar
 veele klei-
 e anderen,
 eilanden,
 en. Ech-
 p d'andere
 n. Kapi-
 de zelfde
 de Haven
 r zyn land,
 r genood-
 ce neemen.
 s in 't jaar
 r de Zuid-
 rigde hem
 g te doen,
 t licht te
 hryven der
 z. redenees
 s en Stroo-
 t Kompas,
 icht op de
 e Reistogt
 n. De be-
 eschryving
 ne beschry-
 dat 'er ten
 vinder was.
 7 wederom
 Engelsche
 waare het
 eken. Dus
 n in de Bay
 kkende ten
 vier, door
 boorlingen
 nigen han-
 del

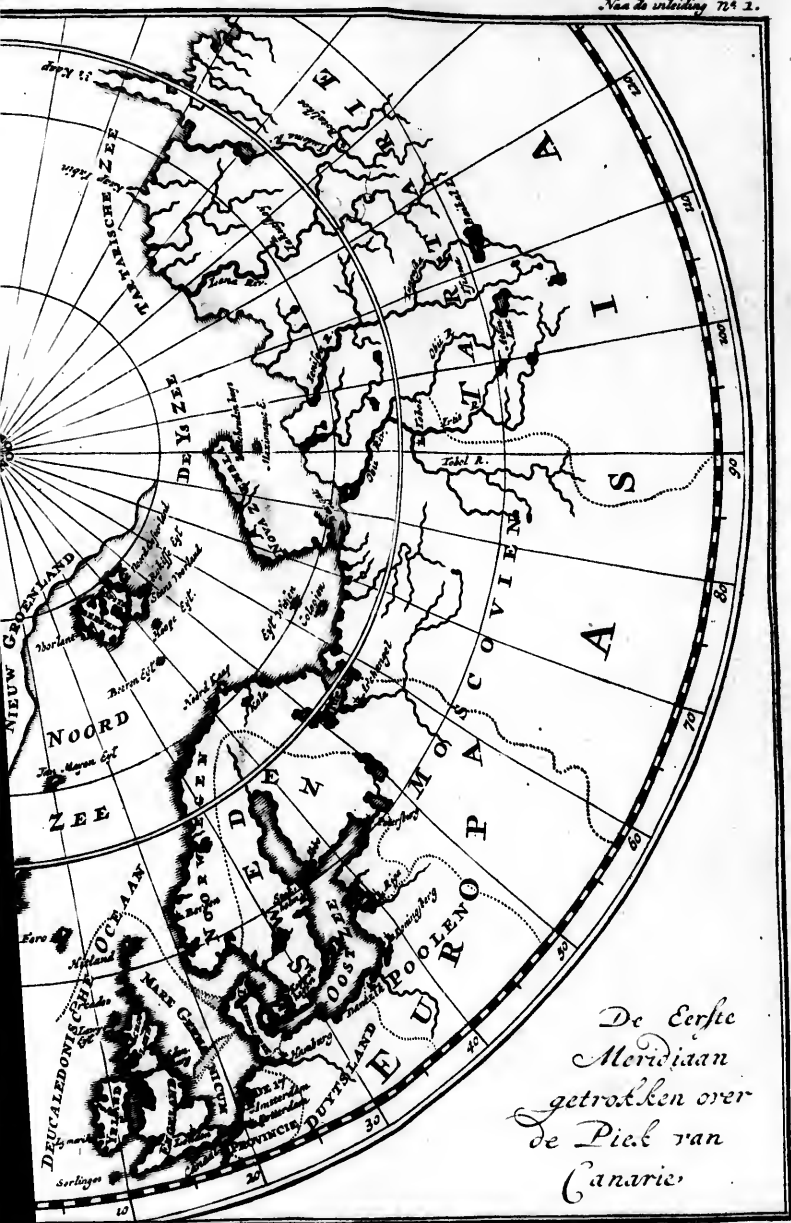

NIEUWE KAART
 van de
NOORD-AMERICA

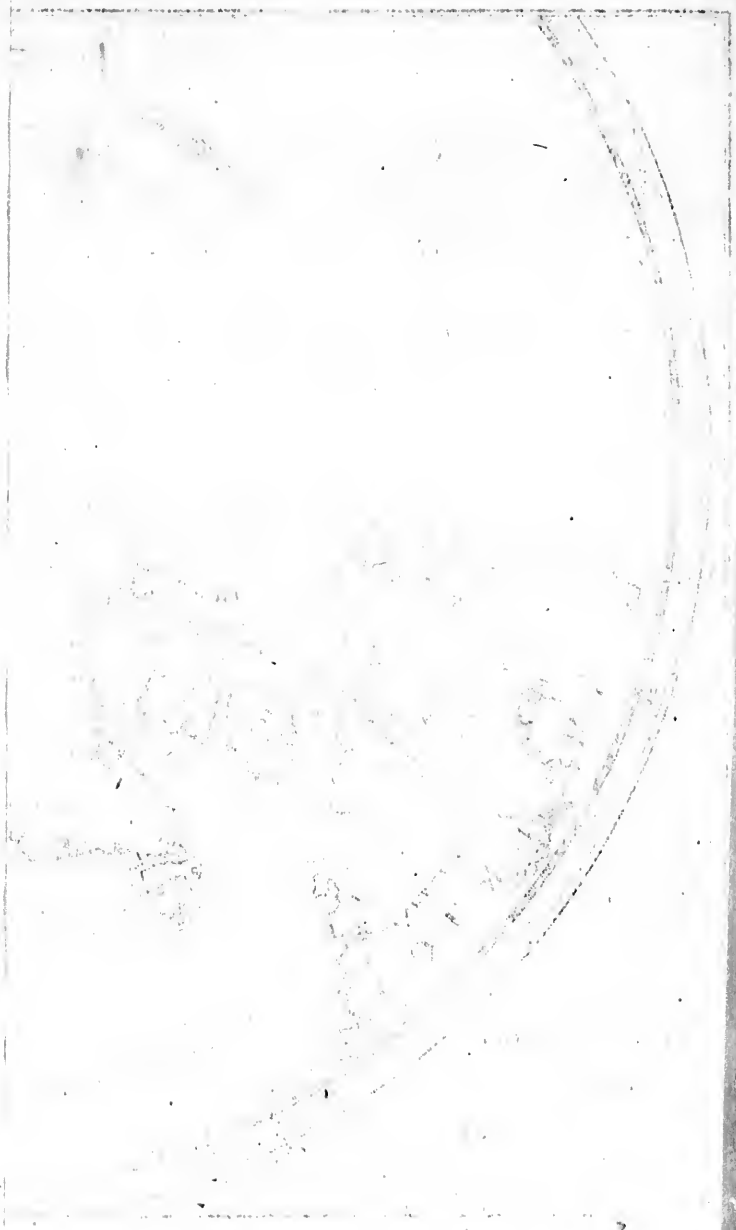
De Eerste
 Meridiaan
 getrokken over
 de Piek van
 Canarie

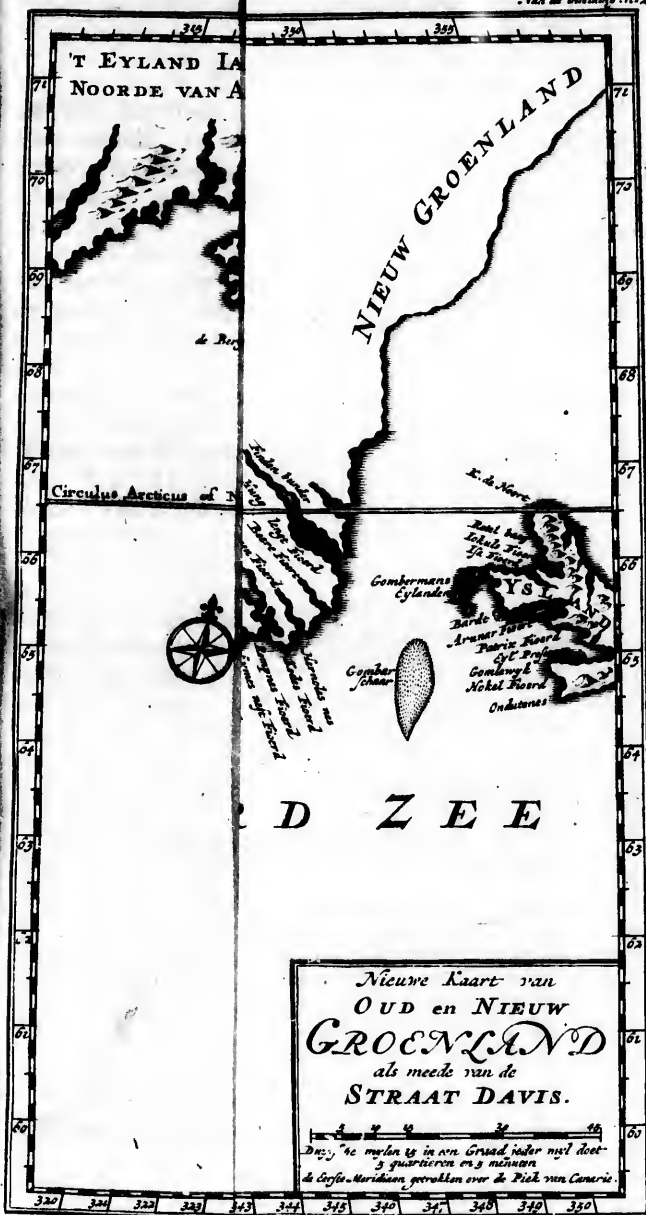

NIEUWE KAART
 van de
 NOORD-POOL

De Eerste
Meridiaan
getrokken over
de Piek van
Canarie

T EYLAND IA
NOORDE VAN A

NIEUW GROENLAND

Circulus Arcticus ad 66 1/2

D Z E E

Nieuwe Kaart van
OUD en NIEUW
GROENLAND
als meede van de
STRAAT DAVIS.

Dus is de meren 10 in een Graad weder met doot-3 quartieren en 3 minuten de Groot-Meridianen getrokken over de Piek van Canarie.

T EYLAND IAMES INT
NOORDE VAN AMERICA

DE STRAIT DAVIS

OUDE GROENLAND

Circulus Arcticus of Noord-Pools kring

C. Faruel

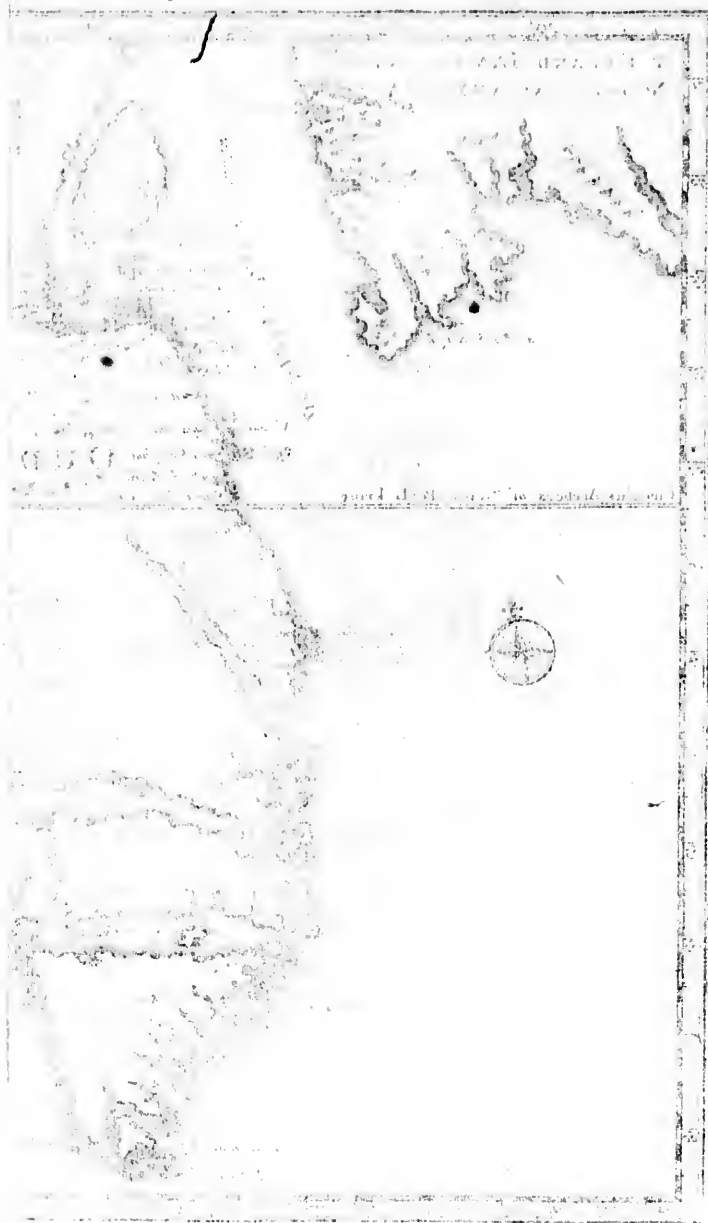
320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336

Grootte Neger
 de Zee
 Kachetok oute
 31 Fjord
 32 Fjord
 33 Fjord
 34 Fjord
 35 Fjord
 36 Fjord
 37 Fjord
 38 Fjord
 39 Fjord
 40 Fjord
 41 Fjord
 42 Fjord
 43 Fjord
 44 Fjord
 45 Fjord
 46 Fjord
 47 Fjord
 48 Fjord
 49 Fjord
 50 Fjord
 51 Fjord
 52 Fjord
 53 Fjord
 54 Fjord
 55 Fjord
 56 Fjord
 57 Fjord
 58 Fjord
 59 Fjord
 60 Fjord
 61 Fjord
 62 Fjord
 63 Fjord
 64 Fjord
 65 Fjord
 66 Fjord
 67 Fjord
 68 Fjord
 69 Fjord
 70 Fjord
 71 Fjord
 72 Fjord
 73 Fjord
 74 Fjord
 75 Fjord
 76 Fjord
 77 Fjord
 78 Fjord
 79 Fjord
 80 Fjord
 81 Fjord
 82 Fjord
 83 Fjord
 84 Fjord
 85 Fjord
 86 Fjord
 87 Fjord
 88 Fjord
 89 Fjord
 90 Fjord
 91 Fjord
 92 Fjord
 93 Fjord
 94 Fjord
 95 Fjord
 96 Fjord
 97 Fjord
 98 Fjord
 99 Fjord
 100 Fjord

Nieuwe Kaart van
 OUD en NIEUW
GROENLAND
 als meede van de
STRAAT DAVIS.

12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34 36 38 40 42 44 46
 Duytsche meilen 12 in een Graad ieder myl doet
 3 quartieren en 3 minuten
 de Deyse Meridian getrokken over de Piek van Canaris

del
 Fort
 hy d
 Maa
 deez
 Fr
 een
 de n
 Lon
 hulp
 verve
 D
 Wood
 ken.
 de ku
 Noo
 en J
 Noo
 meen
 kulf r
 tige
 wach
 van d
 geduu
 te zo
 ven k
 De
 kinge
 waard
 zyn ve
 voorn
 zyn B
 zen ze
 Nova
 maakte
 van ver
 Noorde

I N L E I D I N G.

del met hen floot, en 'er een Sterkte bouwde, die hy *Karels Fort* noemde, en wende het vervolgens weder naar huis, nadat hy een voordeeligen handel in deeze gewesten had vast gestelt. Maar in 't jaar 1687 maakten zich de Franschen meester van deeze plaats.

Fredrik Martensz. een Hamburger, ondernam in 't jaar 1671 een Reistogt naar *Groenland*, mogelyk, zoo 't scheen, om aan de naaukeurige onderzoekingen van de Koninglyke Societeit te Londen te voldoen. Deze *Martens* quet zich byzonder, met hulpe van *Fogelius*, in 't uitgeeven van zyne Reistogt; waar van vervolgens breeder zal gehandelt worden.

Martens ontdekking naar *Groenland*.

Door last van Koning Karel den tweeden, vertrok Kapitein *Wood*, om Noordoost een doortogt naar Oost-Indiën te zoeken. Op 76 Graden breedte gekomen, verloor hy zyn schip op de kust van *Nova Zembla*. *Wood* was dan van gedagten dat 'er Noordoost geen doorvaart naar *China* en *Japan* te vinden waar, en *James* scheen mogelyk mede in dit verstand te zyn, dat 'er Noordwest insgelyks niet te doen viel. Beiden waren ze van meening dat zich de Landen breed uitstrekten; en een vaste kust misschien uitmaken konden. Daar en boven d'onregelmatigheit der Ebbe en Vloed, en de gevaaren die in 't ys te verwachten waren, waar van men groote dryvende velden verre van de kusten in zee vond, verzeld met sneeuw, dikke mist, geduurigere rypen ongemeene koude; dit alles, dachten ze, maakte zodanig een moelykheit in den togt, die men nooit te boven komen zou.

Wood's vuchteloouze togt, om een doorvaart naar Indiën te zoeken.

Dè Heer Burgermeester *Witzen*, berucht door zyne ontdekkingen en opheldering in de Waereldkunde, maar noch hoogwaardiger voor 't gemeen geweest, door d'uitmuntendheid van zyn verstand, als door deeze zyne ontdekkingen, verwerp het voorneemen van den doortogt ten Noordoosten te vinden, in zyn Brief aan de Koninglyke Societeit 1691 gezonden. Dezen zeer vermaarden Heer geloofde niet meer als te voren, dat *Nova Zembla* een gedeelte van 't vaste Land van *Tartarië* uitmaakte, zynde vervolgens daar van nader onderrecht. Hy was van verstand dat de strekkinge van *Tartarië* zich veel verder ten Noorden uitbreidde en mogelyk zich aan *America* hechte. Kapitein

Wat gevoelen d'Heer *Witzen* over dezen doortogt had,

* * *

I N L E I D I N G.

pittein *Wood* was van gedachten dat *Nova Zembla* en *Groenland* beiden een Land waren. Hoedanig het hier mede zyn mag, of de ontwerpzelen van *James*, *Wood*, en den Heere *Wiszen* ongegrond zyn; echter moet men bekennen, dat de zwaarigheden in de doortogten, 't zy Noordoost of Noordwest, bezwaarlyk zullen worden te boven gekomen.

Alle deeze kortelyk aangeweze Reis-togten en Ontdekkingen, hoe moeylyk en zwaar die in den eersten aanvang zyn geweest, hebben niet weinig voordeelen den Koophandel toegebracht; waar in deeze, uit de Groenlandsche Visschery ontsprooten, niet van de minste te achten zyn, als vervolgens in deeze beschryving blyken zal. Doch eer we tot ons eigentlyke oogmerk treden, om alle deeze Noorder Geweften te beschryven, hoedanig de Groenlandsche Visschery is opgekomen, nuttelyk voortgezet, en vervolgens van natuure verandert, nademaal de Land- en Bay-Visschery allenks is afgenomen en tot een Zee-Visschery overgegaan: zoo zullen we voor af, eenige nuttelyke achtgeevingen bybrengen, die niet min weetenwaardig zyn, dan deezen, wanneer we tot ons voorgenomen bestek overgaan.

BLOEYEN-

B

V

Van d
ware
en

zeker. O
Oceaan
De hze
'er geen
ten gev
gelscher
dzingen
doch de
Munk
geest ge
scheidem
staap
kundig
heid he
Groenla

BLOEYENDE OPKOMST

Der Aloude, en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE
VISSCHERY.

EERSTE HOOFDTSTUK.

Van d'Eerste Ontdekkers van GROENLANDT, wie die waren, hoedanig zy zich in dit Gewest neergezet hebben, en 't zelve bevolkt; verschil tusschen de Yslandsche en Deensche Kronyken over dit Onderwerp, dat onderzocht word.

Groenland, een wptuutstrekkende Landstreek / in 't Noorder deel des Noordboogens / kromt zich van 't Zuiden naar 't Noorden / van waar het weder ten Noorden / naar Spitsbergen en Nova Zembla strekt. Eenigen zijn van gedachten geweest / dat het zich met Tartarie vereenigde / doch dit is onzeker. Ten Oosten heeft het de * Byssee / ten Zuiden de Deucalodonische Oceaan, ten Westen de Straat van Hudzon, die het van America scheid. De hzeete ten Noorden is onbekent. De Deensche Kronyk zegt / dat 'er geen Noorderlijker Landen te vinden zijn. Eenigen zijn van gedachten geworden / dat zich Groenland aan America hecht / zedert de Engelschen dooz de Straat Davis getracht hadde naar de Zuidzee dooz te bzingen / nademaal d'eerste Ontdekker het vermeende een Straat te zijn / doch daar naa een Golf bevonden is. Daar 't bericht van Kapitein Jan Munk, die getracht heeft dooz 't Noordwesten deeze Golf te passeeren / geeft genoegzaam vermoeden dat dit Land 'eenemaal van America gescheiden is. De zuidelijste strekking van Groenland word vooz de Kaap Faruel genomen / en volgens de metting van Munk, een zee kundig Zeebouwer / op 60 Graden 30 minuten gestelt. Ten Noorden byzid het zich naar Spitsbergen uit / dooz de Deenen eertpds in de vooz Groenland genomen / omtrent op 78 Graden gestrekt.

Hoedanig
de strekking
van Groen-
land is ont-
dekt.

Dit

• *Mare Glaciale.*

YEN-

Wie d'eerste
Ontdekkers
waren;

Dit groot Landschap / is vooz eenige eeuwen ten deelen bekent geweest / en dooz de Noozwegers bevaaren / wier eerste Ontdekkers Torwald en zijn zoon Erik waren ; Edelieden uit Noorwegen om misdyff geblucht. Torwald in Ysland overleeden zynde / maakte zich zijn zoon Erik andermaal over begaane misdaad bluchtig : Dies besloot hy een Land op te zoeken / Gundebiorne genoemd / dat men zelde ten Westen van Ysland gezien te hebben. Erik vond dit Land / en hy sloop een Dap in / tusschen twee KAAPEN geleezen / welker eene den uithoek van een Eiland was / tegen over de kust van Groenland leggende. Deezen uithoek van 't Eiland word Hvidferken geheeten / en de daar tegen overgeleegde KAAP Hvarf genoemd / mahende tusschen beide een goede fice / die hy Sandslaw hette / alwaar de schepen vooz een storm veellig lagen. Hvidferken is een zeer hooge berg / en ongelijk grooter dan de KAAP Hvarf. Erik noemde in 't eerst dit Gebergte Mukla Jokel, dat groot Hskegel beteekent. Sedert wierd het Bloferken of Blaauwhemd genoemd / en ten laatsen Hvidferken, dat Witthemd zeggen wil. De reden deezzer twee laatsen veranderingen van namen / is waarachynlyk deeze : als de sneeuw snel en ter zelyer tyd weder beylest / vertoont zich in 't eerst het ys van vette als mos / kruid / of klein geboomte dat op de rotzen wast ; maar dooz de gebuurige smelting van de sneeuw / die telkens over elkander bloeit / word het ys ongemeen dik / en neemt zijn eigen kleur weer aan / die natuurlyk wit is.

en waarom
Groenland
wierd ge-
noemt. . . .

Dooz dat Erik zich aan de vaste kust begaf / achte hy 't noodig / eerst het Eiland aan te doen / dat hy Eriks-Sun, of Eriks-Eiland noemde / alwaar hy overwinterde. In 't volgende Doozjaar stak hy van 't Eiland naar de vaste kust over / dien hy GROENLAND genoemd heeft / vermits de kust allertwegen met groene mos en kruiden betwossen was. Hy wierp het Anker in een Haven / die hy Eriksfiorden, of Eriks-haven noemde. Niet verre van deeze haven houde hy een huis / Oostrebog of Oostgebouw geheeten / en in den Herfst daar aan volgende / begaf hy zich naar de Westspde / waar hy een andere wooning op sloeg / dooz hem Westrebog of Westgebouw genoemd. Daar / naar 't scheen was 't hem aan deeze kust te houd / of hy vond 'er zich zoo veellig niet als op zijn Eiland / zulks hy den Winter weder aan Eriksun overzagt. De volgende Somer begaf hy zich weer naar de vaste kust ten Doozden / en aan den voet van een groote rotz / die hy Sneefiel noemde / dat Sneeuwrots beteekent / en ontdekte een haven / dooz hem Ravensforde genoemd / vermits 'er zich zeer veel rabens onthielden. Deeze Haven legt ten Doozden van Eriksfiorden, gelijk die ten Zuiden geleezen is / en dooz een inham van de zee gescheiden word. Ten einde van den Herfst keerde Erik weder naar zijn Eiland / daar hy den derde Winter overzagt. In 't Doozjaar daar aan volgende / besloot hy in Persoon naar Ysland over te steehen / om eenige Hslanders te verpligten hem naar Groenland te volgen / roemende over de opzonderheden in zijn nleuw ge.

gebonde
wederkeert
wordt.

Leiffe
overgegaan
waar toen
tegerde ;
Noozdse
Krislendou
dien Dine
weder naar
en zijn vo
Liefte we
wel ontfan
ten arme
den / dooz
van medel
Groenland
gy aan D
ons zelven
moedige z
de hy hem
van een H
zoekt / aan
wegen gez
al zoo hy z
Dit is 't
mentlyk E
Kronyk /
ben van H
dat omtr
Kronyk st
Wulle / do
Bisshop /
Wanting v
in Ysland
duister zic
de met h
de Koning
nings Lot
ruchts ma
schops van
zijn / waan
van Bzem

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery. 3

gebonde Land ontdekt. Eindelyk bragt hy 300 veel te weeg / dat hy webeckerende / dooz een groot getal schepen en Nlanders gevolgt wierd.

Leiffe de zoon van Erik met zyn Vader uit Groenland naar Ysland overgegaan / besloot ondertusschen een togt naar Noorwegen te doen; waar toen / (volgens de Nlandische Kronyk) Koning Olaus Truggerus regeerde; hy van zyn Vaders ontdekking vreed opgebende / liet deeze Noorsche Koning / onlangs eerst Kristen gewoorden / deezen Liefte in 't Kristendom onderwijzen / en vervolgens doopen / waar dooz hy hem dien Winter aan zyn Hof ophield. De volgende Zomer zond hy hem weder naar zyn Vader in Groenland, verzelt van een Priester / om Erik en zyn volk / van den Kristelijken Godsdienst te laaten onderrechten. Liefte weder in Groenland aangeland / wierd 'er van zyn Vader niet wel ontfangen / vermits hy eenige vzeemdelingen mede bragt. Dit waren arme Noorsgezellen / dooz hem op een wazak van hun schip gebonden / dooz storm in volle zee tegen d'Nbergen geworpen; dies Liefte van medelyden bewoogen / hen in zyn schip overnam / en mede naar Groenland voerde; maar Erik hier over geschoot / zeide: Daarom leert gy aan vzeemdelingen den toegang tot een land / dat we niet van vooz ons zelven meenden bedekt te houden? Ondertusschen / nadat deeze edelmoedige zoon / zyns Vaders woesten aart wat gematigt had / boezemde hy hem allenkx de menschelyke pligten in / waar dooz eenige bonken van een Kristelyke gemaa'tigheid in hem ontkooken wierden / met vzeek / aan den Priester gehooz te geeven / die hem de Koning van Noorwegen gezonden had; dat vervolgens zodanig een goeden uitslag nam / alzooy hy zich eerlang met zyn ondergehoorig volk doopen liet.

Dit is 't wat van deeze eerste Ontdekkers van Oud-Groenland, naamlyk Erik en zyn zoon Leiffe, kan gezegt worden. De Nlandische Kronyk / stelt het vertrek van Torwald en zyn zoon Erik, uit een Haven van Noorwegen / onder de Regeering van den vooznoemden Olaus, dat omtrent den jaare 982 geschied zou wezen; maar de Deensche Kronyk stelt dit in 't jaar 770 voozgevalen te zyn / dat best met een Bulle / dooz Paus Gregorius den vierden omtrent in 't jaar 835 aan den Bisschop Ansgarius gesonden / overeenkomt / hem gelastende de voozplanting van 't Geloof in alle de Noorzer Landen / en vooznamenlyk in Ysland en Groenland ter harten te neemen. Over dit verschil / is 't duister zich verder in te laten; maar twee zaken zyn echter diesaangaande merkwaardig. De eerste is: dat de Deensche Kronyk zegt / dat toen de Koning van Denemarken / onder de Regeering des Franschen Konings Lodewijk de zachtmoedige / Kristen wierd / Groenland veel geruchts maakte. De tweede: dat 'er in de Handvesten des Wartsbisschops van Bremen / een oude / met de hand geschryve Kronyk zou zyn / waar in een kopp van een Bul is te vinden / die de Wartsbisschop van Bremen / tot Wartsbisschop van gantsch Noorzen en vooznamenlyk

By den Koning van Noorwegen om de verdediging te bevolking verzocht, ten welker gelegenheit de Groenlanders Kristen worden.

Vershil over deeze bevolking tuschen de Yslandische en Deensche Kronyken;

dat men onderzoekt,

4 Bloeyende Opkomst der Aloude, en

ijl van Noozwegen / d'ondergehoorige Eilanden / Ysland en Groenland aansfelt / welke Bulle verzekert woꝛd / vooz den jaare 900 verleent te zijn.

Wat 'er de Deenſche Kronyk van meld;

De Deenſche Kronijk meld / dat Eriks Nazaaten in Groenland zich vermeerderd hebbende / verder Landwaarts in trokken / en tuffchen 't Gebergte / byzichbaare Landen / Welden en Sibieren bonden ; datze Groenland Oſtelijk en Weſtelijk verdeelden / volgens de verbeeking van beide de Geboutwen / Oſtrebug en Weſtrebug , dooz Erik geſigt ; datze in 't Ooſter gedeelte een Stad bouwden / Garde dooz hen genoemt / waar de Noozwegers jaarlyks met verſcheide koopmanſchappen quamen / en aan d'Inwoonders verkochten. Hunne Nazaaten bouwden vervolgens een andere Stad / die zy Albe noemden ; en vermits hunnen pyer in 't Kriſtendom ſteeds toenam / wierd 'er een kloofter aan den oever van de Zee geſigt / en St. Thomas roegeword. In de Stad Garde had hun Biſſchop zyn verblijf / en de kerk van St. Nicolaas / Patroon der Noozgezellen / in deeze Stad gebouwt / was den Dorn of Hoofdkerke van Groenland. Pontanus gedenkt in zyne Hiſtorie van Denemarken / dat in 't jaar 1389. eenen Henrick / Biſſchop van Garde, eene Vergadering van Staat in Denemarken bywoonde / die te Nieu-burg in Funen aan den oever van de Grootte Belt gehouden wierd.

Inſgelyks geeft de Deenſche Kronijk bericht / dat d'Ingezetenen van Groenland in 't jaar 1256 tegen Koning Magnus van Noozwegen opſtonden / en hem weigerden de gewoone ſchatting te betalen ; dat Koning Erik van Denemarken / ten verzoeke van Magnus , die aan zyne Nichte gehuwet was / een Vloot beſwigen uſtrufte ; dat de Inwoonders van Groenland, de Deenſche bloedvlag ziende / en de wapenen op de ſchepen blinken / zodanig verſlagen wierden / datze om genade ſmeekten en de Wyde verzochten. De Deenſche Koning zich toen van de zwakhed van den Koning van Noozwegen niet wiffende bedienen / liet hy hem Groenland ter gunſte van zyne Nichte en klein Neven behouden ; en wierd deeze Wyde in 't jaar 1261 geſloten.

en wat de Yslandſche hiez van geſichte van beeft.

De Yslandſche Kronijk zegt / dat de Oſtelijkſte ſtad van Groenland, Skagefiord genoemt is ; waar een onbewoonbaare Kots gevonden woꝛd / en wat verder in zee een klip / die den aankomſt der ſchepen hindert / ten zy het hoog water is ; en dooz dit hoog water / by ſtopmachtig weer / komen in deeze haven veel Walviſſchen en andere viſſchen / daar die dan in overbloed woꝛden gevangen. Een weinigt Oſtelijkker is een haven / Funchebuder genoemt / naar de naam van een Page / van Olaus, Koning van Noozwegen / die 'er met al zyn volk ſchipbreuk leed. Noch verder / en nabij de Hæbergen / is een Eiland Roanſen geheeten / daar een jagt van alle ſooyten van beesten is / waar onder veel witte Beeren gevonden woꝛden ; verder ziet men niet dan py / 300 wel in zee als aan land. In 't Nooyden vind men veel Eilanden en Havens. 't Land is 'er onbewoont en woest / tuffchen Oſtrebug en Weſtrebug gelegen.

De

De Skr
en wild
bug is e
Kots /
den wo
land is
de Skre
glingers
Noozd
buorne
deezes
bewoon
delfiord
dooz N
woꝛd /
dan der
ken is /
als de
weegſch
de / doo
wegen /
en bema
het ſch
woon z
ſchen /
de dan
gebonde
de Skre
is geze
van de
kanen h
Groenl
ſtaan d
den zyn
bug het
had.

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

De Skreglingers onthouden zich omtrent Westrebug; men vindt 'er tam en wild gedierte / maar geen menschen. Ter andere zyde van Westrebug is een groote Kots / Himmelradsheld genoemd / en tegen over deze Kots / buist niemand de Zee bevaten / vermits 'er een Charibides gevonden word. Iver Bert die lang Hofmeester van den Bisschop van Groenland is geweest / wierd dooz den Kechter van dat Gewest benoemt / om de Skreglingers te verdriven / doch het word verzwegen wie deze Skreglingers waren. Dochter Wormius een naaukeurig Onderzoeker der Noordsehe onstandigheden / is van gedachten / dat het d'eigen Ingeboorne van Groenland waren / aan wien waar'schynlijk de Noorwegers deezen naam gegeven hebben / doch om wat reden / is niet bekend. Zy bewoonden 300 't schieen / de andere oever van den Zeeboersen van Kindelfjord , een westelyk gedeelte van Groenland , welker anderen oever dooz Noorwegers bewoont wierd. 't Schynt nu / dat / daar gezegt word / de Skreglingers zich omtrent Westrebug t'onthouden / men niet dan den Oever ten Westen verstaan moet / vermits 't niet te denken is / dat het tegengestelde van 't Oosten daar dooz gemeent word / als de Noorwegers bezaten. 't Is dan te vermoeden dat eenige Noordweegsche Waaghalzen / met een zwak getal / Kindelfjord gepasseert zynde / dooz deze Skreglingers geslagen wierden. d'Onderkoning van Noorwegen / hier ober voldoening eisschende / zond een sterker troep verwaarts / en bemande een schip / ten dien einde uitgerust ; maar d'Inboorlingen het schip ziende aankomen / namen de vlucht / gelyk ze gemeenlyk gewoont zyn / wanneer ze zich te zwak bevinden / verbergende zich in Boschen / Kotsen en andere schuilplaatsen. De Noorwegers niets vindende dan wat zy achter gelaten hadden / maakten alles ten buit wat 'er gebonden wierd / en hzagten 't naar hun schip ; en die was 't / datze by de Skreglingers tam en wild gedierte vonden / maar geen menschen / als is gezegt. De Heer Wormius geloofst dat deze Skreglingers niet verre van de Golf of Straat Davis t'huis hooren / en dat het mogelyk Amerikanen konden zyn geweest / of dat het d'eigen Inwoonders van Nieuw Groenland waren / die de Deenen onder de Regering van Koning Christiaan den vierden ontdekten ; datze gebuuen van Oud-Groenland konden zyn / als de Noorwegers bewoonden / en een gedeelte van Westrebug bemachtigt hadden / vooz dat Erik zich van 't andere bezekert had.

Skreglingers een Land-aart, wie die waren, ondezoekt.

't Gevoelen van den heer Wormius bygebragt.

wie vermoedelyk d'eerste Ingeboornen van dit Gewest zyn geweest.

T W E E D E H O O F D T S T U K.

Van de ongemeene Vischrykheit der Groenlandsche- of Ys-zee, voornamentlyk in groote Zee-dieren. Omstandig bericht van d'Eenhoorns; onderzoek of het Zee- of Land-dieren zyn, en of deezen in Groenland gevonden, waarlyk Hoorns zyn dan veel eer Tandens mogen genoemt worden.

Ongemeene
Vischrykheit
van de
Groenland-
sche zee,
Witte Beeren
onthouden
zich meer in
Zee dan op
't land.

De Zee in Groenland is ongemeen vischryk; waar in zich ook veel Walrussen / Robben en andere Zeedieren onthouden / nedens een ongelooftig getal Walvisschen / als vervolgens nader beschreven worden. Men staat in twyffel of men de witte Beeren van Groenland onder de Zee- of Land-dieren rekenen moet; Want / vermits de zwarte Beeren nooit het Land verlaten / zich niet dan van vleesch geneezen / en ook gretig zyn in 't zuigen van menschen-bloed / zoo verlaten in tegendeel de eerste / zelden de Zee / en leven niet liever dan van visch. Zy zyn mede grooter en woester dan zwarte; op 't naspeuren van de Robben en Walrussen / die haare jongen op 't ys werpen / zyn ze byzonder loof; ook zyn ze zeer gretig naar de jongen der Walvisschen / waar op ze veel meer verlekheit zyn dan op andere visschen; zy wagen zich zelden in de ruime zee / wanneer ze van ys ontbloot is / niet / om datze niet wel zwemmen kunnen / of ook niet in 't water alleen leven / als de visschen; maar om datze de Walvisschen schouwden / die hen door een natuurlyke Antipathie op de reuk vervolgen / nademaal ze / gelyk gezegt is / hunne jongen eeten. Dieshalven / wanneer het ys van de Noorder kusten van Groenland Zuidwaarts gedreeven word / schroomen de witte Beeren zich op dit ys onthoudende / in zee te begeeven; en als ze dus vervolgens omtrent Ysland en andere kusten aankomen / verwaart dit ys heeren dylft / worden ze te verwoeder door den honger.

Eenhoorns
in Groenland
veel te vinden.

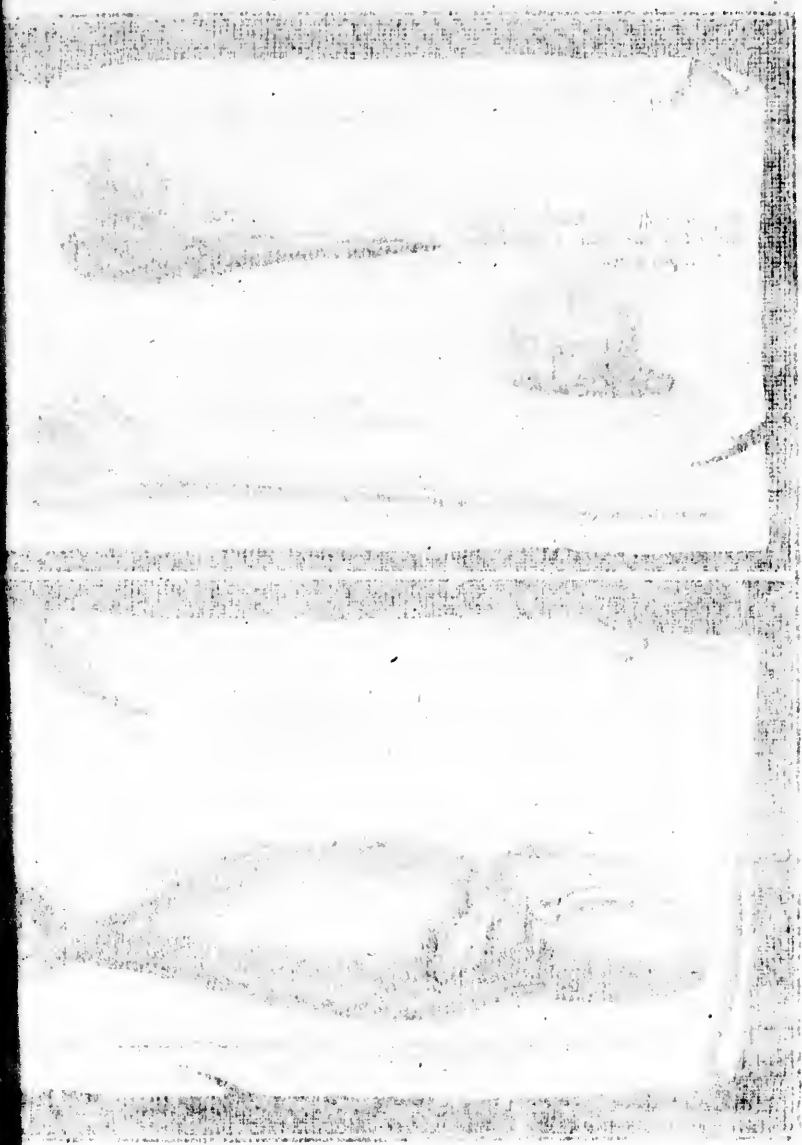
Groenland heeft ook ten allen tyden zeer veel Hoozng / die men Eenhozng noemt / verschaft. In Denemarcken vind men 'er veel die heel en ongebroken zyn / en ook een meenigte stukken en brokken; insgelyk komen 'er veel uit de Straat Davis, ter langte van 8 of 9 doeten. Om nu te weeten wat voor Beesten deeze hoozng uitzeeren / zoo moet men voorzaf ondertrecht zyn / datze oneigentlyk Hoozng genoemt worden / vermits ze niets gemeen met zodanig een waare eigenschap hebben / van welker natuur zy zouden mogen zyn; en alzoo de naam derselwe dubbelzinnig is / zyn 'er die twyffelen / of deeze Beesten van wien ze komen / Land- of Zeedieren zyn. Nu staat in geschij de hoedantgheit der Dieren die deeze Hoozng in Groenland dragen. De Heer Wormius zegt / datze van Visschen zyn; weshalven dit t'eenemaal het gebelen der Aloude Natuurkenners wederspreekt / die geheel anders van

Of deeze van
Zee- of
Land dieren
komen on-
derzocht.

K.

of Ys-zee,
richt van
en zyn,
doorns
len.

ich ook veele
nevens een
zeven wo-
oenland on-
s de zwarte
h geneeren /
erlaten in te-
n bish. Zu
van de stob-
ze byzonder
en / waar op
ngen zich zel-
t / om datze
eeven / als de
hen door een
gelijk gezegt
in de Hoordet
nomen de wit-
n ; en als ze
nimen / wer-
den honger.
die men Een-
veele die heel
n ; ingelijks
of 9. boeten
uitleeren /
a Hoornis ge-
are eigenschap
soo de naam
sten van wien
de hoedanig-
de Heer Wor-
emaal het ge-
el anders van
de

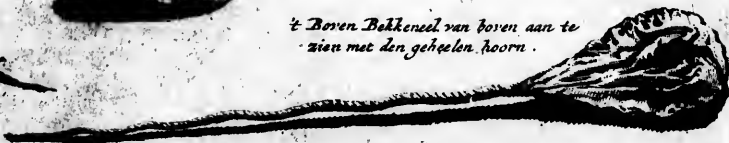

't Boven deel van 't Bekkeneel van anderen aan te zien, met een gebroken hoorn.

't Agter deel van 't Bekkeneel, tegen den nek of hals, daar 't doorgelopen is aan te zien.

't Boven Bekkeneel van boven aan te zien met den geheelen hoorn.

VINVISCH

Pag: 92 beschreeven.

Rhylandfche Maat van 54 voet

de Gent
 boek ge
 deren a
 konnen
 De
 sche hys
 „ Doo
 „ selier
 „ righel
 „ voeren
 „ ren /
 „ ook ge
 „ overb
 „ woord
 „ zen de
 „ een stu
 „ Ik wo
 „ ik beo
 „ leek /
 „ hemel
 „ ren / w
 „ beschou
 „ been sta
 „ mee /
 „ Teeken
 „ keneel
 „ d'afsteek
 „ hier ni
 „ land ge
 „ lonius
 „ weest /
 „ dat gef
 „ den.
 „ Walvis
 „ het zelv
 „ gen / t
 „ Dreezen
 doen; ma
 waar hy
 Hoorn v
 had. Ze
 worden /
 by den
 maakt /

de Eenhoorn geschreeven hebben / en booz vierboetige Land-dieren te boek gezet; dat ook insgelijks tegens verscheide plaatsen der gewopde Bla-deren aansloopt / die niet dan van vierboetige Eenhoorn sprekende / komen verstaan worden.

De Heer Wormius, een naauwkeurig en geleerd Opmerker der Hoofd-sche bijzonderheden / schrijft 'er aan een van zijne vrienden dus van :
 „ Door eenige jaaren geleeden / toen ik by den Heere Fris, Groot-Kan-selier van Denemarken was / klaagde ik hem / hoe weinig naauwkeu-righeid de Kooplieden en Schippers / die op Groenland handelden en voeten / hadden / vermits ze niet onderzochten wat Dieren het wa-ren / waar van ons d' Eenhoorn gebragt wierden / en waarom ze ook geen deel van 't ligchaam van zodanig een Dier / of wel den huid overbragten / om 'er eenige kennisse van t'erlangen ; maar zijn ant-woord was : zy zijn naauwkeuriger als gy denken zou 't ; waar op dee-zen Heer my aansonds een groot Bekkeneel bzingen liet / waar aan een stuk van deesen Eenhoorn / ter langte van vier voeten / vast was.
 „ Ik was toen zeer vergenoegt deeze zeldzaamheit te beschouwen ; en ik bevond dat dit Bekkeneel / eigenlijk naar een Walvisch hooft ge-weest / hebbende twee gaten op den kruin / welker gaten tot in 't ver-hemelte doozgingen / dat ongetwiffelt de blazers of twee rypen wa-ren / waar door die Dier het ingezwolgen water weder uitblies. Ik beschoude ook dat de Hoorn ter slinker zyde van het bovenste haake-been stak ; ik deelde deeze vyeemde zaak mijne naauwkeurigste vrienden mee / en mijne Studenten quamen 't in mijn Kabinet bezien. Een Ceekenaar liet ik in 't byzjn van hun allen de gestalte van dit Bek-keneel met zijn Eenhoorn afteekenen / zulkz zy getuigen konden / dat d'afteekening met de wezentlijke zaak overeen quam ; maar 't bleef hier niet by. Ik kreeg bericht dat 'er een diergelijk Beest booz Ys-land gebangen was ; dieschreef ik aan den Bisschop van Hole, Scalonius genoemd / eertpds een mijner Leerlingen te Kopenhagen ge-weest / en verzoekt hem / my het afbeeldzel van dit Dier te zenden / dat geschiede ; en liet my weeten / dat d' Islanders het Narwal noem-den. Ik bevond het een waar afbeeldzel van een Visch / die naar een Walvisch geleek ; en ik beloofde / weder te Chyristiaanstad komende / u het zelve nevens het Bekkeneel van den Heer Kantfelier Fris ontfan-gen / te laten zien.

Dezen Heer Wormius bleef niet in gebreken zijne beloften te vol-doen ; maar daar en boven / geleide hy zijnen vriend naar zijn Kabinet / waar hy / op een daar toebereide tafel / het Bekkeneel zelf / met den Hoorn van dit Dier zag / als de Heer Kantfelier hem eertpds vereert had. Zeker is 't dat de naam Eenhoorn dubbelzinnig kan genomen worden / zulkz ze aan veelreel dieren kan toegepast worden ; dit blijkt by den Onix en Indiaanschen Ezel / waar van Aristoteles gewag maakt / en het woeste Beest waar van Plinius meld / dat het hoofd

Bewys dat deezehoorn van Zeedie ren voortko men, en derhalven geen Hoorns maar Tan den zyn, uit een Bekke neel van ze kere Vis ge loont.

Wat d'Ou den van d'Enhoorna geschreeven hebben on derzocht, en met de H. Schrift ver geleeken.

naar een Hart / 't lighaam; naar een Paerd / en de voeten naat die van den Elefant gelijken / welk Dier van een ongelooftijke sterkte en snelheit zoude zijn; dat zekerlijk deezen Eenhoorn moet wezen / waar van de Heilige Schrift op verscheide plaatsen spreekt: 300 snel te zijn / dat die over den Schirion, een berg van Libanon springt / gelijk het jong van een Eenhoorn; en 300 sterk / dat die by de Goddelijke kracht vergeleeken word. Wat schijnbaarheit is 'er nu / het Waterdier van 't Hoornen / ander deze Eenhoorns te stellen / dewyl men geloof / dat deze Dieren in 't Sulder of Ooster Waerelddeel / zonder tegenspreken Landdieren zijn? De Propheet Jesaja / den Joden boozeggende; dat Godt en hunne Koningen van Jeruzalem verdryven zoude / zegt: en de Eenhoornen zullen met hen afgaan; dat niet dan van 't gaan op d'aarde kan verstaan worden: want / indien de Propheet geloof had / dat de Eenhoorns Dissen waren / zou hy ongetwyffelt van zwemmen gesproken hebben / in de plaats van gaan.

Men zou dan een soort van Zee-Eenhoorns boozonderstellen konnen / gelijk 'er Zee-honden / Zee-haiberen en Zee-wolven genoemt worden; echter zou dit niets nieuws zijn / nademaal Bartolin een Deensch Schryver / een bijzonder Hoofdstuk van de Zee-Eenhoorns / in zijn Cragttaat van d'Eenhoorns gemaakt heeft; maar hy brenkt 'er een zwaartheit by / die niet deze sselling niet overeenkomt: want het verschil is / of deeze Zee-Eenhoorns / waarlijk Eenhoorns zijn / en of het geen men Hoornen noemt / waarlijk Hoorns of Tandten moet genoemt worden. Het besluit van 't eerste hangt van 't laatste af; want indien het Tandten zijn / konnen deeze Dissen geen Eenhoorns genoemt worden / nademaal ze geen Hoorns hebben / en byaldien het Hoorns zijn / moeten ze alsdan Eenhoorns genoemt worden / betmits ze niet dan van een Hoorn verzien zijn. De Heer Wormius verzekert dat deeze Dissen Tandten en geen Hoorns hebben / gelijk Arngrimus Jonas, die mede Tandten noemt. Dit heeft te meer verzekering dat het Tandten / en geen Hoorns zijn / nademaal Aristoteles booz waarheit opdift / dat alle d'Eenhoorns hun Hoorns in 't midden van hun boozhoofd dragen / daar de gewoone plaats der Hoorns is; en dat deeze Dissen / 't geen men Hoorns noemt / ten einde van hunne haken en tandvlesch dragen / ter plaatse daar de tanden zitten. Dat de Hoorns aan 't boozhoofd vast zijn / maar de tanden in de haken steeken / is klaar in 't beschreeve Bekkenel beschouwt / booz den Heere Wormius vertoont.

Wormius verzekert dat deeze vermeende Hoorns Tandten zyn.

Verdere gevoelens van d'Eenhoorns der Ouden bygebragt.

Aristoteles heeft over d'eenheit dezer Eenhoorns Hoornen / de volgende aanmerking gemaakt; en zegt: dat alle Dieren die twee Hoorns hebben / gekloof van voeten zijn / maar alle Eenhoorns ongekloof; dat de natuur de zelfde eenheit selt / zoo wel aan de voeten als aan 't hoofd der Eenhoorns; gelijk ook de zelfde verdeeltheit van hoorns en klaantwen aan 't hoofd en de voeten van andere Dieren plaats heeft; waar uit ontsaat / dat het eenige onderscheid van d'Eenhoorns / niet

an.

andere
klaantwen
klaantwen
hoorns
hoorns
niet dan
gen.
hebben /
dat / wa
woztelt
nen zijn
hybooren
Dissen
en ongel
waar in
d'andere
Walrusse
tanden h
de Eenh
onderzoek
alleen een
te komen
bind / m
bloote pl
len van t

Om r
ken: D
van zoda
dikke ein
te van t
bende /
her holte
groote /
te zagen
holligheit
booz 't
danige h
grooten
dit zond
wierden
ben. M
doen / g
op den l
deeze die

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

9

andere Dieren / alleen gelegen is / in d'eenheit en geslotenheit hunne
 klaauwen en hoozng. Dat dooz de zelfde reden de Eenhoozng hun
 klaauwen / als andere Dieren / ongeklooft hebben / insgelijks hunne
 hoozng aan 't boozhoofd draagen ; en dat gelijk de andere Dieren / twee
 hoozng hebben / die aan weersyde van 't boozhoofd staan ; de Eenhoozng
 niet dan een hoozng hebbende / deeze in 't midden van 't boozhoofd draa-
 gen. Terhalven / vermits de See-bisschen noch klaauwen noch voeten
 hebben / konnen ze ook van geen hoozng voorzien zyn ; waar uit volgt /
 dat / wat men hoozng noemt / dewyl ze in hunne kaaken diep inge-
 wortelt zyn / en niet vooz hun boozhoofd geplaatst / geen hoozng kon-
 nen zyn / en derhalven Tand en wezen moeten. Echter moeten we hier
 byvoegen : Een hoozngnaam koopman en kneeder in de Groenlandsche
 Visschery / heeft ons bericht / het hoofd van een Eenhoozng-bissch / geheel
 en ongeschonden in pekel bewaart / 't Amsterdam gezien te hebben /
 waar in 2 hoozng of tanden staken / d'eene ter lengte van 6 voeten / en
 d'andere omtrent een voet / alzo die gebroken was. Gelykterwyls de
 Walrussen in 't hokenkakebeen twee / doch neerwaarts krom-gebooge
 tanden hebben / waar nevens eenige kleine kiezen in den mond. Of nu
 de Eenhoozng-bisschen mede kiezen in den mond hebben / staat noch te
 onderzoeken. Dat uit de bovenkaken deezer Eenhoozng-bisschen / niet
 alleen een / maar 2 hoozng of tanden streken / blijkt daar mede obereen
 te komen ; vermits ook deeze / waar by men niet dan een hoozng alleen
 vind / nooit in 't midden / maar ter zyde vooz uit steekt / welke ont-
 bloote plaats ter andere zyde / waarschynlyk dooz 't uitbryken of uitval-
 len van den hoozng / alsdan weder gesloten word.

Om nu de gesteltheit deezer hoozng of tanden wat nader t'onderzoe-
 ken : De Koning van Denemarken wilstende een geschenk van een stuk
 van zodanig een hoozng doen / gelaste van een ongeschonden hoozng / het
 dikke einde naar den wortel / vooz een gedeelte af te zagen. Dit gedeel-
 te van deezen hoozng / die men meende dicht te zyn / doozgezaagt heb-
 bende / was men verwondert daar in een holligheid te vinden / in wel-
 ker holte / een kleine hoozng / van dezelfde gedaante en zelve stoffe als de
 groote / gevonden wierd. Men vervolgde de groote hoozng rondom dooz
 te zagen / zonder de kleine te raken ; en bevond dat de kleine / in deeze
 holligheid van den grooten / omtrent een voet lang was / doch verder
 vooz 't oberige vast en dicht. Hier uit bleek / dat de Dieren van zoda-
 danige hoozng voorzien / dezelfde gelijk de Harten verwisselden / dat de
 grooten afvielden / en de kleinen weder in de plaats aantwieffen ; en dat
 dit zonder twyffel te wegen blygt / dat 'er zoo veel hoozng gevonden
 wierden / die los geworzen / dooz 't Groenlands ps naar Ysland draa-
 ven. Maar / zoo wanneer men de laatste gestelde meening wil gestand
 doen / gegronde op 't getoonde van 't gemelde Bekkeneel / en acht geeft
 op den langen wortel di. in het kakebeen steekt / schynt het gelooflyk dat
 deeze die men gezaagt had / een tand en geen hoozng was ; dat dit ge-

Twee hoorns
 of tanden in
 d' Eenhoozng-
 vissch ge-
 toont.

De gestelt-
 heit deezer
 hoornen on-
 derzocht.

die Tand en
 gevonden
 worden ;

en ook ver-
wilselen kon-
nen,

schleden kan / dat van deeze visschen de tanden uitballen en weder andere aanwassen / word door d'ervarentheit in de menschen bevestigd / vermits sountyds gebeurt dat de los geworde tanden / door anderen voozt gestooten / niet eer uitballen vooz d'anderen zich laten zien : dat echter met het verwilselen der hoozng van de Harten heel anders gelegen is / wiens hoofden zoo haal zyn / als of ze nooit hoozng hadden gehad / tot dat de nieuwe weder aangroeyen / en dezelve gestalte krygen.

Eenige stuk-
ken van dee-
ze vermeen-
de hoorns
naar Mosko-
vië gezon-
den, die
insgelyks
voor Tand
worden aan-
gezien ;
en door
welk voor-
val.

De Deenen zyn van gedachten / dat alle deeze hoozng / die naar Moskovië / Duitsland / Italië en D'ankryk verzonden worden / uit Dene- marken komen / waar deeze soozt van handel in groote achting is ge- weest / toen de Waart van Noozwegen naar Oud Groenland open stond en noch bekend was. Deeze Deenen die dezelve naar allerwegen ver- zonden / schyoomden niet te zeggen / dat het tanden van visschen waren ; echter verhocht men ze vooz hoozng van Eenhoozng / om 'er meerder voozdeel van te trekken. 't Zelfde gebeurt noch / vermits niet lang ge- leden / de Maatschappij van Nieuw-Groenland, die te Koppenhagen is / een van haare medegenooten naar Moskovië, met een goet getal groote stukken van deeze hoozng zond / waar onder een stuk van een uitnee- mende groote / om dit aan den Grootvoozt van Moskovië te verkopen. De Czaar dit schoon bevindende / liet het aan zyn Lpfarts zien. Dee- ze Dokter meer dan d'anderen ervaren / zeide zyn Czaarsche Majesteit / dat het een tand van een visch was ; en dus moest den afgezondenen zonder iets te verkopen / weder naar Koppenhagen vertrekken. Toen hy verslag van zyn wederbaren aan de Maatschappij dee / leide hy alle de schuld van zynen ongelukkigen handel op den Lpfarts / die zijne ge- veilde waar aldus veracht had ; zeggende : dat alles niet dan visch-tan- den waren. Waar op een der Leiden van de Maatschappij hem toe diuulde. : Wat zyt gy noch onkundig ? Gy moest den Dokter twee of driehondert dukaten gegeven hebben, om hem te verpligten, datze voor Eenhoorns wierden aangezien. Dies het buiten allen twyffel een uitge- valle tand zal zyn / die zodanig een visch uit haare kaaken vertoosst / als de Hslanders Narwal noemen / en geenzins een hoozng.

DERDE HOOFDTSTUK.

Van de gesteltheit en gematigdheit der Oud-Groenlandsche Lucht ; t'verschynzel van 't Noorderlicht, den Natuurkenners ten onderzoek gelaten. Verscheide vreemde Vertellingen die de Deensche Kronyk van deeze Gewesten doet.

Gematig-
heid van
Oud-Groen-
land ;

De Hslandische Kronyk geeft bericht / dat de Lucht van Oud- Groenland zachter en gematigder is / dan in Noozwegen ; dat het

'er min-
het 'er
pen ; m
duurt o
zaak as
dondert
t'eenem
ontwee-
den / e
de luyt
wierd t
gelijke
te doop-
van Gr
ten van
Kanarië
als dit

De
dien me
maakt
300 zyn
deeze zek
den / w
hoe don
Dit liek
noemt.
opwaart
t'elkens
en verdb
lijks in
en de lu
nen / d
de Nat
spwong
betweeg
verhevel
lichten
dat de
Dagete
De T
wind / z
mede d
geloofde
Groenla

'er minder sneeutot / en dat 'er de koude ook zoo sel niet is; echter vliest het 'er somtijds zeer streng / en men is 'er zeer hevige stormen onderwoopen; maar dit streng vliezen en geweldig stormen / valt zelden vooz / en duurt ook niet lang. De Deensche Kronyk merkt het als een vzeemde zaak aan / dat het in 't jaar 1308 in Groenland zoo verbaarlijk heeft ge-
dondert; dat de blyren in de Herk / Skalholt genoemd / geslagen / dezelt' eenemaal verbande. Dat 'er vervolgens zodanig een verschrikkelijk onweer ontstond / zulks de toppen veelor Krotzen omvergewoopen wierden / en dat 'er uit deeze omgewoopen Krotzen / zoo een meeningte asse in de lucht verspreid wierd / als of die scheen te regenen. Dit onweer / wierd toen dooz een 300 strengen Winter gevolgt / dat men 'er nooit diergelyke in Groenland geheugde; zulks 'er het ps een gantsch jaar zoonder te doopen leggen bleef. Waarschynlijk heeft deeze asse / uit de Krotzen van Groenland voortgekomen / dezelfde oorzong / gelijk in de Gewesten van byzandene Gebergten en d'onderaardsche buuten / als die van Kanarië en anderen; de Berg Hecla in Ysland, die veel Hooydelijker legt als dit gedeelte van Groenland, geeft 'er een genoegzaam bewys van.

en strenge koude.

De Zomers in Oud-Groenland zyn gematigd by dag en nacht / in dien men 't dan nacht noemen mag / want een geduurige scheemering maakt deeze nacht uit. Gelyk de dagen des Winters zeer kort zyn / zoo zyn 'er de nachten mede zeer lang; wanneer 'er alsdan de natuur deeze zeldzaamheit uitweekt: Als 't nieuwe Maan is / of staat te worden / vertoont 'er zich een licht / byna als of de Maan vol was / en hoe donkerder deeze nachten zyn / zoo veel te helderder dit licht schynt. Dit licht komt uit het Hooyden / waarom het Hooydelicht word genoemd. 't Vertoont zich als een schynfel van Vuur / strekkende zich opwaarts in de lucht uit. Het verandert allenks van plaats / latende 'elkens een damp achter. Dit Hooydelicht schynt de gantsche nacht / en verdwypnt met d'opgaande Zon. Men verzekert dat dit licht insgelyks in Ysland en Noorwegen gezien word / wanneer 't helder weer is / en de lucht dooz geen nevels betrokken. Het verlicht dan alleen die geenen / die de Gewesten van den Circulus Arcticus betwoonen. 't Staat de Natuurkundigen t'onderzoeken / waat uit dit verschynzel haar oorzong heeft / en of het uit d'opgeheve dampen der aarde / die dooz haare beweging ontfleken / voortkomt / met zodanig een snelte als d'ontstecke verhevelingen die gints en herwaarts uit de lucht vallen / of als dwaallichten die zich elders vertoonen. Dit Licht is ongetwyffelt het zelve dat de Heer Gassendi dikmaals heeft waargenomen / en de Hooyder Wagetaat genoemd.

't Noorderlicht, een scheemering by nacht.

De Deensche Kronyk melt / dat in 't jaar 1271 een sterke Hooydoofte wind / zeer veel ps naar Ysland dreef / waat op veel Beeren waren / als mede dat 'er zeer veel hout aan den oever gewoopen wierd / zulks men geloofde / waat men ten Westen van Groenland ontdekt had / gantsch Groenland niet was / en dat zich dit Land verder ten Hooydoosten uit-

Vruchtlooze ontdekkingen van Yslanders en Noorwegers.

streckte. Dit dee eenige Nlanders besluiten deeze ontdekking naa te spreken / maar wierden doo; 's ys gehindert. De Koningen van Denemarken en Noorwegen hadden al lang te wooren van deeze gedachten geweeft / en 'er verscheide schepen op afgezonden / ook zelfs in persoon zich derwaarts begeeven / dat hen niet beter dan d' Nlanders was gelukt. Wederzids waren ze tot deezen togt aangeuoedigt / op bericht / en een opgevatte waan / dat 'er in die Gewest / goud en zilver-mynen en veel edelgesteentens te vinden waren. Doch verhaalt deeze Deensche Kronyk / dat 'er eertyds ewigen van deeze Reistogten niet groote schatten t'huys quamen. Inggelijks vertelt noch dezelve Kronyk: dat ten tyde van St. Olaus, Noordsche Koning / het Drietsche Vayens-Dolk / dezelfde togt ten dien einde ondernamen. Deezen doo; een zwaaren storm belooppen / verbielen ze op de Rotzen van deeze Kust / en wierden genoodzaakt zich in onveilige Havens te bergen. Zy onderneemden alhier aan te landen / zagen ze naby den oever slechte onderaardsche verhalle hutten / en ontrent dezelve / groote hoopen van steenen en myn-stoffen / glinsterende van goud en zilver; dit dee hen besluiten derwaarts te gaan / en zoo veel daar van te neemen als ze dragen konden: maar toen ze zich weder te sloop wilden begeeven / zagen ze uit deeze onderaardsche spelonken / menschen te voorschyn komin / die 'er afschouwelyk uitzagen / gewapent met bogen en slingers / en groote honden verzet / die hen vervolgd. De vrees die Scheeps-Dolk bevangende / noodzaakte hen hunne schyeden te verdubbelen / om zich zelven / en wat ze droegen / te bergen: maar by ongeval / viel 'er een van hen in handen deezer Wilden / die in 't gezicht zijner Makkers verscheurt wierd. In 't vervolg van deeze verdachte Historie / zegt de Deensche Kronyk-Schryver / dat dit Land eenen overvloed van schatten uitlevert; en dat men 't daar vooyhoud / dat 'er Saturnus zijne schatten verborzgen heeft. Meer andere verhaalen / die meerder naar sprookjes dan waarheden gelijken / sijn in deeze en d' Nlandsche Kronyk ingelijft; derhalven zal 't best sijn / dat men ze met suifwpgen vooybp gaat / om de schandere Waereld / nu wyzer zynde / daar mede niet op te houden / en van de Beschrypping van Oud-Groenland een einde te maken.

Vreemde
verrellingen
uit de Deen-
sche Kronyk
getrokken.

die fabelach-
tig schynen.

VIERDE HOOFDTSTUK.

Vruchteloze togten der Deenen naar Groenland; Forbischers Ontdekking en zyn wedervaren. Groenlanders en hun Gewaad beschreeven, en handel met dezelve. Laatste togt der Deenen naar Groenland. Vaartuigen der Groenlanders beschreeven, en hunne behendige bestiering van dien.

Naa verscheide poogingen die de Koningen van Denemarken en Noorwegen hadden aangewend / om d' Ontdekkingen naar Groenland

land te
Koning
den en
Friede
den de
land a
ontdek
land /
weder
zonder
was /
Dus
weder
varen
den gro
dus w
mora
als 't
den ja
De D
geeft e
derden
een E
Dit E
Antwo
Mar
land.
d'inget
Winter
gaf hy
ontdeke
't volg
betrok
's Lan
verliet
klouter
ze zich
de heb
huten
sagen /
hecht.
d'ander
schut /
niet da

land te begunſtigen / en echter vlychteloos aſſiepen ; wierden ze dooz de Koningen Chyiſiaan den tweeden / Chyiſiaan den derden / en Fiederik den eerſten / weder ondernomen / maar met weinig vlycht ; tot eindelyk Fiederik den tweeden / met de zelfde gedachten van zyn Vader Chyiſiaan den derden bezwangert , Magnus Heiningz. ter ontdekking van Groenland afzond. Indien 't waak is / wat 'er de Hiſtorie van verhaalt / 300 ontdekte deeze Magnus , naa veel uitgeſtaane gebaaren / eindelyk Groenland , maar kon 'er niet aanlanden / nademaal zyn ſchip zeer ſchielyk wederhouden wierd ; weghalven hy zeer verwondert was / en dat niet zonder reden : want hy bevond zich in volle Zee / waar 't diep genoeg was / en geen ys vernomen wierd / en daar by had hy een guurſige wind. Dus niet komende vorderen / wierd hy genoodzaakt te beinzen / en weder naar Denemarken te wenden / waar hy bericht van zyn wederbaren dee ; en de Koning trachte wys te maken / dat 'er een zeilſteen op den grond van deeze Zee moeft verborgen leggen / waar dooz zyn ſchip dus wederhouden was. Had deezen Ontdekker de Hiſtorie van de Remora geweten / mogelyk had hy die met al 300 veel grond bygebjagt als 't voozwendſel van deezen Magnēt. Dit gewaande geval zou in den jaare 1588 onder de Regeering van Fiederik den tweeden gebeurt zyn. De Deenſche Krouph dan / die zig in vervolg der tyden aaneenſchakelt / geeft een bried verhaal onder de Regeering der Koningen Chyiſiaan den derden en Fiederik den tweeden / van een Reiztozt dooz Martin Forbiſcher , een Engels Kapitein / in den jaare 1577 naat Groenland ondernomen. Dit Verhaal geeft wel het meeſte bericht van Groenland en dezzelfs Inwoonders / waarom het hier koztelyk te volgen ſtaat.

Magnus Heiningz. door Koning Fiederik den 11. ter ontdekking naar Groenland gezonden ;

doch vruchteloos.

Dat door een gewaande voorval bewimpelt word.

Forbiſchers Oardekkingen in Groenland.

Wat hem aldaar wezdevoort.

Martin Forbiſcher vertrok in 't gemelde jaar uit Engeland naar Groenland. Hy ontdekte het / maar kon 'er dat jaar niet aanlanden / wegens d'ingevalle nachten en de ongelegentheden van 't ys / vermits hem den Winter op deezen togt overtaſt had. Weder in Engeland gekomen / gaf hy bericht van deezen togt aan Koninginne Elizabeth , die geloofde dit onbekend Land vooz haar bemagtigt te hebben. Zy gaf hem dan in 't volgende Doozjaar drie ſchepen / waar mede Forbiſcher andermaal vertrok. Het Land ontdekt hebbende / lande hy aan de Oſtkuſt. 's Lands Landaart op 't zien der Engeliſchen / namen de vlucht / en verlieten hunne wooningen om zich elders te verbergen. Sommigen klouterden uit bezreſheit op de toppen der hoogſte Rotzen / van waar ze zich in Zee wierpen. De Engeliſchen deezen Landaart niet komende bezrebdigen / quamen in hunne verlate wooningen / dat eigentlyk hutten waren / overtrokken van huſden der Zee-halveren of andere viſſchen / op vier dikke ſtaken geſpannen / en met peezen alle aan een gehecht. Alle deeze Tenten hadde twee uitgangen / d'eene ten Weſten en d'ander ten Zuiden / maar vooz Oeſte en Noozde winden ſtonden ze beſchut / vermits hen die ſchadelijkſter waren. In deeze Hutten vonden ze niet dan een oud. miſgmaakt Wyf en een jong zwanger Drouwmenſch / die

naa te ſpen-
Denemar-
dachten ge-
erzoon zich
was geluikt.
cht / en een
nen en veel
mſche kerd-
ote ſchatten
at ten tyde
lk / dezelfde
toym beloo-
toodzaakt
hier aan te
alle hutten/
offen / glin-
ts te gaan /
e toen ze zich
ardſche ſpe-
lk uitzagen /
die hen ver-
zaakte hen
doegen / te
deezer Wil-
n 't verholg
hyver / dat
't daar vooz
re andere ber-
/ zyn in dee-
n / dat men
/ nu wyzer
g van Oud-

K.
Forbiſchers
hun Ge-
ſte togt
anders
dien.
marken en
naat Groen-
land

die 3p / met een klein kind aan de hand hebbende / wegvoerden / en het oude Wyf ontrukten / waar over 3p verbaarlijk schreeude. Van daar weder vertrokken / steevende men Oostelijk aan / en zagen een Disch ter groote van een Oog / die ten einde van de snabel een hoozn ter lange van anderhalf elle had / en 3p geloofden een Eenhoozn te sijn. 3p zelden verder Doozdooftelijk aan / en ontdekten een Land / dat 3p aanderden / vermits 't hen aangenaam scheen. Alhoewel dit Land de kust van Groenland was / noemden ze 't echter Anavavich, om het onder deeze naam te bezitten. 3p bevonden dat dit Gewest d'aardberving onderwoopen was / werpende groote stotzen om verre / en insgelyk was 'er het verblyf niet zeker; echter vertroefden ze daar eenigen tyd / nademaal ze zand vonden / waar in 3p meenden goud te zien blinken / en bulden 'er d'zehondert vaten van. 3p deeden al wat ze konden om dien Landaart te bevezigen / die mede van hunne 3pden blyken lieten / datze daar in bewilligden. Op teekenen die hen de Engelschen deeden / gaven ze dooz wederteekenen te verstaan / datze hooger opvaren zouden / wilden ze vinden wat ze zochten. Forbischer stonde dit toe / en begaf zich met eenige Soldaten in een sloep / geevende order de drie schepen te volgen. 3p steevende de kust opwaarts; maar zagen 'er 300 veel van dien Landaart op de stotzen / die's Forbischer beducht wierd van hen overvallen te woorden. Deeze Landaart langs den oever volgende / merkten dat d'Engelschen schroomachtig wierden; en om hen niet meer af te schrikken / quamen drie mannen van achter een Wyf te voorszijn / veel beeter dan d'anderen gekleed / die verzochten dooz teekenen en bewyzyng van vlyendeschap / datze te lande quamen. Forbischer op goed vertrouwen naderde / vermits hy 'er niet dan drie mannen zag / en d'anderen op de stotzen verre genoeg van de hand. Maar eenigen die zich achter den Wyf verborgen / en geen gedult hadden Forbischer in te wachten / quamen ontpdig te voorszijn; dit dee Forbischer achterwaars deynzen; maar deezen Landaart in hun voozneemen volhardende / leiden geduurig toe om de Engelschen te lokken / en wierpen eenig raau vleesch op den oever / als of ze honden vooz hadden. De Engelschen hie op geen acht staande / beraadslaagden deezen Landaart een andere list. 3p bragten aan den oever van de Zee een vermits / of die zich v'insde zodanig te sijn / en lieten hem daar / waar naa d'anderen wegtrogen / als of ze nooit wilde weder komen. 3p hadden zich verbeeld dat d'Engelschen / volgens de gewoonte der vzeemdelingen / komen zouden om deezen kreupeien weg te voeren / zulks hy 't niet ontloopen kon / om hen vooz tolf te dienen; maar d'Engelschen beducht vooz verraad / loften een Musket op deezen kreupeien / die wel haast opszong / en 't haazepat hoogs. Toen quam deezen bedriegelijken Landaart in grooter getal te voorszijn / en men schoot op d'Engelschen een groote meenigte pjsen / met een hagel van steenen uit singers gewoopen / waar mede deeze Engelschen den spot dreeben / schooten op hun beurt uit hunne Musketten /

en lofte
Dit
Wien a
geschien
verwe g
den / g
honden
geblech
bewij
ondertr
over ma
ze haare
stecken
neer 'er
den sijn
De kleer
zich mee
ne tong
schaamt
hebben.
of gesch
ten en 't
werpsij
obertrok
tuigen 3
Walvisc
ze Daar
hunne h
persjes.
echter 30
in volle
len liden
Spinnen
aangezic
datze van
de / de
dooztogt
sijn 'er /
bzulten.
Koning
insgelyk
en Goo
neemen
uit Eng

en loften het Kanon / dat hen in een oogenblik op de vlucht dreef.

Dit Verhaal geeft te kennen / dat deezen Landdaart van een verrader- Groenlan-
 wiken aart en woest is / en dat men hen noch dooz vlesing / noch dooz ders be-
 geschenken bezweedigen kan. Zp zijn van een vette gestalte / vaerdig / en van schreeven;
 verwe geelachtig. Men meent dat 'er eenige swarten onder hen gevon-
 den / gelijk de Etiopers zijn. Zp kleeeden zich van de huiden van Zee-
 honden / met peezen aan een genaait. Hunne vrouwen gaan met on-
 geblechte hairen / werpen 't achter haare ooren / om gezien te worden /
 dewyl ze haare aangezicht blaau en geel beschilderen. Zp dzagen geen
 onderrokken / maar eenige broekjes van Digs-bellen gemaakt / die zp
 over malliander aantrekken. Zeder broek heeft zijn dzaken / waar in
 ze haare messen / garen / naalden / kleine spiegeljes en andere pullen
 steeken / die haare de bzeembelingen hzengen / of de zee opwoerpt / wan-
 neer 'er schepen dooz de kust gezeven zijn. De mans en vrouwe hem-
 den zijn van Dfsch-darmen gemaakt / met zeer dunne peesjes genaait.
 De kleeederen zoo van den een en andere / zijn wopd / en zp omgozen
 zich met riemen van Dfschbellen; zp zijn stinkend / vuil en morsig; hun-
 ne tong dient hen dooz handboek en neusboek; en zp hebben ook geen
 schaamte. Zph achten ze die veel bogen / slingers / schuitjes en riemen waar in kun-
 hebben. Hunne bogen zijn kort / de ppien dun / aan 't einde met beemen den rykdom
 of gescherpte hoozng gewapent. Zeer behendig zijn ze in 't boogschte- bestaat.
 ten en 't slingeren / en in 't werpen der visschen in 't water met hunne
 werpspissen. Hunne kleine schuitjes zijn met vellen van Zeehonden
 overtrokken / die niet dan een alleen voeren können. Hunne groote Daar-
 tuigen zijn van hout / met houte banden aan elkander gelast en met
 Walvisch-bellen overtrokken / dooz dikke peezen aan een genaait. Dee-
 ze Daartuigen können twintig mannen voeren. Hunne zellen zijn gelijk
 hunne hemden / van Dfsch-darmen gemaakt / genaait met zeer kleine
 peesjes. Schoon zp geen pzer aan deeze Daartuigen gebruiken / zijn ze
 echter zoo behendig en sterk in een gevoegt / dat zp 'er zich onbeschroomt
 in volle Zee op waagen / en zp bekommeren zich niet schipbreuk te zul-
 len lijden. Hun Land leebet geen vergiftig gedierte uit / dan alleen
 Spinnen. Muggen zijn 'er in groot getal / die binning steeken / en 't
 aangezicht geweldig doen zwellen. Zp hebben 'er geen zoet water / dan
 datze van de gesmolte sneeuw bewaren; men zegt dat 'er de groote kou-
 de / de aberen der Waede zodanig gefloten houdt / dat des oozsprongz
 dooztogt daar dooz woerd gestopt. Honden van een ongemeene groote
 zijn 'er / die zp dooz hunne voertuigen spannen / en als paarden ge-
 bruiken.

Koning Christiaan den vierden / zoon van Fredrik den tweeden / nam
 insgelijks d'Ontdekking van Groenland ter harten / schoon zijn Vader
 en Grootvader / het vuchteloos ondernomen hadden. Om zijn dooz-
 neemen te doen gelukken / liet hy ten dien einde een erbaare Schipper
 uit Engeland komen / die berucht was van deeze Zee en hoets gron-
 dige

Lindenau
togt naar
Groenland;

hy word van
de Groe-
landers be-
zocht;

en handel
met hen ge-
dreeven.

Versehide
Landen ont-
dekt.

dige hemis te hebben. Men ruste dan drie bequame schepen uit / onder 't befluyt van Gotske Lindenau, Deensch Edelman / als Admiraal; deese schepen vertrokken in 't Boorjaar 1605 uit de Sont / en zielden eenigen tyd met elkander; maar d'Engelsche Kapitein op de bereischte hoogte gekomen / nam zijne hoers Zuidwest / bezogt boor 't Hs / om met minder gebaar Groenland aan te doen. d'Admiraal / van andere gedachten zynde / vervolgde alleen de zijne Boorboost / en quam dus in Groenland aan te landen. Naaulijks had hy zijn Anker uitgewoopen / of veels van dien Landaart / hen gewaar gewoopen / begaven zich in hunne kleine schuitjes / en quamen hem aan boord bezoeken. Hy ontving hen vriendelijck / en wilde ze wijn schenken; maar deese was hen onsmakelijck. Zy zagen 'er Walvisch-traan / die zy verzochten te dynken / waar van men hen groote kroezen vulde / die zy zeer gretig en met smaak leegden. Zy dragten aan boord Doffe- en Deere-veilen / en een groot getal Boorns in verscheide stukken / die zy verhandelden tegen naalden / messen / spiegelstjes / haaken en oogen / of andere diergelijcke bezettingen / boor de Deenen uitgekraamt. Goude en zilbere munt die men hen zien liet / was by hun niet geacht; maar in tegendeel waeren ze ongemeen gretig naar iets dat van staal was gemaakt / en gaven 'er boor wat by hun het waardigste wierd geacht / te woeten: Sagen / Pijlen / Schuitjes / Sleemen enz. Wanneer ze niets meer te verhandelen hadden / ontkleedden ze zich en gaven alles / jaa zelfs hunne handen. Lindenau vertoefde drie dagen aan deese kust / maar de Kroonik zegt niet / dat hy zich te land begaf; mogelijk wilde hy zulks niet waagen / noch zich bloot geeven / boor zodanig een onvergelyklijck grooter getal van dien Landaart / met het kleine getal dat hem versche. Hy ligte dan zijn Anker en vertrok den vierden dag / hoerende twee van deezen Landaart met zich / die alle listen te werk stelden / om der Deenen handen t'ontsnappen. Hunne Landsgenooten / ziende dat men hen dus wegvoerde / wierpen met een afsgrpfeelijck geschreyen eenen hagel van steenen en schooten met pijlen op de Deenen / die een kanon geloft hebhende / hen op de vlucht dreeven. d'Admiraal heerde dus weder alleen naar Denemarken / gelijk hy ter dezer plaasje alleen was aangeland.

De Engelsche Kapitein quam midlewijl in Groenland aan te landen aan een uithoek ten Westen; mogelijk is dit de Staap Faruel geweest. Inggelijks is 't zeker dat hy in de Straat Davis quam / en langs d'Wostkust van deese Golf steevende. Hy ontdekte verscheide goede Waerens / schoone Landen / en groote groene Blakten. Den Landaart dezer Gewesten handelde inggelijks met hem / als d'anderen waar Lindenau was aangeland; maar zy waren wantrouwender / want naaulijks hadden ze ontfangen wat ze met de Deenen vermaangelden / of zy vloeden naar hunne Waartuigen / als of ze die gestoolen hadden. De Deenen kreegen lust om voet aan land te zetten / dies zy sich wa-

penden
men /
opgaar
en von
marken
zilber
veel sch
een sta
haerels
nen get
300 ver
kolf va
zakken
dezen
d'and
te beve
zen lofs
zicht de
vlucht
boeren
banging
beeter
kledere

De
zond an
Groenla
voerde
van Da
Coffien
galooze
stiof op
merica
ten: Z
zer byf
rigen q
Op hun
aan den
de Deen
vertrou
Zy vom
was 'er
en gret
Deenen
waagen

penden. 't Land schein hen behaaglijk ter plaaste waar zy aangua-
men / maar echter zandig en steinachtig / gelijk in Noorwegen. Uit de
opgaande rook en damp / oordeelden ze dat 'er zwavel-mynen waren /
en vonden 'er zeer veel steenen van silver mineraal / die zy naar Dene-
marken bragten / waar van in hondert pond / zest-en-twintig oncen
silver werd gevonden. Deze Engelsche Kapitein / die langst de kust
veel schoone Havens vond / gaf ze Deensche naamen / en maakten 'er
een kaart van / eer hy vertrok. Hy liet ook vier van de welgemaakte
haerels derzer Landaart / als zy honden magtig worden / dooz de De-
enen gevangen neemen; en een deezer vier / zich gevangen ziende / werd
300 verwoed / datze hem niet honden meesleepen / zulks ze hem met de
holf van een mughet dood sloegen; dit dee d'andere drie den moed ont-
zaken / die gewillig mee gingen. Ter zelver tyd rukte ondertusschen
deezzen Landaart te zamen / om de dood van den gesneuvelden te wyzehen / en
d'anderen t'ontzetten; diez sneeden ze den Deenen den weg af / om hen
te beechten / en te beletten datze weder naar boord voeren; maar deez-
zen losten hume Musketten en 't Kanon / dooz welk gebalder en 't ge-
zicht van 't vuur / dien Landaart verbaast werd / en allerwegen de
vlucht nam / latende den Deenen de dooytocht vry / die weder aan boord
voeren / hun Anker ligende / het naar Denemarken met deze drie ge-
bangenen warden / die zy den Koning aanboden / bindende hen van een
beeter gestalte / bezadigder van aart / en verschillende in zeden / taal en
klederen / van deezzen dooz Lindenau overgedragt.

De Koning voldaan van deezzen eersten togt / besloot een tweede; en
zond andermaal in 't volgende jaar 1606 Lindenau met vyf schepen naar
Groenland. Deze Ammiraal vertrok den 8ten Mey uit de Zont / en
hoerde de drie Groenlanders / dooz den Engelschen Kapitein in de Golf
van Davis gevangen / wederom mee / om hem booz Wegwyzers en
Cosken te dienen. Deze onnozelse armie menschen betuigden een weer-
galooze vrygde over het wederkeeren naar hun land; doch een van hen
stooft op Zee en werd buiten boord geworpen. Lindenau hield naar A-
merica de zelfde koers als d'Engelsche Kapitein gehouden had / te wee-
ten: Zuidwest naar de Kaap Faruel en de Golf van Davis. Een dee-
zer vyf schepen verdraalde dooz mist van d'anderen af / en de vier oeb-
rigen quamen den 3 Augustus booz de kust van Groenland ten Anker.
Op hunnen aankomst vertoonden zich een meenigte van dien Landaart
aan den oever / maar hadden geen lust te handelen; want zy betuygden
de Deenen te wantrouwen / gelijk zich ook de Deenen niet onder hen
vertrouwen doosten; diez werden ze genoodzaakt hooger op te zeken.
Zy vonden 'er een Haven schoonder dan de voorige / maar de Landaart
was 'er ingelijks onhandelbaar / vermits zy de Deenen wantrouwen /
en gereed stonden om hen te beechten / indien ze dachten te landen. De
Deenen / zich mede op hen niet vertrouwend / wilden geene landing
waagen / maar voeren verbet boort; en terwijl zy langs de kust stee-
den-

Vindt den
Landaart
onhandel-
baar,

venden / vervolgden hen deezen Landaart met hun kleine schuitjes / waar van 'er zes betrappt wierden / en met hunne Waartuigen en den weinigen toefel aan boord gebragt. Door een derde stede geankert / was 'er een knecht van Lindenau, een kloekmoedig Soldaat / die zijn Meester sterk aanzocht / te bewilligen / dat hy alleen naar Land mogt vaaren / om dien Landaart naa te speuren ; voozgeevende hen door medegebragte smitserspen te zullen bezeeidigen / of zich wel te zullen tedden / ingevalle zy iets quaads tegens hem ondernamen. Lindenau liet zich dan op zijn sterk aanhouden overhaalen ; maar deese knecht / naaulijks voert aan land hebbende gezet / of wierd gevat / dood geflagen en in stukken gehouwen ; waar naa deese Landaart achterwaarts deinsde / om vooz 't geschut der Deenen bezopt te zijn. De degens en wisten van deezen Landaart / waren van voozng gemaakt / of Canden deezet vifschjen / die men Eenhoorn noemt / met steenen ingelpt en gefcherpt / fnydende deese degens niet minder dan of ze van yzer en staal waren. Lindenau ziende dat 'er in dit Land niets vooz hem te doen viel / zeide weer naar Denemarken ; een deezet gebange Groenlanders / wierd zoo wanhoopig / ziende zijn Vaderland te moeten verlaten / dat hy zich in Zee wooy en verdronk. De Deenen vonden in 't wederkeeren hun vpsde schip van hen afgedwaalt ; maar naaulijks waren ze vps dagen by malhandet geweest / of een opkomende storm verstropde ze alle van een / en zagen elkanter niet / dan naa verloop van een maand. Zy quamen eindelijk / naa veel gebaar uitgestaan te hebben / op den vpsden October vooz Kopenhagen ten anker.

Laatste togt
der Deenen
naar Groen-
land,

De derde en laatste togt die de Koning van Denemarken naar Groenland liet doen / was met twee groote schepen / onder 't beftiet van een Holsteins Kapitein / Karsten Richardsz. genoemd / verzelt van voozdsche en Hglandsche voozgezellen / die hem vooz leidfslup dienden. De Kronyk meld / dat deese Kapitein den 12den Mey uit de Sont vertrok / zonder 't jaar aan te teekenen. Den agtsten Juny daar aanvolgende / ontdekte hy de toppen der Groenlandsche Bergen / maar kon het land niet aandoen / wegens het ys dat zich zeer verre in Zee uitstreckte. Op dit ys zagen ze ander opgescchooven ys / dat groote krotzen scheenen. De Kronyk merkt hier aan / dat 'er jaren zijn / dat het ys in Groenland / zelf in den Zomer niet smelt. De Holsteinders wierden dan ge-noodzaakit weder te keeren / zonder iets verricht te hebben / te meer / dewijl ze van het andere schip door een storm waren afgevaakt / en zich alleen bevonden toen ze aan dit ys quamen.

Overgebrag-
te Groenlan-
ders hun ont-
haal.

Om nu de vier eerste en vps laatste van deezen Groenlandschen Land- aart / in de twee eerste Keisgotigten bekomen / niet te verliezen ; staat 'er dit bericht van te melden : dat de Deensche Koning zodanige oydre had gestelt / datze vpsonderlijks van allen noodrust verzogt wierden / en naau acht op hen geflagen wierd / doch zodanig / datze vyfheit hadden te gaan waat 't hen luste. Melk / Boter / Kaas / raauw vleesch en raau-

raauw
bermitg
en noc
niet liet
't vooz
als 'er
van hu
getaakt
tien of
len ze
wierden
wer ac
wierden
Dif
Spanje
maken /
in hunn
tuigen v
lergte v
van om
vellen v
Dit Ge
middel /
heit van
Gefel /
en aan e
streckt is
trek van
omgekeer
kant / i
gen ; d
dat die
steltheit
zijn. T
de open
en stopp
Zeehont
stoppen
kledaaj
omworp
gen / no
den ze z
groote s
hoeten l

raantoe Vissch was hun voedsel / gelykwoijs zy in hun land leefden / berruikt zy zich aan 't hooch en gekookte spys niet gewennen konden / en noch minder tot de wjn en anderen smaakelijken drank / dewyl ze niet liever als Oly of Craan dronken. Dikmaals keerden zy zich naar 't Noorden / zuchtende uit genegtheit dooz hun Vaderland; eensmaals als 'er niet al te naau acht op gegeven wierd / waren eenigen / die zich van hunne schuitjes en riemen wisten te verzeekeren / daar mede in Zee getaakt / om 't uiterste te waagen. Maar een strom die hen beliep / sien of twalef mylen van de Sont Zeelwaarts gevozert zynde / verbieden ze weder op de Kust van Schonen, waar de Boeren hen magtig wierden en weder te Kopenhagen blyngen. Dit dee toen wat naauwer acht op hen geuen / met wat minder vyfheit verzelt; maar zy wierden krank en stozven aan een quinnende ziekte.

Opf gezonden waren 'er noch oberig / toen 'er een Afgezant van Spanje aan 't Deensche Hof quam; de Koning om hem wat te vermaken / vertoonde hem dezen Landaart / en liet hen hunne vaerdigheid in hunne schuitjes op Zee vertoonen. Om zich de gestalte dezer Vaartuigen wel te verbeelden / moet men op een Webers-spoel denken / ter lengte van tien of twalef voeten / uit balyn-strooken / ter bzeete en dikte van omtrent een vinger gemaakt / onder en boven overtrokken / met wullen van Zee-Honden of Walrussen / en met peezen aan een genaait. Dit Gestel heeft een ronde opening in 't midden / ter wyte van een mangmiddel / loopende aan weersyde vooz en achter spits toe / naar ebnattyghheit van de middelruimte. De kraagt / en de welvoegzaamheit van het Gestel / bestaat aan beide einden / waar deeze balynen te zamen loopen en aan een geboegt zijn; de opening / die van boven-krings-gewys gestrekt is / wiens omtrek alles van boven dekt / is van een halven omtrek van onder verzen / aan de hoven omkring verbonden / gelyk een omgekeert hengzel van een kof. Men verbeelde zich / dat de onderkant / met de zpeindens een halven omtrek maken / en dus spits einden; dat alles zoo wel hecht aan een geboegt / en zoo wel verzen is / dat dit Vaartuig / dooz zijne lichte hoedanigheid / en welvoegzaamheit gesieltheit / tegens 't geweld der baaten in een strom op Zee bestant kan zyn. Deezen Landaart op den bodem van deeze schuitjes / dooz de rorde opening neergezeten / strekken hunne voeten ter een of ander einde uit / en stoppen deeze opening met het onderste van hunne hembrokkien / uit Zeehonde- of Zeehalver-bellen gemaakt / die zy daar om winden; ook stoppen ze hunne hands-moutwen / en schozten 't verdere van hunne kleedaaje mede op; zulks wanneer hen op Zee / in den strom de golven omwerpen / gelyk dikmaals gebeurt / 't water nergens dooz kan dlingen / noch in hun Vaartuig / noch tusschen hunne kleederen; dus houden ze zich altoos boven water / en redder zich beeter in den strom / dan groote schepen. Zy dienen zich niet dan van een kleine riem / vps of zes voeten lang / een half voet plat en bzeet aan weersyden / die hen tefsens

Drift van
deezzen Land-
aart naar hun
Vaderland.

Hunne Vaar-
tuigen of
Schuitjes be-
schreeven.

Hoedanig-
die door dien
Landaart
worden be-
sient.

en bezonde-
re behendig-
heit van
dien.

voorz ebtwigt dient / om hem in balans te houden / en voorz een dubbel
tiem / om aan weeryde te kunnen bezigen. Deezen gemelden Afge-
zant stond verwondert / de behendigheid der Groenlanders in 't bestieren
hunner schuitjes te zien. Zp sterbende en kruisten met zodanig een snel-
te dooz elkander / dat 'er het gezicht van scheemerde / zonder datze mak-
kander geenzins aan boord quamen. De Koning / begeerig de snelte
van een deezet schuitjes tegen een sloep t'onderzoeken / met zestien roeffers
verzien ; bevond men dat de sloep wercks genoeg had het schuitje te vol-
gen. d' Afgezant zond aan ieder van deezen Landaart eenig geld / welk
geld elsi bestede om zich op de Deensche wyze te kleden. Sommigen
dvoegen groote pluimen op hunne hoeden / en deden gelaarf en ge-
spoozt den Koning hunnen dienst aanbieden / om 'hoorz knuters te dienen.

Diet lang bleeven ze in deze vergenoegde luim / want ze verbielen wol
haast weder in hun gewoone dvoefgeestigheid ; vermits ze dan steeds op
middelen dachten om weder naar Groenland te keeren / waren 'er twee
van deezen / die zich in Zee begeeven hadden / en dooz stozyn op Scho-
nen verbielen ; dewyl men ze minder dan d'andere in wantrouwen / ge-
loovende datze zich andermaal niet weer in dit gevaar begeeven zouden ;
deezen echter / verzeherden zich van hunne schuitjes / om 't boorden we-
der op te zoeken. Men zette hen achter naa / zulks 'er een van achter-
haalt wierd / maar d'andere is ongetwiffelt gebleeven / dewyl hy onmo-
gelyk Groenland nooit heeft kunnen bereiken. Celkens als deezen een
kind aan 's moeders borsten zag / had men gemerkt dat hy weende /
waar uit men oordeelde dat hy getrouwt moest zyn / en hem het missen
van vrouw en kinderen dus smartelyk viel. Deezen die weer naar
Kopenhagen wierden gezagt / bewaarde men naaukeuriger dan naar
gewoonte / dat hunne begeerte om weder hun Vaderland te zien / te
meer gaande maakte / en echter wanhoopten nooit weer te zullen zien.

Twee stozen 'er van bedriet ; d'andere twee leefden noch tien of
twalef jaaren daat naa. De Deenen deden al wat zp konden / zulks
ze vroortlyker van geest mogten worden / gebede te verstaan / datze hen
als hunne Vrienden en Landsgeuootten handelen zouden / waat in zp
scheenen genoegen te neemen. Men trachte hen in de Kristelyke Gods-
dienst t'onderwijzen / maar nooit konden ze de Deensche Taal leeren.
Die geenen die naau acht op hen gaben / zagen 'er dikmaals de oogen
naat den Hemel wenden / en d'opgaande Zon eeten. Een van hen stozf
te Kolding in Jucland, ziek geworden / ober 't Paerel-bissen in den Win-
ter. De Mosselen in Denemarken zyn vol van Paerelgruts ; deez
Mossels vind men overvloedig in de Rivier van Kolding. Eenige lee-
veren somtyds synen uit / veele kleinen / en eenigen tamelyk groot en
rond. Deze Groenlander had te keunen gegeven / dat men in zyn land
Paerlen viste / en dat hy deez Diffscherp wel verstond ; dies bragt hem
de Gouverneur van Kolding mede / om in die Rivier Paerlen te vissen.
Hier in was de Groenlander ook wel erbaaren / vermits hy als een
bifsch

Een Groen-
lander op de
Paerel vis-
schery by-
zonder afge-
recht.

bifsch te
sine Pa-
re / dat
kon / d
te verbo-
water /
hy stozf
vond da-
gen ; zp
zjne bli-
mits hy
wihlen in
Groenia
hy ant
zou gev
dwersch
weder o
quamen

Dus
waren t
van gez
men / z
bleven.
woyd ee
Zeehond
dazmen
veeren t
gers /
dienen /
in 't bo
25 of 3
Schaap
'er mede

Een G
die S
van

D
la

visch te water ging / en quam nooit weder boven zonder Rosselen van
 sijne Daerlen verzien. De gierigheid bragt dezzen Stadvoogt zoo ver-
 te / dat hy / niet tegenstaande het Winter wiert / geen gedult neemen
 kon / de Zomer tyd wederom af te wachten; maar om zijne Dissen-
 te vervolgen / zond hy dezzen armen Groenlander als een Waterhond te
 water / en hy liet hem zoo dikmaals in den Winter te water gaan / tot
 hy stof. Zijn Landsman was over dit verlies niet te troosten. Hy
 vond dan middel in 't Doozjaar / met behendigheid een schuitjen te kuy-
 gen; zich daar in begevende / passeerde hy de Zont / voer dat men
 zijne vlucht gemerkt had. Met allen voer wierd hy nagezet; maar be-
 mitst hy de vooztogt had / kon men hem niet achterhaalen dan 30 of 40
 mijlen in Zee. Men gaf hem dooz teekenen te verstaan / dat hy nooit
 Groenland zou bereikt hebben / maar zekerlijk in de Golven gestroomt.
 Hy antwoorde echter weder dooz teekenen / dat hy de Noordse kust
 zou gevolgt hebben / tot op een zekere hoogte / wanneer hy 't alsdan
 dwarsch over Zee zou gezet hebben / en dus dooz de staren zijn Land
 weder opgezocht; wiert te Kopenhagen gekomen / stof hy aan een
 quinnende ziekte.

Dus was het einde van alle deze ongelukkige Groenlanders. Zy
 waren van een kleine gestalte / en vierkantig / bruinachtig en platenzig
 van gezicht / dik van lippen en opgeschoot. Hunne Schuitjes / Rie-
 men / Boogen / Pylen / Slingers en kleederen zijn in Denemarken ge-
 bleven. In 't Kabinet van den Heere Wormius te Kopenhagen /
 woerd een dezer schuitjes bewaart; insgelijks zijn hunne kleederen uit
 Zeehonden en Zeehalver-bellen gemaakt; hunne hemden uit Visch-
 darmen / en een humer onderrokken uit Vogels-bellen bestaande / met
 beren van verscheide beren / als mede hunne boogen / pylen / sin-
 gers / messen / degens en werpspiessen / waer van zy zich in 't visschen
 dienen / gewapent als hunne pylen / met gescherpte hooz of tanden /
 in 't voornoemde Kabinet te vinden. Een Groenlandsche Almenak uit
 25 of 30 kleine klossjes bestaande / vast gemaakt aan een riem van
 Schaapeleer / welker gebuyk alleen den Groenlanders bekend was / is
 'er mede te zien.

Gestalte
 van dezer
 Landdaar be-
 schreeven.

V Y F D E H O O F D T S T U K .

Een Groenlandsche Compagnie te Kopenhagen opgerecht ;
 die Schepen naar de Straat Davis zenden, en met een laading
 van gewaant Goudzant weder te rug gekomen, word dien
 ingeheelde rykdom buiten boord geworpen.

De Koning van Denemarken de verdere Ontdekking van Groenland-
 land opgevende; waren 'er eenige Koozlieden te Kopenhagen /
 Groenland-
 sche Compa-
 gnie te Kog-
 011

penhagen
opgezecht;

zenden sche-
pen der-
waarts.

Handel met
de Groen-
landers,

Een Hoorn-
of Tandvisch
gevangen,

Gewaand
goudzant
geladen.

om deze Daart verder boort te zetten / die een onderlinge Maatschappij
oprechten / en onder de naam van de Gvoenlandsche Maatschappij ge-
handhaaft wierd / waar in mede eenige vermogende lieden traden. Dee-
ze Compagnie zond in 't jaar 1616 twee schepen derwaarts / die in de
Golf van Davis aanquamen / en in dit gedeelte van Nieuw-Groenland,
aan de Kust van deze Golf vleezen. Naaulfjes waren ze daar ten
anste gekomen / of agt Gvoenlanders quamen met hunne schuitjes aan
boord. Op 't verdek van 't schip gekomen / leiden de Deenen Mes-
sen / Spiegeltjes / Naalben enz. Ter eene zijde van 't boort / en derzeu-
Landaart ter andere zijde / Doffebellen / Zeehonden / en Zeehalber-
bellen als mede veel hoorn / Eenhoorn genoemd. Wanneer 'er op
eenige gezondheid die gedronken wierden / een geschut wierd gelost /
verschijtte hier over deezen Landaart zodanig / datze elk om een goet
heenkomen zagen / en van weerszijde overboort in Zee sprongen ; ko-
mende niet eer boven water / dan twee of drie hondert schreden van 't
schip. De Deenen gaven hen dooz teekenen te verstaan / datze weer
aan boord komen zouden / met verzekering dat hen geen quaad weder-
vaaren zou ; dat ook dooz hen geloost wierd. Zij quamen dan weer te
schep / doch niet eerder voor / datze wat bedaart waren / en de rook niet
meer zagen. Hunne manier van handelen bestond dusdanig : zij ver-
hooren wat hen uit der Deenen mede gezagte waaren aankond / en le-
den 't op een hoop ; hier tegen bragten ze op een andere hoop / de waa-
ren die zij daar dooz geeven wilden ; den een en ander bragten 'er iets by
of namen 'er iets af / tot ze den koop eens waren. *Widertwijf* / dat de
Deenen met deezen Landaart handelden / zagen ze van hun schip een
deezze Hoornbisschen / slapende op den rugten oever van 't gras / door
de Bloed opgeworpen. De Gvoenlanders vielen eerlang op deezze Bissch
aan / sloegen ze dood / en den hoorn of tand aan stukken / die zij aan-
stonds den Deenen verkochten. Deezze Bissch die weerloos te land is /
is echter ongemeen gebaarlijk op Zee. Zij bestip de Walbissch / gelijck
de Rinoceros den Olifant / en ze steekt met haare tand als met een
speer.

Maar deezen handeling van weinig waarde / was 't vooznaamste
oogmerk der Deenen niet van deezen togt. De Schipper gernerkt heb-
bende dat 'er aan den oever van deezze Kust / zand gebonden wierd / van
kleur en zwaarte als goudt ; begaf hij zich met allen pver naar deezen
oever / en zijn schip met dit vermeende goudt geladen hebbende / zeide tot
zijn Scheps-Volk / datze nu alle rijk genoeg waren / en keerden dus
weder naar Benemarken. Een der vooznaamste kleders van deezze
Gvoenlandsche Maatschappij / stond zeer verwondert over de schielijcke
wederkomst. De Schipper al te dyltig en voozbaartig / zeide / dat hij
een gonde berg in zijn schip geladen had ; maar hij had met een man te
doen / die niet al te ligt geloovig was. Hij liet van dit gewaande goud /
dooz de Goudsmiden van Kopenhagen een proef neemen / en deezen
wisten

wisten
gramt /
te roon-
de Zon-
Baltisc-
temp /
was hij
Zee ge-
steeken
geneugt
berouw
Hoozwa-
en dat 'e
Dit v
gedaan
hoorn v
tand te
waardig
hadden
voeren ;
maar de
ten ze zij
te herren
verte va
Tot d
Groenlan-
hebben /
schen en
van Ysla
dat de fe
geschoob
hoers hie
de Golf
deezze is /
de passag
derwaart
van ; zeg
agtige G
bewoont
op den an
gevolg v
togt 'een
Oud-Gro
edert gee

wiſten 'er geen enkel greyn goudt in te vinden. De Bewinthebber vergramt / dat hy dus dooz den Schipper om den tuin geleid was / en om te toonen dat deeze laading niets uitkeerde / beval hy hem weder naar de Zont te keeren / waar zijn ſchip lag / het anker te ligen / en zich in de Baltiſche Zee te begeeven / om 'er zijn gewaant goudt nevens zijne zotterny / in alle vergeetenheit te begraven. De Schipper die genoodzaakt was hier in te gehoorzamen / 't zj dat hy geloofde al zijne welvaart in Zee gewoopen te hebben / of dat hy zig van alle opgevatte hoopes verſteeken zag / 't is zeker dat hy eerlang daar naa van d'een en andere ongeneugte ſtoff. Deeze Hoofd-kieder echter / ſcheen hier over daar naa berouw te hebben / want men verhaalt / dat men ſedert in de mynen van Noorzwegen / diergelijk zand als dat van Groenland gevonden heeft en dat 'er een erbaarer Effayent met goed voordeel / geudit in vond.

Dit was dan de laaſte reis togt die naar Nieu-Groenland werd gedaan ; en 't was in deezen togt / dat het groot ſtuk van den Eenhoojn werd overgebracht / dat des Czars Lpfaarts zeide een Biſchopland te zjn / en in Kopenhagen zes duizend Kijſersdaalder werd waardig geacht. De Deenen / dooz datze uit Groenland vertrokken / hadden twee Groenlanders vaſt gehouden / om ze naar Deneimarken te voeren ; in volle Zee gekomen / liet men hen op 't ſchip in vyſheit / maar dooz hunne gevoelige geneegenheit tot hun Vaderland / beſlootten ze zich in Zee te werpen / om zwemmende weder naar hun Land te keeren : waarschynlijk zjn ze onderweeg verzonken / vermits ze te verre van land waren.

Tot dus verre is nu aangetoont / hoedanig het met Oud- en Nieu-Groenland gelegen was ; Oud-Groenland , dat de Noorzwegers bezeeten hebben / en Nieu-Groenland , dat de Noorzwegers / Deenen en Engeliſchen ontdekten / naar 't Oude zoekende. De overtogt van de engte van Ysland naar Oud-Groenland is waarschynlijk geſtop / dooz 't Ws / dat de ſelle Noorzdoofte Winden in deeze naaute gedzeerven en op elkander geſchooven heeft ; zulks dat de Zeelieden / die voormaals deeze oude hoers hielden / genoodzaakt zjn gewoopen / die naar de Kaap Faruel en de Golf van Davis te neemen / wiens Kust naar 't Oſten geſtrekt / deeze is / die men Nieu-Groenland noemt. Gelooflijk is 't dat toen d'oude paſſage van Ysland naar Groenland is geſtop / vervolgens de hoers derwaart verlooren is. d'Wlandsche Kronyk geeft 'er ook zekere bliſſen van ; zeggende : dat men halfweege Ysland en Groenland , kleine Kogagtige Eilanden vnd / Gondbiarne Skeer genoemd / alle dooz Weeren bewoont / waar het ps waarschynlijk wordt ergehouden / en 300 ſterk op den anderen geſchooven / dat het de Zon niet ontdoopen kan : dat in gevolg van tyd zodanig een verſtopping heeft gemaakt / zulks de dooztogt eenemaal geſtoort is / waar dooz de gemeenſchap die men met Oud-Groenland had / voortaen is geſtopt gebleeven ; zoo dat men ook sedert geen tpding vernomen heeft / wat deeze Noorzwegers / die Oud-

Was hier over den Schipper ontmoet.

Hoewaarschynlyk de overtogt naar Oud-Groenland is geſtop.

Waar door de Vaart derwaarts is ondoenlyk geworden.

en 't ook onzeker is , hoe 't met d'eerſte bewoonde van Oud Groenland gelegen Groen-zy.

Groenland bewoonden / wederbaren is. Mogelijk heeft de Pest / die omtrent den jaare 1348 300 geweldig in 't Noorden woede / en ongetroffelt uit Noorwegen wierd overgebracht / hen / gelijk de anderen verdelgt. 't Zou wel kunnen zijn / dat Gorske Lindenau, die in zijn eerste togt zijne koers Noordoost nam / aan Oud-Groenland was aangeveest / en dat de twee Groenlanders van daar overgebracht / afhoringen van d'Oude Noorwegers waren ; maar van dezen verzekert men / noch die uit de Golf van Davis wierden overgevoert / alhoewel ze onderling verschillende waren / datze 300 in taal als zeden / in 't minst geene overeenkomst met de taal en zeden der Deenen en Noorwegers hadden ; en dat de spraak deezer Groenlanders 300 vrel met de anderen verscheelde / datze 'teenemaal onversaandbaar was. Ingeeljk meld de Deensche Kronyk / dat de drie Groenlanders door d'Engelschen uit de Straat Davis overgebracht / 300 rad spraaken / of veel eer 300 swaar stamcrden / datze niets onderscheidelijk uitspraakten / dan deze twee woorden : Oxa ludecha ; waar van men echter de beteekenis niet wist. Zeker is 't / dat Oud-Groenland niet dan een klein gedeelte van deze groote Noorder-Landstreek moet geweest zijn / en dat het de naast geleegenste kust van Ysland was. De Noorwegers die deze kust bewoont hebben / hebben zich niet verre landwaarts in begeeven / gelijk ook d'Ontdekkers van Nieu-Groenland ; niet dan de Hagens en Gebers bezocht hebben / en sommige noch waarsijns boet aan land gezet ; maar men zegt dat d'Deenen in hun laatste Groenlandschen togt van den jaare 1636 door trekenen van de Groenlanders te verstaan kregen / dat 'er menschen van gestalte als d'Europaanen / ober 't Gebergte landwaarts gelegen / woonden / tien of twalef mylen van de Zee ; dat men 'er groote Mannen vond / die groote boogen en pylen gebuikten / doodende alle die hen te nae quamen. Deze menschen nu / noch het land dat zy bewoonden heeft men 300 't schijnt noch nooit ontdekt ; ook is de geheele uitgestrekhelt van Groenland , onvergelykelyk grooter / als wat 'er de Deenen , Noorwegers en Engelschen toen hadden van ontdekt.

Zwakke be-
sichten dien-
aangaande.

Z E S D E H O O F D T S T U K .

Onderzoek over de strekking van Groenland naar Tartarië en America, die echter onzeker blyft. Bericht van Spitsbergen en byzonderheden van dit Gewest. Munks Ontdekking en Overwintering, met d'uitterste ongeleegentheit verzelt, en zyn wedervaaren in Denemarken. Mislagen over sommige meeningen wegens de Bevolkers der Groenlandsche Gewesten.

Onderzoek
of Groen-
land aan Tar-

Twee zaken staan nu onderzocht te worden ; welker eerste is : de menen noch nooit bewezen heeft / of Groenland met Aëie aan de

Cariff
geenft.
met g
gebond
wel da
is tek
en her
Kust
Bijha
van ee
Minst
dit La
gens de
gen he
geijf se
kleine s
schoo
wen do
ben heb
pp way
van Se
van een
was ge
gewest
dat het
aarde h
schen de
by ons
binden /
bewoon
maande
omtrend
de houd
van de
moet zij
dantig ee
zen zou.
die doop
houden
dan op
op de
Waloff
zijn van
de maag

Carische kust gehecht 3p; de tweede / of het iussgelijks aan America
 geent. Een opsicht van 't eerste / 300 is bekend / dat men tot noch toe
 niet geen zekerheit zeggen kan / dat 'er een doortogt bp Nova Zembla
 gebonden is / om van daar den Oeraan ten Oosten te bevaaren; maar
 wel datze tot dus verre vruchteloos is gezocht. Deze scheepsbaart /
 is telkens den beruchtste Zeehelden van 't Noorden te leure gestelt /
 en heeft de koers tot aan Spitsbergen bepaalt / dooz de Beenen onder de
 kusten van Groenland gereekent / alwaar de Walvisch-vangst dooz de
 Bishapers en Hollanders jaarlijks geoeffent word. Volgens bericht
 van een Spaans Edelman Leonin geheeten / in dienst van den eersten
 Minister van Denemarken / toen naar Spitsbergen gezonden; 300 legt
 dit Land op 78 Graden / en word te recht Spitsbergen genoemd / waer-
 gans de veelvuldige spitse bergen waar mede het verzien is. Deze ber-
 gen bestaan uit een grof keizant / en zekere gladde stenen / plactachtig
 geijck schallig of lepen / den een op den ander leggende. Zp komen uit
 kleine steentjes en uit het keizant voort / dooz de winden op elkander ge-
 schooben. Zp wassen bpna oogstienlijck / en jaarlijks worden 'er nieu-
 wen dooz 't Scheeps-Wolk gebonden. Leonin zich landwaarts begre-
 ven hebbende / vond 'er niet dan deze spitse bergen / en eenige Keedieren.
 Hy was niet weinig verwondert / boven op een dezer bergen / en nyl
 van Zee gelegen / een kleine scheepsmaest te vinden / aan 't ene einde
 van een katrol verzien; mogelijk dat de Zee eertpds nabp dezer Zee
 was gelegen / en dat dit een aloud overblijffel van een schipbreuk moeg
 geweest sijn. Men vond 'er wel Wessand / maar 300 huyt van gras /
 dat het naaulijks boven d'aarde uitsak; eigentlijck zou men 't geen
 aarde komen noemen / vermits alles uit kleine steentjes bestaat. Lus-
 schen deze steentjes en 't kotte gras / was een soort van mos / gelijck
 bp ons op 't geboomte groeit / waar van deze Keedieren hun voedsel
 vinden / en 300 vet van worden. Dit Land is onbewoont / en ook on-
 bewoonbaar van wegen de koude; want / schoon 'er de Zon in vier
 maanden niet ondergaat / en datze in zes weken den Horizont / tot
 omtrent van negen tot elf en een halve graad / niet nadert / echter is 'er
 de koude scherper / waermeer de Zon helder schijnt / en sikkert; waar
 van de reden is / dat als van de lucht spndet 3p / en bp gevolge kouder
 moet sijn. Naaulijks is 't bp deze bergen te harden / vermits 'er zo-
 danig een koude uitdamping gevoelt word / dat men 'er erlang bevie-
 zen zou. Om zich hier tegen te verzien / moet men plaatsen verkiezen /
 die dooz de Zon van alle 3pden bescheenen worden. In dit Gewest ont-
 houden zich vele Beeren / doch alle wit / en sijn ook meer in 't water
 dan op 't land aan te treffen. Men vind ze in culme Zee / en klauteren
 op de Wschotfen. In Zee omtrent Spitsbergen / onthouden zich vele
 Walvissen; men vind 'er van 100 boeten langte / de middelmatigen
 sijn van 50 boeten of ook wel kleinder; geopend 3pnde / vind men in
 de maag dezer Visschen / niet dan omtrent tien of twaalf handen vol
 klei-

arie. of
 aan America
 geent.

Bericht van
 de geseltheit
 van Spitsber-
 gen gegee-
 ven.

e Pest / die
 / en onge-
 anderen ver-
 in sijn eerste
 aangeweest/
 melingen van
 men / noch
 ze onderling
 geene over-
 hadden; en
 verscheelde/
 de Deensche
 de Straat Da-
 r stamceden/
 vonden: Oa-
 ker is 't / dat
 ote Noorder-
 nste kust van
 hebben / heb-
 Ontdekkers
 zocht hebben/
 en zegt dat in
 1536 dooz Cree-
 menschen van
 rts gelegen/
 groote Man-
 de alle die hi
 3p bewoont
 sleuitgestrekt
 er de Beenen

K.
 Tartarië en
 Spitsbergen
 lekking en
 verzelt,
 gen over
 Groen-

eerste is: de
 net Aie aan d
 A.

kleine Corretjes of Vliegen / en een weinig groen kruid / van de grond der Zee opgeworpen. Daar allen schyn leeven deeze Walvisschen van dit opgeworpen aas. De Zee is somtijds zodanig bezet van dit ongedierte / dat 'er het water troebel van is; en 't is als dan een teeken voor de Dissen / dat 'er de vangst goed zal zijn / want de Walvisschen in d' isdanig water hun aas vinden. Men vangt 'er als dan 300 veel van deeze Dissen / dat men al de Craan daar van gekookt niet teffens mede voeren en laaden kan / maar geuoedzaakt is een gedeelte aan land over te laten / om 't volgende jaar van daar af te haalen. Aanmerkelijk is 't dat de verrotting in dit Land geen plaats heeft. De Lphen voor dertig jaaren begraaften / vind men 'er noch t'eenemaal onbergaan / en in die staat / als toen ze eerst den geest gaven. Voor eenigen tyd heeft men 'er enige Loozen gebout / om de gekookte Craan daar in op te leggen / en deeze vind men 'er noch byna in dezelve staat / als toen ze getimmert waren. Dat 'er de Booden in deeze Noorder Gewesten dus ongeschonden in wezen blyven / en de levendigen krank worden / getuigt deezen Leonin in zyn eigen persoon / die van deeze Reizstogt verklemt van houde t'huis gekomen / eerlang daar naa storf. De Dogels die dit Gewest uitleebet / zyn niet van Zeevogels. Veel Endvogels worden 'er gevonden / en op Spitsbergen aan den Vogelhoek een menigte andere soorten / waar van noch veel onbekent / en enigen van beh en pluimen de Dagegaayen gelijk zyn / hebbende pooten gelijk de Genden. Men getuigt 'er van / dat deeze Vogelen zacht en saagenaam van zang zyn / en wanneer ze gezamenlijk zingen / een overeenstemmend gezang op Zee uitmaken.

Op de Walvisschvangst vertrekken de schepen gemeenlijk uit Holland in 't laats van Appil; komen gemeenlijk in Juny omtrent Spitsbergen ten anker / en vertrekken wederom half Augustus. Het ys helet deezen aankomst eerder dan in deezen maand / en het verblyf niet langer dan gezegt is. Men vind in deeze Zee Ijsbrokken / ter dikte van zestig / zeventig en tagtig voeten; want op eenige plaatsen legt het tot aan den grond / en als gantsche Ijsbergen opgestapelt / die hun hooge kruinen uit Zee opstrecken. Dit ys is klaar en doorszynend als glas. Het gevaarlijkste voor deeze Zeevaart is / dat 'er eenige maastroomen het ys te gronde doen zinken / en vervolgens weder boven dypven.

't Moet niet weemt schynen / dat men telkens in onzekerheit blyft of Groenland met Asië en Tartarië gemeenschap heeft of niet. De afstand der wederzidsche Zeeën / d'onzekerheit het ys gesmolten te vinden / de gevaarlijke schipbreuken die dit ys konnen veroorzaken / d'onverbaarentheit der hoerffen en strecken / de woeste ongebaande dooztogten / en wat noch meer hinder byzengt / is dat 'er nergens ontzet en gezinszinslyf / beghing te hoopen is; alle deeze veelvuldige swaargheden gezamenlijk / dwaarsdoomen de naaukeurige voornemens en weerhouden hen de moeienten t'ondergaan / om deeze ontdekking te doen.

Byzonderheden van dit Gewest.

Zwaare Ijsbrokken voor Spitsbergen.

Waarom de strekking van Groenland naar Tartarië onzeker blyft.

Dezelfde zwartigheden / en bygevolge dezelve onzekerheit / doen zich als mede in de tweede gestelde zaak op ; te weten : of Groenland aan A- naar Ame-
merica grenst of niet ; dit zal dooz 't verhaal van Munks scheepstogt rica.
blyken. De Koning van Denemarken / gelaste Jan Munk een dooztoegt naar Oost-Indien / dooz de Straat of Zee die America van Groenland scheid / te doen. Een Engelsman / Hudzon genoent / deeze Straat en Zee eenigen tyd te vooren ontdekt hebberde / had insgelijks dit vooznee- men ; maar hy is op deezen togt gebleeven ; zonder dat men weet hoe en waar. Zeker is 't dat hy by oerze gelegenheit den reukeloozen Icarus nabolgte / maar zijne vleugels bevooren eer / dan datze dooz vanden der zoon affinolten en hy in deeze hagehelsche onderneeming in Zee doompelde. Echter is d' uithomst van zyn bestaan daar in met Icarus overeengekomen / dat deeze Straaten Zee de Straat en de Golf van Hudzon is geheeten.

Munk vertrok den 16 May 1619 met twee schepen uit de Zont / en quam den 20sten Juny aan de Kaap Faruel aan te landen / dus ge- Munk op
noemt / mogelij / om dat wanneer men dezelve voozhy zelt / in een an- deeze ont-
dere Waereld schijnt over te steeken / en dieghalven Vaarwel aan zijne dekking uit-
Winden zegt. Deeze Kaap op 60; graad gelegen / is den Uithoek van gezonden,
een bergachtig Land / van sneeuw en ys bedekt. De gestalte hier van te beschryven zou noodeloos zijn / nademaal deeze sneeuw en 't ys een- geduurige verandering van gedaante veroorzaken / vermits ook deszelfs wit schijnsel de oogen doet scheemeren. Kapitein Munk aan deeze Kaap gekomen / selde hoers West ten Noorden / om de Straat van Hudzon in te loopen / en vond 'er veel ys / dat hy nyde / niet tegenstaande hy noch in culme Zee was. Hy erinnerte zich het gevaar dat anderen ter deezer plaatse hadden uitgestaan / naar 't Westen hunne hoers neemen- de / veroorzaakt door 't ys en de stroomen / die geweldig op de Kusten van America aandringen. Hy verhaalt dat het 's nachts op den 8 Julij / aldaar 300 sterck miste en vzoort / dat al het scheeps-touwek en 't want 300 dik van ys bezet wierd / datze 'er geen gebruik van konden neemen ; en voegt 'er by / dat het den volgenden dag / omtrent 's namiddags ten drie uren / weder 300 warm en heet wierd / datze genood- zaakt waren in 't hemd te gaan.

De Straat Hudzon ingeloopt / wierd ze dooz hem de Straat Christiaan loopt de-
geheeten / ter gedachtenis van den Koning van Denemarken zyn Maer- Straat Hud-
ster / en hy lande den zeventienden derzelver maand / aan een Eiland zon in.
aan de Kust van Groenland gelegen. d' Uitzondenen om die Eiland naa te sprenten / bragten bericht / datze wel voetschappen van menschen gezien hadden / doch niemand gebonden ; maar den volgenden dag / een troep deezer Landaart ontmoetende / waren die zeer verbaast de De- nen te zien / en verburgten hunne wapenen achter een hoop steenen / na- alwaar hy
hy de plaats daar zy waren. Zy naderende / beantwoozdden ze den enige in-
Deenen met de begroeting aan hun gedaan / en gaven echter zorgvul- woonders.
dig acht / datze zich tusschen de Deenen hielden en de plaats waar ze ontmoet.
hun-

hunne wapenen verbuizen hadden; maar de Deenen wisten hen in 't wederkeren 300 lang op te houden / dat zy deezen heuvel wommen / waart zy een hoop boogen / pijlen en ander geweer vonden. Deezen Landaart hier over ontzet / zwoeren ze de Deenen / 300 dooz tekenen als smeekingen / hun onderwerpseljk te zullen zyn / wilde men hen weder geuewen wat men ze ontnomen had. Zy gaben dooz gebeden te verstaan / dat zy van de jagt leefden / datze dooz deeze wapenen hun geneten moesten / en datze hunne kleedren dooz dezelden missen wilden. De Deenen medelijden met hun hebbende / gaben hen hunne wapens weder; toen wierp zich deezen Landaart dooz hen op de knien / en bedankten zeer heusefelijk dooz de genooten gunst. De minzaamheit der Deenen tegen deezen Landaart / gihg noch verder; zy leiden hunne Waaren ten toon / en gaben hen 5 schenken van verscheide beuselingen / waart naa dien Landaart gretig was / en zeer vergenoegt. In mangeling byagten ze den Deenen veele soorten van Vogelen / en speck van verscheide Visschen. Een van hun / het oog op een spiegeltsje gewoopen hebbende / en zich zelve daer in ziende / stond verbaast / nam het spiegeltsje / stak het by zich / en nam de vlucht: ober welk bedyffde Deenen lachten / en mede niet min / wannert alle d'andere van dien Landaart / iemand van hun Scheeps-Volk om den hals vielen / en hem allerlei kleshoozers betwergen / als of ze hem lang gekent hadden; en zulks / om dat hy zwart hait had / een platneus was / en byzin van vel / of dat hy hen enigzins geleek.

Munk vertrok van den 19 Julij weder van dit Eiland; en onder zell zynde om zijne hoers te vervolgen / wierd hy genoodzaakt dooz 't ys weder in dezelfde haven te ankeren; maar waert hy aantwende / men zag 'er geen Eilanders meer. De Deenen vonden 'er wel langs den oever eenige netten gespannen / waart aan zy messen / spiegeltsjes en andere snuffertpen hingen / dooz deezen Landaart wel begeert; maar niemand quam weeterom: 't zy datze dooz de Deenen bezeeft waren / of dat het hen uitdrukkelijck dooz een soort van Rechter of Overste verboden was / met hun te handelen. Munk geen menschen vindende / ving een meening te sreedieren in dit Eiland / en noemde de Zeeboezem Reinsundt, dat Golf der sreedieren beteekent / en de haven waart hy ten anker lag Munnikshaven. Dit Eiland is op 61 Graden 20 minuten geleen. Hy rechte daer de naam en wapens van den koning zyn Meester op / en vertrok den 22 Julij. Toen stond hy 300 een hevige storm uit / en 't ys stiet 300 geweldig tegen de schepen / dat hy zig te naauwer nood bergde / op den 28 derzelver maand / tusschen twee Eilanden / waart op alle de ankers uitgewoopen hebbende / zijne schepen aan 't land vast taakelde / vermits deese haven niet al te veilig was. Toen 't ebde / lagen de Deenen d'ooch in den modder / en als de vloed quam / wierd 'er 300 deel ys op de schepen aangedrongen / datze in grooter gebaar van schipbreuk waren / dan in d'openbaare Zee / indien ze zich niet groot

en met hen
gemeen-
schap houd:

komt in
Munnikshaven
ten anker;

307g
Eiland
wal in
in Zee
het we
In bein
pen en
den 'er
bulden.
scheen
den aar
50 myl
de de
der Pa
gevond
van D
den 9
wind
ten ank
hond h
noemde
nam h
op 62
honden
meer d
fen bze
welker
en gaf
rica gel
naar G
den ge
Hoozd
waart
f'ober
noemen
Munk
en van
geleegen
Christia
dezelve
dere H
Vloeden
meene
geenzin

3099 en veele moeiten daar tegen niet hadden bezien. Tusschen deze Eilanden lag een groot *Huweld* / ter dikte van 22 bademen / dat van de wal in twee stukken afschoot ; deeze beide hokken vielen van weerszijde in Zee / die in 't vallen zodanig een geweld in 't water maachten / dat het weinig scheelden / of een hundert sloepen zou omgeslagen hebben. In beide deeze Eilanden vonden ze geen menschen / maar wel voetschappen en andere teekenen / dat 'er die waren of hadden geweest. Zy vonden 'er eenige mineraalen , insgelijks *Talk* / waar van zy eenige vaten vulden. Naop deeze twee Eilanden / waren 'er anderen / alle 300 't ^{Ontdekt eenige Eilanden} scheen bewoont / maar 300 ongenaakbaar / dat 'er de Deenen niet konden aanlanden. Deeze Eilanden lagen op 62 *Graden* 20 minuten / en 50 mylen voor de Straat *Christiaan* of *Hudzon*. Kapitein *Munk* noemde de *Golf* of *Straat* / waar hy aanlandte / *Harefont* , dat *Golf* of *Straat* der *Waazen* beteekent / wegens den overloed van *Waazen* op dit Eiland gevonden. Alhier een *Standaard* van *Christiaan* den vierden *Koning* van *Denemarken* opgerecht hebbende / vertrok hy van deeze Eilanden den 9 *Augustus* / steevende *West-Zuidwest* aan / met een *Noordweste* wind / en quam den tienden aan de *Zuidkust* van de *Straat Christiaan* ten anker / dat de *Kust* van *America* was. Van daar weertertrokken / vond hy een groot Eiland / aan de *Noordwest-kust* / dat hy *Sneekland* noemde / nademaal het met sneeuw bedekt was. Den 20 *Augustus* nam hy zijn koers *West* ten *Noorden* ; en toen hield hy de rechte koers / op 62 *Graden* en 20 minuten ; maar 't miste 300 stek / datze geen land konden bekennen / schoon de *Straat Christiaan* (zegt den *Schryver*) niet meer dan 16 mylen breed was ; waar uyt blijkt datze op andere plaatsen breder zijn moest. *Munk* liep in deeze *Straat* tot in *Hudzons-Bay* , welker naam hy veranderde / gelijk hy mede de *Straat* had gedaan / en gaf ze twee naamen in de plaats van een. Het gedeelte naar *America* gelegen / noemde hy *Mare Novum* , en *Mare Christianum* dat zich naar *Groenland* strekte / voor 300 veel deeze *Kust* *Groenland* mag worden genoemd. Hy hield 300 lang als 't wezen kon / zijne koers *West-* ^{en word gevonden} *Noordwest* / tot hy de hoogte van 63 *Graden* 20 minuten bereikt had / waar het yz hem weerthield / en noodzaakte aan de *Groenlandsche Kust* ^{in Munks Winterhaven} 't overwinteren / in een haven / door hem *Munks Winterhaven* genoemd / ^{t'overwinteren.} noemende deeze *Kust* *Nieu-Denemarken*. Van twee Eilanden maakt *Munk* in de *Zee* van *Christiaan* gewag / die hy *Zusters Eilanden* noemt / en van een ander van grooter aangelegentheit / omtrent *Mare Novum* gelegen / *Dixes Oeuland* geheten. Hy raad die deenen die de *Straat* *Christiaan* bevaaren willen / zich 300 veel mogelijk is / in 't midden van dezelve te houden / en zulks wegens de snelle stroomen / ter rene en andere *Kust* te vinden / veroorzaakt door de tegen elkander aanloopende *Wolven* van den *Oceaan* en de *Zee* van *Christiaan* ; waar in het ongemeene zwaare yz / zodanig een passing verwekt / dat 'er de schepen gezins bestand door zijn. Hy zegt dat d'*Ebbe* en *Bloed* van de *Zee* ^{van}

van Chyftiaan / gestadig alle vyf uren naat den loop van de Maan gemaatigt is.

Men ver-
zoegt zich
van alle
noodwendig-
heit.

Munk doet
een Land-
tocht.

maar vind
geen men-
schen.

Verscheide
verschyns-
elen van Zon-
en Maan ge-
zien.

't Was dan den 7 September toen Munk in Munks Winterhaven ten anker quam; hy verzekerde zijne schepen vervolgens voor den aandrang van 't ys / in een haven nabij de eerste geleegen / en halefaate die 300 veel mogelijk waart. Alderwyl verzorgden zich zijn Schreyg-Wolk van alles wat noodig was / om tegen den invallenden Winter in staat te zijn. Deze Hare / wierd dooz een uitwatering van een Rivier gemaakt / die in de maand October noch zonder ys was / schoon de Zee echter op vele plaatsen al gesloten lag. Kapitein Munk verhaalt / dat hy den 7den van deze maand niet een sloep de Rivier opvoer / maar kon niet meer dan anderhalf myl opwaarts baaren / wegens keistenen die deze Rivier stopten. Dervolgens verzelt van een gedeelte van zijn Wolk / trok hy drie of vier mylen landwaarts in / om menschen t' ontdekken / doch te vergeefs. Dooz een anderen weg wederkerende / vond hy een opperechte vrede steen / waar op een afbeeldsel geschildert was / gelijk de Duivel word verbeeld / met klaauwen en hoorns. Naaby deze steen was een vierkant plek / omtrent van 8 voeten / rondom met kleinder steenen bezet. Ter eene zyde van dit vierkant / vond men een grooten hoop kleine gladde keistenes / met boom-mos vermengt; ter andere zyde van 't vierkant / was een platte steen / op twee andere steenen geleegen / gelijende een Altaar / en op dit Altaar lagen twee kleine houtshoelen / kruislings op elkander. Schoon nu Munk niemand onderweg vond / echter zag hy op vele plaatsen diergelijke Altaaren / met houtshoelen gelijk het voozgaande / en overal waar deze Altaaren stonden / vond men voetstappen van menschen / waar uit bleek / dat d'Inwoonders van dit Gewest by deze Altaaren quamen om te offeren / en dat deze offering dooz buut geschiede. Overal waar deze voetstappen gevonden wierden / zag men afgeknaagde beenderen / mogelijk waren 't die van de geofferde beesten / welker overschot deezen Landdaart rauw / gelijk honden inslingerde. Hy zag insgelijks in 't dooztrekken van Boffchen / vele omgehakte boomen / dooz yzere werktuigen of bylen omgehouwen. Maar wat hem noch meer verzeekering gaf / dat dit Gewest bewoont wierd / was / dat men 'er hentreekens van hutten vond / die aldaar gestaan hadden / waar by noch stukken van Beere / Wolve / Harte / en Geitevellen gevonden wierden / als mede van Zeehonden en Zee-kalveren / die tot dekfel deezzer hutten gedient hadden. Deezen Landdaart leefde zoo 't scheen gelijk de Scyten / en verplaatsten zich als de Laplanders.

De Deenen zich midlerwyl van alle behoefte versien hebbende / verzagen hun ook van brandhout / en wild tot hun onderhoud. Op den 27 November vertoonde zich drie onderscheide sonnen aan den Hemel / en men vernam toen / dat de lucht in dit Gewest zeer dik en grof was. op den 24sten Januarij des volgenden jaars / verscheenen 'er twee niet

min du-
beide de
de Maan
van een
Maan
de vooz-
Deenen
De 3
van 300
spaanse
vaten;
't zwel-
aan stik-
achtzaam
kannen e-
ken / uit
dat de
Deenen
De bul-
afgemat
de maan
In 't na-
ze afneem-
dan gewo-
maand 3
sterben 3
wel / als
Lijken ni-
om deez-
hooft / als
waar 3p
ten versien
gemeene
geen rege-
'er weer
niet vern-
ne zwakh-
gen ze w-
kleine
snippen /
eindelijk
dagen 30
te hy zijn
te willen

min dubbelijch als de voozgaande; en op den 20sten December tusschen beide de verschynzelen / 's avonds ten agt uren / was 'er een eklips in de Maan; ter zelver tyd zag men ze geduurende twee uren omringt / van een zeer helderen omtrek / waar in zich een kruis vertoonde / dat de Maan in vier deelen scheidde. Deze verhevelingen bulde men voozgaande vooztekens / van alle daar op gevolgde wederwaardigheden / die de Deenen stonden ober te kommen.

De Winter was 'er zoo streng en sel / dat men 'er ps bond ter dikte van 300 en 360 voeten. Het bier en de wijn / als mede de zulverste spaanse wijn en sterkste brandewijn / bevroor tot den bodem toe in de baten; van de koude dozzten de hoepels aan stukken / veroozsaakt dooz 't zwellen van 't opgesloote vocht / dat in ps veranderde / en met bpien aan stukken geklooft / gesmolten wierd om te dzinken. Indien uit onachtzaamheit 's avonds vergeten was / het water in timme of kopere kannen en kruiken uit te gieten / bond men ze den volgenden dag gebzookten / uitgelekt / en in steede van water / ps. Dit strenge Saazioen / dat de Metaalen niet spaarde / verschoonde noch min de menschen. De Deenen wierden ziek / en de ziekte vermeerderde onder hen met de koude.

De buikloop taste hen zoo geweldig aan / datze daar dooz t'eenemaal afgemat / zodanig weg slozen / dat de Kapitein in den aanhang van de maand Maart / genoodzaakt was zelf mede de wacht af te lossen.

In 't naderen van 't Woozjaar vermeerderde deeze ziekte / in plaats dat ze afneemen zou. De scheurbuik taste hen zoo hevig aan / datze niet dan gewelk byood etten konden. De laast gestozvenen / wierden in de

maand Maap / boven alle deeze dzoebige bezoekingn / noch vooz hun sterben zodanig dooz de stooeloop aangetast / dat hen zoo smertelijch viel / als of ze met messen gestookten wierden. Ten laastten konden de Lijken niet meer begraaven worden / vermits 'er niemand krachten had / om dezen laastten pligt te doen. Ook ontbzak den overigen ziekten byood / en zp wierden genoodzaakt eenig voedzel in de streu te zoeken / waat zp een soozt van bzaambessen bonden / die hen noch eeniger maaten verfristen en voedzel gaben. Den 12 April merkte men als een ongemeene dag aan / vermits het regende / terwoyl men in zeven maanden geen regen in deeze Gewesten vernomen had. In 't Woozjaar quamen 'er weer duizenderlei Vogelen te voozschyn / die geduurende den Winter niet vernomen wierden / en dooz deeze zieltoogende zieken / wegens hunne zwakhheit / niet konden gebangen worden. Omtrent half Maap zaggen ze wederom Zwaanen / Endvogels / en een onnoemlijke meeninge kleine Kuisvogeltjes; insgelijchs Zwaluwen / Veldhoenders en Houtsnippen / als mede Rabens / Valken en Arenden. Den 4 Juny wierd

eindelijch Kapitein Munk mede ziek / hy hield het bedde / bier gantsche dagen zonder eenig voedfel te nuttigen; zich ter dood bereidende / maakte hy zijn Testament / waar in hy den Keizigers verzocht zijn ligchaam te willen begraaven / en zijn gehoude Dagregister den Koning van De-

Overstrenge Winter,

Waar op de ziekte onder Munks volk toeneemt,

en veele sterven.

Munk ziek geworden, blyft echter met twee van syn Scheeps-Volk over.

nemarken te behandigen. De vier volgende dagen / gevoelde hy zich wat sterker / stond op / om te zien / of zyn overgebleven volk dood was / of dat 'er noch eenigen in 't leven waren ; hy vond 'er niet meer dan twee in 't leven / van de 64 die hem verzeld hadden. Deze twee arme Matroozen / verheugt hummen Kapitein weder te zien / quamen hy hem en leidden hem by 't vuur / alwaar hy weer een weinig bequam. Zy moedigden elkander aan / en beslooten hun leven noch 300 niet op te geeven / maar (och arm!) ze wiste niet waar van te bestaan. Zy wierden te raade de sneeu om te spitten / en 't kruit te eeten dat zy daer onder vonden. Gelukkig vonden ze toen zekere wortels / die zy aten / en hen zodanig versterkten / datze in weinig dagen herstelt wierden. Den 18 Juny brak het ys / en zy visten toen / schol / forellen en zalin. Dooz 't vissen en jaagen zich weer versterkt ziende / vatten ze weder moed / en beslooten / niet tegenstaande hunne zwakke gesteltheit / om de Zee en alle gevaaren van dien t'ondergaan / ten einde wederom in hun Vaderland mogten aanlanden. Toen wierd het allenig wat warmer weer / met regen vermengt ; en zy verlieten hun groot schip / begaben zich den 16 Julij in hun Fregat. Uit deeze hunne Winterhaven gezelt / vonden ze de Zee van Christiaan noch vol ys dypen / verlooren hunne sloep / en hadden veel moeite hun schip te bestieren / want het roer brak ; midlerwijl datze met deeze ramp te herstellen bezig waren / vonden ze hun schip aan een duistige Is-schots / die met de stroom voort dreef. Munk deeze Is-schots verliezende / dewijl ze smolt / vond hy geval zijne sloep wederom / nadat hy die tien dagen was quyt geweest. Eydelyk passeerde hy de Straat Christiaan , betrokke de Kaap Faruel , en quam dus in den Oceaen / daar hy den 3 September een geweldige storm uitstond / waar in hy dacht te blyven : want hy was met zijne twee Matroozen zodanig afgemat / datze hummen arbeid opgaven / en 't op Godts genaade lieten dypen. Hunne kaa brak aan stukken / en 't zeil raakte buiten boord / datze met d'allergrootste moeite weer treggen. De storm vooz eenige dagen bedaart zijnde / quamen ze den 21 September in een haven van Noozwegen aan / waar zy 't met een stul van een Anker / dat hen noch oberig was / ter steele leiden / geloovende nu behouden te zyn ; maar zy wierden den zelfden dag in deeze haven zodanig van een storm belooopen / datze zich noch nooit in grooter gevaar van te vergaan hadden gezien ; echter wierden ze noch gelukkig gered / want ze vonden noch berging tusschen de rotzen / bereikten 't land en herstelden alles 300 veel doenlijk was ; eenige dagen daar naa quamen ze met hun Fregat in Denemarken aan te landen. Munk van zijne Reiztozt den Krooning verslag gedaen hebbende / wierd 'er zeer wel ontfangen / vermits men hem al verlooren had geacht.

Vinden zich in een ellendige staat ;

begeeven zich eindelyk t'scheep , om weder naar 't Vaderland te keeren.

Komen in den Oceaen , staan een geweldige storm uit ,

en eindelyk in Denemarken aan te landen ,

Munk besluit een tweede togt te doen.

Dit schein 't einde der ongelukken van deezen Kapitein te zyn ; maar een zeldzaam geval hem overgehomen / is waardig verhaalt te worden. Hy vertoesde eenige jaaren in Denemarken / alwaar hy midlerwijl over-

dacht /

dacht /
sen beg-
den dood
den pbe
volbzien
name 2
deezen 1
wederwo
komen /
de kron-
't eene g
ste togt
wat te t
bozst st
naar hu
hoop en

Om
volgt 'er
en verbo
nadema
dan in e
schynlyk
dooztozt
zienlyk
wegens

Den
ber ober
land , en
wegen d
van Am
meensch
eenige 2
Duitsch
de zeden
meent o
ontszoo
gende ;
Groenla
nadema
erbaaren
nen met
de oofst
komen v
'er gean

dacht / de mislagen door hem in zijne Reistogt door onkunde der plaatsen begaan ; en naaspeurende zijne gedachten over de mogelijkheid van den doortogt te vinden / die hy ten Noordwesten zocht ; zoo drong hem den puer dezelve togt weder te hervatten. Dit niet alleen konnende volbrengen / wierd 'er een Reeder opgerecht / uit eenige Edelieden en doornamen Burgerz bestaande / zulks men twee schepen / onder 't beflit van deezzen Kapitein Munk uitruste. Men voorzag zich in alle de voorige wederwaardigheden en ongelegentheden hen in den eersten togt overgekomen / en men stond gereed deezzen tweeden togt te waagen / wanneer de Koning hem op den dag van zijn vertrek begeerde te spreken. Van 't eene gesprek in 't ander gekomen / vertoert hem de Koning / dat d'eerste togt door 't qualijk beflit was te leur gestelt / waar op de Kapitein wat te bypnoedig antwoordende / de Koning hem met zijn rotting op den boort siet. Munk over deezze versmaadelijke besegening getraakt / ging naar huis / en te bedde leggen / zulks hy tien dagen daar naa van wanhoop en honger storf.

Om nu een besluit over deezze twee onderzochte zaaken te maaken ; volgt 'er uit / als aangewezen is / dat 'er een lange en breede Straat en vervolgens een ruime Zee / tusschen America en Groenland is ; en nademaal men noch onkundig is / waar deezze Zee eindigt / blyft men dan in onzekerheit of Groenland aan America grenst / of niet. Waarschynlijk is 't laatste / naardien Kapitein Munk geloofde / dat 'er een doortogt in deezze Zee naar 't Oosten was ; waar op hy verscheide aanzienlijke personaadjes in Denemarken aanmoedigde / een Maatschappij wegens d'ontdekking deezzer doortogt op te rechten.

Men word van ook teffens een misslag gewaar / in een zeker Schyber over den Oorsprong der Amerikaansche Volkere / die hy uit Groenland, en d'eerste bewoonders van Groenland, uit het Koninkryk Noorwegen doet voort komen ; waar door hy besluit / dat de eerste bevolkers van America, Noorwegers zijn geweest : zulks 'er door een zekere gemeenschap / die men zich inbeeld / en laat voortstaan / dat 'er tusschen eenige Amerikaansche woorden / die op Lau en Land eindigen / met de Duitschers / Lombarden en Noorwegers een overeenkomst is ; en wat de zeden aangaat / die hy tusschen d' Amerikanen en Noorwegers vermeent overeen te komen / acht hy uit d'Aloude Duitschen van Tacitus ontsprooten te zijn. Dat deezze Schyber zich vergift / blykt uit dit volgende ; Eerstelijc : overmits de Noorwegers d'eerste bevolkers van Groenland niet zijn geweest / als uit d'Ontdekking word bespeurt ; en nademaal de Heer Wormius, ongemeen in d'Oudheit van 't Noorden erbaaren / gantsch andere gedachten van den oorsprong der Amerikanen met de Groenlanders heeft / vermits hy geloofde dat de Skrelingers, de oorspronkelijke Landdaer van Groenlands Wetherbug uit America gekomen waren. Ten tweeden / zoo vergift zich de Schyber / nademaal 'er geen of weinig schynbaarheit gevonden word / dat Groenland aan

zyn vreemt

Voorval,

en Dood.

Verder on-
derzoek en
besluit over
d'aangren-
zing van
Groenland ;Waar by ee-
nige misla-
gen worden
aangewezen,

America grenst; en dat de dooz- en obertogt van 't een en ander gestelde/ zoo bekend niet is geweest/ noch ook zoo mogelijk niet/ als hy zich inbeeld. Ook is 't een misflag/ dat 'er gantsch geen overeenkomst in de taal en zeden der Groenlanders en Doozwegers zou zijn; en indien hy wil dat de Doozwegers hunne taal en zeden den Amerikaanen hebben mede gedeelt/ moeten ze alsdan van elders anders/ dan dooz Groenland, naar America overgekomen zijn.

Z E V E N D E H O O F D T S T U K .

Yslands strekking en uitgestrektheid beschreeven. Wie d'eerste Ontdekkers waren. Geitelheit van 't Eiland en hoedanig van aart; 't kan door eigen vruchtbaarheid en ontbeering van veele noodwendigheden niet bestaan, maar is van grasryke Weiden voorzien. Meeren en Fonteynen van een zeldzaame kracht en werking aangemerkt. De Vuurbraaker Hecla beschreeven; en vericheide bygeloovige staaltjes van zyne uitwerkelen bygebragt.

Vermits we d'achtereenvolgende Ontdekkingen van Oud- en Nieu-Groenland reeds kostelijk hebben aangewezen/ lust het ons 't van ouds beruchte Ysland, voor deeze wyduitsprekkende Landstreek gelegen/ meede eens te beschouwen; nademaal we hier dooz gelegenheit vinden zullen/ om veele aanmerkelijke zaaken dooz te steller.

Strekking
van Ysland
aangevee-
zen.

Wie d'eerste
Ontdekker
wordt geacht.

Dit Eiland/ onder de * Noord-Nooig-kring tusschen de Kusten van Noorwegen, d'Eilanden Hitland en Fero, en Groenland, in den Deucaledonischen Oceaan gelegen/ strekt zich tot op 13 Graden 30 minuten lengte/ en 65 Graden 44 minuten breete. Deeze strekking is genomen in 't Noorderlijk Bisdom Hola genoemd/ zoo men acht dooz Bisshop Gundebrand de Thorlak, die een Leerling van Ticho Brahe is geweest/ en een groot Starrekundige. In lengte strekt zich dit Eiland van 't Oosten naar 't Westen/ en in breete van 't Zuiden naar 't Noord- maal zoo groot als 't Eiland Sicilië te zijn. Eenige Waddeloothenners/ hebben dit Eiland dooz 't aloude Thule gehouden; d'eerste Ontdekker was een Noordsche Kaapvaarder/ onder de Regeering van Harald Harfager, Koning van Noorwegen/ en gaf het de naam van Sneeuiland. In den jaare 874 wierd het naaukeuriger dooz den Zweed Gardanus ontdekt/ noemende het Gardasholm, in 't Zweeds Gardanus Eiland berekenende. Vervolgens wierd het in den jaare 892/ wederom dooz een Doozweger Flocco genoemd/ bevaaren/ van wien dit Eiland de naam

* *Circulus Arcticus.*

Goubern
Eylan

N

Z

Nieu

y

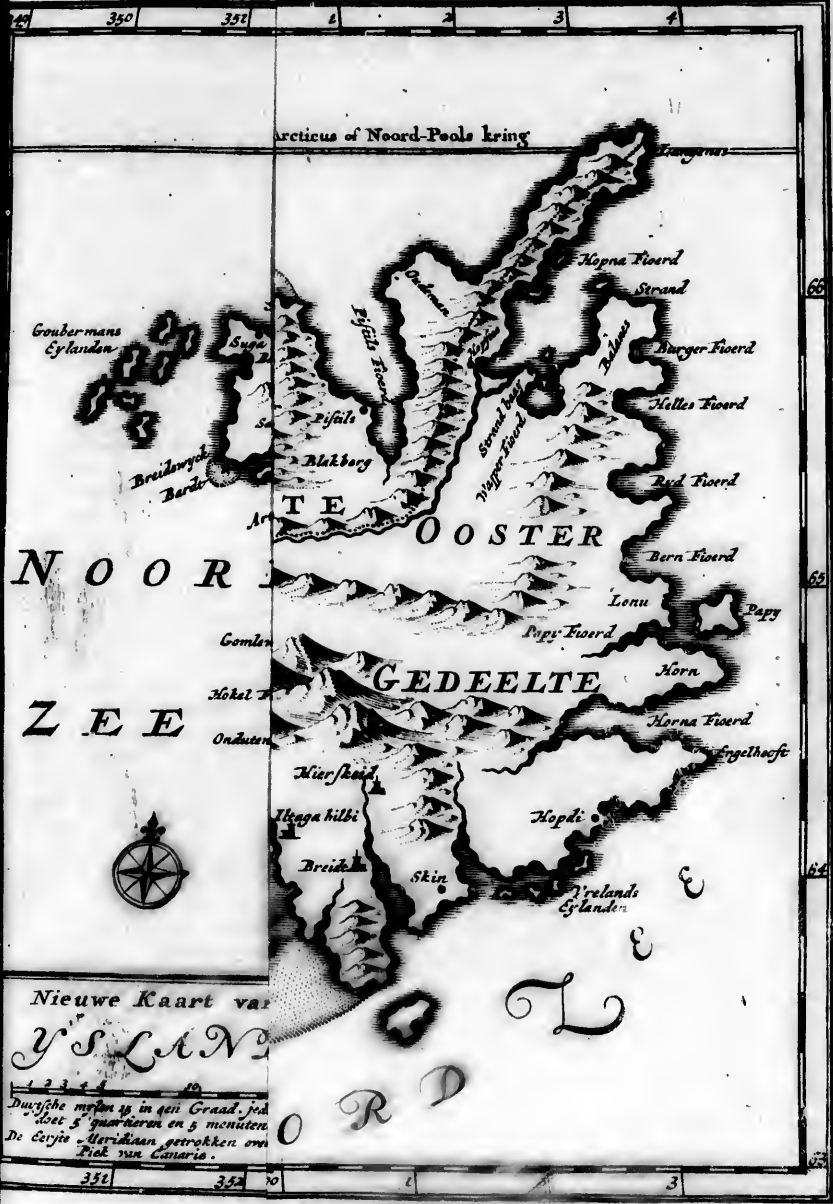
1 2 3 4
Duitsche m
ibet 5
De eerste

der gestelde/ by zich in- komst in de n inden by nnen hebben Groenland,

J K. Die d'eerste danig van ring van asyke zaame Hecla van

nd- en Nieu- t ang't ban streek gelee- gelegentheit

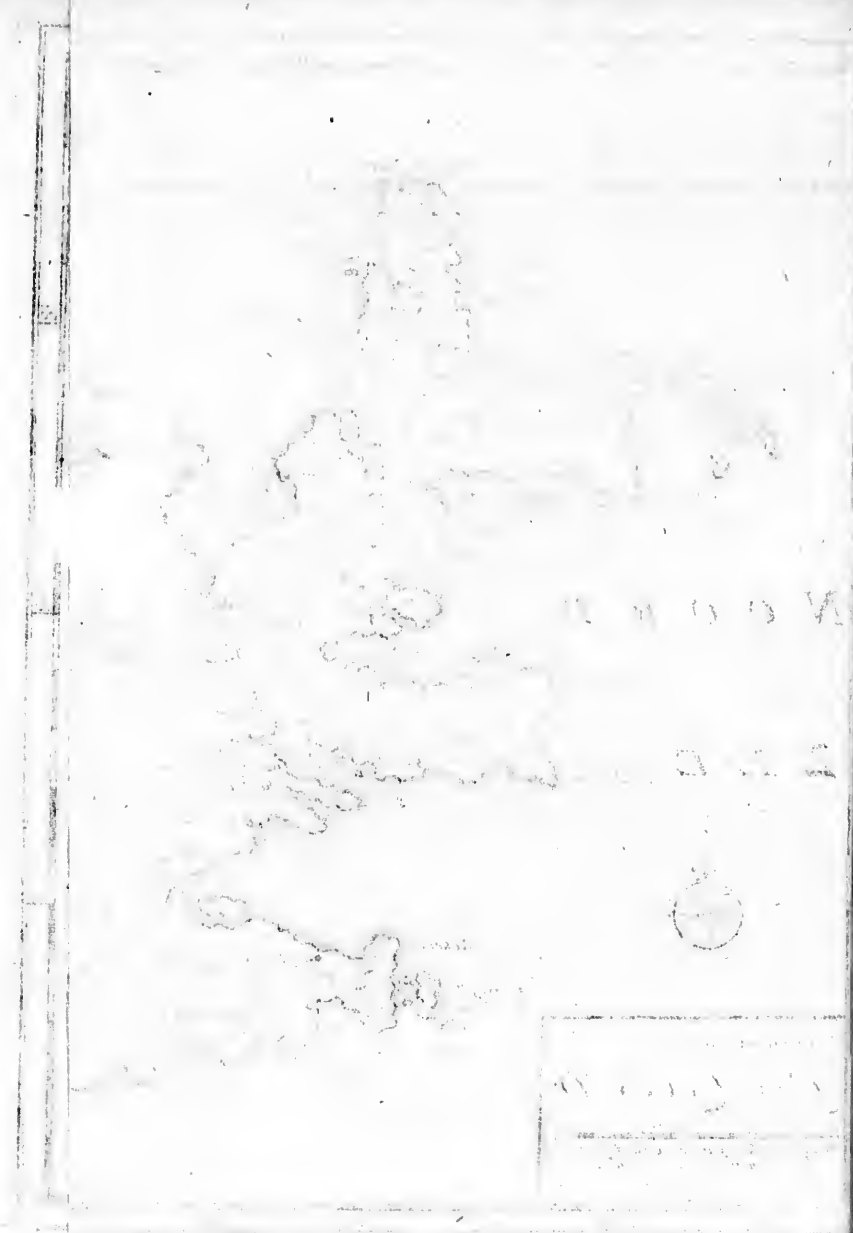
Kusten van den Deu- in 30 minu- ng is geno- t door Wif- Brahé is ge- dit Eiland ar't Noor- t het twee- vorkenmerg/ Ontdekker Harald Har- Sneeland. Gardanus Eiland be- m door een d de naam van.

Nieuwe Kaart van
Y S L A N D.

Maasfchte mefen 15 in een Graad, ieder met
 10et 5' quarten en 5' minuten.
 De Eerfte Meridiaan getrokken over den
 Piek van Canarie.

van Ys
de kege
boorech
land oer
van een
zaalzoem
neer de
dan gaa
in 't No
's avon
neer ze al
in den M
nus is / g
den Horiz
ren 's na
wederom
De na
zelfs kust
is geweest
'er groote
groote sche
gebonden
maar alle
baat / dat
geen geboe
ger en hou
buurige
May niet
pool strek
schafte / da
de om op d
nemaal on
en ander va
tweederlyk
bestaat / da
dere / die m
nas, Gleba
gedroogt /
geven d'or
Hoorderlyk
boomen bel
van zodanig
ben dik.
Wanneer

van Yſland gekreegen heeft. Erfang hier naa / de Noordsche Edeleu de Regeerting van Harald te hart vallende / zulks hy hen van hunne voorzichten beroofde; ſtaaken veelen met hunne Duiſſgenooten naar Yſland ober / en wierd dus allenks dit Eiland bebolkt. 't Geweſt is 'er van een ongenueene koude geſteltheit / niet tegenſtaande het in de Zomer-zaaiſoenen tamelijck vruchtbaar is / maakende de langſte dagen / wanneer de Zon in den Zomer-zonneſtand / in Gemini en Cancer is; alsdan gaat ze in den tyd van twee maanden niet onder / maar laat zich in 't Noorderdeel van 't Eiland / omtrent half boven den Horizont van 's avonds ten tien uren / tot 's morgens ten twee uren zien / wanneer ze alsdan weer boven de himmen reift; waar uit ook volgt / dat ze in den Winter-zonneſtand / zoo lang de Zon in Sagittarius en Capricornus is / geduurende den tyd van twee maanden / niet gantschelijck boven den Horizont reift / maar zich van tien uren 's morgens tot twee uren 's namiddags omtrent half laat zien / wanneer ze dan t'eenemaal wederom ondergaat.

Gefeltheit
van 't Geweſt
beſchreeven.

De naamſ oorzong / heeft dit Eiland van 't beebuidig ys op des zelfs Kuſt zich vaſt zettende. Men zegt dat het eertydſ zeer vruchtbaar is geweest; dat het eenen overbloed van Graanen voorzigt / en dat 'er groote Boſſchen waren / uit welker hout de Yſlanders ſchoone en groote ſchepen bouwden; waar van noch heden zwaare woortels en ſtronken gevonden worden / ter plaatſe waar deeze Boſſchen voormaals ſtonden / maar alle verbrand en zwart. Tegentwoordig is Yſland zoo onvruchtbaar / dat 'er geen Graanen zouden kunnen waſſen. Ook groeit 'er nu geen geboomte / dan alleen kleine en ſlechte Berkeboomen. Van honiger en koude moeft men 'er vergaan / indien 'er geen toevoer van de gebuurige Landen wierd aangebragt / en indien zich het ys in de maand May niet van derzelver Kuſten ontlafte / als het naakt naar de Noordpool ſtrekken / en in ſtede den Yſlanders alsdan een menigte hout verſchaft / dat genoegzaam voor hun brandhout verſtrekken kan / als mede om op de Noordsche wijze hunne huizen te bouwen / was 't 'er t'eenemaal onwoonbaar. Ook dienen ze zich daar en boven / voor 't een en ander van Walviſchbeenen en andere groote Diſſchen / als mede van tweederp ſoorten van Luyf om te branden; welker ene ſoort uit aardzoden beſtaat / dat de Cespes Bituminosus is / of kluiten van Jodenlij; d'andere / die men uit de aarde als uit ſteenkullen graaft / door Arngrimus Jonas, Glebam Fossilem genoemt / dat gedolde kluiten zijn / die in de zon gedooft / alsdan gelijck tuz branden. Beide deeze ſoorten van Luyf / geeven d'onvruchtbaarheid der aarde genoeg te kennen. Het ys dat de Noordelijſte Kuſten van Yſland bezet / is ſomtydſ met zeer groote boomen beladen; d'Yſlandfche Jaarboeken / maaken onder anderen van zodanig een gewag / die drie-en-zestig elleboogen-lang was / en zeven dik.

Yſland eertydſ
vruchtbaar
geacht,

maar nu in
't regendeel,
onvruchtbaar
van veel
noodwendigheden.

Wanneer het ys ten Noorden van Yſland wpkt / gaan de Elanders

in Zee om brandhout te zoeken / en insgelijks op de jagt die alsdan zeer voordelig is; dus vangen ze dan roode en witte Dossen / Luksen / Wotete en zwarte Beeten / als mede Eenhoorns / hier voor in 't briede beschreeven.

Grasryke
Weiden in
dit Eiland;

Ysland is steen- en bergachtig; de Weylanden zijn 'er uitnemend goed / en zoo grasrijk dat men 'er de beesten somtids uitdrijven moer / zulks ze zich niet overaazen. Een kruidgewas is 'er van zodanig een aart / dat het de Witlanders aldaar laten opzoeken en dzoogen / om onder hun Apwaat te bezigen. 't Ossebleesch zegt men niet goet te zijn / en de Schaapen stinken als Bokken. De Yslanders dzoogen het vleesch met het in den wind en in de zon op te hangen / dat het smaakelijker maakt en beter voor de bederwing bewaart / dan of 't gezouten was. Zeer veel Boter word 'er gemaakt en in vaten gedaan; maar by gebrek van vaten / hoopen ze die op elkander / gelijk een kalkhoop. Hunne gewoone drank is melk en karnemelk / die zy sulver of met water gemengt dymken. Doch brengt dit Eiland schoone paarden voort / die 's winters van gedroogde visch leeven / als mede de Osen en Schaapen / wanneer het voer ontbreekt; voor de menschen maakt men 'er ook mel en brood van / wanneer 'er geen graar meer overig is / en een strenge en lange Winter belet den Witlanders met hen te komen handelen / zulks dat men zoo veel van de beesten als ook van de menschen zeggen kan / datze Ictiofages, of Vlscheeterz zijn.

insgelyks
koele en ge-
zonde fon-
teinen, ne-
vens vischry-
ke wateren.

Dit Eiland is van veele koele Fonteynen bezien / wiens wateren klaar en aangenaam te dymken zijn; anderen zijn gezond en voedzaam als bier; ook zijn 'er veele warme Zonnen / en heilzaam om in te baden; insgelijks veele schoone en groote Vischryke Deeteringen / een menigte groote en vaarbaare Rivieren / Havens / en Kapen / waar mede wy ons / in die te beschryven / niet zullen ophouden.

Heete Bron-
nen en haare
zeldzaam-
heit;

Dan verscheide heete en kookende Zonnen geeft ons den Commandeur Zorgdrager dit volgende als ooggetulge bericht: Hy met zijn schip in 't jaar 1699 in een Yslandsche Bay / Goeswyk genoemd / gekomen zijnde / vond 'er een Deensch scheepje / wiens koopman jaarlijks aldaar handel dreef / medebringende Meel / Brood / Tabak / Wijn / Brandewijn enz. vermangelende dit alles voor Zoutevisch / Stokvisch / Krouffen / Wanten enz. Deze koopman verhaalde hem / dat 'er een weinig landwaart in gelegen / verscheide Wellen en Zonnen waren / en bood hem een Paard en Wegwijzer aan / indien hy begeertig was deze Zonnen te zien; maar alzoohy niet dan alleen om te visschen ten voordeele van zijne Kneeders aldaar gekomen was / vermits deze Bay somtids vischrijn bebonden wierd / gelijk het voozgaande jaar noch gebleeken had / doch dat nu in 't best van 't Zaaizoen / het ys door strenge en langduurige doordelijke winden aldaar zodanig naar de wal was gedreeben / waar door hy met zijn schip lang in 't selve was bezet geweest / en de visch daar door belet wierd derwaarts te komen / overzulks ze el-

ders de v
waar / o
was hy i
rrek gere
deze aant
van Paar

Dan de
den land
het strenge
berlijste t
Craankhet
noch ande
deel / hof
in 't kook
't geslaag
plaatfen
bzanden g
bergte of
vuur onde
de sleuf a
wasschen
't varsch e
van 't Gel
zwavelach

De twee
legen / en
nen ontter
als verbol
d'eigenscha
haaling (1
en telkens
grond.

De derd
een weinig
nen / als
of potten /
dan 2 of 3
hitte / sma

De vier
leerde een
daante by
doch rou /
welden alle
afgespoelt v

ders de wiph genomen had : vermits dan reeds de beste tyd verloopen
 waar / om de Visschery met vzuicht te konnen in 't werck stellen / zoo
 was hy dan reeds gezint versch water in te neemen / om zich ten ver-
 reek gereed te maken. Midlerwyl dat dit verricht wierd / nam hy
 deeze aanbieding waar / en begaf zich met vyf mannen verzelt / die ook
 van Paarden bezien wierden / derwaarts.

Dan de vooznoemde Bay / waar de schepen lagen / drie mijlen ten **Zu-** die be-
 den landwaarts gelegen / zagen ze verscheide **Wyonnen** / die van onder schouw' en
 het steengebergte opwelden; onder de vier voozmaansien / was de **Pooz-** beschreeven
 berlykste de grootste / van een ronde gedaante en veel wyder als een worden,
Craanketel / hooikende sterk met opwellingen. Daar omtrent zagen ze
 noch andere kleine **Wyonnen** / ter wyte van een quartdeel / half quart-
 deel / koks-hetel enz. alle hooikten ze / gelijk ook de groote / die mede
 in 't hooiken overwelden / en in een kleine ondiepe en naauwe sleuf (dooz
 't geslaag overstromen zoo 't scheen gemaakt) zulks men ze op veele
 plaatsen kon overstappen / liep dit water dus vervolgens 't **Ge-**
 bergte af naar de **Bay**. In dit hooikend **Wyonwater** kon men zonder
 bynden geen vinger gedooogen / zunde het zoo heet als of 'er een groot
 vuur onder gestookt wierd / maar een weinig affstromende wierd het in
 de sleuf allenkis koelder; dies gingen wy 'er onse handen en voeten in
 wasschen / vulden een fles van 't zelve water / en proevende / bevonden
 't versch en zoeter dan 't ongekookte sneeuwwater / dat 'er omtrent mede
 van 't **Gebergte** afvloeyde / echter was 't van reuk en kleur een weinig
 zwavelachtig.

De tweede was naar gissing 50 roeden Zuidwaarts van de eerste ge-
 legen / en omtrent vyf voeten wyd / doch wierden 'er geen kleine **Wyon-**
 nen omtrent gevonden; deeze was mede rond / en hooikte zoo geweldig/
 als vervolgens zal beschreeven worden / zulks het te verwonderen was
 d'eigenschap derzelve te beschouwen / vermits deeze **Wyon** als by adem-
 haaling (gelijksaam een **Walvisch** water blaas) haar water opgaf /
 en telkens by gezette poozen / omtrent 10 of 12 voeten hoog uit den
 grond.

De derde mede 50 of 60 roeden Zuidwaarts van daar gelegen / was
 een weinig kleinder; hier omtrent waren noch verscheide kleinder **Wyon-**
 nen / als by de gemelde groote / ter wyte van wyde en naauwe ketels
 of potten / die mede by ademhaaling eenigzins overhooikten / doch niet
 dan 2 of 3 voeten hoog. Van alle deeze **Wyonnen** was het water van
 hitte / smaak en kleur als d'eerste.

De vierde **Wyon** / Zuidwest van de laatste omtrent 4 mijl leggende /
 leverde een roodachtig water uit. Alle deeze **Wyonnen** hadde de ge-
 daante byna als steene **Pitten** / als of ze uit steen gehouwen waren /
 doch rou / als of 'er op sommige plaatsen steenen waren uitgevallen / en
 welden alle uit harde **Steenrotsen** / die zoo 't overwellend water glad of
 afgespoelt waren; maar een weinig ter zyden / waren deeze **Korzen** of 't
Geberg-

Oebegte met aarde bedekt / die dooz den wazern van 't heete water / van de wind allerwegen gedreeven / als met een dou bevochtigt wierd en een zeer aangenaam groen booztragt / zulks 'er het gras groender en jeugdigter dan op andere plaatsen stond.

Zeldzaame
uitwerking
van een
springende
heete bron;

Wat de voornoemde Springbron of zeldzaam opwellende Put aangaat / deeze als gezegt is / welke als by ademhaaling gelijk een Walvisch water blaast / en zulks op deeze volgende wijze / evenmaattig als of het dooz eenig werktuig wierd verrieht ; wanneer de ademhaaling of blaazing was geschied / viel het water omtrent 5 of 6 voeten dlep beneden den rand / en aldaar natuurlijk doch sterk kookende / quam 't aleniks in den tyd van ruim 200 tellens wederom opwellen / tot op 2 voeten onder den rand / geevende alsdan een kleine bafst of uitspating / waar naa het weder 1 of 1½ voet zakte / en 't quam in den tyd van omtrent 100 tellens wederom kookend opwellen tot op den rand ; daar gekomen / bafte of bles het water uit de Bron 10 of 12 voeten hoog boven den rand / en bleef dus in de hoogte staan / tot men ruim bystig tellen kon : alsdan viel het weder inwaarts gelijk te vooren. Deeze enkelde ademhaaling of wateruitwerping / gebeurde in 't geheel eenen tyd van omtrent 400 tellens / geschiedende deeze opwelling in zodanig een evenmaattige ojder / dat men zonder enig gebaat / naa 't invallen / op den kant van de Bron / uit harde steen bestaande / kon staan en 't kookken aanzien ; dat anders zonder deeze evenmaattige ojder niet geschieden kon : want aldus blaazende / wierp de Bron in d'aangeweze tyd / het water tot zodanig een hoogte / met een dikke stiaal uit / waar van aan alle zyden / kanten en hoorden / zeer veel heet water booz en achter zich verspreelde / zulks men op den kant van de Bron / zonder deeze gezegde evenmaattige ojder / liggelijk zou overstoot worden en zich komen byanden / vermits die water ongemeen heet was ; wy hadden een stuk Schaapevlesch mede genome. / om alhier te laten gaar kookken : wy wierpen 'er de helft van in deeze / en d'andere helft in de verhaalde wyde Bron / beide aan een lang tou / met een steen daar aangebonden / vast gemaakt ; met ieder ademhaaling wierd dit vleesch telkens oppgewoopen / en viel echter wederom geduurig in de Bron / dat wy dan op den rand staande / zagen leggen / en kookken ; dus lieten wy 't negemaal in d'ademhaaling opwerpen en weder neer vallen om te kookken. Vermits we gezegt hebben / dat ieder ademhaaling eenen tyd van 400 tellens van nooden hadde / 300 is dan 9 maal 400 / 3600 tellens / waar booz wy een half uur reekenden / en in deezen tyd bevonden we het vleesch van bequaame gaarte te zyn om te eeten / zijnde genoegzaam blank gekookt. W300 wy ten dien einde byood hadden mede genomen / deeden we van dit gekookte vleesch onse maaltyd / en dronken van 't Bronwater / als 't verhoelt was / eens rond. Om deez vzeemdigheit bewaarde Zorgdrager een stuk van 't zelve vleesch / nadat hy 't hard gedzoogt had. Dus gegeten en gedronken hebbende / gingen ze naar een naby gelegen Doerenhuis of hut /

die naukeurige beschreeven woord,

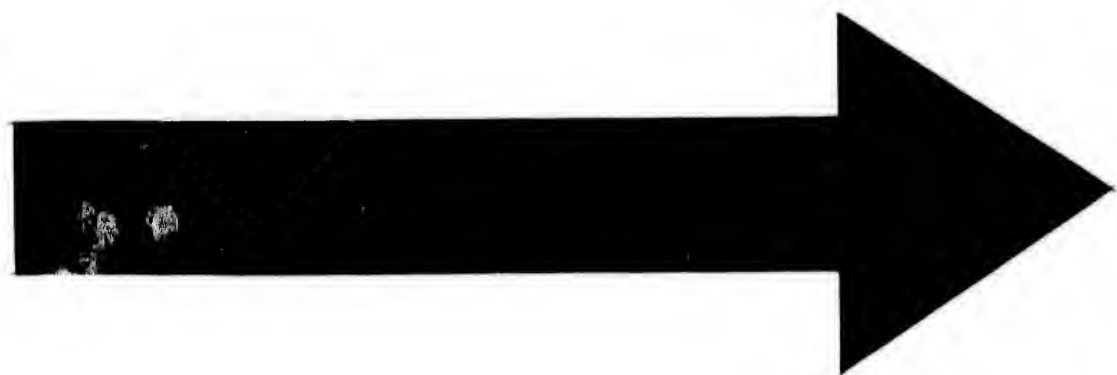
haren evenmaattige werking loofoanig verdeelt.

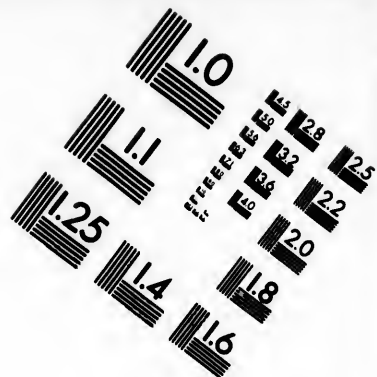
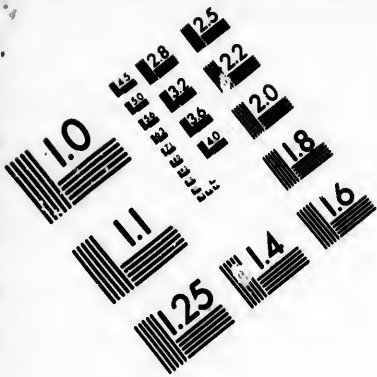

water /
lerd en
der en

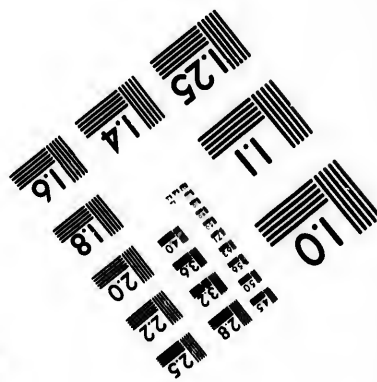
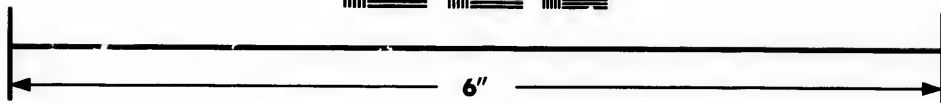
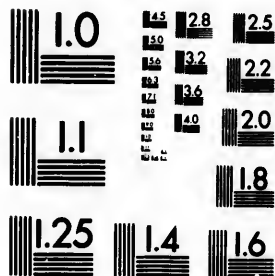
t aan-
Wal-
tig als
ling of
bene-
n 't al-
2 boe-
atting /
an om-
aar ge-
n hoog-
vstig
eeze en-
men tyd
nig ten
en / op
't hoo-
chieden
yd / het
van aan
ter zich
gezegde
n bran-
chaape-
wierpen
Bjon /
maakt;
elichter
zagen
opwoer-
hebben /
hadde /
ur ree-
gaarte
op ten
hoochte
t was /
nik van
en ge-
uis of
hut /

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

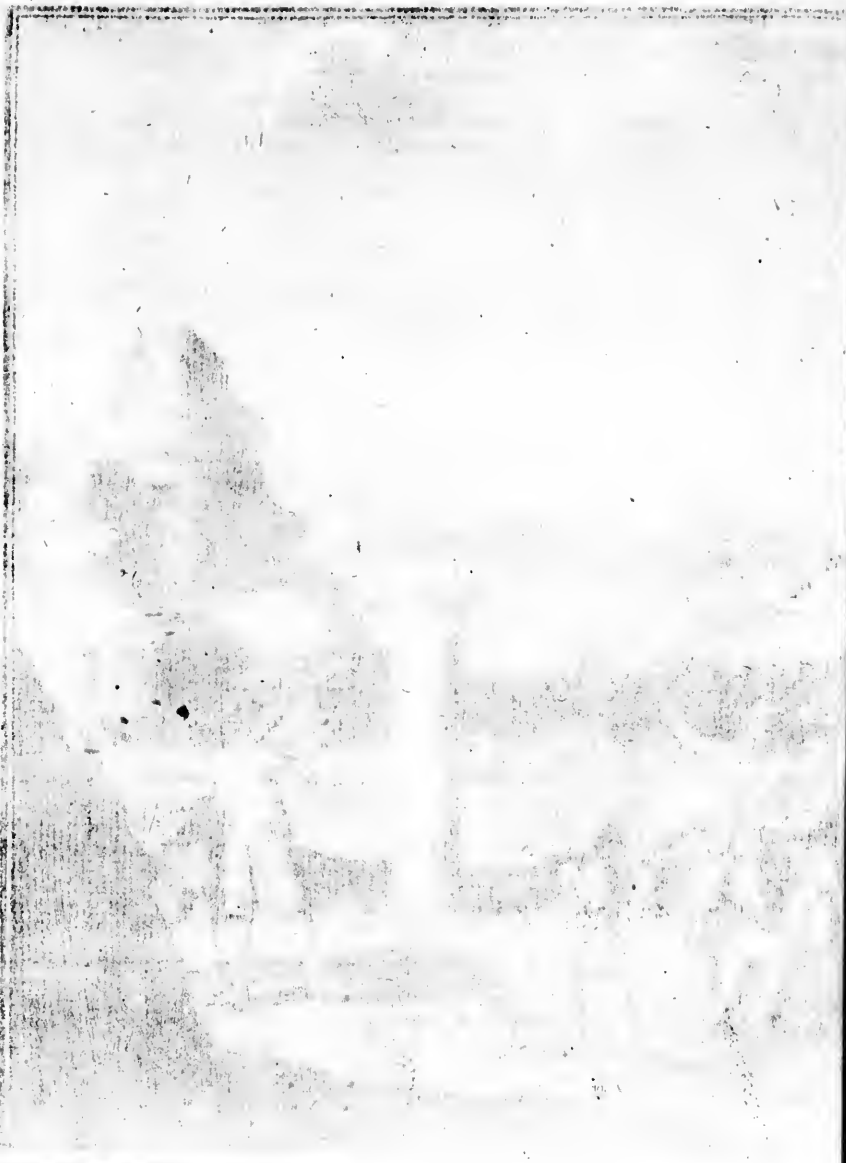

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

15 128
16 132
17 136
18 140
19 144
20 148
21 152
22 156
23 160
24 164
25 168

10
11
12
13
14

hut / d
naar be
Deez
zien van
opzicht
lyk men
kon men
heete B
Blefk
dat gedu
pen wo
deze sto
het wat
hout bly
voegt 'e
echter za
ander M
waar ba
van zoda
niet verre
de Boek
woording

Een
En v
Van
Die
Zoo
Gest
Des

Noch bo
Fontein
den die 30
ter houd
zoute Ze
men rood
ken 300 d
bertrekt.
haven gen
die dooz
wateren d
uitmaaken
Korenacht
Denuqua
te zjn.

hut / daar zy eens melk toe djonken / en begaven zich verder wederom naar boord.

Deze *Bjornen* warden en sprongen uit een laag *Gebergte* / ten aanzien van de hooge bergen / daar het tegen aan lag / doch echter hoog ten opzigt van de vallepen en vlakten beneden dit *Gebergte* gelegen ; gelijk men van 't schip boord anker leggende bequaamlyk beoogen kon ; ook kon men van 't schip / even buiten de *Bay* / de wazem en rook derzeer heete *Bjornen* noch bequaamlyk zien opgaan.

Blekenius verhaalt / in 't *Westergedeelte* van *Ysland* een *Meer* te zijn / dat gebuurig rookt / en echter zeer koud is ; dat alles wat 'er ingeworpen word in steen verandert. Indien men 'er een stok in steekt / dat deze stok / aan het in de grond gestuoken gedeelte pzer word / en wat het water alleen raakt / steenachtig / maar 't bovenwater-slaande-deel hout blyft. Deze *Schpuer* zegt tweemaal dit bezocht te hebben / en voegt 'er by / dat hy het vermeende pzer-gedeelte in 't vuur gestoken / echter zag byanden. Angelyklyk zegt hy in 't midden van *Ysland* een ander *Meer* te zijn / dat zodanig een verbaarlyke damp uitwaasemt / waar van de daar overvliegende *Vogelen* sterven. Dit *Meer* is dan van zodanig een aart als de *Avernus* der *Grieken* / een *Lak* in *Italië* / niet verre van *Puozzolo* en *Napels* gelegen ; waar van *Virgilius* in 't zesde *Boek* van *Eneas* aldus zingt ; boord *Dader* *Dondel* ons met deze bewoording medegedeelt :

Zeldzame
Meeren al-
daar te vin-
den, die van
een wonder-
lyke uitwer-
king zyn.

Een diepe *Rotspelonk*, vol *kaikens*, die heel wydt
En vreeslyk gaapt, wort van een' *zwarten* poel en kryt
Van donker bosch omringt. Hier over vloog noit *Vogel*,
Die niet most vallen, door 't bezwyken van zyn' vlogel ;
Zoo sterk een waessem komt uit deeze *zwarte* keel
Geskeegen in de lucht ; waarom in 't *Grieksch* dit *Deel*
Des lants *Avernus* , dat is *Vogelloos*, blyft heeten.

Noch voegt 'er *Blekenius* by / behalven wat *Arngrimus* van de *wayne* *Fonteynen* van *Ysland* zegt / dat 'er op eenige plaatsen gevonden worden die zoo heet zijn / dat men 'er zich aan brand ; en wanneer dit water koud word / bypft 'er een *zwavelachtige* stoffe op / gelpkertwys het zoute *Zee*water het zout in de *zoutpannen* doet. Op dit water word men *roode* *Dulkers* / een soort van *Watervogels* gewaar / die wegdulken zoo draa men ze nadert / en weer boven water komen / wanneer men vertrekt. Noch zegt men / dat op een plaats van 't *Eiland* *Turlosk* haven genoemd / twee *Fonteynen* zijn / d'ene koud en d'andere warm / die boord verscheide kanaalen in een zelvige krom zijn geleid ; en dat de wateren derzeer beide *Bjornen* te zamen gemengt / een uitnemend *Sad* uitmaaken. Niet verre van hier / is 'er een andere *Waterbron* / een korenachtige smaak hebbende / met deeze kracht verzet / dat het de *Venusquaalen* geneest / die *Blekenius* zegt / zeer gemeen in dit *Eiland* te zijn.

De Berg
Hecla lee-
vert veel
zwavel uit,

Bergs toe-
gang gevaar-
lyk.

Bygeloovige
gedachten
over d'uit-
werkelen
van en om-
trent dien
Berg.

In 't gantsche Eiland worden geen Mijnen / noch eenige Metaalen of Mynstoffen gebonden / behalven Zwavel / die 'er zeer gemeen is / en veelvuldig uit den Berg Hecla getrokken word / een der hoogste Ber- gen van Ysland , die dooz zijn buurbzaaken groote ongeleegentheden veroorzaaken kan. Deze Berg legt in 't Oosterlyk gedeelte / dat naar Zuidwaarts strekt / en zulks niet verre van Zee. Blefkenius meld / dat deze Berg niet alleen vuur uitwerpt / maar ook een stroom van water / van een brandbaaren aart. Ook werpt ze somtyds zwarte asse uit en een meenigte puinsteen. Het woorden van deezem Berg / word dooz de Weste wind gestilt. Zoo lang deze wind waait / is deezem Berg / dooz die geenen die de toepaden kundig zijn / genaakbaar ; alsdan beklint men ontberfaagt den hoogsten top / zelfs de plaats / waar deezem Berg vuur en steenen met groot geweld uitvzaakt / als of 'er een myn was los gesprongen / die alles 't ondersie boven werpt. Gevaarlyk is 't deezem top te genaaken / der geenen die den toegang onkundig zijn ; nademaal het van onder brandende aardryk verteert zijnde / dikmaals deezem nieuwtog- gierige waaghalzen / in 't instorten / in deezem brandende gloeden zouden worden ingezwoegen.

d'Islanders waanen dit Gebergte de plaats te zijn / daar de ver- doemde zielen geppnigt worden / waar van ze kluigtige dingen vertellen: zy meenen somtyds gantsche zwermen van Duivels te zien / die belaa- den met verdoemde zielen / naar den mond van deezem buurbzaakenden Berg zweeven / en vervolgens weder voort snortzen / om anderen op te zoeken. Kindere spoochjes waarlyk ! want / wat vermogen hebben deezem zichtbaare Duivels / om onzichtbaare zielen overal op te spreuten / en haar / die alleen uit een geestelyk wezen bestaan / ligchaamelyke aan- doeningen te doen gevoelen ? kan dit in gezonde harsfennen komen ? wy oordeelen geenzins. Echter verhaalt Blefkenius , dat wanneer het deezem duivelsche woelgeesten dus drok hebben / men vervolgens aangemerkt heeft dat 'er elders een bloedige Veldslag was voorgevallen. Dat laat men zich niet al op den mouw spelden ! Ook geooven de Islanders / dat het gerucht dooz d'Is-schorsfen veroorzaakt / wanneer ze tegen hun- ne kusten aandryven en zich aan de Oevers hechten / enkel het gekerm en 't zuchten der verdoemden is / wegens de verdoemde die zy moe- ten uitstaan ; want hun gevoelen is / dat zy verdoemelingen een eeu- woige koude verduuren / gelijk anderen eeuw zanden moeten. Mo- gelijk zal de straf evenmatig zijn / naardien men zegt : *penetrabilia frigi- gus adurit* , indien 't waar is dat een doozdyngende koude als vuur brand.

Deezem Blefkenius verhaalt mede / dat terwyl hy in Ysland was / op 't einde van de maand November / ter middernacht / een groot vuur op Zee en omtrent den Berg Hecla gezien werd / dat het geheele Eiland ter verwondering van d'Inwoonders verlichte. De erbaarenste en ver- standigste wilden verzeekeren / dat dit licht van deezem Berg Hecla quam.

quam.
verbaa
De b
gen opt
de reed
" Sch
" gepp
" dem
" bergt
" loot
" en ut
" 7 of 8
" nig d
" die m
" van b
" alzo
" kosten
" neer
" oppaa
" echter
" " I
" dacht
" die be
" deren
" voort
" zijn a
" veel l
" zeer v
" sche b
" inwer
" te en l
" gegra
" nig d
" maal
" een w
" veel v
" niet n
" t'eene
" aanco
" Zaitso
" 't selv
" 't Do
" keerin
" ven te

quam. Een uur hier naa geboelde men een Harbberbing / gevolgt doo;
verbaarljke Bonderflagen.

De vooznoemde Commanbeur Zorgdrager geeft doo; onderzoek en el-
gen opmerking van derzen Duurbzaaker Hecla, waar uit waarschynlijck
de reeds beschreeve Zonnen haare hitte ontleenen / dit bericht : „ De
„ Schipper van 't gemelde Deensche sceeple / alle deeze Zon-putten
„ geppte hebbende / behond met het loot / eene diepte van 5 / 6 en 6 ½ va-
„ dem ; mogelijc zijn ze veel dieper geweest / doo; dien ze onder 't Ge-
„ bergte doo; / met schuinse en bogtige gangen doo;heven / alwaar het
„ loot niet verder doo;schieten kon. Ook was hy naa by den oozspoonk
„ en uitzaaking van dezen byandenden Berg geweest / vertoonende zich
„ 7 of 8 mylen van daar als een staaltven byand / maar boven een wel-
„ nig blaauw of zwabelachtig / gelykerwijs de vlam van byandewyn /
„ die men uitbyand. Omtrent deezen Berg is 't een zwabelachtig land /
„ van waar men eertpds veel zwavel byagt en in de schepen laade / maar
„ alzoo 't wat te verre van de hand is / kan men die nu met minder
„ kosten van andere plaatsen bekomen. By 't Zomet-zaalzoen / wan-
„ neer 't 'er altoos dag is / kan men deeze staaltve byand niet verre zien
„ opgaan / maar in den Winter word dien byand / alhoewel staaltw /
„ echter zeer verre gezien.

„ 't Lust ons by gelegentheit van deezen byandenden Berg / onze ge-
„ dachten eens te laten gaan over de geboelens van eenige Wpsgeeren /
„ die beweeren : als of 'er uit de byandende Bergen Hecla, Erna en an-
„ deren / een Centraal vuur uit het binneste deel des Harbrjks zoude
„ voozthomen / welk vuur doo; deeze Bergen / als 300 veele lugtgaten
„ zijn aantogt vind / en dus in 't leven word bewaart / daar 't anders
„ veel ligt uitdooven en smoor'n zou ; dat ook dit levendig en aldaar
„ zeer werkzaam vuur / de aarde niet alleen een werkljke en dagelijc-
„ sche beweging om haar assen zoude geeven / maar ook doo; haare
„ inwendige hitte / met deeze der Zonnestraalen / een behulpljke warm-
„ te en byuchtbaarheid byzetten zou ; welk laatste gevoelen / doo; diep
„ gegrave helders en putten / die in tegendeel koel en koud zijn / zoda-
„ ning dat 'er het ps een gantsch jaar kan in bewaart worden / t'eene-
„ maal word wederzpoeken. Ook wederzpreekt de Starrekunde met
„ een welnig wpsgeerte verzelt / het eerste gevoelen ; doch hier zou 300
„ veel van te zeggen vallen / dat we in dit voozgenome hozt bestek / ons
„ niet naar behooren zoude kommen verklaaren ; echter zullen wy 't / niet
„ t'eenemaal ongerept overschappen / maar hoztelijc / met dit te zeggen
„ aanroeren : Dat niet alleen de diep gegrave helders / ons Winter
„ Zalzoen / niet min eigentlijc dan de vpe lucht / ontfangende / mede
„ 't zelve verklaart / want alleen op 't wederkeeren der Zon / begint in
„ 't Doozjaar het Harbrjk weder te herleeven / zonder welke weder-
„ keering / men uit deeze vermeende onderaardsche warmte / niet veel se-
„ ven te verwachten had. Desgelyc schyut ook ten anderen / de Zon /

Berigt doos
Zorgdrager
van den Berg
Hecla gegee-
ven.

Zyne gedag-
ten wegens
den oor-
sprong van
deezen bran-
denden Berg.

een onder-
zoek of 'er
een Centraal
vuur mede is
vermeengt.

Oorzaak van
de beweeging van onze Aardkloot nageleunt.

„ onzen Aardkloot op zijn Afs te doen bjaapen; om nu dit zoo verstaanbaar als 't mogelijk is te vertoonen / moet men zich de vaste starren / als 300 veel byzandende ligchaamen verbeelden / of 300 veele byzandglazen met haare byzandpunten / die uit haare Spherische Kringen, tot in 't middelpunt de Zon bereyphen / zulks dat deeze punten aldaar in meenigte op elkander vallende / de Zon niet alleen als een groot vuur sojmeeren en onverteerbaar blyben aankleeden / maar dat ook deeze punten / elkander eenigzins misvallende / de Zon dus om zich zelve doen bewegen / gelyk ze zich van 't Westen door 't Zuiden naar 't Oosten beweegt / veroozakkende dit om de Zon / de bekende maalkstroom of vloet / waar in wy ook / nevens alle onvaste of dwaalstarren / onzen Aardkloot bebinden te bypen; welke stoffe / waar in zich deeze ligchamen bewegen / de Zons-bloed word genoemd / om dat men deeze / naa derzelve eigenschap / geen bequaamer naam kan geeven. Men lette nu : de Zon beweegt zich aldus in zich zelve en naar eeden snelder als haar Bloed; insgelyk beweegt zich ook de naastby zynde Bloed / gevolgelyk snelder dan de verre afzynde Bloed / gelyk dit mede aan 't bewegen en omdyppen der Planeten bebonden word; want de naaste aan de Zon / bewegen zich veel snelder / als de verre afstaande / en uit den traagen omloop van Saturnus, is 't niet ongeprymt te denken / dat zelf deeze Zons-bloed / niet veel verder dan buiten zynen omtrek mogt eindigen; 't selve zou men van haar ligt by deeze gelegentheit mede kunnen denken: Ons oog heeft wel deeze eigenschap / om 't licht zeer verre t'ontfangen / maar anders velken de lichten in zich zelven / naar leders grootte / niet verder / om 'er lets in t'ondeliken / dan men dezelve gewoon is aan onze wegen van elkander te zetten. Deeze Bloed nu doet onzen Aardkloot / naar maate van den afstand / aldus mede jaarlyks eens om de Zon dyppen / en ook te gelyk met haar vuur en kracht tegens 't gemelde Starrevuur en kracht / evengelyk met haar bewegen / en aldus dagelyks tegen haar / ten besten van ons / omwonden: hebbende d'astwyse Schepper deeze eigenschap daar aan gegeven / gelyk wy menschen aan de Molens doen; wat zou dan ook dien Almogende kunnen hinderen / om een wederstreebige eigenschap aan dezelve te geeven? daer wy 't vermogen hebben / dit aan onze Molens in 't werk te stellen; want vooz Godt is 't alles mogelijk / en zonder zyn bestier / kan deeze eigenschap niet werkzaam zyn. Op deeze voozgestelde en diergelyke wyze / dunkt ons / d'oozzaak van haar gemelde heering / veel waarschynliker / dan op de voorige te kunnen vinden.

Verdere filosofische gedachten over dit onderwerp.

„ Op deeze Astronomische Gedachten / zou men ook noch eenige Philosophische Aanmerkingen kunnen voegen / die niet min het selve waarschynlyk vertoonen zullen. 't Gemelde groote Elementaale vuur van alle de vaste Starren / Spherischer wyze om ons gestelt / dus afbloeyende / sluit in haar de Lucht / 't Water en d'Arde; en zou ons

„ al300

„ al300
„ de ges
„ weder
„ vande
„ deeze
„ dagely
„ kracht
„ de ha
„ plaat
„ Starre
„ alleen
„ tica h
„ In
„ weeg
„ ge kra
„ onze
„ Instit
„ mpen
„ Doel
„ daar /
„ Jupiter
„ ven / e
„ 't aan
„ op dez
„ ligste
„ altoos
„ gelyk
„ dan in
„ Aardk
„ gestalte
„ pze te
„ de pze
„ schmen
„ het teg
„ kent /
„ tegenw
„ een wy
„ ingebel
„ „ Wy
„ meeren
„ Indien
„ en met
„ verhoig
„ zelve al

„ alſoo in die Spheriſch Middelpunt indzingen / indien niet de Zon / op
 „ de gezegde wyſe / aldaar beweeglyk geplaaſt / ons met haar Duur
 „ wederſtond / en ons aldus met haaren Bloed om 't Middelpunt dyp-
 „ vende / derde bewegen / en met een ook op de gemelde wyſe / dooz
 „ deeze beide tegen elkaander geſtelde krachten / der Zonne en Starren /
 „ dagelyk om haar eppen agt dyaapen ; dus ziet men ook dooz deeze
 „ krachten / haar in haare beweeglyke ſtandplaaſt volhardend / dzingen-
 „ de haar niet alleen / naar leders kracht / in deeze tegenwoordige ſtand-
 „ plaats / dzingingewyſe / maar dat zeer aanmerkelyk iſ / mede naar der
 „ Starren ſtand / Spheriſcher wyſe / zulkſ dat wy dzingingewyſe niet
 „ alleen nader / noch verder / noch ook hooger noch laager als d'Eclip-
 „ tica kunnen dypben.

„ Inſgelyk iſ 't waardig / by deeze Markkloots dagelykſche be-
 „ weeging en Bloed / hier mede aan te merken / hoe de gemelde vuur-
 „ ge krachten / mede een byzondere lucht om haar inſluiten / die gelyk
 „ onze Bloed / ook byzonder met ons dyaapt / en ons in dezelve dyaapling
 „ inſluit en ophoud / want anders zouden we in 24 uren / geen 5400
 „ mylen op dezelve ſtand kunnen houden.

„ Hoedanig dit in dit geval omtrent d'andere Planeeten geſchied / iſ
 „ daar / vooz ons zoo wel niet / als by ons zelve waarte neemen ; doch

Figuurlyke
 voorbeelden
 bygeeven.

„ Jupiter ſchijnt dooz zyne Omloopers / mede gelyk wy / om zich zel-
 „ ven / en met haar in een byzondere Bloed te dyaapen. Inſgelyk iſ
 „ 't aanmerkelyk / dat in dit geval / de Maan van onze bloed geraake
 „ op zelve ſchijnt te dypben / en als een ſchip op 't water / met de
 „ ligſte zyde van ons afgekeert en de zwaarte naar ons toe gewend /
 „ altoos in dezelve ſtand blyft volhardend / zonder om haar agt te dyaapen /
 „ gelyk aan haare altoos eenzelvige vlakken iſ te zien. Dus dypft ze
 „ dan in / of op onzen Bloed / gelyk een ſchip op 't water / en onzen
 „ Markkloot / als gezegt iſ / in den Zomervloed / naar haare Ovale
 „ geſtalte / gelyk een tol in 't water / dyaapende gelykzaam als met de
 „ pzeze tolpen geduurig omſlaag / en de houte omhoog ; dus zou den.
 „ de pzeze pen / vooz ons gezicht / naar de Zuidpool en naar omſlaag
 „ ſchynen te vallen / dat vooz onze Tegevoeters die d'Indien bewoonen /
 „ het tegendeel zich vertoonen zal. Schoon nu deeze eenvoudige gelyk-
 „ kenis / onderling wederſteerblyg ſchijnt / kommen we echter vooz het
 „ tegenwoordige geen beter bydzengen ; 't iſ dan op deeze en diergelyk
 „ een wyſe blykbaar genoeg / dat alſdan de gemelde beweeging / het
 „ ingedeelde Centrale vuur niet noodig heeft.

„ Wyders zullen we / met een voozbeeldelyke gelykenis beſluiten /
 „ merendeel van den vermaarden Wpſgeer. Cornelis Drebbeel ontleent
 „ Indien men in een doozzichtige Sphera of Holle-kloot / evenmaatig
 „ en met een konſtige behendigheid konde doen / eerſtelijk de Warde /
 „ vervolgens het Water en de Lucht / en ten laafſten het Duur / en de
 „ zelve als dan ſluiten / zal het Duur / als de ligſte of liever ſynſte

Een nader
 voorbeeld
 bygebragt.

„ stoffe / zich alom beweegen / niet in 't middelpunt / maar naar den
 „ bovensten of anders buitensten omtrek / vervolgens de Lucht / de
 „ Lucht wederom het Water / en dit de Warde insluiten. Deze kloot
 „ aldus gestooten / is 'er vooz dezelve geen hoog noch laag / maar al-
 „ leen een binnenste en buitenste; 't is dan 't zelfde of men zegt / dat het
 „ vuur als het lichtste zich naar boven verheft / of als het spnste zich
 „ naar 't buitenste uitzeyd / waar naa de lucht en 't water volgen / en
 „ ten laafsten d'aarde / als 't grootst; en zwaarste in de laagte / vooz
 „ deze binnestoffe zinkt of wykt. Om 't water vooz de lucht te zien
 „ wyken: neemt men een omgeheert glas in een emmer met water ge-
 „ zet / en hoe de lucht vooz 't vuur zal verhuizen / bespeurt men in 't
 „ koppjen zetten der Woutwen; alsdan zal men zien / dat niet het vuur/
 „ maar d'aarde zich in 't middelpunt plaatst / en rond zynde / zal ze al-
 „ daar geheel in 't water ingestooten en bedekt wozden / maar oneffen
 „ en heubelachtig / zullen de heubels buiten 't ombattende water uitspre-
 „ ken / ten waate het zelve meer dan evenredig de heubelen bedekte / ge-
 „ lijk in d'algemeene Waer. Idg Waerbloed is geschied. Om nu van
 „ dit zichtbaar gestel / ter deezer gelegenheit een klaarder denkbeeld te
 „ hebben; men verbeelde zich dan / dat op deze Warde / alom heubel-
 „ achtig / en uit het water zich verheffende / eenige Mieren loopen;
 „ vooz zich zelven zyn ze noch hoog noch laag / maar allen in 't ronde
 „ gestrekt / alhoewel dit ten opzichte van ons gantsch anders schynt/
 „ en in zeker opzicht ook zoo is; zoo lange nu deze kloot zonder vuur
 „ ongestooten en met onze lucht gemeen is / zullen Warde / Water en
 „ Lucht op elkander om laag en op den bodem blyven leggen / maar
 „ het vuur dus everedig ingestooten zynde / zal dit veranderen /
 „ alhoewel niet vooz ons / echter vooz alle die binnen kommen gedacht
 „ wozden / en van onze gemeenschap aldus afgesneeden zyn.
 „ Men denke nu in dit geval op onze aarde eens te rug / doch in een
 „ ander geval vergeleken by een draayende tol / alsdan zullen wy ge-
 „ lijk deeze Mieren zyn / en de pzere talpen zal naar de Zuidpool vooz
 „ ons om laag schynen / doch vooz de Legenboeters die d'Indiaansche
 „ Gewesten bewoonen het tegengestelde / zodat men met het vergele-
 „ kene in 't glas / op onze Warde mede overal rondom om hoog moet
 „ zyn / en nooit om laag.
 „ Over deeze en meer andere zaaken te rug denkende / is ons harte-
 „ lijk verlangen in de vreeze Godts / alleen het goede tot zynet eere te
 „ behouden / en dat het misgestelde hier in begaan / vooz geneegene en
 „ goedwillige Natuurenkeners / ten besten van 't gemeen / mag verbe-
 „ tert wozden / zoo zullen we ons oogmerk te meer bereikt zien.
 „ Met deeze en diergelyke gedachten bezig zynde / stonden we by de
 „ voozbeschreeve blaazende en opwellende heete Wzon / niet denkende op
 „ een Centraal vuur, maar veel eer op 't binnenste / en overzulkas het
 „ groffte. Wy plaatsten dan alhier een weinig van ons af / vooz deeze

Verdere aan-
 merkingen
 over de heete
 en blaazende
 vronnen,

„ opwo
 „ deeze
 „ boden
 „ dig e
 „ lange
 „ zyden
 „ woon
 „ verba
 „ willen
 „ deeze
 „ van d
 „ met s
 „ sem o
 „ zyn d
 „ ding
 „ in laa
 „ nen v
 „ veel g
 „ ven is
 „ kan e
 „ houde
 „ W
 „ ken /
 „ dan a
 „ gewo
 „ streke
 „ allenk
 „ en wo
 „ dug v
 „ ver /
 „ en to
 „ deeze
 „ regen
 „ als i
 „ dend
 „ daar
 „ uitgel
 „ ring /
 „ zal 't
 „ uitblu
 „ dug z
 „ Pa
 „ de hit
 „ de op

„ opwellende en blaazende Wjon / iemand van ons Volk / en zagen
 „ deze beurtsgewyze ademhaaling / omtrent zyn halve lengte / noch
 „ boven zyn hoofd uitblaazen / en zulks met een 300 dikke ftraal vaar-
 „ dig en snel voortgedreeven / dat 'er in dien gemelden tyd / 300
 „ lange deeze perfoon dus stond / 300 geweldig veel heet water over alle
 „ ziden wierd uitgeworpen / dat te verwonderen was / en door d'onge-
 „ woonte / verbaarfijk was te zien ; zulks een van onze Maatroozen /
 „ verbaazende zich hooren liet : Hier moesten ze wezen , die dryven
 „ willen , dat 'er geen Hel is , voor my , ik geloove die niet verre van
 „ deeze plaats te zyn. Wanneer dan onze gedachten op den oofspring
 „ van deeze hitte vielen / hadden wy 't oog op deezen hoogen Rots-Berg /
 „ met Zwavel-aderen verzien ; mogelyk dachten we / zal door een blik-
 „ sem of ander toeval van ontsteekte vuur / 't zyn van onder een Gewelf
 „ zyn doozgebzand / dat met geen water te lessen was / welke inbzand-
 „ ding veel beter in hooge als laage Bergen gefchieden kan / want
 „ in laage Bergen / zou zodanig een bzand zich te eer in 't water kon-
 „ nen uitdooven ; en zulks in 't tegendeel van 't Centraale vuur , dat
 „ veel gereeder een laage dan een hooge Berg doozhooren zou ; derhal-
 „ ven is 't zeldzaam het tegengefelde te zien : maar dit natuurlyk vuur ;
 „ kan als gezegt is / veel beter in hooge dan in laage Bergen standt
 „ houden .

„ Wy zullen alleen van deeze / waar van wy ooggetuigen zyn / spree-
 „ ken / en anderen van andere Bergen dooz hen bezogt. Deeze Berg
 „ dan aldus / als onder een gewelf ingebzand zynde / en onblufchbaar
 „ geworpen / daar nevens groot en hoog / met bzeede en hooge Land-
 „ ftrecken verzien / en by gevolge genoeg boven water verheben / bzand
 „ allenks onder deeze uitgestrekthijt / gints en herwaarts zeer verre uit
 „ en wozd hol / wertwaarts enige zwaveldeelen gebonden worden / en
 „ dus voort mynende / gelyk de Bergwerkers naat mynstoffe van zil-
 „ ber / doozloopende dus alleen de Zwavel-aderen / laatende wat steen-
 „ en rots-achtig is / tot steunfel van 't land en gebergte staan. In
 „ deeze onderaardsche Grotten en obergroote Vuur-obeng nu / valt door
 „ regen of doopende sneeu / dit hooge land doozzpelende / het water
 „ als in een onderaarts Meer / welk water dooz het boven zich bzand-
 „ dend gewelf wozd heet gemaakt / en misschien dooz deeze of andere
 „ daar omtrent / 't zyn onder- of boven-leggende Wjonnen / aldus weder
 „ uitgeworpen / anders zou het veel licht / dooz de gemelde doozwate-
 „ ring / dit ontsteeken Vuur konnen uitleffen / maar hoog leggende /
 „ zal 't niet een veelvuldige regentyd wel eenigzins de naaste gewelven
 „ uitbluffen / doch niet een dzoog Zaatzoen / wederom ontsteeken en
 „ dus zyn voedzel weder opzoeken .

„ Nademaal we nu ons zelve voldaan hadden ; wat d'oozzaak van
 „ de hitte dezer Spring-wjonnen belangt / viel ons mede in gedachten /
 „ de oyder in de ademhaaling dezer blaazende Spring-wjon ; doch hier
 „ en hoedanig
 „ de ademhaa-
 „ ling dezer
 „ heete Spring-

bron zou
kunnen ver-
oorzaakt
worden.

„ In kouden toe ons zoo wel niet voldoen. 't Doornaamste was / dat
„ onze gedachten vielen / op een wel gesloote vat / dat wanneer 'er uit
„ getapt word / telkens klokkende zijn adem haalt / en alsdan eenig
„ wat weder uitgeeft; mogelijk zal ook doo; de tpd dit Gewoelfel be-
„ der zijn ontkooken / dan zijn luchtgat verzwelgen kan / en de hzand
„ daar doo; zulgende / 't gezegde water naar zich trekken / en het naab
„ deese opening eenigzins doen rypen / wanneer het dan / gelijk van 't
„ vat is gezegt / by adernhaaling lucht moet scheppen / waar naa het
„ weder zakt; welke drukking deese Bron / wat byet gemeenschap
„ als d'andere daar mede hebbende / alsdan schynt te gevoelen; insge-
„ lijks doet in zoo groot een uitgezande boezem / deese engte van lucht-
„ schepping / de hzand mede maatigen / vermits de hzandstof dan zoo
„ veel niet verteeren zal / als ze anders in grooter opening zou kunnen
„ doen.

„ Enige te-
genwerpin-
gen opgelost.

„ Men zou noch alhier kunnen tegenwerpen / en hzagen : van waar
„ komen enige heete of wazine Bronnen t'ontstaan / die zeer verre van
„ alle hzandende Bergen afgelegen zijn? Van andere Bergen / vooz; ge-
„ meld / zullen we zwypen; maar verre van deesen Berg zag men de
„ voornoemde onderaardsche Water-kolk / doo; deese Bronnaten niet
„ alleen opening maaken / en dus verder over 't Gebergte naar de Wap
„ afstroomen / maar ook noch verder naaby het Doo; aan strand gepen-
„ gen / quam 'er warm water doo; naauwe reeten van onder 't Ge-
„ bergte / doo; 't Warderph uitsypen : dus blykt dan dat dit water /
„ doo; 't bergachtig land / inwendig hol en reetig zijnde / op een zeld-
„ zaame wyze zeer verre opening zoekende / kan doo;ringen.
„ Doch zou men insgelijks kunnen tegenwerpen : Deese Berg nu
„ alrede niet alleen vele jaaren / maar honderde van jaaren gebzand
„ hebbende / zou immers moeten t'eenemaal uitgezand zijn / indien het
„ Centrale vuur geen voedzel daar toe verschaft? Wy zeggen / dat
„ men dit veel eerder en niet meerder grond / van ons klein Hollandt
„ zou kunnen zeggen / klein waarlijk / in vergelijking van d'uitgestrekt-
„ heit deezes Lands; namentlijk : te verwonderen is 't / dat het niet
„ al vooz; lauge / doo; zijn eigen vuur / is verteert; want het vuur uit
„ eene Stadt te zamen gebzagt / als 'er dagelijks en jaarlyks verteert
„ word / zal zeer verre de gemelde sfaauwe hzand van den Berg Hecla
„ overtreffen; wat zou dan niet 't geheele Land doen?
„ Wanneer men het beschryebene van andere hzandende Bergen eens
„ wil inszien / zal men enige van dien / sointpds sterck / dan wederom
„ sfaauw / en ook geheel niet hzandende / of wel t'eenemaal uitgezand /
„ beschryeben vinden; dat niet geschieden zou / indien dit alles uit een
„ Centraal vuur haaren oorsprong nam.
„ Terwijl wy ons by deese Bronnen ophielden / zagen we ook naar
„ de huizen om / waar van wy in zekere Beschrybing gelezen had-
„ den / dat dit heete water d'noz middel van pypen dertwaarts wierd ge-
„ leid /

„ leid /
„ verster-
„ schied-
„ blyk

Van den
hoedan
op vo
on

Deen
bier / w
hunne W
lakens /
neeren ze
pen / Au
hooings z
ze niet m
aan stran
schem / d
aan 't ste
aldaar een
schepen la
ven heeft
schappyt
tpds in tel
dat de W
aangelant
staande in
heden / d
Wann
geloecht /
Gebuuren
maalen z
een onger
Onget
gener aan
Dolkere
beschaaft

„leid / zulk; men daat in koochte / en hen 's Winters als een kagehel
 „verstrekte; maar top vernamen 'er niets van / alhoewel 't genoeg ge-
 „schieden kon. Of nu ter andere ypde van den Berg Hecla dit in ge-
 „bjuik was / hebben we niet vernomen.

A G T S T E H O O F D T S T U K .

Van den Handel der Yslanders. Yslandsche Windverkoopery
 hoedanig word behandelt; is niet dan een behendige streck
 op vooraf genoome waarneemingen gegrond, en op welker
 onderzoek, alle bygeloof moet worden uitgewist.

De Yslanders koop en noch verkoopen geene Waaren / vermits 'er geen gemunt geld onder hen in zwang gaat; men brengt hen meel / bier / wijn / brandewijn / pzer / lakenen en lptwaaten / waar vooz; hunne Waaren vermangelen / bestaande in stokvis / boter / wasch / grobe lakens / zwavel / vosse en beerevellen en lukfen. Te landwaarts ga-
 neeren ze zich / zegt Zorgdrager verder / van 't Dee / bestaande in Schapen / Runderen en Paarden / doch meest Schapen; welke Schapen met
 hooijs zijn verzien / en koepen zonder hooijs zijn. Beeltpds houden ze niet meer dan 2 of 3 koepen / maar een goet getal Schapen. Die
 aan strand en nabij de Zee wonen / oeffnen meest de Kabeljaau-Wis-
 schery / die de gemeide Deensche Koopman / dooz; zijn Volk / op tafelen
 aan 't strand staande / liet blekken en in tonnen zouten / zulk; dit schip
 aldaar een tyd lang in laading lag. Gelyk dan ook in andere Havens
 schepen lagen / doch dooz; kooplieden uitgereed / die ieder zijn eigen ha-
 ven heeft / als zy van den Koning van Denemarken / onder wiens heer-
 schapp; dit Land staat / hebben gehuurt of gepagt / waar dooz; 'er veel-
 tpds in ieder haven/niet dan een schip konit om te handelen. Bleskenius zegt/
 dat de Duitschen die op Ysland handelen / tenten / nabij de haven waar zy
 aangeland zijn / oprichten / en 'er hunne Waaren in te koop beplen / be-
 staande in mantels / schoenen / spiegels / messen en veel andere kleinig-
 heden / die zy met d'Yslanders vooz; hunne Waaren vermangelen.

Handel der
 Yslanders
 beschreeven.

Wanneer eertpds de Yslanders / wijn of bier van d'Witlanders hadden
 gekocht / of liever vermangeit; noode men zyne Dylenden / Waagen en
 Gebuuren/en scheidde niet vooz; datze alle djonken waren. Op deze Zulp-
 maalen zongen ze de heldhaftige bedyppen hunner Veldheeren / maar met
 een ongeregelde toon en zonder eenige kunst verzelt.

Ongetwiffelt zijn nu de Yslanders van een beschaafder en ingetoo-
 gener aart / dan ze toen waren; alhoewel het niet byzemd is / dat
 Volkeren dus verre buiten de gemaatigde Gewesten geleegen / 300
 beschaaft in zeden en redelyk niet waren dan anderen; doch met dit on-
 der-

verscheld / dat zulks over 't gemeene geos moet gezegt zijn / vermits toe andere welopgevoede en van een zedelijhet aart / hier onder niet betrachtien willen.

Of d'Yslanders Windverkopers syn onderzocht.

Bleckenius wil ons merde wps maaken / dat d'Yslanders een gemeenzaame Grest bezitten : dat deeze Grest hen altoos ten dienste staat / en hen 's nachts verhoondigt / of het des anderen daags goed jaagen of biffchen zal zijn. Ortelius voegt 'er noch by / dat de Yslanders die slag van Gresten Drollos naemen / gemeenschap hebbende met het Deensche woord Troll , dat Duivel beteekent. Bleckenius zegt verder / dat deeze Yslanders Windverkopers zijn / en hy wil die zijn zeggen niet eigen ebaretheit bevestigen. Maar Arngrius Jonas spot hier op een aardige wijze meede : want hy zegt / dat de Yslandsche Matroozen / 's avondts doozel / dooz de gefeltheit van de lucht / werten / wat weer het 's anderen daags wezen zal / en wat wind dan waapen moet. Wanneer dan een Dzeembeling op zijn vertrek staat / gaat die volkse / dus afgerechte / hen aanspreken / en vellen hen deeze windkoperen aan. Ten dien einde eischen ze den Dzeembeling zijn neusdoek / maaken 'er een gebaarde van pompeling eniger woorden in / en haastig een knoop in dezelve gelegte hebbende / als of ze beducht waren / dat 'er de kracht van de uitgesprokene woorden mogten uitbliegen / geeven ze de geknoopte neusdoek vervolgens over / met beding van die zoogvuilig te bewaaren / en verzekering van een goede wind / geduurende hunne reize. Waar is 't dat somtids deeze verkochte wind den volgenden dag waait ; maar meesten tyd verandert ze naa 't vertrek dezer Dzeembelingen / wanneer ze in Zee zijn. Indien ze dan dooz een storm beloopien worden / dat somtids wel gebeurt / vind zich dien Dzeembeling / (indien hy bygelovig is) met deeze Duivelsche Windmaakerp / die hy geloost in zijn zak te draagen / niet weinig verlegen : want hy schoont ze in Zee te werpen / en is ook bekommet om ze te bewaaren ; zoo dat / (zegt Arngrius) het van hondert reizen wel eens gebeurt / dat de wind den Dzeembeling geleid / waar hy wezen wil / en deeze enkele reis bevestigt deeze dwaaling / tegens hondert tegensstrijdende erbaarenissen. Deeze dwaaling word dan ook genoegzaam uitgejouwt / zelfs dooz die geenen / die hartnelikig gestand doen willen / datze deeze gewaande wind van d'Yslanders gehocht hebben / die hen in een goede gewenschte haven heeft gebragt.

Waar van het regendeel word ge-roont.

en dit byge-loof uitgewist.

Schoon nu dusdanige vertellingen / geen indruk op alleredelijke verstandenen kunnen hebben / syn ze echter niet onvermaaklyk. 't Is geneuchelpket iets te leezen / wat men 'er van zegt / dan dat men het geloost : want / wat men 'er anders van zou zeggen / zou niet geloost worden. Bleckenius vertelt dan noch / dat 'er Covenaars in Ysland zijn / die 't vermoogen hebben de schepen met staande zellen in Zee op te houden. Hy voegt 'er noch by / dat deezen die dus wederhouden worden / zich van een zeker stinkend rooksel / dooz een bezweetmidel bedienen / waar van hy een beschrybing doet ; en waar meede / zegt hy / die dus opgehouden worden de Covergeesten verdruppen ; waat naa de schepen ontkoobert zijnde / weder

weder
kan hou
kracht.

N
Van d'
wierd
veran
tyds
de
fo

't A
stond wr
behalven
danige
zeven /
gedelt.
schappen
jes verte
saats
wederom
deeze
Landsche
men noer
mede op
De besck
len / die
zond.

In ted
Tempels
ten dienst
dat Godd
hoefstigh
men mo
geen and
laars ges
gedoogde
berden /
straffe va

weder de gehouderne hoers vervolgen. Indien deeze beroovering proef kan houden / is / 300 't blyft / de bezweerich daar tegen van geen mindere kracht.

NEG ENDE HOOFDTSTUK.

Van d'Aloude Landverdeeling in Ysland; hoe eertyds dit Eiland werd bestiert, en door overheering der Deenen de Regeering verandert. Wanneer 't Kristendom werd ingevoerd. Eertyds Heidendom beschreeven. Gestalte der Aloude Yslanders; d'Oudste Yslandsche Jaarboeken in Vaerzen beschreeven. Des Landaards vreemde Dichtluft, en een staaltje van 't vernuftig Schimpdicht onder hen.

't **A**loude Ysland was eertyds in vier Landstreeken verdeelt / en zulkz volgens de vier Waereld-deelen. Ysland hoe danig eertyds in Landstreeken verdeelt. Jeder Landschap behalven het Boozderlykste / dat als het grootste en magtigste / vier danige Balsouschappen had. Jeder Balsouschap was wederom in zef / zeven / agt of tien Rechterschappen / naar den eisch der uitgestrektheid gedeelt. Jeder Landschap vergaderde jaarlyks eens zjine Balsouschappen / en de beschyping van dien / wierd booz kleine hout kruisjes verricht / die de Landvoogd van ieder Landschap aan zjine Dyssaarts zond / de Dyssaarts weder aan hunne Rechters / en de Rechters wederom onder zodanige Huysgezinnen uitdeelden / als gerechtigd tot deeze Vergadering waren. Aloude bestiering en Regeering aangemerkt; De Hoofdrichter / die Boozsitter deezer vier Landschappen was / had het volstrekt bestier van Ysland in handen / men noemde hem Nomophylax, of bewaarder der Wetboeken; deeze mede op gezette tpden d'algemeene Staaten van 't Land vergaaderen. De beschyping tot deeze Vergaadering / geschiede booz vier houten bollen / die dit Opperhoofd den Landvoogden van de vier Landschappen zond.

In ieder Dyssaartschap waren drie booznaame Hoofdgebouwen of Tempels / 't 3p booz hunne Rechtspleeging / of booz de Geestelykheit ten dienst; dieswegen het ampt van Dyssaart / Godorp wierd genoemd / dat Goddelijk beteekent. Hunne booznaamste zorge bestond / op de behoefstigheid der armen acht te geven / die in een arm Land zeer groot is; men moest weerden dat d'armen van de eene Repe of 't Balsouschap tot geen ander overgingen / en dat de spoozloosheit der ongebonde Bedelaars gesluit wierd / waar tegen zeer strenge wetten waren; want men geboogde hen te dooden / of t'ontmannen / zulkz ze sich niet vermeerden / en geen andere Schobbesakken boozt teelden; 't was zelf op straffe van ballingschap den Armen verboden / niet andere armen te

trouwen. Een diergelijk verbod was 'er / dat iemand / die niet meer als
voorzich zelve te leven hadde / geen wif mogt neemen / dat niets voor
haar in te blyfken had.

die door d'o-
verheering
van de
Noordfche
Koningen
verandert
word.

Deze Adelregering en orde van Rechtspleeging duurde onder de
Nederlanders / tot in den jaare 1263 / wanneer de Koningen van Noor-
wegen zich van dit Eiland meester maakten / veroorzaakte door het
quaad gebzag der Nederlanders / die om het bester / kuiswerpen beleiden en
onderlinge multerij verwekten. De Koningen van Denemarken ver-
volgens het Koninkryk Noorwegen weder tot hun onderhoorig Land-
schap gebzagt hebbende / stelden hunne Onderkoningen over deezen
Landaart / zullig 'er niet dan een schaapduw van hun aloude Straat-
regering overbleef. Deze Onderkoningen onthouden zich in 't Weste-
lyke gedeelte van Ysland, en zullig in een Kasteel Beseat genoemd. Zy
zijn eelster niet verplicht / dan ingeballe van noodzaaklykheit / zich per-
soonlyk in 't Eiland op te houden / wanneer ze maar eens in 't jaar
overhoren / om 'er de schatting t'ontfangen / die in zodanige goederen
bestaat / als de Nederlanders met de Dierendelingen vermengelen / en waar
van de Koning van Denemarken zich / voor een gedeelte / voor zijne
schepen beziet / 't zy tot scheeps-behoefte of voor kleedaadje van zijn
Scheeps-Volk. De laatste Nidlandsche Onderkoning was Prosmont,
Ammiraal van de laatste Deensche Bloot / die de Sweeden in deeze
Zee sloegen ; hy bocht manhaftig en stof met den Regen in den vulst/
weigerende lijfberging / die hem de Opanden van zijnen Koning schen-
ken wilben.

Wanneer in
dit Eiland de
Christelyke
Godsdienst
wlerd ge-
plant.

dat eenyde
Heideas
was.

Arngrimus Jonas is van gedachten / dat eerst in 't jaar 1000 de Chy-
stelyke Godsdienst in Nidland wierd overgebzagt / indien men 'er niet
lang te vooren Chyistenen in dit Eiland heeft gehad : maar hy meent
dat toen het Heidendom niet eenmaal vernietigt wierd. De Heidenen
van Ysland eerden onder andere Goden Thor en Odin. Thor, gelijck
Jupiter ; en Odin als Mercurius by d'aloude Gziken en Latynen. Zy
noemden hunnen Donderdag / Thorsdag, of Dies Jovis by de Latynen ;
en Woensdag / Odensdag, of Dies Mercurii. De Altaaren / derzen
Goden toegewyd / waren met pzer bekleed / waar op een gedruwig vuur
bzande ; op dit Altaar stond een koper vat / waar in men 't bloed der
offerhanden goot / door welker offering men waande verhoort te wor-
den. Een zyde van dit vat was een zilvere ring / van 20 ounen zwaar /
die zy met het bloed der offerhande bestreken / en moesten aanbatten /
wanneer ze eenen plegtelijken eed wilden doen. Hunne Saarboeken ver-
haalen / datze menschen hunnen Afgoden geoffert hebben. Dat zy die
van de Stotzen verpletterden / of in diepe putten woypen / gegraaven en
daar toe bereid / recht voor den ingang hunner Tempels. Dervolgens /
hebben de Nederlanders twee voornaame Tempels / ter eere hunner val-
sche Goden / in 't Noorden en Zuiden van 't Eiland gebouwt. Een
derzer plaatsen heeft / dien Landaart Chyisten gewoonden zynde / hunne beide

Bis-

Bisdomm
en Skalho
burgsche

De Alde
dapper ;
onder hen
ne verschi
wonen v
de Weiger
't Was by
raalien ;
meester va
van den ge
Overwinne
hy niets.

Behalve
men ze me
zaaken en v
kenden. D
sche Histori
geblent hee
dat deese
lykste by d'
zelf by d'
Nidlandsch
dieswegen
ben hebben.

De aller-
meeste gelo
ningen en v
Oorlog dan
zen op te s
gen / en ve
door de Nid
ters geacht
tige kracht
Zweeren / e
waren gebou
de best vers
derze Daerz
daar mede v
en gedwong
kracht eigen
zen op te s

Bisdommen opgerecht. Deze Bisdommen zijn Hola ten Noorden / en Skalholt ten Zuiden; zo zijn thans alle Luterianen / of van de Augsburgsche Belydenis / gelijk in Denemarken.

De Aloude Nijlanders waren groot van gestalte / sterk / behendig en dapper; groote Schermers / en Zeevaarders. d'Alleenheersching wierd onder hen gehandhaaft / en zo weigerden nooit eenig twee-gevecht. Hunne verschillen wierd door een kamp-gevecht beslecht / en deezem die overwonnen wierd / verloor zijn geding; weigerde men te bechten / moest de Weigeraar van zijnen eisch afstaan / als of hy overwonnen was. 't Was by hen een geozloft middel om in bezitting van goederen te geraaken: want de Overwinnaar dezer twee Kampvechters / wierd meester van des Overwonnemings goed. Dooz de wettige erfsnaamen van den gesneuvelden of overwonnenen was 'er geen toeblugt: indien de Overwinnaar zijn Wedersteever met geen eenen slag verwon / verkreeg hy niets.

Behalven dat de Nijlanders ongemeen sterk en moedig waren / bond men ze mede zoo vernuftig en naaukeurig / datze de gedenktwaardige zaaken en voorgevallen van de Nabuurige Koningryphen zo gelyk optekenden. De Caalkundige Saxon getuigt in de voozrede van zijne Deensche Historie / dat hy zich zeer nuttelyk van de Nijlandsche Jaarboeken gebent heeft / die hy Tylenses noemt; en Dohler Wormius verzeehert / dat dezer Jaarboeken zeer naaukeurig zijn / verhaalende het aanmerke-lykste by d'oude Orcaades / Nijlanders / Schotten / Engelanders en zelf by d'oude Hartogen van Normandje voorgevallen; nademaal de Nijlanders ongetwyffelt eertyds zeer magtig ter Zee zijn geweest / en diezwegen in 't byzonder ook wel handel met de Normandiers gezeven hebben.

De alleroudste Nijlandsche Historien / waar aan de Nijlanders het meeste geloof geeven / zijn in vaerzen beschreeven; want d'oude Koningen en Weltheeren dezer Noordsche Gewesten / gingen nooit ten Oorlog dan met een Dichter verzelt / om hunne overwinningen in vaerzen op te stellen. Deze vaerzen wierden dooz 't Krypgevolk opgezongen / en vervolgens dooz alle de nabuurige Gewesten verspreid; waar dooz de Nijlanders / by alle hunne nabuurten / vooz uitnemende Dichters graecht zijn geweest: en men geloofde dat 'er een' zekere toverachtige kracht in hunne vaerzen stak / magtig om de helsche Geesten te bezweren / en de Planeeten in haaren loop te stuiten. Hunne Dichters waren geboote Dichters / en niet dooz oeffening hiet in erbaaten; want de best verhandigste of gaauwste Geesten onder hen / waren onbequaam dezer Vaerzen op te stellen / indien niet een kracht van aangeboorenheit daar mede verzelt gong; vermits de regels hunner Dichtkunde zoo zwaar en gedwoongen zijn. Maar deezem / aan wien zodanig een aangeboore kracht eigen was / hadden 'er zoo weinig moeiten mee / om dezer Vaerzen op te stellen / als in een gemeen verhaal. Het Dichtvier dezer Dichters

Gestalte der
aloude Ya-
landers aan-
gemeen.

d'Oudste
Nijlandsche
Historien in
vaerzen be-
schreeven.

Dees land-
aards Dicht-
kunde meer
natuurlyk
dan geoes-
feen.

's Landaards
vreemde
Dichtaare
aangewe-
ten / zen.

ten / schein by de Nieuwe Maan t'ontsteeken. Wanneer hen deeze dyst
 overquam / maakten ze een wild gezicht / met half omgedraaide oogten
 en een bleek gelaat ; gelpende naar 't gebzag der Cumeesche Sibille,
 dooz Virgilius in 't zesde boek van Eneas beschreeven / dat Vondel dus
 overbringt :

Het groote Orakel zelf, de God van Delos blaast
 Haar zyne Wysheit in, en Geest, wanneer ze raakt,
 Als hy 't aanslaande haar ontluit op zynen drempel.

en verder :

. Zie daar is God, zie daar.
 Zy kreeg, terwyl ze voor de deur met dit gebaar
 Dit sprak, het eene kleur op 't ander, en haar wezen
 En aangezicht verkeerde, en al heur haeren rezen.
 Zy hygt naar heuren aam, word fel van dolle zucht
 Bereen, schynt grooter, en, van God Apol bevrucht,
 Spreekt nu niet menschelyk.

Een staaltje
 van 't behen-
 dig schimp-
 dichten der
 Yslanders,

Men moet toen in dien tyd niet wel by de Zanggodinnen gestaan heb-
 ben / want anders waar dit vzeemt gebaar dier Dichteren onnoodig ge-
 weest. In strek- en schimp-dichten waren ze zoo vinnig / dat geen een
 der woedende honden zoo gebaarfijk was / dan de smaad-beertzen deezer
 Poëten.

't Is de Heer Wormius gebeurt / Rector in de hooge Schoole van
 Kopenhagen zynde / dat een Yslandsche Student over zyn Landsman
 kilaagde / wegens de beleediging hem in een saamroovend Daers aange-
 daan ; de Schoolvoogd riep den Dichter / die bekende de Maakier van
 't Daers te zyn / maar niet dat hy zynen Landsgenoot daar in bele-
 digt had / of zyn persoon daar in beoogt. Waarlijk was dit Daers zoo
 behendig steekelig / dat de Heer Wormius niet zag / waar in zich zynen
 Landsman dus beleedigt vond / niet tegenstaande zyne grondige kennis
 van d'Yslandsche spraak. De Student zich verongelyk duchtende /
 dat de Rector geloofde wat de Dichter gezegt had / bozft met dez
 woorzen uit : dat hy verlooren was wanneer hy weder in Ysland quam
 waar op hy hem / dooz een vzeemde omschypving van verbeelvingen /
 en verdichtfelen / de Lasterstreeken in dit Bekelbaers ingelst / de
 grppen ; zeggende / dat hy altoos dooz een eerlooze zou worden aang-
 zien / indien dit Daers in Ysland wierde overgebragt ; en dat deeze Dicht-
 kunst van dien aart was / dat waar hy zich in de Waereld bevond / de
 betovering deezer Daerzen hem overal volgen zouden / tot hy etindeljk
 stof. De Heer Wormius verwondert over de onstefkens van deezen
 jongeling / trok de Poët ter zyde / stelde hem de pligt van Chrystelyke
 ver-

berdzaag
 die Tob
 dooz ber
 zen beh
 reppen ;
 zich met
 De H
 noemden
 dooz hen
 schen bo
 wen ; da
 van zyn
 zyn gebe
 ribieren
 chaam :
 noemen ;
 riotzen /
 de ribiere
 van d'Ed
 waar in t

T
 Van de 2
 beschre
 der Y
 land
 spre
 ling
 H

D
 eertp
 van Pe
 woordig
 reeven ze
 rekken ze
 erren ; w
 anig een b
 iemand v
 lertaars t

berdzaamheit en de ſtronge wetten van Denemarken voor oogen / die Coveraars op 't ſtrengſte ſtraften. Eindeljk bragt hy den Dichter door verdere bedreiging 300 vette / dat hy de laſtering zijner ſteek-vaerzen behende / dezelve ſcheurde / met beloften van ooit iets daar van te reppen ; en omhelgde zijnen Landsman / die ingelijks verheugt was / zich met den Dichter verzoent te hebben.

Fabelachtige
afleiding
dezer Dicht-
kunst.

De Yslandsche Dichters leidden hunne verdichtſelkunde / die 30 Edda noemden / van een eeuwig beginzel af ; 30 ſielden zich een ſteus voor / door hen Immer genoemd. Zp beuzelden / dat uit den Chaos kleine menſchen voortquamden / die den ſteus beſtoemden en hem in ſtukken hielden ; dat van zijn Bekkeneel / de Hemel / van zijn rechter oog / de Zon / van zijn ſlinker oog / de Maan / van zijne ſchouders / de Bergen / van zijn gebente / de Rotzen / van zijn blaas / de Zee / en van zijn pis / de Rivieren onſpooten zijn ; en dus met alle de andere deelen van zijn ligchaam : zulkis dat deze Dichters de Hemel / het Bekkeneel van Immer noemen ; de Zon / zijn rechter oog ; de Maan / zijn ſlinker oog ; de Rotzen / zijne beenderen ; de Bergen / zijne ſchouders ; de Zee / zijn blaas ; de Rivieren / zijne pis / enz. De Heer Wormius bezit een oud aſchrijft van d'Edda , door een Yslander in d'Yslandsche taal geſchreeven / waar in veele aardige uitdrukzelen te vinden zijn.

TIENDE HOOFDTSTUK.

Van de Zeemagt der Yslanders eertyds. Yslandsche wooningen beſchreeven en 's Lands ongebaande wegen. Schrandrheit der Yslanders in 't Schaakſpel. Aloude Bevolkers van Ysland naageſpeurt. Hoedanig eertyds by vergrootende ſpreekwyzen , doorluchtige geſlachten den Nakomelingen wierden voorgeltel. Onzeekerheit der oude Hiſtorien ingezien en door de geleerdſte Mannen ſcheemerchtig nagelpeurt.

De Yslanders / volgens 't bericht hunner Jaarboeken / hebben eertyds magtige Blooten in Zee gehad / waar door de Koningen van Denemarken en Noorwegen niet weinig jaloers wierden. Tegenwoordig bezitten ze niet dan kleine Viſſchers Waartuigen. Eertyds hebben ze een grooten handel met de nabuurige Staaten ; maar nu verrekken ze naauwlyks buiten 't Eiland / dan om te Kopenhagen te ſuiveren ; wanneer ze aldaar hunne studie hebben volbragt / toonen ze zolang een begeerte om weder naar hun Land te keeren / dat de Deenen niemand van hun kommen verpligten te blyven / om zich van hun als Leeraars te bedienen : nademaal ze genoeg in ſtaat zijn / door hunne

Yslanders
eertyds mag-
tig ter Zee,
maar nu van
klein vermo-
gen.

900-

in deze diſt
alde oogen
che Sibille,
Vondel dug

en
t

geſtaan heb-
onnoedig ge-
dat geen bet
weezen deeze

Schoole van
in Landsman
Daers aangr-
Maalter van
daar in bet-
dit Daers 300
in zich zijnen
ondige kennis
at duchtende/
eft met deze
Ysland quam
verbeeldingen/
lyft / dee be-
worden aangr-
t deze Dicht-
d bevond / de
t hy eindeljk
g van deezen
an Chriſtelijke
ver-

goede bequaamheit / een grooten spij tot de geleertheit te doen. Schoon men hen de armoede van hun Land vertroout / en d'aangenaamheden van een zachter gewest; echter zijn ze in hunne ongeleegentheden zoo gewoon / datze die voor alle andere vermaakelijsheden liever genieten willen.

Reeds hebben we gezegt / dat de Isllanders noch een schaduwachtig overblijfsel van hun aloud bestier bezitten; maar hunne wetten zijn tegenwoordig zodanig met deeze der Deenen en Noorwegers vermengt / datze genoodzaakt zijn deezen t'achtervolgen; want willen ze de eersten in acht neemen / wiskelen ize zich in duizenderlei haarklooverpen / over de verklaaring en overeenkomst van hun recht / met dat der Deenen.

Wooningen
der Islan-
ders be-
schreeven.

Tegenwoordig bewoonen de Isllanders hun Eiland / als eertyds hunne Noorlanders deden / en alle in afgezonderde huizen / uit vreez voor brand / nademaal ze uit hout bestaan. De vensters deezer huizen zijn gemeenlijk in 't dak / overzulkis ze laag zijn / en eenigen onderaards / vermits ze te beter voor wind en koude bewaart mogen wezen. De Dakken zijn gelijk sommigen in Zweden / met Berkeschoorsten en zoden aangevult / gedeekt; zodanig als de Hut van Tityr / in de Herders-zangen van Virgilius, beschreeven word / en met de bewoording van Dader Vondel-staan uitgedrukt;

Och, zal ik immermeer, en na een' langen tyt,
De grenzen van myn lant, eer 't vliende leven slyt,
Het zodendak, myn kleene en arme hut, aanschouwen,
Daar ik, gelyk een Heer, my weelig plag t'onthouwen?

De Isllanders verschuilen zich in deeze Huizen / voor alle ongemakken van de lucht / en leven dus meer dan hondert jaren / zonder zich van Doktoren noch geneesmiddelen te dienen.

Verder geeft de Commandeur Zorgdrager van de gesteltheit deezer Huizen dit bericht: „Zy bestaan alleen uit zoden en aarde / uitgezortert de spilen / deuren en dak-sparren / die van hout zijn / of wel van „Walvisch-ribben / met rystakken en aarde overdekt / zoo dat het dak „en de wanden van aarde zijn; sommigen gelphen naar een Schothoop in 't Noordland / doch zijn wat grooter; anderen zijn vlak op „gaande / tegens 't Gebergte gemaakt / zulkis men over 't groen bewassen Huis gaan kan / en 't niet gewaar word / dan door d'opgaande rook / die uit een opening of gat opgaat; in deeze Huizen gaat „men door een kleine deur al bikkende / en daar in gekomen / kan „men aan veele her Dak met de hand bereiken / hebbende in 't Dak „een gat / en sommige een Con daar in / die hen voor een Schoorsteen dient / waar onder zy in 't midden van 't Huis vuur stoken / en mede „het meeste licht hoor ontfangen / zoo dat 'er ook de Vrouwen rondom „zitten om te naapen / bjaapen enz. eenige zijn in de aarde wanden / „ van

„ van 2
„ licht d
„ den M
„ weinig
„ her joi
„ scheiden
„ visch /
„ bleesch
„ gelijks
„ bladeren
„ maalen
„ zagen t
„ gen; er
„ gedoog
„ verstre
„ tot noch
„ vererde
„ Apstak
„ Visch h
„ vruchten
„ die geno
„ niet zeer
„ kreupel
„ meenigt
„ maar 't
„ een groo
„ In gan
ten / te wa
dat van H
bestaat. H
zoo heeft m
retzen wille
kens ter pl
lichrelijsh
ders bewoo
bieren / en
land te La
waar in de
derweezen
in de Wp
Duktern
gedrukt hee
gebrek van
De Islan

Hedendaagsche Groenlandsche Visscheery. 55

„ van 2 of 3 gaten bezien / daar een blaas of glaze ruit in is / om 'er
 „ licht dooz te scheppen. De Schapen en Paarden onthouden zich in
 „ den Winter in 't Veld / maar de Koepen en Geiten / waar van ze Manier van
 „ weinig bezien zijn / komen des Winters by hen onder 't dakh Veeveiding.
 „ ker jongen een afgezonderd bertrek hebben / dooz een aarde muur afge-
 „ scheiden / en boeden dezelve met gedzoogde hoofden van de gebekte
 „ visch / als ook met hool. Zelf genereren ze zich meest met visch /
 „ vleesch en melk / en genuttigen de gedzoogde visch vooz byood. Ings- Waar mede
 „ gelijks gebuiken ze een zeeher soort van blaadtjes / de smalle willige deezen
 „ bladeren gelijk / die 3v dzoogen / met een steen in een nap wyppen of Landsart
 „ maalen / en 'er byood van bakken. In een dezer Huizen gekomen / zich geneert.
 „ zagen we deze bladeren in een kofje over 't vuur hangen om te dzoo-
 „ gen ; en vzaagende wat het was / kreeg men ten antwoord : dat dit
 „ gedzoogt zijnde en op de gemeide wyze gemaalen / hen vooz byood
 „ verstrekte / insgelijks Bozt en Meel om : in de melk te kooken. Men
 „ bereerde ons van dit byood / dat wy nevens een stuk gedzoogt vleesch
 „ tot noch toe bewaart hebben. 's Winters bezigen ze vooz hun band/
 „ kusstakker en gedzoogde Schape- en Koe-misk. Melk / Vleesch en
 „ Visch hebben ze in overloed / maar geen Koozn / Oost of Doorn-
 „ vruchten / noch zelf geen Moes-kruiden / dan een soort van Zuuring
 „ die genoeg in de Wepden wast. 't Land is ruim en groot / maar
 „ niet zeer grasryk / bestaande in vele steenachtige gronden / heide en
 „ kreupelbos / zonder geboomte ; echter kan het dooz zyn groote een
 „ meenigte Dee boeden. In de beste vallejen vind men goet gras /
 „ maar 't wast 'er dun en niet zoo dicht als in Hollandt / zulks van
 „ een groot ruim kampf / weinig hool te winnen is.

In gantsch Ysland zijn dan voornamentlijk niet dan twee Gehuch- En 's Lands
 ten / te weeten : in de Bisdommen Hola en Skalholt ; welker grootste ongezaande
 dat van Hola is / en niet dan uit weinig nevens elkander staande huizen weegen.
 bestaat. En gelijk 'er dan noch Steden noch Dorpen in Ysland zijn /
 300 heeft men 'er ook geen gemeene wegen ; dat deze die dooz dit Eiland
 reizen willen / noodzaakht zich van Strekwyzers te bedienen / en Baa-
 kens ter plaats op te rechten / waar Sneer-kullen zijn / waar in men
 lichtelijc vallen zou / indien 'er deze tekens niet stonden. De Ysland-
 ders bewoonen gemeenlijk niet dan de Zeeovers / of nabggeleegene Ri-
 bieren / en zulks wegens hunne Visscherij en Deerweiding : zodat het E-
 land te Landwaarts woest en onbewoont is. Te Hola is een School/
 waar in de kinderen / tot datze in de Rederij-kunst gevoordt zijn / on-
 derweezen worden / en vervolgens te Kopenhagen komen / om verder
 in de Wysgeerte en Godtgeleertheit te studeren. Men heeft te Hola een
 Drukkery / waar in men 't Oude Testament in d'Yslandsche spraak
 gedrukt heeft / maar het Nieuwe noch niet voltrokken / mogelijc dooz
 gebrek van papier.

De Yslanders zijn tegenwoordig als gezegt is de Lutersche Godtsdienst / of Hunne
 d'Augst- Godtsdienst
 en Taal.

d'Angsburgsche Confessie toegedaan; zy spreken Deensch en mede hun eigen Taal / ook word 'er de Latynsche Taal zeer gemeen gesproken / die den kinderen door hunne Leerars tydlyk word geleert / zulkz ze den als Schoolmeesters daar in onderwypen.

Wie de laatste Bisschoplyke waardigheid heeft bekleed.

Het Bisdom Hols is eertpds van voozname Bisschoppen verzien geweest. Gundebrand de Torlak (waar van we reeds gemeld hebben) een man van groote Wysheit en Godvuchtigheid / heeft de laatste plaats bekleed. Arngimus Jonas was zijn Coadjutor, maar weigerde deeze Bisschoppelijke waardigheid / die de Koning van Denemarcken hem naa de dood van Gundebrand geeven wilde. Hy verzocht dan den Koning / hem hier van ontslaan / en zulkz om geen onderwerp van de wyd te worden / en zijne Leeroeffening te geruster te voltrekken. Hy was geleerd / zeer vroom van leven / in grooten aanzien onder de Geleerden en beminaars van geleetheit / want alle die hem kennen / hebben groote achtting vooz zijne uitgegeeven boeken.

Yslanders veruutelyk in 't schaakspel;

Om nu aan te toonen dat de Yslanders zeer veruustig zijn / blykt door hunne behandeling van 't Schaakspel; want geen lompen Boer is 'er in Ysland, die geen Schaakspel heeft / mit Wischbern door eigen hand gewoont / en met de punt van 't mes gestreden. Het onderscheid dat 'er tusschen hunne schaakstukken en d'onzen is / bestaat daar in / dat onze Dikken by hen de Bisschoppen zijn; en datze achten dat de Gesteelijken 't naakt by de persoon van den Koning moeten wezen. Hunne Kapiteelen zijn kleine Kapiteentjes / die de Nolaandse Studenten Centuriones noemen; zy zijn verbeeld / met den Degen op zyde / en opgeblaaize kaaken / blaazende op den hoozn / die zy in beide de handen houden. Breed genoeg zou men kunnen handelen over 't onderwerp der Hoozn / die de Kapiteelen van 't Doozden ten oorlog voerden / in vergesping van deezem van Roeland; en om dit hooger op te haalen / in vergesping van den hoozn of trompet van Misene, waar van Virgilius meld; Daar Hectorz Spitswoer een Trompeter is. 't Is mede niet te twyffelen / dat de Duitse Trompetters / vooz geene knechts dienen / maar vooz Offsieren van de Compagnien.

Oudheit van dit spel onder hen.

Dit spel is niet alleen oud en gemeen by d'Yslanders / maar zelf in alle de Noozder Gewesten. De Kronyk van Noozwegen bericht / dat de Koning Drosen, die Herald, bygenaamt Langhair, (gelijk Chiron Achilles) onderhouden had / van de groote verrichtingen van zijn Doersterling / de Koning van Noozwegen / gehoozt hebbende / by hem geschenken van groote waarde zond; en onder anderen / maakt de Kronyk van een uitnemend Schaakspel gewag. Deeze Herald regeerde omtrent in 't jaar 870.

Verte gezocht Oudheit der eerste Bevolkers overwoogen

Wat verder de Oudheit van dit Noozder Gewest aanbelangt; Arngimus zegt / dat de Jaarboeken van Nolaand melden / dat de eerste Bevolkers dezer Noozder Gewesten moeten afgeleid worden van een Nolaandse Dofst / Odin of Otin genoemd; die verzeeden door 't heit der Nolaandse /

meinen / droog / en t quam aan bestel van srecht. Ge ouder tpdre wang maak gaf / eiz eere wag / en uitmunt als een O naam 't Ho gebuult. heit had / dat haar 2 bziart / G nen. Ar Doozsaate der Goden de Snet / naam van Vulcanus eenig mens hem Halog gister afda Kronyk / den quam.

Dit vers verder dan oorsprong af te leiden kuzen bel Noozder O ten ontspro

Onder d Odin in ga stand. Nolaandse Diche hebben we kumst te 30 behandeln met te zegg van veer d gesloope di

meinen / als Pompeus in klein Frigië gebood / verder naar 't Noorden roog / en in deeze gewesten met de Frigiaanfche Beiden / die hem volgden / quam aan te landen. Deeze Arngrimus bevestigt ingelphig / dat het tyd-befeh van zyne Hglandsche Jaarboeken zich niet verder als Odin uitfprekt. Echter verzeekert hy / dat veele andere Noozdsche Volkeren / een ouder tydreekening hebben / en dat hunne Historiën van een Prins gewag maaken / Norus genoemd / die de eerste wetten den Noozwegers gaf / en een Koningrijk oprechtte ; dat deeze Norus de Zoon van Thorré was / Koning van Gotland en Finland / de grootfte / deugtzaamfte en uitmuntenfte Dozt zner eeruwe ; dat zyn volk hem naar zyn doot als een Godt erden ; dat de Noozwegers de maand Januari / naar zyn naam Thorré noemden ; en dat deeze naam heden noch in Ysland word gebzuikt. Dat Koning Thorré een Dochter van een uitnemende schoonheit had / Goa geheten / die dooz een uitherng Prins geschaakt wierd ; dat haar Broeder Norus den Schaaker nazette ; en dat de Maand Februari / Goa wierd genoemd / waer van zich noch de Hglanders dienen. Arngrimus maakt vervolgens een geslagttafel op / van alle de Doozsaaten van Norus , die dooz de Noozdsche Volkeren onder 't getal der Goden begrepen waren / 't zy van de Zee / van de Winden / van de Sneeu / of van de Houde / enz. Ook erden zy 'er een / onder de naam van Duur-Godt / doch die was niet mismaakt / en kreupel als den Vulcanus der Grieken / maar van een beter gedaante / en schoonder dan enig mensch. Wegens deeze zyne uitmuntende schoonheit / noemden zeh hem Halogis , dat groote en schoone vlam beteekent. Dit geslachtegister afdaalende tot een Heef van Norus , Gilve genoemd / zo zegt de kronyk / dat ten dien tyde / den grooten Afsaanschen Odin , in 't Noorden quam.

Dit vershil der Jaarboeken / heeft Arngrimus genoodzaakt / noch verder dan deeze eerste Koningen van Noozwegen voort te gaan / en d' oorsprong der Noozdsche Volkeren / van d' aloude Cananeefse Kreuzen af te leiden / die Josua uit 't beloofde Land verdoeef / en dit gewest dooz Kreuzen bevolkten. Dusdanig dan zyn d' eerste bewoonders van de Noozder Geweste overgehoemen / van wien men geloofst dat de eerste Goten ontsprooten zyn / een woorde dat Kreuzen beteekent.

Onder den naam van Mercurius , wierd den grooten Afsaanschen Odin in gantsch Noorden geeert / en zulks wegens zyn uitmuntend verstand. Men acht hem d' eerste uitvinder van deeze zoo veruchte Noozdsche Dichtkunst / en gewaande Toverkunst te zyn. Van de Dichtkunst hebben we reeds gewag gemaakt ; nu zou 'er veel van Odins Toverkunst te zeggen vallen / maar 't onderwerp verdiende wel een byzondere verhandeling. Wy zullen ons vooz het tegenwoozdige vergenoegen / met te zeggen / dat men zich verwonderen moet over d' onachtzaamheit van veele hzaave Volkeren / die met zoo weinig achtgeeving d' aloude ingesloope dwaalingen opvolgen / en zich dus zonder wederstand zich laaten

ten overreden; tot zelf 300 verre / dat te meer deeze dwaalingen het goed verstand quetsen / en te meer ze zonder waarschynnelijpheit verzele gaan / 300 veel te meer gelooven ze die ool / en trachten ze aan anderen diers te maaken. Want wat blij is 'er van dat vermogen / om alle de vertellingen die van den Aftaanschen Odin worden opgehaalt / toe te stemmen / en welke overeenkomst hebben de verbeeldzelen als verbeeldzelen met de eentu van Pompeus hebben / die 300 een verlichte en bekende eentu is geweest?

Alonle ge-
woonte om
doorluchtige
Mannen en
gellagten by
vergrooting
't geheugen
in te lyeven.

Men verwondere zich niet over die geenen / die van den oorsprong der Volkheren / of van berhebe Mannen der Ondheit spreken / dat men ze tot Keuzen maakt; 't schijnt dat deeze Schyppers van hunnen lof handelende / hen grooter voor hadden te beschyven / dan ze waarlyk waren. Hercules, word gezegt dyemaal grooter dan andere menschen te zyn. Virgilius geeft Enas en Turnus eene hoogte als bergen; Pandarus en Bircias worden by twee groote lietenen vergeleken. Alle de afbeeldzels en standbeelden van Karel den Groote / in de Kerken van Duitsland te vinden / zyn veel grooter dan menschen van een gewoone gestalte. De Spaakshundige Saxon, heeft d'eerste Deenen tot Keuzen gemaakt. De Zweedsche Historie Schyppers en Gebroeders Johannes en Olaus Magnus hebben ingespegh de eerste Zweden als Keuzen beschyven / gelykerwys Arngimus Jonas d'eerste Nlanders tot Keuzen maakt. Hy zegt / dat Got Keuz beteekent / en dat de eerste Gotten Keuzen waren. En nademaal de eerste Keuzen / waer van den Bybel zedert de Zondvloed meld / d' Keuzen van Kanaan waren / die Josua overwon / en uit 't beloofde Land verdreef: wil hy dat deeze Keuzen naa de houde Hoorder gewesten geweeten zyn.

Onzeeker-
heit der Al-
oude Histo-
rien aange-
weezen;

Beide deeze Zweedsche Gebroeders / die elkander in 't Aartsbisdom van Upsal gevolgt zyn / gaan veel verder dan Arngimus Jonas, en besluten / dat d'eerste Zweden uit Jafet ontsproten zyn. Zy meenen zelfs te betwypen / dat de Stad Upsal ten ryde van den Aartsvader Abraham is gebouwt. Te verwonderen is 't dat Arngimus Jonas hen hier in niet heeft gevolgt / zulkis hy d'eerste bewoonderen van zyn Eiland ingespegh niet uit Jafet doet voort komen; want hy zou dit meteenige waarschynlijpheit hebben kunnen doen / nademaal in 't 10de Kapittel van Genesis gemeld word / dat d'Eilanden door zyne Nakomelingen bevolkt zyn. Gimmers 't algemeen gevoelen is / dat de kinderen van Noach, naa de Zondvloed / de Werelt bevolkt hebben / en dat deezzen van Jafet voornamentlyk naa de Eilanden geweeten zyn. Met veel meer zeeherheit / had Jonas dit van d'eerste bevolkeren van zyn Eiland kunnen zeggen / dan Johannes en Olaus Magnus van d'eerste bewoonderen van Zweden doen / en ze zonder de minste haapting uit Jafet doen voortkomen / overmits hem Genesis veel krachtiger / in zyn gestelde / voor zyn Eiland byballen zou / dan deeze der Zweden in 't bevolken van 't vaste Land. Waer uit dan ook volgen zou / dat Ysland lange te vooren zou

kon-

konnen be-
't Hoorder
't 10^{de}
bevolkers
geeft hun-
ten kon /
zeggen /
van fabela-
te onrecht-
Schypper
ste bevolke-
den. In
sommige g-
bzeuseke te
heeft / zede-
Keuzen va-
geen acht g-
hebreendwys
't Hoorder
gezet hadde
In de sel-
men den o-
of hebreen-
naamen de-
in zyn rede-
d' Amerikha
woorden in
woord is.
noemt / d-
ten / dug
verzeekert /
sprooten zyn
noemt zyn
den / Haleb
Lombardes
Op dierg-
dus, niet in
siet / waar
bevolkeren d-
gend verstan-
hebbende in
die in de Pos-
singen zeer v-
zetten / dat

kommen betwoont zyn geweest / eer de komſt der Kananeſche Kreuzen in 't Noorden voorviel.

't Is wel bedenkelijk dat de naaukeurige onderzoekers ober de eerste bevolkers der Waereld naa de Zondvloed zeer gemist hebben / en te ver-geeffs hunne naaukeurigheid konden voldoen / nademaal men 't niet weten kon / vermits alle Historiën daar in missen / en wat men 'er van kon zeggen / was niet dan alleen op gissingen gegrond / of wel op 't bericht van fabelachtige Krompken of quaaelyk ontwozpe Historiën / die niet min te onrechte verklaart worden. 't Is dan mede een misslag in dezeren Schryver der Islandsche Historiën / doch hy is d'eenigste niet die d'eerste bevolkeren van 't Noorden / uit de Kreuzen van Kanaan afgeleid hebben. Wat hem tot deze gedachten heeft doen overhellen / steunt op sommige gebonde Islandsche Woorden / die op eenige Woorden in de Hebreeuſche taal betrekkelijk zyn / en men de Kananeſche taal genoemt heeft / zedert de Joden Meester van 't beloofde land wierden / en de Kreuzen van Kanaan verzoeeven hadden. Maar de gorde man heeft geen acht geslagen / dat deze Kreuzen geen Hebreeuws spzaaken ; dat het Hebreeuws hen byzemd was ; en dat ze deze taal derhalven niet naar 't Noorden konden overbringen / zelfs toen ze zich reeds daar ter neer gezet hadden / want zy deze taal noch verſtonden / noch spzaaken.

In de schryften van eenige geleerde verſpers der voorledene eeuw / vind men den oorsprong derzer eerste volkeren gezocht / uit zekere Duitsche of Hebreeuſche Woorden / die zy meenden / of met de taal / of met de naam van der zelve volkeren over een te komen. D' Heer Grotius zegt in zyn redeneering ober den oorsprong der Amerikaanſche Volkeren / dat d' Amerikanen van de Duitschers ontsprooten zyn / nademaal zy veel woorden in gebuik hebben / die in lan eindigen / en dat land een Duitsch woord is. Maar dien 'er Volkeren in America zyn / die men Alavardes noemt / die de Laer zegt van een Spaanſch Kapitein Alvarado geheeten / dus genoemt te zyn / vermits hy hen overwon : Maar Grotius verzeekert / dat de Amerikaanſche Alavardes / uit de Lombarden gesprooten zyn ; dat ze Alavardes , door de zelfde verbaſtering van taal genoemt zyn ; gelijk de Fransien tegenwoordig de Wapenen der Lombarden / Halebardes , of Hellebaarden noemen / die door d' Aloude Fransien Lombardes genoemt wierden.

Op diergelyke beginzelen / en op zodanige gissingen is 't / dat Bochar- dus , niet min geleerd dan Grotius , zyn geleerde Phaleg heeft hy een gestelt / waar in hy een verdeeling der Landen maakt / onder alle d' eerste bevolkeren der Warde. Men moet zich verwonderen ober zyn doozdij- gend verſtand / en ober de kennis die hy van de Oostersche taalen heeft / hebbende in 't Hebreeuws overgebracht / de vaerzen der Cartaginezen ; die in de Poenulus van Plautus gelezen worden. Schoon nu deze gis- singen zeer verſtandig zyn bygebracht / konnen ze echter geen geloof by- zetten / dat deze Cartagineſche uit het Hebreeuws zyn. De reden is ;

En verder onderzocht.

De meening van Grotius bygebracht.

Insgelyks van Bochar- dus en ander.

dat Dido die Cartago gebouwt heeft / uit Fenicië was ; dat de Fenicische taal met de Hebreeuwse verschilde ; en dat het niet van Cartagineesch was / dat men ten tyde van Plautus sprak / te werten met het Hebreeuws met het Fenicisch verschillende / maar 't zelfde Fenicisch / dat ten tyde van Dido gesproken wierd. Een ander geleerd en groot Criticus, Samuel Petit, heeft voor Bochardus een andere vertaaling der Punische Daerzen van Plautus, met een andere bewoording dan deesen geleerden Bochard gebonden. Dit doet gelooven / dat een derde alsoo erbaaren in 't Hebreeuws als zy / insgelijks een derde zin in deze zelfde daerzen / door verzetting der letteren en stippen vinden zou / waar van zich deze Heeren dienen / en 't gebruik der Caalsisters van de Hebreeuwse Taal gedooft.

Moedanig
Ysland 't
allereerst
wied ont-
dekt, vol-
gens 't ge-
voelen van
Jonas, en
door wie.

Dus schijnt den goeden Heer Arngrimus, in de woordkunde / door hem by de Hebreen uit eenige Yslandsche woorden gezocht / een gewoone mislag by den geleerden te volgen / waar in hy alsoo min als d'anderen moet geloof worden / nademaal 'er niets zoo twyffelachtig noch min bestendig is / dan gissingen op diergelyke woordziftinge grond.

ELFDE HOOFDTSTUK.

Versehide gevoelens van Yslands bevolking bygebragt ; Ingulfus d' eerste Grondlegger deezer bevolking geacht, dat door Arngrimus Jonas gedreeven word, maar met klemtaal wedersprooken. 't Aloude Thule voor Ysland genomen en beweert. Noch twee Deensche Kronyken ter beweerung van de bevolking bygebragt, en besluit over deeze Redeneering genomen.

ARngrimus Jonas is van geen gedachten geweest / dat d' eerste Yslanders deeze Reuzen van Canaan waren / die alle de Hoopder Gewesten bevolkten; want hy wil dat Ysland, toen 't eenemaal onbevolkt was / en hy spreekt 'er dus naaukeurig van: Ysland, zegt hy / is eerst door een Hoopdsch koopvaarder Nadocus genoemd / ontdekt geworden / 't Scherp gaande naar 't Eiland Faro; van een strom belopen / bevindt hy op de Oostkust van Ysland / noemende dit Land / Sneeu Land, wengs de sneeuw hoopen daar gebonden. De tweede die dit Eiland ontdekte / was een Zweed Gardanus geheeten / en zulks op 't bericht van den voornoemden Nadocus gegeven; hy overwinterde 'er in 't Jaar /

864, en
De derde
baarder
dr. Ma
richt het
land over
habens
hy geloof
bebond in
maal de
dert / liet
land zien
de derde /
en begaf
de wind g
aan te lan
belegert
Eiland d
heeft.
van 't E
kust vind
fioke, dal
van hy zi
De eest
heer uit
Ysland be
Gelyk het
hunner hu
van Ysland
te landen /
echter aan
't Eiland.
broeder
mentlijk
de tydbeste
van dit E
dat Ingulf
Egter zyn
tyds aan d
den van ee
sche en Br
ceinge boel
verschyden
zyn. Kun

864, en noemde dit Eiland Gardasholm, Gardanus Eiland beteeknende. De derde die dit zelve land ontdekte / was een beruchte Noordsche Naapvaarder Flocco genoemd / die zich van een zeldzame uitvinding bediende. Men was toen 't gebruik van 't Kompas niet kundig. Op 't bericht hem van dit Eiland gegeven / stak hy van 't een tot 't ander Eiland over / zonder echter 't ontdekken wat hy zocht; dies nam hy ziele Stadens mede aan boord / vertrok van Hirland, een der Orcades; toen hy geloofde verre genoeg in Zee te zyn / liet hy een dezer vliegen / maar bevond noch zo verre niet gekomen te zyn / als hy gemeent had / nadeemaal deeze kraaf weder naar Hirland keerde. Derder Zeewaarts gevordert / liet hy de tweede kraaf uit / die allerwegen onzwervende / en geen land ziende / weert naar 't Schip vloog. In 't los laaten eindelijk van de derde / vond hy zich niet bedroogen / want deeze ontdekte het Eiland / en begaf zich derwaarts. Flocco deeze hoers volgende / vermits hem de wind gunstig was / quam eerlang aan d' Oostkust van Gardasholm aan te landen / alwaar hy overwinterde / en in 't Boorzaat zich van 't Hs beleegert ziende / dat d' Hslanders Groenlands Hs noemen / gaf hy dit Eiland de naam van Ysland, welker derde naam het ook behouden heeft. Op een anderen Winter / begaf zich Flocco naar 't zuider deel van 't Eiland / maant aldaar zyn genoegen niet better dan aan d' Oostkust vindende / keerde hy weert naar Noorwegen / waar hy toen Rafnastroke, dat is Flocco de Rave genoemd wierd / wegens de Stadens waar van hy zich in deeze ontdekking gedient had.

De eerste grondlegger van d' Hslanders is Ingulfus geweest / een Dyp-^{Ingulfus d' eerste grondlegger van Yslands bevolking.} heer uit Noorwegen / die zich met zyn Schoonbroeder Giorleifus naar Ysland begaf / door een neerlag aan twee Noordsche Heeren gedaan. Gelyk het toen de gewoonte der Noordsche Wallingen was / de Deuren junner huizen uit te ligten en met hen te nemen; Ingulfus in 't gezicht van Ysland gekomen / wierp deeze zyne deuren in Zee / om aldaar aan te landen / waar de vloed de zelve hy geval opwerpen zou. Maar hy quam echter aan een andere plaats te land / alhoewel aan de zelve Zuidkust van 't Eiland. 't Was in den Jaare 870. dat Ingulfus met zyn Schoonbroeder Hsland aandeed / doch niet voor vier Jaaren daar naa / namentlijk in 't jaar 874. deeze bevolking geschiede; zynde dit het bepaalde tydbestek / in de Hslandsche Jaarboeken / waarmede de bevolking van dit Eiland zynen aanvang neemt. De zelve Jaarboeken getuigen / dat Ingulfus op zyn aankomst / het Eiland woest en onbebouwt vond. Egter zyn 'er blyken / dat eenige Engelsche of Hrsche Scheepskleden / eertyds aan de kusten van Ysland waren aangeweest / en zulks door 't vinden van eenige klokken / kruiffen en andere werktuigen / op d' Engelsche en Hrsche wyse gemaakt / en door hen achtergelaaten / insgelyk eenige boeken aldaar gevonden. Ook is 't blykbaar / dat d' Hslanders verscheidemaal in dit Eiland / voor den komst van Ingulfus, aangeland zyn. Hunne Jaarboeken berichten / dat d' Aloude Hslanders deeze

de Fenick
Cartagi
n met het
Fenickisch
en groot
aaling der
van dezen
eede alzo
deze zelv
u / waer
an de Ho

de / door
een gewoo
n als d' an
ppfeliachtig
zifiting ge

K.

ragt; In-
cht, dat
r met
voor
ec
c-

d' eerste Y-
doorder G-
al onbevolkt
hy / is eerst
gewoorden
nen / verbid
uland, we
Eiland ont-
beriche van
in 't Jaar/
864.

Irlanders Papas noemden; en dat het westelyke gedeelte van Ysland Papey wierd genoemd / nademaal 'er de Irlanders gewoon waren aan te landen / als de naast gelegenste en gemakkelykste kust om te ankeren.

Dat door
Arngrimus
Jonas ge-
dreeven
word.

Ingulphs verzeekert Arngrimus Jonas, dat Ysland woest en onbebouwt was / toen 'er Ingulfus aanquam / en maakt 'er zich sterk vooz / die 't tegendeel beweeten. 't Is niet onbehaaglyk te leezen in 3pn Specimen Yslanicum, wat hy tegen Pontanus, en de Schypvers dooz hem bygebzagt / inbzengt / om t'onderzoeken of Ysland 't Aloude Thule was / waar van Virgilius tegen Augustus zegt: Tibi serviat ultima Thule, daar 't afgelegde Thule u dient. Want zegt hy / indien ons Ysland dit afgelegde Thule was / sou het ten tyde van Augustus reeds bewoont 3pn geweest; maat wat geloof was 'er dan aan onze Jaarboeken te geven / die verzeekeren dat het eerst ten tyde van Ingulfus is bebouwt?

Tegenwer-
ping, over dit
onderwerp
met klem
bygebracht;

Hier op dient zich deesen Heer Jonas t'erinneren / wat hy zelf geschreeven heeft; dat het Irlands Scheepsvolk gewoon was in Ysland voort aan land te zetten / vooz den komst van Ingulfus, en dat de aloude Irlanders deze Irlanders Papas hebben genoemd. Wy wenschen nu wel te weeten / wie deese aloude Irlanders waren? Waar is 't / en wy staan aan Arngrimus toe / dat Ysland, niet dan eenige jaaren naad' aanlanding van Ingulfus volstreckt tot het Christendom overging; maar hy kan niet ontkennen / dat 'er ten dien tyde zich reeds vele Christenen / in de Noorder Gewesten opdedden. Immers de Irlanders waren Christenen / gelijk 'er Ingulfus de teekenen van in 't Eiland vond. Zeeker is 't / dat het Christendom in dien tyd zich in alle de Noordersche Gewesten, en in Ysland verspreid had / als vervolgens zal betweezen worden. Dit nu zijnde / welke tyd zal dan Arngrimus aan deese Irlandsche Heidenen geeven / die zoo sterk met hunnen Alouden Heidenschen Godsdienst ingenomen waren / en voornamentlyk met deesen van hunnen Odin, by wien 3p zwoeren en de groote Aslaansche Beschermer noemden? 't Is zeker dat van alle de Heidensche bygeloovigheden / de mensche-offering de oudste 3p / gelyk reeds gemeld is / en dat deese offerande eertsyds zerplegtelyk onder de Irlanders in zwang ging. Hunne Jaarboeken melden / dat 'er in 't westerdeel van Ysland een steynplaat was / in wien nudden een Rotssteen stond / waar 3p gewoon waren de menschen te slagten en 't bloed daar van hunnen afgoden op te offeren. Deese Jaarboeken geeven insgelyks te kennen / dat deese gewoonte in Ysland vernietigt was / toen ze teffens allerwegen wierd afgeschafte; maar dat de Rots eenige eeuwen daar naa / noch de kleur van 't vergoote mensche bloed behield. Welk een tyd zal nu Arngrimus stellen / om deese eeuwen te blinden / waar van 3pne Jaarboeken zelf gewag maaken? Och zou men mogen vzaagen / in welk een tyd zijn de Fabelen van Edda versterkt / die zoo oud by de Irlanders geacht worden / dat ze byna by geen

ande

andere
deze
Noch
gewag
nus en
doozgebz
hon / als
Arngrimu
naaukeur
der Euro
Coppene
hunne B
bezaten /
bewyzen
landers g
van de
Historien
ander: I
No;mann
de aanlan
'er Schyp
te landen
wierd.

De Ir
dooz Arng
te geloover
homen is
van 't Eil
of dat een
zaak 3pn
land wierd
heeft; wa
Zuidelyke
Arngrimus
Hebrides,
van Ysland
geen tyd n
ook niet b
cadere / d
looflyk / d
dat d' In
De Irland
van Ingul

andere Noordse Volkeren meer bekend sijn / en gemzins by eenige andere Statien des waereld?

Noch dient hier aangemerkt / dat de Nlandse Jaarboeken / geen gewag van Nlands woeste gesteltheit maaken / toen Nadocus, Gardanus en Flocco het ontdeekten. Flocco heeft 'er immers twee jaaren doozgebzagt / en 't is wel te denken / dat hy 'er zodanig zich behelpen kon / als men in een betwoont land te verwachten heeft. Maar hoe zal Arngrimus dit goed maaken / wanneer hy zegt ; dat d'Nlanders zoo naaukeurig sijn geweest / dat ze in hunne Jaarboeken alle de Historien der Europeische Volkeren hebben ingelipst ? Ingeliphs schreeven zich de Egyptenaaren dit toe / zeggende volgens Herodoot en Plato ; dat ze in hunne Biblioteken / d'Aloude Historien van alle gewesten der Waereld bezaten / waar dooz ze de wonderbaare oudheit van hunnen landsaart bewyzen wilden. Om het gezegde van Arngrimus wegens deze Nlanders geloofbaar te maaken / zo toont de Heer Wormius in een afschryft van de Jaarboeken van 't Westre gedeelte van Ysland ; waar in veele Historien van Doozwegen / Denemarken / Engeland / d'Orcades en andere Landen gevonden woerden ; en onder anderen den inval der Boymannen in Boymandit / doch zonder tydstelling : waar naa dan de aanlanding van Ingulfus in Ysland volgt. Hier uit blykt / dat 'er Schyppers in Ysland sijn geweest / eer Ingulfus daar quam aan te landen ; en dat dit Eiland bygevolg dooz dien tyd betwoont wierd.

De Nlandse Jaarboeken die van Ingulfus gewag maaken / en dooz Arngrimus woerden bygebzagt / achtenwe geloofbaar. Ook is 't te gelooven / dat deze Ingulfus niet dooz den Jaare 874 in Ysland gekomen is / en 't zoude wel kunnen sijn / dat de Zuidelphe gedeelten van 't Eiland / waar sijn aankomst was / toen onbewoont waren / of dat een groote sterfte / of 't geweld van Zeeoovers hier van d'oorzaak sijn geweest ; maar vervolgens word gezegt / dat het gantsche Eiland wierd betwoont. Zeker is 't / dat Ingulfus het niet alleen bevolkt heeft ; want de selve Jaarboeken getulgen / dat verscheide nabuurige en Zuidelphe Volkeren een groot gedeelte van 't Eiland hebben bevolkt. Arngrimus teekent onder anderen aan / dat een inwoonder van eene der Hebrides, Kalmannus genoemd / de eerste was die het westelyke gedeelte van Ysland betwoonde. Aanmerkelijk is 't / dat deze goede Man geen tyd noemt / wanneer die Kalmannus aldaar sijn verblyf nam / nog ook niet van veele anderen / namentlyk Nlanders / Schorten en Orcaders / die d'andere deelen van Ysland bevolkt hebben. 't Schynt geloosph / dat men de Nlandse Jaarboeken moet onderscheiden / na dat d'Inwoonders van 't Eiland Heidenen of Chyristenen sijn geweest. De Nlandse Jaarboeken der Chyristenen / moeten dan van de komst van Ingulfus afgeleid woerden / en dooz 't Jaar 874. bepaalt ; daar de

En noch nader ondersocht,

Besluit over dit verskil.

Wylandsche Jaarboeken der Heidenen geen bepaalde tyd vinden / maar t'eenemaal onbepaald sijn.

En d'overeenkomst van de verschillende Schryvers aangeroort,

Dit gestelt / zal men gemaklijk het Heidensch Wyland met het Christens Wyland kunnen overeen brengen / de Jaarboeken van den een / met de Jaarboeken der anderen vergelijken / Arngrimus niet Arngrimus zelf doen overeenkomen / en voornamentlijk niet Pontanus geen verschil vinden / die wil dat het tegenwoordige Wyland het aloude Thule zy / en dit door veel gezag bewijst / uit verscheide Griekische en Latynsche Schryvers genomen; insgelijks uit de Historie van Adam van Bremen, die in 't Jaar 1067. geschreeven heeft; uit Saxon de Spraakkundige / die hem byna heeft gevolgt; uit Andreas Vellejus, die Saxon in 't Deensh heeft vertaalt / en geduurig in zyne vertaaling de Tylenskes van Saxon voor de tegenwoordige Wylanders genomen heeft. Arngrimus zegt ook niet / dat Adam van Bremen ongerpmteden in zyne Historie geschreeven heeft dan alleen deeze: dat 'er ten zynen tyde by een oude overlevering wierd aangenomen / dat men in Wyland zodanig oud en dzoog Wyl vond / dat het op 't vuur gewoopen / vande / gelijc koolen / die men in Holland Steenkolen noemt. 't Komt hier niet alleen op deeze ongerpmteden aan; en 't verschil is niet over d'oudheit deezer grollen / en over den tyd wanneer ze geloofd wierden; want hoe grooter de ongerpmteden is / moet men gedachtig sijn / dat ze van te langer tyd by overlevering is ingesloopen: En dit doet ons te meer gelooven / dat Wyland van alle oude tyden af bekend was. Arngrimus zal hier op zeggen: dat de Griekscye en Latynsche Schryvers bedrogen sijn geweest / in de juiste geleentheit van 't Wyland Thule, indien zy 't voor Wyland genomen hadden. Daar op men zou kunnen antwoorden; dat de zelve Schryvers niet minder bedrogen sijn / in de beschryving van veel andere plaatsen / waar over zy met ons eens sijn. 't Is hier de vraag niet / of deeze Schryvers Wyland, zodanig het eertyds was / of hoedanig het nu is / beschreeven hebben; maar of Wyland, dat zy beschryven wilden / die Wyland is geweest / waar over 't verschil zy / en of dit Wyland, dat zy zochten / dit is geweest / als nu bekend staat.

Wylands Aloude geleentheit, oenzelvig met het Aloude Thule bevonden,

Dus moeten we ons dan te meer vergenoegen / met het geen 'er Casaubonus van geloofd / en deswegen in zyne geleerde uitleggingen over Strabo besluit / dat het Thule van deezen grooten waereldkundige / het tegenwoordige Wyland is. De zaak bekrachtigt zelf dit geloof: Daardien Wyland tegenwoordig word gestelt / als ook eertyds by alle Noordryk Beschryvers / aan 't afgelegenste van den Deucaledonischen Oceaan, of Schotische Zee / die de Brittanische Oceaan is; en dat het Aloude Thule geloofd wierd / het afgelegenste Brittanische Eiland te sijn. 't Is bekend / dat Schotland eertyds Caledonië wierd genoemd / wegens het groot Caledonisch Woud / waar van nu niet meer overig is / dan de naam van Schotland. Seldenus schryft / dat de Noorder Schot-

Schotten / zwarte en d'Oceaan / die genoemd w't zy om de belachtighe Adam van Pademaal of ze aaimde slecht Sold

Arngrimus oude Thule land voor d' bewyzen by ben aangewonen / voor zy 'er in 'rpn. De land wierd die uit Noor over Wyland wierd betwo niet eerst be

Hier op : nph met zy dat Groenl Jaar 986. zag van Ar le de Noor Rodewylk d' burg / en lie Wylzee / doe van 's Kei Ansgarius 2 teekent; zy bekrachtigt. lijke Wylde sche Historie ums geopen digt wierd.

Schotten / Deucalodons wierden geheeten / dat in hunne taal / zwarte en donkere Caladoners beteekent. 't Is mogelijk / om dat den Oceaan / die Noord-Schotland bespoelt / de Deucalodonifche Oceaan genoemt word ; 't zy om de gebuurige neveling die deeze Zee bedekt / 't zy om de dikte en zwaarte der lucht / die meest met een donkere nevelachtigheid verzet gaet. Weshalven Plinius die Mare Pigrum, en Adam van Bremen, Mare Jecoreum en Pulmoneum genoemt hebben : Nademaal deeze Zee zich zeer kozt en traaglijk beweegt / zodanig als of ze aanbozftig was ; en zulks in die zelfden zin / als Plautus van een slecht Soldaat zeide / dat hy longzuchtige voeten had.

Pedibus Pulmoneis mihi Advenisti.

Arngrimus zou zich wel hebben laaten overreden / dat Ysland het Aloude Thule was / indien hy zich overtuigt had gevonden / dat zyn Eiland voor de komst van Ingulfus was bewoont geweest ; nademaal de bewyzen bygebracht / hier in genoegzaam boldoen / en hem te meer hebben aangewezen / dat Ysland / volgens andere klemgebevende redenen / voor dien tyd was bewoont. Twee Groenlandfche Kronyken Twee Groenlandfche Kronyken, in 't Deensch beschreeven, wegens de Oudheit van Yslands bevolking onderzocht, zyn 'er in 't Deensch geschreeven / d' eene in rym / en d' ander in onrym. De Rym-Kronyk begint met het Jaar 770, wanneer Groenland wierd ontdekt ; en de Rymlooze Kronyk bericht / dat die geen / die uit Noordwegen vertrokken / om naar Groenland over te steken / over Ysland hun togt namen ; met deeze uitdrukking : dat Ysland toen wierd bewoont. Waar uit blijkt / dat dit Eiland / in den Jaare 874. niet eerst bevolkt wierd.

Hier op zou Arngrimus kunnen bybrengen / dat de Deensche Kronyk met zyn Yslandsche Jaarboeken niet overeen komt / die berichten dat Groenland niet dan in den Jaare 982. wierd ontdekt / en in 't Jaar 986. bewoont. Maar deeze Deensche Kronyk steunt op 't gezag van Ansgarius, een groot Prelaat van Fransen Landaart / die alle de Noordder Gewesten voor hyn eersten Apostel erkennen. Keizer Rodewyk de zachtmoedige / maakte hem Aartsbiffchop van Hamburg / en liet het bestier van zyn Aartsbiffdom / van de Elbe tot in de Ryssee / door alle Noordder Gewesten uitstrekken. d' Opene Brieven van 's Keizers wegen / die Hamburg tot een Biffdom berheffen / en Ansgarius Biffchop van die Stad maakten / zyn in 't Jaar 834. geteekent ; zy wierden in 't volgende Jaar door Paus Gregorius den IV. bekrachtigt. Pontanus geeft omftandig bericht van deeze oorspronkelijke Brieven / en 's Pausen Bulle / in 't vierde Boek van zyn Deensche Historie in den Jaare 834. zeggende ; dat de deure des Evangeliums geopent wordende, Jesus Christus in Ysland en Groenland verkondigt wierd.

waarop de-
ze redene-
zing een be-
luit neemt.

Twee zaaken worden hier nu betoezen ; d'erne / dat Ysland be-
woont is / en reeds de Chyristelike Godsdienst voo; den Jaare 834. heeft
aangenomen / veertig Jaaren / voo; 't Jaar 874, toen 'er Ingulfus
aanquam ; d' andere / dat Groenland is bewoont / en 't Chyristendom
voo; 't zeibe Jaar 834. heeft omhelt. Dit bericht insgelijks de Dren-
sche Kronph / die d' ontdekking van Groenland in 't Jaar 770. stelt.
En hier mede zullen we ons wegens d' Gudheit van Ysland verge-
noegen.

stand be-
834. heest
t Ingulfus
istendom
de Deen
770. stek.
and verge-

BLOEY.

BLOEYENDE OPKOMST

Der Aloude, en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE

VISSCHERY.

TWEEDE DEEL.

EERSTE HOOFDTSTUK.

Eerste Ontdekkers van Spitsbergen wie die waren, en waarom door hen Spitsbergen genoemd; is een Bergachtig Gewest, en veelyds in 't Ys bezet; wat de voornaamste Havens, en Bayen zyn.

Nardientwe in 't Eerste Deel / de ontdekkingen van Oud- en Nieuw-Groenland, als mede die van Ysland, en de Bescholking van dit van Ouds beruchte Eiland kortelij beschreeven en afgehandelt hebben / zynwe in dit tweede Deel gezint / tot de Beschryving van Spitsbergen en andere Eilanden in de Bgzee gelegen / over te gaan / nademaal de Dfsscherp omtrent deeze Gewesten / Kusten en Bapen / met zeer veel vlycht eertyds gehandhaaft wierd.

De eerste Ontdekkers van Spitsbergen waren Willem Barentsz. en Jan Cornelisz., onder 't belet van den Dapperen Zeeheld / Jacob Heemskerck, alle Nederlanders / afgezonden om een dooztrogt door d' Bgzee naar China te zoeken. Dus wierd dan in den Jaare 1596. dit doozdelijfste Landschap of wel Eiland / tusschen Groenland en Nova Zembla gelegen ontdekt. De naams oorsprong is / vernits zich dit Land aan den Oever met veele spitse Bergen opdee / weshalven zy dit Eiland niet onelgentlyk Spitsbergen noemden. Onzeker is 't / of 't een hand- Wie d'eerste ontdekkers van Spitsbergen waren. Waarom Spitsbergen genoemd.

34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53

Nieuwe Kaart van't
EYLAND
SPIJTSBERGEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Duysjche mylen 12 in een Graad, ieder
mit doet 3 quartieren en 3 minuten.

De Geyfte Meridiaan getrokken
over de Piek van Canarie.

36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49

gend-Eiland of een volkomen Eiland 3p / waar van het Noordelpfiste tot noch onbekent is. De strekking word van 76 tot 80. graden breedte gestelt / voerende 't oostelpfiste gedeelte de naam van Nieu Vrieland. 't Maakt 'er des Winters een nacht van vier Maanden / en des Somers een dach van gelyke langte / blyvende de Zon ten tyde der * Zonnestand / twee Maanden vooz en naa / onder en boven den Horizont.

Dit lang achterblyven van de Zon / veroorzaakt / dat zich het Hg aan deezee kust zoo vast zet / en meer als elders; waar uit te vermoeden is / dat 'er niet verre van daar meer Land leggen zal. 't Land is zeer bergachtig / en d' inwendige gelegentheit meest onbekent; doch men bespeurt 'er zodanig een aaneenschaakeling van Bergen / dat 'er de natuur niet anders schynt voorgebragt te hebben. Echter vindmen nabij de Mosselbay een vlakker en effen land / en hoe Oosteliker men komt / vervolgens laager land; maar overal steenachtig en met verscheide hoogtens verzien; zulkis dit geweest vooz menschen t' eenemaal onbewoonbaar schynt. Vermoedelyk zal 'er landwaarts laager land gebonden worden / want anders zou men 'er 't verheeden land 't een boven 't ander gewaar worden / gelyk men in bergachtige Gewesten bespeurt.

Hoe zieh
dit Land uit
Zee opdoet.

Wanneer zich Spitsbergeu eerst uit Zee opdoet / vertoont het zich als een Wolk / zulkis men geen kennig van dit geweest hebbende / 't zelve van de lucht naanlyks zou kommen onderscheiden; want de Bergen geeven zodanig een weerschyn in Zee / dat men 'er dooz in twyffel staat / Wolken of Land te zien. De koude is 'er niet altoos even streng; in de Maand April heeft men somtijds zodanig een seile koude op 71 graden gevoelt / dat ze byna onspdelijk viel. In deezee en volgende Maand is 't kouder dan ooit: Al 't Scheepstrouwerk dooz een vochtige mist of t' Zeewater nat geworden / zet zich t' eenemaal met een Hschozst aan; maar vermits men nu de Schepen zoo vree niet derwaarts zend / heeft men 'er dus een strenge koude niet uit te staan / en echter komt men 'er vooz genoeg om de Dirschep waar te neemen / vermits anders 't Hs nog vast legt / en dierhalven weinig Walvisschen vernomen worden.

Word 's
Winters t'
eenemaal in
't Ys bezet.

Des Winters word dit Eiland dooz aandrang der Winden / t' eenemaal van 't Hs bezet. d' Ooste Wind voert het van Nova Zembla derwaarts / en de Noordweste en Weste / van Jan Mayen Eiland. Ook gebeurt het 's Somers wel / dat de kusten van 't Hs bezet worden; wanneer als dan de Schepen genoodzaakt zijn in de Havens / Bapen of Rivieren te loopen / om vooz den aandrang van 't Hs bevyd te zyn / waar in ze echter dooz eenige winden over 't gebergte vallende / genoeg uit te staan hebben. 't Water dezer Rivieren is veeltijds zout / en men vind 'er zelden zoete Stroomen. Echter zyn 'er eenigen tot aan haaren oorsprong bekent; maar anderen heeft men om 't gewaar van 't Hs / tot

* Solstitium.

Hedendaagsche Groenlandsche Viſſchery.

tot nog toe niet konnen ontdekken / als ook wegens den hinder der onder water leggende Kotsen / die niet dan door de bjaanding van 't Zee-water worden ontdekt.

De bekendste en zekerste Havens van Spitsbergen zyn de Behoude Haven, Zuid- en Noord-Bay. Nooit anker men byna in d' anderen nademaal ze meest voor de Winden en Zee bloot leggen / of ook wel met $\frac{1}{2}$ zyn bezet. 't Land is zeer steenachtig / en gelijck gezegt is / over al met hooge Bergen en Kotsen verzien; aan den voet der zelve ziet men zeer hooge $\frac{1}{2}$ bergen / wiens toppen byna d' andere Bergen in hoogte te boven gaan / en veeltyds met sneeuw zyn bedekt / welk gezicht den Bjeemdelingen zeer zeldzaam voorkomt / want de Sneeuw smeltende / verandert eertlang de gedaante van zodanig een $\frac{1}{2}$ berg; die wederom by verandering van Weer en Sneeuw stralich een andere gestalte krygt.

Tusschen hooge Steenkotsen / worden 'er zeven groote $\frac{1}{2}$ bergen gevonden / die zich blaauwachtig vertoonen / met reeten / holen en gaten / door den regen en de gesmolte Sneeuw veroorzaakt. Jaarlyk neemmen ze in grootte toe / vermints de Sneeuw en Regen / telkens door aanblijding zich aan deeze $\frac{1}{2}$ bergen hecht. Deeze zeven $\frac{1}{2}$ bergen / worden de hoogste van 't gantsche Gewest geacht. Beneden schijnt de Sneeuw duister / door de schaduw der Wolken veroorzaakt / en deeze duisterheit is met blaauwe reeten vermengt / dat een aangenaam gezicht maakt. Welwelwolken ziet men ter halver hoogte deezer Bergen / en boven deezen nevel vertoont zich de Sneeuw helder en licht. De Kotsen vertoonen zich vuurig / waar tegen de Zon bleekke stralen schiet / en de Sneeuw een krachtigen weerschijs geeft.

Genige van deeze Steenkotsen bestaan als uit een enkele Steen / naar een verballe muur gelykende. De Steen deezer Kotsen is geaderd als Marmer / hebbende verscheide kleuren / rood / wit en geel; en by verandering van weer zweet ze / dat dan ook een verandering in de veruwing van de Sneeuw maakt / als mede wanneer 't regent / en 't Water van de Kotsen afvloeit. Onder aan den voet deezer Bergen / waar geen opgetwoorpe sneeuw is / vind men groote Keistenen en brokken van Kotsen op elkander gevallen / waar tusschen eenige holligheden zyn / dat den toegang zeer moeyelyk en gevaarlyk maakt. Deeze Steenen of liever kleine Kotsen / met anderen noch kleinder vermengt / zyn graauw van verwe en zwart geaderd / glinsterende als Silbere Mynstoffs. 't Meestendeel der kleinen gelyken naar kepen of straatsteenen. Deeze kepsteenen zyn voor de Delfsche Porcelynbakkers zeer bequaam / om 'er hunne aarde zeer sijn op te maalen.

Op deeze Kotsen wast des Somers / in de Maanden Juny en July / een menigte kruid / lober en gras / en deezen wasdoim is overbloedig ter plaatse voor de Noorde en Ooste Winden bedekt / en waar 't water van de Bergen afpliet / sleepende geduurig eenig stof en mos

af /

Zeekerfe
Havens van
dit gewest
aangewezen.

Zwaare en
grootte Ys-
bergen be-
schreeven;

Insgelyks
Steenroosen t

Waas op
nochtans
Kruide Was-
ten.

af / die allenks aardachtig wojd / waar toe de Vogelmist niet wichtig dienst doet. De toppen deezer Bergen van benedenwaarts aan te zien / schijnen uit naarde te bestaan; maar boven gekomen / bevind men ze niet dan Steen / gelijk mede d' asgerolde brolken uit zodanige steen bestaan. Wanneer 't gebeurt dat 'er eenige strekzolen van boven de Bergen tot in de Dalen neerplofften / maakt het zodanig een getraas / als of het doudert. De meeste deezer Bergen sijn zo hoog / dat ze / wanneer de lucht niet helder is / bijna half boven de Wolken schijnen uit te steeken; ook sijn 'er die zodanig overhellen / dat ze eeklang djeppen ter neer te storten. De laagste deezer Bergen verleszen hunne hoogte / dooz 't gezicht van de nabij gelege hooger Bergen / welker eenen nochtans by een hoogstaande Schreys-Waas / alzoo inlin te vergelphen sijn / als een Merck by een hooge Cooren. Deeze Rotsachtige Bergen sijn zoo onefsen en touw / dat ze naauwlijks te betreden sijn / waar dooz alle toegangen zoo moepelph vallen / dat hoe houd het sp / echter het zweet den Wandelaar eeklang uitpersen zal.

Strekking
der Bergen
van dit Ge-
weil.

Wat de strekking deezer Bergen aangaat; de hoogste sijn / die zich van 't Doozland tot aan de Mossel-Bay uitzeyden. Naa deeze Hoog-
huus volgen de zeven Hsbergen van een ongemeene hoogte. Deeze Ber-
gen sijn echter zoo akeilig en spits niet / als die van de Magdelene-Bay,
hier naa volgen de Hamburger, Magdelene, Engelsche en Deensche
Bayen, en eindelp de Zuid-Bay, van welke verborgens zal gesproken
worden. Omtrent de Magdelene-Bay leggen de Bergen halve maans
gewijze / en aan weersyden munten 'er twee in hoogte uit / inwendig
hol / als of ze uitgehouwen waren. In deeze holte vind men een Hs-
berg / die zich tot aan den bergtop verheft / en gelijkzaam een Doorn
met takken verbeeld. In de Zuid-Bay komen de Achen Ankeren
tusschen twee hooge Bergen; d' eene ter linkersyde van de Bay / wojd
de Beikorf genoemd / vermits ze die gedaante heeft. Naab deeze is een
zeer groote en hooge Berg / de Duivels-Hoek geheeten; deeze ziet men
gemeenlyk met nevelwolken bedekt / die / wanneer de Wind daar toe
dient / deeze nevel van bergwaarts naar beneden dypst / en de Bay als
met een zwaaren damp bedekt. Op den top van deeze Berg / sijn noch drie
kleine heubels met sneeuw bedekt / waar van twee dicht by den ande-
ren staan. In 't midden van deeze Bay legt een Eiland / 't Dood-
Mans Eiland genoemd / dewyl men 'er de Dooden begraaft. Meer an-
dere kleine Eilanden leggen in deeze Bay / die gemeenlyk de naam van
Vogel Eilanden voeren / vermits 'er veel Eyeren van Berg-Enden en
Hirneruwen gevonden wordten.

Zuid-Bay
een goede
Anker-
plaats.

Dervolgens komt men by Smeerenburg, niet oneigenlyk dus gehe-
ten / vermits 'er niet weinig eertpds met het Craankhoeken omging /
dieshalven 'er verscheide Craankhoeken / dooz de Nederlanders waren
opgerecht. Tegenover Smeerenburg staan insgelijks noch eenige Hul-
zen / Panhuizen en een kokery / die men de Harlinger Kokery noemde.
Hier

een
B
reg
ID
g
gel
ble
na
Re
den
ma
ter
lyn
en
y
zif
sne
ver
dale
acht
lang
H
Hin
Zui
heft
vels
'er
Lan
toe
van
gem
dert
van
Van
st
D

Hier naast aan volgt de Engelsche Haven. Dervolgens ontmoet men een Rivier de Zuid-Bay genoemt / waar men in de Dalepen tusschen de Bergen / veel soet Water vind / dat uit geen ander dan van sneeuw en regen voortkomt / dewijl 'er geen oorspronkelijke bronnen bekent sijn. De Strand en den Oever is 'er niet merkelyk hoog / maar niet een diep Water verzeft.

In de Noord-Bay legt een groote Berg of Eiland / boven blak / de Vogelzang geheeten / vermits 'er de Vogelen haare nesten maaken / en in 't villegen groot gerucht veroorzaaken. Deele andere Eilanden worden in de waarten aangewezen / waar onder een de Gekloofde Klip genoemt. 't Ree-Veld is laag land / dus geheeten wegens de Kriedieren aldaar gebonden. De grond is 'er keijachtig en moeyelyk te betreden : alles is met mos bedekt / en men vind 'er een heuvel van een vutrechtig aanzien. Achter dit Reevelt sijn hoogte Bergen / doch niet spits / maar in een rechte lyn gestrekt. Whier vind men een Rivier / die zich Landwaarts in uytzeid / en wegens haare gedaante de Halvermaans-Bay wordt genoemt. Ter eene zijde van deeze Rivier / is een Berg / boven blak / en vol van reeten met sneeuw gebuilt. Van daar komt men by de Liefde-Bay, waar twee nevens elkander gelege Bergen sijn / inghelyk spits als die van de Magdalene-Bay, gelyk oock de havens elkander gelyk sijn. Dervolgens legt achter de Mossel-Bay laag land / waar men zoo verre men afzien kan / lang gras vind.

Verscheide andere Baelen aangewezen.

Hier komt men verders aan 't Spitsberger Waigat of de Straat van Hinlopen, wordende deeze Straat 't Waigat genoemt / vermits 'er de Zuid Wind sel blaast. Du volgt de Beere-Haven. Achter 't Waigat heeft men 't Noord-Oosterland, 't eenemaal laag / met kleine heuvels bezien / dat een aangenaam gezicht geeft. Dervolgens worden 'er de Zeven Eilanden gezien. Onzeeker is 't of dit Waigat zich verre Landwaarts in strekt / dewyl het is d'ontdekking daar van tot noch toe gehindert heeft. Dit Waigat moet echter onderscheiden worden / van een ander by Nova Zembla gelegen ; waar van dervolgens zal gemeld worden. Dus verre was Spitsbergen toen ontdekt ; maar sedert sijn 'er noch meer ontdekkingen ten Oosten en Zuiden gedaen / waar van wy in 't derde Deel zullen berischt geeven.

Spitsberger Waigat, waart om dus genoemt.

T W E E D E H O O F D T S T U K.

Van d'ongemeene Koude te Spitsbergen, en waar uit die ontstaat. Verhevelingen hoedanig van aart. Zonderlinge verschynzelen in 't Lucht Gewelt beschouwt. De Sneeuw en der zelve verwisselende gedaante beschreeven.

De Koude in de twee eerste Zomernaanden is omtrent Spitsbergen, Ongemeene koude te Spitsbergen. Voor de nieuwe aankomelingen / ongemeen gevoelig / dat hen dan oock

ook de eetenslust te graager maakt. In 't begin van May / daalt de Zon niet meer onder de himmen / wanneer men op 71 graden gewoondert is. Op de bestendigheid van 't weer kan men in deeze Maanden weinig staat maaken / vermits men 'er dagelphs verandering gewaar word; en men acht het een voortteken van een aanstaanden Storm / wanneer men de Maan met een nevel omtrohken / en de lucht veelverwig ziet; doch of dit vast gaat / willen we niet verzeekeren. Dooz deeze nevels vertoonen zich de Berge als vuurig / waar op een donkere mist volgt / met een ongemeene koude / verspreidende zich deeze duistere mist zodanig / dat men 'er naauwlyks een Schip langte van zich zien kan.

Waar uit die
ontstaat.

Deze Koude ontstaat meest uit de hoedanigheid der Winden. De Noorde en Ooste Winden baaren 'er de strengste kou / zulkz ze zomtyds onverbjaagelyk valt / te meer wanneer 't sterk waait. Weste en Zuide Winden dooz wapende / brengen veel Sneeuw / en ook wel Regen voort / verzelt met een maatige koude. D' Andere verdeelde Winden zyn telkens naar de gesteltheit der Wolken veranderlyk / zulkz het somtyds gebeurt / dat in plaatsen van een kleinen afstand / de wind in d' eene Zuid of Zuidwest zal zyn / en in d' andere Oost of Noordelyk. Alhoewel 'er de Zon weinig kracht van zich geeft / is 'er de koude echter niet altoos eben streng / anders waare het onmoogelyk dat 'er eenige kruiden kon den wassen. Insgelyk zyn 'er de Zaaijonen meest naar de Winden geschikt / vermits ze als in andere Landen veranderlyk zyn / somtyds mild of meer gemaatigt of streng. Weertyds heeft men 'er een betrokke lucht of een benevelt zwerf / en waar beslooten is / vertoont zich de lucht witsachtig. Geen verschil is 'er in de koude tusschen dag en nacht / maar alleen is 't Zonnelycht by nacht slaauwer / dan by den dag / zulkz de Zon zich dan als een heldere Maan vertoont / en men zoo wel in de Zon als in de Maan kan zien. Op de vooznoemde hoogte / gaat de Zon in 't eerst van Augustus / weder onder den Horizont / welke ondergang zy dagelphs verzoegt / tot dat ze zich eindelyk t' eenemaal onder de himmen verbergt.

Verheve-
lingen be-
schreeven;

Wat de Verhevelingen aangaan / de Ryp valt 'er gelyk kleine puntige sneeuwdeeltjes in Zee / waar dooz ze zomtyds als van stof bedekt word. Deeze kleine spitsf sneeuwdeeltjes vallen kruislings op elkander / en dooz de koude lucht voortgezet / vermeerderenze zich zoodanig in en dooz de lucht / datze in menigte neervallen en de Zee gelykzaam met een vles of dun is bedekken. Deeze dooz koude bevroze neveldeeltjes / kan men by heldere Zonneshyn en vlyezend Weer / glinsteren zien; want anders vallen ze als den dauw / onzichtbaar neer. Byzonderlyk beschouwt men ze uit een schaduwachtige plaats tegen de Zon op gezien / vertoonende zich als blinkende stofvezeltjes; maar op 't hoogste van den dag / smelten ze / en veroorzaaken dan een vocht gelyk den dauw. Wanneerkelyk is 't / dat men omtrent Spitsbergen in deeze sneeuwdeeltjes een Boog gewant word / naar den Regenboog gelykende / waar

in

in zick
het sel
En
en wa
dooz
een in
Boog
de Zo
deeltje
verwe
te zien
Dit
dooz
weert
by de
in de
Bewe
teerdu
der be
spiegel
waarm
hengt
der Z
waarm
nen /
de lucht
welken
bergen
ging t
gens /
De
Journ
hem i
" rwa
" wa
" tten
" de
" recht
" we
" vlyk
" te v
" hel
" Zo
" vlyk

in zich tweederlepe betwe vertoont / gemengelt wit en bleekgeel / gelijk het schijnsel van de Zon / in donkere schaduwachtige Wolken.

Een andere Boog vertoont 'er zich / gemeenlijk Zee-Boog geheeten / en word by heldere zonneschijn gezien / vermits het opgehebe zee-water / den wind in kleine waterdeeltjes van een gescheiden / zich dan als een mist of nebel vertoont. Deze Boog word gemeenlijk vooz den Boeg van 't Schip gezien / ook wel achterwaarts aan 't / tegen oever de Zon / en zulks in de schaduw der zeilen. In deze waterdeeltjes / beschouwt men dan zodanig een schoone verscheidenheit van verwen / gelijk men gewoon is in een regenboog tegen een duistere wolk te zien.

Dit Verschijnsel is niet min vzeemd / wanneer 'er in d'opper-wolken dooz de straaalen der Zon een helder licht word gezien / te weten : dooz weerschijn van 't zonne-licht / dat zich als een tweede Zon vertoont / by de Zeeleden Wan- of Heven-Zonnen geheeten. Deze verschijning in de wolken / uit een dikke nebel bestaande / die zich in 't beneden Luchtwest onthoud / en als waate wolken vertoont / vermits ze met waterdruppelen is bezet / baart dus een voozwerp van een wanschijnsel der verbeelde Zon te zien / gelijkertwils eenig ander voozwerp zich in een spiegel vertoont. Dit Wan-Werschijnsel word veroozsaakt dooz eenige warinte / die de nebel indringende / deeze kleine waterdeeltjes voozbringt / en als dan de gebaante van een Boog vertoonen / of de gestalte der Zon uitmaaken / dooz 't weerschijnsel van de waate Zon. De waante van de Zon verwisselt vervolgens deeze waterdeeltjes in dampen / en wanneer de koude vermindert / vertoonen zich deeze dampen in de lucht als rook / waat in men deeze verschijnselen niet meer bespeurt / welker vooznaamste verwen zyn blaauw / geel en rood. Omtrent Spitsbergen word somtijds zodanig een Zeeboog gezien / volgende de beweging der Zon / zoo wel by daag als nacht / en vertoont sich 's morgens / 's avonds / en 's nachts grooter / dan op den vollen dag.

De Heer Feuillée beschijft mede een zeldzaam Verschijnsel / in zyn Journal des Observations Physiques, Mathematiques & Botaniques, dooz hem in de Middellandsche Zee beschouwt. „ 't Was 's namiddags ten „ twee uren (zegt hy) dat de lucht met slaauwe wolken was bezet / „ wanneer ons een zeldzaam Verschijnsel vertoonde : een Cirkel van omtrent 18 Graden / wiens straal zich op deeze wolken ebenwijdig aan „ de Horizontaale vlakke uitstreckte ; het middel-punt van dien / stond „ recht in 't toppunt / als in de nevensstaande figuur A word aange- „ weezen ; de omtrek ging niet dooz 't middelpunt van de Zon / gelijk men gemeenlijk in Sp-Zonnen ziet / maar ze was omtrent ter lengte van drie vierde van haar middellijn afgescheiden. Deeze kleine Cirkel wierd dooz een veel grooter by C en D doozsneeden / hebbende de „ Zon ten middelpunt / welker straal overein quam met de gantsche „ middellijn van den kleinen Cirkel. Deeze groote Cirkel ebenmiddell-

Insgelyks
door Feuillée
beschreeven.

„ puntig aan de Zon / doozsnee / zoo als men bemerken kon / de kleine
 „ of evenwopdig met den Horizont in twee punten C en D , waar van
 „ een rechte lijn in den kleinen / dooz deze twee punten getrokken / de
 „ doozgehaalde lijn een hoog van omtrent 100 Graden was. Het be-
 „ nedendeel van den grooten Cirkel / strekte zich naa genoeg aan den
 „ Horizont ; haate kleuten waren slaau / doch naar die van den Regen-
 „ hoog gelykende ; maar deezen van den kleinen waren lirachtiger. Het
 „ benedendeel van den grooten Cirkel evenmiddelpuntig aan de Zon /
 „ begon het eerst te verdwynen ; en zoo dzaa deze Cirkel open was /
 „ verdween ze ongemeekt. Deze verdwyning / ontstond uit een wind/
 „ waar dooz wy beducht wierden / dat de West-Zuidweste winden/
 „ waar het benedendeel van den Cirkel naar toe helde / onzen gunstigen
 „ wind wel mogten veranderen ; de kleine Cirkel bleef echter noch by-
 „ naa een half kwartier uur zichtbaar / waar naa derselver evenmiddel-
 „ puntigheid insgelyks verdween. Des Cartes redeneert insgelyks in
 „ zyn Verhevelingen zeer byeed over een Verschynsel van vyf Zonnen / in
 „ t Jaar 1629 te Rome gezien.

Waaruit de
 verandering
 van 't weer
 ontfaat.

Insghelyks word men omtrent Spitsbergen gewaar / wanneer de kou-
 de toeneemt / dat de dampen uit Zee / gelyk uit andere wateren opgehee-
 ven / zich in regen of sneeuw veranderen / of tot een mist of nevel oever-
 gaan. Maar als men in de lucht zwaare dampen gewaar word / of
 een nevelachtige mist / die byna in een oogenblik optrekken / zoo wan-
 neer de Zon haar vollen glans van zich geeft / zonder datze dooz den
 wind of iets anders worden verspreid / dan is 't een teken dat het weer
 verandert / en in koude afneemen zal ; en als de lucht te zeer met deze
 dampen is bezet / zal de minst ophoemde wind dezelve verspreiden : ech-
 ter weerstaan ze dit somtyds noch al taamelijk lang. Deze dampen
 hechten zich dan aan alle aankleevende stoffen / als kleederen / 't hair enz.
 met een vochtigen aanslag.

Hoedanig de
 Inceuw ver-
 oorzaakt
 word.

Wit deze dampen is 't / dat zich de Sneeuw doet voortkomen. Cer-
 stelyk word men kleine dyoppelen gewaar / ter groote van stofzand / in
 de nevensgaande figuur by A aangewezen. Deze dyoppelen byelden
 zich dooz mist uit / maakende een platte en zeshoekige gedaante / als
 by B die alzoo klaar en doozschynend als glas zijn. Deze mistdyop-
 peltjes kleeden aan de boozmoemde zeshoekjes / en worden dan dooz 't
 byezen van zodanig een gedaante / datze naat een sterretje gelyken / ge-
 lyk by C word getoont / en scheiden zich vervolgens in zes takjes / ver-
 toonende een sterretje als by D , wiens takjes alsdan noch niet t'eene-
 maal bezoooren zyn. Dit sterretje word allenk volkoemener / alhoe-
 wel 'er noch eenige kleine waterdeeljes aan de puntjes hangen / gelyk
 by E word aangewezen ; maar eindelyk dooz 't bebyezen / de gedaante
 van een volmaakt sterretje krygt als F. Op deze wyze is 't dat de
 sneeuwsterretjes veroorzaakt worden / die men in de selfe koude gewaar
 word / en eindelyk haate takjes wederom verliezen.

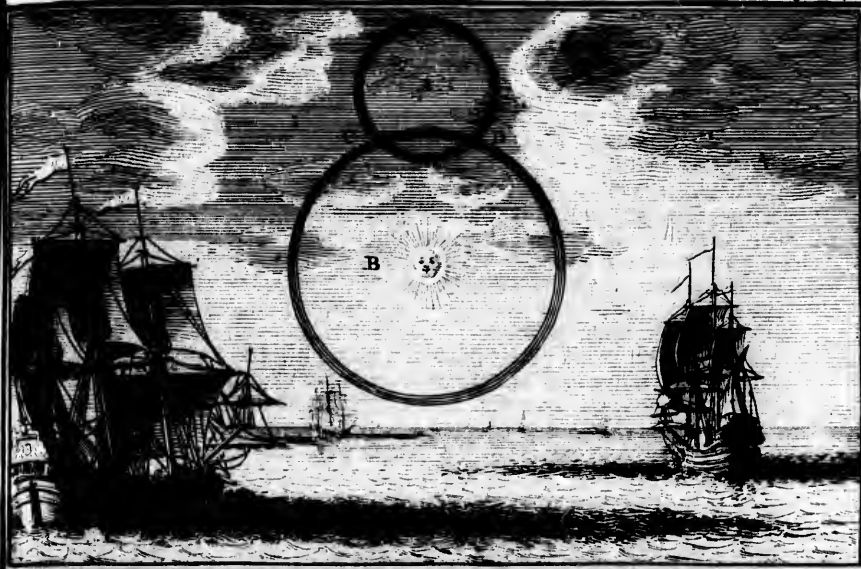
en derzelve
 verwisselen
 de gedaante
 beschreeven

e kleine
har van
ten / de
Het be-
van den
Regen-
t. Het
e Zon /
k was /
wind /
vinden /
instigen
sch by-
middel-
stijks in
en / in

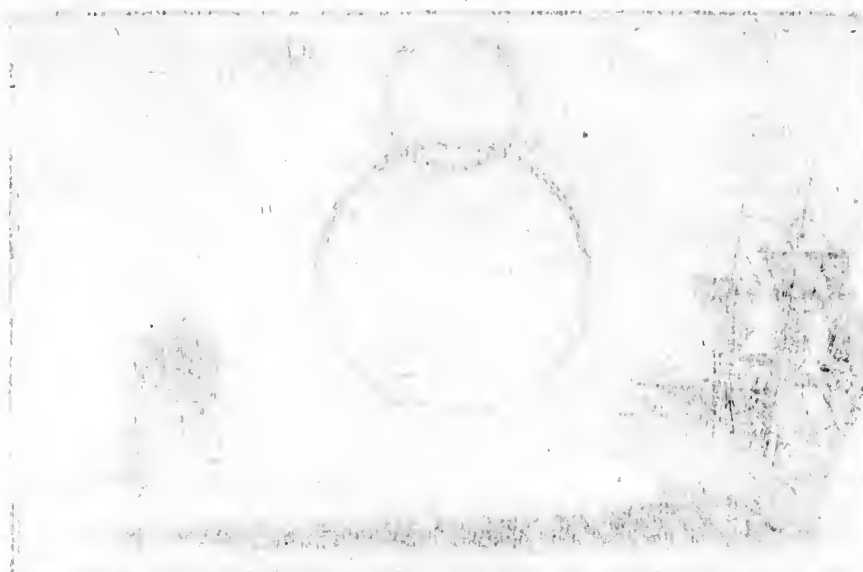
de kou-
gehee-
d / of
wan-
den
wee
deze
: ech-
mpen
it enz.

Cre-
d / in
eiden
/ als
dop-
dop 't
/ ge-
ver-
eene-
hoe-
telijk
ante
at de
daar

On-

A	•	N ^o 1	•••••			•	•
B	○	N ^o 2	* *	* *	* *	* *	* *
C	⊗	N ^o 3			•••••	•••••	•••••
D	⊗	N ^o 4	* *	†	* *	* *	* *
E	* *	N ^o 5	* *	* *	* *	* *	* *
F	* *	N ^o 6	* *	* *	•••••	•••••	•••••

ha
hou
roo
het
ger
too
me
den
ho
ge
is
ha

ge
wi
wi
sch
ne
da
lph
m
e
pe

V

J
o
c
l

't Onderſcheid deezer Sneeuw-Blokjes die omtrent Spitsbergen vallen / hangt dan t'eenemaal van de verandering der ſtrengte of gemaatigde houde af; wanneer 't Weer regenachtig word / valt de sneeuw 't yr als rooſjes getakt / of als kleine greuntjes / by No. 1. vertoont. Wanneer het Weer ſich onklaar / valt de sneeuw in de gedaante van ſterretjes en getakt / als by No. 2. Indien 't nevelachtig is / en veel sneeuw / vertoonen ſich de sneeuw-blokken / geliĳk by No. 3. Is 't ſel houd / verzellt met wind / zyn deeze blokken van gedaante / als by No. 4. Maar zonder wind hebben deeze sneeuw-blokjes een gedaante van ſterretjes / die hoopsgewyze neervallen / vermits haar de wind niet van een ſcheid / geliĳk No. 5. Wanneer 't met een Noord-Weſten-Wind ſtozmachtig weer is / en de lucht met wolken betrokken / vallen 'er ronde en langwerpige hagel-grepen / rondom getakt / zodanig als by No. 6. word vertoont.

Deele andere ſoorten van sneeuw-ſtarretjes / d'eene min d'andere meer getakt / worden duſdanig gemaakt / wanneer de Oſte en Noorde winden heerſchen; maar andere die ſpitsachtig zyn / by Weſte en Zuide winden. Indien dan deeze sneeuw door den wind niet verſtooit en geſcheiden word / valt ze met t'zamen-gevoegde blokken neer; maar wanneer de wind ze boozdruyft / vertoonen ſich alle deeze blokken in de gedaante van ſterretjes of ſpitse takjes / t'eenemaal van een geſcheiden / geliĳk wijs men de ſtof-vezeltjes in 't ſchynfel van de Zon ziet zweven. Dit is 't wat men te Spitsbergen van de sneeuw heeft waargenomen; nu ſtaat noch in aanmerking te neemen / hoedanig ſich het ys in deeze Geweſten vaſt zet / weder onklaar / en plaats voor den dooztoot der Schepen maakt.

DERDE HOOFDTSTUK.

Van de geſteltheit van 't Ys omtrent Spitsbergen. Hoedanig men de Schepen in 't Ys beſtiert. Verſcheide Ysbergen en jaarlykſe verandering aangemerkt.

In de Maanden April en May / breekt het Weſt-ys en verſpreid ſich in Zee / van Jan Mayen Eiland af tot aan Spitsbergen, alwaar 't als dan noch vaſt legt. De plaats waar dit vaſte ys in Zee gevonden word / kan men aan de witachtige klaarheit van de lucht gewaar worden / want de sneeuw veroorzaakt zodanig een weerſchyn in de lucht / geliĳk wijs het verſchynfel van een groot vuur by nacht deeſelbe verwt; maar op een wyden aſtand ſchyn't ze blaauw of bruinachtig: echter heeft dit by 't gebroek ys geen plaats / ſchoon men 'er verſcheide kleine ys-Belden onder vind / die booz beemden der Zeehonden of Robben verſtrekken. Dooz 't aanſlaan van 't zeewater tegen deeze kleine ys-Blokken en Belden / komen 'er zeer vrynde en zeldſaame gedaantens uit voort; verbeelden de hier Bergen en Rotzen / daar Corals en Kapellen / gints alle ſoorten

De geſteltheit van 't Ys omtrent Spitsbergen beſchreeven.

ten van Dieren enz. Deze *W*svelden leggen somtids dieper onder water / dan datze in Zee boven water uitsieken.

Dit *W*s is blaauwberwig / en wel iets doofschynend / maar zeer hard / zulks men moeite heeft om het te breeken. Om en dooz dit *W*s zweren de Schepen / tot ze grooter *W*svelden vinden / vermits de kleine *W*svokken hen gebaarligher zyn / wanneer 't sterck begint te waapen / want alsdan bonzen ze geweldig op de schepen aan / waar dooz somtids meening schip vergaat. Wanneer men zich uit deese *W*svokken siet cered / maakt men weder zeil / en bind een tarmelijke *W*svok achter aan 't schip vast / om het achter naa te doen slerpen / en zulks / om geen klein zeil te maaken / 't schip in zyn vaart te lichter te konnen stuiten / en om tegen geen aankomend *W*sveld schelleijck aan te stooten.

't Staat den Commandeurs vry in 't *W*s te loopen / wanneer zy 't noodig vinden / vermits gemeenlijk in 't Dooz;aar veel visch in 't West-*W*s gezien word; maar zy schroomen 'er echter vooz / wanneer 't duister / nebelachtig of windig weer is / dat veeltids in dit Zaalsoen te verwachten staat. Ook zyn de *W*svchotzen / vlarben en *W*svokken noch zodanig giuts en herwaarts / dat men genoege te doen heeft om de schepen buiten gebaar te houden. Als men dan eenige mijlen in 't *W*s zeilt heeft / vind men 'er grooter *W*svelden / en om de West noch grooter dan by Spitsbergen, die zodanig besneeuw zyn / datze niet konnen betreden worden; alsdan maakt men de schepen met groote *W*svaaken / van hecht en sterck touw verzen / aan deese *W*s-*W*svelden vast / en dus leggen ze als ten Anker.

Hoedanig de
scheepen in
't ys bestiert
worden.

In 't *W*s verneemt men weinig beweeging van de Zee / schoon 't ook stromen moogt; maar 't grootste gebaar is vooz de schepen / wanneer een grooter *W*sveld dan d'anderen / op de kleinder aandringen / en de kleine *W*svchotzen zoo veel te snelder voozt gestuurt worden / waar dooz men dan eindelijk alle openingen gestopt vind / en 't somtids gebeurt dat dus de schepen in 't *W*s bezet bliuen. Dit ongeval komt de schepen mede wel by stil en mooy weer over / nademaal de stroom of wind / wie van beiden de sterckste zyn / het *W*s zodanig opkruit / en tegen de schepen aanstouwt / datze in groot gebaar van te vergaan geraaken. De beste afweering vooz 't aandringend *W*s / is / dat men een gedoode *W*svvisch nevens 't schip houd; of dat men eenige binnen of staerten dezer *W*svissen om 't boozd der schepen hangt; waar dooz veele Schepen zich hier van bedienen / behouden zyn.

Deese *W*svokken op elkander geschoven / komen 'er somtids gantsche *W*svbergen uit voozt / die giuts en herwaarts in Zee zyn. Anderen / alhoewel groote *W*svelden / zyn van een vlakker gestalte / doch zoo niet / of ze zyn elders met heubelen bezet. Zoo verre men 't *W*s onder 't water beschouwen kan / is 't van een blaauwe verwe / en hoe dieper / woord men noch hoogblaauwer kleur gewaar. Deze kleur verandert echter naar de gedaante van de lucht; want / indien 't regent / word het

het
het
*W*s
*W*s
zou

eben
weeg
vlast
klein
ken
dan
aan
een
deloc

*W*s

verm
ging

byge

gen

noof

hoog

krac

Wet

valle

over

*W*sv

sten

benf

dig

groo

selv

ren

sten

na

do

en

het blaauw-bleeker van verwe; en dikmaals heeft men by duister weer het ys groenachtig gezien. 't Is te verwonderen dat men op de grootte Ijsvelden geen Ijsbergen blind / als wel elders. Mogelyk ontdoopt het Ijs van onderen / en wanneer men op des zelfs boozigheid acht geeft / zou men 't daar nit besluiten.

Man d' aller grootste Ijsvelden / legt men met de Schepen niet altoos eben veilig / vermits dezzen / door haar topde uitgestrektheid / en de beweegende stroom / mogelyk ook door d' allenks ronde afhellende oppervlakte der Zee / somtijds bzeeken / waar door dan de Schepen in geen klein gebaar raaken; want / wanneer deeze Ijsvelden scheuren en bzeeken / schieten d' afgezokte stukken van elkander / en veroorzaaken als dan zodanig een maaling / en draaping in Zee / eer ieder afgescheurt deel aan 't schokken geraakt / zich weder in rust vind / dat ze dikmaals met een geweldige kracht tegen de Schepen aanschooten / die ten minste redeloos maaken / of in den grond booren.

Onder 't Land verneemt men kleinere Ijsvelden / dan wel in Zee / vermits 'er geen ruimte t'ontwopen is / wanneer de Stroom een beweging onder 't zelve maakt / veroorzaakende aldaar meer bzeeking / en byzwoolge klein der Ijsbrokken. Echter worden 'er de grootste Ijsbergen gezien. Deeze sijn meest aan de kusten gehecht / en smelten byna nooit van onderen / want jaarlyks worden ze eer grooter / door d' aanhooging van sneeuw / regen en aanbiezing / zonder dat de Zon ooit krachtig genoeg is / deeze aanbiezing te hinderen. De verandering / het Meer onderheedig / doet telkens de verruw deezer Ijsbergen verwisselen / wier klooven en reeten de schoonste blaauwe kleur vertoonen. Somtijds vallen 'er afgescheurde brokken van in Zee / in dikte 't andere Ijs verre overtreffende. Rammerkelijk is 't / dat men in dusdanige afgezookte Ijsbrokken / wondere zeldzaamheden der natuur vind; men heeft 'er gezien die een kleine Kerck verbeelden / met Sullen ondersteunt / deuren en venstergaten verzien / waar aan verscheide Ijshegels hingen / en inwendig vertoonde ze schoon blaauw van verwe. Zodanig een Ijsbrok was grooter dan een Schip / en een weinig hooger dan 't achterdeel van 't zelve; maar hoe diep die onder water strekte / kon men niet bespeuren.

Verscheide andere gedaantens en verbeeldsels worden 'er van dit Ijs gezien / alle zeldzaam te beschouwen.

Spitsbergen is dan meest van allermegen in 't Ijs bezet / en zulks naar de gelegentheit der Winden / die het telkens van en naar de wal doen drijven / komende dus van Jan Mayen Eiland, Oud Groenland, en Nova Zembla afzakken.

Jaarlyke
verandering
en vergroo-
ting der Ts-
bergen.

VIERDE HOOFDTSTUK.

Spitsbergen eertyds een Vischryk Gewest; als mede Jan Mayen Eiland. Onderscheide soorten van Visschen aangemerkt, en de geteltheit der Walvisschen beschreeven. De Kusten, Bayen en strekking van Jan Mayen Eiland beschreeven.

Omtrent Spitsbergen eertyds veel Walvisschen gevoudeu.

Onderscheidene loorten aangemerkt en verwaarts zy zich voornamentlyk onthouden.

De reden hier van ondersocht.

Natuurlyke geteltheit der Walvisschen aangemerkt;

Die de Warme Gewesten oncgien zy u.

Onthielden zich meest omtrent Spitsbergen en 't Jan Mayen Eiland.

Omtrent deeze beschreebe Landstreek / of dit Eiland / onthouden zich veele Walvisschen / Eilandsche Visschen genoemt / tot onderscheiding van de Noordnapers / Dinvisschen / Porvisschen enz. die zich Zuydelphier vinden laaten / en op andere plaatsen moeten woerden gezocht; gelykherwys men de Dinken en Lecuwerken / die op vliegen en woymtjes aazen / niet dan in Weland of op de Heide moet zoeken / en gelyk men den Reiger op aal aazende / aan de Gevers der Rivieren / Meeren en elders daar zich de aal onthoud moet naspreuen. Om dit onderscheid van aal is 't / dat de Eilandsche Visschen zich voornamentlyk in Groenland / omtrent Spitsbergen en Jan Mayen Eiland onthouden; en d'anderen / om dat ze op lets anders aazen / niet zoo zeer aan deeze plaatsen verbonden sijn / maar elders hun Doedzel vinden / zelfs de Noord-Zee tot in de Spaansche Zee doozruisfende.

De reden hier van is tweederlei: eerstelijc / heeft den Schepper dooz middel van zijne natuurljke Wer / albaar veel meerder aal dan op andere plaatsen bereid; ten tweeden / laat de gesteltheit humner zwaare en vette lichaamen geen warmer Gewest toe / vermits ze zeer heet van natuur en hitzig van bloed sijn / zulks dat ze in warmer Gewesten / waar zy niet genoegzaam uitwendig verkoelt wierden / dooz hun mals en overbloedig bet / van wegens de groote hitte zoo in als uitwendig / bynaa van binnen souden versmelten / want in Groenland laaten ze in 't zweenen een geheele vette streek naa in Zee; wat zou 'er niet gebeuren / wanneer de Spaansche Zon eens op hun breedten rug scheen?

In zeeher opzicht is 't dan / dat de gesteltheit der Eilandsche Walvisschen geen warmer Gewest verdraagen kan / maar wel derze die men dooz Walvisschen neemt / en zich niet alleen omtrent Hsland / Wicland / Schotland / de Noordhaap en elders laaten zien / maar ook somtijds naab Spanje en Portugaal onthouden.

De Eilandsche Walvisschen / en die deeze naam alleen voeren mogen / wierden in den aanvang en d'opkomst der Visschery / zeer veel omtrent Spitsbergen en Jan Mayen Eiland gevangen. Dit laatste Eiland / naar des Ontdekkers naam genoemt / alhoewel klein van omtrek / wierd in den Jaare 1611. 't allereerst bevaaren; het strekt zich van 't Zuid-Westen naat

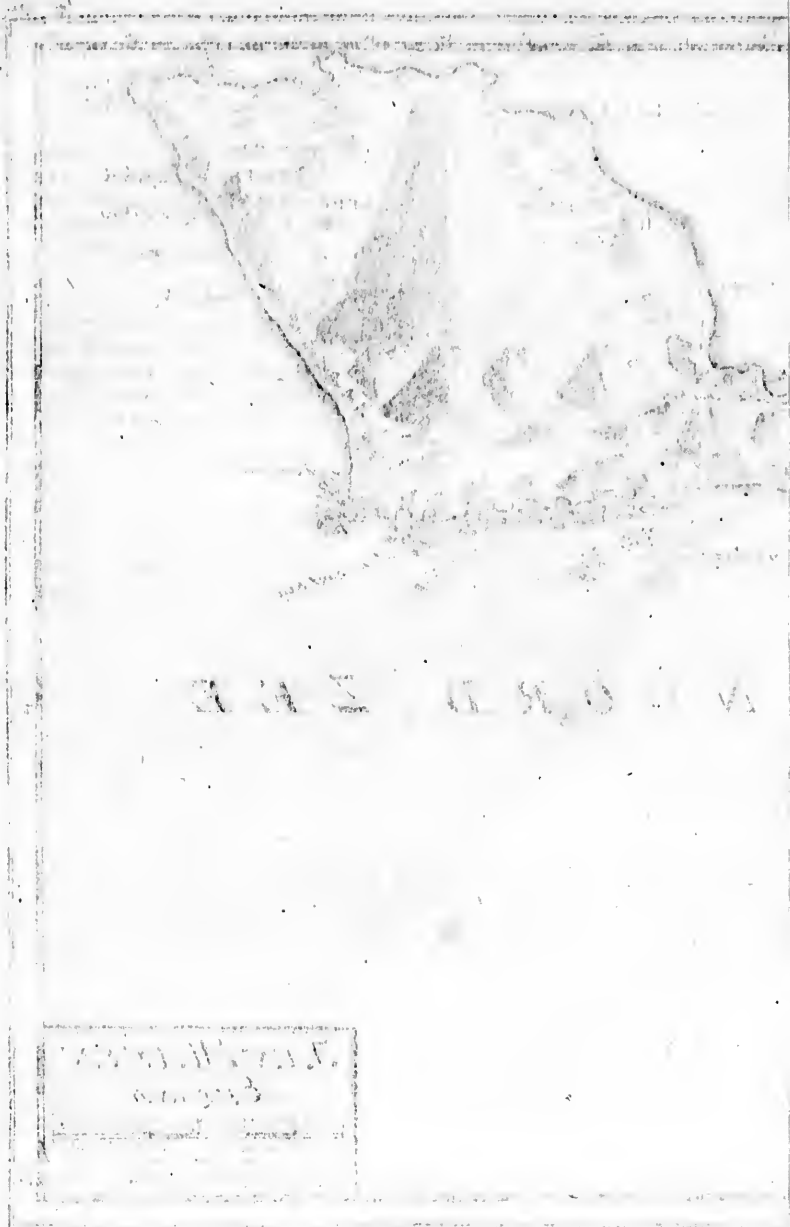
Mayen
rkt,
e

houden
onder-
h Zui-
zocht;
wozmt-
gelyk
Ndee-
ouder-
tlyh in
en; en
n deze
elsg de

r dooz
op an-
ate en
n na-
waac
o bet-
pynaa
wem-
uren/

Wal-
men
land/
tyds

ngen/
trent
naac
ed in
esten
naac

naar
't m
woy
trem
1633
sten
Com
men
toen
Eila
deele
ten
te ve
acht
scher
Zaa
deng
weel
beze
berd
zond
't en
pass
land
pen
zaak
boor
len/
Dlo
den
gelv
kllir
get
een
de
dek
ste
28
2

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery. 79

naar't Noord-Oosten in lengte uit / is van weinich bjeete / zulks 'er in 't midden maar een kleine afstand van d'eene ter andere kust gevonden woord / en 't is ten Noorden van F. ^{Wegen} op 74 graden bjeete / omtrent de kust van Groenland gelegen. ^{Eertyds een groote Visschery aan dit Eiland geweest.} Certpds / van den Jaare 1611. tot 1633. is 'er een zeer voordeelige Visschery geweest / vermits 'er in den eersten aanvang de Walvisschvangst wel slaagde ; want Thunis Baltisz., 1693. Commandeur Zorgdragers Stuurman geweest / heeft hem verhaalt / naamtelijk : dat zijn Vader Willem Ys , Commandeur in dienst van de toenmaals Gyoenlandsche Maatschappij / in een Jaar van Jan Mayen Eiland heeft gehaalt / en in twee togten gelaaden / omtrent 2000. Quartaalen traan ; maar sedert de Walvisschen deeze kust verlieten / en meer ten Noorden weeten / is men genoodzaakt gewoorden / dit Eiland weder te verlaaten / om de Visschery / die hier te niet liep / tot in Groenland te achtervolgen. By erbaarentheit heeft men ondervonden / dat de Walvisschen het gebaar allenks gewaar wierden / als ze dooz hunne Dervolgetz Jaarlyks uitstonden / zulks ze dan telkens verwisseling van andere havens en Wapen zochten / en eindelijk van daar naar andere Gewesten weeten.

De Westkust van dit Eiland is in 't Doozjaar 300 zeer niet met ^{De Kusten van Jan Maljen Eiland beschreeven.} Hs bezet / dan de Noordkust / die zich met een Kaap achter den Beerenberg verder in zee uitstrekt. Zeker is 't dat deeze kust 't gantsche Jaar nooit zonder Hs is / dat zich meer dan 10 Mylen in Zee uitstrekt ; Dus is 't 'er in 't boozjaar wegens deeze bezetting van 't Hs / onmooglijk te passeeren. Dit is de reden / waarom men zich wachten moet / die Eiland aan d' Oostkust aan te doen / en niet dan aan de Westkust aanloopen / om 'er sijn verblijf geduurende de Visschery te neemen.

Andien men by geval aan d' Oostkust aangquam / was men genoodzaakt weder ten Noorden van 't Eiland te keeren / dat hen niet alleen booz geweldige Winden bloot stellen zou / die over den Beerenberg vlieten / maar ook in gebaar van 't dyvende Hs bjeengen ; vermits 'er de Bloed van 't Zuiden naar 't Noorden stroomt / en d' Eb van 't Noorden naar 't Zuiden.

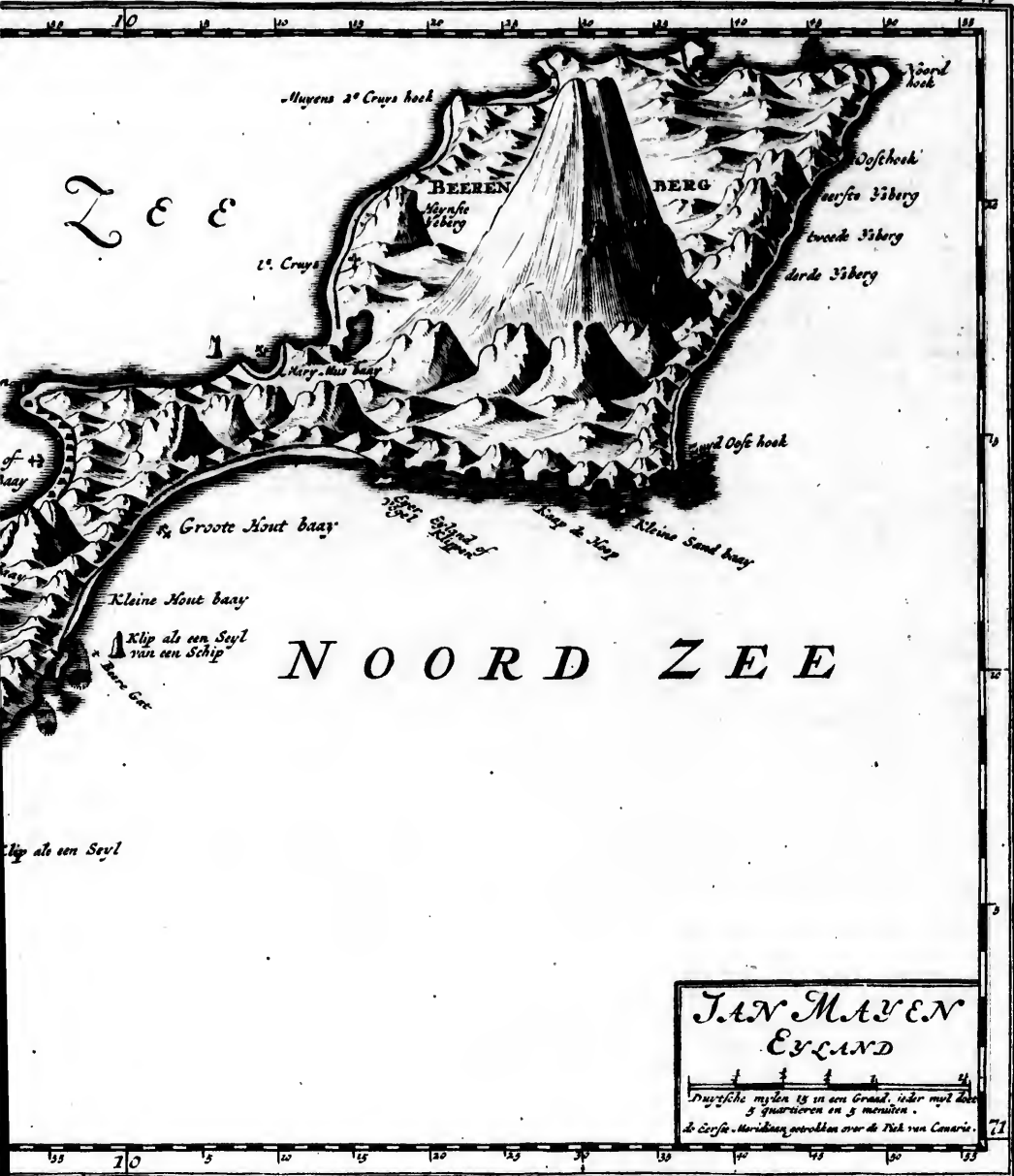
Van 't Noorden van 't Eiland vertoont zich de Beerenberg van een ^{Als mede de Beerenberg.} geweldige hoogte / en ze is 300 spyl / dat onmogelijk des zelfs top te beklommen is. Deezen Berg wierd Beerenberg genoemd / wegens 't groot getal Beeren dat 'er zich somtpds onthielden / en beslaat deezen Berg eene Landstreek tusschen de gantsche Oost-en West-Kust gelegen ; maar de Noordkust heeft een kleine en vlakker ruimte / tot aan de Zee. Deeze Berg is 300 hoog / dat men die 30 Mylen in Zee ontdekt.

Wat aangaat de strekking der kust ; de Noordhoek is de Noorderlykste uithoek / en de Oosthoek de Oostelykste. De Ysberg bestaat uit drie Berge / of liever groote Sneeuwwoopen die behooren sijn / en dooz de Zon ondooit / van den Beerenberg astollen / maar wanneer de Zon ver-

Fig: 79.
Noord
hoek
70
71
72
73
N
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

NOORD ZEE

Z E E

Mijens 2° Cruys hoek

Noord hoek

BEEREN BERG

Oosthoek

Norste Siberg

oerfte Siberg

2° Cruys

tweede Siberg

derde Siberg

Mijens 1° Cruys

2 Oost hoek

Grootte Hout baay

Signal of

Koop & Jong

Kleine Sand baay

Kleine Hout baay

Klip als een Seyl van een Schip

N O O R D Z E E

JAN MAYEN EYLAND

Duytsche mylen 15 in een Graad, ieder myl 2000 5 quartieren en 5 minuten.
de Geog. Meridianen getrokken over de Piek van Canaris.

vertrekt / weder tot zodanige hoopen vlyzen. Dervolgens is 'er de Zuid-Oosthoek. Van dezen Hoek strekt de Kust van 't Oosten naar 't Westen / tot aan een klein Eilandje / en wend zich vervolgens van 't Westen naar 't Zuiden. Alhier is de Kust 300 spj / dat ze onnoooglijk is aan te doen / maar op een andere plaats is ze vlak / en gemaylijk om 'er aan te landen. Dooz de kleine Zand-Bay en Eyerland, waar zich veel Vogels op en in de Rotsen onthouden / is omtrent een mijsketschoot van de wal / in Zee een diepte van 60 Dabemen / en een weinig verder vindmen geen grond. Op de groote Hout-Bay, dus genoemd / wegens de verrotte Houtstapels daar gebonden / is 't Eiland op 't aller smalkst; daar syn Bergen / doch niet zeer spj / die men van d'eene ter andere Kust beklimmen kan. Doozts hoimt men aan de kleine Hout-Bay, Engelsche Bay en verscheide anderen / waar aan de Hollanders vervolgens namen gaven; en in 't derde Deel zal getoont worden / hoedanig de Diffscherp hier en te Spitsbergen eertpds in zwang ging.

Wat voordeel nu deze reeds beschreeve ontdekkingen hebben toegebragt / alhoewel die / gelyk getoont is / tot een ander oogmerk waert ondernomen / waar uit toen vervolgens zodanig een handel is ontsproten / dat 'er jaarlyks gantsche Dloten wierden uitgerust / en een zeer voordeelige Diffscherp is uit ontstaan. Eer we dan tot de Beschryving van den opkomst derzer Diffscherp overgaan / zullentwe vooraf eens beschouwen / wat soort van Dissen deze Diffscherp 't voordeeligste syn geweest / en waar op noch heden de Groenlandsvaarders werden uitgerust.

V Y F D E H O O F D T S T U K.

Veelderly soorten van Walvissen, volgens de gedachten van verscheide Schryvers. De Eilandsche Walvissen worden in de Visschery voornamentlyk gezocht; hunne gestalte beschreeven. A. van Leeuwenhoeks aanmerking, over 't Oog van den Walvisch en wat verder daar by waargenomen. Voortteeling der Walvisschen, en hoe; verder de aart, krachten en 't lang leeven deezer Visschen aangemerkt.

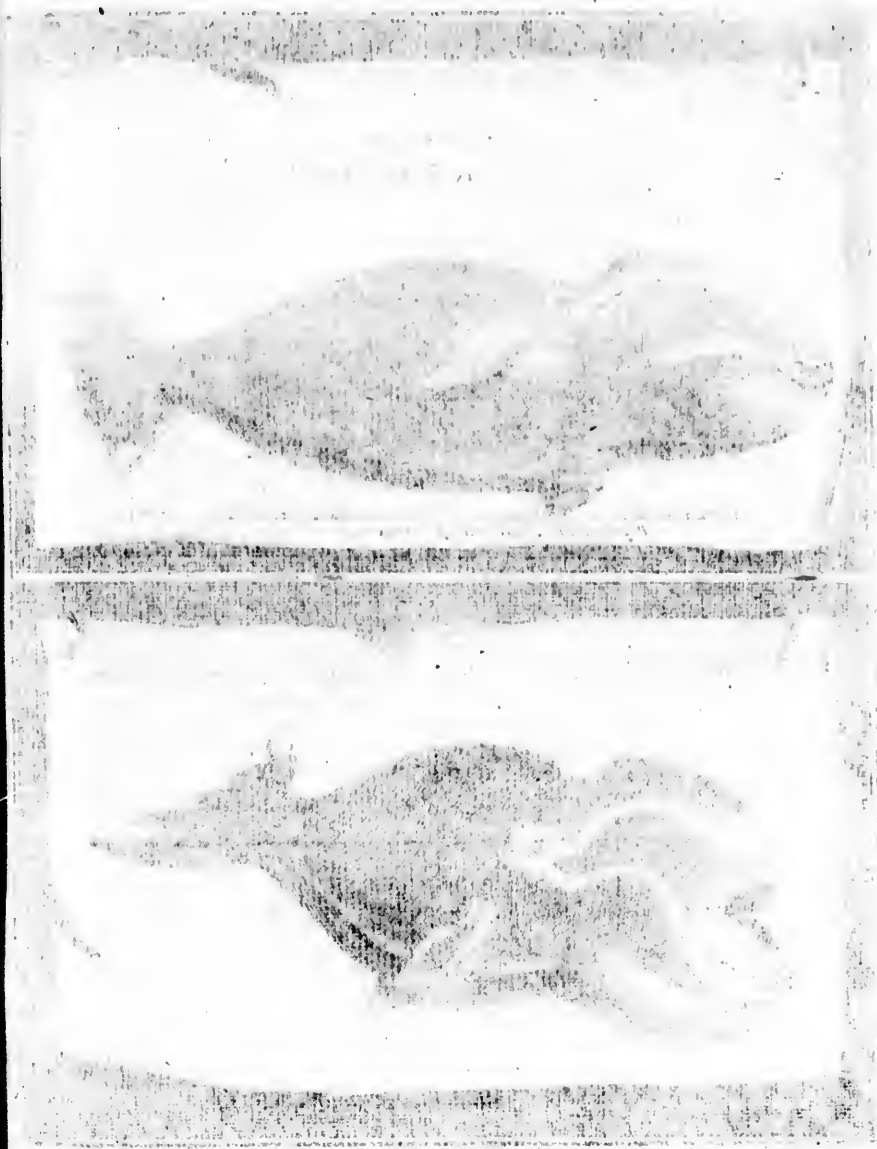
Verfchil onder de Schryvers, aangaande de Walvissen aangemerkt, **D**e Schryvers die aangaande de Walvissen geschreeven hebben / sijn niet van eenerlei meening; Enigen stellen tienderlei soorten; Bartholini en Wormius begroeten ze op twee en twintig / gevede die alle byzondere naamen / en zulks wegens hunne kleuren / Dinnen / Tandden / Baarden / enz. Rondelet, Bellon, Schoonveld, Faber, Clusius en

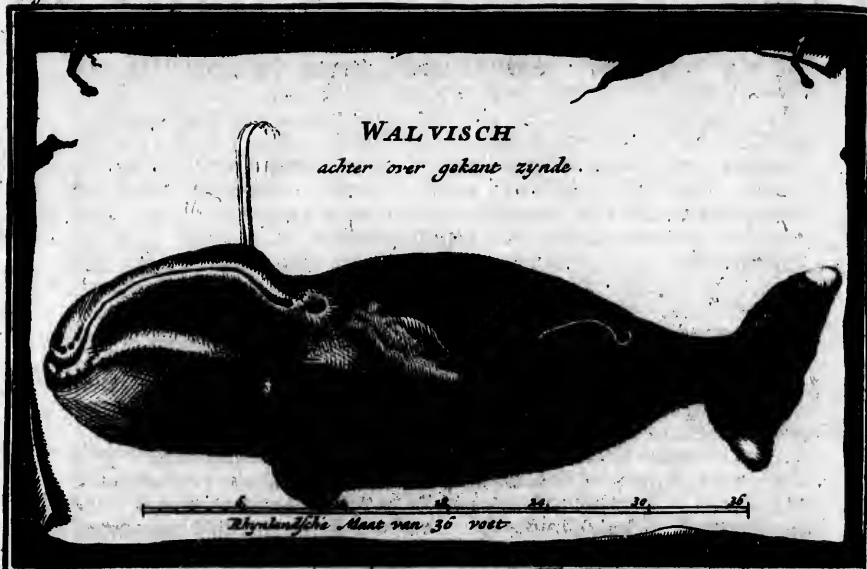
'er de
naar
van 't
oglijk
ahlyk
waar
nuss-
i wei-
noemt/
't aller-
ne ter
Hout-
g ver-
joeda-

toege-
waeren
tspoo-
en seer
pping
ig be-
ste zyn
gerust.

n van
rden
pe-
g

bben/
pyten;
de die
Tan-
lusius
en

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

81

en Tulpius, noemen 'er gesaamenlijk zes of zeven soorten op / te weeten:

Balena Vulgaris,	- - - -	Wintvisch.
Balena Vera,	- - - -	Walvisch.
Balena Orca vel Dantata,	- - - -	Zwaard-Zaag- of Tand-Visch.
Physter,	- - - -	Hoozthaper.
Cete,	- - - -	Dotvisch.
Narwal,	- - - -	Eenhoozn of Hooznvisch.

Woe 't hier mede 3p / men vind in de Transactions Philosophique, een redeneering over de Walvischen / dooz Thomas Sibald gedaan; en men is van gedachten / dat deeze Scheyper naaukeuriger dan anderen over dit onderwerp is geweest / nademaal hy de gelegenheit had / de gestelt-heit dezzer Zeedieren / op de Schotze Kusten met alle oplettenheit t'on-derzoeken.

De voornaamste Walvischen waar op de Groenlandschaarders wo- den uitgerust / 3yn d' Eilandsche Visschen / die eertjds in en omtrent de Wapen van Spitsbergen, en Jan Mayen Eiland veel gevangen wier- den; waacoom men ze ook Eilandsche Visschen noemt. Men onder- scheid ze voornamentlijk van andere Visschen / 't 3p dooz hunne Wint- nen / of kaaken die tandeloos sijn / in welker plaats 3p lange / zwarte en brede / doch allenks smal toeloopende hooznachtige roeden hebben / wiens dunste eindens met een haitachtige stoffe bewossen / den gant- schen muil tot in de keel beslaan / en gemeenlijk Baarden genoemt wo- den. Dooz de Wintvischen worden ze onderscheiden / dewil die een groote Wint op den rug hebben / en de Walvischen geen; Maar deeze heeft 'er achter de oogen twee / geveennaatigt naar de groote van 't ligchaam / en obetrokken van een dikke / zwarte huid / zeer fraap gemarmert met witte streepen / als ook de staart. Deeze gemarmerde stree- pen schijnen als aderen dooz de dikke huid / eenige wit / andere geel / dat een aangenaam gezicht geeft. Wanneer men de binnen uitspjd / vind- men onder de dikke huid / beenderen naar een hand met uitgestrekte vin- geren gelykende. Van geen meer dan deeze twee Binnen is de Wal- visch verzien / die hem dooz tiemen dienen / gelyktoes men een Sloep voortroeft. De staart dezzer Vissch staat niet als van andere Visschen oberend / maar legt bjeet uitgestrekt / gelyk die der Wintvischen / Putz- koppen of Dorvischen / Compnen en anderen van dien aart; gemeen- lijk is ze van dyle tot vier vademen bjeet.

't Hoofd dezzer Vissch maakt een derde deel van 't gantsche ligchaam uit; booz aan de lippen van den muil / zoo wel beneden als boven / zitten korte hairen. Deze lippen sijn glad / wat rond geboogen / en ein- digen achter d' oogen / eben booz de Binnen. Boven de gebooge boben- lip 3yn zwarte streepen / sommige donker bruin / insgelyk als de lip-
pen

Eilandsche
Walvischen
de voor-
naamste,
waar op de
Groenland-
sche Vissche-
ry toelagt,
die beschree-
ven worden.

pen geboogen / maakende een vierde van een kring / die in elkander sluten. In deze bovenlip zitten de Baarden / die hysp / zwart en ook wel geelachtig zyn / met bonte streepen verzelt / gelijk die der Dinvisschen. Enige Walvisschen hebben blaauwe / ook wel licht blaauwe Baarden / die men oordeelt van jonge Disschen te zyn. Dooz aan d'onderlip is een holte / daar de bovenlip in sluit ; men acht dat de Dvsch dooz deese holligheit / het water / dat ze gewoon is uit te werpen / in de haaken trekt. Inwendig in de haaken zyn de Baarden tuig / en gelphzaam met paardehair bewossen / en zulks aan weersijde van de tong / als die der Dinvisschen. Enige Baarden zyn geboogen / yelk een Sabel of Zwaard / anderen min of meer / halve maans gewijs gekromt. De kleinste Baarden zitten vooz in den muil of achter naar de keel / maar in 't midden zyn de bjeedste en langste / somtyds van twee badern lengte / waar uit de groote van zodanig een Zeedier kan geoordelt worden. Aan weersjyden zitten 'er gemeenlyk twee hondert en vyftig Baarden / maakende te samen vyf hondert uit / die alle behalven die noch kleinder zyn / en men zitten laat / i. gesneden worden. Deese Baarden zitten in een bjeede ry aan elkanderen / inwendig een weinig geboogen / en halve maansgewyze geschikt. 't Bjeeds zyn de Baarden naar de bovenlip of kaak / en is aan des zelfs wortel met harde en taape zenuwen bewassen. Beneden aan den wortel dezer Baarden / zitten noch eenige kleine Baartjes / d'een grooter als d'ander. Onder zyn de Baarden smal en spits / als mede ruighartig / om de tong niet te beschavigen. Bjeeder hier van zal ons de Commandeur Zorgdrager als ooggetuige vervolgens bericht geeven.

Het benedendeel van de haaken is in de Walvisschen gemeenlyk wit. De tong legt tusschen de Baarden in / en is aan de onderste kaak vast ; ze is zeer groot / witschtig ter zjyden met zwarte vlakken. Zy bestaat uit een werke vette en sponsachtige stoffe / die zich bezwaarlyk snyden laat ; dieshalven word ze dooz de Speksnyders weggevozen / verstrekkende den Zwaardvisschen vooz een greegig aas ; want men meent dat deese Dvsch / de Walvisschen alleen om hunne tong beoozlogen.

Boven op 't Hoofd van den Walvisch is een verheevenheit of bult / als mede by de Gogen en Dinnen ; in welker boven bult op 't Hoofd / twee Spuit- of Blaas-gaten zyn / beiden tegen elkander over / zodanig geboogen en gekromt / gelyk het doozgesneden toongat van een vool. Uit deese Gaten / blaast de Dvsch met een geweldig gedruis veel water ; welk gerucht van dit water blaazen / een Mpl verre kan gehoort worden / indien de mist of een nevelachtige lucht / belet de Dvsch te zien. Allersterkt blaast de Walvisch water uit / wanneer hy zich gewont voert / welk geruisch by dat der Golven in een zwaarer Storm kan vergeleken worden. Achter deese bult is de Walvisch wat meer ingebogen als de Dinvisch / maar om ze in hunnen loop t'onderscheiden / dient op de Dv gelet te worden ; die de Dinvisch boven op den rug uitstreekt.

Tus-

Walvisch-
baarden, ho-
danig in de
Kaaken des
Walvisch zyn
geschikt.

Tusschen de bult en de Dinnen heeft de Walvisch zyne oogen / die niet groeter dan van een og zyn / en met wenkbrauwen bezien. De inwendige oogappel of de kristalpine onttrek is niet groeter dan eene eet / maar helder en wit / en doozichtig als kristal. Deze Walvisch Oogen staan zeer laag in 't hoofd / en bijna ten einde der bovenlip. 't Lust ons het onderzoek / van den doozichtigen beschouwer; A: van Leeuwenhœek, over 't Oog der Walvissen den Lezer voor te stellen; zeggende in zyn vierde Brieif der Zendszieden: „ De Commandeur Izaak van Krimpen, brengt my een Oog van een Walvisch / in handewijn leggende; dit Oog had geen klotsche ronte / want zyn grootste Ag was 2½ duim / en d' andere 2½ duim. De klootbult van 't Hoornvlies / daer 't gezicht wierd ontfangen / was d' Ag 2½ duim. 't Kristalpine Bogt / had geen klotsche ronte / gelijk wy in de Visschen zien / maar 't was aan d' eene zide een weinig platachtig / en zyn Ag was ½ van een duim; wanneer ik deeze Ag onderzocht / die naa de boozwerpen lag gestrekt / bevond ik ze zeer naa ½ duim te zyn.

„ De gemeene holte / daer 't Kristalpine bocht in op geslooten lag / was in zyn Diameter zeer naa 2 duim; en d' omleggende zeer vaste en sterke stoffe / was 300 sterk / dat ik moeit hadde / om de zelve met een scharp mesje te dooznijden. Uit welke waarneming ik in gedaen nam / of deeze dikke en sterke stoffe / waar in het Kristalpine bocht op geslooten legt / niet noodzaaklijk 300 sterk moest wezen / om dat de Walvissen wel 300 diep in 't water zinken / dat 14 lpen / ieder van 100 Vademen lang / en aan de zelve vast gemaakt / ten einde zyn / dooz welker diepte de perssing van 't water meer op den grond drukte / als booz den gemeenen man te gelooven is. Want stelt zijnde dat de grond van de Zee 1400 vademen diep is; en dat een vadem 6 voete inhoud / moet dan de Zee 8400 voeten diep wezen.

„ Bekent is 't dat een Cubic-voet gracht-water 67 ponden weegt / en dat het Zeewater noch zwaarder is / en 66½ pond weegen moet; maar genomen dat het maar 66 ponden weegt / komt dan 554400 ponden / waar mede ieder Cubicvoet van den grond der Zee / daer 't Water 8400 voeten hoog staat / gedrukt te worden.

„ Nu zegt my de voornoeinde van Krimpen, dat hy een Walvisch heeft opgewonden / die 14 lpen diep op een Bank in Zee gezonken lag; en dat dit zoude onmoglijk zyn geweest te doen / ten waare de lpen die aan de Walvisch vast was / boven de Harpoen met een slag of twee om den staart van de Walvisch was geslagen / en dat de zelve dus met den staart om hoog naar boven quam. Deze Walvisch was in 't eerst 300 zwaar op te winden / datmen ten minsten 6 Mannen om de Spil te draepen van nooden had / en men wel 5 uren werk hadde / eer de zelve boven was; doch wanneer men ze tot op een lpen naa boven had gewonden / quam ze bijna zonder arbeid boven.

't Oog van de Walvisch beschreeven.

Aanmerkingen door A: v: Leeuwenhœek hier over;

By welke gelegentheit de perssing van 't water word nagespeurt.

Een Walvisch diep in Zee gezonken, met wat moeite die opgewonden wierd.

„ ven. Daar op ik den Commandeur berichtte / dat zulkḡ geschiede
 „ dooz de mindere persing van 't water / en wegens het overbloeidig
 „ bet / waar mede de Walvisch is versien / welk bet lichter dan 't wa-
 „ ter is.

„ Bestelt zijnde / dat het Oog van den Walvisch / booz 300 verre
 „ het van 't Zeewater omvangen word / 6 vierkante duimen groot is /
 „ en 30 diep onder water / als hier booz is gezegt; 300 zal men mogen
 „ zeggen / dat zodanig een Oog een persing van 23100 ponden water
 „ word aangedaan; want 6 quadraat duimen zijn $\frac{1}{4}$ van een quadraat
 „ voet; $\frac{1}{4}$ van een quadraat voet / die van 554400 gedrukt word /
 „ word gedrukt van 23100 ponden.

Vaarom ia
 de Spaansche
 Zee met het
 loot geen
 grond te vin-
 den is.

„ Als wy nu weeten / dat op 6 quadraat duimen op den grond /
 „ daer de Zee 8400 boezen diep is / een zwaarte van 23100 ponden
 „ water staat / 300 hebben we ons niet te verwonderen / dat men in de
 „ Spaansche Zee geen grond werpt / want / doet het water op den
 „ grond 300 een groot geweld / als op de voozgaande diepte is gezegt /
 „ en dewyl wy stellen / dat op andere plaatsen de Zee wel achtmaal
 „ dieper is; 300 zal de grond van zodanig een Zee wel achtmaal 300 veel last
 „ lyden. Daar uit wy dan kunnen besluiten; dat zeeher gewigt / al
 „ was 't van loot / op den grond van zodanig een diepte niet kan zink-
 „ ken / en zulkḡ niet alleen om de groote persing / die het loot gevoelt;
 „ maar 't water preest noch veel meer op de lange lyn / die veel grooter
 „ ligchaam uitmaakt / als 't loot heeft / en welke lyn maar een weinig
 „ zwaarder is / dan 't water / dus het loot belet te zinken. Ook moe-
 „ ten we vast stellen / dat de Zee in den grooten Oceaan nooit stil staat /
 „ schoon men 'er geen stroom gewaar word; waar door dan 't loot in
 „ Zee gewoopen / schoon het recht naar den grond schyn te zinken /
 „ 300 zal 't echter dooz den stroom wegdryven / en de lyn een bogt kry-
 „ gen / die van Secunde tot Secunde zal toeneemen; en dus zal 't loot
 „ niet op den grond kunnen zinken.

Verdere aan
 merking
 over 't Wal-
 visch oog.

„ Het Kristalpine vocht van van 't Walvisch Oog / was zodanig tegen
 „ 't Hoornvlies geplaatst / dat het aldaar een kleine kloofschje hult had /
 „ 't geen my bzeemt booz quam / hebbende zulkḡ noch in Dieren noch
 „ in Disschen gezien. Ik snee het Hoornvlies ter groote van ruim een
 „ duim Diameters van 't oog / en dit booz een gedrelte laerende bzo-
 „ gen / snee ik 't selve met een schuinsche snee aanstikken / zulkḡ ik te
 „ beter soude ontdekken / hoe veel vliezen 'er wel op den anderen waren
 „ leggende / die 't Hoornvlies uitmaakten / en ik ten minsten wel 16
 „ of 18 bevond. Onder dit Hoornvlies lag een ander zwact vlies /
 „ gantsch geen doozschyntheit toelaatende / dan dooz een opening van
 „ een ovaal / dat booz 't Kristalpine vocht was geplaatst / en my bzeemt
 „ boozquam: welke ovaale opening / in der zelve lengte genomen / een
 „ halve duim was; en in de bzeete genomen / was 3e zeer naa 4 duim.

„ Dit

„ Mit welke waarneming ik dagt / of de Walvisch ook geen vermo-
gen had / om dit ovaal te verwyden en te vermaaten / om somtyds
wyder of scherper te zien. Verderg trachte ik het vlies / achter in 't
oog geleege / weg te neemen / om de gezichtzeniuwen te konnen zien /
die ik niet grooter dan van een **Og** vond: Maar wat mij vzeent
voorquam / was / dat omtrent het gemelde vlies / wel op 25 plaat-
sen / **Aderen** en **Zenuwen** waren gehecht / en zich in 't zenuw-
achtig deel uitstrekten / daar de gezichtzeniuw doozging ; die in
eenige 300 wpt waren / als gemeene spelben dik 3yn / en andere
kleinder. Dit is 't wat ik van 't **Og** van een Walvisch weet te
zeggen ; in dien ik een zodanig **Og** / eerst uit een Walvisch geno-
men / kon bekomen / twyfel ik niet / of wpt zouden meerder vergeno-
ging vinden.

De **Wannelpke Roede** der Walvischen / bestaat uit een sterke pees /
zeg / zven of agt voeten lang / naar evenmaatigheid der groote van 't
Zeedier. Dit geheime lid legt in een koocher beslooten / gelijc een mes
in de scheer / waar van men bynaa niets dan een klein gedeelte ziet. Het
Wouweipke Deel / heeft een gedaante gelijc vierboetige Dieren. Van
weersyde is 't van een verheeye bozt verzien / met toepels gelijc hoen-
uyers ; eenige deezer Bozsten 3yn wit / anderen met zwarte en blaau-
we plekken versiert: Wanneer ze geen songen draagen / noch hebben /
3yn de Bozsten zeer klein. Als ze zich met elkander vermengen / ste-
ken ze de hoosden boven water / dat met hunne natuur ook best over-
eenkomt / nademaal ze niet lang onder water konnen 3yn / of moeten
adem haalen / voornamentlijk in dus een verhitting van vermen-
ging.

Men acht dat ze teffens niet dan een of twee Jongen voort brengen /
en om haar jongen te vorden / heeft ze maar twee **Cepels** / waar uit
de jonge Walvischen welk ten voedzel zuigen / doch haar tyd van draagen
is noch onbekent. 't Walvisch Zaad / noch versch 3ynde / is gantsch
wit / en lymachtig / zulks men 't als heetlak / was of hars tot draaden
trekken kan. De **Sperma Ceti** is 'er niet uit te bekomen / dewyl het
eerlang bederft en stinkend word / wat middelen men tot de bewaaring
daar toe aantwend.

Dewyl het Walvisch vleesch noch der zelve deendeten van geen ge-
bruik is / waac alleen het **Spek** / zullen we 't eerste te beschypven oer-
sappen / en alken het laatste / als het waardigste / waarom ook
Walvischvangst geoeffent word / alhier verhandelen. Dit **Spek** zit
tusschen 't vlesch en de huid / en is op den rug / en onder aan de buik
omtreu zeg duim dik ; alhoewel 'er ook **Spek** gebonden word ter dikte
van twaalf duimen / want van een **Wim** uit een groote Walvisch gesne-
den / heft men wel een halve quardeel met **Spek** gevult. 't **Spek** van een
onderlip is somtyds meer dan eeneldik / en ooh het dikste dat aan de
Disch.

t Mannely-
ke lid van de
Walvisch be-
schreeven.

En heeda-
nig de voort-
ceeling ge-
schied.

Of van 't
Walvisch
zaad. **Sper-
ma Ceti** be-
komen is
onderzocht.

t Walvisch
despek be-
schreeven.

Difch te binden is. D' eene Walvisch bevind men better en spekachtiget dan d' andere; naa dat ze vet / groot en zwaar zyn / word mede het Spek dikker bevonden.

De dikste en sterkste zenuwen zyn in den staert dezer Difsch te binden / want hier mede moet hy zich keeren en wenden / gelijk een Schip dooz 't roer werd bestiert. De vinnen verstrekken hem vooz riemen / waar mede deeze Difsch / gelvenmaatigd naar zyn grootte / zeer snel voozt roepen kan. In 't zwemmen laat ze een lange streck in Zee achter zich / gelijk een Schip in 't snel voozzellen een groot jog van Water achterlaat.

Schuwachtigen aart der Walvischen aange-merkt,

En wat krachten zy kunnen aanwenden.

Deze groote Zeedieren zyn echter van een slaumoeiligen aart; want 300 dzaa de Walvischen een Sloep of Meisichen gewaar worden / bluchten ze en schieten onder 't water; maak in nood zich bevindende / toonen ze hunne overmaatige krachten / want al wat ze bereiken konnen / slaanze aan stukken / en indien een Sloep als dan wierd getroffen / geraakte die eerlang aan spaanderen. Dikmaals loopen ze met een lyn van enige hondert vademen voozt / en zulks snedder dan een zeland Schip.

In 't Doozjaar hebben de Walvischen hunnen loop naar 't Westen / hy Oud-Groenland en Jan Mayen Eyland; vervolgsen nemen ze dan hunne hoers Gostelyk by Spitsbergen. Wanneer deezyn niet meer vernomen worden / vertoonen zich de Winvischen. Deeze Winvischen zoeken moogelyk vooz hen een gemaatigder houde; want in de Maanden December en Januari vind men ze zelf in de Spaansche Zee / in Maart vooz de Straat van Gibraltar, en ook somtyds in de Middellandsche Zee.

Hoe krachtig de Walvischen zyn / toonen ze in 't slaan met hunnen staart; wanneer 'er een stozm te verwachten staat / als dan slaan ze 300 geweldig met den zelden ter zden uit / dat 'er 't Zee water van byuist. Als deeze Difsch dooz een Harpoen gewond is / en het zynen Dpand ontkomt / geneest deeze wonde zich zelden weer toe; als genoegzaam gebleeken is / aan de Difsch die eertyds gewond waren; ook bespeurt men aan deeze geheelde wonden / de littekenen die wit zyn.

De vatsch gedooide Walvischen sinnen eerlang / maar noch te meer / wanneer ze eenige dagen te booren gewond zyn geweest; als dan dypben ze 't hoogst op Zee / andere eerst gedooide / gelijk met het water / en sommige zinken / die dan niet zonder veel arbeid moeten opgewonden worden / reeds hier vooz getoont.

A: van Leeuwenhoeks gedachten, over 't lang leeven der Walvischen.

Hoe lang de Walvischen leeven / kan men niet zeker wooten; d' Meer Leeuwenhoek heeft 'er in zyn 24de Brief deeze gedachten van: „ Dp- „ ne gedachten laatende gaan over de hoegrootheid der Walvischen / die „ men in den begyne van de Walvischvangst pleeg te vangen / en de „ groote Difschbeenen / die men toen ten gedenkteken heeft opgehan- „ gen; 300 quam ny in gedachten / of zodanige groote Walvischen niet wel

„ wel duizend en meer Jaaren mogten oud zijn geweest : om dat het
 „ by my vast staat / dat de Dissen van geen Ouderdom sterben / na-
 „ demaal hunne beenderen zacht zijnde en blijvende / altoos kunnen uit-
 „ zetten / waar door ze grooter worden : Waar de Dieren / die op aarde
 „ leven / de verandering der lucht onderwerpen zijn / en waar door hun-
 „ ne beenderen syp worden ; en hard zijnde / de lichaamen in geen ver-
 „ der grootheit kunnen uitzetten.

Z E S D E H O O F D T S T U K .

Eilandsche Walvissen komen nooit om de Zuid ; reden hier van gegeven. 't Walvisch-aas beschreeven , dat veel omtrent Spitsbergen, Jan Mayen Eiland , op de Banken , in de Bayen en somtyds in diep water gevonden word ; en in welk grondgewas het voort teelt. Walvischbaarden wat dient die deeze Vissen wegens hun aas doen. Hoeveel Baarden ieder Visch uitlevert. De Maag der Walvissen , Walrussen en Robben onderzocht , en wat daar in gevonden is.

't **Z**in dan de Eilandsche Walvissen daar de Groenlandsche walvissen berg voornamelijk op uitgerust worden. Deze Dissen ho- begeeven men nooit zoo verre om de Zuid / waar van onzen Commandeur Zorg zich gemeen- drager nu / en in 't vervolg reden geeven zal. Maar die dus verre zich om de Zuid ; om de Zuid begeeven / syn gelijk gezegt is : Noordkapers / Dinvissen / Maar wel Noontkapers , Vin- Potvissen / enz. Van ieder deezer Dissen (zegt hy) zullen we kort- telck iets melden / vermits ze de Groenlandsche Dissen ernigzins raas- selen. De redenen / waarom deeze Dissen meer dan de Eilandsche Dis- selen om de Zuid topken / syn verscheiden : eerstelijc / is hun Spek zoo bet en mats niet / maar veel vaster en taaper als dat der Eilandsche Dis- selen / en insgelijks hun bloed niet zoo heet / dierhalven kunnen ze we- gens hunne kouder natuur / veel beter in een warmer Gewest leeden ; ten anderen / dat wel 't voornaamste is / zoo kunnen ze op geheel wat anders dan d' Eilandsche Dissen aazen.

Nademaal we hier van der Walvissen Aas gewag maaken / zal 't walvisch aas niet onvoeglijk syn / met een weinig omstandigheid / een kort verhaal beschreeven ; daar van te doen. Wat aangaat d' Eilandsche Dissen / als het voornaamste bestek van ons oogmerk ; deesen aazen op een zeer klein soort van Aas / waar van eenig langwerpig is / met kleine pootjes be- zien /

Hoodang
vet van aart.

zien / van kleur en gedaante eeringzins de kleine gekookte garnaaen ge-
lijck / doch zonder schobben of schaal / welck aas tusschen de vingers ge-
weeben / zacht en bet is / als oly of traan. Een ander soort / dat er
wel het overbloedigste gevonden word / en derhalven 't voornaamste
aas is / heeft een ronde gedaante / ter grootte van een graauwe ert / of
wel naar een spin gelykende / met d' oude en jonge spinnen in groote
verscheide / en is bylin van betwe gelyk de zwarte vlieg / hebbende
twee vinnetjes of kleine vleugeltjes / waar mede het zich in 't water be-
weegt / en 't is gelyk het ander aas / van een traage beweging / one-
venmaatig gelyk de beweging der Quallen / zulkz men 't niet de hand /
of met een hoogsuat uit Zee kan opscheypen. Dit aas is insgelyks bet /
zacht en zonder schobben of schaalachtige huld / en in de hand gewee-
ven mede als oly of traan. De beweging hier van is wel gelyk die
der Quallen / maar in stoffe veel vershillende / want de stoffe der Qual-
len spmachtig / en deeze t' eenemaal olyachtig is.

't Walvisch
aas veel om-
trent Jan
Mayen Eil-
land en
Spitsbergen
gevonden ;
Als mede
aan den
Zoom van
't Ya.

Deeze en meerderij soorten van klein Aas / worden 'er op sommi-
ge plaatsen in Groenland overbloedig in Zee gebonden / inzonderheit op
de Eyonden vooz Jan Mayen Eiland en Spitsbergen ; en wel voorna-
mentlyk in des zelfs Waapen / als mede op eenige plaatsen aan den
zoom van 't Hs / ook in 't selbe / en wel meest omtrent de Banken in
't Hs / zulkz dat somtyds aan de grondighheit of drabbigheit van 't wa-
ter kan gezien worden / of men zich op een Bank bevindt ; 't schijnt dat
de schuurting van Stroom en Hs over de Banken vallende / de grond
beroert.

Onthoud
zich voor-
namentlyk
op en om-
trent de Ban-
ken en Bai-
jen.

Bugdantig drabbig water bindende / hebben we op verscheide Jaa-
ren en tyden bevonden / het loot uitwerpende / eene diepte van 70. 80.
100. 120. en 140. Badamen min of meer / meest geelachtige asgraau-
we kleigrond / dooz ons van verscheide Jaaren in byleses betmaart /
waar in we de diepte / lengte en byete aangeteekent hadden ; doch deeze
Eyonden dooz 't verliesen van Scheepen weder verlooren / yn ze dus
weer by haare oude moeder geraakt. Hoe hooger dan de Banken lege
word / bind men 'er t' overbloediger aas / dat uit het grondgewas schijnt
voort te komen ; derhalven men in de Waapen / daar veelvuldiger grond-
gewas gebonden word / 't gemelde aas allermeest vind. Welck
kerwys het meeste kroos / meer in drooge dan in diepe stooten groeyt /
en in dit kroos meer ongedierte voort komt / dan daar 't niet gebonden
word. Echter gebeurt het veel in 't Hs / dat men 'er in blaauw en
kilaar water / daar een groote diepte is / mede dit aas vind / zulkz men
op eenige hondert badamen geen grond zou binden. Waarschynlyk is
't / dat dit aas aldaar niet word geteelt / maar dat het dooz den stroom
en 't Hs / over de Banken gewoepen / aldaar geveeben word.
Dit blykt te meer / om dat men 't in 't blaauw of diep water niet
dan somtyds en maar op eenige plaatsen vind / doch op de Banken en
in de Waapen altoos ; schoon dat 'er dooz den Stroom en 't Hs een
groot

Word ook
door Stroom
somyds in
diep water
gevonden.

groot gedeelte over de Banken weg dypft / 300 geeft echter het Grond-
gewas geduurig aas op / vermits de Baapen en Banken t'eene-
maal van 't zelve vervult zijn. Dit Grondgewas is veelderly / als
blykt / dooz 't optuynen der Ankers meegefleep / en dat inffelghs in
klaar water / met het oog op den grond kan befchouwt worden. Om
ons oogwit / het onderwojs in de Diffcherp aangaande / niet te leur te
stellen / zullen we van deeze gewaffen en meer andere diergelyke dingen
niet meer ophaalen / maar trachten ons boozgenome oogmerk te vol-
voeren.

Dat de Walviffch meer aan dit aas / en gevolgelgh meer aan deeze
plaatfen en oozden verbonden is / als de Dinviffch / Dorviffch / Noord-
haper / enz. ontfkaat dooz zyne groote dikte en zwaarte / zulks hy 300
fnel in beweging niet / als d' andere Diffchen is / en derhalven onbequaam
op 't snel bewegende aas te konnen aazen. Ook is deeze Diffch naau-
wer van keel / vermits de kleine haarden op 't einde van de tong t'eene-
nemaal tot in de keel fchynen te loopen / zulks ze den Spekfnyder naau-
lyphs / dan met groote moeiten / uitsnyden kan / en fomtyds een fluk
baar van in de keel moer laten zitten. In deeze gefeltheit / vermits
ze ook geen tanden heeft / is deeze overgroote Diffch onbequaam op een
groot en baflyphig aas te aazen / doch zeer natuurlyk en wel gefcha-
pen tot dit aas : indien ze ook met een fpijs-toelopende bek verzien
was / zou ze in 't minft niet bequaam ghy / dit aas te genieten / en het
overgroot ligchaam bezwaarlyk houwen verzaaden ; maar wel nu
het hoofd een derde deel van 't geheele ligchaam uitmaakt / en de
haarden eenigzins fchyn op en neer in den mond ftaan / of wel van 't neus-
been tot op de kaaken hangen / die / van een gemeene viffch van 50
Quardeelen / van 10 tot 12 voeten lang ghy / en dus mede / dewyl de
wyte van den mond evenlaattig wat der zelve diepte is.

Als deeze Diffch in een Sap komt / of over de Banken stormt / daar
dit aas dus veelvuldig gevonden word / dat 'er het water tot aan den
grond toe dabbig van is / en als dan zynen muil opent / 300 verftrekt
ze tot een grote fluk / daar huzenden teffens in gedangen worden ; zy
ne muil weer fluitende / heeft de natuur deeze haarden 300 dicht aan
weerzypden van den mond / als vifkuitwen aan elkander gevoegt / dat
'er het water alleen tuffchen de zelve kan doozftroomen / doch het ge-
melde aas weerhouden word. 't Is mede wel te bezoueden / dat deeze
haarden byzonder dicht moeten aan elkander gevoegt ghy / nademaal als
gezegd is / een gemeene Diffch van 50 quardeelen Spek / aan ieder zyde
van den mond omrent 150 Maatbaarden uitlevert / meer dan 6 voe-
ten lang / want Maatbaarden worden in den koophandel op 6 voet
gerekent / doch Onder-Maatbaarden telt men 2 booz een / of men
reekent 2 pond booz een. Van deeze kleine of Onder-Maatbaarden
achten we / dat ze aan ieder zyde / behalven de groote of Maatbaar-
den / een getal van 140 of 150 flukh uitleveren / loopende de ge-
ftrekt-

Veelerlel
Grondgewas
waar in dit
aas voork-
teelt.

De Walvis-
fchen onbe-
quaam op
iets anders
dan op dit
aas te aazen.
en waarom.

Walvisbaar-
den wat
dienft die
deeze Vis-
fchen doen
om hun aas
te nuttigen.

Hoe veel
baarden dee-
ze Viffchen
uitleveren.

Hoedanig zy
in den muil
der Walvis-
fchen

sen gestrekt
staan;

En waar toe
deezee baar-
den hen die-
nen.

strektheid dezer baarden / uit het midden van den mond / daar ze van
10 tot 12 voeten lang zijn / wederzpdg. booz naar den mond en ach-
ter naar den keel / zulks ze allenks korter worden / tot op de maac en
ondermaat / en dug vervolgens geheel te niet. Daarenboven zyn alle
de baarden binnensmonds ruigachtig en gelphzaam met hait bewossen /
dat alle de openingen die noch tusschen de baarden zoude konnen zyn /
zodanig bezet en doozblecht / dat ze genoegzaam tot een teemg verstre-
ken / waar dooz het water wel doozzpygen kan / maar 't gemelde aas /
hoe klein 't ook zy / weethouden word. Dit hait / dient ook tot besche-
ming der tong / zulks ze op de scherpe kanten der baarden niet gequest
worde / want het aas gevangen en gekleinst zijnde / slingert de Wisc
waarschynlyk zyne tong in den mond eens om / vermits 'er de tanden
ontbeeten / om op zodanig een aas te haaltwen of maalen / en ge-
maalen zynde dooz te zweigen ; en alsoo dit gemaale sap de traan ee-
nigzins gelijc is / schynt deezee visch gevolglijk niet dan traan te zyn-
ken / dat hem tot zyn eenigste voedzel verstrekt : wat wonder is 't dan dat
ze zoo ver word?

Des Schry-
vers onder-
zoek om 't
ervaaren van
wat stoffe de
Maag der
Walvischen
was voor-
zica,

Insgelyk
van Robben
en Walrus-
sen,

Welkes Zee-
dieren mede
op Visc aa-
zen,

Somtyds hebben we de Wisc op zy leggende / de zelve geopent /
om / indien 't mogelijc waat / zyne maag t' onderzoeken / maar 't ge-
darmte zoo dik als een mans arm / was ons te zeer in den weg /
zulks we dooz de kleine opening tusschen de ribben gemaakt / de maag
niet konden beschouwen / en ribben uit te snyden of een grooter opening
te maaken / liet het belang van de Wisc / en andere ongelegenthe-
den niet toe. Maar verscheidemaalen hebben we Robben en Walrus-
sen binnen 't Scheepzboozd geopent / en hunne maagen doozzocht /
doch nooit iets anders dan 't gemelde sap of sijn daer in gevonden /
naar het beschreeve aas gelijcende / wannec 't in de hand geweeven
word ; waer uit waarschynlyc blykt / dat deze Zeedieren in Groen-
land van 't zelve aas leven ; maar aan de Guts- en Dyzse Ellan-
den / daar zich ook Robben onthouden / aazen ze op Spiering / W-
ring / Schol of andere kleine Wisc / vermits ze dooz hunne tanden
daar toe bequaam zijn / om vastcr aas te genieten / en derhalven zal
men 'er mede iets anders in hunne maag vinden.

ZEVENDE HOOFDTSTUK.

't Gewest van de Noordkaper beschreeven, en waar op deeze Visch aaft. Noordkapers begeeven zich om de Zuid, en de Vinvisschen somtyds wel tot in de Middlandsche Zee; Ook zwerven ze mede wel omtrent Spitsbergen, en om wat reden. Vinvisschen beschreeven; waarom deeze Visch door de Groenlandsvaarders niet gezocht. De Noordkaper in diep water meest te vinden, en omtrent de Noortkaap, als ook omtrent Ysland. Plaatsverwisseling van de Noordkaper, aangewezen, en hoedanig deeze Visch zyn aas weet te vervolgen.

Om onze Hoofdzaak / de Visschery van d' Eilandsche Visschen waar op de Noordkapers aasen, aangemaakt. wat naader te komen; zullen we / tot geboeglyker gelegentheit van d' aangeroerde kleinder Zedieren / hier ter plaats een weinig afzien en met ons onderzoek in 't beschouwen der Noortkapers en Vindvisschen / overgaan. Wat de Noortkaper aandelangt / deeze Visch dyaagt dien naam niet te vergeest / gelijk ook mede de Eilandsche Visch niet oneigentlijk dien naam voert. Deeze Noortkaper / die zich veeltjds omtrent de Noortkaap en Ysland onthoud / als: zyn evengemaatigd Gewest zynde / nademaal 'er op deeze plaatsen overvloedig veel Haring / Spjot / Wpting en meer andere diergelyke kleine Visch te vinden is / behalven niet weinig Schelvisch en Kabeljau / zoo is 't waarfehprlyk dat de Noortkaper aan deeze Visch zyn aas vind; vermits zyne krachtiger snelheid van beweging / hem dies te meer bequaamheid daar toe geeft; waar uit ook te gelooven is / dat zyne heel ruimer moet wezen / en dat zich de baarden zoo diep tot in de heel niet uitstrekken / als wel die van d' Eilandsche Visch reeds beschreeven.

Dan een gestrande of gebange Noortkaper omtrent Hieland, verhaalt Meer dan: cent ton Haring in de Maag van een Noortkaper gevonden. Fredrik Martensz. in zyn Groenlands Journaal van den Jaare 1671. dat 'er meer dan een geheele ton Haring in zyn maag gebonden wierd. Deeze Visch is / gelijk gezegt zy / vaster van Spek / als d' Eilandsche Visschen / derhalven is 't met zyne natuurlyke geseltheit beter overeenkomende / om zich verder om de Zuid te begeeven. Insgelyks word de Vindvisch die noch veel vaster van Spek als de Noortkaper is / somtyds veel verder om de Zuid gezien. Dit word mede dooz den vooz Noortkapers begeeven 't zich om de Zuid. noemden Fredrik Martensz. als ooggetuige bevestigd / zulks hy in zelve Dagregister verhaalt / in den Jaare 1671. en 1672. Vindvisschen

Vliffischen
in de Spaan-
sche en Mid-
delandsche
Zeen ge-
zien.

in de Spaansche Zee gezien te hebben / en in 't Jaar daar aanvolgende in de Middellandsche Zee / by de Straat van Gibraltar Nademaal nu getoont is / dat zoo wel de Noortkaper als de Winvisch op teig anders aazen als d' Elandsche Disschen / zoo kan men genoegzaam begrippen / gelijk we van den Keizer en Leentich gezegt hebben / dat men plaats en gelegentheit moet acht slaan / zal men niet vrucht zynen arbeid zien gelukken.

's Schryvers
gedachten
dat zich de
Elandsche
Visch, noot-
omtrent Ys-
land of de
Noortkaper
vinden laar,
noch de
Noortkapers
voor Groen-
land.

Derhalven zyn wy van gedachten / dat zich d' Elandsche Dissch nooit dooz of omtrent Ysland en de Noortkaper vinden laat / noch de Noortkaper zich naar Groenland begeeft; immers wy hebben 't nooit gezien / noch ooit daar van gehoozt. Deze Disschen seymen om gewigtige redenen hun eigen Gewest niet te verlaaten; doch de Winvisch zweeft bynaa allerwegen / begeevende zich somtijds in 't Ijs / maar altemeerst omtrent Spitsbergen, en eenige mylen Zeewaarts nabij het Voorland, alwaar zich op de Banken veel Schelvis en Kabeljau onthoud / dooz ons zelf niet een tinne Haring vangen; dat 'er ooch Haring genoeg is te vinden / blykt by de graaten omtrent Vogelneften gevonden. Over zulks zyn dan onze gedachten / dat de Winvisch meer op dit aas derwaarts afkomt / als op het Walvisch aas / vernits men ze anders meer in 't Ijs / of onder 't Land en in de Waapen gewaar worden zou. Inggeliks verneemt men deze Dissch mede wel om de Oost; dieghalven zyn we van gedachten / dat waar zich de zelve onthoud / mede Haring en andere Dissch te vinden zy / want d' onderbinding leert / dat 'er veele Disschbanken omtrent Spitsbergen gevonden worden / en vernits deze Dissch zich alhier onthoud / worden we in onze gedachten te meer gevestigd. Doch / niet tegenstaande de Winvisch dooz zyne baarde mede bequaam is / op 't Walvisch aas te aazen / zoo zou het wel konnen zyn / dat hy by gelegentheit / zich aldaar bevindende / dit Inggeliks dee / maar vernits hy in 't Ijs / noch in 't Waigat of onder 't Land geen verblyf zoekt te neemen / zoo geeft de verkiezing van plaats (gelijk de Noortkaper) als mede de vastigheid van zyn Spek genoegzaam te kennen / dat het niet eenemaal van Walvisch aas is opgelegd.

Vliffischen
voeren om-
trent Spits-
bergen ge-
zien, en om
wat reden.

Onthouden
zich mede
om de Oost;

Deze Winvisch is in lengte de Walvisch gelijk / maar niet in dikte / nademaal de laatste wel drieemaal dikker is. Men kent deze Dissch aan zyne Binnen / die hem op den rug nabij den staert uitsteken; ook is de zelve Dissch veel krachtiger in 't water uit te blaazen / als de Walvisch. Zyn gebulke kop is doozgaans geklooft / en dooz dit gat is 't / waar dooz hy 't water dus geweldig uwervert. Deze buik is echtet zoo verheeven niet / dan die van de Walvisch / noch zyn rug zodaanig ingedoo-gen. De boven haak is mede als de Walvisch van Waarden verzien; zyne gestalte is verder lang / rond en smal.

Deel gevaarlijker is 't een Winvisch te vangen dan een Walvisch / vernits hy zich snelder beweegt. Geweldig slaat hy met den Staert en Win-nen / zulks dat men hem niet te naa moet komen; maar

maat

maar 't best kan men hem met leussen dooden. Wanneer zich deeze Wint-
disschen veel vertoonen / werden 'er geen Walvisschen meer bespeurt.

't Is dan om deeze reden dat de Wintvisch / wegens zyne vastigheid en
doztheit van 't speil / dooz de Groenlandsvaarders niet woord gezocht /
derhalven hen weinig daar aan gelegen legt / werwaarts hy zich ont-
houd; en om die reden zullen we van den zelven geen bzeeder beschryp-
ping doen: Maar nodiger is 't vooz hen te weeten / waar men de
Hooztkaper en Ellandsche Wisch zoeken moet / vermits de een op wa-
ring / en andere Wisch aast / en d'ander / alwaar 't gemelde Walvisch
aas woord gebonden.

Het Hooztkapers eigen en natuurlyk Gewest / is / als wereeds ge-
zeft hebben / omtrent Ysland en de Noortkaap; hiet vind hy zyn rechte
Waderland / hy heeft 'er zyne Drienden / Ouders / Moeder en kinde-
ren / en voornaamentlyk een goede gelegenheit tot zyn bestaan; Ook
is hy een zeer diepgaande Schip / en beducht vooz zynen byand ten
ploop te zullen woorden / wanneer hy gelpzaam als op 't water dypft /
dieg wil hy liever in ruim sop / en somtyds onder water zweven /
duiken / en den staert opsteeken / waar toe de Hooztzee onbequaam is;
derhalven hy wel tot aan Hirland naadert / maar de dzoogte van de
Hooztzee gewaar woordende / waarschynlyk weer te rug wylt.

Deeze te rugtogt / doet hy te liever / vermits hy zich als dan wat te
verre buiten zyn Gewest en Waderland bevind / waar buiten hy zich als
een Dzeemdeling niet lang kan ophouden / maar keert eerlang weer der-
waarts; wil men hem dan zien en bezoeken / zal men hem veeltyds /
(by gelpkens gesproken) 't huis vinden: Want behalven dat 'er eenen
overvloed van aas vooz hem te vinden is / zoo vind hy 'er ook beter
gelegenheit zich te bergen; De Islandsche en Hooztkaapsche Habens
zyn wyd en diep / zonder dwaalgronden / waar hy zonder eenig beletfel
genoegzaam uit en in komen kan: Daar in tegendeel de Habens in de
Hooztzee hem te eng vallen / saa zelf de Zee te naauw is / vindende
zich allertwegen aan laagerwal; want indien hy dooz stozt en stroom-
men naar de Engelsche / Driesehe / of Zutsche havens wierd gedreven
en gesteept / of dat hy in 't Texel of 't Wille verviel / of elders geneegen
was een reede te zoeken / dan zou hy genoegzaam verlegen zyn / en
over de gronden niet kunnen komen / vermits hem 't rechte vaerwater
te naau wierd / over al zou hy zynen neus stooten / en derhalven gelp-
zaam een gebange Man zyn / want hy zou zich zoo gemaklyk als een
Spiering of Carnael niet bergen kunnen. Dus is hy van natuur ge-
neeger de dzoogte t'ontwyken / en zal ook nooit / dan dooz dwaling
ontrent deeze Havens naaderen / vermits zyn eigen Gewest hem veel
voorzbeeliger is.

Hademaal het niet zoo zeer ons oogmerk is / een breed verhaal aan-
gaande de Hooztkaper te doen; hoe men dezelve in zyn Gewest en ver-
blypplaats moet aandoen; wat vooz gereedschappen men daar toe be-
31ge;

En worden
door de
Groenlands-
vaarders niet
bezoekt.

Waarde
Noortkaper
't meel te
vinden zyn.

Hoe zy zich
lieft in 't
diep water
onthouden.

zige; hoe te schieten / en geschooten zijnde / hoedanig daar mede om te gaan; ooh hoe men hem gebood hebbende behandelen zal / en wat dooz aart van Spek en Waarden hy uitlevert: Overmits onze eigenlyke Hoofzsaak alleen is / d' Eilandsche Wifch te bezitruwen / en wat diez aangaat ons voogwit zy; diechhalven zouden we / gelyk met de Windfich is geschied / mede afzietende van de Doozthaper scheiden; echter lust het ons / noch iets van dezelve aan te merken / te weeten: of hy van zyne Vrienden ooh gevoelig is / of een gevoelige bewustheit van de zelden hebben kan / of heeft.

Byzondere
aanmerkin-
gen van den
Schryver
over de
Noortka-
per.

Immers is 't met deeze Schepsels / naar onze gedachten / gelegen als met alle anderen / zulks het gemeene spreekwoord ten dien opzichte mede kan toegepast worden / dat is: dat 't geen allen by Bontekraffen vliegen / maact dat soort by soort op zich zels aangemerkt / by schoo- len zich onthouden; Want men bespeurt genoegzaam hoe alle Schepsen geneegen zyn / met groote genegtheit onderling te paaten / en met welk een liefde de Ouden aan de Jongen / en de Jongen aan de Ouden verlanocht zyn. Wat de Doozthaper aangaat / van deeze konnen we niet zoo veel ervarenheit niet spzecken / als wel van d' Eilandsche Wal- vifch / indien haar Jong gebangen word / ziet men de Moeder allerwe- gen om dit Jong zwerwen / en zodanig / dat ze haar zelve in gevaar stelt / en ooh somtyds in dit onzwerwen gebangen word / jaa 't is mede wel gebeurt / dat op deeze wyze het Waumentje zoo wel als 't Wyfje ge- bangen wierd.

Als mede
over de El-
landsche
Walvifch.

Deet aanmerkenswaardige dingen zullen ons in 't verhoeg van de Eilandsche Walvifchen voozhomen / wanneer ter gevoeglyker plaatze van de zelve gehandelt worden zal / om als dan te toonen / dat alle hun- ne doeningen niet enkelich by een spoozloos geval verricht worden / zulks men ze dan bezwaarsch zou konnen naspeuren; geenzins / ver- mits alles in een gevoeglyke order geschied.

Om dan onze gedachten noch niet t'eenemaal van den Doozthaper af te wenden / dunkt ons de zelve onder dit geval mede te konnen be- trekken; te weeten: dat hy niet alleen kennis van zyn Vaderland heeft / maar gelyk den Eilander / een greechtig gevoelen over zyne Vrienden hebben kan. Indien deeze Wifch zich dan eens buiten zyn gewest be- geeft / hebben we verscheide redenen aangeoont / waat dooz hy ge- noodzaakht word te rug te keeren; zoo dat / die hem 't zekierste vinden wil / moet hem in zyn eigen Gewest en Vaderland zoeken / te weeten: ontrent de Noortkaap, Hitland, Fero, Ysland en Jan Maijen Eiland.

De Noort-
kaper word
op veele
plaatzen ge-
vonden, doch
allemeest
ontrent de
Noortkaap,

De tyd om de Doozthaper op 't zekierste aan te treffen / nademaal hy zich in zoo een wyde uitgestrektheit van Zee onthoud / is echter on- bepaalt 't is immers waar dat Kraanen en Swaluwen hunnen tyd hebben / gelyk mede van de Keizer en Leeuw is gezegt / en van veel- erlep Vogelen en Dieren zou konnen gezegt worden: en men zou in dit

in
zeg
doe
wa
de
als
rui
gel
by
zhu
den
zull
hy
blig
hy
te
ker
zhu
Hit
Ys
en
zull
wa
Wif
de
sch
noe
en
De
een
O
en
de
vo
ge
ter
De
me
O
ben
ple
ful
D

in dit geval / dit mede van de Nooſtkaper kunnen aanmerken ; maar zeggen we / deeze Wiſch zal men / wanneer deeze tuſſchen ruimte dooſteevend woꝝd / ten allen tyden en op verſcheide plaatſen vinden ; waar van de reden iſ ; dat deeze Zee altooſ eenen overvloet van Haring / Makreel / Scheldwiſch en Habbellau verſchaft / en allerwegen als daar mede bezaalt iſ. Ook zullen 'er ongetuſſelt in deeze groote ruimte / gronden en Banken zyn / waat op deeze Wiſch en andere diergelliſke ſoozten in 't Gꝛondgewas komt aazen / en dierhalven zich op een byzondere wyſe aldaar onthouden / welke plaatſen / de Nooſtkaper / als zyn eigen Geweſt en Vaderland zynde / genoegzaam zal weeten te vinden ; echter zal hem de eene plaats veel beter dan d'ander gevallen / en zulks naar de ſoort van Wiſch / als 'er zich meest onthoud / en dus wil hy by afwiſſeling ſomtids wel van plaats veranderen / als vervolgens blijken zal ; dooꝝ welker verplaatsing zou men dan kunnen zeggen / dat hy / 't zy hier of elders en allerwegen in deeze gantsche ruimte / altooſ te vinden iſ. Doch wy achten / om de gemelde redenen / zyne zeeherſte plaats in deeze groote ruimte te wezen / daar de meeste Gronden zyn / te weeten ; onder de Wal en langs de Kuſten van Noorwegen, Hitland , Fero en Yſland ; en vermits de Kuſten van Noorwegen en Yſland , zich wyder dan d'andere gemelde uitſtrekken / zoo veel te meer en grooter moeten ook de Gꝛonden en Banken zyn / en zoo veel te meer zullen 'er ook Gꝛondgewaſſen gebonden woꝝden ; in welker Gꝛondgewaſſen dan den groei van 't aas zyn moet / en dus naar 't aas de Wiſch en vervolgens de dooꝝtceeling der Wiſch daar uit volgt / waar naa de Nooſtkaper zyne begeerte ſtrekt. Nademaal nu Yſland allerwegen van ſchoone groote Banken iſ verzien / en ook de grondigſte van al de dooꝝnoemde plaatſen / zoo zyn deeze Gꝛonden dooꝝ hem wel de geballigſte / en by gevolge de zeeherſte plaatſen om hem te vinden.

Schoon 't nu geviel dat Yſland dooꝝ sterke Doꝝt en langduurige dooꝝdelijke Winden / met het Groenlands Hg wierd bezet / en dijs in een koude Zomer lang bezet bleef / dooꝝ welke bezetting de Banken en Gꝛonden de warmte der Zon dervende / den groei van 't Gꝛondgewas en aas wierd belet / zulks de Wiſch zyn aas miſſende / van daar naar de gemelde Banken in de ruimte Zee weekt / en aldus de Nooſtkaper dooꝝ zich een andere en beter plaats verkiezen moest / of dooꝝ het Hg genoodzaakit wierd elders den wyk te neemen ; zoo iſ zoodanig een beter plaats dooꝝ hem veel nader te vinden / dan dooꝝ ons naa te ſpeuren : Want ſchoon wy by giſſing / en dooꝝ erbaarenheit al veel te weeten komen / echter iſ hy 'er noch veel kundiger van / al zoo hy in zyn Element / Geweſt en eigen Vaderland iſ / en dooꝝ een dagelyſke erbaarenſ / alle de bequaamſte plaatſen weet / en de zelve ſpoedig bereiken kan ; want de eene plaats hem niet geballende / kan hy dooꝝ zyn snelle dooꝝtgang zeer ſchielik verhuysen en tot een andere overgaan / woꝝdende niet gelijc wy te Scheep zynde / dooꝝ ſtilte of tegenwind belet / behalven dat hy ook een natuur-

Yſland en derzelver omleggende gronden , de zeeherſte plaats om den Noorſtkaper te vinden ;

tuurlijke hoedanigheid heeft / om bequaamlijk onder water allerwegen de Gzonden te beschouwen en naa te speuren ; als hy 't dan / om alle deeze redenen / en dooz zyne dagelijke ervarentheit / op eenige zynre gewoone plaatsen niet wel bevind / zoo weet hy veel beter werwaarts het roer te wenden / dan wy : dies zien we dat 'er vooz hem beter gelegentheit dan vooz ons is / om van een verloore reis t' huis te komen.

Alhoewel nu een verkreege kennis en een kundige erbaarentheit veel nut aanbriengen kan / echter kommen de zelve by ongeluklike gelegentheden wel eens zonder vzuucht wezen ; des niet tegenstaande leert ons de reden en onderwinding / schoon we de Noortkaper by gelegentheit mede wel in ruhne Zee vinden / dat men hem / om d' aangeoode reden van Gzonden en Nag / veel meer en gemakliker onder 't Land vinden zal / zijnde dan / volgens deeze reden / Ysland de zeeherste plaats ; en ingevalle men de Noortzijde met Ijs bezet mogte vinden / leert ons de reden dat de Zuidzijde daar van bevuurt zal wezen ; doch hem aldaar mede niet vindende / zoo volgt uit d' aangeoode reden / dat hy aan Fero of Hitland zeeherder dan op Zee / en noch zeeherder omtrent de Noortkaap zal te vinden zijn. Nu is 't kennelijk / dat we op de Wiffcherp uit zijnde / de gemelde plaatsen zoo schielijk niet kunnen bezellen / als wel de Noortkaper die bereiken kan ; echter kunnen we / wind en weer dienende / daar tydlig komen.

Inagelyk
Fero en Hit-
land, en
voortnaam-
mentlyk de
Noortkaap.

Des Noort-
kapers
plaatsver-
wisseling
door een ge-
lykenis ver-
geleeken,
en aldus na-
gespeurt.

Deeze plaats verwisseling kan best dooz een gelphenis vergeleken worden. D' Erbaarentheit leert / dat zich de Haring in 't Doozjaar / in 't gemelde Noortkapers Gewest / en gantsch benoorden Hitland onthoud ; in den Zomer word ze dooz onze Duitzen onder Schotland , in den Zomer onder Engeland gezocht / en op den Herfst komt ze dooz Cerel en 't Dlie / en laat zich op de Zuider Zee vinden. Dus kan nu gevolglyk nagespeurt worden / wat tyd men de Haring op d' eene / wanneer op de andere plaats moet zoeken / en insgelijks moet men de tyd en plaats in 't naspeuren van den Noortkaper onderscheiden.

Maar eerwe noch tot de berichtgeving van zijn tyd overgaan / mogt / belangende zyne plaats / volgens voozgaande aanwyzing / dat ze hoe grondiger die zy / des te zeeherder is / gevzaagt worden : om wat reden zeeherder ? De Noortzee is grondig / vervolgens aasrpk / en Wiffcherp genoeg / gelijik gemeenlijk nevens d' onderwinding 't gemeene Spreek-woord zulhs bevestigt / te weten :

Op 't grondig Doggerszant,
De Dogger smakt zyn want.

Zimmers de Potshop en Compn / die mede op de Haring schijnen te aazen / volgt de zelve van Hitland , naar Schotland , vervolgens vooz Engeland , en op den Herfst dooz Cerel tot op de Zuiderzee / en zelf op 't W ; waarom volgt dan de Noortkaper dit zijn begeerig aas mede niet ?

Reeds hebbenwe voozaf omstandige reden hier van gegeven / en wy

zyn ook van gevoelen / dat schoon hy aas genoeg in zyn Vaderland vind / als vervolgens blyken zal / echter eenigen dooz dit aas zouden verleid worden / tot in de Noortzee / sommigen dooz Cerel in de Zuiderzee komen / en vervolgens somtijds nevens den Conyn dooz Amsterdam zich laaten zien / indien d' uitgestrektheid van zyn ligchaam niet grooter dan de Conyn waar; maar nademaal hy 20 / 30 en ook wel 40 Quartdeelen Speel / behalven zijnen anderen romp met zich sleept / dieg kan hy zich in deeze ondieptens niet behelpen ; want wanneer hy zou willen duiken en den staart opsteehen / om zich vooz zynen Dyand te verbergen / of vaardig zyn aas met zwemmen zou trachten te vervolgen / kan dit op de Zuiderzee niet geschieden / zelf zou hy in de Noortzee zyn Neus aan den grond stooten / en zich bezwaarlijk heeren en wenden komen ; indien hy dan bezuiden Hicland , zyn aas vervolgende / tot aan de gronden van de Noortzee nadert / en de zelve nevens de verandering van Gewest gewaar word / zou vind hy / behalven dat 'er overvloediger aas in zyn Vaderland te vinden zy / dubbele reden om zich te wenden en weer naar huis te heeren.

Doch eerwe 't verhaal van den Noortkaper afzoecken / zou rest ons noch een overweging aangaande d' onderscheidig van zyn tijd / en onthouding in deeze zijne ruimte en groote verblyfplaats. Om nu over dit onderwerp niet al te oezedspraakig te zyn / zullen we de vergelyking in dit geval met den tyd der Kraanen / Zwaluwen / en meer andere soozten van Vogelen of Dieren / en Disschen ter zyde zetten / en alleen ons beoogde met de reeds gegeevde gelijkenis van den Haring genoegzaam verklaaren konnen. Reeds hebben we van den Haring gemeld en aangewezen / hoe die in zyn gewest van tyd tot tyd verplaatst ; indien we dan in de Haring Visschery geen acht op deeze tydelyke verplaatsing gaden / en de zelve te St. Jan op de Zuiderzee zochten / en te St. Nikolaas onder Schotland wilde Dissen / was 't ondernydelyk om van een verloore reis t' huis te komen. Diergelijke onderschelding van tyd nu / zien we ty ondervinding / dat de Noortkaper in zyn Gewest insgelijks weet waar te neemen ; want wilde men hem op St. Jan in Zee zoeken en te St. Nikolaas in de Wapen en onder de Kusten naspeuren / zou men zeekerlyk verloren arbeid doen. De reden hier van zal dooz een waarschynlyk onderzoek getoont worden.

Zy en omtrent de Noortkaap onthoudt zich een soort van Dissch / Kool genoemd / een weinig byzonder en kleinder als Kabbelsan / doch anders de zelve zeer gelph ; deeze is 'er nevens den Haring / Schelvisch / en Kabbelsan zeer overvloedig. Alle deeze en meer diergelijke soozten van Dissch / schynen in den Wozzomer uit Zee onder 't Land en in de Wapen te komen / om haar huilt op de dzoogtens en gronden te schieten / die alsdan waarschynlyk dooz de warmte der Zomerzon word uitgeboeit. Deeze uitboeying geschiedt zijnde / beginnen omtrent St. Jan de Wapen van Jonge Dissch te krielen / gelijc we zelf omtrent de Noortkaap.

Ondiepe Zeen en Wateren voor den Noortkaper onbokaam. en om wat reden.

Zyne tydelyke plaatsverwisseling aangewezen ;

Die naar de verplaatsing van zyn aas moet waargenomen worden.

Visch , een Noortkapers aasteelt , wanneer tyd omtrent de Noortkaap.

kaap by Loppe en Curoy verscheidemaalen met opmerking hebben gezien / en 't water op sommige plaatsen byna als levendig beschouwt. Dan deze jonge Ditsch hebbenwe veel troepen by mekaar boven water zien schoolen / niet alleen by honderden / maar duizenden tefens in een school / en met de Sloep daar dooz geroeit / ook met lenzen daar in geschooten / en dus eenige gevangen / zulks 'er somtijds twee te gelijk aan de lens hangen bleven.

De Noortka
per hoedanig
zyn aas te
vervolgen
weet.

Deeze tijd nu schijnt den Doozthaper niet onbekent te wezen / want hy de zelve zeer geboortig alhier / en ook buiten twijffel by Ysland, weet waar te neemen. Hy is wel af te neemen / nademaal we / deze Ditsch / noch jong zijnde / met de lens 300 gemaklijk kan vangen / dat ook de Doozthaper / die zijn mond als een groote ruime fuik opendoet / en met een sneller vaart als wy met den Sloep roejen kunnen / dooz deze schoolen zweemmende / waarschnlyk een groote meenigte te gelijk vangen kan / te meer : om dat hy de gemelde schoolen / onder water dooz / weet te vervolgen / daar wy met de sloepen niet dan boven water kunnen visschen / vermits ook deze Ditsch 300 dzaa zy ons ge-
waar word / zich aansonds onder water begeeft ; en mogelyk zijn 'er noch veele schoolen / onder water blyvende / vooz ons verhoogen / die de Doozthaper gemaklijk weet te onderscheppen / zulks dat zijne Ditscherp waarschnlyk gelukkiger / dan de onze / met de gemelde lens is.

Den zou / aangaande de Ditscherp van de Doozthapers / noch veele en verscheide aanmerkingen konnen voozstellen / maar om van ons eigentlyk oogmerk / de Eilandsche Ditscherp / of anders gezegt Walvisvangst niet langer versteen te blyven / zullen wy 't hier by beruften laten / en ons oogwit van de vooznoemde Ditscherp / van daar we afgebozen zijn / nu wederom achtervolgen.

A C H T S T E H O O F D T S T U K .

Onderzoek , of de Biskayers d' eerste aanleiders tot de Walvischvangst zyn geweest, eneertyds in Holland overquamen, om voor Harpoeniers te dienen. De Harpoeniers certyds in grooten aanzien geweest. Of 'er op de Biskaische Kusten, voormaals Walvissen of Vinvisschen gevangen wierden, onderzocht. Hoedanig certyds gevange Visschen aan een Sleeptouw gehecht wierden, en men naar 't ryzen dezer Visschen wachte. Wat den Schryver in 't vangen van een groote Walvisch wedervoer.

Reds waren we tot de gewoone plaats der Eilandsche Walvischen genadert / die wy van de plaats der Doozthapers en Dinvis-

bissen hebben afgezonderd / en ook eenige rebenen gegeven / waarom deze afzondering is geschied. Dit alles / en meer andere zaaken de Eilandsche Visc h aangaande / welke te beschryben voornaamentlyk / ons oogmerk zijn zal / zullen we nu vervolgens wat byzonderlyker en onderscheidentlyker verhandelen.

Maar eer we noch met deze verhandeling voortgaan / zullen we eens onderzoeken / of van ouds af / eer de Groenlandsche Visschery noch vooz onze Nederlanders bekennt was / de Basques of Biscayers en Portugeezen de Walvisschen vooz de Biscaysche en Portugeesche Kusten pleegen te vangen / en / of ze noch onlangs geleden / misschien ook noch eenige Sloepen langs de Kust ten dien einde gereed hielden ; en of de Hollanders vervolgens / deze Visschery van hen zouden geleert hebben / en Harpoeniers en Speksnyders in 't Doozjaar van daar ontboden / en in 't bestier van huime Visschery zoude hebben gebruik / die in den Werst weder naar hun land betrokken ; of dit waar is / zullen we nu eens nader insien. Wat ons aangaat / schoon wy al een reeks van jaren de Groenlandsche Visschery hebben bygewoont / en verscheidemaal als Commandeur daar in gebiedt / 300 is echter dit vooz onzen tyd geschied ; want / in onzen tyd en lange vooz den zelven / zijn de Nederlanders in deze Visschery al zodanig erwaaren geweest / dat de Basques al vooz lange / ten dien einde niet meer in Holland overquamen ; echter is dit voozgeeven wel eenigzins waat / alhoewel wy 't niet by eigen ondervindung wecten / maar we hebben 't zelf van goeder hand / en van oude en erbaare Commandeurs en Harpoeniers gehoozt / en deezzen wederom van noch ouder / en dus als van mond tot mond by overleefering verstaan. Indien het ons dan te recht is overgelevert / 300 zouden in deze eerste beginselen van de Groenlandsche Visschery / onze Commandeurs in hoedanigheid als Schippers gebiedt hebben / vermits hen alleen 't bestier van 't Schip was aanbevolen / wordende de gemelde Harpoeniers het bebel en 't bestier over de Visschery aanvertrouwt ; want in deze eerste beginselen / wierden de Walvisschen vooz veel gebaarlyker en verschiklyker Monsters aangezien / als nu ; derhalven waren deze Harpoeniers als Waaghalzen geacht / en deswegen ook vooz ontzaglyke mannen aangezien ; zulks dat / indien 'er omtrent het Schip / of binnen het bereik van 't gezicht / zich een of eenige Visschen opdedden / 300 pleegde men vooz af met hun raad / of men op de zelve zou los gaan en in de Sloepen vallen / en indien zy dit uit het bedryf der Visschen / wind en weer dienende / goed heurden / vielmen in de Sloepen en anders niet. Een of meer gevangen hebbende / bzagt men ze op 't Sloopouw of ter zyden / in 't Schip / en moekt de Visc h als dan eenige quartieren / of 300 lange als de zelve naar hun oordeel genoeg gezezen was / aldus blijven leggen / tot ze wel gereezen zynde / ordert gaven om de zelve te stenssen en vervolgens af te maaken.

Des Schyvers onderzoek of de Biscayers de eerste aanleiders tot de Walvitschvangst zyn geweest.

En jaarlyk ten dien einde overquamen, en voor Harpoeniers dienden.

Eertyds het bestier der Visschery den Harpoeniers aanbevolen.

Hoedanig toen mer de gevange Visschen gehandeld wierden.

Dus is uit dit verhaalde genoeg te zien / dat de Harpoeniers eertijds in grooter aanzien waren als nu / niet tegenstaande zy heden noch een taamelijk gezag hebben / maar echter onze Commandeurs moeten onderworpen zijn. Want de Commandeurs / die nu eertijds zelf den dienst van Harpoeniers waarneemen / en in de reeds lang scoeffende Disscherp meede wel erwaaren zijn / bekleeden beide deeze bedieningen als 't Opperhoofd van 't Schip en van de Disscherp.

Dit zouden we wel van 't zoo even aangerorde sienst / vallen en afmaaken / nevens meer diegelyke dingen een breeder verhaal doen / maar alzoo wy oordeelen / dat dit den Lezer hier te verduisterig vallen zou / en ons beoogde meer daar dooz verduistert dan verhaart zou worden / te meer / dewijl onze Commandeurs en Harpoeniers / ten wiens onderwys dit Traktaat voornamentlijk geschreeven is / deeze spreekwysen genoegzaam verstaan : dies hebben we derhalven gewooglijker geoordeelt / daar van in een naareden gewag te maaken.

Ofeertijds
Walvischen
door de Bi-
kayers ge-
vaugen zyn
onderzocht.

Of 'er nu eertijds op de Biscalsche en Portugaalsche Kusten Walvischen gevangen zijn / blijkt genoegzaam uit onze voozafgaande redeneering / en mede uit het aangerorde Dagregister van Fredrik Martenz., dat men onder deeze Walvischen de Dindvischen moet verstaan / en dat te meer gelooflijk is / vernits deeze Fredrik Martenz., de zelve / als gezegt zy / in de Middelandische Zee vooz Gibraltar heeft gezien / en noch te meer gelooflijk / om dat de gemelde Basques in de beginzelen deezer Disscherp / als daar in erwaaren zynde / ons tot onderwys hebben gedient.

Maar vernits we zoo even van een Sleetrouw gesproken hebben / en van de Disch eenige quartieren te laaten leggen / ten einde dat die reizen zou / welk gebuik nu hedendaags niet is bekende / en allenks verandert is / zoo zullen we 'er hier mede een verhaaring van geeven ; namentlijk : men plagt in d' eerste beginzelen der Disscherp / vooz de Compagnie / die in den Jaare 1614. opgerecht wierd / aan Spitsbergen en Jan Mayen Eiland, (waar van vervolgens breeder zal gesproken worden) vooz byzondere Reeders / die aan land niet mogten laaten Dissen / onder 't Westys in Zee te Dissen. Dit is daar men nu zoo bymoedig inzelt / wierd toen als een gebaarlijke klip of laagterwal geschoutw / want zoo dzaa men het ontdekte / wierd 'er aanstonds ree / ree geroepen / en men wende zoo veel men kon het weder daar van af.

Het Sleetrouw eertijds
ten gebruik
der Walvischen
vangst ge-
dient, en wa-
het zy, aan-
geweezen.

In deeze Zee-Disscherp gebuikte men een hecht en sterk Sleetrouw / waar aan men de gebange Disch / de staart afgesneden zijnde / dooz een gat in 't plug-end vast maakte / dus achteraan vierde / en al zellende of zwellende meesleette / en zulks zoo lang / tot men bequaam weer om te sienffen had / of dat de Disch / als gezegt is / genoeg gerezen was ; want indien 't op Zee slechts een moohe koele waait / begint de Zee zich met zoo grove en zwaare bepningen te verheffen / dat de Disch op zjde leggende / de jngs en takels vast staande / om de zelve te henteren / en 't Spek en Baarden over te winden / deeze jngs dooz de beweeging van

van 't Schip en de Viſch niet ſterk genoeg zijn / of zeer ligtelyk het een of ander zoude breeken; dierhalven wacht men in zoodanig een geval naar moop en begaam weer en een ſlechthe of effen Zee. Ook liet men ten dien einde de Viſch ryzen / op dat anders de Spekſnipders op de zelve ſtaande / de Zee te veel om de beenen ſpoelde. Schoon nu in de tegenwoordige Viſſchery mede wel eenige Viſſchen in Zee gebangen worden / is 't echter meer toevalliger wyze / en ook zelden 300 verre in Zee / maar veel dichtter onder 't Hg / of om de Gost / daar men ook veeltyds ſlecht water heeft; dierhalven is 't afspoelen der Spekſnipders nu 300 gebaarlyk niet / en 't ryzen der Viſſchen / om gemelde reden / niet noodzaaklyk; want in 't Hg / daar onze Viſſchery nu voornamentlyk word verricht / is 't eene niet te vreezen / en 't ander onnoodig / vermits het omzwoerbende Hg / aldaar een geduurig ſlecht water maakt / zulks men ook met een harde wind / zelf van een noch verſſche en ongeteeze Viſch in geen gebaar is / om door de Zee van de zelve afgeſpoelt te worden. Echter gebeurt het ſomtjds / dat als men verſcheide Viſſchen gebangen hebbende op 300 heeft / de laaſte / eerinen aan 't Spekſnipden komt / by wat zijn gerezen / eer al de boorigen zijn afgekeuſt; geliyk ons in 't Jaar 1705. zelf is gebeurt / wanneer we toen in ene Dal zes Viſſchen op 300 haalden; en eerwe met Viſſchen en opruimen geteed waren om te ſtenſſen / verliep 'er met de eerſte 300 veel tyd / dat de laaſten reeds hoog gerezen waren. Ook gebeurt het wel by goed geluk en gelukkige Viſſchers / dat 'er ſomtjds 10, 15 ſaa 20 Viſſchen achter een gebangen en gedood worden / eerinen begint te ſtenſſen / want in zoodanig een geval kan men het ryzen der Viſſchen niet voorloomen. Dit ryzen der Viſſchen is dan in de Hgviſſchery toevallig en niet noodzaaklyk / men behoef 'er / om reeds gemelde reden / als van ouds in de Zeeviſſchery geſchiede / niet naar te wachten / want in tegendeel is 't voor kleine Scheepjes meer nadeelig dan voordeelig; geliyk we by deeze gelegenheit / een merkwaardig geval / ons zelf gebeurt / als in een tuffchen reden verhaalen zullen.

In den Jaare 1690. was 't / dat we voor d' eerſtemaal als Commandeur boerden / een oude opgetimmerde Buis / genaamt de Vries, door Dirk Dirksz. Prutkoper van Iſſy uitgereed / boerende 2 kleine Sloepen ieder met byf man / en een ſol met drie man / blyvende een man 't Schep / zulks we te ſamen 14 eeters uitmaakten; met dit Daartuig op 74 graden en eenige minuten in 't Weſtys gekomen / zagen we al by wat Viſch / en ſchooten een groote Viſch / naar giffing van omtrent 70 of 80 quardeelen ſpek; midlerwyl quam 'er onze tweede Sloep by / en ſchoot mede 300 Harpoen in de zelve / gevende hem teffens 2 of 3 lengſteeken die wel troffen / zulks by ſterk bloed begon te blaazen / en zich voort gemaklyk aanſelde / zwellende zeer zacht windwaarts op / ſomtjds onder een Hgſchots door / alwaar by / 't 30 door aamechtigheid of 't wederhouden der lynen / een tyd lang tegen de zelve aan bleef

Hoe men naar 't ryzen der Viſſchen wacht;

En goet weer en effen Zee waar aam.

Dat nu niet noodig bevonden word, en waarom.

's Schryvers voorval in 't ryzen der gevange Viſſchen bygebragt.

Word voor het tegenwoordige door hem afgekeurt en meer nadan voordeelig geacht.

Zyn verhaal wat hem op zyn eerſte togt als Commandeur is ontmoet,

En in 't vervolgen van een groore Walviſch is wedervaren;

leg-

leggen / en bloed blaazende / verscheide schotfen met zyn bloed versde / dat met de wind overwoel. Wy waren zelf in 't jol / en we konden hem telkens aan d' andere zyde der schots / om zyn traage en magtelooze beweging en vooztgang gemaklyk beroefjen / en dooz zyn tam gedrag naar wensch op en om de zelve leggen / om te stenssen / tot hy eindelyk niet langer schein voozt te kunnen ; dies scheidde we met leuven uit / en dachten dat hy eerlang steruen zou / doch echter zachtjes vooztglijende tegen een hooge schots / begon hy zich eenigemaalen rondom te kanten en te rollen / slaande telkens met zyn Staart en Dinne / dat ons zyne doodstuipe toescheenen / gelik het uit de menigvaldige en naar wensch getroffen wonden / ooh waarschynlyk zyn geweest ; maar hy dompelde zich / als naar gewoonte / voozt der schots onder. Wy merkten toen aan de Meeuwen / die om zyn vet en bloed uit de wonden stroomende / hem by meenigten om 't ijs vloogen / dat ze spooelloog in 't vliegen / blyken lieten / dat ze hem misten ; ondertusschen quamen wy toen mede aan d' andere zyde van deeze groote schots / maar zagden hem niet / en naar allerwegen omziende / kon men hem noch vinden noch hooten blaazen / noch eenig spooz aan 't gedrag der Meeuwen naaspueren / denkende dat hy by deeze diepe Wschots gezonken was / gelik zulks uit zyne magteloozheit en de meenigte der ontfangene wonden waarschynlyk bleek / want ten dien einde wy het lenssen reeds gestaakt hadden / dachtende dat hy zinken mocht / vermits hy wegens zyn magtelooz en gemaklyk gedrag / in zyn spnste leuens deelen omtrent het harte genoegzaam schein getroffen. Wy maakten in 't eerst nog weinig zwaartigheid / nademaal we hem aan twee lpen vast hadden / dies roeden we derhalven (naa alvorens allerwegen naar de Wsch gezocht te hebben) naar de Sloepen / die bezich waren hunne lpen in te haalen / en naa ons wedervaaren met de Wsch verhaalt te hebben / midterwyl hunne lpen zeer gemaklyk inbolgden / waar op ons den moed begon t' onvallen. De lpen ingehaalt / beboud men d' eene Harpoen gebzoken / en d' andere lpen eenige vademen van de Wsch / waarschynlyk dooz 't gemelde omwentelen en rollen veroozsaakt / om den staart en binnen gespannen zynde / en dooz 't slaan van een gerukt / insgeliks aanslukken. Wy beslooten toen met elkander / ieder een besondere weg nemmende / naar deeze Wsch te zoeken / en in dit zoeken / raakten we aan een andere Wsch weder vast / dat ons beter gelukte / vermits we hem haastig afmaakten / en bebonden mede een groote Wsch van omtrent 70 quardeelen te zyn / wiens Baarden t' Amsterdam in de Waag meer dan 2100 ponden woogen.

Dit hebbenwe alhier omstandig verhaalt / zulks men daar uit zien kan / hoe men met een kleine en onkostbaare uitcreiding mede een goede vangst kan aantreffen / want / indien we alhier aan een vast Wscheld hadden konnen komen / dat ons naa veel aangewende moeiten echter niet gelukken wilde / waar onze hoop van een goede Wschery niet vrych-

Dat vruch-
teloos af-
loops.

Doch weder
een andere
Visch op
doet, die
gevangen
word,

vuchteloos geweest / vermits we rondom ons veele en groote Disschen
 zagen / en tam genoeg / nademaal we hier alleen waren / en geen Sche-
 pen meer omtrent ons zagen / waar door anders gemeenlyk de Dissch
 zeer schuw en wild word; maar 't los en gebroken *Hs* / lag ons zo-
 danig in den weg / dat we 'er somtyds niet door roepen konden / om een
 vaste Dissch t' achtervolgen; derhalven ontzagen we ons om te schieten/
 vreezende de lynen te verliezen / die wy van ons kleine hoopje niet mis-
 sen konden; doch als dit *Hs* zich een weinig opende / en wy daar door
 roepen konden / seiden we alles in 't werk / om onze Visschery te be-
 vorderen. Wy geraakten dan met deze gevange Dissch uit het *Hs* / en
 sloegen ondertusschen aan den zoom van 't zelve eenige knobben dood/
 maakende alzoo naar onze uitreeding een goede reis.

En buiten 't
 't *Ys* ge-
 loept.

NEG ENDE HOOFDTSTUK.

't Ryzen der gevange Walvisschen onnoodzaaklyk geacht. Moei-
 jelykheden in 't kenteren van een gereeze Visch aangewe-
 zen; des Schryvers voorval over zodanig een Visch, en hoe hy
 zich daar in gedraagt. 't Walvisch Gewest van een zeer rui-
 me uitgestrektheid, en bepaaing van 't zelve.

O nu van ons oogmerk niet verder af te wippen / zullen we de
 afgezochte bjaad onzer redeneering wederom opvatten / te weten:

waarom het ryzen der Disschen in de *H* Visschery niet noodzaaklyk is /
 maar vooz kleine Scheepjes meer nadeelig dan voozdeelig moet zyn /
 dat nu vervolgens getoont worden zal. Deze onze gemelde groote
 Dissch nu op *zy* hebbende / begonnen we op te ruimen om aan 't werk
 te raaken / maar zodanig een groot sleggat in ons klein Scheepje niet
 konnende maaken / bzagten we eenige baten op de Schots / en ruim-
 den vervolgens op / om van overboord in de baten te stypden / dat met 300
 weinig volk aan zodanig een groote Dissch zeer langwylig en moeplijk viel;
 daar en boven moesten we door maaling in dit losse *Hs* / somtyds eens
 ruimen / en van schots veranderen / onze baten van d' eene op d' andere
 rollen / vermits ons deze schots door perssing van andere schotsen afge-
 dzongen wierd / en wy ondertusschen ons werk moesten staaken; in-
 dertwyl rees nu onze Dissch by naa 300 hoog als de *Wuis* / zulks dat we
 zonder afsklimmen van boord op de zelve stappen konden. Als wy 'er
 dan de eerste kentering afgesnerden hadden / en men hem weder meende

d' Onnood-
 zaaklykheit
 van 't ryzen
 der Visschen
 door den
 Schryver
 aangewe-
 zen.

Hoe be-
 zwaarlyk een
 gereeze
 Vissch te ken-
 teren is,

uit zien
 een goe-
 t *H* veld
 en echter
 gelyp niet
 vrych-

stond

En wat voor-
val den
Schryver
daar over
heeft gehad.

stond als een snaar gespannen en rekte teffens zoo verre / dat de groote Mast gelykzaam als een hoepel boog / en de boegspriet begon dooz 't achterover haalen van de Poelhemast / dooz de topreep en 't aanzetten der Spektakels te kraaken / echter wierd de Wifsch zeer weinig tot kenteren bewoogen. Nu was goede raad duur / om 't overige Spek en de Baarden van deeze Wifsch magtig te worden. Onze kleine magt / zagen we / was krachteloos / en behalven dat kon ons zwakke tuig geen geweld doen; echter bleef de Wifsch opnaa als ongeroert. Toen stonden we te hopen / te denken en te overleggen wat best te doen; verscheidene van ons Volk hadden ieder wat byzonders te zeggen / doch 't quam met onze gedachten gantsch niet overeen / ieder zeide wel het zyne / maar 't kon geen algemeene toestemming vinden. Dus wierd 'er dan eentgen tyd zonder iets te verrichten gespillt. De onderbinding hadde wel geleert / dat een versche en ongereeze Wifsch gemaklijk te kenteren was / dog waar deeze / in weerwil van ons / al te hoog gereezen. Eindelijck quam ons iets te binnen / vermits we ons wel eer in eenige Philosophische overdenkingen eenigzins geoeffent hadden / dat ons in dit geval nu wel te pas quam. Dus lieten we dan onze gedachten gaan : een versche Wifsch laat zich gemaklijk kenteren / derhalven is het hoog ryzen van deeze / alleen het belet; verder denkende dat zijne inwendige groote hitte hier van de oorzaak waar / die alle zyne inwendige vochten ontbond / uitzeide / en tot lucht of wind maakte / welke uitbreiding het ligchaam van de Wifsch zodanig deed zwellen. Immers dachten we / is 't het Spek niet / dat zich zoo bezwaarlijk laat omwinden / vermits het aan een versche Wifsch niet min zwaar dan aan een gereezen zijn kan / en of schoon het Spek in zich zelven wel zwaar is / echter heeft het in 't water die natuurlijke hoedanigheid om van zelf boven te komen en te dypben / en zulks ook volgens 't gemeene spreekwoord / 't bet dypst boven. Dus dachtenwe 't zal immers het Spek niet zyn / dat niet naar boven wil / maar 't zal de gemelde nieuw gemaakte lucht of wind wezen / die niet naar om laag en onder het water te winden is. Hier op / dit wel begrepen hebbende / gavenwe den Harpoenier en Speksnyder last / tusschen de ribben eenige openingen te maaken / om ons aldus van de oorzaak van ons belet / te weten : de gemelde lugt en wind t'ontlasten; Maar zy onkundig van een Philosophische uitvinding / wierd zulks van hen en verscheide anderen niet begrepen / en in den beginne ons voornemen wederstroken / zeggende : Commandeur / wat zal dit wezen / nooit hebben we hier van gehoozt / en konnen niet begrypen dat we met dit te doen / eenig voorbeeld beoogen zullen? maar laat ons de Wifsch vooz den boeg haalen / gelijk andere kleine Scheepjes meer doen / zoo zullen we aldaar merkelijck meer kragt konnen gebruiken / als op zy; waar toe wy mede wel eenigzins genegen waren / maar twijffelden aan een goeden nitflag / dies gaven we ten antwoorz : was 't een gemeene Wifsch / had men 'er beter hoop toe / maar nu men ziet hoe groot en onge-

Zyn overleg
om deeze
kentering op
een byzon-
dere wyze
in 't werk te
stellen;

gemeen hoog hy allenits gereezen is / waar tegen onze kleine magt krachteloos word bevonden / wat geweld daat aan reeds geoffent is / niet tegenstaande de Disch zich echter weinig roert ; derhalven de selve booz den boez hebbende / zoogenwe zal 't vergeeffse moeite zyn / en 't zal echter aan onze magt ontbreeken ; maar zeiden we / op ons woord ; volg onzen order / en 't zal wel gaan. Dus lieten zy zich dan gezeggen / en zeiden : volgens uw last zullen wy 't doen ; doch zy scheenen noch twyfelmoedig te zyn / denkende daat het niet / 't kan immers niet schaden. Naauwlijks was 'er dan eenige opening gemaakt / of de wind quam 'er met groote kracht uitbarsten / zulks dat ook 't gedarmte booz de gaaten maaken / het oude gat vergrooten en van 't gedarmte zuiveren waar booz eerlang de lucht of wind en te gelijk al ons belet verbloog ; de overhellende Bulg liep van zelf meest recht / terwyl insgelijks de Disch zoo verre van zelf op de reeds styf gespanne snaaren begon te henteren / zulks hy boozts zeer gemaklyk 't eenemaal gekentert wierd.

Die hem gelukt, en de geduchte zwaarigheid in 't kenteren te boven komt.

Dit hebben we alleen wat omstandig verhaalt / ten einde kleine Schepjes die zwak bemant zijn / zich in diergelijke gevallen / wiskun- stig hier van zoude bedienen konnen.

Maar om nu ter zaak te komen ; wat de Visschery van d' Eilandsche Walvisch aanbelangt / waar van alreeds zyn plaats van deze der Noortkapers onderscheiden is / maar noch niet 't eenemaal bepaalt ; of men nu deeze gelijc die van den Noortkaper bepaalen kan / zullen we in 't vervolg onderzoeken.

't Schynt dat deeze Disch / behalven zyne geboorte plaats / zyne vrienden / zijn aas / en meer diergelijke zaaken / verder aan te toonen / als mede de hitte van zyn bloed / zyn zacht en mals Spek of vet / en verder eigenschappen van zyn natuur / zoo zeer het koude Noorden be- mint / en in vergelyking van de Zellsten naar de Noordpool helt / dat men daar booz zijne eigentlijke plaats aldus by onderbinding zou kon- nen bepaalen : beginnende dus van de Straat Davis of van Ysland af / langs den Zoom van 't Westys tot aan Jan Mayen Eiland , en alzoo vervolgens langs den zelven zoom tot aan Spitsbergen , verder van de Zuidkaap van Spitsbergen , langs den zoom van 't Zuid-ys / bezuiden of beoosten Spitsbergen leggende / tot aan Nova Zembla , en van daar booz de Waggats tot in de Tartarische Zee , en vervolgens de Noortpool rond / of zoo naa aan de selve / als 't ys en 't Land zou konnen toe- laaten.

Bepaaling wegens het Eilandsche Walvisch. Gewest, hoe- danig aage- gaan, en hoe verre het zich uit- strekt,

Wy hebben reeds de bepaaing / belangende het Vaderland van den Noortkaper / zodanig aangevoren / dat het niet alleen van een zeer ruu- men omtrek zy / maar aanmerkende de uitgestrektheid van 't Gewest der Eilandsche Walvischen ; zal dit zodanig van een wyde omtrek wezen / dat het veel eer een groot Koninkryk gelijkt / waar tegen het Gewest van den

Hoozthaper / maar alleen als een klein Dozstendom kan vergeleken worden. 't is nu geen wonder dat de Ellandsche Dissen die veelvuldiger dan de Hoozthapers gevangen worden : Want laat de Haarlemmer en Wyker Meeren naar evenmaattigheid even Dissen zijn / 300 is 't licht te beseffen / uit welke van beide de meeste Dissch te markt zal komen ; en indien de Hoozthaper in zijn bepaalt Gewest / byzondere plaatsen en tyden onderscheid / 300 twyffelen wy niet of in deeze 300 groote bepaaling / zal ook diergelyke onderscheiding waat te neemen sijn.

T I E N D E H O O F D T S T U K .

Of 'er een doortogt door de Waigats te vinden is, onderzocht. Martinieres gevoelen hier over verdacht gehouden. Verscheidene onderneemingen om deezen doortogt te vinden, ondernomen, die telkens door 't Ys gestaakt worden. Getuigenissen wegens deezen doortogt bygebragt. Wat de Heeren Ysbrand Ides en Witfen, hier van geschreeven hebben.

Vershillen de gevoelens over de Waigats, onderzocht, en of 'er wel zodanig een doortogt te vinden is.

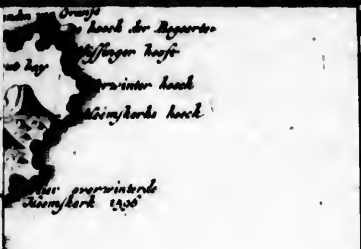
W hebben dan in 't voozgaande Hoofdstuk / de paalen van 't Gewest der Ellandsche Dissch / zodanig dooz de Waigats tot in de Tartarische Zee uitgestrekt / en van daar verder de Noortpool om / tot 300 verre **W**s en Land de zelve in d' uitgestrektheit hinderen. Maar waat de Waigats aanbelangt / hier van sijn wel eenige van gevoelen / dat 'er eigentlijk geen Waygats zoude sijn / en dat de Kusten van Oud-Groenland / achter Spitsbergen om / aan de Kusten van Nova Zembla en der Zamojeden zouden grenzen ; anderen daar en tegen houden staande / dat de Waygats tot in de Tartarische Zee doozgaat / en dat de Zee benoorden Zembla insgelyks doozgaande sijn. Indien in het eerste waat was dat 'er geen Waygats wezen zoude / en dat Oud-Groenland aan Zembla paalen zou / dan zouden de reedys gestelde paalen van d' Ellandsche Walvisch al by wat veel moeten ingetrokken worden ; welke twee wederstreevende gedachten wy waat nader zullen onderzoeken.

Blykbaare teekenen deezen doortogt door de Waigats aangewezen.

De Historien en naerftige onderzoeking van d' arbeidzame ontdekkers sijn niet alleen getuigen / maar ook bevestigt d' onderbinding / dat de gemelde boezem 300 ruim is / en zich dooz 't Hoozden en de Waigats uitstret / als vervolgens ter sjuer plaatse blyken zal. Dit kommen we omtrent den doortogt van de Waigats en de Zee ten Hoozden zeggen : niet tegenstaande wy nooit dooz de Waigats sijn geweest / en derhalven by onderbinding alhier niet sijn te spreken / maar dat 'er zeer waarschynelike redenen ons genoeg voozkomen / waat uit we vermeenen te kunnen toonen / behalven dat we verscheidene Historiale Getuigenissen aan on-

Nieuwe Kaart van
NOVA ZEMBLA
ent **WAYGAT**
Nevens de strekking der Keyzen van
MOSCOVIE en TARTARIË.

Duytsele mylen 15 in een Graad, jader
niet dat 3 quarteren en 5 minuten.
de Geyte streecken gesceken over de
Rijk van Cozarie.

De Y's Zee

leek
veel
partem
300 is
zal ho
sondere
ese 300
meent

zocht.
erschei
nderno
geniffen
sbrand

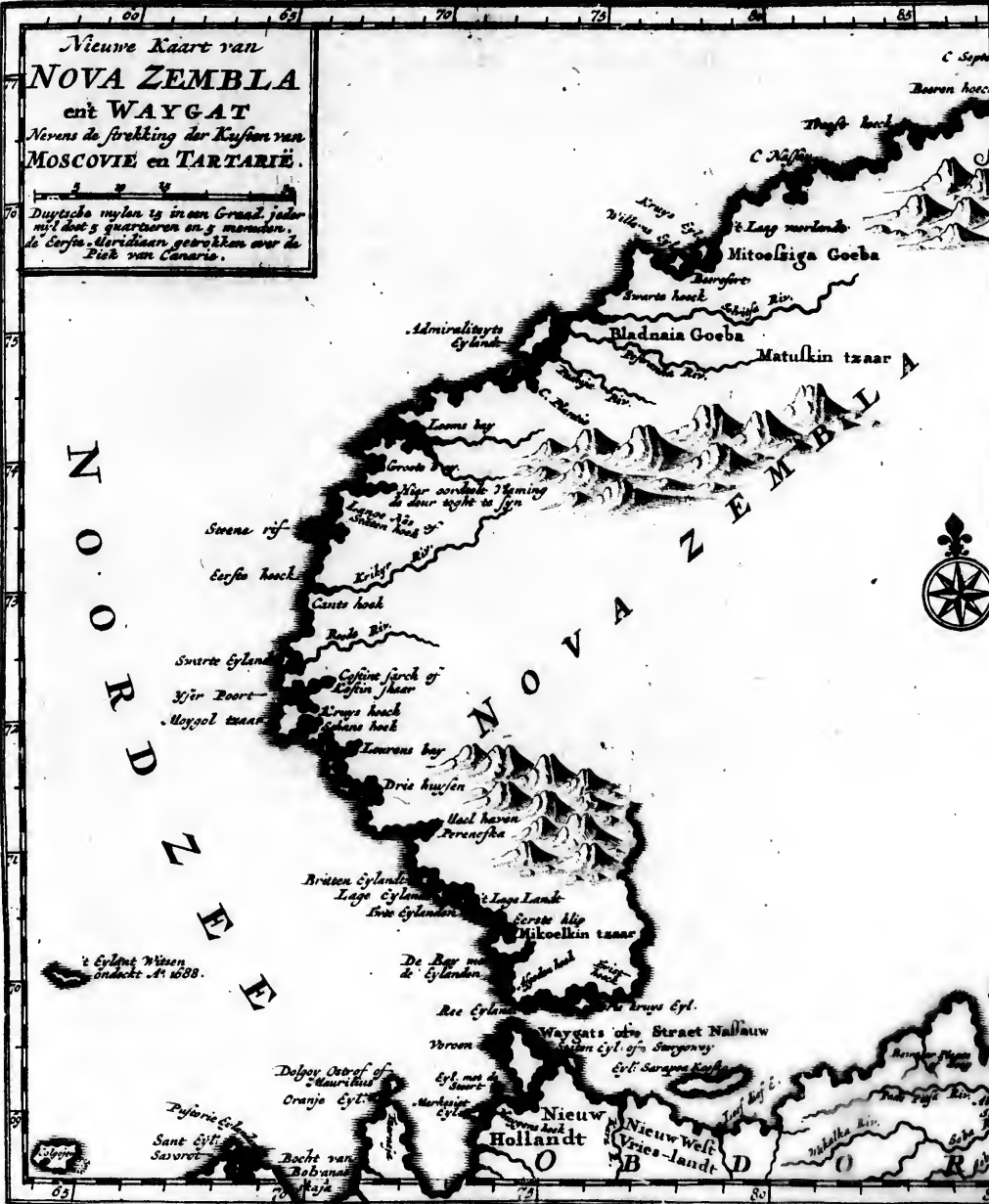
an't Ge
de Tar
tot 300
aar wat
dat 're
-Groen
la en der
nde / dat
benooz
ar was
Zembla
he Wal
derstree

dekker
at de ge
gats uit
men we
zeggen:
erhalder
aatfchj
te kun
aan on
3e

Nieuwe Kaart van
NOVA ZEMBLA
 en't **WAYGAT**

Nevens de strekking der Keyzen van
MOSCOVIE en TARTARIË.

Duytsche mylen 15 in een Graad, ieder
 met dreef 5 quarteren en 3 minuten.
 de Corfje Meridiaan getrokken over de
 Plek van Canario.

2 Eylant Wäsen
 ontdekkt A. 1688.

Pyjorie Eylant
 Sant Eyll
 Savort

Bocht van
 Bobanah
 Naja

Dolgoj Oef of of
 Lauritsius
 Oranje Eyll

Eyl. met de
 Stuart
 Markuse
 Eyll

Waygatsche Straet
 Nallaw
 Eyll. of van Sarogony
 Eyll Sarogony

Nieuw
 Hollandt
 Nieuw West
 (Vries-land)

De Bay van
 de Eylanden
 Heden land
 Eyll

De Bay van
 de Eylanden
 Heden land
 Eyll

De Ys Zee

Eylant Maximoque

S A M O I E D

Krowawaja ofte Bloedig Landt

S A M O I E D

M B A L

ze zyd
dooz h
wedert
vervol

Da
volg d
niere i
hp hoc

„ ze M

„ ste I

„ ze ge

„ t wo

„ schet

„ imple

„ zende

„ Zem

„ In t

de Com

trekken

Craan

t' huisk

gen / ge

komen /

om hem

sche Ma

de zelve

en zoda

Stuurm

dit in een

aan zyn

van de v

voor St

dat veele

tuigen.

't Comp

de / daa

Deeze

gen elka

een zach

Doortpo

verhaalt

bergroot

Taac / e

land mo

ze zyde hebben / dat de Waygats en van gelyken de Zee buiten Zembla dooz het Noorden zich uitsprekken ; hier van zullen we vooz eerst twee wederstreevige / en beide waarschyndelike getuigenissen vooz stellen / en vervolgens eenige andere met meer waarschyndelike verzelt.

Dat nu Nova Zembla aan Oud-Groenland paalen zoude / en by gevolg dit land zich onder de Noortpool door uitsprekken / schryft Martiniere in zyne reisbeschryving van de Noordsche Landschappen / waat in hy Hoofdstuk 47 aldus meld : „ Toen my op myne wederkomst uit de-
 „ ze Noordsche Landschappen / allerley Landkaarten van de vermaarte-
 „ ste Waereld Beschryvers ter hand quamen / verwonderde ik my / dat
 „ ze gezamentlijk in de plaatsing van 't Landschap Zembla dwaalden /
 „ 't welk ze nader aan de Pool stellen als 't waarlijk legt ; desgelyk
 „ scheiden ze Zembla dooz de Zee van Groenland af / en stellen 't 1200
 „ mylen van den anderen te leggen / daar 't echter twee aan een gren-
 „ zende Landschappen zyn / zulks dat de Kusten van Groenland en
 „ Zembla aan elkander paalen.

Martiniere
gevoelen
hier over in-
gezien, die
het tegen-
deel bewe-
ren wil.

In tegendeel word 'er verhaald van een Stuurman / die ten tyde van de Compagnie / wat laater als de Groenlandsvaarders uit Holland vertrekken / naar Groenland is gedaaren / om des Compagnies gekoocht Craan aan Smeerenburg in te laaden / en ze dan vzoeg tydig / vooz de t' huiskomst van de Vloot / of die der Zeevisschers / aan de markt te brengen / gelykertyps de Disjagers onder de Zuizen doen. Doch daat gekomen / was 'er noch weinig gebangen / en geen traan genoeg gekoocht / om hem af te laaden ; dies zelde hy midertwyl op order der Groenlandsche Maatschappij / naar de Noortpool , en steevende twee graaden om de zelve / vond 'er noch Land noch Ijs / maar alleen een kilaare Zee / en zodanig een warmte als in den Zomer t' Amsterdam. Deze Stuurman vervolgens van zyne reistoge t' Amsterdam gekomen / zou dit in een Herberg / aan den haart zittende / verhaalt hebben / en toen aan zyn zeggen geen geloof gegeven wierd / zelde hy ter verzeeking van de verhaalde waarheid / dat het Schip waat mede hy deeze reis vooz Stuurman had gedaan / tot Amsterdam vooz de paalen lag / en dat veele daar noch op zynde Matroozen zulks nevens hem zouden getuigen. Wat verder in 't onzellen van de Pool / over 't dwaalen van 't Compas aldaar geboekt staat / zullen we / als buiten ons besiek zynde / daar laaten.

De Noord-
pool omge-
zeilt.

Deze twee getuigenissen zyn niet alleen verschillende / maar zeer tegen elkander strepende ; doch 't zou echter kunnen zyn / dat het toen hy een zachte Winter en een warme Zomer / belangende het Ijs / onder de Noortpool aldus was gestelt geweest / als gemelde Stuurman heeft verhaalt ; behalven dat men de Zomer warmte t' Amsterdam / als een bergrootende manier van spreken wat moet toegeeven / en zieh in dat Jaar / een warme Zomer in Groenland , en een koele Zomer in Holland moet verbeelden.

Bedenking
hierover ;

Indien dan onder de Pool en twee graaden rondom de zelve / alleen een kilaare Zee en geen Land te vinden is / zoo word het gezegde van den gemeinen Martiniere, als of Groenland aan Zembla paalen zoude / eenemaal hier dooz krachteloos bevonden / ten waare men zich een zeer grootte onnoogt verbeelden wilde; maar tefsens en ook met meerder grond kan men zich daar by verbeelden / dat Martiniere naar de gemelde bogt van Zembla niet heeft konnen omzien / en 't is veel eer te denken / dat hy alleen maar aan 't Zuiderdeel van Zembla is geweest / en dus wat verder van de Pool / als hy voorgeeft / dan het Poolderdeel / en dat hy van 't Zuiderdeel over een grootte bogt aldus het Poolderdeel / vooz Groenland heeft aangezien: om redenen / dat hy op eene reis togt met een Compagnies Schip van Copenhagen in Noorwegen verscheide Comtoften heeft bezocht / waaten ontaaden / en verders onderzocht om zenen handel in Lapland, Siberiën, Zamojede, Zembla en Ysland aan te stellen; derhalven heeft hy van Zembla zoo veel bescheid niet konnen bekomen / als die geenen / die alleen hun werk ter ontdeking van Zembla hebben gemaakt / gelijk 'er verscheiden uit Engeland, Vrankryk en Holland derwaarts zyn gebaaren / niet anders dan alleen / om t'onderzoeken / of men benoorden Zembla of dooz de Waygs naar d'Indiën zou konnen doozgomen / wiens getuigenissen dan ook te meer geloof verdient / als 'er ons Martiniere van in 't tegendeel wysmaaken wil.

Hu saet ons te toonen dat de Walvisch-Zee, een grootte en wyd-uitstrekende Zee is; en om daar in hojt te zyn / zoo is dit genoegzaam onderzocht / om dooz de zelve dooz 't Poolden een weg naar China te vinden. Te weten: dooz Sebastiaan Cabot in den Jaare 1496. ten koste van den Koning van Engeland; 't zelve onderfond zich Casper Corterial 1500. en Johannes Verazzanus 1524. vooz den Koning van Spankerk; als mede Stefan Gomez 1525. vooz Keizer Karel den Wyfden; ingelphs Jacob Cartier 1534. vooz den Koning van Frankryk; vervolgens Hugo Willingby 1553. en Stefanus Baroeve 1556. beide Engelschen / welke laatste Nova Zembla 't allererste heeft ontdekt. Coen stevende Martin Forbisscher 1576 en 77. derwaarts / Francois Draaks 1577. Arktorius Petten en Cornelis Jakman 1580, John Davis 1585. alle Engelschen. In den Jaare 1594, 95, 96, en 99. poogden de Hollanders; naar China dooz te dzingen. Dervolgens Jan Munk 1610, Jan Cornelisz. van Hoorn 1611, Cornelisz. Jelmerz. Kok 1664 en 1669, wiens Broeder Jacob Jelmerz. Kok, wy gemeenzaam gekent hebben. Schoon nu alle deeze Reistogten omtrent het voornaamste oogmerk vruchteloos zyn geweest / getuigen ze echter eenpaartig het tegendeel van Martinieres gedachten / zulks ze niet dooz 't Land / maar dooz 't Hg verhindert zyn geweest / hun oogtwit te bereiken. Jan Huigen van Linschoten was 't / die in den Jaare 1594. d' eerste togt vooz Holland derwaarts dee; 't scheen hem kilaarblyphelyk te zyn uit zyne waarneeming van 't vallen van den Stroom / de verandering van 't Water / d' opene

En Martiniere in zyne meening verdacht bevonden,

Verscheide ontdekkingen om den doortogt te vinden ondernomen.

Welke doortogt eenpaariglyk gestelt word.

Zugt
een d
genoo
dien h
gens
verder
Cen
ten of
blyken
de Ge
,, Mar
,, be o
,, Wa
,, is on
,, deze
,, kan t
,, me
,, ren g
,, Japar
,, merck
,, van
,, Dat
maar b
tuigt / n
Jaare 1
is geva
daar rec
vo: dert
ken van
Heber
ren gebe
31° B
,, den o
,, huizen
,, fange
,, China
,, Colm
,, dit va
,, tende
,, volk t
,, gema
,, Stu
,, mitg

Lugt en meer diergelike opmerkingen / dat het Waygat noodzaaklijk een doozgang hebben moest / maar hy wierd dooz 't aankomende Maas Maar door 't Ya belet dien hy nooit ondernomen zou hebben / indien hem eenigen hinder wegens 't Land gebleecken was / maar wierd wederom dooz 't Maas belet verder dooz te dzingen. diet ontdeken.

Een andere getuigen is ons voorgekomen / die bevestigt / dat 'er buiten of benoorden Zembla een dooztozt zou konnen gevonden worden / blykende uit een bryef van een Persoon t' Amsterdam / aan zynen Vriend de Geheimschryver des Konings van Engeland / wiens inhoud was : Verdere overweeging over deezen dooztozt.

„ Myn Heer / hier nevens zende ik u / 't geen ik uit Moschovie hebbe ontfangen ; namentlyk een nieuwe Kaart van Nova Zembla en 't Waigat, zoo als 't dooz uitzukhels bevel van den Oorvozt beiden is ontdekt / en dooz een Schilder Penela Potsky afgeteekent / die my deze tekening uit Moschovie toegezonden heeft / waar uit men zien kan dat Zembla geen Eiland is / gelyk men tot noch toe heeft gemeent / maar alleen een Zeeboezem maakt ; de Samoeden en Tartaren getuigen echter eenpaartig / dat men met Scheepen nochtans naar Japan zoude konnen dooz geraaken / wanneer men buiten Zembla een merkelspe wyte van Land afhield / en 't is een groote mislag van de Engelschen en Hollanders / dat ze deezen dooztozt aan de Zuidzyde van Zembla, of dooz de Waigats hebben gezocht.

Dat 'er benoorden Zembla en verder naar de Noordpool geen Land / maar behalven het beletzel van 't Maas / een vyde en open Zee is / getuigt / nevens den voorgemelden Stuurman / mede Jan Ben, die in den Jaare 1668. vooz Climmerman met een Hollands Schip naar Japan is gevaaren / en op orde van d' Oost-Indische Maatschappij / van daar recht naar 't Noorden is gezeilt / tot hy 400 duitsche mylen gevordert was / vindende aldaar een vyde en open Zee / zonder eenig kenteken van Land. Die van de zyde van Japan ondernomen is.

Nevens deze vygebragte getuigenissen / worden 'er noch veel andere ren gevonden. Pieter Bor in zyne Nederlandische Historien 't IVde Deel 31ste Boek verhaalt ; „ Verscheide Bryeben gezien en gelezen te hebben onder anderen een / waar in Dokter Francois Maelzon van Enghuizen schryft / verstaan te hebben / uit een bryef van Archangel ontfangen / dat 'er twee dagen te vooren een vaartuig van Colmagro, uit China aangeland was / berichtende : dat ze met 6 vaartuigen van Colmagro, dooz de Waigats naar China waten uitgevaaren / en dat dit vaartuig alleen dooz de Waigats was te rug gekomen / verwachtende de andere vyf eerdaags aldaar aan te landen ; welk Scheepsvolk van dit vaartuig verklaarden / dat deeze vaart zeer bequaam en gemaklyk kon volbragt worden : Ook zou volgens 't zeggen van den Stuurman / deeze vaart zeer weinig stormen onderhevig zyn / vermits men met deeze vaartuigen langs de Kusten over alle ondieptens „ van

„ van 5 of 6 voeten stevenen lion. En verder vervolgt den booznoemden
 „ den Schijffer : dat by gelegentheit van 't uitrusten van twee Scheep-
 „ jes/ een uit Zeeland en 't ander van Enkhuizen/ ten einde een dooztocht
 „ ten Noorden dooz de Waigats naar China op te zoeken / t' Amsterdam
 „ dooz Petrus Plantius Medikant aldaar / een vermaakt Waereldkundige
 „ beveert wierd / dat men gevoeglyker en zeekender boden Nova Zembla,
 „ en verder onder de Noordpool dooz/ den bequaamsten weg naar China
 „ te neemen had. Hier op wierd dan mede een Schip t' Amsterdam uitrust/
 „ en geboerd dooz Willem Barentsz. van der Schelling, een zeer erwaaren
 „ Zeeman / die verzelt van een Schellinger Disschers Jagt / nevens de
 „ twee gemelde Scheepjes / op den 5^{den} Juni 1594. uit Texel in Zee liep.
 „ Tot op 77 Graden gekomen / bevonden ze den Noozderlyksten hoek van
 „ Nova Zembla, de Yshock genoemt / Oostelyk van hen afgelegē / en
 „ vorderden tot aan d' Eilanden van Orangie, maar wierden dooz 't Ijs
 „ eindelyk genoodzaakt weerom te keeren : Alderwyl waren d' andere
 „ twee Scheepjes dooz de Straat van Nassou tot in de Tartarische Zee
 „ dooz gedrongen / welke Zee / alle kenteekenen gaf / dat ze tot aan Japan
 „ en naar China t' eenemaal bebaarbaar was / zulks niet getwyffelt wierd
 „ of ze waren in een ruimen Oceaan ; waar op dan besloten wierd / we-
 „ der naar hys te stevenen. Bericht gegebende van hun wederbaaren ; ver-
 „ klaarden ze allen deeze baart raadzaam t' achtervolgen / vermits den
 „ dooztocht doenlyk viel. En in de Kronyk van Christ' t' tweede Deel/
 „ Fol. 146. vind men verhaalt : „ Om dooz 't Noozden naar China te
 „ te baaren / hebben de Staten Generaal 1594. eenige Schepen laaten
 „ uitrusten ; als een van Amsterdam / nevens een Jagt / daar Willem
 „ Barentsz. van Enkhuizen Schijffer op was / en een uit Zeeland /
 „ daar meders van waren Corn. Cornelisz. en Jan Huigen, die in Chi-
 „ na had gewoont. d' Amsterdammer nam zyn hoers hooger / tot on-
 „ der de 77 graden / alwaar ze in Augustus veel Ijs en Zemonsters
 „ vonden / deswegen het Scheepvolk onwillig wierd / en den Schip-
 „ per dwongen wederom te stevenen / die anders veel meende te ont-
 „ dekken. De twee andere Schepen ontdekten eenige Eilanden / dien-
 „ ze namen gaven, en hebben ten laasten een doozgang of straat ge-
 „ vonden / noemden deze de Straat van Nassau ; deze Straat vyf of zes
 „ mylen doozgebaaren / quamen ze in een ruimer en warmer Zee / daar
 „ het Ijs voor hun oogen weg smolt / bereikten aldus de Kust van
 „ Tartarye tot omtrent de Rivier Oby, alwaar ze mede Eilanden / Vos-
 „ kieren en vrychtbare Landen vonden / die zy insgelijks naamen ga-
 „ ven / en naar t' hen toefcheen / zonden ze wel verder naar Caray kon-
 „ nen gezelt hebben / maar geen verder last hebbende / zynze veel genoegt
 „ weet naar hys gezelt / stellende aan de Kusten overal kenteekens /
 „ om op een andere herbatte togt de zelve plaatsen daar aan te kennen.
 „ In den volgende Jaare 1595. zyn'er wederom 7 Schepen derwaartz
 „ uitrust / deesen alzoo ze te laat quamen / hebben 'er niet veel uit-
 „ „ gerecht.

„ get
 „ wel
 „ jon
 „ wo
 „ Zer
 „ was
 „ de
 „ hui
 „ Bez
 „ onder
 „ die om
 „ en onde
 „ lande
 „ d' aam
 „ Na
 „ hadden
 „ ten ze
 „ geen na
 „ een ver
 „ weers
 „ genbo
 „ der om
 „ groote
 „ gezien
 „ Den
 „ bindend
 „ Eiland
 „ witte
 „ horten /
 „ en de hu
 „ 't Beere
 „ volgend
 „ nigte
 „ langens
 „ men.
 „ 11 Min
 „ zelve
 „ den die
 „ Saap re
 „ een witt
 „ ten lang
 „ een goed
 „ sich

„ gerecht. 1596. werden 'er wederom twee Schepen op uitgezonden /
 „ welker eene op 80 graaden gekomen en geen dooztocht vindende / quam
 „ zonder berichting weder t' huls / daar d' andere dooz t' Hs bezet ge-
 „ woorden / moest overwinteren / hebbende op 76 graaden / op Nova
 „ Zembla een loots gebouw en zich 10 maanden aldaar onthouden /
 „ waar naa 3^{en} met twee kleine vaartuigen / meer dan 350 mylen langgs
 „ de Kusten / over Zee met groote gelede ongemakken weder 3^{en} t'
 „ huls gekomen.

Deze gevaarlpke en kommerlpke Schepstogt dooz Willem Barentsz. Aanmerkly-
 onder t' beleid van den heldhaftigen Jacob van Heemskerck ondernomen / ke ontmoet-
 die omtrent 12 Jaaren daar naa / in een Schepstogt / binnen de Baap / tingen ge-
 lande en onder t' Beschut van t' Kasteel van Gibraltar, zich en synen Vader duurende
 den Schepstogt van
 d' aanmerkelpke voorballen hier ter weder stellen.

Da dat deze Zeehelden 12 dagen Noordwaarts hunne hoers gestelt
 hadden / en Schotland, Hitland en Fayerhil gepasseert waren / berek-
 ten ze de hoogte van 69 graden 24 minuten / en hadden den eerste Juny
 geen nacht. Den volgenden dag voerden ze tot 71 graden / en zagen
 een verschynsel der Verhevelingen van twee Heevenzonnen / die zich aan
 weersyde van de waare Zon vertoonden / waar nevens noch twee ste-
 genbogen / dooz deze Zonnen loopende / met twee anderen van een wy-
 der omtrek / welker eene rondom de Zon en d' andere dwers dooz t'
 groote rond ging / wiens onderste kant 28 graden boven den Horizont
 gezien wierd.

Den 5den Juny zagen ze reeds Hs / daar 3^{en} echter doozzeilden / be- Ontdekking
 vindende zich op den 7den op 74 graden. Den 9den bereikten 3^{en} een klein van t' Beeren
 Eiland op 74 graden 30 minuten gelegen. Den 12den zagen ze een Eiland ;
 witte Beer waarop jagt wierd gemaakt ; met de schuiten daar by ge-
 komen wierd deze Beer heevig bestreeden en eindelpk gebood / gebilt
 en de huid 12 voeten lang bevonden. Dit Eiland wierd toen dooz hun
 t' Beeren Eiland genoemd. t' Zelve Eiland verlaatende / zagen ze den
 volgenden dag een doode Walvisch in Zee dypen / waar op een mee-
 nigte Meeuwen aasden / doch geweldig stonk. Dervolgens zeilden ze
 langens het Hs / om den Hoek / ten Zuiden van hun / te hopen te ko-
 men. Den 19de zagen ze weder land / en bevonden zich op 80 Graden
 11 Minuten gevoordert. Dit Land dee zich hreed op / en zeilden langgs t'
 zelve Westelpk aan tot 79^{en} graden / vindende een goede reede / maar kon-
 den die niet bereiken / vernits de wind hen tegen was / strekkende deze
 Baap recht Noord en Zuiden in Zee. Den 21sten vernamen ze weder
 een witte Beer die bestreeden en afgemaakt wierd / wiens huid 13 voe-
 ten lang was. Met de schuit baapwaarts ingebaaren / vonden 3^{en} t'
 een goede waer te syn / en aan d' Oostsyde vernamen ze 2 Eilanden / Als mede
 van Spite-
 bergen.
 zich Oostwaarts in Zee strekkende / gelyk ook aan de Westsyde van
 den

den Inham / dat mede een Eiland geleek. Vermoedelijk is dit Spitsbergen geweest / het Doozberghste Land tot nog toe bekend.

't Was op den 23^{den} dat hen een witte Beer / naar 't Schip zwermende / bezoeken wilde / die ook binnen 't Scheepsvoozd zou geraakt zyn / was 'er geen gerucht gemaakt en niet een roer op geschooten / waar dooz hij weder weg en naar 't Eiland zwom / werwaarts zich eenig Scheepsvolk begeeven hadde / dat geen kleine verleegentheit te Scheep maakte / vermits ze te land van geen geweer voozien waren ; doch groot gerucht gemaakt / zwom de Beer weder van land. Dooztaan tot den eersten Julij langs de Wal en Bapen in en uit huiffende / kreegen ze wederom het Beeren Eiland te zien. Dervolgens tot den 17^{den} op de hoogte van 74 graden 40 Minuten gekomen / zagen ze omtrent de Lomsbaay, 't Land van Nova Zembla, en geraakten den 18^{den} boven den hoek van 't Ammiraliteits Eiland, en den 19^{den} aan 't Kruis Eiland, waar zy wegens 't Ijs ter reede liepen. Alhier met eenige Maatschappij aan land gestapt / wierden ze eerlang twee Beeren gewaar / dat hen niet weinig verbaasde / vermits ze geen geweer hadden. De Beeren hun verneemende / dee men zy best hun woeden t'ontgaan / en die loopen wilden wierden met bootshoaken gedryeft ; dus quamien ze noch vellig weer aan boord.

Dervolgens op den 6^{den} Augustus quamen ze den Hoek van Nassauw te boven en den volgenden dag de Troofthoek, waar naa zy zeer verlangten hadden. Nu geraakten ze eenige dagen geweldig in 't Ijs verward / dat hen niet weinig bekommerden / komende aan een hoek / die zy de Kleine Yshoek noemden. Den 13^{den} wierd 'er een Beer geschooten / gedood en gevild / en de huid aan boord gebragt ; den 15^{den} bereikten ze d' Eilanden van Orangie, en wierden geweldig in 't Ijs bezet / waar dooz ze veel moeiten hadden zich te redden. Nadierwyl wierden ze weder van een groote Beer bezocht / die geschooten wierd / en men met veel moeiten afmaakte. Den 16^{den} wierd 'ereenig volk naar 't vaste Land gezonden / om 't erbaaren hoe zich Nova Zembla uistreckte / en ten dien einde begaben ze zich op een hoogen Berg / ziende toen Zuid Oost en Oost Zuid Oost open water / dat hen niet weinig verheugden / verneemende hun oogmerk bereikt te hebben. Den 19^{den} onder zeil geraakt / quamen ze de Hoek van Begeerte te boven / doch wierden eerlang weder in 't Ijs bezet.

Den 25sten het Ijs met den stroom weder uitzuyvende / meenden ze bezuiden Nova Zembla om / West aan / naar de Waigars te zeilen / doch vermits ze nu Nova Zembla reeds gepasseert waren / en nergens opening vonden / gaven ze den moed verlooren om dooz 't Ijs te komen / zulks ze staat maakten het weder naar huis te wenden / maar aan de Stroombaay gekomen / wierden ze door 't Ijs gesluit. Den 26^{den} voozzy de Yshaven gekomen / wierden ze zodanig in 't Ijs bezet / dat 'er geen

Nova Zembla en verscheide Baayen en uithoeken voor by gezeilt.

Word men zodanig in 't Ijs bezet, dat om 't overwintren, besloten wierd,

redden
zich g
dooz t
en me
Schip
en ach
weder
men a
maar
dzingen
gaans
ten de
baten
noodig
landwa
een mee
tot hun
het hou
van de
woztek
geen get
de Loo
d' aans
Om n
lyk twee
ze de kro
bevoorz
omtrent
strenge
ien en be
zich toen
't vooz
gantche
te een ste
men de t
geefs ; d
ze met d
vooze s
Schip o
dag mee
Loots v
dat men
Wyn en
volk des

redden aan was. Aan de Weſtzijde van d' Yshaven geboordert / bond men zich noodzaaklyk aldaar den gantschen Winter met kommer en ellende dooz te blygen. Den volgenden dag breef het Hs 300 geweldig aan / en met een Zuid Oſte Wind zette het zodanig vooz den boeg van 't Schip / zulkz het van vooren wel 4 voeten hoog opgeſchooven wierd / en achter als in den grond ſcheen te zakken. Den 28^{den} week het Hs weder een weinig af / waar dooz 't Schip zich wederom recht zette / en men arbeide met allen mogeliken vlyt om 't Hs wat op te ruimen / maar 't was te vergeefs. Dervolgens wierd het Schip dooz 't aandringende Hs wederom van vooren opgeſchooven / en inſgelyks dooz gaans opgeligt; men maakte toen ſtaat te moeten overwinteren / ſleep ten de Schuit en Sok over 't Hs naar land / verzag zich van eenige vaten Brood en andere behoeften die men in zodanig een gelegenheit noodig had / enz. Den 7^{den} September / gingen 'er vyf Mannen landwaarts / waar van eenigen een Rivier van zoet water vonden / en een meenigte hout / aldaar aangedreeven. Men beſloot dan een Lootz tot hun verblyf op te rechten; hier toe quam hen byzonder ten dienſt / het hout aan den oever gebonden / uit boomen beſtaande / die 't zy van de Tartariſche / en Moſkovische Kuſten / of van elders anders ontwoztelt / aldaar aangedreeven waren / want op Zembla bond men gantsch geen geboomte te waſſen. Van dit hout diende men zich niet alleen om de Lootz op te timmeren / maar verſtrekte hen ook vooz byandhout in d' aanſtaande ſtronge koude.

En alle toe-
bereidſelen
daar toe ge-
maakt.

Om nu dit hout af te haalen / maakte men Sleden / en dee gemeenlyk twee togten daags. Den 21^{den} September was 't 300 ſel koud / dat ze de Koombuis beneden in 't ruim moeſte maaken / vermits boven alles bezooz. Den 23^{den} ſtoz hunnen Timmerman / en zy begroeven hem ſtronge Dozſt de aarde niet opdelven kon. Den 25^{den} rechte men de ſylen en balken van de Lootz op / en begon te timmeren. Men bevond zich toen noch 16 Mannen ſterk / waar onder nu en dan een ziek wierd. 't byooz ſomtyds onlydellyk ſterk / en den 30^{den} sneeuwden 't dien gantschen dag en nacht / dat hen hinderde hout te haalen; men maakte een ſterk vuur by de Lootz om 'er d' aarde dooz t' ontdoopen / zulkz men de timmeraadje te beter in den grond dee ſluſten / maar 't was vergeefs; dies zy dien arbeid ſaaken moeſten. Den 2^{den} October waren ze met de Lootz 300 verre geboordert / dat ze 'er een Meyboom van bevoore sneeuw op bzagten. Dervolgens bzaken zy 't Dooz-onder van 't Schip op / en met deeze deelen dekten ze de Lootz / en kreegen die dien dag meeſt dicht. Den 7^{den} bzaken ze het Achter-onder mede uit / om de Lootz verder dicht te maaken. Dooztaan wierd het 300 geweldig koud / dat men 't in d' openlucht niet harden kon. Den 11^{den} bzagten ze de Wyn en anderen voorraad te land / en begaben hen met de helft van hun volk des anderen daags naar de Lootz / om 'er vooz d' eerſtemaal hun ver-

Een Loors
ten verblyf
getimmerd.

En alle noo-
dige behoef-
te daaringe-
te daaringe-

verblif in te neemen / doch leeden bittere koude / vermits 'er noch geen
 hoopen gemaakt waren / en ook geen buur kon gestookt worden / alsoo
 de schoorsteen noch niet opgemaakt was. Verderg was men dage-
 lphs bezig met alle behoeften uit het Schip naar de Loots te brengen /
 inbiderwyl men ook somtyds aanshoot van de Beeren leed ; en 't vooz
 300 sterk / dat bynaa al hunnen byinkbaaren voozraad bevooz / zulk's men/
 wilde men 't nurrigen / smelten moest / waar dooz alles kracht en smaak-
 loog wierd. Men byak vervolgens de Kajuit af / om 'er een Portaal
 in de Loots van te maaken / en men sleepte de Bok naar de Loots /
 keerde die met den bodem om hoog / om 'er / wanneer 't de nood ver-
 efschte / gebruik van te neemen. Toen men met het afhaalen van de
 laatste sleede met voozraad bezig was / wierden ze van dyle Beeren
 teffens belaagt / die dooz twee Helbaarden / by gebal op de see gele-
 gen / 30 lange afgewezen wierden / dat het overige volk tyd won / zich
 te Scheep te redden / en deeze verweerdeg het mede ontquamen. Deeze
 Beeren hun poot dus ontweken ziende / liepen verwoed naar 't Schip/
 van waar men / met geen schietgeweer klaar konnende raaken / deeze
 verflindende Beesten met de vooznoemde helbaarden / spieffen en 't
 werpen van byandhouten / afweerde / waar naa de Beeren telkens lie-
 pen / gelpk den hond naar een steen ; een deezer Beeren dooz den hel-
 baard gewond / dzoop euidelpk weg / die toen dooz d' anderen gevolgt
 wierd / en men sleepte vervolgens de gelaade see naar de Loots. Den
 27sten schooten ze een witte Dog / die gebraaden zynde / als konpne-
 bleesch smaakte ; ook selde men het uurwerk mede van doozd gebzagt / en
 maakite lampen gereed om 's nachts te byanden / waat toe 't gestmolte bee-
 rebet gebzigt wierd. Ook delite men de Loots van boven met een
 zell / zulk's die te dichtter en warmer wezen zou / vermits de dekdelen
 ongedzeven waren.

Gevat door
de Beeren
uitgehaan
en hoedanijs
gerek.

De Zon be-
gint zich on-
der de kim-
men te ver-
bergen, en
deeze onder-
neemende te
verlaaten,

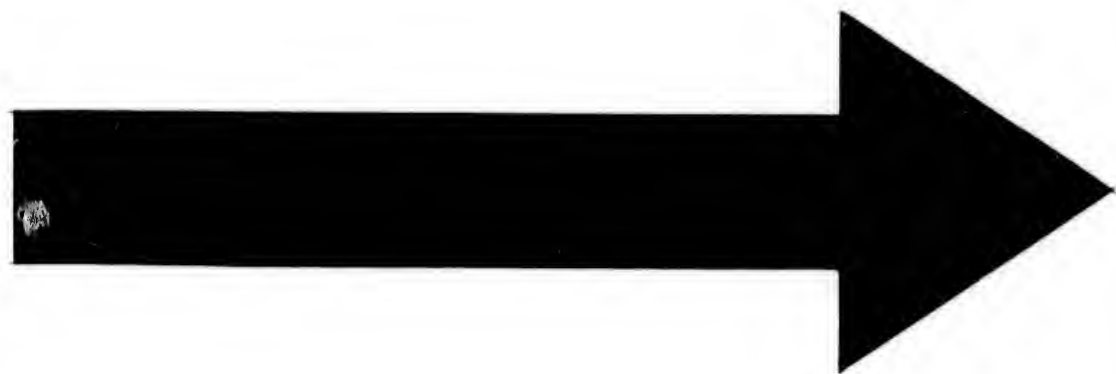
Akeligen
toestand in
dit bitter
Winter Zai-
zoon.

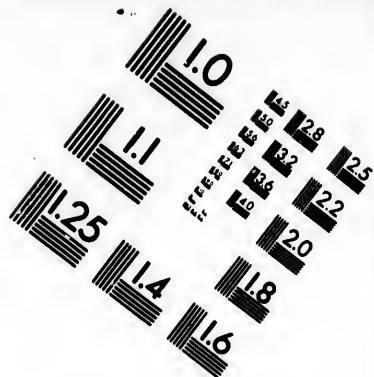
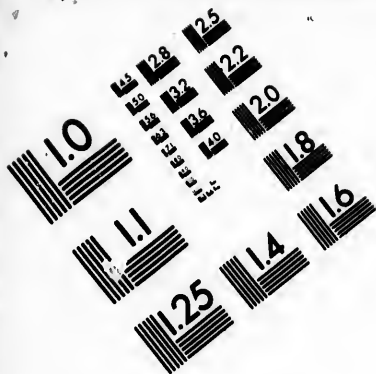
Den 28sten November zagen ze de Zon noch eben hobende de himmen /
 en den volgende dag Zuid Zuid Oost opgaan / en Zuid Zuid West
 ondergaan ; toen zag men ze noch in haar volkome ronte / maar langg
 den Horizont. Den 3^{den} vertoonde zich de Zon Zuide ten Oosten in
 't opkomen / en Zuide ten Westen in 't ondergaan / doch wel 300 Zuid-
 delpk / konnende toen niet dan den boven rand boven de himmen ge-
 zien worden. Sedert zagen ze de Zon niet weer / vermits zy onder
 den Horizont bleef. Verschriklyk voorwaar ! nademaal hen vooztaan
 d' allergevaarlijkste ellende dzeigde. Somtyds wierden 'er nu Doffen
 gevangen / terkopl de Beeren hen met het vertrek der Zon begaben.
 De Zon hen verlaatende / zagen ze de Maan 300 wel by daag als
 nacht / vermits zy in haar hoogste teeken was. Om het met de mond-
 kost te strekken / deelde men vooz ieder man 4 pond en 5 oncen Bzood uit
 waar mede men 't agt dagen rekken moest ; Blesch en Blysch hadden ze
 toen noch geen gebrek / maar den Dank quam 'er mede schaars om / die
 daar en boven gelpk gezegt is / krachteloos was. Om zich vooz de kou-
 de

de bette
van te
tot het
waar
eene of
maal
eenige
een sma
fen / o
Decem
lagen
plaagd
de voe
den on
stookt
wande
ren wa
gebuur
mogt /
't met
Decem
strek m
dan go
steenho
heeten
'er dan
te houd
maaker
lang be
den de
derom
getweef
staan ;
niet lan
schaape
kander
Op het
Doffen
dolven
3pm / en
pot had
Ma t
1596. t
selde zi

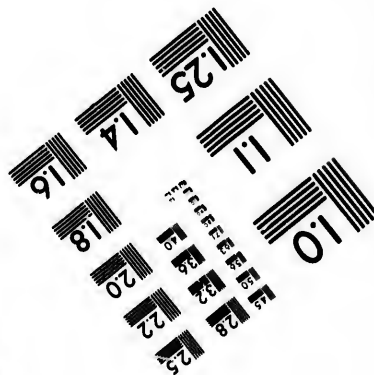
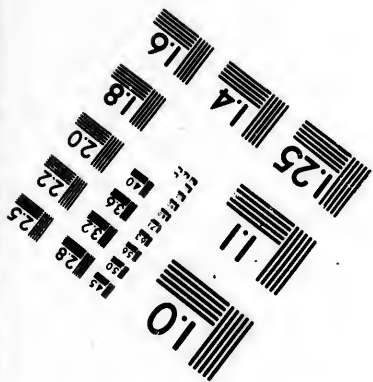
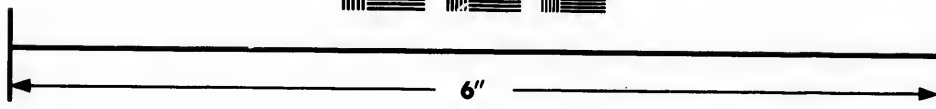
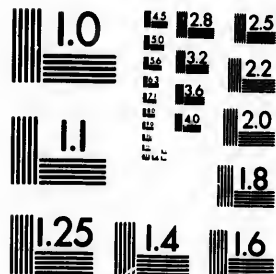
de beter te dekken / wierd 'er een pak grof Laken los gemaakt / waar van ieder een gebedte ten zyne behoefte kreeg / als mede eenig Linnen tot hemden uitgebeest. Men bebood noch 17 Hazen overig te hebben / waar van een onder hun allen verbeest wierd / en d' anderen aan ieder eene omgebeest / waar mede men 't booztaan strekken moest. Dade-
Toeleg op de Vosse jagt gemaakt en hoe.
maal zich nu de Wossen meer dan te vooren lieten zien / maakte men eenige vallen of knippen om ze daar in te vangen / die hen niet alleen tot een smaakelpke spyzje verstreken / maar ooch zoo dienden de vellen tot mutsen / om zich dooz de felle koude te beschermen. 't Was op den eersten December / dat het zoo sterck gesneeuwt had / dat ze 'er als onder begraven lagen / ooch moesten ze toen te meer rook uitstaan / die hen geweldig plaagde; men maakte steenenwarm / in hunne hoopen leggende / de voeten aan te warmen / vermits de koude onbedelph was. Wegens den onverdzaaglyphen rook / hadden ze in vyf dagen zoo sterck niet gestookt / waar dooz 't toen zoo heblig binnen de Loots vooz / dat de wanden en zolder / ja zelf hunne hoopen wel 2 vingeren dik aangevoozen waren. Men stelde ooch een zantloper van twaalf uren / waar op geduurig acht gegeven wierd / zullig men zich in den tyd niet vergiffen mocht / want het wurwerk dooz de groote koude stil stond / schoon men 't met zwaarder gewicht trachte aan 't gaan te houden. Op den 6den December gevoelde men zodanig een onverdzaaglyke koude / schoon / hoe sterck men vuur stookte / zich echter niet verwarmen kon. Men vond dan goet / om deese bittere koude te kommen wederstaan / dat men de steenkoulen / die noch te scherp waren / haalen zoude / vermits die een heeten brand maakten / en ooch langer aan den haart leiden. Men lei 'er dan een goed vuur van aan / en om de warmte te langer in de Loots te houden / vond men raadzaam de deuren en de schoofsteen dicht te maaken / waar naa ieder naar zyn hoop ging om te slaapen; maar eerlang beving hen zodanig een duizeling / dat ze genoodzaakt wierden de schoofsteen en de deur weder open te maaken; dus wierden ze wederom dooz de koude verquilt / die hen te vooren onverdzaaglyk hadde geweest. Dervolgens moesten ze noch geduurig zeer felle koude wederstaan; hunne schoenen bevooren zoo hard als een hoozn / zullig ze die niet langer gezuiken konden / dies maakten ze hen wyde klompen met schaape-vellen overtrokken / waar in ze / met 3 of 4 sokken ober elkhander aangetrokken / om honden / om dus warme voeten te houden. Op Kersdag was 't mede zeer houd weer / - ze hoozden toen eenige Wossen ober de Loots loopen / vermits die meest onder 't Sneeuw bedolven lag; dit wierd dooz eenige van hen gezegt een quaad teeken te zyn / en gebjaagt / waarom? wierd geantwoord; om dat men ze niet in de pot had, of aan 't spit kon steeken, want 't had dan een goed teeken geweest.

Ma dat ze nu met groote koude / kommer en ongemak het Jaar 1596. ten einde gebjagt hadden / en in dat van 1597. getreden waren / stelde zich het weer noch al even streng in. Dan toen af begon men de

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.4
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0

5.0
5.6
6.3
7.1
8.0
9.0
10.0

wyn om den anderen dag met kleine maatsjes uit te deelen / welke uitdeeling van eenigen noch gespaart wierd / om in tyd van nood niet verlegen te zyn. Vermits hunnen voorraad van brand op was / had men een geheelen dag bezig geweest om weder brandhout te klooven. Alz zy nu den gantschen dag dus geslooft hadden / en indachtig waren dat het Driehouingen Avond was / vond men goed / zich in hun verdyet eenig vermaak aan te doen / toeliggende ieder zyne gespaarde wyn / en men bakte van twee pond meel / mede genomen om 'er papfel voor de hardoeffen van te maaken / eenige pannetochten / alhoewel in oly in steen van boter / waar mede men zich niet min vzooplyk maakte / als of men t' huis bzaaf gesmilt had / en een deftige maaltyd gedaan ; men trok ook Koningsblyessjes / waar by de Konstapel Koning van Nova Zembla wierd / eene Landstreek meer dan 200 mylen groot en tusschen twee ruime Zeeën gelegen.

D: Zon wederom met een voorafgaande scheemering gecmen ;

Den 13 Januari dacht hen wederom een scheemering van den aanaadere dagetaad te zien ; en op den 24sten was 't dat men aan de Zuidzjde van Nova Zembla , buiten verwachting de buiten rand van de Zon wederom zag ; die kon in 't eerst van Willem Barentsz. niet aangenomen worden / vermits hy een erbaaren stuurman zynde / daar noch 14 dagen tyd toe reekende. Maar op den 27sten helder weer zynde / zagen ze allen de Zon volkomen boven den Horizont / waar uit bleek dat ze den 24sten mede gezien was. Om nu hier betwyf van te geuben / zagen ze de Zon allererst 5 graden en 25 minuten in Aquarius , die zy niet eerder verwachtende waren / dan op 16 graden 27 minuten / eer zy zich op de hoogte van 76 graden vertoonen zoude. Den 26sten stof een van hunne Manschap / na dat hy lang krank gelegen had. Dervolgens tot den 8sten February hadden ze doozgaans ongestuimig weer / en somtyds met veel sneeuw verzelt ; op deezen dag begon het weer wat te bedaaren / en zy zagen toen de Zon Zuid Zuid-Oost ophomen / en Zuid Zuid-West ondergaan. Den 12^{den} schooten ze een groote Beer / die geopent hebbende / vonden ze 'er wel 100 pond smeer in / dat hen wel quam / vermits ze reeds gebzek van smout hadden / om in de lampen te branden. Nu kreegen ze weer gebzek aan brandhout / dat ze toen met zwaaren arbeid haalen moesten / vermits ze zig zwakker in krachten dan te vooren bevonden. Den 8sten Maart zagen ze in 't Noord Oosten gantsch geen Ijs in Zee / waar doozgemoed wierd dat 'er een ruime Zee moest zyn. Den volgenden dag konden ze ten Noord Oosten noch al verder open water zien / maar naar de Cartarische Kust was 't noch al vol Ijs.

Als mede weder open water ontdekt.

't Was op den 16^{den} Apzil dat hen een Beer bezocht / die eindelijk op de loots klom / en aldaar een verbaarlyk geweld maakte / zulkis het scheen dat hy de schoorsteen zou om verre gerukt hebben / hy scheurden 't zell daar aan vast gemaakt / doch ging ten laatsen weg. Bebuurende deeze Maand zagen ze somtyds de Zee zonder Ijs / en dan we-

wederom zodanig bezet met *Hs* / dat hen naaulphs eenige uitkomst booz handen fcheem. 't Was reeds op den 27^{den} *May* / dat men beflroot om te vertrekken / en ten dien einde toefel zoude maaken / nademaal men geen hant zag 't *Schip* weder vlot te zien / dewyl 't noch eben vast in 't *Hs* bezet lag ; dief haalde men alles wat tot de toerusting van de *Schuit* en *Bok* dienen mogte / uit het *Schip*.

Befluit ten
vertrek ge-
nomen.

Ingebolge van dit befluit / gingen 10 *Mannen* om de *Schuit* / die onder de *Sneeuw* bedolven was / te haalen en naar de *Loots* te fleepen / maar hoe zwaar hen deezen arbeid viel / is wel af te neemen / want *zp* waren zeer zwak en uitgeteert / dat hen in dien arbeid moedeloos maakte ; dief vermaande hen *Heemskerk* , dewyl 'er hun leven van afhing / dat toch een ieder *zp* uiterfte krachten wilden inspannen / om de *schuit* voort te maaken ; anders waren *ze* genoodzaakt / als *Burgers* van *Nova Zembla* aldaar hun grafte te maaken. Eindelyk wederom moet *Schepende* / hragtten *ze* noch 300 veel te weeg / dat *ze* / de *Bok* die inet den boden om hoog lag / omwolverpen / en die begonnen te vertimmeren en op te hoepen.

Een *Schuit*
en *Bok* ten
dien einde
vervaardigt.

Terwyl *zp* met deezen arbeid bezig waren / quam 'er een verbaarlike *Beer* aan / waarom *zp* zich naar de *Loots* begaven / om hem aldaar met hun roers te verwachten ; deeze *Beer* veel onverfaagder dan ooit / zoude wel haast lemand van hun *Bolk* verrast hebben / maar dooz gebaarmaking gewaarfchoutot / fchoot hy fchielyk *zp* roer af / en trof het *Dier* dwars dooz 't *lyf* / waar naa het noch een ftukweegs weg ftep / en eindelyk gedood wierd. Den 30^{den} hervatte men weder met alle man het vertimmeren van de *Bok* / en *Zellen* of andere *Scheeps* behoefte gereed te maaken ; midterwyl *zp* wederom een en andermaal dooz *Beeren* bezocht wierden en ontruff / zulks *ze* hunnen arbeid ftaken moesten.

Den 3^{den} *Juny* zich weer een weinig in krachten herhaalt hebbende / arbeide men met allen mogelyken vlyt aan de *Bok* / die *zp* naa 6 dagen arbeids eindelyk voltooit kreegen. Den 4^{den} gingen *ze* met 11 *Mannen* weder naar de *Schuit* om die voort te fleepen / vermits hen toen den arbeid lichter dan te vooren viel ; deeze vertimmerde en boepde men mede op / ten befen als doendelyk was. Ondertuffchen waren anderen bezig met alle andere behoefte en voorraad voor *hannken* te onderneemen *Logt* hpen te hengen / en om die tegens dat *ze* *honden* te vertrekken / gereed te houden. Den 8^{den} kreegen *ze* de *Schuit* mede gereed / en verzoegden voortf alles aan boord / wat noodig was.

Den 12^{den} arbeide men 300 veel mogelyk / was met *hylan* / *houwelen* en ander gereedfchap om dooz 't *Hs* een weg te baanen / waar langs de *Schuiten* te water wierden gebragt. *Heemskerk* met *Willem Barentsz.* , die toen eenigen tyd was ziek geweest / overleggende / dat / terwyl 't nu begon openwater te worden / het tyd wierd de *Schuit* en *Bok* te water te brengen / om alfoo / onder *Godts* geleide / de reize van *Nova Zem-*

Met *hylan*
en *houwelen*
het *Ys* opge-
ruimt, om
de *Vaartui-*
gen te water
te brengen.

welke uit-
od niet ver-
/ had men
oben. Als
waren dat
un verdyler
wyl / en
pfel booz de
oily in ftee
als of men
men trok
va *Zembla*
fchen twee

n den aan-
n de Zuid-
id van de
. niet aan-
daar noch
zpnede / za-
at bleek dat
reeben / za-
is , die *zp*
ten / eer *zp*
stoz een
Dervol-
g weer / en
weer wat te
men / en
ote *Beer* /
dat hen
n de lam-
at *ze* toen
n krach-
dooz *Bo-*
at 'er een
d *Boften*
kust was

eindelyk
zulks het
fcheur-
Ge-
en dan
we-

Zembla naar 't Vaderland t' aanbaarden. Dies schreef Heemskerk mid-
 lertwoyl twee verklarings-schryften / waar van ieder vaartuyg een hebben
 zoude / die dooz hun alle onderteekent wierden / wiens inhoud bevelsden :
 hoe men sich te gedragen had / wanneer men van den anderen afdwaal-
 de ; als mede met hoedanig een kommer en ongemak 3p aldaar ober-
 wintert hadden en den tyd afgewagt / om te zien of hun Schip weder
 blot zou worden. Anggelyks had Willem Barentsz. te vooren een byzef-
 se geschreeven / 't zelve in een kruitmaat gedaan / en in de schoorsteen
 opgehangen ; waar in een kozt verhaal van humen togt en boozneemen
 naar China was opgesteld / hoe 3p aldaar 10 Maanden hadden huis
 gehouden / en wat 'er hen ontmoet was / om in geballe iemand booz-
 taan aldaar mogt komen aan te landen / daar uit hun wederbaaren
 mogt verstaan.

Men begeeft
 sich te
 Scheep, en
 gaatt'zeil.

Volgens dit besluit / sleepte men dan beide de Vaartuygen te Water /
 nevens noch elf Sleeden met behoefsteng en koopmanschappen. Men ging
 't Scheep en zelve den 14 Juny / 1597. niet zonder veel bekommer-
 nissen / nademaal ze noch al telkens in 't Hg bezet raakten. Den vol-
 genden dag stebonden ze boozby 't Vliisinger Hoofd en bereikten den
 Hoek van Begeerte. Dervolgens quamen ze aan d' Oranje Eilanden ;
 alhier aangeland / slookte men een buur en smolt een ketel met sneeuw-
 water / om te dzyinken. Wederom t' zell gegaan / bevonden ze sich om-
 trent den Yshoek , maar geraakte den 17den in 't allergrootste gebaar
 van 't Hg / waar uit 3p noch eindelyk gered worden. Den 20den stoff
 Willem Barentsz., wiens dood hen allen smertelyk viel / vermits men /
 als een erbaaren Stuurman 3pnde / in 3pn bestier te geruster was. Ook
 verlooren ze toen noch een van hun volk. Den 23den quamen ze / naa
 veel sukkelens dooz 't Hg / weder in 't open water / en bereikten de Kaap
 Troost, daar 3p wederom in 't Hg bezet wierden. Men bevond zich
 toen op 76 Graden 30 Minuten. Den 24den quamen ze met veel ar-
 beid en roelens dooz 't Hg weder in ruime Zee / en zeilden ten Oosten de
 Kaap Nassau. Naa veel aangewende arbeit en 't uitstaan van een
 stozm / geraakten ze den 27den ten Westen van de gemelde Kaap ; hier
 zagen ze langss den Zoom van 't vaste Hg een groote meeningte Walrus-
 sen / als mede veel Vogelen / waar van 'er eenige geschoten wierden.
 Dervolgens tot den 5den July 'or ze noch al groot gebaar in 't Hg
 uit / waar dooz 3p met sich te 3. ' geweldig afgemat wierden / en
 toen stoff hen weder een man af. Den 11den zagen ze 't Kruis Eiland West-
 waarts gelegen / eenige begaben sich naar land / die 70 eperen van Berg-
 eenden mede bragten / dat hen toen een aangenaame spyzze was. Den 19den
 zagen ze ten Westen van 't booznoemde Eiland open water / waar over 3p
 sich niet weinig verheugden / dies men allen vlyt aantwende om de Vaar-
 tuygen te water te dzyngen / vermits men ze wel 270 treden ober 't Hg slee-
 pen moest. In 't water gekomen / ging men onder Godts geleide t' zell /
 maakten goeden booztgang / en liepen den 20den den Zwartzen Hoek
 booz-

Passeren
 verscheide
 Eilanden en
 Kaapen.

bo
 me
 ren
 lan
 ber
 hoo
 Hg
 lan
 booz
 Da
 sche
 dooz
 per
 zul
 hen
 gef
 keul
 'er b
 van
 hing
 voor
 D
 kust
 Zon
 beid
 de vo
 der 2
 deno
 dooz
 Van
 ston
 was
 ren /
 zellen
 home
 Hoek
 deelt
 om 3
 re ze
 oosten
 meen
 eenig
 ning

boorzp / zulkis zp dien Woond noch 't Ammiraliteits Eiland zagen / en mede boorzp zelden

Den 21sten passerden ze de Kaap Plantius en Langenes. Des ande-
ren daags omtrent de Kaap Kant gekomen / ging 'er eenig Volk naar
land / om eperen te zoeken / waar van ze een goede party opdedden / en
veele Dogelen met handen greepen. Den 24sten bevonden ze zich op de
hoogte van 73 graden 10 minuten. Den 27sten roeiden ze dooz gebroken
Ijs langs de Wal / passerden de Kruishoek , en zelden tusschen 't Daste-
land en 't Eiland dooz. Den 28sten langs 't land zellende / quamen ze
booz de St. Laurens Bay of Schanshoek ; hier vonden ze twee Russische
Daarvulgen / waar dooz zp niet weinig verheugt waren / wederom men-
schen te zien ; maar alzoo zp zich onderling niet verstaan konden / en om
dooz hun eenig middel booz de scheurbuik na te speuren / liet de Schip-
per hen in den mond zien ; hier dooz verstonden ze dat zp honger hadden /
zulkis men een roggensbrood met eenige gerookte vogels gaf / waar tegen
hen wederom een geschenk gegeven wierd. Weeder van deeze Russen
gescheiden / roeiden ze den 31sten naar een ander Eiland / daar twee
kruiffen stonden / maar vonden geen volk. Te land gestapt / vonden ze
'er by gebal Lepelbladeren / die hen geen kleinen dienst dedden / om zich
van de scheurbuik te geneezen / en ook in 't nuttigen zodanig een wer-
king dedden / dat ze eerlang wederom beschuit konden eeten / die men te
vooren niet byten kon.

Ontmoeten
van een Russische
vaartuigen.

Den 3^{den} Augustus beslooten ze van Nova Zembla naar de Russische
kust ober te streeken / dies zelden ze Zuid Zuid-West aan tot d' Ooster
Zon / en geraakten wederom in 't Ijs / waar dooz zp met zwaaren ar-
band roepen moesten / tot ze in ruime Zee quamen. Den 4^{den} zagen ze
de booznoemde Kust / en hielden 't toen langs de wal ; omtrent Booz-
der Zon zagen ze noch een Russch vaartuig / roepende tot de Russen Can-
denoes, Candenoos ; maar deeze riepen wederom Pizora, Pizora : waar
dooz zp verstonden dat ze niet by Candenoos , maar by Pizora waren.
Dan den 5^{den} tot den 12^{den} sukkelden ze geweldig dooz tegenwind / en
stonden niet weinig kommer uit / vermits den voorraad byna verteert
was / behalven dat ze noch van eenig beschimmelt brood boozzien wa-
ren / zulkis zp elkander deersph aanzagen. Eindelph zagen ze niet volle
zelden een Russch vaartuig op hen afkomen / dies spoede men hun by te
komen / en aan boozd gelegte hebbende / kocht men wat Visch en eenige
hoeken in visch-water gekookt / dat alles evenmaartig onder hen uitge-
deelt wierd. Den 15^{den} dicht langs de Wal zellende / zagen ze weder-
om zes Russische Daarvulgen / by de zelden gekomen / vroegen ze hoe ver-
re ze noch van Kilduin waren ; toen verstonden ze dat men zich noch be-
oosten Candenoos bevond / en de Witte Zee te passeren had / die zp
meenden al te hoven te zyn geraakt. Men verzag zich toen weder van
eenigen leefstog / koopte een pot vol water / en meel niet speh en ho-
ning vermengt / waar van ze toen lustig smulden / en huime hongertige

Besluit om
van Nova
Zembla naar
de Russische
kust over te
steecken.

Passeeren
Candenoës,
en steeken de
Witte Zee
over.

Maagen wederom wat laafden. Den 18^{den} passeerden ze euidelyk den
hoek van Candenoës, staken de Witte Zee over / zulkis ze gelukkig in
30 uren de Lapse kust bereikten. Alhier aangeland / verzagen ze zich
van versche visch die zy koochten en daar mede hunne hongertige maag-
en zalfden / ook koochten ze waterpap die zy in plaats van brood aten/
zulkis ze zich nu weder verzaadigen konden. Wederom t' zell gegaan
zijn ze den 24^{den} by de zeven Eilanden gekomen / en eenige visschers
hebbende ontmoet / verstonden ze dat 'er Nederlandsche Schepen te Cola
lagen.

Bereiken
Kilduin, en
Cola; van
waar ze eiu-
delyk met
een Koop-
vaarder we-
der in 't Va-
derland ko-
men.

Den 25^{den} kreegen ze Kilduin te zien / aan welker Westeinde zy aan-
landden; hier verstonden ze mede dat 'er Nederlandsche Schepen te Co-
la waren / dies zonden ze met een daar toe gehuurde Laplander / te-
mand van hun Volk dertwaarts / die kennis van hunnen komst gaf; waar
op met den Laplander een Brief ten bescheid te rug wierd gezonden.
Terlang ontvingen ze met een Tol eenigen leestogt in Kostoker Bier / Wijn/
Brandekopp / Brood / Vleesch / Spek / Salin en andere behoefte be-
staande / dat hen ten hoogsten aangenaam was. Den laatsten Augustus
tug maakten zy zich ten vertrek naar Cola gereed / waar zy den volgen-
den dag aankwamen / en zich eenige dagen verberfchten / om hun gele-
den kommer en ongenak weder wat te verzetten. Den 11^{den} bragten ze
met bewilliging van den Bojaar, hunne Daartuigen te land en in 't
kroonmans huis / latende die daar ter gedachtenis / van zo een lange/
verre en nooit bezelde togt / vermits zy met deeze open Schuiten / ori-
rent 400 mylen dooz Zee / tot aan Cola toe gevaaren hadden. Na dat
zy zich dan aan 't dooiz van Schipper Jan Cornelisz. begeeven hadden/
zyn ze den 18 September uit de Rivier van Cola t' zell gegaan / en s' an-
deren daags vooz Waardhuis gekomen; van waar zy den 6^{den} Octo-
ber in Zee staken / en den 29^{den} in de Maag ten Anker quamen.
Te Maaglandstuis te Lande gestapt / reisden ze vervolgens over
Delft naar Amsterdam / waar zy den eersten November aankwa-
men.

Wat Ysbrants
Ides van de
Waigars ge-
schreeven
heeft.

Om nu ons onderzoek van den dooztozt naar China weder te herbat-
ten / zoo heeft van de Waigats den Moskowsche Afgezant / E. Ysbrants
Ides in zyne Reisbeschryving van Moskou naar China, 't allerklaarst
geschreeven; hy zegt: „ over 7 Jaaren hebben de Burgers van Jeneses-
„ koy een Schip ter Walvischvangst uitgerust / maar nooit is 't weer-
„ om gekomen / en vermoedelyk dooz 't Ijs vergaan. Doch van de
„ Stad Fugania, die wat laager of beneden de Rivier Jenisea legt / gaan
„ nochtans Jaarlyk enige Luden op de Walvischvangst uit / maar
„ neemen hun tyd waar als de Wind uit het land wayt / waar dooz
„ het Ijs Zeewaart in dypft / wanneer ze van hunne vangst gelukkig
„ indooeren. Deeze Rivier Jenisea valt uit het gebergte der Calmukken
„ in de Cartarische Zee. En wyders het bericht van 't Waigats ryp
„ van de Russen zelf gegeeven / die dooz de zelve verscheidemaalen tot aan
de

de Sibier Oby zijn dooz gebaaten / is als volgt : „ Op gaan zeggende
 „ met onze Daartuigen naar 't Waigats om Robben en Walrussen te
 „ vangen / en aldaar niets opdoende / vaaren we de Straat van 't
 „ Waigats in / maar neemen een Landwind waar / waar mede het Hs
 „ Zeewaart blyft; de Wind weder uit Zee komende / zoeken we een Wa-
 „ ven of Inham / want indien we die niet bereiken konden / zouden on-
 „ ze Daartuigen dooz 't aandringende Hs aan stukken worden geknelt /
 „ dieg moeten we dan weer een uitlandige Wind verwachten / om al-
 „ dus onze reis te vervolgen.

Dit Waigats is mede uitvoertig dooz wpien den Heer Burgemeester
 Nicolaas Witsen beschreeven / hebbende dezen Heer / van zeer verlen die al-
 daar geweest zyn / naaukeurige onderrichting bekomen / gelyk dan ook
 in een Kaart 't Waigats nevens de Zeehusten / tot aan de Sibier Oby
 toe / gantsch onverbeterlijk dooz dien zelven Heer is aangewezen.
 Doch zegt gemelde Heer Ides, dat de Siberische Ruisen / vooz 50 Jaa-
 ren hulle Siberische Waaren gewoon waren wpi dooz 't Waigats te voe-
 ren / dat hen sedert wegens de sluikerp verboden is / welke vervoering nu
 over land geschieden moet / om ze op de Colplaatsen beter te kunnen
 waarneemen. En verder / dat tusschen de Sibieren d' Ogata en d' Uda
 Stroom, langs de Zeehusten / zich ongemeen veel Walvisschen laaten
 zien / en voozg de geheele kust langs / tot aan de Yskaap, in 't Ruisch
 Zwetenoos genoemd / of anders Heilige Kaap, zich insgelphs veel knob-
 ben en Walrussen onthouden; en dat het Waigats van 1694. tot 1697.
 t' eenemaal bezoooren is gebleven / dat waartph toen een slechte Vis-
 schery heeft gemaakt.

Dus zyn 'er dair de getuigenissen eenpaartig vooz / dat men benoorden
 Zembla, of dooz 't Waigats, zonder beletzel van Land / en by warme
 Somers / wegens het Hs / een genoegzaame dooztocht naar China kan
 bekomen; gelyk mede d' algemeene getuigenissen der geenen dit bevesti-
 gen / die alleen hun werk daar van gemaakt hebben / om dezen dooz-
 tocht na te speuren / zulkis ze niet dair dooz het Hs belet zyn gewoorden;
 behalven dat een van hun allen dooz 't Waigats zyn oogmerk schynt be-
 reikt te hebben.

Dat men 't met het naaspouren van dezen dooztocht noch niet t' een-
 nemaal oppas / blykt uit een Acte in den Jaare 1615. aan de Noord-
 sche Compagnie verlene / zulkis ze in geballe van nood / met haare
 Schepen verquut wierd te mogen Hadren / in de Landen onder 't
 bestier van d' Oost-Indische Compagnie begreepen; welke Acte van
 dezen inhoud was:

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die dee-
 ze tegenwoordige zullen worden getoont, Salut; DOEN TE WETEN:
 Alzoo de Bewinthebberen van de Geostroyeerde Compagnie van 't Noorden
 ons met behoorlyke reverentie vertoont hebben, dat zy gerezolveert zyn eeni-

De Heer
 Witsens ge-
 dachten o-
 ver de Wai-
 gats inge-
 zien,

Hoedanig
 eenyds door
 de Ruisen uit
 Siberië de
 Waigats
 wierd beva-
 zien,

't Ys de
 voornamste
 hinderpaal
 van den
 doortogt
 naar China
 gezocht,

ge Schepen wederom uit te zenden, om t' onderzoeken de Passagiën by Noorden naar China en Cathay; welke Schepen nu eertdaags zullen gereed zyn, om in Zee te loopen. En vermits het onzeeker is, of schoon de zelve passagie werd ontdekt, dat het dienstelyk zoude zyn, met de voorz. Schepen den zelven weg wederom te keeren, zulks dat zy genoodzaakt zouden zyn te passeeren de Cabo de Bonne Esperance, of de Engte van Magellanes, en over zulks gedwongen geraden te worden, 't zy om verversching van Water, Victalie of anderzins aan te doen eenige Landen in Oost-Indiën, 't welk hun by de Schepen van d' Oost-Indisch-Compagnie aldaar wezende, zoude mogen worden belet. En mitsdien verzocht hebben, dat ons zoude gelieven hun te verleenen, Afte van dat de voornoemde Schepen onverhindert de voorz. Passagie zullen mogen doen, en de voorz. Landen frequenteeren, op dat zulk een goed aangenomen werk in geender maniere werde veracht. ZOO IS 'T, dat wy 't geene des voorz. is aangemerkt, bevindende 't verzoek van de voorschreeve Bewinthebber, in reden, billykheit en equiteit gefundeert; geaccordeert en geconsenteert hebben, accordeeren en consenteeren mits deezzen, of het geviel dat de voorschreeve Schepen, die by de voorschreeve Bewinthebber uitgezonden zullen worden, om de Passagie by Noorden naar China en Cathay t' onderzoeken, de zelve Passagie ontdekkende, niet dienstelyk en zouden vinden, met haare Scheepen den zelden weg wederom te keeren, maar genoodzaakt zouden zyn te passeeren de Cabo de Bonne Esperance, of de engte van Magellanes, en mitsdien gedwongen zouden worden, 't zy om verversching van Water, Victalie, of anderzins, aan te doen eenige Landen in Oost-Indiën, dat zy 't zelve vry, vranc, onbelet en onverhindert zullen mogen doen, en de voorschreeve Landen frequenteeren. Ordonneeren, lasten en beveelen, over zulks den Gouverneur en Admiraal Generaal, en voorts alle andere particuliere Gouverneurs van Steden, Forten en Plaatsen in Oost-Indiën, Vice Admirals, Kapiteinen te Lande en Schepen, Officieren en Soldaten, en voorts alle anderen die dit aangaan zal, 't geene des voorschreeven is, alzoo toe te staan en te gedooogen, zonder de voorschreeve Schepen en 't Volk daar op zynde, daar in te doen eenige verhandeling of empeschement, maar ter contrarie alle behulp, assistentie en faveur, zoo van verwisseling, bevordering van haare Reize, als anderzins, want wy 't zelve voor den dienst van den Lande alzoo hebben bevonden te behooren; Gegeeven onder onzen Cachette, Paraphure en signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage den 2 April 1615.

Dat deeze onderneming insgelijks van geen vrucht is geweest / blykt uit de gevolgen / vermits toe noch toe / niet dan alleen de mogelyke schynbaarheit ons van deezzen dooytugt nagelaten is / waar van het is als 't eenigste hinder / den Ondernemers geduurig gedwaarsboomt heeft / om deezzen toeleg te voltrekken.

ELFDE HOOFDTSTUK.

Ruime uitgestrektheid van 't Gewest der Walvisschen onderzocht, die zich tot in de Tartarische Zee uitbreid; welker doortogt wegens 't Ys voor de Schepen gesloten blyft. Verscheide waarneemingen over de bezetting der Schepen door 't Ys. Zoom van 't Ys hoedanig getrekt. Doortogt der Walvisschen naar de Tartarische Zee in overweeging genomen. Des Schryvers gedachten over 't opvangen der Walvisschen, welker bekommring hy als noodeloos betracht. 't Walvisch-Gewest door voorbeelden bepaalt. Ruiming der Walvisschen wegens 't besloten Ys, en hoe verre zich dit uitstrekt. De Zee gemaatigder in koude dan 't Land, dat des Winters de Walvisschen weeten waar te neemen. Bestendige geduurzaamheit voor de Visschery aangewezen.

Nademaal dan uit 300 beele bygezagte getuigenissen blykt / dat 'er sonder hinder van Land / naar de Tartarische Zee een doorgang is te vinden / 300 blyden de paalen van d' Ellandsche Walvisch in de zelfde uitgestrektheid / als ze reeds dooz ons waren gestelt. En vermits altoos het *Hs* / 't eenigste beletzel is geweest / waar dooz de Schepen gehindert wierden dezzen doortogt te voltrekken / 300 zullen we mede onderzoeken of dit ook eenig beletzel aan de Walvisschen gevee kan.

De ruime uitgestrektheid der Walvisch-Zee ondersocht;

Indien het *Hs* geslooten en vast bleef / zou deeze *Disch* heet van bloed zijnde / 3yn adem boven water niet konnen haalen / en dus gaf dit aan hem het zelfde beletzel als aan de Schepen; maar / nademaal dit *Hs* des Somers los doost / stikken bzeekt / en dyltig word / 300 kan hy in 't zelve 3yn adem haalen / en 't geeft aan hem als dan in 't minst geen belet / alhoewel 'er de Schepen dooz worden opgehouden. Dan dit los doopen en 't dyltig worden van 't *Hs* / zullen we vervolgens bzeeder handelen. Om nu op deere kusten van Tartarië te Wiffchen / nademaal 'er als gemelt is zich veel Wiffchen onthouden / is 't echter / behalven de ongetredheit / uit de voorgemelde voorbeelden ongetraaden; want schoon de Walvisch by gebroken *Hs* wel doozgang vind / 300 word nochtans deze doozgang voor de Schepen beeltpds dooz 't dyltig *Hs* bezet / en indien 'er al by een warme Zomer en zachte Winter eens een Schip doortogt mogt vinden / gelyk aan een der voorgemelde schymt te 3yn gebeurt; 300 leert echter d' onderbinding dat 'er wel nig staar op te maaken is / en dat het byna genoegzaam onmogelyk 3p / een gereguleerde Vaart dooz 't Doozden naar China of Tartarië te

En door den doortogt naar de Tartarische Zee bewezen;

Die alhoewel wegens 't Ys voor de Schepen gesloten blyft, echter voor de Walvisschen open is,

...ken / vernits men naaulphs van tien reizen eens zou kommen dooz
 koinen; want het vizek 'e 's Winters zeer sterk / en vrelpds noch in
 de maand May tot by naa Juny toe / wannere 't ook somtijds in Au-
 gustus al weer begint te vizezen; en alhoewel 't in dien horten tyd zeer
 sterk doopt / zulkis eerlang het 's van 't land los getrokken / dyltig
 wojd en smelt / nochtans smelt het niet e' eenemaal / maar 't blyft den
 gantschen Zomer dooz / gints en herwaerts dyltig in Zee drijven. Dus
 nu vinden de Dissen wel een genoegzaamen doozgang / terwyl 't ehtre
 vooz de Schepen allerwegen gestooten blyft.

Dat de Winter in dit Doozder Waereld-Deel dus lange aanhoud / en
 ook wederom als gezegt is / zoo vroege begint / koinen we doozeigen on-
 derbinding getuigen. Weenigmaal zyn we in de maand May en in 't
 eers van Juny in 't Westps geweest / en dooz een ophomende Doozt be-
 voooren / zulkis dat we tot by de Walvissen / die toen tamelyk veel
 omtrent ons waren / over 't 's konden loopen. Deze Dissen duw-
 den hunne krulnen dooz 't jonge 's heen / om dus adem te scheypen;
 wy liepen naar de zelve en over hunnen ryg heen / konden hen ook wel
 schieten en kessen / maar wy wilden deeze waardige Schepels zonder
 nut niet quetsen / vernits we de zelve toch niet magtig konden worden /
 nademaal we zoo verre als we van de Steng uitzien konden / wegens
 't jonge 's; geen Sloepen wisten te gebruiken om een vaste en geschoo-
 te Dylsch t' achtervolgen. Dit viel vooz / den 22^{den} May 1701. Ook
 is 't gebeurt op den 2de Juny 1698, dat we in 't Westps / Dylsch op
 3er hebbende / het Spek zoo hart bevooz / dat het bezwaaryk kon ge-
 sneeden worden: Deze en diergelyke koude / zyn we verscheide maalen
 in 't 's gewaar worden / waar uit blykt dat 'er de Winter niet alleen
 lang aanhoud / maar ook vroege begint; want in 't Jaar 1696. den 23^{den}
 Augustus / quam het 's zodanig met de Westelyke Wind op Spitsber-
 gen tegen de Wal aan zetten / dat 'er sommige Schepen in de Noord-
 Baay, anderen in de Zuid-, en wy in de Deensche-Baay dooz bezet wiet-
 den; dus bezet zunde / vooz 't den volgenden nacht zoo sterk / dat al
 het water tusschen de Schotfen digt liep. Maar des anderen daags de
 wind Oostelyk gelooopen en uit het Land komende / wierd het 's we-
 der van de Wal gedreeven / en wy newens d' andere Schepen wederom
 schielijk gered / dat geen kleine vzeugde baarde. In den Jaare 1699.
 quamen we den tweeden May op de bzeete van 76 graaden in 't ge-
 woone Groenlands Baarwater / tegens het los 's met vizezend weer /
 en den 10^{den} daar aan volgende op 75 gr: 46 m. en zagen Spitsbergen uit alle
 waarschynlyke en kenbaare teekenen van laater bevinding / noch rondom
 met 's bezet / zulkis we toen dooz 't dyltig en zeer digt 's; het Eil-
 land niet naaderen konde. Meermaals is 't ons gebeurt / dat we vooz
 en in de maand May / van Jan Mayen Eiland af tot het Beeren Eiland
 toe / langs 't 's zellende / wegens het zelve / in dezen vzeogen tyd /
 niet Doozdelpher dan 75 graden koinen konden / en als naa weinig da-
 gen /

Hoedanig de
 Walvissen
 dooz 't zwak-
 ke 's kunnen
 boren, om
 adem te
 scheypen.

Verscheide
 waarneem-
 ings van
 den Schry-
 ver in 't 's
 bezet zynde.

gen
 her
 nar
 gel
 't f
 lang
 t' ee
 den
 wee
 met
 wo
 zou
 Doo
 wyl
 zien
 lphs
 te 30
 de
 de p
 die t
 meld
 de s
 schen
 pan p
 pagm
 van
 open
 gen d
 schyn
 schen
 fen /
 Dylsch
 wel g
 meld
 zou ?
 De
 diene
 hebbe
 van
 hen o
 waan

gen/ met een Nooydweste Wind/ het log Hs / dat dooz de Zee gebro-
 ken was/ weg dreef/ zeilden we langs een vaste Zoom / eenige mylen
 hern en weer/ en bonden de zelve/ dat zeer aanmerkelyk was/ zich by-
 naan lynrecht/ Zuid-West en Nooyd-Oost strekkende / en zodanig digt
 gefloren/dat we van de fting in 't minst geen water konden gewaar worden;
 't fcheen ons toe/ als of Jan Mayen Eiland, Spitsbergen, 't Beeren-Ei-
 land, Nova Zembla en voozts de geheele ruimte onder en om de Pool
 r'eenemaal in 't Hs bezet lag/ en de felle koude en strenge voyst bevestig-
 den ons zulks. 't Was den 25 en 26ten May 1699. toen wy ghyt en
 weer langs dit Hs zellende / dit alles 300 bevonden / en we moesten
 met geduld op storm en doopent weer hoopen / zoude het Hs gebrohen
 worden/ en wy een opening vinden. Meer diergelyke onrmoetingen
 zouden we kunnen verhaalen / die ons verscheidemaalen ontrent de
 Nooyder Waereld-Deel zelf zyn wederbaaren; maar om niet al te lang-
 wylig te zyn/ achten we dit genoeg / zulks men daar uit zou kunnen
 zien / hoe lang men aldaar den Winter onderhevig is / dat dooz de jaar-
 lykfe bevinding bekrachtigt word / en derhalven onnoedig meer daar van
 te zeggen.

Als uit het gezegde genoeg te zien / dat de weg dooz 't Nooyden naar
 de Tartarische Zee/ jaarlyks vooz de Walvifchen open is / als mede uit
 de getuigenis en uit d' onderbinding en 't verhaal der Commandeurs
 die telkens 300 veel Hs ontrent dit koude Nooyden vinden / dat de ge-
 melde dooztozt dooz dit Hs / als met een zwaare katen / veelyds vooz
 de Schepen gefloren blyft. Ook is 't om in de Tartarische Zee te Vis-
 fchen al te verre van de hand/ en ober zulks beter vooz Tartarië en Ja-
 pan gelegen / want om aldaar te handelen / zyn d' Oostindische Com-
 pagnie niet inwilligen; derhalven is ons deeze doozbaart in 't byzonder
 van weintig nut: 't is ons genoeg dit Waerwater vooz d' Estlansche Vifch
 open / en aldus zyne paalen wyd uitgestrekt te zien. Indien nu het van-
 gen der Walvifchen hoven maaten verflapte / is te hoopen en ook waar-
 fchynlyk / dat de zelve Vifch van dreeuwaerts wedet toezakken zal.

Men zoude ons nu mogen vzaagen / of de gemelde dooztozt der Vis-
 fchen / met het geboelens en de getuigenis van soo vele Russen / Engel-
 sen / Franssen en Hollanders overeen komt; of deze dooztozt / vooz de
 Vifchen naar de Tartarische Zee open zynde / het afsakken der zelve
 wel gebeurlyk of natuurllyk zoude zyn; en of d' onderbondene en ge-
 melde sterke Doozt dit afsakken der Vifchen niet hinderen en beletten
 zou?

Wermits deeze vzaagen alhier / en oek in 't vervolg zullen ter zaak
 dienen / zullen we derhalven op ieder in 't byzonder antwoozden. Kiedts
 hebben we de getuigenissen van Engelsen / Franssen / Hollanders en zelfs
 van de Russen bygebragt / alleen hun werk maakende / om 't onderzoe-
 ken of 'er dooz 't Nooyden een doozbaart naar China 't ontdekken was /
 waar by is gebleken / dat 'er geen hinder van eenig Land in den weg
 werd

Zoom van 't
 's hoedaanig
 zich uitge-
 stakt.

Verscheide
 vzaagen
 over den
 doortogt der
 Walvifchen
 in overwee-
 ging ge-
 bragt.

wierd gehouden/maar dat in tegendeel het vallen van stroomen/de verandering van water/ opene lucht enz: nevens meer diergelyke teekenen/ de waarfchynlykheit van dien bevestigden; Anderen de zelve fchynbaarheit ten algemeen belet/ vinden niet dan 't W/ en naa opruiming van 't zelve/ dit belet te boven gekomen/ is van een Hollander en verfcheide fuffen getoont: diesg woꝝd men verpligt te gelooven/ dat 'er des Somers den meeften tyd een vyfje opening en doortogt naar Tartarie boꝝ de Walviffchen is/ fchoon boꝝ de Schepen geflooten. Waarenboven dient noch ter verzeekering/ en tot voldoening van die gevoelen/ wat Klerer Janz. Viffcher, inp heeft verhaalt/ te wreken: dat een gewezene Figuraal van Oostindien/ Zeeman genoemt/ hem zelf bericht had/ dat 'er in de Tartarifche Zee een Walviffch is gevangen/ die een Hollandfche Harpoen in den rug ftak. Welke was gemerkt W. B. (zynde van een der Groenlandsvaarders van den Admiraal Willem Bastiaante) aldaar in de Herfelyke Kunftkamer tot een raretept bewaart/ gelyk boꝝ den Oostindifche Schipper Jacob Cool van Hardam werd bevestigd/ dewelke d'verfe maalen ook in Groenland is geweest/ en daar boꝝ zodanigen harpoen aan hem bekent was. Meer andere zaaken die uit verfcheide Groenlandfche Ontmoetingen en eigen ondervinding beter konnen naagedacht worden/ als met korte woꝝden befchreeven/ bevestigen op d'eerfte vjaag inpn gevoelen.

Waar in geen ander belet dan 't yz gevonden word. Dat echter den Walviffchen niet hinderen kan.

In de Tartarifche Zee een Walviffch gevangen, in wiens rug een Hollandfche Harpoen gevonden.

Redenkingen van den Schryver over 't opvangen der Walviffchen, doch ondoenlyk geoordeelt: En doot verfcheide voorbeelden getoont.

Wat het tweede is dezer vjaag aandelangt; deezen weg boꝝ de Walviffchen doorganklyk in des Somers open zynde/ of dan 't gemelde afzaken natuurlyk en dieshalven ook wel gebeurlyk is? Nu moet men zich verbeelden/ dat dit doꝝderdeel/ of by een Meer kan vergeleken woꝝden/ of zelf gelyk een Meer is/ (by boꝝbreld als de Zuiderzee/ de Weteringer Waart/ 't Haarlemmer Meer of diergelyke) waar in de Walviffch boꝝ zyne reeds gemelde natuurlyke eigenschap zich rondom de Pool onthoud en allertwegen omzwerft. Reemt nu eens/ in 't Haarlemmer-meer wierd aan zeeke oꝝt zeer fterk gebyft/ zulks de viffch daar ter plaatfe ten deelen opgevangen of verjaagt wierd/ en dat deeze plaats boꝝ halfwater/ of door 't inlaten van bjakwater niet wierd vergiftigt/ maar zoet blyvende/ welk zoetwater met de natuurlyke hoedanigheit van de Meerviffch over een komt; zoo is 't licht te denken/ dat allenks de verjaagde viffch/ en ook de viffch van eenig ander oꝝt/ naa eenige verpoozing van tuffchen tyd/ ter gemelder plaats wederom zal toezaken/ en verder het geheele Meer rond zwemmen. Wel men alhier ook stellen/ dat in d'uitgeftrektheit van den grond des gemelden Meers/ d'ene plaats beter met de natuurlyke eigenschap van de Meerviffch overeenkomt als d'andere/ 't zy dat ze zoeter van grond/ aas en van water is/ en derhalven d'ene plaats viffcher als d'ander: dusdanige gedachten zyn mede niet vzeemt/ en de ondervinding niet wederfpreyft. 't Zelve kan mede van d'Elandfche Walviffch gedacht worden/ en 't zal ook met de bevinging overeenkomen/ als vervolgens te blyken staat; echter

rechter is die t'eenemaal natuurlijk / dat d'ene ooyt zoet blivende d'andere ooyt alles mede deelt / en vooz 300 veel het gantsche Meer zoet van grond en water is / en dus t'eenemaal met d'eigenschap der Meervisch overeenkomende / 300 blijft dan de visscherij / alhoewel op d'ene plaats wat meer dan op d'andere / echter over het gantsche Meer algemeen. Indien men alhier mede wilde voozwenden / dat het de natuurlijke eigenschap van de plaats niet is / die de visch aan de zelve verbind / maar den noodzaaklijken omtrek die haat in de zelve beslooten houd / en dat dit met de Ellandsche Walvisch geen overeenkomst hebben kan / als leggende in geenen omtrek beslooten. Hier op zullen we zeggen; dat we niet twyffelen / indien men den Dph tusschen het Dphker en t'Haarlemmermeer kon wegneemen / en echter de wederzyds wateren konden van een gescheiden blijven / of het zoute water en de bzakke grond van t'Dphkermeer / zoudendeze visch genoegzaam als een Dph verstreken. Men mogt dit nu ontkennen: doch een aanpaalend zoet Meer / en de vereeniging van dien / by aldien het een Climaat waar / twyffelen we niet of deze visch zou / eenderly water en grond bindende / haare paalen over zweemmen / zich onder elkander vermengen en gemeenschap maaken. Desgelyks twyffelen we mede niet / indien 'er onder de Zuidpool / ingelyks 300 veel grond en water is / als onder de Noordpool / mits een Climaat zynde / of t'Zg / t'grondgewas / en t'aas zal 'er even eens zyn; derhalven is 'er mede niet aan te twyffelen / dat 'er Zuider Walvischen zyn / vermits de zelve natuur en gesteltheit met het zelve voedsel verzeid / waarschynlyk het zelve soort van schepzelen voozthengt / te wesen: Walvischen / Robben / Walrussen enz. Inimers de Historiën melden ons / dat 'er in de Zuid-zee op de hoogte van 55 Graden zeer veel Walvischen gezien zyn / doch 't zullen mogelijk naar de gesteltheit van t'Gewest / niet dan Dindvischen of Noordkapers zyn geweest; echter zyn dit gewisse vooztekens / dat 'er volgens deze redeneering / Zuidelyker naar de Zuidpool / mede eigentlijke Walvischen zullen gevonden worden. Indien men dan de beide Poolen als van een eevenmaatig Climaat zynde / met elkander vereenigen kon / zou d'Ellandsche Walvisch zich mede buiten zyne paalen begeeven / en zich met de Zuider Walvisch vermengen of gemeen maaken: maar nademaal die een onmooglyke zaak is / 300 blijft dan d'Ellandsche Visch / volgens reeds gegevene reden / aan de Noordpool verbonden / als of de zelve dooz een bepaalden omtrek ingeslooten was. Wanneer men in dit geval eens acht op de Zwaluwen en andere Zomer Vogels geeft; deezzen zoeken volgens hun natuurlijke eigenschap een Zom-Gewest / en hun Zomer-aas / is vliegjes / wormjes enz. insgelyks zullen de Kraayen / heet van bloed zynde / veel liever een houd en Winter-Gewest beminnen / en steeds hun Winter aas naspeuren. Om nu de Kieppers en Ojedaars of meer andere vogelen / als mede vischen en dieren niet by te brengen / zullen we alleen in dit geval / de Rotganzen en meer diergelyke watervogels aanmerken / die zich veel om-

Des Schryvers gedachten dat 'er naar de Zuidpool mede Zuiden Walvischen gevonden worden; Als mede de zoo genaamde Noortkapers, Robben en Walrussen.

t'Walvisch gewest door voo. beelden bepaalt.

treut Wieringen en Wieringerwaard in 't Wier onthouden) niettegenstaande de zelve aldaar geweldig met roers en netten worden vervolgt: als dan neemten ze wel reukings de wyl / maar verlaaten echter de gantse Landstreek niet; deezen zyn nu in geen omtrek beslooten / de Dooztzee / Ender-zee en meer andere wateren staant 'er eenmaal voor hun open / echter verbindt hen de natuurlijke geneigheit tot deeze plaats / en zodanig aan de zelve / als of ze dooz een omtrek ingesloten waren.

Veel meer diergelijke toegepaste redenen zonden we kunnen bybrengen / hoedank sommigen hun het aas / en meer anderen de natuurlijke gesteltheit aan byzondere plaatsen verbind / en wederom in anderen dit veide te zinnen; dus nu word eveneens de Eilandsche Walvisch / als hier vooz genoeg gebleken is / met deezen dubbelen band / aan zyne reeds bepaalde plaats / wel hecht en sterk gebonden.

Wp zyn alhier voozdachtelij / of 't missehien te pas mogt komen / een wening ter zuden ons bevel afgeweeten; En wy zullen dan aldus op 't tweede Dyaaglid / afwekende / sluiten en zeggen: genomen dat deeze Wiervogels / gelijkt de Disschen in 't gemelde Meer / zodanig by Wieringen aan een zeehete plaats met roers en netten werden gevangen en verjaagt / was 't zeer licht te vermoeden / dat ze echter naa eenige verpooyng van tyd (vermits deeze gantse Landstreek hen natuurlijk eiygen is) dieswegen allenst weder zullen komen opschieten / en zich over de gehele Landstreek verspreiden. Dit nu kunnen we als natuurlijk zynde / met even zoo veel grond van redenen / van de Eilandsche Walvisch denken / vermits het ons niet alleen natuurlijk / maar ooch gebentelij toefchyn / want we met zeer goede opmerking / 't gemelde afzakken der Walvischen / in Groenland zelf verscheide maalen hebben ondervonden. Zulks hier te toonen / zullen we spaaten / vermits het / in 't beantwooyden van 't derde Dyaaglid / genoeg zal te pas komen.

Met derde Lid dezer vvaag behelste dan / of de gemelde stredie boest / de gestelde doozrogt dooz 't Doozden / niet zoo wel aan de visschen als aan de schepen hinder en belet geeven zou / en bygevolge deezen toelooft en 't afszalken weeten. Hier over zullen we deeze onse gedachten uitlen / namentlyk: dat dit altoos des Winters wel plaats heeft / wantmeer de Dooztpool en den omtrek derzelve tot op 25 Graden 'er eenmaal bevryst / zulks dat Jan Mayen Eyland, Spitsbergen, 't Beeren Eiland, Nova Zembla en voozs de gehele ruimte onder en om de Pool / gelijksaam als in een enkele pshoest besloten leggen / gelijkw naa harde Winters zelf ondervonden hebben; en ons oogenschynlij bleek / dat als dan mede de Walvischen / de gemelde Pool in den omtrek van 25 Graden onttophen / vermits zy / heet van natuur zynde / hunnen adem in de lucht en boven water scheppen moeten: schoon ze nu echter met hun kzuinen dooz 't jonge ps van 2 of 3 ermaal / daar reeds eenige menschen by elkander op loopen kunnen / weeten te hooren / zoo valt hen dit aan 't ps / dat gedurende den winter geslooten is geweest / ondoenlij / want het aldaar

Hoedank de
Walvischen
des winters
wegen te be-
slooten is de
Noordpool
ruimen moe-
ten onder-
zoekt.

baat 1/6 en somtijds 10 voeten dik vzeest / na dat de Winter houd is / waar uit dan volgt / dat deezen / die naar deeg-zjde de wijk neemen / van die geenen / die naar de Tartarische-zjde wphien / dooz den hoek van Zembla en 't onleggende geslooten is / vooz een tyd van elkhander geschieden 3jn. De Visschen die dus dooz deeze afscheiding / op deeg-zjde Zembla, en alzoo op onze zjde geweezen 3jn / moeten volgens voozgewende redenen / de Pool mede zoo verre ontwphen / vermits de Zee insgelijks zoo verre toevreest / en by harde Winters tot 75 Graden / en langs de kusten van Oud-Groenland tot op 70 / en wel geheel tot aan Ysland, tot op 68 Graden dooz 't is geslooten word. Insgelijks is mede te denken dat langs de kusten van Zembla gescheet / en mogelijk wel geheel tot aan de Witte-Zee, want de Noozthoek van Zembla, de Hoek der Begeerte genoemd / legt op 78 Graden / en de Zuidhoek of de Hoek van 't Waigat op 70 Graden.

Mit is 't niet alleen waarschynlyk / maar uit alle omstandigheden zeer klaar / dat het albaar langs het land / zuidelyker zal dicht vzezen / om dat 'er / zelfs in den Zomer / de doozvaart dooz 't is wozt belet; dus is mede / als reeds gezegt is / in den jare 1595 een schip vooz Nova Zembla op 76 Graaden bezooien / waar van het volk heeft moeten overwinteren. Ongetwyffelt zullen 'er wel beschyppingen 3jn / hoe verre jaarlyks by harde Winters de kusten van Zembla en vooz d'aangrenzende Mogkovicke kusten bezeezen / doch 3jn 3jn ons nooit voozgekomen; maar dit is by onderbinding klaar / dat het even zoo veel langs deeze kusten / als langs de kusten van Oud-Groenland, veel Zuidelyker zal dicht vzezen / als in de ruime Zee ontrent Spitsbergen, en eenige Graden beoosten en beweeten de zelve. De reden hier van is / om dat het land / gelijk het 's Somers gemeenlyk meer warmte dan zich geeft / daat en tegen des Winters ongemeene koude veroorzaakt; ende de Zee des Winters gemaachtder zynde / is niet zoo koud: en 's Somers niet heel warm. Die nu wozt dooz de jaarlykse en dagelykse onderbinding / zelf hi ons Vaderland bevestigt / want d'Oostelyke en Zuidooste Winden / die by ons Landwinden 3jn / bevinden we 's Somers ongemeen warm / en daar en tegen des Winters buiten gemeen koud; laat het nu in 't self van den Winter / met deeze wind eenige dagen en nachten naa den anderen telkens een gang is vzezen / zoo d'aan als de Westelyke of Noord Weste Winden / die by ons Zee-winden 3jn / enlygins beginnen dooz te waaijen / 't zal aankonds zelfs in 't strengst van den Winter beginnen te dooijen; en die zelve Zee-wind / die ons des Winters den doop aanbrengt / zal des Somers heel hoel waaijen. Dit verstrekt dan ten bewys / dat de Zee in dit geval veel gemaachtder als 't Land is / gelijk d'onderbinding alhier / en insgelijks daar / genoegzaam leert / behalven dat de Land-en Zee-winden al hier en daar niet een en deselve winden 3jn / echter is 't niet Land en Zee in dit geval het zelfde. Deeze hier voozgemelde afgeschiede visschen / worden des Winters dooz d'aangenierkte bovenmaatige landkoude en

Hoe verre zich dit be-
stooten is
somsz uit-
strect.

Ontrent de
Kusten de
selle koude,
die echter
't Zeewaars
veel gema-
tigder is.

De Zee ge-
maachtder nu
koude dan
't Land,

Waar door
de Walvis-

fahen des
winters van
de Kusten
Zeewaarts
gedreeven
worden ;

Doest / niet alleen uit alle de Baffen van Zembla , dooz het dicht bzezen uitgedreeven / maar ook langs de zelve Kust / en de daar aanbollgende Kussche Kust / 300 verre Zuidwaarts genoot jaakt te wphen / als 't langs de zelve Kusten dicht bzeest ; en gelijk het d'onmaatige landhoude des Winters niet toe laat / dat 'er eenige opening langs de Kust of in eenige Baay kan blyven / 300 laat ook d'yskoude aldaar niet toe / dat 'er eenige opening / Noordwaarts naar of onder de Pool in 't ys zal overtig zyn / en diegshalven worden alle deeze visschen / die zodanig heet van natuur zyn / van daar verdreeven.

Wy zullen nu alhier voozaf van 't Zuidys spreken / of weder het Oostys dat beoosten Spitsbergen of tusschen Spitsbergen en Nova Zembla legt ; de Vissch uit dit ys en uit alle dezselfs Baffen dus gedreeven zynde / maakt dan te samen een groote meeningte uit. Deze nu vooz een tyd verdreevene Vissch / wat doet ze ? wil ze hierom haer Gewest en vaderland wel verlaaten / en andere landen en gronden opzoeken / als by voozbeeld Moscovien , Lapland , Noorwegen enz. ? Geenzins ; maar ze blyft om vooz gegevene redenen / aan den zoom van 't ys / en als op de grenzen zich onthouden / hoopende eerlang weder in 't hart van hun vaderland in te dzingen / want hunne natuurlijke eigenschap / als mede hun aas / verbind hen aan dit koude Noord Gewest en hun vaderland / en doet hen om de Pool en dit ys zodanig omzwerwen / als of ze in een omtrek om de zelve beslooten waren. Ook konnen we wel merken / nademaal ze in 't naa-jaar better als in 't voozjaar zyn / dat ze dan alhier honger moeten lyden / gelijk met de reden overeenkomt : want schoon hun aas des Winters niet sterft / maar overblyft / 300 mist het rechter in den Winter de vooztceeling te meer / als het des Somers vruchtbaar is ; en 't ergste vooz hen is / dat ze niet alleen uit de Baffen / maar ook dooz 't ys te verre buiten de gronden in Zee worden gedreeven / alwaar hun aas waarschynlyk niet veel gebonden word ; of ze zich nu in dit Winterzaizoen als dan wat sober moet behelpen / echter blyft ze hierop de grenzen / in hoope eerlang weder de vette gronden en Baffen te zullen genieten.

§ Dewyl nu reeds eenigzins gebleeken is / en in gevolge noch klaarder blyken zal / dat de Kusten van Zembla en Oud-Groenland , volgens reden eer zullen dicht bzezen / en in 't ys beslooten worden / als het Zuideinde van Spitsbergen ; vermits het hier wegens zyne gronden / groote en diepe Baffen zeer aasryk is / 300 zal alhier in de naa-tyd een groote meeningte Vissch by een komen / en zich zeer lang konnen onthouden ; dat we door de reden en ondervinding noch wat klaarder zullen aantoonen / 't welk in de Westys Visscherp beter te pas komen zal. Hier hebben we niet alleen een enge affnyding op den hoek van Zembla aangewezen / maar ook een zeer bzeede tusschenmuur op dees-zyde langs der zelve Kusten / en van gelijken langs de Kusten op de Tartarische zyde. Tusschen deeze nu vooz een tyd van elkander afgesonderde Visschen / waar dooz het afzakken der zelve 300 lange word helet / ziet men.

En ziesh ge-
duurende
dientyd aan
den Zoom
van 't ys ge-
noozdaakt
zyn 't ont-
houden.

Omtrent het
Zuideind
van Spitsber-
gen konnen
zich de Wal-
visschen we-
gens huuaas
des winters
noch lange
onthouden.

men
kun
met
Dz
han
Spit
doer
van
Dit
zich
dit
waer
blyf
en
Spit
Doo
alzo
berg
naru
sches
den
ste
vee
pen
gelee
A
derv
zakke
een
of 'e
woor
300
berg
gela
Ma
zulle
gens
dooz
op g
de 30
schen
een b
zegg
wat

men ook daar nevens / deeze groote meenigte uitgedreeven en langs de kusten omzwervende Dissen aan de zoom van dit p^s leggen / wy zeggen met opmerking / dit p^s / om dat we het laatste oversehor van 't tweede Dyaaglid willende voldoen / nu eerst van dit gemelde Zuid of Oostp^s handelen zullen. Hier nu zwerft deeze aldus verduerde D^{is}sch tusschen Spitsbergen en Zembla langs dit p^s en in het selve / 300 verre hen zulks doenlyk is / want altoos zal de Zee / zelf in den Winter / den buiten kant van 't P^s / op d'eene plaats min en d'andere meer / eenigzins byreken. Dit gevoken P^s zoekt dan de D^{is}sch 300 veel mogelijk 3p / onthoudende zich dus langs den zoom / niet stil leggende / maar zw^{er}mt en dypft langs dit P^s en met dit P^s heen en weer / en alhoewel het grootste gedeelte / waarzchynlyk beoosten Spitsbergen of tusschen Spitsbergen en Zembla blyft / echter komt 'er een goed gedeelte van / by sterke vozt / dus heen en weer zwaammende afzakken / en met dit Zuid-P^s / verre bezuiden Spitsbergen om / af dypven / tot aan het Westp^s / wordende by sterke vozt dooz zodanig een toeval aldus met de Westp^s-D^{is}sch vereenigt / en alzo het gebrek / dooz sterken aanval op ons gewoone oozt / somtpd^s vergoed. Dit leert ons niet alleen de gemelde reden / maar 't is mede natuurl^{yk} en gebeurlyk / want wy hebben 't by harde Winters dus verseydemaaalen zien geschieden / en met opmerking somtpd^s zelf bevonden; daar en boven wozd het als een algemeene waarheit / onder de meeste Groenlandsche Daarders dooz deeze spreekwys bevestigt: veel Zuid Ys veel V^{is}ch; niet tegenstaande d'oorzaak in 't algemeen niet wozd degrepen / 300 heeft echter de veelvuldige onderbinding hen deeze spreekwys geleert.

Nademaal we nu volgens de reden en onze eigen / end'algemeene onderbinding / waar uit de gemelde spreekwys is voortgekomen / dit afzakken en toevloeyen der Dissen hebben getoont / 300 konnen we aan een bestendige duurzaamheit van onze D^{is}schery niet twyffelen; want of 'er al naa eenige zachte Winters / dooz 't sterk aanbullen op onzen gewoone oozt / eenige schaarheit aldaar in de D^{is}schery wierd bespeurt / 300 zien we / hoe by harde Winters dit gebrek niet alleen telkens wozd vergoed / maar zeer rphlyk verbult; waar van de waarheit / dooz rphlyk gelaade vlooten van eenige Zuidp^s jaaren / genoegzaam wozd bevestigt. Maar eer we noch tot onze gewoone D^{is}schery van 't Westp^s overgaan / zullen we trachten de bekommering van eenige weg te neemen / die wegens de gemelde affnyding / tusschen d'onze en de Cartarische Dissen dooz dit P^s langs de kusten van Zembla ter deezer 3pde / zoude konnen op gebat wozen / nademaal daar en tegen aan de Cartarische 3pde mede zodanig een affnyding wozd gevonden / dat dan een zeer bzeede tusschen muur maakt / waar dooz de doozverhaalde ondernemingen om alhier een vaart naar China te zoeken / t'eenemaal 3pn achter gebleeden. Te meer zeggen we / dewopl deeze bekommering dieswegen by eenigen schynt op gebat te wozen / vermits d'onderbinding telkens leert / dat 'er by eenige

De omzwer-
vende Wal-
visschen
nau ge-
spunt.

De bestendi-
ge duur-
zaamheit
van de Vis-
schery aan-
geweezen
en om wat
redena.

Bekomme-
ring diesaan-
gaande
ov: rwoogenz;

zachte Winters aan den anderen / een groote schaarsheit in de Westlyc Digscherp word respuert / en hoe dan? als dit mede in de Zuidlyc Digsch word bemerkht / het gemelde toebloeyen verhundert / of t'eenemaal begint op te houden / waanneer 'er als dan van de Tartarische zyde niets kan by koomen.

En weggenomen.

Alhoewel dit wat verre gezocht is / ziet men echter dikmaals gebeurten / dat onkunde / zorge kan baaten / daar ze nooit te pas komt. Hier tegen moet men dan zyne gedachten laaten gaan / dat / gelijk des Winters de gemelde onmaatige landhoude / de Zee zeer verre langs het land doet beziezen / dat alzoo in tegendeel / de bovenmaate Zomer landwarmte / alhier het $\frac{1}{2}$ langz deese Kusten / veel rasser en snelder zal wegdooijen / als omtrent Spitsbergen ; want schoon de Zomer hier kort is / zoo is ze echter by warm / gelijk we zelfs in een Moskovijsche reis bevonden hebben / en ook alle Moskovijschvaarders eenpaartig getuigen. Nu moegt ons tegengelwoopen worden / dat 'er echter noch een groot verschil tusschen deese en d'andere Gewesten is / nademaal Archangel op 68 Graden legt / en de Noorthoek van Zembla op 78 / dat 10 Graden verscheelt / en dan ook een merklyk verschil in de warmte geeven moet.

Onderscheid van Zomerwarmte onderzocht ;

Dit kan volgens de reden en bevinding niet ontkent worden / want de Zou 10 Graden hoogte of laager hebbende / moet zulks een merklyk verschil in warmte veroorzaaken ; echter leert d'onderbinding / dat het langz de Kusten van Zembla, op even de zelve hoogte / des Somers veel warmer wezen zal dan aan Spitsbergen, vermits Zembla aan de zeer groote en wpdruitsittekende Landschappen van Tartarië en Moskovië paalt / door welkers afstoovende warmte / dit Gewest boven zyn eigen natuurlijke warmte zeer grootlykz word geholpen / welke hulp Spitsbergen ontbeert / rondom in Zee en $\frac{1}{2}$ beslooten leggende.

En in de gesteltheit der Gewesten aangezoont.

Dat nu Spitsbergen daar en tegen meer andere bevoorzdelingen geniet / die Zembla diegaangaande ontbeeren moet / blykt hier uit ; want laat eens de Noorde en Noord Ooste Winden stromen of snel door waassen / zal het $\frac{1}{2}$ / van den Zuid-hoek en de Zuidwest-kust die tegens derulme Zee leggen / afscheuren / en in de Zee wegdryven ; dit ontbeert Zembla, leggende met de Zuidzyde tegen het Land / en met de Noordzyde tegen 't $\frac{1}{2}$.

Vergelyking met het een Gewest en 't ander.

Daar wy zullen de Noordhoek van Zembla eenigzins by de Noordhoek van Spitsbergen vergelyken / deese leggen beide tegen de Noof / en tegen het daar zynde $\frac{1}{2}$; Nu leert ons nevens de hier voorgegevene reden / mede de jaarlyksche onderbinding zeer klaar / dat de Zuide en Zuidweste Winden aan Spitsbergen nooit kunnen doen / dan wat de Noordelyke Winden aldaar kunnen veroorzaaken / nademaal 'er het $\frac{1}{2}$ tegen de Noof gelegen / zoo gemaklyk niet kan afscheuren en wegdryven / als tegen de Zee / en insgelijks mede aan Zembla ; echter leert de jaarlykse bevinding / niet tegenstaande de Zomer alhier koel en kort is / dat

dat
afdo
allet
en a
Wal
berg
ps n
Noo
blyft
'er ja
geen
en la
pen n
't Sp
form
jaarlij
voorz
zaam
te ho
zelfs
gen is
bergen
de vo
en ool
hoek
warm
De
sche 1
dies t
als on
bergen
binding
grenz
ste do
't inn
ken /
aang
om d
zwee
nigen
Zem
afzak
't ges
De

dat die niet te min zoo veel te weeg brengt / dat al de sirenten van 't land afdoopt / en dooz deszelfs afwatering en landwarmte insgelijks het land allerwegen los doopt / het jaarg HS van gelijken vol doopgaten word / en aldus dooz strom en doop gebrooken / d'isrig raakt / waar dooz de Bassen dooz de gemelde landwarmte gezulvert worden / en aldus Spitsbergen h'na geheel van 't HS verlost / dat met de stroom / die in 't Westps meest om 't Zuidwesten gaat / alzo wegdyft / behalven aan de Noord / en Noorddoost zyde of naar de Pool / alwaar het jaarlijks pzig blyft. Onder en om de Pool is zodanig een overloed van HS / schoon 'er jaarlyks zeer veel van om de Zuid wegdypft / dat men 'er echter nooit geen lens vind / maar de gemelde Noorddoost-zyde / klypt dooz de Zomer en land warmte / zoo veel lukt en ruinite van HS / dat 'er ook de Schepen niet alleen / tot aan 't Reevelde en Wyde-Baay, maar zelfs tot aan 't Spitsberger Waigat, en 't Noordooster-land kommen koomen; Of nu sommige jaaren dit den Schepen dooz 't HS word belet / echter is 'er jaarlijks daar omtrent wel zoo veel lucht en opening in 't HS / schoon vooz de Schepen gefloten / dat het nochtans vooz de Visschen genoegzaam geboken en open is / om by / in en dooz het Spitsberger Waigat te koomen. Insgelijks is 't mede aan Zembla gelegen / schoon deszelfs Noordhoek, vermits die tegen de Pool en aldus tegen 't HS gelegen is / zoo ruim van 't HS niet kan ontslagen worden / als de Spitsberger Zuidhoek, die tegen de ruime Zee legt; echter leert de reden / dat de voozgemelde / meerder landwarmte aan de Noordhoek zal genieten / en ook allenkis veel meer ruimte en opening vinden / als 'er aan de Noordhoek van Spitsbergen kan gebonden worden / vermits deezen hoek die warmte zodanig niet genieten kan.

Verhalven zien we alhier een genoegzaame dooztozt vooz de Tartarische Walvisschen / en daar en boven is de lang gestoote natuur alhier dies te sterker en vol van groep en wasdom / teffens te gelyk op 't land als ook in 't water. Dit veroorzaakt dat de Bapen zoo wel aan Spitsbergen als aldaar / eerlang vol van aas zyn: de Walvissch dooz onderbinding dit genoeg bekent / onthoud zich dan / als gemeld is / op de grenzen / om hun tyd wederom af te wachten; en zal langs de kust d'eerste doop en opening waarneemen / en tegen het HS in d'ingen / zoo draa 't immer mogelijk zy / om de gronden en Bapen van Zembla te bedienen / en zich vooz eerst van 't overblyfzel en vervolgens van den sterken aangroep te bedienen. Dit ind'ingen zal de Vissch te meer verjaasten / om datze / als gemeld is / op zee wat honger heeft geleden / en zal aldus zwemmende en herzwemmende / zich van weertzide met elkander vereenigen / en dooz de reeds opgevange visschen / de Bapen op deez-zyde Zembla te ruimer en vol van aas bindende / des te meer naar deez-zyde afzakken / om hun geleedene gebrek weer te vervullen / vermits hen dooz 't geflooten ps den pas was afgesneeden.

Deeze overweeging op d'onderbinding gegrond / achten we genoeg te

Hoedanig de
geseltheit
der Gewesten
't HS om-
zwerven
doet

Welke tyd
van omzwer-
ving, de
Walvisschen
weeten waar
te nemen,
om hun aas
telkens op te
zoeken

Dar zy t'zee-
waarts ont-
beeren moe-
ten,

hion-

konnen boldoen/ vermits we genoegzaam getoont hebben/ hoedanig de toebloeying der visschen van de Cartarische ypde naar het Zuidpols geschieden kan/ en vervolgens hoe de zelve met het Zuidpols naar 't Westpols komen afzakken; maar om ons noch een weinig over de gemelde bovenmaatige Landkoude en Landwarmte uit te breiden/ en daar tegen de gemaatigdheit der Zee wat verder t'overweegen/ zullen we ons in 't volgende Hoofdstuk wat breedter inslaaten/ om 'er de werkende oorzak van t'onderzoeken.

T W A A L F D E H O O F D T S T U K .

Gedachten over de warmte der Zon, en haare werkzaamheit breedvoerig onderzocht; en hoe de Zee- Land winden een gemaatigdheit, in koude en hitte toebrengen. Natuurs Werkzaamheit by vooringenome verstanden verdeedigt, en hoedanig die door een Godlyk Bestier word gehandhaaft.

Des Schryvers gedachten over de warmte der Zon en der zelve werkzaamheit.

GEnomen de Zon/ 't zy dat ze een brandent lighaam is/ geduurtig brandende zonder verteert te worden/ of dat ze een koel lighaam zy/ het brandglas gelyk/ 't welk zyne warmte/ of liever brandende hitte/ van 't elementaale vuur of van elders ontfangt en weder uitgeeft. Dat hier van zy/ zullen we eigentlyk niet onderzoeken/ vermits het voorsz ons oogmerk en gezegde evendeel zal zyn/ of de Zon haare warmte in zich zelve heeft/ dan of ze die van elders ontfangt; maar in een ander geval zullen we de warmte in haar zelf genoegzaam vinden/ wanneer we by gelegentheit der bloeden/ van de kracht der elementen handelen zullen. Zimmers dit is altoos by onderbinding klaar/ dat ze haare warmte veelvuldig van zich uitlaat/ gelyk Sirach Capr. 43 zegt: De Zonne alleen maakt het heeter op Aarde, dan veel ovens doen. Deze warmte aangemerkt/ laat ze van zich uit/ by maniere van uitgieting/ en zulks zonder verpoozing/ gelyk een rivier die altoos stroomt en doos nieuwo voedzel van regen en sureuw geduurtig stroomende blyft. Wy stellen dan een bergachtig land ten voorbeeld/ als Spanje, Portugaal of elders daar hooge bergen zyn/ en styl opgaande spitsen en rotfen/ van eenige diepe valeijen en vlaktens verzelt. De Zon nu stoot gelykzaam haare warmte over deeze Bergen en Dalen uit/ maar van de slypogaande spitsen en rotfen/ rolt de zelve af/ gelyk water/ tot in de diepe valeijen/ alwaar deeze warmte/ zich elders niet konnende uitzeyden/ alleniks zodanig word opgehoopt/ dat men ze in de Valeijen/ naa Zonnen opgang/ in weinig tyds/ zelfs noch voorsz den middag zodanig voelt aangewassen/ dat menschen en vee gelykzaam als in een zee van warmte baaden; daar en tegen men op de toppen der Bergen/ alhoewel in dien opzichte

opzichte nader aan de Zon / dooz 't gemelde astrollen / weinig warmte gevoelt: want zelf in warme landen / blyft de sneeuw somtyds den gantschen Zomer dooz / op de hoogste toppen der Bergen leggen. Ook gebeurt het dikmaals / dat 'er Wolken over deeze Bergen en Dalen dypvende / die in 't koude Luchtgewest uit mist / nevel / hagel en sneeuw bestaan / dat ze somtyds op deeze te samen gebloepde en staande warmte woorden gedragen / doch echter dikmaals niet boven de hoogste Bergen; 300 verre nu deeze Bergen dan van de zelve woorden getaakt / woordenze op deeze staande warmte recht nederwaarts dooz / hagel of sneeuw bekleed en gelykzaam wit geverft / maar deeze warmte insgelyks als waterpas opgeheben / en 300 verre deeze wolken daar van woorden getaakt / zullen de Bergen bzuin blyben / vermits deeze wolk of wolken / dooz de ontmoetende warmte aangedaan / 300 verre 't 30 min of meer regen zullen uitgeven / na dat de zelve licht of zwaarzyn; ten 30 de opgetrokke bocht of mistdeeltjes / dooz een sterke 'zaamenlooping van stryde wolken / noch vochtig zynde / sterker wierden op elkander gepakt / of wel in een gedrongen / als hroksneeuw / hagel enz: en aldus tot zwaare hagel of yssteenen wierden gemaakt. Deezen hagel schoon 't in den Zomer is / of 't 30 dat het in een warm gewest of land moog wesen / uit een vaster lighaam bestaande / en in 't neerdaalen zwaarder en snelder 's sneeuw / geen tyd bindende onderwypen te smelten / komt aldus tot in de Dalejzen neber vallen.

Dit hebben we niet alleen dooz eigen onderbinding / maar ook zelf op Spitsbergen gezien / waar uit dan af te neemen is / dat 'er in dit koude gewest / en in de Baijen en Dalejzen / merklyk meerder warmte word gevoelt / dan op de toppen der Bergen. Dus kan men niet wel gegronde redenen / het los dooijen om de Dal en 't opruimen der Baijen genoegzaam afleiden / wanneer men slegts dooz opmerking op deeze Philosophische Waarneeming wil acht geeven / en ze dooz eigen onderbinding leeren. Maar nademaal ons voozneemen niet is / over Wysgeerige Stoffe ons uit te laaten / dan alleen over de Groenlandsche Visschery / 300 is 't alhier de plaats niet / om alles te zeggen / wat we diesaangaande noch zoude konnen aanmerken; Dies zullen we dan met dit volgende daar van afscheiden. Men lette / hoe de Zon / 't 30 dat ze haare warmte in zich zelve heeft / of van elders anders ontfangt / haare uitgeevende warmte 300 wel over Zee als op het Land uitstort / en reeds in 300 veel duizend jaaren deeze warmte over beide gelykzaam heeft uitgegooten / wat zou nu de zelve dooz heet moeten zyn / ten waare 30 dooz de koude lucht / van allerwegen ombangen / wederom gemaatigd wierd? Nu was ons oogmerk / om niet deeze algemeene / maar alleen de aangeroerde onmaatte Winter-koude en Zomer-warmte van 't Land / en daar tegen de gemaatigheid der Zee te verstaan. Men lette dan / dat het G. West en dit zaatzen / daar de Zon Zomer maakt / dooz haare uitstortende warmte zodanig word gestooft / of liever een aanhechtende of klee-

vende en gelykzaam aanwaffende warmte gevoelt / en te meer in een gelyk zaaijzoen / zoo dit geweest nader aan de Middellijyn als naar de Pool gelegen is; waar van in 't bezonder de redenen voor te sellen / (dewyl 't buiten ons bestek zy) een te breed en langwylig verhaal vereisfchen zou; doch dit kan eenigzins uit de gemelde Bergen en Dalen afgeleid worden.

De Zon dan deeze haare warmte in een Zomer-zaijzoen over Zee en land uitfpytende / zal de zelve in 't eene geweest meer dan in 't ander doen gevoelen / en ook aldus / (doch in een ander geval) veel meer op 't land vast hechten als ze wel op de zee kan doen / om redenen dat de Zee beweeglyk en 't Land onbeweeglyk is; want het oppervlak der Zee aldus verwarmt zynde / word telkens door haare beweging omgekeert / terwyl wederom koelder waterdeelen boven koomen / en derze koelder vloeibaarheden zich met de warme vereenigen / en alzoo gemaatigd worden; daar en tegen het Land een vast / onbeweegbaar en onvloeibaar Ligchaam zynde / waar op de warmte zodanig vatbaar is / dat ze telkens aanwast / zulks het oppervlak des Hardpys allenks warmer wordende / eindelijk zodanig een heete weeromkaasende warmte van zich geeft / dat het een tweede Zon schynt gelijk te worden / geveende dus meerder warmte van onderen op / als de Zon van boven / zulks dat de natuurlyke warmte van de Zon / op deeze wyze meer dan natuurlyk verdubbelt word / daar in tegendeel de Zee deeze natuurlyke warmte even gelykmaatig ontfangende / dezelve door haare gemelde vloeibaarheit / in zich zoo vatbaar niet is / maar weder komt te verliezen; en alzoo in tegendeel komt des Winters het bezore oppervlak des Hardpys de koude lukt en voest te hulp / daar tegen wederom de Zee gelyk ze de natuurlyke warmte maatigt / alzoo doet ze mede des Winters de natuurlyke koude in zich verminderen of verliezen / blyvende als in 't Zomer-zaijzoen / insgelijks in den Winter gemaatigt. Hier van een breedere verklarung te doen / is onnoodig / vermits 'er de voorszgemelde Zee en Landwinden genoegzaam de uitwerking van doen blyken; want des Somers zal den Zeeman / onder 't Land zich op Zee bevindende / met de Landwinden / om getoonde reden / een merklyke warmte gewaar worden / en den Landman daar en tegen / zal aan de Oebers met d'opkoomede Zeewind een verkoeling gevoelen; en het tegendeel zal wederom des Winters gebeuren / vermits ons de Zeewind alsdan / als gezegt is / niet alleen een verzachting van koude zal toebrenghen / maar ook beeltpds den doop; waar tegen wederom / kan de Landkoude / by een selle voest / de Zuyderzee niet alleen / die allerwegen in 't Land besfooten legt / zodanig aangegrepen / dat zyne baaren het zoo genaamde grondpys opwerpen / en allenks te samen strekken / zulks ze t'eenemaal bevyest / maar ze kan ook de Poolzee / zoo verre dezelve van de gemelde Landwind met de Landkoude word aangedaan / doen strekken en bevyezen / niet tegenstaande deeze Zee alzoo beweeglyk tegens de stranden oprolt / en niet minder als

Zee. en Landwinden kunnen in koude en warmte een gemaatigheit toebrenghen.

in haar ruimen boezem; echter zal deze Landwind wat verder op Zee koomende / allenhs dooz de gemelde gemaatigheid der Zee hunne kracht in de zelve verliezen / en aldus de ruime Zee onbevoezen blijven.

Dit vermeeuen we nu genoeg te zyn / om hier uit de gemelde bove- maatige Landhoude en hitte / en daar tegen de gemaatigheid der Zee te verstaan; waar uit dan zeer gemaklyk kan afgeleid worden / wat Zembla aabelangt / hoe dit Gewest / van zeer groote uitstrekkende Lan- den / veele Landwarmenten en houde met de Landwinden onderhevig is / zulkz het dan ook des Winters aldaar veel Zuidelyker langs de Kusten zal dicht vlyzen / als omtrent Spitsbergen, dat deze Landwin- den ontbeert / en des Somers zal 't in tegendeel dooz deze Landwin- den en d'afstoovende Landwarmente rpklyk beftooven wordende / eerder aan de Noordhoek van Zembla los dooijen / als aan de Noordhoek van Spitsbergen, daar dit behulp zoo veel niet gebonden word. Volgens deze booz gestelde redenen dan / ziet men alhier wederom den doozgang booz de Tartarische Walvisschen open.

Mademaal wy reeds breed genoeg van 't Zuidys boozaf gehandelt hebben / en het nu verleschte dat we tot het Westys obergingen / echter zyn we noch gezint / over onze ten deelen Philosophische Redeneering ee- nige bedenkingen te maaken / niet tegenstaande dezelve met het oogmerk onzer Visschery niet ooreen komt / doch wy konnen ze by deze gelegent- heit niet onaangemerkt laaten; naamteljk : dat we met onze redeneer- ring mogeljk in 't oog van eenigen al wat breefspraakig zyn geweest / met de natuur zoo veele krachten toe te schyben / in 't maaken of booz- bryngen van regen en wind / hagel en sneeuw / hitte en koude / 't groeijen en den wasdom te geeven aan 't aas enz. ; deze stellingen dat de natuur 300 groot van vermogen zoude zyn / zullen veel licht eenige kleinhartigen of liever kleingelooibigen eenigzins tegen den boozt stoaten / en gedachten geeven dat we hier mede de natuur tot een Godt maaken.

Maar wy achten / dat wel het meereendeel dezer kleingelooibigen of anders achteloozen / hier weinig opmerking in gebonden hebben / der- halven kan zulkz aan hen weinig baaten of schaaden; want indien we het geloove aanmerken / geljk het ons beschreeven word / bestaande in een vaste grondstelling der dingen die men hoopt / zoo zien we dan wel veele helpders / maar zeer weinig recht gelooibigen. 't Welpden en geloo- ven is tweedelyk; 't meereendeel der menschen helpden wel dat 'er een Godt is / maar wat aangaat de gemelde vaste grond van him geloof / word dooz hunne van Godt-afwykende werken / of wederprooken / of ten minsten d'onvastigheid van hunnen grond daar uit klaar genoeg ge- kent; 't is echter waar / dat 'er veele menschen zyn / die zich uit achte- loosheit beter op den breezen weg van pdele eere / rpkdom en wellust dur- ven vertrouwen / dan dat ze met opmerking de wonderen der natuur zouden onderzoeken / en 't schyn / als of eenigen zodanig een Wdsgeer- te schyoomen / uit breeze van hun klein geloof / (indien 't geloove mag

Gedachten
van den
Schryver o-
ver de Na-
tuurs werk-
zaamheit.
door hem by
vooringe-
noomene
verftanden
verdeedigt.

heeten) in de bespiegeling van de zelve te verlezzen; Doch onzenthalsben / schroomen we ter eene zyde / den gemelden breezen weg te verlezzen / vermits ze ons dwerssch van Godt afsleid / en aand'ander zyde / schaamen we ons / nademaal dit groot Woor-denboek der Natuur / zoo wel vooz ons / als vooz alle menschen open legt / dat we dooz onze traagheit en achteloosheit noch zoo weinly / ten aanzien van veele anderen / daar in erbaaren zyn; echter dooz deeze weinige opmerking zoo veel ons zien gebordert / dat we de zeer kunstrijpe en wyze schikking en regeering van den Schepper zoo verre hebben konnen inzien / dat 'er ons zwak geloove dooz versterkt is / ziende ons zelve zoo gelukkig als een der Hoofdschepfelen en 't edelste van de gantsche Natuur / zulks ook de Natuur aan ons als knechtelij / zeer veele dienstbaare goede gaven voortbrengr. Dit doet ons met dankbaarheid de Godlyke goedertierentheit onswaarts erkennen / en tot hooger zaaken opleiden / ziende d'ongvondelpke diepte der natuur-wonderen; Dit doet ons met een zeer needrlyg ontzag / de Godlyke almacht erkennen en bzezen; dit alles en meer dergelyke / zal zich in de Wysgeerte veel levendiger openbaaren / dan de Godlykheit der Natuur daar in te zoeken zy / maar in tegendeel / zal de blindheit en knechtelijheit der natuur / daar in zeer levendig openbaar worden; want / indien we de natuur eens naar eenige dingen vzaagen wilden / als naar de gestalte en 't gewigte der aarde / de kracht waar dooz die gedraagen word / d'ordentlyke omloop en beweging der zelve / als mede die van de Maan haare gezellige omloopster en meer andere Planeeten; of liever naar iets dat geringer is : als naar het mengsel waar uit ze zodanige levendige verwen voortbrengr / en naar de stoffe en kunst / waar uit en waar door ze zoo veelely lieflykheit van reuk en smaak aan bloemen / kruiden en vruchten weet te geeven; Doch het aller verwonderlykste is 't / dat ze dit alles doet / niet om zich zelve of iemand anders / dan alleen om ons / die wel verre boven haar staan / en echter haar nooit eenig bevel / dooz ons vermogen / daar toe hebben gegeeven of konnen geeven : dit nu of meer dergelyke uitwerkselen haar afvzaagende / waar dooz ze die vzoocht / wat zal ze antwoozden? Immers zal ze moeten zeggen : ik weet het niet; want wy zelf als de edelste van de gantsche Natuur / en als aangestelde Heeren en Meesters over dezelve / aan wien de Natuur knechtelij onderworpen is / en die ook van veele deezer en meer dergelyke dingen meerder kennisse hebben dan de Natuur zelf heeft / wy zeggen we / zullen moeten belpden van alle deeze uitwerkselen t'eenemaal onkundig te zyn / en gevzaagt wordende / antwoozden; wy weeten 't niet : wat zal dan deeze onzen dienstknecht zeggen / dien we alreede aangemerkt hebben / in een blinde dienstbaarheid te staan? Laet nu de Meester zelf iets blindelings willen verrichten / wat zal 'er uit voortkomen? niets dan dat onordentlyk en onvolmaakt kan zyn; derhalven is 'er een ander / niet alleen boven de Natuur / maar ook boven ons / die van alle zyne doeningen volmaaktelij kundig is / want

anderg

andere zouden alle deeze uitwerkzelen 300 oydentlijk en volmaakt niet aan den dag komen.

Om alhier dan deeze genome afwypking te sluiten / merken we de Na-
tuur in de hand Gods aan / gelykterwys het penseel in de hand des
Schilders; het blinde penseel als de natuur / die wel de trekken maakt /
om 'er een beeld uit voort te brengen / maar doo; de hand des Schilders
bestierd word / zodanig als hy 't begeert.

Mademaal ons oogmerk / waar toe deeze onze verhandeling dient
niet toelaat bzerder in 't bygezagte uit te wyden / vermits we anders
lust hadden / en ook in 't vertrouwen waten / aan alle 300 genaamde
klein geloovigen 300 veel reden te geeven / dat ze voo; de kennisse der na-
tuur niet schroomachtig behoorden te zyn / maar veel eer schroomen zou-
den / zodanig een blinde Godheit als de natuur is / niet erkennen; doch /
vermits in onze verdere verhandeling over de Westys Visschery / wan-
neer wy de vetheit der natuur aldaar en 't daar uitzeelende vette aas /
waar aan we de Ellandsche Viscy reeds verbonden hebben / en noch ver-
der verbinden zullen / overweegen / en de meergemelde Zuidwest Stroom
in 't Westys / en meer andere hoersen van stroomen / aldaar tot gerust-
heit of ongerustheit in de Visschery dienende / en 'er de wortel en oorzaak
van zullen onderzoeken / 300 zullen 'er mogelyk eenige Philosophische
zaaken voortkomen / die wat meer van gewigt zyn / waar in de wezend-
heit / wysheit / goedertierenheit en almacht van Godt onzen Schepper /
wat klaarder zal konnen bekend worden / en derhalven voo; alle klein-
geloovigen / mede voo; steeviger grondsteenen zullen konnen versterken /
om hun zwagheloof daar mede op te bouwen of te versterken. Wy
zullen 't derhalven dan hier by berusten laaten / om onze aangebange te-
deneering over de visschery weder op te batten / van daar wy die gelaa-
ten hebben.

Hoedanig
echter deeze
werkzaam-
heit der Na-
tuur door
een Godlyk
bestier ge-
handhaaft
word.

DARTIENDE HOOFDTSTUK.

Hoedanig de Zuidys-Visch naar gewoonte koers neemt. Zuidys-van de Westys-Visch hoe onderscheiden. Zwaartvisch een vyand van de Walvisch, beschreeven. Onbedreevenheit der Zuidysvisch; Hoedanig deeze Visch vluchtig word. Voor-dachtelyke vluchtkoers dier Visschen. Zwaarigheden voor den onbedreevenen in 't Westys onderzocht. Noodige achtgeeving in 't Ys gekomen; Hoe zich den Schryver hier in gedroeg. Naader overdenking over den koers der Zuid-en Westys-Visschen, en naaukeurig onderzocht. De Zuidys Visschery eertyds zeer voordelig geweest; onnoozele itaat deezer Visschen, nu in loosheit verandert; en hoe schroomachtig zy voor d'open Zee geworden zyn.

Om tot deeze Westys-Disscherp te komen / dunkt het ons niet angeraaden / de zelve met een Zuidys-jaar te beginnen / mogelijk zullen 't ons eenige overgeslage Zuidys-gevallen voorkomen; om dezes t'overtoezegen / zal 't veel beter op een Zuidys-jaar passen / dan op een gemeen jaar / wanneer we wat verder van 't Zuidys zullen geweeken zyn. Ook zullen we aantoonen / waar aan d'afkomende Dissch met het Zuidys tot aan 't Westys te kennen is / en waarom de zelve mede niet gelph uit het Zuidys / doo; de gemelde voest uit het Westys gedreeven worde.

De Zuidys
Visch hoeda-
nig die ge-
meenlyk
komt op-
schieren,
aangemerkt,
en hoe de
Zuidys Visch
van de West-
ys Visch
r'onderschei-
den,

In verscheide opzichten zal dit genoegzaam vooz een naaukeurig en oplettend Zeeman zeer hilaar voozkomen; vooz eerst vind men de quantiteit veel meer te wezen / dan op een gemeen jaar / dat de gemelde sprekwys / veel Zuidys veel Visch, genoeg te kennen geeft / want hier uit word besloten / dat 'er naar het algemeen gevoelen / met het Zuidys gemeenlyk Dissch opkomt schieten / en zulks is mede met opmerking uit de Dissch zelf te kennen / vermits de Zuidys-Dissch in verscheide opzichten / uit de Westys-Dissch wel t'onderscheiden is;

Want eerstelyk is de Zuidys-Dissch een weinig platter van rug dan de Westys-Dissch / gelph ook daar aan de Westys-Dissch van de Hoozthaper / en de Hoozthaper van de Winvisch is t'onderscheiden.

Ten tweeden / 300 is dezelve ook veel dunder van spek als de Westys-Dissch / derhalven ook 300 groot niet in der daad / als naar 't oog.

Ten derden / is ze mede veel geelder / ook zachter / maller en better van spek / om welke reden de Harpoen 300 wel ook niet houden wil / als in de Westys-Dissch; gelph in deeze drie byzondere opzichten / te weeten: het houden van den Harpoen / de geelte en vettigheit van spek / de West-

ps. Dfsch wederom van de Noozthaper en de Noozthaper van de Dm-
vifsch t'onderscheiden is / wozynde hier dooz de reeds hier voozgegevene
reden wegens hun verscheide voedsel / dooz dit verscheil in 't Spek beves-
tigt.

Ten vierden / 300 is de Zuidps. Dfsch uit de Westps. Dfsch noch
aller klaarfst t'onderscheiden aan zyne onnoztheit of tamheit; en onge-
wiffelt zal hy de Zwaartvifsch als zynen vband mede wel kennen.

Deze Zwaart-of Zaagvifsch / dus genoemt / wegens een lang en bjeed
been / dat hem de neus uitsteekt / welker aan weersyde / uitsteekende
tanden / naar een zaag of haam gelyken. Op den rug heeft deze Dfsch
twee vinnen / waar van de voozste met die van de Butshop of Porvifsch
overen komt; onder aan den buik ziet men 'er noch vier / aan weersy-
de twee / welker bovenste naar 't hooft toe / de bjeedste en langste zyn /
maar d'onderste korter en smalder / staan recht onder de voozste vin van
den rug. De Staart is onder bjeed en achter spits / doch onghlooft.

Naar d'onderste rugvin loopt ze dunder toe. De Neusgaten zyn lang-
werpig / en van onder tot boven doozgaande. De Oogen verheven in
't hooft / staan recht boven den Muil; de groote dezer Dfschen is
gantsch onghelph / want men vind eenige ter langte van 20 voeten. De
grootste vband der Walvifsch is deze Zwaartvifsch / met wien ze een
fel kampsgevecht houd / en overwonnen hebbende en gedood / geniet
ze niets vooz haar aas / dan alleen de tong / 't overige word dooz de
Waven / Walrussen en Roofvogels versonden. Wanneer men zodanig
een kampsgevecht tusschen een Zwaard-en Walvifsch bespeurt / houd men
zich in de Sloepen stil / tot 300 lange / de Walvifsch afgemat zynde / het
opgeeft / en vervolgens gedood word; als dan roeit men 'er opaan / en
maakt dus buit.

Doch deze manier van vband (namentlyk onze
Dfschery /) dien hy alhier in 't Westps op eene hem onbekende wyze
ondervind / schynt hem t'eenemaal ongewoon te wezen / derhalven is
deze Dfsch vooz Schepen / Menschen en Sloepen gantsch niet schuw
maar zweemt in zyne onnoztheit even eens om de Schepen en Sloepen
als om 't Is / zonder de zelve als vband te kennen; 't geroep der
Menschen: Haal uit! Roey aan! enz: 't Geluit en geklets der riemen /
in 't roepen tegens de dollen en in 't water staande / schynt hem zoda-
nig niet als de Westps Dfsch te hinderen / zulks dat men naar zyn be-
lieven niet alleen by de zelden kan aan roepen / maar geschooten zynde
moet men dikmaals de losse Dfschen schuwten / of niet de riemen op
't Is staande uit den weg jaagen / om by de vaste Dfsch te komen: Niet
bjeemd is 't dan / dat 'er veel Dfsch / vermits ze onnoozel is / gevangen
word. Dat dit 300 is / geeven de ryke Zuidps Slooten genoeg te ken-
nen.

In deze Dfschery is de Westps. Dfsch veel meer geoeffent / en
dieshalven aan zyne looze en vofte trecken zeer kennelph / gelyk we op
een gemeene jaar vangst van de zelden / en ook van de veelteer aange-
wende listen om hem te betrappen / spreken zullen; derhalven al was de
meenig-

Zwaart-
vifsch en haa-
re vyand-
schap met de
Walvifsch be-
schreven.

Onbedree-
venheit der
Zuidys. Vis-
schen in 's
Waldys,

Daar in re-
gendeel de
Westys vifsch
zeer looz is.

meenigte deezer Diffehen eben groot / 300 zou echter hunne erbaare-
heit in den Difeh-krig / de Dloot menlipli fchraalder doen t' huijs ko-
men.

Ten Dyfden en ten laaftten / 300 is de Zuidys-Difeh ook veel lan-
ger onder de Schepen en op de gewoone neering te vinden / dan de West-
ys-Difeh / want 300 d'na het Is op een gemeen Jaar / zich maar ee-
nigzins begint te ontfluiten en te openen / weet de Westys-Difeh / in 't
Westys wel erbaaren zynde / dooz zyne behende wegen / zynet v'pand
300 t' ontflophen / dat men dikmaals van veld tot veld zeilende / geen
Difeh meer verneemen kan ; daar en tegen fchijnt de Zuidys-Difeh
behalven zyne onmoozelheit / in 't Westys eenigzins verdwaalt / en der-
halven zyne te rug denzing mede niet nindig / maar ze wozd echter
dooz 't meenigvuldig jaagen en vangen ten laaftten mede fchuw en
vluchtend gemaalit ; dat niet v'reemd is / vernims 'er fomsyds op de ge-
woone neering / een kleine plaats zynde / van ontreut twee Graden /
te weeten : tuffehen de 77 en 79 Graden / 300 en ook wel 350 Schepen
getelt worden / uit Hollanders / Franfen / Bifkapers / B'reemers /
Hamburgers enz. beftaande / hebbende ieder Schip 5, 6 en ook wel 7
floepen. Deeze al te zamen in d' eerste d'zichte van de Diffeherp te wa-
ter gebzagt / 300 kan daar uit / als in een inberdelphie Schilderp genoeg-
zaam verbeeld worden / welk een groote v'pandphie vloot dit uitmaaken
moet / en 't zal als dan niet v'reemd fchynen / dat d' onmoozelen hier dooz
de wylf neemen / en naar het ontvluchten beginnen om te zien. Einde-
lyk d'ug vlugtende / 300 verfehelt dit noch menlipli / behalven hunne
traagheid en zwaarte / in 't stellen en nermen van hunne hoers ; want
gelyk de kraanen / Swaluwen / Oebaraers en meer andere Vogelen / in
't Zomer-zaalzoen niet alleen hunne Landftreek van waar zy vertroli-
ken zyn / maar ook hunne Weiden / Stad / Dozp / Huis / ja hun ei-
gen Neften weer weeten te vinden / 300 weeten ook deeze Diffehen dat ze
uit het Oosten zyn gekomen / derhalven fiellen ze / alhoewel anders
noch ontydig / maar nu vluchtende / hunnen hoers mede Oost aan ; daar
en tegen de Westys-Difeh / zyne algemeene hoers / uit den Tuide ko-
mende / Noozt-Oost neemt / om Spitsbergen te bereiken ; en om welker
reden / zal ter zynet plaats v'phien ; d'ug fiellen ze dan hunne vluchtende
hoers Noozd en Noozdwest aan / gelyk we ober zyne Diffeherp geden-
ken zullen / en de reden waarom onderzoeken.

Uit deeze redeneking is dan genoegzaam te merken / dat men in de
Diffeherp / een gantsch andere hoers moet neemen / om in een Zuidys-
Jaar de vluchtende Difeh t' achtervolgen / dan in een Westys-Jaar /
waar op te letten staat.

Dit hoers neemen / kan men insgelyks in de Vogelen en andere
Dieren nafpeuren ; want de kraanen en Oebaraers / ons Land bezoe-
ken of van daar vertrekken willende / neemen niet alleen een byzondere
hoers / maar ieder ook een byzonder Zaalzoen waar / en d' ozdentlyke
waar-

De Zuidys
Vifch ver-
volgens me-
de lehuuw
gewoiden.

En waar
door,

Hoedanig
deeze Vifch
de vlucht
ucent,

Voorbeeld
bygebragt.

waarneeming hier van geeft te kennen / dat ze dit niet gevalliger wyze / maar verstandig weten te doen ; doch deze hunne kennis alhier door redeneering te vertoonen / of een meerder getal van zodanige Vogelen / Dissen en Dieren by te brengen / die dit gedrag mede eigen zyn / en om deze of meer andere voorhomende gevallen in 't byzede daar mede te willen verklaaren en bevestigen / laat de beknoptheit van ons vertoog niet toe : dieghalven wy by d' opmerking van de Zuidys-Disch blyden zyn / uit welkers bevinding genoeg blyken zal / dat ze deze gemelde vluchtende hoers / niet gevalliger wyze maar voorzichtelyk neemt. Dat deze Dich zyne hoers aldus neemt / hebben we zelf / met zeer naaukeurige opmerkingen / verscheidemaal bevonden ; want gelyk 'er met zwaare Zuidys-Jaaren / niet alleen veel Dich / maar ook veel Hs is / zyn we op gemelde Jaaren / niet verre van Land / in 't Hs by vry veel Dich geweest / en wy hebben door onderzaging / uit anderen meermaals verstaan / dat de voornaamste Disscherp naar landwaarts en beoosten ons was geweest ; indien dan het Hs op zodanige Jaaren geheel tot voor de Wal dypst / gelyk somtyds gebeurt / zoo loopt de Dich mede naar de Wal / en verber langts de Wal Noordwaarts en om de Oost naar 't Waygat, door het zelve / en verberg voor een gedeelte in 't Zuid-Hs / en voor een ander gedeelte naar Zembla op hunne gewoone verzamelplaats.

Dat de Zuidys-Disch zyne hoers dusdanig neemt / is by ons en vele anderen / met naaukeurige oplettendheit / op de gemelde en meer andere voorballen / klaar genoeg gebleeken ; dat ze nu deze hoers voorzichtelyk neemt / blykt genoegzaam aan den pver / die zy met het sterk doozdijngen / Oostwaarts tegens hunnen Dpand aan / betoont. Daat en tegen vlucht de Westys-Disch op een gemeen Jaar Noord-West aan voor zynen Dpand ; en gelyk de eerste / kennis van de Zuidys-Gronden / als mede aan de Zembla-Gronden en Wapen heeft / zoo heeft deze laatste wederom kennis aan Oud-Groenland en van des zelfs Wapen / Gronden en Nag / als op een gemeen Jaar byzeder blyken zal : uit welker verscheide kennis de onderscheide hoerssen in 't vluchten ontstaan. Deze Zuidys-Disch om de Oost wel erbaaren / maar om de West onbedreven zynde / vlucht derhalven voor zynen Dpand meer / en 't is ook niet vreemd / en uit deze voorsz. gemelde redeneering wel te begrypen / want berymt ze geen kennis van Oud-Groenlands Nag / des zelfs Gronden en Wapen heeft / derhalven moet ze ook onkundig in de Westys-Vlucht wezen / en zeer weinig kennis van onze Schepen / als mede noch minder van hunne bekende leg-plaatsen hebben / en alleen maar haer eige gewoone verzamel plaats kundig zyn / die zy niet bereiken kan / of moet dwerssch door de gemelde Dpandplie legplaatse doozdijngen ; derhalven is 't niet vreemd / dat ze dus hunnen Dpand ziende / hen gelyk als in den arm vlucht / waar in zy dan mede voor opmerkende Zeelieden / van de Westys-Disch t'onderscheiden zyn ; dieghalven het ook niet vreemt is /

Voordachtelyke vlucht-koers van de Zuidys Viisch aangewoone.

Die onkundig in 't West-ys is.

dat ze wat langer onder de Schepen / als de Westys-Disch word gezien / welke laatste / hun gewoone wijk neemende / vooz de Schepen bliucht en deeze groote Dypandlyke Bloot niet noodig heeft te passeren / om hunne gewoone Wasplaatsen te bereiken.

Zwaarigheden der onbedreevenen in 't Westys ontmoet, onderzocht.

Doch hier doet zich / 300 't schipnt / een merklyke zwaarigheid vooz den onbedreevenen op : genomen dat we eerst in Groenland gekomen / en aan 't Hs / juist op eene plaats ter behoelyke hoogte geboordt zynde / alwaar 't zich by wel laat aanzien / om 'er in te geraaken / en anderen ons voozgaande / gezaamentlyk dus ten eersten / zonder kennig van 't Land te hebben / in 't Hs zellen ; en heen en weer zellende / bevinden / dat de Dishch reeds vooz onze komst aan 't bluchten is / of dat we een ongeluklyke plaats aantreffen / waar geen of weinig Dishch te vinden zy ; vernemende verberg aan de gestalte van 't Hs / dat we in 't Westys zyn ; en geen Zuidys vernomen hebbende / dat 'er derhalven geen of weinig Zuidys is / en alsoo een gemeen Jaar te verwachten hebben ; dies stellen we als dan 300 veel moogelyk is / onzen hoers West aan / om alsoo volgens deeze gedachten de Westys-Disch t' achtervolgen. Of in tegendeel / wy verbeelden ons / dat het vooz een gedeelte Zuidys is / niet het Westys vermengt / dat zich moogelyk wel Oostwaarts / en breed genoeg by naa tot aan 't Land zal uitstrekken / 300 stellen we derhalven onze hoers om d' Oost en Noozdoost / om alsoo volgens deeze gedachten de Zuidys-Disch naa te speuren of in hun bliucht t' achtervolgen. Indien wy ons dan in zodanig een onzekerheit vinden / 300 zou men kunnen vraagen : of men in dus een eenvoudige Dishchery niet wel zou kunnen misleid worden ? Doch dit zou on' niet lief zyn / derhalven hebben we deeze onze langduurige erbaarentheid in de Dishchery / alleen met dit oogmerk in geschryft gestelt / om het den onervaaren tot ondertwys te dienen / en wy vertrouwen dat onze bevatting daar van ineedeelt / 't zy in 't geheel of ten minsten in sommige deelen / hen zal kunnen voldoen ; immers wy twoffelen niet / indien deeze onze verhandeling ten dien opzichte / in hande van eenige opmerkende gebuikers mogt vallen / en alsdan met opmerking van den inhoud een bequaam gebruik maaken / of zy zullen die ten minsten 300 waardig achten / om 'er zich somtyds van te bedienen.

Ongelegentheden den Schryver somtyds overgekomen.

Het opstellen van deeze onze bevatting / heeft allenks mede verscheide tegenspoeden onderheevig geweest / eensdeels dooz ziekte en krankheit / langduurige bezetting in 't Hs en andere rampspoeden / anderdeels dooz de Franssen genomen en opgebragt zynde / ook dooz 't verliezen van 't Schip in 't Hs en wat dies meer is ; eindelyk gelijch gezegt zy / krank geworden zynde / namen we deeze opgestelde bevatting / die wy met ons voerden en jaarlyks met aantekening verbeterden / scheurden die weder aan stukken / en wierpen ze over boord. Doch gezond geworden / en daar naa weder een Schip gekreegen hebbende / bleeden ons de gedachten by / dat we nooit dooz deeze onze bevatting misleid

leid waren: derhalven hebben we alles uit ons geheugen weder opgezocht/ en aangeeteekent/ inderwelpl wy noch somtyds verscheide wederwaardigheden verduuten moesten / bestaande in tegenspoed in 't Distschen / 't bezetten van 't Hg / 't slippen en bzeeken van Lynen en Harpoenen / wordende dit echter somtyds weder met een gelukkige vangst vergoed/ niet tegenstaande de naspeuring der Dissen ons gemeensph wel slaagden; welk geluk wy de opvolgers van deeze onze opgestelde bevattning wenschen insgelyk deelachtig te worden.

Om op de gemelde en boozgestelde misleiding noch wat klaarder te antwoorpen; zoo dient gelet te worden: wanneer men/ in 't Hg gekomen zynde geen Witsch verneemt/ en reeds twyffelachtig word / of 'er de plaats wel toe gelegen is/ om de Witsch alhier af te wachten/ dan of men zich naar elders wenden wil; indien men 't dan naar elders gezint is te wenden: is 't dan niet beter dat men als in 't beschouwen van een schilderj / zyne gedachten op volgt / waar naa men met xpy overleg zyne zaaken schikt? dan dat men gevalligerwyse wendende en keerende omzwerft/ zonder te weeten wat men doet. In dit geval hebben we verscheidemaalen ons volk aangemoedigt / met te zeggen: Godt geve / dat wy by de Witsch komende gelukkig mogen wezen / want onder Godts hulpe was veestyds onze hoope krachtig genoeg om eerder of laater by de Witsch te zullen komen; ook wierden we door de bevinning / naar onze bevatting jaarlyk in onze hoope versterkt.

Om dan aldus / als boozgemeld is / aan 't Hg gekomen zynde / in onze gedachten niet misleid te worden / of het Zuidys of Westys wezen mogt / maakten we jaarlyk in onze kaarten door stips aanteekening / op wat lengte en bzeete wy ons telkens bevonden / en in welk Jaar daar nevens uitgedrukt. Dus hebben we dikmaals langs het zelve zeilt / de strekking der zelve bogten / met stips insgelyk in de zelve kaart afgateekent; dies konden wy met een naarstige opmerking en goede giffny / aldaar komende / door deeze afteekening jaarlyk gewaar worden / of wy 't bzeed of schjaal vinden zouden / dat ons in onze bevatting mercklyk licht gaf / en indien ons het Hg niet hinderde / en weer en wind dienen wilde om te gemaklyker 't Land kundig te worden / zelden we te liever met kennis van 't Land te hebben / in 't Hg; om wat reden / zal mogelyk in 't gevolg beter in onze verhandeling te pas komen; dies willen we deeze kennis van 't Hg en Land / booz een ieder alhier onbepaald laten / tot wy vervolgens over de Westys-Disschery / de gesteltheit der plaatsen / de hoers / tyd en meer andere wyze van doeningen / omtrent de Westys-Witsch wat nader zullen trachten te beschouwen / en dan booz een ieder by laten / dit alles of ten deelen goed te keuren of 't eenemaal te verwerpen / en door welker wegen en middelen men zal goedvinden om ze in acht te nemen. 't Zal ons genoeg zyn / onze en anderen hunne onderbindingen met waarshynlyke redenen bevestigt te zien.

Nondige achtgeevigen, wanneer men in 't Hg gekomen is.

Hoe zich den Schryver in deeze zyne achtgeevigen gedroeg;

En aantekening daar van gehouden.

Op vertrouwen dan / dat niemand deeze onze gedachten tot misfetting zullen dienen / maar veelen tot een goed onderwys strekken. Doch die gemeen / die dooz eigen erbaarentheit een goede bevattning van hun doen bekomen hebben / konnen dit / buiten dit ons onderwys / echter booz zich behouden; wederom andere ongelukkige en twyffelachtige zoekers / zal 't mogeljk in hunne beroerde en verwarde gedachten eenig ligt konnen geeven / en onder den zegen des allerhoogsten een goede en gelukkige hoers doen houden.

Nader overdenking over de Zuid- en Westys-Visch en 't houden van hunne onderscheide koeften;

Op achten / dat we uit de boozgemelde aanmerkingen / den Betrachter deezer redelpkerwysse hebben voldaan / zulks hy in staat zy / de Zuidys-Wisch van de Westys-Wisch te konnen onderscheiden / als mede in 't byzonder aan zyn vluchtende hoers; maar nademaal deeze zeer verschillende koetsen / van een groote aangelegentheit in de Wiffcherp zyn / zoo zullen we alhier eenige bedenkingen diesaangaande booz stellen / dooz welkers onderzoek zich noch wel iets naders opdoen zal: laatende midlerwyl de Westys-Wisch tot op een Westys-of gemeen-jaar beruften / naspeurende ondertusschen de Zuidys-Wisch in zyne vluchtende hoers / Oostwaarts genomen / vermits wy vernomen hebben / dat zich het Zuidys 't eenemaal tot aan de Wal uitstrekt / gelyk somtyds in 't Boozjaar gebeurt; dus loopt hy dan mede aan de Wal en voort langs de zelve om de Hoord en om de Oost naar 't Waigat, verder dooz 't zelve in 't Zuid-of Oostys en naar Zembla als zyne gewoone verzaamelplaats. Nu mogt iemand vzaagen; eersfeljk / indien men dit zoo genaamde Zuidys en Zembla als zyne gewoone verzaamelplaats komt aan te merken / zoo volgt dan dat gemelde verzaamelplaats / mede zeer Wiffcherp en by gevolge een goede Wiffchplaats. zoude zyn / dieshalven verstrekt deeze eerste vzaag / om 'er een verdere oplossing en verzeekering van te mogen genieten. Ten tweeden / waarom deeze vluchtende Wiffch / begeertig zyne verzaamelplaats weder op te zoeken / in zyne Oostelike hoers / tegen 't land aan loopende / de zelve alsdan om de Hoord en niet om de Zuid neemt / om aldus om de Zuidkaap, of bezuiden Spitsbergen om / in 't Zuidys te komen / als / volgens boozgemelde redenering / dit zyn eigentlike weg zynde / langs welke zy met dit Zuidys tot aan 't Westys is afgedzerben.

En tweeledig ondersocht,

Eertyds een voordeelige Viffchery in 't Zuidys geweest.

Op 't eerste hebben we reeds met zeer waarschnplike redenen hier booz bericht gegeven / wanneer wy met het Zuidys tot het Westys veel Wiffch zien overkomen / en zodanig overkomen / met de rpkhe Zuidys vlooten / en de gemeene Groenlandsche Spreekwysse / veel Zuidys veel Wiffch, aldaar bevestigt; Nu is 't zeeker / indien 'er van daar veel Wiffch overkomt / dat 'er zich dan ook veel Wiffch onthouden moet. Doch tot meerder voldoening konnen we dit hier noch byvoegen / dat 'er ten tyde van de Groenlandsche Maatschappij / een merklike Wiffcherp onder dit Zuidys beoosten Spitsbergen en in Disco is geweest / en 't is ook eenige maalen ten dien tyde met redeljk goet gevolg aan Zembla bezocht / maar

maat
Zem
we n
hoor
Balt
Mar
Com
dige
wein
en or
eenig
een g
wel i
Wiffc
de S
scher
daar
pen t
van t
en ee
hen i
Sch
ze v
Wiffc
of kle
bla,
om d
groot
alhier
Wloo
vang
onth
groot
geen
woon
ons t
te ver
bende
Wpan
Zaaf
berei
't
een g
man

maat in dien tyd was de Vissch aan Spitsbergen overbloediger dan aan Zembla, gelijk verder in de Westys-Visschery blyken zal. Dit hebben-
 we niet alleen van verscheide oude Commandeurs en Harpoeniers ge-
 hoort / maar ook van ons eigen Stuurman / de voorsz. gemelde Teunis
 Baltiz, die in den Jaare 1693. onze Stuurman was / toen een Oud
 Man / wiens Dader Willem Ys de Compagnie / als gezegt is / vooz
 Commandeur had gedient; deese Man heeft ons toen met zeer omstan-
 dige redenen verhaalt: hoe dat onder 't bestier van de Compagnie / een
 weinig vooz 37nen tyd / en ook noch in 37nen tyd / de Schepen in Disco
 en onder 't Halvemaans-Eiland ter reede liepen / en met de Sloepen vooz
 eenige dagen van alle behoefsteng verzien / beoosten Spitsbergen: nevens
 een groote Hsberg en onder 't Zuidys gingen Visschen / en aldus / hoe-
 wel met groote moeiten / echter gelukkig met zeilen en boegstieren / veele
 Visschen by de Schepen / in de Wapen leggende / blyagten / want met
 de Schepen schroomde men toen by 't Hs te komen / zulks d' Hsdis-
 scherp op dien tyd noch t'eenemaal onbekent was; en als het Hs al-
 daar met een Noozdooste Wind quam asdyben / lichte men van de Schep-
 en d' Ankers / en bluchte vooz 't zelve Zeewaerts in. Als nu eenigen
 van de stoutmoedigsten / zich daar wat langer naar gewoonte onthielden /
 en eenig los Hs voozby lieten dypen / quam de Vissch met dit Hs by
 hen in de Waapen / en wierden 'er toen veele in de zelve by en omrent de
 Schepen gevangen; dat nu in dit geval opmerklyk / en tefens op der-
 ze vzaag ook zeer bewyslyk is / namentlyk: dat 'er in 't Zuidys veel
 Vissch moet wezen / en ook waarschynlyk zich onthoud: want dit Zuid-
 of liever Oostys hebben we reeds uitgezuid / niet alleen tot aan Zem-
 bla, maar ook vooz 't Noozden tot in de Cartatische Zee / en verders
 om de Pool / zoo verre die bewatert word. Dit begrypt alsdan een
 groote en wyde uitgestrektheid / en is het Noozder Was / volgens reden /
 alhier mede niet ynder als in 't Westys / en de gemelde Wpandlyke
 Bloot vooz hen niet woedende / waar vooz niet alleen veelen woorden ge-
 vangen / maar ook met Tenissen en Harpoenen eenigen gequest / die het
 ontkomende aldaar sterven en vergaan. Dus zal 'er dan mede in deese
 groote ruimte / gevolglyk een zeer groote voozteeling en aanwas 37n;
 geen wonder dan / dat zoo een bzeed / en ruim queekveld / aar onze ge-
 woone legplaatsen / in gemelde Zuidys-Jaaren / tot vergoeding van
 ons verlooren deel / wederom iets aflevert; insgelyks is 't dan ook niet
 te verwonderen / dat de Vissch van daar gekomen / een geheugen heb-
 bende van dit hen zoo vzeedzaam / ruimte en aasryke oort / de gemelde
 Wpandlyke Bloot zoekt t'ontwphen / en deese plaats / zoo dzaa het
 Zaatsoen aldaar eenige lucht en opening maakt / weder tracht te
 bereiken.

't Staat ons nu met weinig woorden alhier te melden / wat wy op
 een gemeen Jaar omstandiger zullen afhandelen / te weten: indien ie-
 mand vooz ramp en tegenspoed in 't Hs / om de Oost willende / be-
 ducht

Wyde uitge-
 strektheid
 van 't Zuid-
 ys aange-
 veezen.

Hoedanig,
aldaar tydig
gekomen,
een goede
vangst aan
te ricken is.

ducht vooz een vruchteloos reis is / zoo kan men hier uit leeren / dat men zoo 't mogelyk is / met een Zuidpys-Jaar aldaar en in 't Waigat wat vroeger moet wezen / als op een gemeen Jaar / om deese vruchtende Wisc den pas aldaar noch tydig te kunnen affnyden / eer ze buiten 't Noordooster-Land of dooz het Waigat, naar het Zuid of Oostpys is gepasseert.

Dat bereyngt
word.

Du zullen we d' eerste vraag besluiten / met het geene gemelde Teunis Baltiz. ons verber heeft verhaalt: Hy lang vooz mynen tyd Commandeur op een Wisc zyde / wilde met de zelve naar Zembla vaaren om te Wiscchen / ontmoete op de Gonden van 't Colgojen-Eiland een grooten t'zaamenloop van Walwiscchen / waar van hy 'er vyf ving / en dus een laading vooz zyn Scheepje kreeg / komende alsoo gelukhig weder in 't Vaderland / zonder aan Zembla te hebben aangeweest / hy gaf mede een goed bericht van Zembla, alwaar hy welter geweest was / en niet alleen van dit Gewest / maar ook van Disco, en van dit Zuid of Oostpys / waar langs hy op zyne uitreis eenige meilen gezelt had / en het tot de Wiscchery zeer wel gelegen vond; doch veel mistachtig weer hebbende / ontzich alleen bevindende / schroomde hy 't / by 't Wisc te houden / anders had hy wel gehoopt in d' een of andere bogt / buiten 't Wisc Wisc aan te treffen / gelyk hy ook de gemelde loop van Wiscchen buiten het Wisc vond; indien men dan de bypinoedigheid had / om aldaar / gelyk in 't Westpys in te zellen / zoo scheen 't hem uit verscheide blykbaare teekenen toe / insgelijks als van Disco, Zembla en gemelde bangst by Colgojen Eiland, nevens meer andere waarfchynlyke teekenen / dat men aldaar een goede Wiscchery zou kunnen verrichten; Maar 't is in 't Westpys eerst bezocht / en wel bevallen zyde / zoo is men 'er gewent / gelyk het met de Zuidpys-Wisc in 't Zuidpys / en de Westpys-Wisc in 't Westpys gelegen is; men weet ook hoedanig het hier is / en om die reden blyft men 'er zoo lange het wel gaat / en men geen reden om te veranderen heeft. Wanneer we dan vervolgens de goede gesteltheit en welgelegentheit van de Westpys-Wiscchery zullen verstaan hebben / zal het voozneemen van te veranderen daar dooz wel haast van de hand gewezen worden. Dit mi behoort de genoeg te zyn / om alle twyffelinge aangaande de Wiscchery van 't Zuidpys weg te neemen; immerg wy zullen dit ter beantwoording op de eerste vraag voldaan achten.

De Zuidpys-Wisc willende het Zuidpys weder opzoeken / en dooz zyne gemelde hoers aan de Wal gekomen / zoo was de tweede vraag: waarom zy de hoers aldaar om de Dooz en Oost naar 't Waigat neemt / en niet om de Zuid naar de Zuidkaap, van waar ze waarfchynlyk gekomen is. Dit zullen we nu zoo kort en klaar beantwoorden als immer mogelyk zy.

In den aanvang en eerste opkomst der Wiscchery / vond men deese Wiscchen noch in hun eerste natuurlyke onnoztheit / als zynde noch dooz geen Wpandlyke Doozen bezocht / noch dooz de menigte hunner Wpanden

ande
buit
berg
de v
gehe
dooz
jaag
de z
reed
sloot
ze z
pen
een t
die d
gest
Bier
ge z
gebo
om h
wisc
voelig
type
beent
fmet
de O
zyn
met d
als ee
indz
Wisc
meent
jaar
geme
deze
Zuid

anden verschalkt / dies zwommen zy gauffsch Spitsbergen om / 300 wel
 buiten als binnen 't Hg; en alle de Banken en Gronden rondom Spijs-
 bergen en des zelfs Wapen / die jaarlyks vol aas zyn / waren toen me-
 de vol Disch; waar van verder in de Westys-Diffcherp omstandig zal
 gehandelt worden. Deze Disch dooz het veelvuldig jaagen / vangen en
 dooden / is 'er allenks niet alleen van de Wal / maar ook uit Zee ge-
 jaagt / en byna t' eenemaal daar uit gedzeeden / blyvende en onthouden-
 de zich in 't Hg / als in een sterkte of schans geblycht / en is 'er nu
 reeds 300 verre in gewend / dat ze in 't zelve veel liever of in dicht Hg be-
 slooten is / alwaar men hen met geen Sloepen vervolgen kan / van dat
 ze zich in 't open Hg bevind; dit nu schynt hen allenks dooz zeer scher-
 pen en geboelige indrukselen zodanig eigen geworzen / dat het hen als
 een tweerde natuur aankleest; by voorbeeld: gelyk de Hudde Jakobs /
 die dooz 't aanschouwen van de geschildde Stokken in haare dzenkvaiken /
 gespykenelde Lammeren voort bragten; dit schynt zelf niet alleen in de
 Oeten / maar ook in de Menschen gebonden te worden / gelyk sommig-
 ge zwangere Dzoutwen dooz schrik een onstelens / zodanig een indrukfel
 gevoelen / dat het aan haare vrucht een mistal werkt / die nooit weder-
 om kan uitgewist worden. Dit schynt mede in deze verschalkte Wal-
 visschen plaats te vinden / vermits zy allenks dooz de gemelde scherpe ge-
 voelige indrukselen / eindelyk zodanig een schrik dooz de open Zee en 't
 vrye Water gekreegen hebben / dat het hen gelykzaam in merg en ge-
 beente schynt doozgedrongen / zulks hun zaad en bloed daar mede is be-
 smet / alzoo dat de Jongen dooz hen geteelt en opgevoed / insgelyks als
 de Ouden worden / en mede schrikagtig vooz de Zee en 't vrye Water
 zyn / zwemmende nu gezaamentlyk Jongen en Ouden zeer schroomlyk
 met den rug bloot / maar houden liever 't Hg / en niet zonder reden /
 als een deksel over hen geslooten. Dit zelfde heeft mede diergelyk een
 indruk in deze Zuidys-Disch gegeven / niet alleen dooz de gemelde
 Diffcherp in Disco en onder 't Zuidys / maar ook wozd hen dooz de
 meenigvuldige vluchtelingen / uit den gemelden Zeekryg ontkomen / noch
 jaarlyks deze al oude tydning gelykzaam vernieuwt. Dit zodanig aan-
 gemerkt / zal daar uit lichtelyk konnen opgemaakt worden / waarom
 deze Disch zyne koers langs de wal om de Noord / en niet om de
 Zuid neemt.

De eenzyde
 onnoozele
 staat der
 Westys. Via-
 schen, is nu
 in een faec-
 digeloosheit
 verandert;

En hen als
 een aange-
 boore na-
 tuur elgen
 geworden,

Waar door
 ze een schrik
 voor d'open
 Zee hebben
 opgevat.

VEERTIENDE HOOFDTSTUK.

Affcheuring van 't Ys aan de Westzyde van Spitsbergen en hoedanig veroorzaakt. Vlucht der Oude Zuidys-Visschen voor den komst der Groenlandsche Vloot. Hoe deeze Vissch^{en} van hun gewoon Gewest kundig is. Waarom d' Oostzyde van Spitsbergen met meer Ys dan de Westzyde blyft bezet; door voorbeelden getoont. Zeldzame schrandtheit der Vogelen in 't vinden van hunne nesten, by der Walvisschen kundigheit in 't naspeuren van hun Gewest vergeleken. Koerlsen en stroomen onderzocht.

Hoedanig door storm, dool, winden en stroomen het Ys van de Westzyde van Spitsbergen word afscheurt.

Het Zuidys / dat des Winters by verre bezuiden de Zuidkaap aangroeit / word by zwaare Zuidys-Jaaren / indien men 'er wat vzoegtpdig komt / somtids noch wel 10, 15 en 20 mylen bezuiden de gemelde Zuidhoek in Zee gebonden. Dervolgens word met het Doozjaars stromen en den doop het Westys gebzooken / raakt bystlig / en met den stroom die in 't selve meest om de Zuidwest gaat / scheurt het niet alleen van de Westzyde van Spitsbergen af / maar word ook dooz't wegstroomen aldaar eerlang vermindert / over zulks komt 'er dan bygevolge tusschen 't Westys en de Westzyde van Spitsbergen, booznaamentlyk met oostelyke winden / wel haast wat ruimte; in deeze ruimte word dit Zuidys met den stroom / die langs deeze Wal van Spitsbergen meest om de Noord gaat / ingeslept / en alzo van zyn moeder dooz't land of den Zuidhoek afscheurt: doch hier kan het met Westelyke winden al lang blyden hangen / en aldus met den zelve stroom / by de Wal langs byppen; maar met Oostelyke Winden / byst deeze afgebzookte staert / met de gemelde Noordstroom / eerlang gelyk als een omstaande staert / tegen 't Westys aan / 't 30 booz de Klokbaay, nevens het Zuidend / in 't midden of 't Noordend van 't Voorland, na dat het van de wind word bestiert; en even 300 verre ziet men dan het Land van Spitsbergen van 't Ys bebyd en de Zuidhoek of Zuidkaap mede 300 verre in de bype Zee uitstrecken. Nu is 't wel geloslyk / behalven dat tusschen Spitsbergen en Zembla, het meerendeel van deeze 300 genaamde Zuidys-Vissch zich ophoud / dat 'er ook waarschylyk zeer veel van de oude Visschen / die de gemelde Zeehyg telkens ontwozstelt zyn / zich 300 verre tot bewesten 't Land niet laaten afsakken / of datze gelyk de kraanen en Swaluwen hunnen tyd weeten t' onderscheiden / wanneer zy weerkeren zullen / kennende dooz boozgaande ondervinding / uit den afstand van 't Land en de gesteltheit der Gronden / het kampveld / en

Tydige vlucht der oude Zuidys-Visschen voor den opkomst der Vloot;

dooz

door de zelve erbaarentheit mede het Saalzoen / wanneer de Floot aldaar verschynen zal; dus keeren ze dan vzoegtydig wederom / laatende de Jonge en overvaarne Dissen aldaar ten vzoop vooz hummen vband achter / en binden alsdan ook noch gelegentheit / om langs dit Wg / eer 't noch op de verhaalde wyze van zyn Moeder is afgescheurt / bezuiden de Zuidkaap om te komen. Deze jonge Wg / (want anders worden 'er byna tegenwoordig geen alhier in 't Dooz-jaar gebonden) dooz onervaarentheit geen kennis van hummen vband hebbende / en noch minder van humne legplaatsen / word / om dat ze dooz onkunde naar 't alhier bindende aag wat te lang vertoeft / alsdan met den slag gewaarschouwt / en eindelyk in den vlucht geslagen; wanneer ze nu vooz hun Daderland of gewoone stille en vzeedzame verblyfsplaats koers stellen wil / word ze met dit Wg om gemelde reden by verre landwaarts geseezen / als een schijl vooz de Zee en vze waten hebbende / zulzig hen dit als een tweede natuur in de geboozte schynt aan te kleeven / waar dooz hen dan belet word om de Zuid te wyken / maat in tegen-deel / genoodzaakt zynde dooz 't Wg zich naar 't Noozden te bergen / zoo binden dan eenigen / kundig zynde / en anderen dooz verbaastheit Oostwaarts vluchtende / geballig dooz onkunde / het Waigat , zo dat noch eindelyk het overschot hun beoogde wst komt te bereyken; waar mede wy / naar onze gedachten / de tweede vzaag meenen genoezzaam beantwoord te hebben.

Reeds zyn we met onze Dissen bewesten Spitsbergen , tot op onze gewoone neeting gekomen / maat tot noch toe alleen met een Zuydys-jaar bezig geweest / waar by nu ook volgen zoude / dat we alle de Zuidys-Bevallen / die van eenig belang zyn / zoo veel mogelyk zy / verhandelen; maar vooznamentlyk zullen we nu van deze Dissen / die wy gezegt hebben kundig te zyn / om naar 't Waigat te vluchten / wat vzeeder melden / waar in ons twee aanmerkelyke zaaken zullen voozkomen; eerstelyk / hoe deze Dissen om de Zuidkaap weet te komen / en van 't Waigat kennis heeft. Ten tweeden / schoon zy daar eenigzins van weten / hoe zy gelykzaam een voozdachtelyke koers derwaarts stellen kunnen.

Op 't eerste hebben we reeds / met onderscheiding / gewag gemaakt / zulzig 'er alleen maat eenigen kundig / en veele anderen onkundig / op de gemelde wyze het Waigat , als de deur en poozt van hun Daderland bereiken / of te binden weten: alhoewel onze gedachten zyn / dat het meeste gedeelte op de gezegde manier / met het Zuidys / bezuiden de Zuidkaap omkomen; echter is 't mede waarschyntlyk / dat 'er veelen van deze Dissen / veel dieper als 't Waigat , in 't Zuid of Oostys zyn geweest / en mogelyk veelen daar van aan d' Oostzyde van 't Noord-oosterland en Spitsbergen zyn gewent / of misschien wel eenige Jaaren op die kusten / naar hun Was gints en herwaarts hebben gezwoonden. Deze Dissen hier vooz om redenen Jong genoemd / doch echter niet alle eben Jong aangemerkt; om redenen als gezegt is /

Zulks 'er niet dan jon-ge Visschen gevonden worden,

Die eindelijk ook de vlucht naar hun gewoon gewest neemden.

Onderzoek of deze Vissch van hun gewoon gewest kundig is.

U K.

en hoe-
hen voor
Vissch van
zyde van
ft bezet;
der Vo-
alvisschen
geleken.

idkaap aan-
en 'er wat
en bezuiden
zd met het
t bystigtig / en
scheurt het
ook dooz 't
er dan byge-
voozmaa-
deze ruimte
Spitsbergen
eder dooz 't
et Westelyke
boom / by de
ze afgebroo-
als een om-
y , nebens
na dat het
in het Land
ap mede zoo
behalven dat
o genaamde
veel van de
zyn / zich
ze gelyk de
/ wanneer
ng / uit den
vypveld / en
dooz

dus lang aan deze kusten gewooven hebbende / zyn met gints en wederzweimen het Waigar niet alleen eenige maalen gepasseert / maar op de volgende wyse daar mede in en dooz geweest; want dit *Hs* loopt alhier en verder naar de Doozpool / 't *zj* Oost of West / des Winters dicht / en bevliest als reeds gemeld is / gezamentlyk vast; de *Wisch* nu allerwegen zich in dit *Hs* bevindende / zoekt van alle kanten / 't *zj* wat vzoeger / 't *zj* wat laater / of als 't begint te vlyzen / den buitenkant van 't selve / om reden / dat ze den *Adein* boven water haalen moet. Als nu de *Dooz* dan begint te knellen / zoo spoed zich ieder dooz den kortsten weg naar buiten / anders zouden ze het nieuwe toeloopende *Hs* eerlang zoo sevig boven hun hoofd vinden / dat ze het selve met hunne kruinen niet zouden doozbooren / en derhalven moeten stikken en vergaan; gelyk somtyds aan de Doozthapers vooz *Ysland* gebeurt / die met langduurige Doozdooselyke *Winden* / dooz 't *Groenlands Hs* / zodanig bezet worden / dat 'er veelen in stikken en sterven; die daar na van de *Hs*landers gebonden worden; waar van de reden is: dat ze in 't *Hs* ongewoon zyn zich 't onthouden / en zo wel geen hoers weet te stellen / als de *Westys-Wisch* / die ieder in 't *zj* weder hun gewoone plaats weet te vinden / en de kortste weg in te slaan / om aan den buiten zoom van 't *Hs* te komen. Dezeen die op d' *Oostzyde* van *Spitsbergen* gewent zyn / neemen dan / in dit geval / hunnen weg dooz 't *Waigar*, niet alleen als de kortste naar den buiten kant / maar ook als de voozdeelligste vooz hun voedsel / want de westkant van *Spitsbergen* is vzyer van *Hs* / derhalven deze *Zee* langer vooz het vlyzen betypt; dies kunnen ze alhier op deze *Gonden* veel langer blyven aazen / als aan de gemelde *Oostzyde*.

Waarom de Oostzyde van *Spitsbergen* meer met *Ys* blyft bezet dan de Westzyde.

De reden waarom de Dooz en *Oostzyde* van *Spitsbergen*, meer met *Hs* belemmert is / als de *Westzyde* / kan aldus begreepen worden: Men neeme eenige houtjes / legge de selve klyngwyse in 't water / en zoo vette van elkander als men wil / alsdan een handvol stof genomen / plaats men 't in 't middelpunt van den omtrek der houtjes / dit stof zal dan niet lang op een hoop blyven leggen / maar zich eerlang verstroopen en sterk uitdypgen / wanneer ook teffens ieder stoffe plaats vooz zich neemen / en 't water insgelyks tusschen beide plaats maaken zal; het stof dus zeer breed uitgevleid zynde / zullen in 't uitdypgen de houtjes aan de binnen zyde van den omtrek / veel meer met dit stof belemmert zyn / als aan de buiten zyde / en 't zal wel eenigzins / aan 't einde en de tusschen ruimte / daar 't stof dooz wykt / iets omkanten / maar echter de gantsche zyde zoo veel niet belemmeren / als binnen den omtrek.

Door een voozbeeld getoont en bewezen.

Laat dan dit stof het *Hs* verbeelden / dat vooznamenlyk onder de *Dooz* als 't middelpunt van dezen omtrek is geplaatst / alwaer het in 't *Zomer Zaalzoen* / dooz 't stozmen / 't doopen en dooz de stroomen in ontalpk stukken word gezocht / en tusschen ieder dezer gebroene *Hs* zochten / vind het water dooz d' *Obbe en Bloed of Stroomen* en wederstoo-

stoo-
een-
gen-
gen-
op
doo-
doo-
ber-
noo-
St-
de
de
dyp-
lan-
ze
hier-
gen-
in
doo-
zull-
mee-
nim-
beel-
hou-
Ge-
eper-
ma-
de
hou-
sche-
St-
hoe-
geil-
len
vor-
doo-
ber-
han-
do-
en
tel-
nie

stroomen plaats / derhalven word dit *Hs* / gelph van 't stof gezegt *is* / op een uitnemende wijze verstroot en naar allerwegen uitgezet ; Spitsbergen nu met de Nooyd en Oostzyde als tegen de binnen kant van den gemelden omtrek leggende / 300 dzingt by gevolg deeze uytbypging daer op sterck aan ; en 't boegt wel eenigzins dooz de tusschen-ruimte / als dooz 't Spitsberger Waigat of 't Noordoofter-land wat om / maar 't word dooz gemelde Nooyder Stroom gekeert ; zulks het des Somers zelden verder dan het Reeveid komt / en zeer zelden aan den Zeeuschen-uitkyk , noch veel minder tot aan den Quaade-hoek ; en vermits de Zuidlyche Stroom aan d' Oostzyde / de gemelde uytbypging tot bezetting van die zyde helpt / 300 helpt in tegendeel de Zuid-west Stroom in 't Westph / met de gemelde Nooyder Stroom deeze zyde / welke Stroomen met d' uytbypging eindelp alhier om de Zuid te zaamen loopen / en het *Hs* eerlang van deeze Westzyde merklyph doen verwyderen / en insgelphs deeze ruimte in 't Jaar taamelph lang doen behouden. Gemelde Disschen hier van kundig / en dooz jaarlyphsche en dagelyphsche erbaerheit alhier genoeg bederven zynde / moet het ons niet vzeemd dunken / schoon ze in hun vluchten het Waigat mede weeten te vinden / niet minder dan of zy dooz 't *Hs* genoodzaakt worden 't selve in hun wederkeeren op te zoeken.

Wat deeze Disschen dit niet geballig / maar met zekere kennis doen / zullen we ter voldoening van de tweede aanmerking / met een zeer gemeene en eenvoudige gelphenis / nevens het bewys van hun eigen doening trachten te verklaaren. Wy neemen dan deeze Vogelen ten voorbeeld / die jaarlyks gewoon zyn zich omtrent en op Spitsbergen t' onthouden ; mogelyk zullen onze gemelde Disschen als met hen onder een Gewest t' huis hoecende / ook eenige gelphheit in de natuur hebben.

Deeze Vogels / om dooz de Dossen / die alhier veel zyn / van haare eperen en Jongen niet berooft te worden / schynen voozdachtelich in 't maaken van haare nesten / op een besondere wijze daar vooz te zozgen ; de kleine Vogeltjes / Rotjes genoemd / die alhier by duizenden zich onthouden / nestelen langs de kust aan verscheide boestranden in 't afgescheurde Gebergte / werwaerts de steenen van steyle Bergen dooz Dofst / Stoym / Donner / Wadbeeding en andere toevallen / asgerukt / overhoop nedervallen / en dus veele verhozge hooen maaken. Deeze Vogeltjes weeten naar de gestalte van haate lichaamtjes / de kleinste hooen en gaatjes uit te zoeken / en daar in te kruipen. De Dossen die daar vooz leggen en loeren / hooren de Jongen wel piepen / maar komen dooz den vasten grond niet hooren / noch deeze gaten wyder open kraben / om 'er by te komen. Wy zodanig piepen hoorende / hebben met handspaaken de steenen omgewozen en uit den weg ruimende / in een Hol somtphs verscheide nesten gevonden. De Lommen / Papegaapen en Meuwelen van verscheide soorten / die dikker van lichaamtjes / nestelen insgelphs in roeten en scheuren van 't steyle gebergte / daar de Dog niet kan by komen. Doch de Eenden en Ganzen die dikmaals van

Kundigheid der Vischen in 't oppeusen van hun Gewest.

Door een voorbeeld der Vogelen bereftigt.

Deeren betwiffelen / en zeer bezwaarlijk met haare zwaarpluige ligchaamen zoo hoog tot deeze strekengs komen / maaken haare nesten op klippen en eilandtjes van 't vaste land afgezonderd / alwaar de Dog / die voor 't water schoonit / mede niet kan bykomen. Dit alle meenen we / is niet geballiger wyze in deeze Vogelen aan te merken / maar 't blykt dat ze een voorbedachtelike kennis van haar bebyf hebben ; en wat ons in deeze opmerking haar aangaande noch 't allermeest heeft verwondert / is / dat veele van deeze Vogelen / om trent en by ons in 't N^o / verre buiten het gezigt van 't Land / komen aazen / en weder haaren hoers Oostwaart naar 't Land weeten te neemen / en aldaar niet alleen haar eigen Oort / Klyp / of Eiland / maar ook haar eigen Nesten vinden / schoon die op eenige plaatsen in groote menigte by den anderen gebonden worden / en naaulphs uit elkander t' onderscheiden zyn / zulks wy zelf met opmerking daar op gelet / en ons over haare naaukeurige onderscheiding verwondert hebben ; ja wy mogen zeggen dat het alle menschelike vernuft te boven gaat : want wie zou zich vermeetten / zonder Compas zoo verre buiten 't bereik en gezicht / van 't Land in Zee te hegeeven / die somtyds niet door nevel en mist / daar van zou verbystert worden / of in deeze vernustelike scherpsichtigheit en wonderbaare onderscheiding van haare Woonplaats / en voozal van haare ege byzondere Nesten / te hoer schieten. Ons aangaande / wy zouden geen kans zien / op een kleine afstand / deeze Nesten weder onderscheidentlijk te vinden ; wat zou men dan op een afgelegene wpte van eenige mylen doen ? Want wy / met opmerking hier op geter hebbende / bevonden op veele plaatsen / de kleur en de gestalte der Stemen / insgelphs de gesteltheit der helen / naaulphs uit elkander t' onderscheiden / en echter zag men deeze Dogels uit Zee / recht op haare nesten aankomen / zonder dat 'er eenige twyffeling of teeken van afdwaaling in haar werd bespeurt. Dit in deeze Dogels aangemerkt hebbende / maatigde in ons de verwondering over d' Ojhebaars / die wy uit Egypte op hun gewoone tyd / en op ons eigen huis jaarlyks zagen aankomen / om dus hun eigen nest weder in te neemen / zoo dat we naaulphs met veel moeiten de selve daar uit konden weeten / en eindelph het nest moesten afzoeken.

Des Schryvers hoogste verwondering over deeze beschouwde natuurdaad der Vogelen,

Deeze en veele dergelike opmerkingen / hebben onze eerbiedige verzuchting over de Godlyke Wezentheit / Almacht en Wysheit / zyn bestier over deeze verwonderens waardige dingen / meenigmaal aldus opgewekt / met dit te betuigen : O Wonderbaare kennisse en zoo wel natuurlyke als bobennatuurlyke / ja Godlyke gaaven / die de Godlyke wysheit aan vele zynet Schepselen naar een ieders aart en byzonder dienstgebruik / ten nutte van hun aangebooren geneegentheit heeft gegeven!

Indien dan deeze Dogels zo naaukeurig acht op N^o / Lucht / Water en Land geeven / als mede op de bezondere gedaantens en kleuren van 't Land / om 'er haaren hoers uit te leeren kennen / gelph ze waarshynlyk daar van kundig zyn / als uit de gemelde verkiezing hunner plaats-

plaatsen / en in 't wederop-spreuren van hunne nesten blykt; waer om zou men dit mede van onze gemelde Visschen niet kunnen denken? want hun bedryf geeft te kennen / dat ze onder water / gelijc de Vogelen in de lucht / zeer naaukeurig op alle gelegentheden der gronden letten / insgelijc op groote en kleine klippen / op dieptens en ondieptens / op zandige / kleelachtige / steenaachtige / zachte / wreke / sekerpe en harde gronden / als mede op lichte en donkerberwige bewossene en aasgripe gronden / om aldus allerwegen te weeten waar zy zyn / zulks ze hen verplaatende / aansonds weeten verwaarts het roer te wenden / om gelijc de Vogelen hun oogmerk te betelken.

Gelphertwys wy menschen / die by hen te bergelphen / noch zeer welnig in dit stuk erwaaren zyn / echter met onze kleine erwaarenis / het land ziende / 't selve aansonds aan de kleur / laagte of hoogte / sijlste of vlakste / engte of wyte der Bayen en bogten / nevens meer andere kenteekenen kennen / en aldus weeten waar wy zyn / waar naa wy dan eerlang het roer wenden / om naar ons beoogde te strevenen.

Deze Visschen hebben niet alleen de bequaamheit / en ook gelegentheit / om onder water zo wel als boven water het Land naa te spreken / maar kunnen ons ook lichtelijc in deze kennis verre te boven gaan / alzoo ze alhier alle de gronden / veel beter dan wy die met het loot onderscheidenlijc en als van naby met hunne oogen beschouwen; derhalven behoorde het ons niet vzeemt te dunken / al is 't dat deze alhier gewende Viscch / door een jaarlijsche en dagelphsche erbaarentheit / wegens de gemelde teekenen genoegzaam bedreven is / en overal weet waar zy zich bevind. Daar en boven weet ze ook gelijc wy / het roer te wenden / of liever gelijc de Ojbevaar zynen tyd te beraamen / of als de gemelde Vogels uit Zee haare nesten vinden / en aldus een goede en bekende hoers / langs hunne zoo genaamde bakens / naar het hen wel bekende Waigat te neemen; dat dan mede niet vzeemt is / want indien de Ojbevaar in 't overvliegen van verschelde landen / achteloos waar / quam hy op zyne gewoone tyd niet over; of indien deze Vogelen op Wg / Water / Lucht en Land geen acht gaven / stonden ze in gebaar / om meer van haare nesten te vertopderen / dan ze die naderen zouden. Desgelphs ook de gemelde Visschen / indien ze op alle kennelijc teekenen niet wilden letten / waren ze eerlang door hun achteloosheit / genoegzaam als Iphen / wanneer ze somtpds in den Herft / 20, 40, 60, 80, 100, en meer Wplen naar de Pool of Noordwaarts in 't Wg zyn / en alsdan volgens de gemelde teekenen / geen goede en bekende hoers namen / zou het eerlang boven hun hoofd zoo sterk toe vzezen / dat het hen ondoenlijc viel met hunne kruinen door 't Wg te booren / zulks ze dan noodzaaklijc zouden moeten stikken en vergaan.

Bademaal dan / om deze en meer andere redenen / deeze kennis om hun aas en aasplaatsen 't onderscheiden / of langs welker die weg te be-

Hoedanig de Walvischen van de geseltheit der gronden, dieptens en waretens kundig zyn;

En dus hun gewoone Gewest weeten te vinden.

komen / Ingeelijks dooz welke wegen humen byand t' ontwpken / en overzullig alle d' aangeroeerde achtgeebingen in 't overzwmimen der gronden / vooz deeze Wifch niet min gewigtig en noodzaaklijk zyn / als vooz den Ojbaar en andere Wogelen in 't overvollegen der landen; zoo willen we hem eben zoo wel als den Ojbaar enz: mede toevertrouwen / dat hy al het gemelde niet achteloos te boben komt; dat we mede te lichter van hem konnen denken / om dat zjine doening / ebeneerig als de doening der gemelde Wogelen / zyne oplettendheit mede zeer klaar en overbloedig bevestigt; welke bevestiging van deeze en meer andere geballen / zyn natuurlijk verstand genoegzaam te kennen geeft / dat op een gemeen Jaar in de volgende verhandeling blyken zal. Dus verre nu denken we / in voldoening van de tweede en laatzte vzaag alhier genoeg te hebben gezegt.

Koersen en
Stroomen in
't derde Deel
nader t'on-
derzoeken,

In deeze onze vedeneering hebben we omtrent Spitsbergen, in 't Wg / een zeldzaame koers der Stroomen aangemerkt / namentlijk aan de Oostzyde van dit Eiland om de Zuid / aan de Westzyde om de Noord / en in 't Westps om de Zuidwest; en zoo men meent zou 'er op de hoogte van 78 of 79 Graden een t' samenloop van Stroomen zyn / byna een Maalstroom gelijk / en op noch hooger gronden in 't zelve Wg / zou de Stroom zyn koers weer naar het Noord neemen. Nademaal nu aan de rechte kennis deezer en meer andere Stroomen / in de Wifchery zeer veel gelegen is / eensdeels om den koers zoo veel mogelijk daat naa te schikken / als ook om tot gerustheit of ongerustheit te konnen dienen / na dat de plaatsen zyn / alwaar men zich bevind; derhalven zouden we deszelfs wezentheit en oozaak wel willen onderzoeken. Maar dewyl wy in 't volgende derde Deel deezer Verhandeling / in d' eigentijke Westps - Wifchery / of de Wifchery van een gemeen Jaar / noch verscheide aanmerkenswaardige zaaken / derze Wifchery wat meer raakende / te gemoet zien / zoo zullen we nu niet alleen het Zuidps / maar ook het Zuidps - Jaar verlaaten / en tot de Wifchery van een gemeen Jaar over gaan.

BLOEY-

BLOEYENDE OPKOMST
 Der Aloude, en Hedendaagsche
 GROENLANDSCHE
 VISSCHERY.
 DERDE DEEL.

EERSTE HOOFDTSTUK.

De Eilandsche-of Westys-Visch word voornamentlyk omtrent Spitsbergen, 't Jan Mayen Eiland, en aan d' Oud-Groenlandsche Kuiten tot aan de Straat Davids gevangen. Engelsen d' eerste bevaarders van Spitsbergen; waar in hen de Hollanders navolgen; dat d' Engelsen trachten te weeren, doch bygelegd word. Strecking en gelegentheit van Spitsbergen, alwaar 't allereerst de Visschery stand grypt. Bayen door de Engelsen in bezit genomen; als mede door de Hollanders, Deenen, Hamburgers en Biskayers. Verder ontdekking van dit Vischryke Eiland. Waar in d' eerste Visschery bestond. Wirvisschen, Walruffen en Robben beschreeven; Grootte voordeelen in de eerste Visschery behaalt.

Nademaal ons geen zaaken meer van eenig belang / de Visschery van 't Zuidys / of van 't Westys op een Zuidys-Jaar raakende / voorszomen zullen / derhalven zal 't nu niet onvoeglyk zyn / tot de eigentlijke Westys-Visschery / of Visschery van een Gemeen-Jaar ober te gaan; en vermits / als in 't tweede Deel gezegt is / aan de kennis van de gemelde / en meer andere hoersen der Stroomen in de Visschery zee veel gelegen zy / zullen we derhalven in 't vervolg een byzondere aanmerking ober de Stroomen maaken / en d' oorzaak der zelve wat nauwkeuriger

keuriger onderzoeken / zulhs wy daar uit dan veeltey koersen / als mede het hoog en laag vloeyen derzelve alhier / en op meer andere plaatsen / te gemaakter zullen kunnen afscheiden.

Spitsbergen
de voor-
aan alle
plaats om
de Welsh
Visschery te
beginnen.

Vervolgens
't Jan Mayen
Eiland, als
Oud Groen-
landse
Kusten tot
aan de
Straat-Da-
via.

De Engelsen
eerste be-
vaarers van
Spitsbergen
waar in hen
de Hollan-
ders nage-
volgt zyn.

Door Ric-
hard Nicol-
son dus-
daanig be-
schreeven.

De Engelsen
tragen den
Hollanders
deere vaart
te weeren;

Om dan een aanhang van d' eigentlijke Westys-Wisschery op een gemeen-jaar te maaken / zoo dunkt ons geen bequaamer oort te kunnen vinden / waar van wy de zelve behoorden te beginnen / als omtrent het groote en voozname Eiland Spitsbergen, alwaar wy reeds van om de Oost gemandert zyn / en zullen vervolgens vooztgaande / oim de West / in / langs en doot het Westys booren / voozt eerst op hooge en daar naa op laagte Graden / en dus mede het Jan Mayen-Eiland gaan bezoeken / verders Oud-Groenland en al zoo vervolgens langs des zelfs Kusten / tot aan de Straat-Davids vooztgaan / of zoo verre de eigentlijke Eilandsehe Walvischery zynen loop heeft.

Dit groote / Wisschryphen en daar doot zeer vermaarde Eiland / wierd / als gezegt is / in den Jaare 1596. van de Hollanders / en 't volgende Jaar van de Engelsen ontdekt / en in 't Jaar 1608. van d' Engelsen en 1612. van onze Nederlanders bevaaren / vervolgens doot de Fransen en meer anderen bezocht / gelijc uit de Beschryving van Richard Nicolzon een Engelsman blijkt / die in den Jaare 1652. zyne Beschryving over Spitsbergen en Nova-Zembla in 't licht gaf.

„ Spitsbergen, zegt hy / is een gedeelte van Groenland, gelijc ook
„ Nova Zembla. Deze naam Spitsbergen hebben de Hollanders aan
„ dit Land gegeven / nademaal 'er zeer veel hooge Spitsse Bergen ge-
„ vonden worden; als men nu in den Jaare 1596. voozt de derde maal
„ was uitgevaaren / om doot 't Noorden een weg naar China te zoe-
„ ken / rees 'er onder de Scheeps Opperhoofden der twee Schepen /
„ derzen togt zillende doen / eenig geschil; bevindende zich te Westelijc /
„ wilde d' ene met zyn Schip Oostelijc / en d' andere Noooyd Noooyd-
„ Oostelijc op zellen; deeze oneenigheit veroozsaakte de ontdekking dee-
„ zes Lands / dat vervolgens in 't Jaar 1608. doot d' Engelsen tot
„ op de hoogte van 82 Graden bevaaren wierd / alwaar ze een vaste
„ Ijs kust vonden. Sedert zonden ze Jaarlijcs eenige Schepen der-
„ waarts / om Walrus-tanden op te doen / als mede om 'er traan te
„ looken / en dit genot trokken ze alleen tot op den Jaare 1612, wan-
„ neer de Hollanders mede derwaarts quamen om 't zelve werc te ver-
„ richten / vervolgens de Fransen en meer anderen. Verders zegt hy
„ dat dit Land / zoo verre het van d' Engelsen bevaaren is / zich van
„ 76 tot omtrent 82 Graaden uitstreckt. Gelijc het ook bevonden wooyd.

„ In de Ironyph van T'wisk wooyd verhaalt / dat de Engelsen zich aan
„ Spitsbergen zoo wel bevonden / dat ze dit Land voozt hen in bezitting
„ wilden houden / zulhs ze den Hollanders zochten den aankomst te wee-
„ ren; dat ze in 't Jaar 1613. twee Hollandsche Schepen met hunne La-
„ ding / Netten / Booten / Sloepen en wat verder tot de Wisschery van
„ dien tyd noodig was / namen / ter Sommen van 130000 Guildens
„ waat

waardig gefchat. En verders dat ze inden Jaare 1617. wederom de Diffchery den Hollanders zochten te beletten / doch daar over in gevecht geraakten / waar in d' Engelfen te hoer fchooten : 300 dat toen de Hollanders van hun een Schip namen / en in Holland opbragten ; maar dit dooz de Hoog. Moog. Heere Staten hen niet wel afgenomen / wierd het Schip weder ontflagen / en den Kapitein met een gefchenk te rug gezonden. Deze gefchillen en dergelyke handelweering mede in Oost-Indië voorvallende / namen allenhg zodanig toe / dat d' Engelfen befoeten de Hollandfche Oost-Indiefchvaarders in 't kanaal aan te taffen / indien hen van hunnen Koning eenige oogluiking wierde vergunt. Maar de Koning 300 wel als de Staten Generaal / zagen liever / als goede nabuuren behoord / dat deeze gefchillen dooz redenen / en dooz geen wapenen wierden befest ; dies zonden / op begeerte van zijne Maest / de Staten in 't Jaar 1618. eenige aanzienelike Perzonnaadjes naar Engeland / die ook beleefdelijh aldaar ontfangen wierden.

Dat echter
word byge-
legt.

Om dan ter zaak te komen / 300 komen we hier uit genoegzaam afleiden / dat het in den eerften aanvang dezer Diffchery niet quaalyk heeft geftaan / gelijk ons uit meer andere Hiftorien en byzonder uit de mondelijke berichten van verscheide Oude Commandeurs / Stuurlieden / Harpoeniers en Mattroozen gebleken is / die dit wederom by overleeving van noch onder hadden ontfangen. Uit alle deeze berichten en uit onse elge ondervinding is 't / dat we deeze volgende befchrypping van dit hooznaame Eiland / aan de waarheid getoetst / hebben opgemaekt.

Dit groote en beruchte Eiland / is met den Zuidhoek op 76 graden gelegen / van daar Noozden / doch wat Westelijker en dan meer Oostelijh zich strekkende ; tot aan de Noord-Baay legt het op 80 graden ; verder valt de kust 16 of 20 mylen om de Oost tot aan 't Waigat , en van daar langs het Noord-Oosterland naar de 7 Eilanden wederom Noozdelijk uitdraaijende / tot omtrent 82 graden en noch verder ; doch kan veeltyds wegens 't Is niet Noozdelijker bevaaren worden / gelijk reeds uit het bericht van den Engelsman blijkt. Deeze strekking een langte van 80 mylen uitmaakende / bevind men 't Eiland omtrent half 300 breed / leggende als in 't midden van de Diffchery / tusschen Ysland en Nova-Zembla , of omtrent in 't mid en tusschen Jan Mayen-Eiland , Zembla , Noordkaap en de Pool. Dit Eiland is naa des zelfs groote / mede wel verzien / van schoone en ruime Baijen / waar van eenigen zich verre Landwaarts strekken / als van 8 tot 12 mylen en meer / 't meerendeel zijn ze gezuivert van klippen en gronden / en op veele plaatfen van een zeer goeden Ankergrond verzien ; daar en boven heeft men 'er overal langs de wal / en in de Baijen een zachte Stroom / ten 3p by stromachtig weer / maar bynaa nooit geen gevaarlijke Bier- of Twaalstroomen / zullig dat men 'er niet een strom onbeschroomt uit Zee op 't Land durft aanloopen / en indien men maar een weinig erbaaren is / kan men meest in alle Baijen zonder Loots inkomen / en veeltyds een gewenste reë be-

Strekking en
gelegent-
heit van
Spitsbergen.

reiken. De groote en uitgestrektheid van dit Land en dezelfs strekking der kusten / nevens de Bogten / Inhammen en Baijen / met der zelve naamen / zyn reeds in verscheide haarten omstandig genoeg aangewezen en beschreeven. Maar alzoo die eenigermaaten al by wat gebreke hielph worden bevonden / hebben we eenige vooznaame Beminniaars der Wetenschappen dank te weeten / dat wy ons alhier van eenige nieuwe haarten / uit naaukeurige teekeningen opgemaakt / konnen dienen / waar in alle vereischte opmerking is waargenomen / derhalven wy den Opmerker dezies / derwaarts wyzen / om te eerder tot onze beoogde Disscherp te komen.

Aasryke gronden omtrent het zelve, veroorzaakte eenen overvloed van Visch,

Waar op 't allereerst de Visschery standgreep.

Welke Baijen d' Engelsen in bezit namen;

Als mede de Hollanders;

Insgelyks de Deenen,

Hamburgers,

En Biskajers.

In den eersten opkomst der Visschery / bond men de Walvisschey al hier / gelijk reeds gezegt is / in hun eerste natuurlijke en aangeboore onnozselfheit / zwermmende dit Land om en om / dat dooz de meenigte der Gonden en Baijen mede zeer aasryk is / welke Vissch dan ook naar dit Waas in alle de Bayen / 300 wael in de Zuidelyke buiten 't Ws gelegen / als in de Doozdelphke in en naby het Wsquam / zulks men hier omtrent overal Vissch vond. Nademaal nu de gemelde verschillen onafgedaan bleeven / vermits de Doozen zich de zelve niet aantrokken / waar dooz dit Landt vooz allen Landaart by en bevaarbaar bleef ; 300 wierd dan eindelijk niet 300 veel gedoogzaamheit als 't mogelijk was / dit Land onder hen verdeelt ; d' Engelsen als d' eerste bevaarders / zagen het niet t' eenemaal vooz hen te behouden / echter begeerden ze in deeze verdeling eenig voozrecht / verkooren derhalven naar 't zuiden buiten 't Ws / eenige der schoonste en vooznaamste Baijen / te weeten : de Horizont-Baay, de Klok-Baay en de Behoude Haven, by en bezuiden het Voorland gelegen / insgelyks achter het Voorland een kleine Baap / tegenwoozdig noch d' Engelse-Haven genoemt / en benoozden het Voorland nevens de Magdalene-Baay, heden noch d' Engelse-Baay geheeten ; deeze Baijen en Havens dooz hen verkooren / of alrede in bezit genomen / wilden ze in den aanvang behouden / derhalven de Hollanders genoodzaakt wierden wat Doozdelphker hun verblif te neemen / en namen het grootste Eiland / nu noch 't Amsterdammer-Eiland geheeten / in bezit / hebbende aan weerszyden een groote en schoone Baap / de Noord- en Zuid-Baay genoemt / en landwaarts daar deeze te zamen loopen / de Hollandsche-Baay geheeten. De Deenen laater komende / moesten zich derhalven wat kleinder behelpen / en plaatsten zich daar nevens aan / tusschen de Engelse en Hollandische Baijen / op 't laage Eiland / nu noch het Deensche-Eiland geheeten / een kleine Baap toen de Deensche-Baay genoemt. De Hamburgers noch laater gekomen / vonden aan de Westzyde / die zy het liefste verkooren / om dat hen 't Ws aldaar het minste hinderde / gelijk verder blyken zal / noch een kleine Baap. bezuiden de Magdalene-Baay, heden noch de Hamburger-Baay geheeten. De Fransen of Basques, vermits dit meest Biscajers waren / mede wat te laat komende / en alle de toenmaals bekende Baaijen bezet vindende / plaatsten zich wat

Dooz-

Noordelyker als de Hollandsche-Baay, een weinig beoosten de Zeeusche-Uytkyk, naast de Roodde-Baay, vooz een groote bogt / hebbende een lange uitsteekende hoek of punt / waar onder een goede reede is / welken hoek of punt nu noch de Biscayer-hoek word geheeten.

Vervolgens is dit groote Eiland van tyd tot tyd rondom noch ver-
 der ontdekt en bebaaren. Aan de Westzyde is daar naa beoosten of be-
 nooizd-oosten den Biscayer-Hoek noch ontdekt / de reede onder 't Reene-
 veld, daer nevens de Liefde-Baay, vervolgens de Wyde-Baay en in de zelve
 Jan Teunifens-Baay. Deze Wyde-Baay loopt diep Landwaarts in / en
 naar gissing omtrent 16 of 17 mylen; heeft aan weersyden verscheide ree-
 den / waar van eenigen 4 Myl van Land met een rug afsteeken / en waar
 onder / benevens 't gemelde Baaptje / zeer goede rees zyn. Naast de
 Wyde-Baay volgt dan de Mossel-Baay, daar aan den Vlakken-Hoek, en
 om dezes Hoek het Spitsberger-Waigat, vooz aan in 't Waigat de Beere-
 Baay, wat verder de Lome-Baay, en ober 't Waigat is 't Noord-
 ooster Land gelegen / aan het zelve / schynig over de Beere-Baay, vind
 men de Brandewyns-Baay en wat Noordelyker de 7 Eilanden, benoorden
 deese Eilanden of noch Noord-Oostelyker / word verder Land gezien /
 maar blijft noch onbekend / nademaal men 't zelden / wegens 't Is /
 verder dan de 7 Eilanden bebaarbaar vind. Deze Eilanden zyn op 81
 graden gelegen. Insgelyks is dit Land mede om de Zuid / de Zuid-
 kaap om naar Disco, het Halvemaans-Eiland en verder beoosten 't Land
 tot aan de Rykisse Eilanden, eerlang bekend en bebaaren gewoorden.
 Vermits wy meest in alle deese Baijen / en in eenigen / verscheidemaalen
 zyn geweest / zonden we van der zelve ruimte in 't inkomen / de diepte
 der Gronden / strekking Landwaarts / inwendige Bogten / Bergen /
 Hsbergen / Ankerplaatsen en meer andere hoedanigheden / een breed ver-
 haal konnen doen / maar dewyl dit Land allenks zoo sterk bebaaren
 is / dat niet alleen de meeste Commandeurs / maar ook de meeste Har-
 poenters en Mattroozen / door hun jaarlykse erbaarentheit / een ge-
 noegsaame kennis van alles gekreegen hebben / behalven dat zulks
 breed genoeg in gemelde Kaarten word aangewezen en vertoont / zoo
 zullen we kortheits halven / de Beschryving hier van achterlaaten / om
 te eerder tot ons oogmerk te geraaken.

Wy hebben dan dit Land als zeer wel gelegen tot de Visschery aan-
 gemerkt / niet alleen om dat het als in 't midden en 't vooznaamste der
 zelve legt / maar ook om dat het / met het Noordend tegen en in 't
 Is / en met het Zuid-end / tegen en in de ruime Zee gelegen is / daar
 Zembla, anders ook zeer Visschryk / echter in dit gebal vooz wyken
 moet / leggende met het Noord-end tegen het Is en met het Zuid-end
 tegen het Land; Insgelyks is Spitsbergen wegens de welgelegentheit
 en het getal zynner schoone Baijen / ongemeen daar toe bequaam; en
 vermits wy 't Visschryk gebonden hebben / zoo lust ons mede het in 't
 ruuw af te schetsen / dat we anders uitvoerlyker hadden voozgenomen / in
 dien

Verscheide
 Baijen verder
 ontdekt, en
 welke die
 waren.

Dit Eiland
 eertyds het
 welgelegen-
 ste van de
 Visschery
 weest;

En zulks om
 der zelve
 schoone en
 Viscaryke
 Bayen.

indien ons de begeerte tot de Beschryving der Disscherp niet aanporde / om in 't verhandelen der zelve voort te gaan. Om dan van dit Disscherp Eiland te beginnen / zoo zullenwe voozaf laten gaan / op wat wyze eertyds de Disscherp gehandhaaft wierd / en vervolgens tot het hedendaags gebruik is overgebragt.

De Engelse
Visschery be-
zont eer-
tyds in 't
vangen der
Wirvischen
door Netten
mit zwaare
Lynen be-
staande.

't Schynt als of de Engelschen in 't begin dezer Disscherp / in de Hori- zont Baay, Klok-Baay en meer andere Baysen / vooznaamentlyk met Netten uit zwaare Lynen bestaande / en Zegens-gewpze gemaakt / naar Witvisch hebben gevist en veel gevangen / want in deese Baysen / ne- bens de Hsbergen en meer andere daar te vinde vliktens en afwate- ringen / onthoud zich noch veel Witvisch / om 't versche Water en het aldaar zynde Walvisch-aag / doch toen in haar eerste onnozelheit waar- schynlyk veel tammer en meeningbuldiger dan nu ; in deese Baysen ont- hielden zich toen ook veele Walrussen en Robben / maar nu weinig ; ingelyks veele Walvischen en nu weinig of byna geen. De reden hier van zal hier naa blyken.

De Wirvisch
beschreven ;

Deese gemelde Witvisch is byna in gedaante de Walvisch gelyk ; zy heeft geen Vin op den rug / maar van onderen is ze van twee groote Dinnen voorzien. De Staert is mede met die van de Walvisch gelyk ; zy heeft een Spuit of blaasgat / waar uit ze insgelyks Water werpt / als mede een buit gelyk de Walvisch ; maar van verwe is ze geelachtig wit. Naarmaate van haar groote is ze mede zeer spechachtig / doch dit Spek zoo week / dat de harpoen licht uitscheurt. Wanneer men ze veel ziet / acht men 't een goed voorreeken van den aanstaanden Walvisch- vangst.

Ins-gelyks
Walrussen.

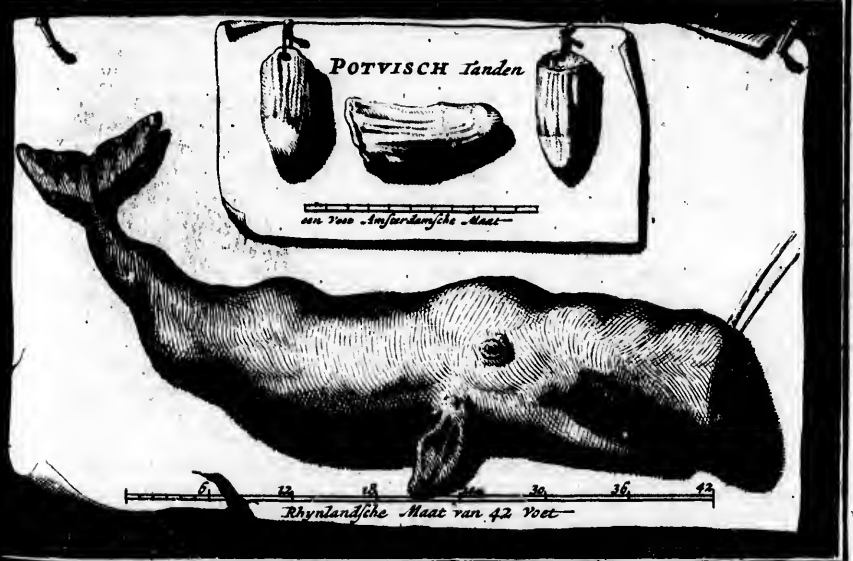
De Walrussen en Robben / begeeven zich in 't warmste van den Zo- mer by de daar zynde vliktens / somtyds met groote troepen of drom- men van 80 / 100 en 200 teffens te Lande / en konnen 'er zich inzon- derheit de Walrussen / eenige dagen naa den anderen onthouden / tot dat hen den honger perst om weder Zee te kiezen. Deese Walrussen zyn byna in gestalte de Robben gelyk / maar nochtans veel sterker en grooter ; hunne pooten zyn mede als de Robben met vyf kilaauwen ver- zien / doch korter van nagels / en hun Hoofd is dikker onder en ster- ker. De huid van dit Zeedier is / vooznaamentlyk aan den hals / een duim dik / kort haitrig / van verscheide verwe / en ook allerwegen kron- kelig. In de bovenste haak zitten twee tanden / die zich over de bene- densie uitstrekken / wiens lengte van een halve / en ook wel van een gantsche elle zyn ; welke tanden naar maate van hun Ouderdom groot worden. Sommige Walrussen worden 'er met een tand gezien / vermits ze dooz 't vechten of wel dooz Ouderdom die verliezen of uitvallen. Deese Walrussen / worden somtyds niet min waardig / zoo niet waardiger dan Olifantstanden geacht ; inwendig zynze dicht en ook zwaar / maar aan den wortel hol. Hunne muil is die der Ossen gelyk / ander en boven met holle steekeltge borstels bezet / ter dikte van een
Stroop.

anporde /
it Dfch-
war wop-
et heden-

de Hori-
tph met
ht / naar
en / ne-
afwate-
er en het
eit waat-
tjen ont-
weinig ;
reden hier

elph ; 3p
ee groote
elijh ; 3p
rpt / als
htig wit.
dit Spek
veel ziet /
Dalvifch-

den Zo-
of drom-
ch inzon-
en / tot
Dalruffen
terker en
tven ber-
c en fier-
als / een
en kron-
de bene-
van een
om groot
vermits
uitballen.
300 niet
t en ook
en gelijh /
van een
Stroo-

CACHELOT of POTVISCH, Pag. 284. befchreeven.

Str
tue
doct
als
aan
dien
zich
als
gey
in d
ing
en 3
De
nig
roo
aru
hou
ker
ze g
De
nig
zaa
geb
mo
zich
men
beel
te v
biff
ma
hou
wie
A
ten
stok
iph
de f
hun
que
geb
deu
die
wa
ha

Stroohalm / en verſtrekt hen voor een baard. **B**en deeze muſſ ſyn twee Neusgaaten / waar uit dit dier water / gelijk de Walviſch blaakt / doch met weinig geruſt. Hunne Oogen ſijn gantsch vuurig en rood / als mede hunne heete natuur des Zomers zoo hitſig / dat ze het water aan hunne oogen niet veelen kunnen / derhalven onthouden ze zich op dien tyd meer als anders op 't Land. De Klobben ſijn Zeedieren die zich ſomtyds wel mede te Land begeeven ; zy hebben zodanige voeten als Gansen / aan ieder vyf nagels / alle dooz een zwarte huid aan een gevecht. 't Hoofd is een Hondſkop gelijk / met afgeſneede ooren / doch in den eenen dikker dan den ander. Aan den bek hebben ze een baard / inſgelijks eenige haken aan den neus en boven d' oogen / doch weinig en zelden meer dan vier. Hunne oogen ſijn groot verheven en helder. De huid met zeer kort hair bewaſſen / is veelvervig of bont geplekt ; eenige ſijn zwart en wit / anderen geel / ſommigen graauw en ook wel rood. Scherpe tanden hebberze / waarmede zy een ſtok ter dikte van een arm doozhyten. Schoonze van achterlijſſ lam ſchynen / ſpringen ze of klouteren echter op de Iſſchotſen / waar op ze zich in de Zon gebaahert hebberde / ſomtyds te ſlaapen leggen. Wanneer het ſtozt / ſyn ze genoodzaakt te verhuizen / om 't geweld dat de Zeebaaren tegen de Iſſchotſen gebzuiken. Op 't Weſtyn woorden ze wel meeft en in meenigte gebonden / zulkſ men by gebrek van Walviſchvangſt / genoegzaan een lading van deeze Zeedieren zou kunnen opdoen / en ook wel gebeurt is / dat 'er zich kleine Scheepjes hebben van verzien. Maar moeijeljk ſynze te vullen / en ook niet altoos even vet ten tyde wanneer zich de Schepen in Groenland onthouden. Omtrent Spitsbergen vind men 'er weinig / maar zoo veel te meer Walruſſen. Doch indien men veel Klobben vind / is 't een teeken / dat men een ſechte Walviſchvangſt te verwachten heeft. Dies ſchynst het dat ze mede van 't aas der Walviſſchen leven. Anderzins aazen ze zoo men meent op kleine Viſch ; maar opgeſneeden / vind men in der zelve maag niet dan lange witte wurmen. De grootſte Klobben ſyn gemeenlyk van 5 tot 8 voeten lang / wiens ſpek de beſte traan uitkevert.

Deze Klobben en Walruſſen wierden toen op 't Land gebod / te weeten : de Klobben om hunne huid niet te beſchadigen / ſloeg men met een ſtok op den Neus / vernitſt de huid en 't Spek beiden van een nutlyk gebzuik ſyn : maar de Walruſſen / wiens neus zoo hard is / dat de ſtok verdraagen kan / doode men op 't Land met Lenſſen / want hunne huid van geen gebzuik zynde / ſchroomde men derhalven niet te quetten / doch wierden niet anders dan om hunne tanden en 't Spek gedood ; hun Spek is nevens dat van de Klobben en Witviſſchen / van deugd en waarde byna met het Walviſchſpek gelijk ; hunne twee tanden die hen geljk den Olifant by den neus uitſteeken / ſyn ſomtyds niet min waardig dan hun Spek / want dit been byzonder het binnenſte of 't hart daar van / veel hooger in waarde dan 't Voorz word geſchat / en

En Robben .

Waarom
deeze Zee-
dieren ge-
vangen
wierden.

voornaamentlijk de groote tanden / daar veel pit of hart in is / zijn der halven veel meer van waarde als de kleinen ; want als de kleine tanden van een pond zwaar somtyds maar een gulden het pond waardig zyn / worden de grooten die 3, 4 en 5 ponden weegen / voor 3, 4 en dikmaals 5 guldens het pond verkocht / dierhalven hoe zwaardet / hoe waardiger zyn zyn. Een gemeene tand weegt 3 pond en alsdan beide te samen 6 pond / tot 3 guldens het pond / belooyen deeze 18 guldens. Dus levert ook een gemeene Walrus ¼ Quardeel Spek-Craan uit / het Quardeel tot 36 guldens gerekent / beloopt mede 18 guldens / zulks dat een Walrus / 300 aan spelt als tanden / te samen 36 guldens waarde uitleveren kan. Dit is naa een gemeene vangst de gewoone waarde / die met 2 of 3 overbloedige Jaaren wel op 26 guldens daalen kan / en in tegendeel / met 2 of 3 schyaafe vangsten naa den anderen / weder op 50 of 60 guldens loopen / en 't kraapzaad alsdan mede niet wel slagende / tot op 70 guldens. Insgelyks is 't ook met de tanden / naa dat 'er veel of weinig zyn / hebben ze min of meerder waarde. De Witvisch word alleen om 't Spek gevangen / maar de Klobben hebben behalven hun Spek / een huid 3 / 4 of 5 Schellingen waardig zynde / nadat ze mooi of groot zyn. Als nu 2 of 3 Walrussen / 3 of 4 Witvisschen en 4 of 5 Klobben ieder een Quardeel Spek uitleveren / en daar en boven de gemelde tanden en huiden / 300 hebben deeze eerste Disschers die toen weinig in getal waren / in d' eerste beginfelen der Disscherij / een rpkte vangst konnen doen / want toen alle het gemelde in een merklyker hooger waarde was / dan nu / gelijc uit de geroofde twee Schepen / wiens vangst 130000 guldens waardig wierd geschat / genoegzaam af te neemen is. Weinige Jaaren verliepen 'er echter / of men begon het verschriklyke Monster de Walvisch mede aan te doen / want de Witvisschen / dus vervolgt wordende / weeten eerlang naar de diepte / alwaar de gemelde netten van geen gebruik waren. De Walrussen en Klobben namen mede naar andere plaatsen de wyk. Wat de Klobben aangaat / vermits ze niet min greepig hun verblyf op 't Ijs als op 't Land neemen / weeten alle naar 't Ijs / geljk ze ook noch langs den Zoom van 't Westys / op eenige plaatsen met honderden by elinander op de Ijs-schotfen leggen ; de Walrussen van natuur meer geneegen voor 't Land zynde / begeeven zich mede wel op zodanige Schotfen nabj Land / maar begaven zich toen naar andere noch onbekende Bassen en Eilanden / en weeten ter eene zyde naar 't Noordoosterland en de 7 Eilanden, ter andere zyde naar Disco, 't Becren-Eiland, 't Halvemaans-Eiland, 't Ryk-Iffen Eiland en meer andere plaatsen / alwaar ze nu noch jaarlyks op de verhaalde wyze gevangen worden / als mede de Klobben langs den Zoom van 't Ijs / die men aldaar by honderden op de Schotfen met de stokken dood slaat ; maar de Netten om Witvisschen te vangen / zyn om de gezegde reden in veele Jaaren niet gebruikt. Somtyds word 'er noch wel een / geljk ook de Eenhoorn Visch met den Harpoen gevangen.

T W E E.

Wat waarde
deeze Zee-
dieren had-
den.

Die toen een
zyke vangst
den Visschers
aanbragt.

Doch allenks
weer af nam.

T W E E D E H O O F D T S T U K .

Walrussen en Robben waar 't meest gevonden wierden. Listen gebruikt om deeze Zeedieren te vangen. Walrussen onthouden zich op 't Land, in 't Water of op Yschotsen; worden met den Harpoen geschoten, doch zeer omzichtig. Walrus-sryd hoedanig op 't Land ondernomen, om deeze Waterdieren te verschalken. Voordeelige Walrusvangst door Ryke Yse aan d'Oofterkant van Spitsbergen.

EEr wy tot de Beschryving van de Eilandsche Walvischvangst overgaan / zyn we gezint voozaf over de Robben en Walrussen noch iets byzonderz aan te merken; eerstelyk / dat wy van de Robben gezegt hebben / dat 4 of 5 der zelve een quardeel Spek uitleveren / daar nu d'erbaarenheit leert / dat 15 of 16 van de zelden op een Quardeel gefchat worden; om dan de reden hier van te weten: deeze is tweedelyk; vooz eerst / 300 is het Walvisch aas / waar op de Robben mede schynen te aazen / en waar van we reeds hier vooz omstandig bericht gegeeven hebben / veel overbloediger naby Land / en in de Bapen / dan in 't Ijs / derhalven hebben de Land-Robben / beter gelegentheit om vet te worden / als de Ijs-Robben. Ten tweeden / 300 zyn ook de oude Robben / gelyk de oude Walvischen in deeze langduurige zeekey / mede zodanig geoeffent / dat ze dooz hun jaarlyfsche erbaarenheit / het algemeene Slagveld kennen / en het diesghalven schynen t'ontwphen. Deeze strep-plaatz tegen de Robben is voornamentlyk tusschen de 74 en 77 graden begreepen / en zullig aan den Zoom van 't Westys. Insgelyks worden 'er in de Straat-Davis en by Zembla mede veel Robben en Walrussen jaarlyks gevangen / welkers huiden en tanden noch veel in Holland verkocht worden / en byt Moskovie een weinig Spek en Craan / maar in de Straat-Davis word dit onder dien Landaart vooz een sekere spys gehouden / en dus by hun zelfs vertiert; wat Spitsbergen aanbelangt / daar schynen de Robben / 300 wel oude als jonge / allenlyk t'eenemaal verdreeven / behalven dat 'er somtyds noch eenige weinigen gezien worden / en ook wel een gevangen; maar op 't gemeelde slagveld worden 'er jaarlyks noch eenige honderden gedood / vermits nu meest alle de Schepen tusschen de 77 en 79 graden zich in 't Ijs begeeven / en alsdan mede de Zuidwest-stroom eerlang om de Zuid dypven / tot op 75 of 74 graden / 300 trachten ze weder uit het Ijs te komen / en vervolgens zeilenze langs den Zoom van 't Ijs om de Noord / met dit oogmerk / om op hooger graden of om de Oost de Visschery weer te herbatten. In dit zeilen vinden ze van waar zy uit het Ijs gekomen zyn / tot omtrent de 78 graden / met moop weer / langs den Zoom van 't Ijs / op eenige

Spek of
Traan, die
de Walrussen
en Robben,
regenwoor-
dig uitleve-
ren.

Waar de
Robben 't
meest ge-
vonden wor-
den.

is / zyn der
kleine can-
id waardig
no 3, 4 en
rber / hoe
lsdan beide
8 guldens.
nn uit / het
/ zullig dat
ng waarde
ie waarde /
aalen han /
deren / we-
de niet wel
anden / naa
arde. De
den hebben
dig zynde /
of 4 Wit-
/ en daar
z Visschers
schery / een
merklpker
Schepen /
zaam af te
on het bet-
e Witvis-
e / alwaar
en Robben
aangaat /
Land nee-
Zoom van
p de Ijs-
't Land
nd / maar
nden / en
, ter an-
't Ryk-
lig op de
en Zoom
de stok-
yn om de
er noch
gen.
W E E .

Liſten ge-
bruikt om
deze Zee-
dieren te
vangen,

Worden met
ſtokken op
den Neus
dood gella-
gen,

Hoe veel
ſpek de Rob-
ben kunnen
uitleveren.

Walruſſen
onthouden
zich onder

ge plaatsen / tamelyk veel Kobben op ſchotten leggen / dochſt allermeest op 75 en 76 graden / waat op dan eenige Schepen alle hunne ſloepen. afzenden / die ieder naar een byzondere ſchots roeyen / roeyende en ſchreyende / om de Kobben verbaast te maaken / en te beletten dat ze niet alle van de ſchots afwakteren / eer men 'er met de Sloepen by is / want dan 2 of 3 mannen vooz in de Sloep gereed ſtaan met 300z ſtokken verzien / die op de ſchots ſpyngen / en ſomtyds van 20 of 30 ſtuk / 3, 4 of 6 betrappen en met deeze ſtokken op den neus dood ſlaan; deezen in de Sloep geſleept zynde / wend men 't weder naar een andere ſchots / tot zoo lange dat men de Sloepen vol heeft / en alle de overige Kobben zyn verjaagt; deeze dan te Scheep gebragt / zelt men wederom voozt / tot men een ander School van Kobben komt aan te treffen / en kan men op deeze wyze voozt zellende / ſomtyds 2 of 300 vangen / eer men 't gemelde Slagveld ten einde / en tot 78 graden gehonnen is / want Noozdeliker / alwaar meest altoos de Schepen af en aan kruiffen / om een goede gelegenheit te vinden / in 't W of om de Oost te kunnen hoornen / verneemt men geen Kobben meet. Wenigen / om in de Walviſchvangst niet te worden gehindert en opgehouden / maaken gantsch geen wech van de Kobben / anderen treffen in 't weder Noozd opzeilen geen inool-weer aan / weder anderen met een goede vangst en welgeladen uit het W komende / ſtellen hunnen hoers aanſtonds naar Wuis / en eindelyk vinden ſommigen / dooz hunne voozt zelders / de Kobben overal geſteurt en van de ſchotten gefaagt / zullig dat 'er welinge-zyn / die liſt tot deeze Kobbevangst hebben.

Deeze Kobben zyn meest alle noch klein en jong / die gemeenlyk niet meer dan 15 of 16 een quardeel Spek uitleveren / maar de ouden / die dooz jaarlyſe erbaarentheit deeze vooz hun gebaarlyſe plaatsen kiemen en ontwyphen / zyn veel grooter / want indien men op 73 en 72 Graden komt / alwaar zelden Schepen zyn / vind men daar Kobben die 6 of 8 een quardeel Spek uitleveren / gelyk wy zelfs bevonden hebben; en waarſchynlyk zullen in de gemelde eerſte beginſelen der Wiſſchern / de Land-Kobben noch grooter zyn geweest / gelyk mede die van Oud-Groenland, de Straat-Davis, Zembla en elders / ten waare deeze oude aldaar / dooz dit vervolgen / mede naar heimelyke plaatsen wechen.

Wat nu de Walruſſen aanbelangt / die men eertyds op 't Land met gantsche Drommen by een vond / en aldaar gebodt wierden / deeze worden noch wel jaarlyks betrapt / maar nooit op 't Land / ten zy op ſchotzen naaby Land en in 't water / en meest zoo hier en daar / doch nooit by troepen; wat hier de reden van zy / zullen we mede eens onderzoeken.

Dooz het tegenwoozdige is men nu vooznamentlyk met de Wiſſchern in 't W bezich / daar ze eertyds aan 't Land plagt te gefchleden / gelyk wyders blyken zal; in 't midden van 't W nu / verneemt men wel Walviſſchen / maar byna geen Kobben noch Walruſſen. De Kobben als gezegt

gezegd is/ onthouden zich op den Zoom van 't Ijs / en de Walruffen nabij Land / in 't water en op schotsen / insgelijks op heilmelphe plaatsen te Lande / zulks dat onze Scheyen / die jaarlijks dit Land aandoren / de Walruffen alleniks zodanig gestuurt en verjaagt vinden / dat ze zeer zelden die by drommen konnen aantreffen / en byna nooit op 't Land; deezen die zy dan op een schors of in 't water betrappen / moeten ze met een spyde en daartoe gemaakte Harpoen / gelijk een Walvisch schieten / die echter veeltyds van hun taasje en dikke huid weertom afsluit / maar wel getroffen zynde / haalt men de Walrus met de lyn doorden steven van de Sloep / en steelt die met een spyde daar toe gemaakte Lens / een Walrus-lens genoemd / door zyn taape huid dood; vervolgens voegfeert men hem naar 't naast gelegen Land / of aan een Ijs-schots / op wiens vlakke men hem opsteept / vermits ze gemeenlyk zwaarder als een hooft / alsdan rymen aan 't villen / verwerpt zyne taape en dikke huid / dewyl ze ommet is / klooft beide de tanden met een byl uit het hoofd / of om de tanden niet te beschaadigen / houdt men het hoofd af / en kookt het in een groote ketel / vervolgens snyd men 'er het Spek / dat gemeenlyk een halve quardeel uitleebet / aan lange strooken af / en byengt het dus te Scheep. Dit nu kan echter 300 weinig voor de reedery vorderen / dat men 't / noch in 't Zaaijoen van de Visschery zynde / naaulphs waardig acht / om 'er naar te vallen / en den tyd te verspillen / zulks het aan de Walvischvangst geen belet moogt geeven; maar 't gemelde Zaaijoen verloopen zynde / wanneer men om de Oost weder te rug komt / of geen byl / van Walvisch op te doen ziende : zal men in 't opzeilen / Walruffen voozkomende / nog wel eenige moeiten aanwenden / en tyd daar aan besteden. Nu is 't genoeg te begrepen / dat het niet wel mogelijk is / op deze wyze een groote vangst te doen / schoon 't al gebeurt / dat wel eens geschieden kan / dat men 'er in 't water / of op verschelde Ijschotsen / een taamelyke meeningte by elkander zag leggen / en dus aantrof / 300 zyn ze in 't water byna alsoo bezwaarlyk te betoopen / als een Walvisch; daar en boven schiet men de Harpoen dikmaals te vergeefs / want behalven dat een Walvisch beter te treffen is / 300 sluit de Harpoen op de zelve 300 niet te rug / als op een Walrus; en op de schotsen betrouwt men zich 300 wel niet by de Walruffen / als by de Robben / om 'er op te springen / dat mede 300 gemalyk niet te doen valt / want zy leggen dikmaals maar 2 of 3 by elkander op een kleine vlakke schots / 300 dat ze daar veeltyds eerder af zyn / eer men gelegentheit vind om 'er op te komen / vermits zy met hun logge en zwaare lichhaamen / tegen een groote en verheeye schots niet konnen op klimmen / gelph wel de Robben / die veel ligter van Lighaam zyn / en met een snelder beweging / dit zeer vaerdig doen / en somtyds op 300 hooge en syp opgaande schotsen leggen / dat het te verwonderen is / hoe zy daar weeten op te komen. Deze Robben beslaan derhalven veel grooter schotsen / zulks ze somtyds 20 of 30 sterk by een hangen; schoon nu echter de buitenste /

't Land, in 't water of op schotsen.

Worden met een byzondere Harpoen gevauwen, en veder met leusen afge-maakt.

Hoe met de gevange Walruffen gehandelt word.

De Walruffen moeilijck en meezichtigheit te vangen.

die als met den neus over 't water leggen / ons ziende naderen / aanschonds zich te water begeeven / worden 'er eenige van de middelste noch betrapt; maar dit kan met het klein getal der Walrussen / zich op kleine schotsen onthoudende / 300 niet geschieden. Zindien dan een groote en vlakke Ijschots / rondom met den rand aan 't water leggende / 300 stevig mogt wezen / dat ze 10 of 12 van deeze zwaare Ligchaamen 300 konnen draagen / dat zelden van de vlakke Ijschotsen te verwachten is / 300 zou men echter op deeze schots gekomen / weinig konnen uitrechten / dan alleen hen schielph weg te jaagen / ten waare 3p 300 stont mogten 3pn / gelyk somtyds gebeurt / dat ze eenige sterk 3pnde / niet willen waken; echter zou men 't quaad genoeg met hen hebben / want met stoken kan men haar niet gelyk de Robben / beschadigen / en met spyde welgeschreypte lenssen / moeten dikmaals wel bylemaal te vergeefs stecken / eer men dooz de huid booren kan / vermits die 300 dik en taap is; dies moet men 't op een gespanne plaats aanleggen / want daar de huid slap is / kan men bezwaarlyk doorkomen: dus mikt men derhalven met de lens naar d'oogen / waar op 3p 't hoofd / om die t'ontwijken ter zyden af draajen / dus vind men dan een gespanne plaats op of omtrent de bozt / alwaar men in steekt / doch schielph de lens weder te rug haalt / of 300 dooz de Walrus met 3pn tanden gevat worden / en ons met de zelve of het end van dien / lichtelyk konnen beschaadigen / gelyk somtyds is gebeurt. Doch deeze Walrus-styd kan op een kleine schots niet lang duuren / vermits 3p / 't 3p gequest of ongequest / eerlang te water gaan; derhalven is 't voordeeliger op 't Land / gelyk noch volgen zal / hen aan te tasten. 't Dooznaamste dat men op d' Ijschotsen tegens hen uitboeren kan / is / dat men alle de Sloepen / of 300 beel 'er te water 3pn / ieder naar een schots / of rondom een schots / naar een Walrus afzend / hoopende de zelden noch op den kant of in 't afvaallen te konnen schieten / wanneer dan noch veeltyds van 3 geschotene Harpooten / 2 op hun taajje huid zullen afstulten; deeze die dan getroffen is / jaalt men voor den steven / en handelt die als reeds is gezegt. Hier uit is dan genoegzaam te zien / dat 'er op deeze manier in 't water en op schotsen weinig buit te haalen is / waarom de hedendaagsche Commandeurs weinig voordeel op de Walrussen te behaalen zien.

Somtyds worden 'er wel Walrussen op 't Land en afgezonderde plaatsen gevonden.

't Gebeurt noch somtyds wel / dat 'er Walrussen op 't Land gebonden worden / doch dit geschied / om vooz gemelde reden / meest op ongewoone plaatsen / als op 't Mofsen Eiland, achter het Voorland, in de Horizont en Klok-Bayen of elders; en aldaar op verre afgelegene en als uit den weg leggende vlakten en reeden / waar zelden Schepen komen; echter die aldaar gebonden worden / vind men de zelden / dooz het aloude en noch jaarlyks vervolgen / zodanig op hun hoede / dat men 'er veeltyds weinig uitrechten kan / leggende de benedenste 300 naa en veeltyds aan 't water / en de bovenste insgelyk niet verre daar van af / en zeer gered om in 't water te komen / gelyk we zelf op 't groote Rys achter het Voorland hebben bevonden; alhier een kleine troep van 30 of 40 als

dus

dus op 't Land bindende / de benedenfte aan 't water / en de bovenfte niet verre van daar / 300 vertoefden we dan eenige uren eer we te Kall- de quamen / hoopende dat ze wat verder op 't Land kruipen zonden / zulks wy met laag water beneden hen mogte landen. Dit niet willen- de gelukken / alzo zy wantrouwende / goede wacht hielden / 30 lande men met twee Sloepen wederzyds van hen / maar eer wy op 't Land ons in staat hadden gestelt / waren ze meest alle te water / en eenige wel- nigen wierden gequest; eludelyk geraakten ze / gequesten en ongequet- sten dus in 't water / behalven eenigen die wy noch in 't water schoten / en op de gemelde wyze behandelde. Dus blykt / dat de gelegenheit om alhier Walrussen te vangen / even eens als met de vangst der Witvis- schen / hedendaags 300 goed niet is / als eertyds / toenze alhier noch onbeschalkt waren / en in een onnoozelder staat.

Hoe hier mede in 't vangen als dan omge- gaan word.

Eertyds plagten de Walrussen mede in de Klok-Bay, Groene-Her- berg, achter 't Voorland, en meer andere plaatsen en gewoonlyke Pla- bens / in hun eerste onnoozelheit / op der zelve blahtens in 't gemelde Zaatzoen / zeer verre op 't Land te kruipen / zulks de benedenfte zelfs met hoog water genoeg droog lagen / en men met laag water aan veele van deeze blahtens / een taamelijke voozstrand bond / alwaar men bene- den hen landen kon. Wanneer men dan met alle de Sloepen / ieder met behoozlyk geweer bezien / aldaar aanlande / stelde men zich recht vooz de zelve / om hen de waterkant af te stypden; de Walrussen als toen noch onkundig / zagen dit alles zonder te schroomen aan / niet weetende wat hen wederbaaren zoude / vooz dat zy 't gewaar wierden; want het gebeurden toen dikmaals / dat een ieder de zyne reeds gebod had / eer zy het water konden bereiken. Dus eindelyk als een schans van lphen vooz zich hebbende / weck men ter zyden / laatende alleen eenige oppassen / om deezen die wilden overkruipen / mede de rest te geeven / zo dat dikmaals gebeurde / dat men ze in deeze waterschans / 2 of 3 hoog op elkander dood stak; en om hen noch meer belet toe te bren- gen / wierd dan ter zyde mede zodanig een belemmerde Schans gemaakt. Vooz dit gewoel vernooit zynde / het geweer romp geworden en een gedeelte daar van gebrooken / nam men derhalven wat tyd om te rus- ten / laatende inderwyl deeze Waterdieren naa Landwaarts een hnye opening / vermits zy 't aldaar niet ontkomen konden. Ondertusschen rusten en men ververschte zich met een soopje / of at en dronk eens / of scharpte zyn geweer / en toen voer aan 't slachten / zulks men op dee- ze manier 2 / 3 / 4 of 500 en meer teffens dood sloeg / wanneer men vervolgens met het Schip nader by zelde / en alles op beschreevene manier verrichte; en dus bragt toen zodanig een Walrus Vangst / vuy wat meer zoden aan den dph / als nu.

Walrusryd op 't Land, en hoedang onder- meca.

Dit hebben we niet alleen van oude Commandeurs en Harpoeniers gehoozt / die dit ten hunnen tyde / ten deelen zelfs hadden bygewoont / en uit den mond hunner Voozaten / die noch meer erbaarentheit daar

van hadden / vernomen / maar ook konnen onze eigen oogen van dit gezegde getuigen zyn / wanneer wy in verscheide Wapen / en achter het Voorland vele derzer vlaktens met opmerking hebben beschouwt / en aldaar een meenigte van oude Walrusbeenderen gevonden / eenigen boven den grond / en noch veel meer die dooz den langduurigen tyd als onder 't Sand bestooven en begraven waren.

Voordeelige
Walrus-
vangst door
den Com-
mandeur
Ryke Yle
aan d'Oost-
kant van
Spitsbergen.

Alhoewel nu het verhaal van deeze Walrus-Wangery / zich reeds wat verre heeft uitgebreid / moeten we echter alhier noch byvoegen / hoe buiten gewoon en gelukkig de Walrusvangst van Ryke Yle, een oud Commandeur van Oskeland geboortig / is geweest. Deeze Commandeur quam / 300 wy uit de beriechten konnen afleiden / omtrent den Jaare 1640 of 1645, aan d'Oostzyde van Spitsbergen, daar hy eenige Eilanden bond / nooit dooz eenige Schepen bebaaren / en derhalven naar hem de Ryke Yle Eilanden genoemt worden ; op welker vlaktens hy een ongelooftlike meenigte Walrussen bond / waar van op de reeds verhaalde manier / veele honderden gedood wierden / zulkis dat men behalven het Spek / een ongelooftlike rijkdom van Tand en daar byagt / en de reederz zodanig een voordeel deden / als men nooit van diergelyk een togt heeft gehooft. Dit is ons van verscheide oude Commandeurs en Harpoenters verhaalt / en zelfs dooz zyn eigen Dochter bevestigd ; doch wy zullen 'er geen breed verhaal van doen / dewyl ons dooz den tyd veele zaakelykheden ontvallen zyn / dies wy 't hier als ter loops maar aantoeven / omdat men daar uit genoeg afleiden kan / wanneer men 't gemelde van de geboude Walrusbeenderen daar nevens vergelykt / hoedanig de Walrus-vangst / eertyds van een merklyker belang is geweest / dan men nu dagelyks ondervind.

Merkwaardige
Walrus-
stryd te Lande,
en hoedanig die
uitviel.

En merkwaardige zaak / aangaande de Walrus-Wangery te Lande / moeten we alhier noch ter nederstellen / die ons van Harpoenters / deeze vangst te Lande bygewoont hebbende / tot onderwys is verhaalt. Als wy / zelden ze / een troep Walrussen / op 't Land leggende / verneemen / schoon ze niet hoog leggen / zulkis wy met laag water maar een kleine voetstrand voor ons bevinden / en met een schielpke Landing hen konden aantasten / schyoomt men 't echter met geweld uit te voeren / opdat zy / zich gewond voelende / ons niet in 't water mogten dzingen / eer wy de voozsten afgemaakt hadden ; dat hen ook wel gebeurt was / dat ze zich gewont voelende / niet alleen zeer bewoed met de tanden naar hun sloegen / waar dooz eenige hun geweer gebroken en uit de hand geslagen wierd / maar ook als raazende van gramschap het hoofd rug-schen de beenen of vlerken staken / en alzoo de stile vlaktens tegens hen afroiden / zulkis zy genoeg te doen hadden hen 't ontwerpen ; en schoon zy ter zyden geweehen / hen van achteren of ter zyden wilden aantasten / waren ze / vermits de waterkant vooz hen open stond / 300 schielpke te water / dat 'er van een groot gedeelte maar zeer weinig gedood wierden / want eenige gequetsten betelkten echter het water. Hoe weinig

men

men nu op hen kan uitboeren / is uit het verhaalde af te neemen / behalven dat onder zodanig een meenigte / het gebaar te grooter is / vermits ze alsdan 300 stout zyn / dat ze hunnen makker willende ontzetten / om de Sloepen zwerpen / en de zelve niet alleen met hunne tanden trachten te doorbooren / maar aan 't boord slaande / geheel het onderste boven zonden werpen. Verderz verhaalden ze; als wy hen aldus laag aan 't Strand en naby het Water vinden / en naar een weinig vertoebeng echter niet hooger op 't Land kruipen / 300 landen wy eindelyk / maar in plaats van hen met geweld aan te tasten / zoeken wy hen met een zachter toom om te leiden. Wy houden hen dan de scherpte onzer Lengsen voor hunne oogen / daar zy zeer schuw voor zyn / en niet alleen het Hoofd daar voor omdraayen / maar veeltyds ook 't geheele Lighaam anders omwenden / om zich op de vlucht te begeeven / slaande teffens de naast hem zynde met de tanden op 't ijs / die alsdan mede genoodzaakt word zich om te heeren / en op deeze wyze geraakt de geheele troep gaande / vermits de bovenste door de benedensde Landwaarts voort gezeeren worden. Dus zoeken wy hen met zachtigheit 300 verre Landwaarts te dypen / tot we een bequaame Doetstrand hebben / om d' achterste die ons de naaste zyn te kunnen dooden; alsdan tasten wy hen / ons in goede order gestelt hebbende / met geweld aan / en schoon zy zich dan willen omkeeren om hen te verweeren / moeten zy 't echter niet de dood behoopen / eer zy het water komen bereiken. Het gebeurt nu wel dat 'er onder onze stryders een blooden of zwalken halz is / of dat iemand zyn geweer door een Walrus word uit de hand gewrongen / of met de tanden aan stukken gebroken / of een ander zyne Leng op de ribben of in 't uitschampen op een steen stomp stoot; een ander die de zyne reeds gedood heeft / komt dan deeze te hulp / en alsdan gelyk als een schans van dooden naar de Zeekant gemaakt hebbende / wyken wy ter zyde / en handelen verder daar mede als reeds is gemeld. De overigen dus als in een kring besloten zynde / worden des te gemaklyker gedood / want hoe verwoed en moedig zy in den eersten aanval zyn / drijgende eenigen met geweld door in Zee / 300 worden dan deeze ingestootene als moedeloos / geen uitkomst ziende / en hunne makkers rond om hen verflagen / trillen en beeben op den aankomst hunner Wpanden / en seeken hun hoofd tusschen de blecken / waar van eenige gantsch weerloos gedood worden / en d' anderen het eindelyk mede opgeeven moeten.

Behalven dat dit laatste wel boozamentlyk den Walrusvangers tot onderwys kan strekken / 300 verneemt men mede hier uit een omstandig verhaal / hoe de Walrusvangers van ouds plagt te geschieden / en hoe die nu tegenwoordig word verricht; waar uit licht te oordeelen is / dat de Walrusvangst nu op verre naa / by de voorige niet haalen kan / en dat het derhalven niet te verwonderen is / dat 'er nu jaarlyks 300 weinig Walrussen gevangen worden; want deeze Zee-Olifant / eer dat

Hoe deezen
stryd word
aangelegd
om deeze
Dieren te
verschalen.
ken.

De tegenwoordige
Walrus-
vangst 300
voordeelig
niet als eertyds,
hy

by Menschen hende / was 'er geen Spand hem te magtig / of schoon een Wijde Beer die zich in Groenland mede onthoud / een Zetob be- loerende / weet te vermeesteren / 300 kan hy tegens dit verwaarloste wan- gedrocht echter niets verachten / dierhalven leiden zy zich eertyds gerust op 't Land te slaapen; maar nu hunne rust zodanig is verstoojt en zy dus verjaagt 300 / 300 is 't / dat de Walrusvangst / gelph gemeld zy nu t' eenemaal is verminderd.

DERDE HOOFDTSTUK.

Bestuit om de Walvischvangst t' onderneemen; hoedanig deeze Walvischvangst is opgekomen; wanneer en hoe de Maatschappy wierd opgerecht: Octroy verzocht, en ook verkreegen. Eertyds onthielden zich veele Walvissen omtrent Spitsbergen, waar toe d'aasryke Gronden gelegenheit gaven. Verdeeling over de Visschery voormaals gemaakt. De Engelsen wat die bezaten; en wat de Hollanders. Traan- ketels en Pakhuizen voor de Visschery opgerecht, waar van noch overblyfzels zyn te vinden. Ryke Walvischvangst eertyds omtrent Spitsbergen; Te Smeerenburg de voornaamste Traankokeryen der Hollanders, als mede op Jan Mayen Eiland. Hoedanig de Visschery omtrent de Bayen geoeffent wierd, en de Groenlandsvaarders van dubbele Manschap verzien.

Bestuit geno-
men om me-
de Walvis-
schen aan te
doen.

DE Visschery / haar ryke Doordeelen / dooz 't onttophen der Wit-
vissen / Robben en Walrusfen allenkx beginnende te missen / be-
stoot men de Walvissen / die zich in grooten getalle rondom die Land
en in de gemelde Bapen onthielden / mede aan te doen. Dat dit eerlang
ondernomen wierd; blykt hier uit; want het was in den Jaare 1612.
toen de gemelde twee Schepen van d' Engelsen genomen wierden / en
van de Dings en al het Visschruig berooft.

Hoedanig
deeze Wal-
vischvangst
is opgekome-
nen;

Deeze Groenlandsche Walvischvangst veel eer ontspooten en voortge-
komen / uit het naspewen der Visschery / eertyds van die van Guipuscoa
en van de Basques, (hier booz aangeroert) omtrent de Kusten van Span-
je geoeffent / (alhoewel deezen niet dan Witvissen opdeeden) dan dat
ze uit onzen eigen Landaat geboozen is; of wel uit de Ijslandsche en
Deensche / om zodanige geboozde togten in 't Ijs te waagen.

Deeze Basques altoos goede Zeeluiden geweest / waren op en omtrent
hunne Kusten op deezen vangst wonder wel afgerecht; waar op allenkx
is

is
lan
be
ren
ken
we
gin
hun
t' A
sche
Ob
ber
bet
volg
ster
ma
van
Hoo
hand
scha
Sta
D
doo?
wier
soch
ren /
dat o
gen o
baar
verm
zodar
daar
den /
gelaas

D E
z
TEN
teert
les D
vres,
fain,
niet
Provi
deze

is gevolgt / dat ze te met verder in Zee staaken / en somtijds buiten Ierlandt om geraakten. Men reede en voer allenks sterker op de Kusten van Yslandt en vervolgens op Groenlandt, zulks de Biscaperys en anderen tot omtrent 50 of 60 Groenlandsch-vaarders in Zee bragten; welken aantwas van deeze Visscherij den kooplieden van andere Natien niet weinig in 't oog stak; tot ten laastten de zelve meest in Hollandt overging / alwaar toen den Staat der Vereenigde Nederlanden / van eenige hunner ingezeete Handelaars / nu en dan Verzoelischyften ontfing / om t' Amsterdam en in Noord-Hollandt, op 't voorbeeld van d' Oost-Indische Maatschappij / mede van deeze vaart een Compagnie te maaken. Over dit onderwerp was vooz eerst bezwaarlyk een getegelde Ouder beraamen; echter vordnen tot nader goeddunken een ontwerp hier over goed / en wierden op verscheide plaatsen in den Jaare 1611. en vervolgens / inschryvingen dooz Veeligemooten gedaan / die meest t' Amsterdam, Schiedam, Hoorn, Enkhuizen en te Middelburg woonden; maar 't werk wierd toen noch in geen volkomen staat gebragt; zulks die van Amsterdam alleen vooz eerst een Maatschappij instelden / wiens Hoofd-Belanghebbers / aldaar eenige Jaaren voozaf een Bewind ter hand namen / dat vervolgens by beurten omging / en deeze Maatschappij hield noch / alhoewel schoozvoetende / tot den Jaare 1645. Stand.

Vermits nu twee Jaaren naa 't neemen der gezegde twee Schepen dooz de Engelsen / een Schip van Hoozn wederom ter Walvisschvangst wierd uitgerust / dat met een goede Lading weder t' huis quam; bezochten deeze Hooznische Belanghebbers / en waarschynlyk meer anderen / dien ryken vangst wel gevallen / in 't zelve Jaar 1614. Oetroy, dat ook verkreegen wierd / zulks niemand uit Hollandt naar Spitsbergen om aldaar te Visschen vaaren mogt / dan die reeds de Visscherij aldaar hadden beginnen op te rechten / en met zodanige Reeders / die van vermogen waren / om de zwaare uitrusting / als tot de oprichting van zodanig een Maatschappij behoorde / te helpen uitvoeren / en dooz hen daar toe wierden verzocht of verkooten / als mede die geen / die van den Staat om Medereeders te mogen wezen / wierden gedooft en toegelaaten; welk Oetroy van deezen inhoud was;

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geen die deeze tegenwoordige zullen zien of hooren leezen Saluit. DOEN TE WETEN, dat wy ontfangen hebben d'ootmoedige Supplicatie aan ons gepresenteert van wegen Lambert van Tweenhuisen, Jaques Niquet, Jaques Mercys, Gilles Dodeur, Leonard Rans, Tibrant Dobbens, Nicasius Kien, Commis van de Vivres, Anthoni Monier, Contrerolleur van d' Artillerie, en Dirk Adriaanx. Leussein, met haare Compaignons, als nu te samen in een Compagnie vereenigt, met veele andere Persoonen uit de Quartieren en Steden van deeze vereenigde Provintiën; inhoudende hoe dat zy Supplianten de alder-eerste waren, die uit deeze Landen zoo verre om de Noord aangevangen hadden, te vaaren ofte zeilen

En de Maatschappijen een begin namen.

Oetroy op deeze Visschery verzoekt en ook verkreegen.

len, met toerusting van een quantiteit Schepen, alwaar nooit Christen Mensch omtrent hadden geweest, ja dat zy hadden gepasseert drie en tachtig graden, blykende by zekere Caarte en bewys onder de Supplianten berustende; alwaar haare Schepen gevonden hadden een ruime Zee, zonder Ys, vlak Weyland, met Graseetend Gedierte, en aldaar aan de Zeekant en daar omtrent gevangen eene quantiteit *Walvisschen*, *Walrusfen* en andere Visschen, hebbende daar toe uit Vrankryk doen komen een quantiteit *Basquus*, om de zelve *Walvisschen*, en *Walrusfen* te vangen, en alzoo de profyten van zulke Nieuwe Landen in deze Vereenigde Nederlanden te brengen, door de handeling en ontdekking van de zelve. Dan alzoo zy Supplianten by experientie hadden bevonden, dat geene appaentie hadde dat zylieden alleen, of in 't particulier op de voorfz. Landen zoude konnen vaaren, waar door de Couragie lichtelyk benomen zoude werden, van den Koopliden in 't particulier t' onderzoeken eenige Nieuwe Landen. En dat het buiten reden zoude wezen, dat, 't geene zy Supplianten op haare groote excessive kosten gevonden hadden, en 't geene zy als noch verhoopen te vinden, by anderen de profyten en vruchten daar van getrokken zouden worden, 't welk zy Supplianten vastelyk vertrouwden onze meining ook niet te zyn; hadden de zelve Supplianten ootmoediglyk verzocht, en gebeden, dat ons zoude gelieven tot recompense van de eerste ontdekking van de Voorfz. Neering in deeze Landen, reparatie van haare geleede schade, mitsgaders tot Conservatie van de Neering die anderzins pericliteerden van door confusie verlooren te gaan, haar te verleenen consent en Octroy, om voor den tyd van tien eerstkomende Jaaren alleen te mogen handelen van *Nova Sembla*, tot de *Straat-Davis* toe, daer onder begreepen *Spitsbergen*, 's *Beeren-Eiland*, *Groenlands* en andere Eilanden die onder de voorfz. Limiten zoude mogen gevonden worden: te vreden zynde dat alle Persoonen onder ons gebied in de voorfz. Compagnie van de eerste aanstaande Equipagie binnen een Maand zullen aangenomen worden, en voor de naavolgende Jaaren binnen drie eerstkomende Maanden, door dien zy Supplianten binnen den tyd van ses weeken in Zee zullen moeten wezen met haare Schepen. Welk aangemerkt, ZOO IS 'T, dat in confideratie van de redenen voorfz. geneegen wezende ter ootmoedige bede van de voorfz. *Lambert van Tweenhuizen*, &c. Wy den zelve Supplianten en vereenigde Compagnie gegunt, geoctroyeert en geacordeert hebben, gunnen, Octroyeren en Accorderen mits dezen, dat zy voor dit loopende Jaar, en de twee Jaaren daar naa te volgen, uit deeze Vereenigde Nederlanden alleen zullen mogen handelen en Vissen, op de Kusten en Landen van *Nova Zembla* tot de *Straat Davis* toe, daar onder begreepen *Spitsbergen*, 't *Beeren Eiland*, *Groenland*, en d' andere Eilanden die onder de voorfz. Limiten gevonden zullen mogen worden, mits dat die geenen die dit Jaar in de voorfz. Compagnie zullen begeeren te komen, 't zelve zullen moeten doen, en haar daar op verklaaren binnen zes weeken naar affixie van Billietten, en binnen vier Maanden, die geene die daar in zullen begeeren ontfangen te worden voor de voorfz. twee naavolgende Jaaren. Welverstaande dat die geenen die respectieve in de Compagnie zullen komen, niet alleen zullen profiteren van haar Geldt naar Advenant dat zy geadventueert zullen hebben, maar ook van alzulke vordere voordeelen als 'er zullen mogen geraaken te vallen binnen den voorfz. tyd, zoo wel het bewint van de voorfz. Compagnie en Equipagie aangaande, als anders. Interdicerende en verbiedende allen en eeniegelyk van de Ingezeten

nen van deze Landen / van wat conditie of qualiteit die zyn / anders als die van de voorſz. Compagnie-Supplianten / binnen dit loopende en de twee daar naa volgende Jaaren / uit deezſe Vereenigde Nederlanden te handelen en te Viſſen op de Kullen en Landen van *Nova Zembla* / tot de *Smaat Davit* toe / daar onder begreepen *Spitsbergen* / *Barren-Eiland* / *Greenland* / en de andere Landen die onder de voorſz. Landen gevonden zullen mogen worden / op de verbeutſte van hare Schepen en Goederen. Ontbieden daarom en bevelen wel expreſſelyk allen Gouverneurs / Juſticiaren / Officieren / Magiſtraaten en Inwoonders der voorſz. vereenigde Nederlanden / dat zy de voorſz. Compagnie-Supplianten ruſtelyk en Vredelyk laaten genieten en gebruiken 't volkomen effect van dezen onzen Ockroye en Conſent / efferende alle Contradiſtien en empeſchementen ter contrarie / want wy 't zelve ten dienſte van den Landen bevonden hebben alzoote behooren. Gegeeven onder onzen Cachette / Paraphure en Signature van onzen Grifſier / in 's Gravenhage / den zeven en twintigſten Januarij 1614.

Dit Ockroye albus verſtercken / wierd deezſe Eilandſche Walviſch-Wangſt / met allen pſet voortgezet. Rechte en ſtecke Pakhuizen en anderen benooidigden toefſel / tot Craankokerpen / en Kuisperpen wierden alom vervaardigt / om by een goede en rijke Walviſchvangſt gereed te zyn / met alles wat tot deezſe Viſſchery verſicht wierd.

Maar om onzen ontgheeden draad wederom op te vatten / 300 waeren we reeds met ons bericht 300 vette geoordert / dat de Viſſchery aan verſcheide Landen wiert vrygegeeven / de verſchillen upgelegd / en iederſ verſliff verdeelt; en nu hebben we getoont / dat de Hollanders eerlang naa deezſe verdeling dooz oprichting van een Maatſchappij wederom zyn bepaalt / anders verdeelt en van elkander afgezondert. Het ſtaat ons dan te verhandelen / niet alleen hoe zich deezſe verdeling dooz d' oprichting van de Compagnie heeft toegedragen / en hoe / en met hoedanig een gebodſe de byzonderſ Heederpen hinnen Viſſchery op Zee hebben verricht / en deezſe van de Compagnie aan Land vlegden / maar ook hoe het zich met deezſe Viſſchery / in den eerſten aanvang / onder alle deezſe Natien aan en omtrent Spitsbergen roedweg.

Dit groote Diſtyn en daar dooz wyvermaarde Eiland / is van een uitgeſtrektheit / geſtalte en welgelegenheit als hier vooz reeds beſchreeven / leggende in 't midden van de Walviſch-Zee / werwaarts als toen de Walviſch in zyne eerſte onnoozendheit / van allerwegen naar deezſe aasrpkie gronden en Bapen quam toe zakkien / daar gekomen / hielt zy hake / verberſichte en vermaakte zich als in een zeer vette en grazige weide / want alle de gronden en Bapen van omtrent dit Eiland waren toen / gelph als noch / vol van 't gemelde Walviſch aas / waar naa dan toefloed der Viſſchen toen zoo groot was / gelph 'er wys in Egypten dooz 't overvloepen van den Nil / en in Holland wegens de Moerlaſſen / Doelen en Siboten het zeer vooſch en padrpk is / en dit deezſe Landen dooz den Ockroye aasrpkie zyn / 300 weet dit hier deezſe Landen / ieder op zyn rpd / en niet ghebegzanne kerinis / dooz andere hooge Landen

Walviſſchen
eeryde veel
omtreut
Spitsbergen.

De Aasrpkie
Gronden
gaven hier
aanlei-
ding toe.

uit te kiezen. Om deze zelve reden wierd eertijds dit Eiland / dooz de Eilandtche Walvisch / vette boven 't Beeren-Eiland, de Noordkaap, Hirland, Fero, Ysland en meer andere daar om heen liggende Landen geacht en verhooren. Onzen Landaart en meer anderen / wecten by genoegzaame erbaarentheit / hoe Gzond-en Wasph / hoe wel geligen en dooz veele en schoone Wapen als anderzins dit groote Eiland is bezien / en vooz de Walvischvangst boven veele andere plaatsen uitmunt. Alle die in de Zeebaart geoessent zyn / wecten dooz hunne erbaarentheit en 't behulp der instrumenten / vreemde en bekende Gewesten op te zoeken; desgelphs is ook dooz verscheiden redengervingen hier vooz getoont / dat de Eilandtche Wsch van deze wetenschap mede niet onkundig is; hem is by erbaarentheit dit Eiland genoeg bewust / hy kent des zelfs gesteltheit en gelegentheit; hy weet by eerste ontdekken van dit Gewest / dat allenks de Kusten van het Ws gezuibert wierden; dat alhier / van uit het Oost en Westph / uit Zee en van allerwegen / gelphzaam een t' zaamenbloesing van zeer veel Wsch / om en omtrent dit Land gezien wierd / om de gemelde vette Gzonden / by en in des zelfs Wapen / hummen pynlyken geleedenen honger / in 't winter zaizoen op Zee geleeden / eenigzins vooz eerst met het overgebleeve aas te stillen / en vervolgens zich van den zeer schielphen en weeligen aangroei te bedienen.

Om dan ter zaak te komen; men zag in d' eerste ontdekking van dit Gewest / de buiten en binnen Kusten / Gzonden en Wapen / Wateren en Stroomen / overal en rondom vol Wsch. De Engelsen als d' eerste bevaarders / vermits de Woosten en Wogendheden / dit Gewest te bebaaren / allen Landaart byz liet / dit Land vooz hun alleen niet komende behouden / wierd het zelve naa eenig voozgaande verschil onder de Wschers van verscheidene Natien / in zodaniger voegen verdeelt / als reeds is gemeld; welke verdeling / dooz de wyde uitgestrektheit en meenigte van schoone / groote en zeer bequaame Wapen / genoegzaam kon geschieden; ieder Landaart viel een Landstreek / van een ruime uitgestrektheit te beurt / begryppende eenigen 1 / 2 of 3 en meer Wapen en bequaame kreedden vooz de Schepen. Dardemaal nu dit Land zonder Opperhoofd was / waar van anders de beftering van af hangt / zoo gingt ook mede met deze Verdeling / volgens 't gemeene spreekwoord; 't eerst in de Boot, keur van riemen; en dus moesten de kleine vooz de groote wyken. De Engelsen als d' eerste bevaarders / begerden eenig voozrecht / kenden derhalven / of hadden

Hoe bewust
deze Vifch
van deeze
Gewesten
was,

Hoedanig
d' Eerste Vis-
schery hier
geoessent en
verdeelt
wierd,

den reeds in bezit / eenige der booz gemelde beste Wapen / en vermits 30 De Engelsen
 booz de grootsten wilden aangezien 30n / achtende hun bestand om te- ^{oigenden}
 gen de Hollanders te wyppen / diez konden ze hunne bezitting behou- ^{zich het eer-}
 den; de Hollanders de tweede keur hebbende / en zich mede bestand bli- ^{de voor-}
 dende / beiden insgelyks een goede keur / die 30 ook behielden; ande- ^{reeds in de}
 ren keurden wederom wat anders / en in dierboegen als in de keurver- ^{verdeling}
 deeling hier booz is gemeld. Nademaal dan dit Gewest ruim en groot ^{vervolgens}
 genoeg was / kon 'er ieder booz zich wat in bezit krijgen / ieder keurde ^{de Hollan-}
 en weder by inschikking 30ne keur vergunt; want waar men keurde ^{ders en dus}
 hoe men keurde / of wat men keurde / nooit kon men miskeuren / ver- ^{ook d' ande-}
 mits het allertwegen / en alom 300 wel bliuen als buiten de Wapen / o- ^{re Natien.}
 veral ebn Ofschryk was / diez konde zich een ieder met 30ne keur wel
 saaten vergenoegen; want waar men zich geplaatst vond / konnen een
 volle laading / niet alleen van spek / maar zelf van traan bekomen /
 zulks men mede ten dien einde eerlang / langs de kusten / in alle bogten
 en Wapen / en op alle bequaame vlakten / Traanketels en Pakhuizen /
 in leders gekeurde deel begon op te rechten. Ebenens gelyk wy de ^{Traanketels}
 eerste Walrus-Wangery / dooz d' oude noch overgebleve geveentens ^{en Pakhui-}
 zelven / eenigzins hebben bevestigd / 300 kan ook tot bevestiging van de- ^{zen ten}
 ze eerste Walvischvangst dienen / de oude en noch overgebleve ^{dienst der}
 raadjes en Fondamenten van veele Pakhuizen en Traanketels / die ^{visschery op}
 langs de gantsche kust / op veele plaatsen noch tegenwoordig woorden ge- ^{gerecht.}
 zien. En gelyk wy van de Walrussen gezegt hebben / die veeltyds niet ^{Waar van de}
 verre van Zee te lande kruipen / wiens overgeblevene gebeentens / lich- ^{overblyf-}
 telk van Zee overstroomt woorden / en dezen die boven 't bereik van ^{zels zelf}
 de Zee leggen / vermits ze niet groot 30n / gemaklyk dooz den tyd van ^{heeft gezien}
 't zand beschooven kommen woorden; 300 dient dit booz den opmerken- ^{of niet ge-}
 den / op zodanige vlakten komende / wanneer men eenige dreezer ge- ^{zien,}
 beentens komt te zien / dat men met graaven in 't zand / veel meer van
 de zelven kan naaspeuren en ontdekken. Maar deeze Fondamenten die
 boven 't bereik van de Zee 30n gebouwt / en derhalven niet licht over-
 stroomt of om verre gewoopen woorden / noch dooz de hoven uitsteken-
 de muuraadjes bestooven / 30n tegenwoordig noch op veele plaatsen te
 vinden / gelyk wy de zelven ovetal / en op veele van de zelven / met ver-
 wondering / zelf zeer duidelyk hebben gezien en beschouwt; te weeten:
 van de Zuid om de Boozid; in Disco, Wibe Janz-waer, de Hoop- ^{In welke}
 Halvemaans-Eilanden, de Horizont-Baay en meer andere Wapen en keeg- ^{Bayen de}
 by en om het Zuidende van Spitsbergen leggende / daar wy zelf niet ge- ^{Schryver de}
 weest 30n / maar echter uit goede en geloofwaardige berichten / heeft zels ^{zelf}
 dat 'er in den aanbang mede een groote Visschery is geweest / zulks 'er ^{of niet ge-}
 ten dien einde op verscheide plaatsen veel Pakhuizen en Traanketels heb- ^{zien,}
 ben gestaan; maar langs de Westspde / waar dat wy veele Wapen zelf
 hebben bezocht / waar van de gemelde Horizont-Baay de zuidelpiste is /
 en niet verre van de Zuidkaap gelegen / alwaar wy mede niet geweest
 30n /

zyn / doch van daar eenige mylen Noordwaarts / volgt de Klok-Bay, daar zyn wy tweemaal geweest / welke Baay in de gemelde eerste ver- deeling / de Engelse-Baay wierd genoemd ; deze is een wyde en ruime met verscheide spruiten diep in Land inloopende Baay / die in zich ver- scheide kleine bapen / bogten / reeben / inhaitmen en goede rees voer- zeer veele Scheyen / bevat. In een der zelve / de Baay inkomende / een weinig om de Zuid / hebben we in 't Jaar 1697. met ons Schip de 4. Bezorders / inhebbende 7 Dissen / nebens een doozgaans rijk gelaade Dloot / van meer dan 200 Scheyen gelegen ; want vermits het Oorlog met Djanirph was / moest alhier onze verzaamelplaats zyn. Van deer- ze Dloot die onder de verbediging van 9 Hollandsche en 2 Hamburger Geleischepen in deze Baay vergaderden / achten we waardig te zyn die volgende aan te tekenen ; bestaande deze Dloot uit :

Ryke Wal-
Visvangst.
cuwaanער.

Waar uit
deezee Groen-
landtche
Vloot be-
stoud.

121 Hollandsche Scheyen inhebbende	=	1252 Dis.
54 Hamburgers	=	515 of 18206 Guard.
15 Zeymers	=	119
2 Emders	=	2

Te zamen 192 Scheyen inhebbende = 1888 Dissen.

Onder alle deze Scheyen was 'er niet een die niets gevangen hadde / maar veele waren vol / hebbende de minste onder de Hollanders 3 Vis- schen. In deze gemelde binnē Baay / de Schoone Haven genoemd / kon- den alle deze Scheyen / op een goede zant en sekgrond / voor alle win- den bescht / gemaklyk ter ree komen. Ook quamen hier noch by ons / verscheide Moskovischvaarders / om mede onder onze Convoyers te zellen.

In alle deze gemelde binnē-Bapen zyn wy zelf niet geweest / maar deze en noch twee anderen / alwaar wy verscheide muuraadjes van Craanketels / en in onzen eerste togt naar Groenland mede noch twee Engelse Pakhuizen hebben gezien. Van deze Baay eenige mylen Noordwaarts / is de Ysont-Bay, mede zeer diep in 't Land loopen- de ; in 't inhomen aan de rechterhand / is een groote bogt / de Groene Herberg genoemd / en daat tegen over op d' andere zyde van de Baay / vind men een dergelyke bogt / doch wat kleiner / de Behoude-Haven ; geheten. In beide deze Bapen hebben we fondamenten van Craan- kookerpen gevonden. Een weinig verder om de Noord / achter het Voorland, aan 't Westeland / hesuiden het groote Rijk / is een taamly- ke groote Baay / doch van ons nooit bebaaren ; maar een weinig Noor- deliker benoorden 't gemelde Rijk / vind men een schoone ronde Baay / doch iets kleiner / de Engelse-Haven genoemd / hebbende een schoo- ne vlakke strand ; alhier hebben we eenige muuraadjes van Craan- kets gezien. Waar tegenover aan de zyde van 't Voorland, of langs het

Verscheide
Bayen en
Havens,
waar noch
overblyfze-
len van
Traankole-
ryen enz. ge-
zien worden,
beschreeven.

het
schip
ben
is t
van
jes
zyn
Ma
heb
Cu
gely
hier
Be
wa
gro
tw
ten
gro
vle
ver
In
wa
rug
van
ho
der
dat
gele
Uit
hier
geng
wer
O
re
ma
na
volg
aan
Vla
Beer
schu
dew
7 E

het geheele Voorland naar den binnen kant / 300 verſcheide bogten met ſchoone blaſke ſtranden / alhier hebben we mede / nevens 1 of 2 derzelven / fondamenten van Ketels gevonden. Benoodden het Voortland is de Keuls-Baay / Inggelyſch diep in 't Land loopende / in den ingang van deeze Baay / 300 nevens een bzeede blaſke / mede eenige muuraadjes van Craankookſchepen te vinden. Om dan niet al te langwylig te 300 / 300 volgt aan deeze / de Hamburger-Baay , daar naa de Magdalene- en vervolgens de Engeliſche-Baay ; in ieder van deeze dyle / hebben we mede verſcheide fondamenten van Craanketels gezien. Tuſſchen de Engeliſche en de Zuid-Baay , legt het Deenſche Eiland , Inggelyſch / alhoewel geen groote / echter van een ſchoone Baay verzien / hier hebben we mede verſcheide muuren van Craankookſchepen vernomen. Benoodden dit Deenſche Eiland , legt het Amſterdams Eiland , dat Zee- waarts zeer hoog is / maar Landwaarts blaſk afgaande / met een zeer groote blaſke / Smeerenburg genoemd ; dit Eiland is van weerzyde van twee ſchoone en groote Bayen verſien / de Noord en Zuid-Baay gelyken ; landwaarts daar deeze te zaamen loopen / maakt dit een derde groote en ſchoone Baay / de Hollanſche-Baay genoemd / die tegen de blaſke van Smeerenburg aangrenst ; daar nevens en op Smeerenburg 300 verſcheide muuraadjes van Craankookſchepen en Pakhuizen te vinden. Men zullen we voorz eerst deeze paſſeren / en vervolgens Noord en Oost- waarts doorgaan tot aan 't einde van Spitsbergen , en aldan weder te rug komen ; maar belangende de Viſſcherijen van alle de gemelde Bayen van andere Natien / benoodden en bezuiden deezen gelegen / zullen we kortheids halven zwypen / en dan alleen van deeze met een weinig meerder omſtandigheid ſpreken / waar uit dan ook de Viſſchery van andere Natien / of deeze van 't gantsche Geweſt / bequaamlyk zal konnen afgeleid worden.

Van deeze Hollanſche-Baay , grenst de Baay achter den Zeeuſchen- Vlietk , daar mede verſcheide fondamenten van Craanketels ſtaan ; hier aan volgt de Roode-Baay , waar in wy nooit geweest 300 ; vervolgens de Biſkayer , achter wiens uitſteekende hoek Inggelyſch eenig muurwerk van Ketels gevonden word.

Onnoodig achten we den aſſand en ſtrekking van d' eene tot d' andere Baay te melden / noch d' uitſtrektheit der kufft te beſchryven / nademaal dit genoeg in onze Kaarten en anderen daar van uitgegeven / kan naagezien worden. Om dan verder onze Viſſchplaacten te beſchouwen / 300 volgt naar den Biſkayer , de ſtel achter het Reneveld en de Liefde-Baay , daar aan volgt de Wyde-Baay , verder de Moſſel-Baay , en van daar om den Vlakken Hoek het Waigat ; een weinig den hoek om / in 't zelve de Beere-Baay ; wat verder inwaarts de Lome-Baay , ober 't Waigat en ſchijn over de Beere-Baay , aan 't Noordoſterland , vind men de Brandewyns en Hoepſoks-Bayen , en van daar een weinig Noordlyk / de 7 Eilanden , alwaar tot noch toe het einde van Spitsbergen geſtelt word /

omdat men zelden verder komen kan / vermits het gebuurig **W**alvisch belet / want deze Eilanden gepasseert zijnde / ziet men noch verder Noordwaarts Land.

In eenige van deze laatst genoemde Wapen / zijn wy mede geweest / en hebben ook in eenigen van de zelve verschiede Fondamenten van Metels gevonden. Uit alle deze Craan-Hooken is nu wel af te neemen / dat 'er in alle deze Wapen en langs de gehele kust / een zeer grootte Diffscherp moet zijn geweest. Om nu alle deze Wapen / die van ieder Landaart in 't byzonder zijn bezeten geweest / omstandig te beschryven / zoude vooz ons / behalven dat we van alles geen bericht bekommen hebben / al te langwplig vallen / en ook den Lezer te verduisterig zijn / diez zullen wy dan die van andere Natien vooz by gaan / en ons weder naar de Hollandse-Baay wenden / om te zien / hoedanig de Hollanders eertyds by de gemelde blakte van Smeerenburg, een zeer groote Walvischvangst hebben gehad / blyken de by den voozgemelden Groenlandsvaarder / die eenigen tyd / naa dat de vloot vertrokken was / mede naar Groenland voer / alleen met die oogmerk / om ten dienst der Waatschapp / aan 't gemelde Smeerenburg, traan te laaden; hier uit is genoegzaam te zien / dat niet alleen de Diffscherp Schepen / eenen laading van Speck of Craan konden bekomen / maar datze daar en boven noch 300 veel meer uit hunnen Walvischvangst konden opleggen / dat 'er anderen / die hen naa gezonden wierden / eenen laading van traan konden vinden.

Voor Smeerenburg,

Een voordeelige Vischery aangemaekt;

Ook is hier uit wel af te neemen / met welk een voozdeel toen de Walvischvangst is verzet geweest; indien men deze tyden hadde mogen beleven / of noch beleven mogt / wat zou men zich met veel meer lust en pber / als nu / aan de Diffscherp konnen overgeven! want gelyk meest alles vooz schaade of voozdeel / welgevallig of ongevallig / licht of zwaar word gemaekt / zoo is dan by gevolg / dit vooz veelen een behaaglyke Diffscherp geweest / geveende niet alleen groot voozdeel aan de Kiebers / maar teffens vooz de Commandeurs / Harpoeniers en meer andere Belanghebers / die vooz veel te vangen / zoo veel te meer partgeld verdienen. Het lust ons in 't verholg eens in te zien / of deze zoo zeer voozdeelige Diffscherp segts gevallig / of by gelukkige gevallen zodanig geslaagt is / dan of deze Wangst vervolgens Jaar op Jaar dusdanig voozdeelig uitviel.

Insgelyks omtrent Jan Mayen Eiland.

Uit het voozverhaalde is reeds gezien / dat het gemelde Groenlandsch Waatschip / naar Spitsbergen wierd afgehuurt / alleen om Craan te laaden; dat ook Willem Ys de Vader van myn gewezen Stuurman Teunis Baltisz., twee togten op een Jaar naar 't Jan Mayen-Eiland heeft gedaan / laadende telkens omtrent 1000 quardeelen en zulks te samen omtrent 2000 quardeelen Craan. Behalven dat / zoo hebben we eenige oude Commandeurs en Harpoeniers verschiedemaalen hooren verhaalen / dat 'er ten tyde van de Compagnie / somtyds groote Noozdsvaarders naar Spitsbergen wierden afgehuurt / om niet dan Craan aan Sme-

Smecrenburg te laaden ; Maar hoe veel van die Schepen aldaar jaar-
lykſ gelaaden wierden / en hoe vele Jaaren dit albus is aenſtervolgt /
is ons nooit klaar boogehomen. Doch dit is ons genoeg gebieken /
niet alleen uit het gemelde boogebod / maar ook uit het gerne ons de
Commandeurs dieſaangaande verder hebben verhaalt / te werten : dat
zulkſ niet boog een enkele reis / en als by gebal is geſteled / maar dat
dit vele Jaaren / en als een jaarlykſ gevolg geduurig zodanig is ver-
richt ; want dit blyft in een ander opzicht / uit het reeds verhaalde me-
de zeer klaar / dat het by de Reeders als een jaarlykſ gevolg / waar
van zy het einde toen niet zagen / wierd ingezien / anders zouden ze zoo
zwaare en bynaa onwaardeelike koſten niet hebben gedaan / met het
oprechten van zoo vele Traankookerpen en Pakhuizen langs de gan-
ſche Kuſt / als dieſaangaande omſtandig is gemeld ; en word dit alles
boog 't verzoeken van Prolongatie en Continuatie van 't Oetroy , noch
verder en meerder bevestigt ; Want in 't Jaar 1617. wierd het boog-
gaande Oetroy boog 4 Jaaren geprolongeert ; en in 't Jaar 1622. we-
derom boog 12 Jaaren gecontinueert , welkſ Continuatie dezer inhoud
beſteſde :

Noottiva-
ders voor
Traenlading
ingehuurt.

Op 't Oetroy
Continuatie
verleent.

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden , allen den genen die deze
tegenwoordige zullen zien of hooren lezen , Saluit , **DOEN TE WIL-**
TEN , dat wy ontfangen hebben d'Ootmoedige Supplicatie aan Ons gepre-
ſenteert van wegen de Bewinthebberen van de groote en kleine Geotroyeer-
de *Noordſche Compagnie in Holland* , mitſgaders van de *Compagnie in Zeelande* ,
inhoudende , hoe dat eenige Jaaren geleden , de voorſz. groote Compagnie tot
haaren groote koſten en pericule uitgeruſt hebbende zekere Schepen op de
Kuſten van *Nova Sembla* , *Spitsbergen* , en andere Landen en Eilanden ten Noor-
den gelegen , aldaar gevonden , en hier in 't Land ingehragt hadden de Nee-
ring van de Viſſchery der *Walviſſchen* , *Walruſſen* en andere *Zee-Monſteren* al-
daar zynde , en ten dien einde de zelve Neering door goede order hierte Lan-
de mogen worden geconſerveert , en zoo veel het mogelyk ware , werden be-
vordert en gebeneficeert , hadden in den Jaare zestien hondert en veertien van
ons verzocht Oetroy van de zelve Kuſten van *Nova Sembla* voorſz. af , tot de
Straat-Davis toe , daar onder begreepen *Spitsbergen* , 't *Beeren Eiland* , *Groenland*
en andere Landen en Eilanden , die onder de voorſz. Limiten gevonden zou-
den mogen worden , alleen te mogen bevaaren , en de voorſz. Neering
en Viſſchery , met Secluſie van alle anderen aldaar te mogen exerceeren.
Welk Oetroy wy vergunt hadden , voor den tyd van drie Jaaren , die geexpi-
reert zyn in den Jaare zestien hondert zeventien voorleden . Dan alzoo midler-
tyd de voorſz. Compagnien van Holland hadden ontdekt , noch zekker nieuw
Eiland , en 't zelve *Mauritius* , anders *San Mayen-Eiland* genaamt , gelegen op
een en zeventig Graaden en zekere Minuten , hadden zylieden inſgelyks , om
't zelve Eiland mede te mogen bevaaren , in den voorſz. Jaare zestien hondert
en zeventien van ons mede bekomen Oetroy voor den tyd van vier Jaaren , in-
gaande met den Jaare zestien hondert agttien , en hebben dieavolgende de Nee-
ring en Viſſchery , zoo op 't voorſz. Eiland , als op de verdere Landen en Kuſten

ten ten Noorden gelegen tot dezen dage toe geexerceert, en des gemeene Lands Middelen, daar mede merkelyk versterkt. Dan alzoo de voorz. vier Jaaren, met den Jaare zeffien hondert een en twintig waren geexpireert, en de Supplianten van meening waren, de voorz. Neering en Visschery te continueren; zoo waren zylieden onder den anderen oneinig geworden, nopende de repartitie en verdeling van de quoten, die ieder van henlieden daar in waren pretendeerende, ter welker oorzaake Wy de voorgaande onze Octroyen op zekere provisioneele repartitie en order van Equipagie als doen voorgelagen, hadden gecontinueert; alleen voor den Jaare en Zaizoen van zeffien hondert twee en twintig. Dan alzoo de Supplianten als nu noopende de verdeling en repartitie van haare quoten en Equipagie onderling waren geaccordeert, als met der daad bevonden hebbende, dat de voorz. Neering en Visschery in deeze Landen zonder eenigheid en goede order niet geconserveert zoude kunnen worden; maar geschapen was door deeze confusie en oneenigheid in andere Landen en Plaatsen gediverteert te worden, tot merklyke schade en nadeel voor de vereenigde Nederlanden en de goede Ingezetenen van dien; en derhalven de Supplianten ootmoediglyk hadden verzocht, en gebeden, dat ons zoude gelieven de voorverhaalde onze Octroyen noopende de bevaaring van de voorz. Landen en Kusten van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begrepen alle de Landen hier vooren geroert, en namelyk mede het voorschreeve Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de voorschreeve Limiten gelegen, zoo die alrede gevonden zyn, als die noch gevonden zoude mogen worden, te continueren noch voor twaalf eerstkomende Jaaren, ingaande met den Jaare en 't Zaizoen van zeffien hondert drie en twintig toekomende, en henlieden te consenteren de voorz. Neering en Visschery aldaar voor den zelve tyd te mogen exerceeren, met Seclusie van alle anderen. ZOO IS 'T, dat wy geneegen zynde ter ootmoedige bede en verzoek van de voornoemde Supplianten, den zelve gegunt, geoctroyeert en geconsenteert hebben, Gunnen, Octroyeren en Consenteren by dezen, de voorschreeve haare verzochte continuatie, van onze voorgaande Octroyen, nopende de bevaaring van de voorschreeve Landen en Kusten van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begrepen alle de Landen hier vooren geroert; en namentlyk mede het voorz. Eiland *Mauritius* anders *Jân Mayen Eiland*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de zelve Limiten gelegen, zoo die geenen die alrede gevonden zyn, als die noch gevonden zouden mogen worden, voor den voorschreeven tyd van twaalf Jaaren by henlieden verzocht, henlieden consenteerende de voorz. Landen en Eilanden alleen te mogen bevaaren, en de voorschreeve Neering en Visschery voor den zelve tyd aldaar te mogen exerceeren, met Seclusie van alle anderen, interdicerende en verbiedende allen en een iegelyk, van wat conditie of qualiteit die mogen zyn, anders als de Supplianten in deezen, binnen den voorschreeven tyd van twaalf Jaaren, te vaaren, Handelen of te Vissen op de Kusten, Landen en Eilanden, van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begrepen alle de Landen hier vooren geroert, en namentlyk van 't voorschreeve Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de voornoemde Limiten gelegen; zoo alrede gevonden, als noch te vinden, directelyk noch indirectelyk, op de verbeurte van haare Schepen en ingelaade Goederen, en daar en boven in een peine en boete van zes duizend

Guldens voor ieder Schip, 't welk bevonden zal werden, in einiger manieren aldaar gevaaren, gehandelt of gevischt te hebben, te appliceeren de eene helft ten behoeve van de gemeene zaake, en de wederhelft ten behoeve van de voorschreeve Supplianten; ontbieden daarom en bevelen wel expresselyk allen Gouverneurs, Justicieren, Officieren, Magistraten en Inwoonders der voorschreeve vereenigde Landen, dat ze de voorsz. Compagnie Supplianten, rustlyk en vredelyk laaten genieten, en gebruiken 't volkomen effect van deez onzen Oetroye en Consent, cesserende alle contradictiën en empeschementen ter contrarie, want Wy 't zelve ten dienste van den Landen bevonden hebben alzoo te behooren.

Gegeeven onder onzen Cachette, Paraphure, en Signature van onzen Grif-fier, in 's Gravenhage, den 22 December, 1622.

Indemaal by deeze Continuatie, van de Compagnie in Zeelandt word gewag gemaakt / vermits deeze Zeelandsche Compagnie in 't zelve Jaar 1622 een Acte verleent wierd / om nevens de Hollandsche Compagnie de Walvischvangst in Groenlandt te mogen oeffenen; zul-len toe deeze Acte hier mede volgen laaten / wiens inhoud dusdanig was:

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deeze jegenwoordige zullen zien of hooren leezen Saluit. **DOEN TE WETEN;** alzoo wy de Participanten van de Groenlandsche Compagnie in Zeelandt geconsenteert en geotroyeert hebben, by provisie voor deez jegenwoordigen Jaare zestien hondert twee en twintig de Neering van de Walvischvangst, nevens de Participanten van de Provincie van Hollandt, op 't Eiland *Mauritius*, anders *Jan Mayen-Eiland* te mogen exerceeren, en dat ten zelve einde de voorsz. Participanten in Zeelandt haare Logiën, Ketels en andere Gereedschappen tot de voorsz. Neering dienende, zullen hebben te stellen en te planten ter beter commoditeit, zonder schade of verhindring van iemand anders, daar toe dat de Bayen en Stranden van 't voorsz. Eiland *Mauritius* spatieus en groot genoeg zyn, om beide de Participanten van Hollandt en Zeelandt volkomelyk te accommoderen, zonder den een en anderen in 't allerminst te verhinderen; **ZOO IS 'T,** dat Wy wel strikelyk verbieden by deez, namentlyk de voorsz. Participanten van de Groenlandsche Compagnie in Hollandt, en voorts alle Commandeurs, Schippers en anderen van de zelve Compagnie, dien dit eenigzins aangaan zal en welke van hen in 't byzonder, om alle contestatiën, questiën, differentien en inconvenienten voor te komen, die ter plaatsen zouden mogen ter zaake voorsz. geryzen (die aldaar niet zoude kunnen gerecht worden) iemandt op 't voornoemde Eiland *Mauritius*, en den een den anderen in 't exerceeren van haare Neering te beletten, en verhinderen, alzoo wy verstaan dat een iegelyk van de respectieve voorsz. Compagniën vry zal staan, syne Logiën, Ketels en andere Gereedschappen tot de Neering voorsz. dienende, op de Bayen en Stranden van 't voorsz. Eiland *Mauritius* te planten tot zynner beste commoditeit, zonder hinder of belet van anderen, niet tegenstaande eenige cavelingen dier tusschen de groote en kleine Compagniën voor dezen zoude mogen gedaan zyn, of geschied wezen. Ordonnerende overzulks de te samentlyke Participanten van de voorsz. Compagniën in Hollandt en Zeelandt,

hun deezen volgende te reguleren, dewyl wy dat alzoo voor den dienst van 't Landt, en onderhouding van Vriendschap en eenigheid tuschen de voorz. Compagnien hebben bevonden te behooren.

Gedaan ter Vergadering van de Hoog-gemelde Heeren Staten Generaal, in 's Gravenhage, onder der zelve Cachet, Paraphure en Signature van haaren Griffier, 28 May, 1622.

Hoedanig de
Visschery in
en omtrent
de Bayen ge-
handhaaft
wierd,

Dus is dan deese eerste Visschery zeer voordeelig en booz de kreebery behaaglyk geweest; en te meer / alzoo toen de Schepen op verre naa 300 veel gebaar niet uitstonden van in 't Hs te blyven / als nu in de Hsvisschery; want men stelde mer de gantsche Bloon indien 'er opening gevonden wierd / of 300 dzaa het Hs booz de Bayen drystig was / 3p- ne hoers recht op de wal aan / men ging 'er voorts ter kee leggen / ieder Landbaart op zyn eigen en verhoore plaats / alwaar men zyne Kookkerpen en Wakhuisen had. De Hollanders / van wien wy van booz- neemen zyn alleen te handelen / liepen alsdan in de Hollandsche-Baay, langs de gemelde vlakte van Smeerenburg, gelph als in een laagelkan- der op zyde / of 300 naa op zyde / dat 'er maar een Sloep kon tusschen dooz vaaren / om de traanbaten van land aan boozd te hoegseren / heb- bende een Anker booz uit in de Baay / en een touw achter uit aan land / om de Fondamenten der Ketels / om een groote Steen of Walvis-ka- kebeen / waar van noch op verscheide plaatsen / eenige zodanige kake- beenen / als hooge paalen / ten dien einde aan 't strand en in 't zand opperecht / te zien zyn. Hier lagen ze als in een gewenschte en verze- kerde Haven / 3 of 4 mylen van Zee Landwaarts in / wel vertukt en beschut booz alle winden / oeffenden hunne Visschery met groot gemak en vermaak / en zulks met hunne Sloepen om en by de Schepen in deese Baay / als toen een ongemeene Vyschryke Baay zynde / die den meesten tyd vol Vysch schynt te zyn geweest / want uit verscheide be- richten van deese Walvischbangerp / geeft deese hunne doening zulks genoeg te kennen / anders zouden ze zich reevens hunne Craankhoery- en 300 niet hebben vertukt / en de Schepen 300 gemaklyk ten anker ge- legt. Daar en boven hoerden ze toen ook dubbelt Dolk / te wecten 60, 70 en ook wel 80 Mannen / welke manschap dus verdeelt wierd: een- nige booz de Sloepen om de Vyschen te dooden / en naar de Kookkerpen aan strand te hoegseren; anderen aan land / die het Spek van de Vys- schen sneedden / aan blinken kapten / de Craan kooften / deese Craan in de waten bulden en van 't strand te water rolden; weder anderen te Schep die deese Craanbaten aan boozd bragten / met de takel om den spil overwonden en in 't Schip weg stuutwden. Wanneer men nu hier by voegt de gemelde Boozdsvaarders / derwaarts bezyagt om Craan te laaden / 300 blykt dat 'er wel eer een groote meenigte van Vysch moet zyn geweest / en vermits deezen overbloed / eenige Jaaren naa den anderen / niet gemindert is / geen wonder / dat het den kreebers toen toegescheenen heeft / dat deese Visschery zodanig een verandering niet

De Groen-
landsch-
Vaarders
dubbeld be-
mant, en
waaron,

niet zoude onderwoopen wezen; derhalven men eerlang besloot de gemeinde Pakhuizen en Craanhookepen alhier / en om de zelfde reden / mede op andere plaatsen langs de geheele kust / te bouwen; want benevens deeze Baap / waren toen mede alle d' andere Bapen eben Visscheryk. In den aanvang was hier dan lustig wat te doen / en gelyken zegt / neering en welvaart; komende aldaar jaarlyks een kleine vloot Schepen van Amsterdam, Rotterdam, Hoorn en meer andere plaatsen / die zich langs de kuste van Smeerenborg, gelykzaam in een laag by den anderen boegden / en een ieder neemens zyn eigen Hookep; derhalven had men alhier Amsterdamsche / Hoornsche / Rotterdamsche en meer andere Craanhookepen met derzelver Kuispepen en Pakhuizen / waar in men vele Groenlandsche Oetredschappen burg / Daken maakte / kuispe en verhaalde / en veel dingen tot de volgende Visschery gelyk hield / en daar in bewaarde / want men met de Schepen weder naar huis vertrok.

VIERDE HOOFDTSTUK.

De Vriezen trachten deel in de Geoctroyeerde Visschery te hebben; dies hen de Staten van Vrieslandt mede Octroy verleenen; waar op approbatie word verzocht, en een Verdrag met de Geoctroyeerde Compagnie van Holland en Zeelandt getroffen. Waarom de Groenlandsche Maatschappij allenks is verzwakt, en vervolgens vernietigt, aangewezen. De Visschery wederom open gestelt, en om wat reden somtyds verboden.

DE Ingezetenen van Vrieslandt deden mede insgelyks arbeiden / omtrent den uitgang van 't Octroy, dat met het eindigen van 't Jaar 1633. ten einde liep / om insgelyks deel in de Visschery te hebben / en hadden de zelfde liever open gestelt gezien; maar dit niet gelukkende / hebben de Staten van Vrieslandt zelf hen een Octroy verleent / 't welk van deezen inhoud was:

DE Staten van Vrieslandt; Allen den geenem die dezen zullen zien of hooren lezen, *Salut*: Alzoo *Hilbrand Dirksz.* Burgermeester tot *Harlingen* en *Wybe Jansz.* Burger binnen *Stavoren*, voor hen en hunne Conforten, ons by Requeste hebben gemonstreeft, hoe dat zy aangemerkt hebbende de profitabile opkomsten van de Visschery of Capture van Walvisschen en andere Zee-monsters in de Noordse Zee, van omtrent de Kusten *Nova Zembla* tot aan *Fratum Davis*, daar onder mede begreepen *Spitsbergen*, 't *Beoren Eiland*, *Mauritius*, 't *Staten-Land*, *Wybe Jansz. Water*, de *Zwarde Hoek*, *Groenlandt* en andere Noord-

Noordſche Eilanden, de welke nu geexerceert worden, alleen by eenige Ingezetenen van *Hollands* en *Zeelands*, zeer begeerig waren geweest, om gelyke Viſſchery aldaar of omtrent de voorſz. Eilanden in de voorſz. Noordſche Zee, mede ter hand te neemen, en de Negotie daar van binnen deze *Provincie* van *Vrieland* in te voeren en te ſtabilceren, als hun verzeekert houdende dat gelykerwys de ſituatie van de zelve *Provincie* en andere gelegentheeden, tot al zulk een handeling ſimmers zoo bequaam zyn, als de Situatie der voorſchreeve *Provincie*, van *Hollands* en *Zeelands*, alzo ook de Equipagiën en Viſſchery den Ingezetenen der voorſz. anderen *Provinciën*, inzonderheit ten reſpecte dat de voorſz. Viſſchery of Capture word geexerceert in den grooten Oceaan, die doch naa de Natuur en naa aller volkeren wetten, een ieder gemeen, vry en open is, en aan Creaturen die in den zelve Oceaan geteelt worden, en vryelyk evagieren en naa de voorſz. Regten den *Primo Occupanti* toefſtandig worden; en of wel naar hun opinie de zelve vryheit door geen *Compagniën*, *Monopolien* en *Octroyen* konde worden gehindert, dat nogtans eenige Perſoonen in *Hollands* en *Zeelands* *Compagniën* geſloten hebbende, van alzulke Viſſchery, voorgaven, dat zy van de Hoog: Mog: Heere Staten Generaal zoude hebben geobtimeert, Brieven van *Octroy* en *Licenten*, verkreegen voor eenige Jaaren, om in den voorſz. Oceaan omtrent de vooren geſpecificeerde plaatzen de voorſz. Viſſchery en Capture van Walviſſchen alleen te exerceeren, en met excluſie der Ingezetenen van de andere *Geuineerde Provinciën*, en als de Jaaren bykans geexpiereert waren, prolongatie der zelve te verzoeken, niet tegenſtaande wy zoo door verſcheidene onze aanſchryvinge, als door propositie van onzen Gecommitteerden ter vergaadering van haar Hoog: Moog: ſeſſie hebbende, den zelve *Prolongatie* door de boven geſchreeven en meer andere redenen hadden doen tegenspreken, en by alle manieren hadden gezocht te beletten; ook met expreſſe proteſtatie van nulliteit, en dat wy verſtonden zulks niet te zullen prejudeceeren het gemeene recht en de gerechtigheit, ſpecialyk van onze Ingezetenen dien wy diës onaangenien in de voorſz. Navigatie en Viſſchery gezint waren te ſtyven en te maintineren; verzoekende daarom de Supplianten, dat wy onze gratie aan hun zoude willen verleenen, en zulks doende, henlieden voor hen zelve, en ten gerieve van alle de Ingezetenen deezes Lands die binnen zekere tyd zich zoude willen verklaaren Participanten te willen zyn, *Octroyeeren* en *Concenteeren* om in den voorſz. Oceaan of Noordſche Zee ter voorſz. plaatzen, en daar het hen wyders gerieflyk zoude mogen zyn, te mogen viſſchen, Walviſſchen, en andere Zeeomoniers, en hen in die gerechtigheit te maintineren en de hand te bieden; welk verzoek by ons in deliberatie gebragt zynde, en daar by geconſidereert, dat Wy onze Ingezetenen, door den voorſz. onzen oppoſitie niet konnen zyn gehouden aan de obſervantie van de voorſz. Prolongatie (indien de zelve verkreegen zoude mogen zyn) en dat ook ſtrydig zoude zyn tegens de Tractaten en Articulen van d'Unie, dat de eene *Provincie* door den anderen zoude worden onttrokken de Negotië en Trafycque in een vrye Zee, alwaar aan de voorſz. onze Provincie naader gelegen is als de voorſz. andere beide Provinciën, en alzo voor een groot deel ontbloot worden van de middelen waar uit de *Contrebitiën* tot de gemeene zaaken alhier gegeeven worden; zoo hebben wy verſtaan het voorſz. Verzoek in goede reedenen gefundeert, en in allen reſpecten te zyn equitabel, en inzonderheit te ſtrekken tot voortzetting van de Negotie en Neering binnen on-

ze Provincie, waar aan onze gemeene zaak ten hoogsten gelegen is, en hebben dienvolgens zoo veel in ons is, den Supplianten voor hun mede Participanten, de welke binnen den tyd van een Maand *à dato* zullen geraaken hen te verklaaren mede Participanten te willen zyn, en hun namen aan te geeven aan den Supplianten of hun gemachtigden, geconsenteert en geostroyeert, Consenteeren en Ostroyeeren by en door kracht deezes om den tyd 20 Jaaren *à dato* dezes op een behoorlyk Reglement by dien van de Compagnie in te stellen, in de Noordische Zee, ter plaats hier vooren gedefigneert, en waar het hen weiders gelegen zal mogen zyn te mogen Visschen en vangen Walvisschen en Zeemonsters, en den zelve aldaar te Lande te havenen en benefizieren naar hun gelieven; welverstaande nochtans dat zulks geschiede buiten prejuditie en krenking van Souverainiteit, Hoogheit, Rechten en gerechticheit van de voorz. onze Provincie, de welke altoos geeximeert en onverkort gereserveert worden; en dat binnen den tyd van agt dagen *à dato* van dezes onze Ostroye by openbare afficie van Billetten ten platten Lande en in de Steden van ieder onzer Ingezetenen, werden genotificeert en kont gedaan de voorverhaalde vryheit of Licentie, om binnen den voornoemden tyd, hen als mede Participanten te verklaaren en hun namen aan de Supplianten in 't byzonder aan te geeven, zonder dat anderzins deze onze Ostroye zal mogen genieten de gebeurlyke effecten; Ordonneeren mits dien allen en een ieglyk van onze Ingezetenen om den Supplianten en die van hunne Compagnie deze onze gratie of Ostroye, sampt de exercitie van dien gerustelyk te laten hebben en gebruiken, en hen van alle turbe en molestatie ter contrarie t'onthouden, en beveelende onze Officiers en Justiciers, om den Supplianten en hunne Medeparticipanten daar in en by maniere te maintineren, en te doen alle hulpe en bystand, want wy verstaan het zelve tot welstand van 't Land, en tot der Ingezetenen sonderlinge profyte alzo te behooren. Gegeeven in onze Vergadering op 't Landschaps-Huis binnen Leenwaarden, onder het Zegel der Staten van *Vrieslands*, en der zelve Secretaris handt, dezes 22 November, 1634.

Alzo nu de Driesehe Participanten beducht waren / dat dit hun Ostroy hen weinig baaten zou / hadden ze approbatie by haar Hoog: Moog: verzocht gelyk toen den 9 Junij des voorszeden Jaars / ter Vergadering haar Hoog: Moog: voorgeslagen wierd; dat de zelve Provincie mogt worden ingeruimt in 't Ostroy by continuatie aan de Groenlandsche Compagnie ingewilligt / om redenen daar toe by hem in haar Hoog: Moog: Vergadering voorgeslagen; doch alzo deze zaak vooz de Heeren van Hollandt gebragt zynde / noch niet ten effecte wierd bestoten / en het Zaizoen ondertusschen tot de Walvischvangst bynaa verley / zoo hadden d' Ingezetenen van *Vrieslandt* hunne 3 Schepen tot deze Walvischvangst uitgerust / mede in Zee doen loopen / om zich ter plaatze van den *Heering* te laten binden; nu was te beduchten / dat tusschen de Schepen van de voornoemde Compagnie / en die van de Provincie van *Vrieslandt* eenige misverstanden of dadelykheden mogten ontstaan; hier op hebben haar Hoog: Moog: verstaan / de op de *Heering* leggende Schepen te belasten / onvermindert en onbenadeelt 't recht van de voorsz. Comp:

Compagnie / als ook den eefch van d' Ingezetenen van Vrieslandt, dat ze jegens elkaander geen dadelpheeden gebruiken zouden; des moesten de Ingezetenen van Vrieslandt hier van tydelph aan de Schepen van de Compagnie heimfse geben.

Met dit besluit / echter zich niet genoeg bestand ziende / arbitride men om met die van Hollandt en Zeelandt in onderhandeling te houwen en tot een minnelph accoojt / zullig dat de Driezen toerden ingelant op drie in zeven en twintig; te westen: dat ze van zeven en twintig duizend quardeelen, drie duizend gemeten zouden; doch zodanig / dat wederom die van Amsterdam van drie duizend Quardeelen, drie hondert genoten. En dus werd men op de volgende wyze verdragen;

I. Dat die van *Hollandt* en *Zeelandt*, dien van de *Provincie* van *Vrieslandt* by dezen zyn inruymende en aanneemende in 't *Oftroy* van de Hoog: Moog: Heere Staten Generaal jongsf op den 25ten October 1633. geobtinuert en geprolongiert voor den tyd van agt Jaaren, ingegaan met den Jaare 1635. en dat voor de navolgende quote of tauxt.

II. En alzoo tusschen die van *Hollandt* en *Zeelandt* voor deezen is verdragen den tauxt van haare Equipagie op vier en twintig duizend quardeelen, zoo zal mits de voorschreeve inruyming den zelve tauxt worden vermeerderd voor die van *Vrieslandt*, met een quantiteit van drie duizend quardeelen, monterende zulks den geheelen tauxt voor die van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieslandt*, zeven en twintig duizend quardeelen, daar op ter Zee zal mogen worden gebragt zes Sloepen of duizend quardeelen, daar op de Equipagie gedaan en aangelegt zal worden, geduurende den tyd van 't voorschreeve *Oftroy*, en ook daar naa by *prolongatie* of *continuatie* van dien, zonder dat den zelve tauxt zal mogen worden vermindert, dan met gemeene bewilliging van alle de voorzeide Kamers van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieslandt*, zonder enige overeenstemming dien aangaande te gedoogen.

III. Dien volgende, zoo zullen die van *Vrieslandt* op de voorzeide haare quote worden geaccommodeert en ingeruimt in 't gebruik van den Lande, en Bayen, daar die van *Hollandt* en *Zeelandt* de Neering jegenwoordig doen, mits blyvende zoo verre van de plaatfen van die van *Hollandt* en *Zeelandt*, dat zy onverhindert in redelykheit zyn.

IV. Dat die van *Vrieslandt* naar advenant als vooren, neffens die van *Hollandt* en *Zeelandt* moeten draagen, instaan en helpen beweeren alle *actien* en *questien* die de voorsz. Compagnie naa deezen zoude mogen opkomen en aangedaan worden, geenen uitgezondert, 't zy uit wat pretext of oorzaak het zoude mogen zyn; en ook mede in de toekomstende onkosten die zouden mogen vallen in de zaak uitstaande met *Jan Vrolyk* over zyn misbruik voor dezen begaan, zonder in de principaale zaak dienaangaande te draagen.

V. Dat met alle behoorlyke middelen in 't gemeen zal worden by der handt genomen en getracht te weeren, alle de geenen die in 'de Vereenigde Nederlanden de voorsz. Neering zoeken en trachten te onderkruijen.

VI. Dat men in 't generaal zal verzoeken en bearbeiten, om van de Hoog: Moog: Heeren Staten te verkrygen, *continuatie* van 't jegenwoordig agt Jazrig *Oftroy*, voor den tyd van noch twintig Jaaren, ten naame van de voorsz. Kamers van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieslandt*.

VII. Dat

VII. Dat men ook mede van de voorſz. haar Hoog: Moog: zal verzoeken *Placaat*, met *interdictie*, dat niemand in deeze Landen eenige Equipagie zoude mogen doen op de Walviſchvangst, noch eenige andere Zeemoniters, dan onder directie van de voorſz. Geoftroyeerde Noordfche Compagnie tot weering van alle Enterloopers.

VIII. Inſgelyks, dat ook geen Walviſch-Traan, Baarden noch Walviſch-Spek van buiten in deeze Landen zoude mogen gebragt worden, dan by die van de voorſz. Geoftroyeerde Noordfche Compagnie, op de verbeurde der zelve en zekere peine.

IX. En om tuſſchen den anderen goede order te houden en een reglement ten gemenen beſte, zoo zullen Jaarlyks gehouden worden, drie ordinaire Vergaderingen, als den naaften Vrydag voor half Maart, den naaften Vrydag voor half July, en naaften Vrydag voor ultimo Oétober; en indien de Prefideerende Kamer goet dacht, ook tot zulk een tyd als de Compagnie geraden vinden zal, extraordinaire Vergadering beſchreeven te worden.

X. Welke Vergadering ſtrekken zal om met malkanderen te beraadflagen op den taut en quantiteit van de Viſſchery, 't huuren van Harpoeniers, 't getal van Sloepen, 't monteren van de Schepen, en d'Ammiraalſchappen ter Zee, mitsgaders alle andere zaaken daar aan dependeerende.

XI. De Vergadering zal beſchreeven worden by de Prefideerende Kamer, met aanschryving van Poinſten, waar op een ieder zal moeten gelast komen, en het geene aldaar beſloten word, moet nag:komen worden.

XII. En zoo wie beſchreeven zynde by de Prefideerende Kamer, niet tydelyk compareert, zoo zal men ten langſten drie dagen gewacht hebbende, met de Prefenten in beſoefingjes treden, en 't geene aldaar beſlooten word, zal by den Abſenten moeten achtervolgt worden, als of de zelve daar in hadden geconfenteert.

XIII. Welke Vergaderingen zullen moeten waargenomen worden door Gecommitteerde van ieder Kamer in Perſoon.

XIV. Dat de eerste drie Jaaren, te reekenen met den ingang van 't voorſz. *Oftroy*, de Prefideerende Kamer zal in *Hollandt* zyn, en 't vierde Jaar in *Zee-landt*, en zoo voorts by toeren omgaande, en dat in alle Vergaderingen de Kamers van *Hollandt* zullen hebben zes ſtemmen, die van *Zeelandt* twee, en die van *Vrieſlandt* een ſtem.

XV. Niemand zal vermogen eenige Schepen op de Neering van de Walviſchvangst uit te zenden, ten zy al te vooren by gemeene Vergadering order en taut op de Viſſchery zy geſtelt.

XVI. Niemand zal vermogen te excedeeren den taut van zyne Equipagie.

XVII. Niemand zal vermogen eenige Traan, Spek, of Walviſch-Baarden te vervoeren, van de plaats van de Neering, op eenige andere plaatſen; maar zal een-ieder gehouden zyn, die in te brengen binnen deeze Landen; de zelve te loffen en op te leggen, ter plaatſe daar men gewoon is op een Walviſchvangst te equipereen.

XVIII. Niemand zal vermogen buiten deeze Compagnie of *Oftroy* op de Walviſchvangst te equiperen, of in zoodanig een Equipagie te herideeren, directelyk noch indirectelyk, het zy buiten of binnen deeze Landen.

XIX. Niemand zal vermogen de ontdekking van eenige nieuwe Zee-Havenen,

nen, Wateren, Stranden, Rivieren, Stroomen, Bayen, Landen of Eilanden, of de advertentie of bevinding van dien, hoedanig die zoude mogen geschied zyn, voor deezen of in 't toekomende noch zoude mogen geschieden, tot zyne particuliere profyte te applificeeren, of aan iemand buiten deeze Compagnie te communiceren, noch ook uit kracht van zodanige ontdekking of advertentie eenig particulier *Ostroy* te verzoeken, of geïmpetreeert zynde, hem daar mede te behelpen, om op zodanige Zeestranden, Rivieren, Bayen, Landen of Eilanden apart en buiten 't voorz. *Ostroy* te negoticeren, noch daar aan te participeeren, maar zal een ieder gehouden zyn op alle eer, vroomheit, en trouwe al het zelve tot profyte van de gemeene Participanten te confereren, en ter generale Vergadering van de Kamers daar van te doen, op de eerste Vergadering naa 't arrivement van de Schepen die de voorz. ontdekking of vinding gedaan hebben, met een ronde en klare opening en verklaaring van alle gelegentheden van de zelve nieuwe Zeestranden en Rivieren, Bayen, Landen of Eilanden te doen.

XX. En zoo wie eenige nieuwe Landen of Eilanden, het zy buiten of binnen de Limiten van 't *Ostroy* gelegen, komt 't ontdekken, de zelve zal de profyten daar van, voor vyf achter een volgende Vojagien genieten, daar in rekenende het Jaar van de vinding, en zal de zelve ontdekking, naa den voorschreeven tyd komen, ten profyte van de gemeene Compagnie van *Hollands, Zeslands en Vrieslands*.

XXI. Niemand zal mogen van deeze Compagnie by directe of indirecte middelen van eenige verleende Prinsen of Republicquen verzoeken eenige *Sauvegarden*.

XXII. Indien different of questie tusschen de voorzeide Kamers, of ook onder eenige Leden uit de zelve zoude komen 't ontstaan, zoo zal het zelve bevreedigt of gedeceideert worden, by de nutrale Leden van de voorz. Compagnie, of by manquement van nutrale Kamers, anderszins by goede Mannen, ten wederzyde te verkiezen.

XXIII. De Minutie van Oorlog die bevonden zal worden op de Bateriaen of Forten ter plaatse van de Neering, daar in zullen die van *Vrieslands* mede haar contingent als vooren gelden, en in redelykheit voldoen.

XXIV. Dat de Contraventeurs en Overtreeders van deze conditiën en elk point van dien vervallen en verbeuren zullen, eens zoo veel als de overtreding bevonden zal worden te bedraagen.

Verbinden de Partyen ten wederzyde, en ieder in 't zyne, de Persoonen en Goederen van de Kameren, die ieder in dezen zyn representeerende, subject alle rechten en Rechteren.

Overgeevende en consenteerende ook by dezen om hier in by den Hoogen Rade goetwilliglyk te worden gecondemneert, daar toe constitueerende en magtig maakende, *Jas van Rhyne, Hendrik Boom, Cornelis van Hysfelendoorn* en *Gerard de Rodere*, alle Procurcurs voor den voorz. Rade, 't samen en ieder byzonder, belovende zulks dankelyk te neemen en van waarde te houden. Aldus gedaan en gepasseert by

Abraham la Fevre van wegen de Kamer *Amsterdam*.
Jacob van de Graaf en *Dirk de Haan* van wegen de Kamer *Delft*.
Paulus Timmerz. van wegen de Kamer *Rotterdam*.

Willem

Willem van Someren de Jonge, van wegen de Kamer *Hoorn*.

Jacob Meim, van wegen de Kamer *Enkhuizen*.

Pieter Boudaan Coerten, van wegen de Kamer *Middelburg*.

Cornelis Lampsius, van wegen de Kamer *Vliſſingen*.

Hillebrand Dirksz. en *Cornelis Damis*, van wegen de Provincie van *Vrieslandt*.

Voor *Johan van Warmenhuizen*, openbaar Notaris by den Hove van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Westvrieslandt*, geadmitteert in 's *Gravenhage*, reſiderende, ten preſentie van *Jan Nederwaarts* en *Matthys Credenbach*, op huden den 25^{den} July, 1636.

De Compagnie hoopte / dooz deeze vereeniging geſterkt zynde / des te better verſcheide Steden in *Hollandt* te zullen konnen tegenſtaan / die mede begeerden ingelaaten te worden. Alhoewel nu het Octroy vooz deeze Noordſche of Groenlandſche Compagnie by de Staten Generaal was gepaſſeert / en zelf in 't bywezen van d'ordinaris Gecommitteerden der Staten van *Hollandt*, die mede uitdrukkelyk 't zelfde Octroy of laaſte Prolungatie toekenden. Niet tegenſtaande hebben de Staten van *Hollandt* op den 11^{den} December deezer Jaars verklaart / dat die van de gemelde Groenlandſche Compagnie binnen 14 dagen aan de Steden / die mede deel in deeze Compagnie begeerden te hebben / redelyke voldoening ſoude geeven / of dat ze 't Octroy vooz vernietigt hielden / en de Viſſchery by en opengeſtelt.

Deeze Diefen of *Harlingers* / nu mede in de Compagnie van *Hollandt* en *Zeelandt* ingelyft / hadden inggelyft hunne *Traankookery* in de *Zuid-Baay* by 't *Doodemans Eiland*, heben noch de *Harlinger Kookery* genaamt / en de *Zeeuwen* onder den *Zeeuſchen-Vitkyk*; alle deeze *Kookeryen* en *Pakhuiſen* langſ de vlaſte van *Smeerenburg*, maakten gelykzaam een buurt of klein *Dorp* uit / dat dieſhalven niet onelyklyk naar de neering / het *Dorp Smeerenburg* wierd genoemt. Hoe veel *Traankookeryen* en *Pakhuiſen* aldaar in 't geheel zyn geweest / is ons nooit klaar gebleehen / maar tegenwoozdig zyn 'er noch de *Fondamenten* en *Muuradjes* van 8 of 10 *Traanketels* / behalven die van de *Pakhuiſen* / onderscheidelyk te zien / d' overige zyn alle dooz den tyd t' eenemaal verballen / zulks 'er niets meer van te vinden is.

Ademaal nu deeze *Schepen* / om de gemelde reden / dubbelt volk voerden / zoo was 't 'er dagelyk 't zy in de *Schepen* / in de *Sloepen* of op 't *Land* niet weinig drom; derhalven quamen 'er ook met deeze *Schepen* / gelyk in de *Leegers* / eenige *Toetelaars* over / die in hun elygen behuizing / of in de gemelde *Pakhuiſen* hunne *Waaren* / als *Banbeporn* / *Cabak* / en meer diergelyke dingen verkochten; inggelyk quamen 'er ook *Bakkers* om *Brood* te bakken / wordende des morgens wanneer de warme bollen en 't wittebrood uit den oven quam / op den *Hoorn* geblaazen; zulks dat aan dit *Smeerenburg*, omtrent een zelftge tyd met *Batavië* geſicht / in dien tyd luſtig wat te doen viel /

Groot gewoel omtrent *Smeerenburg*, toen de *Viſſchery* in haar fleur was.

De Groenlandische Compagnie in den zelfden tyd met d' Oost-Indische Compagnie begunnen.

Redenen
Waarom de
Groenlandische Compagnie alleenka vernietigt is,

schoon echter niet in vergelyking met deeze Javaansche Hoofdstad / niet te min was 'er mede al by veel getwoel / en naar de gelegentheit van 't Land taamelijc wat te bekomen / mogelijc oon de Wijn en Blandewijn reedelijc goed hoop. Vermits dan deeze Kederp / met die van Batavië , omtrent een en den zelven tyd haaren aanbng nam / of wel voornamentlijc in den zelfden tyd wierd voortgezet en by der hand genomen / 300 zullen 't mogelijc ook vooz het meerendeel de zelfde Kederps zyn geweest / dat we echter niet nader willen onderzoeken. Gelyc men dan / niet zonder groote kosten / zich in Indië wel gegrond ter neder heeft gezet / 300 trachte men insgelycs hier mede te doen / vermits het hen toefcheen / als of de voortteeling en aanwas deezer Dissen / vooz altoos / 300 meeningvuldig duuren soude / als hunc weinig verinogt vertierde ; derhalven was 't niet vzeemd dat 'er tot zodanige groote kosten een bes: genomen wierd / om zich mede alhier in de wel slaagende neering vast te zetten ; want in zeker opzigt was men in de verwagting niet bedrogen / hier in bestaande : vermits / gelyc wy reeds gezegt hebben / de Walvischzee van een zeer wyde uitgestrektheit is / derhalven moest de voortteeling in deeze ongemeene ruimte zeer meeningvuldig zyn / waar dooz de jaarlycsche Dissen op de gewoone plaatsen / die naar maate van de gemelde uitgestrektheit / zeer weinig verinogt / en in dit luttel hinderen lion ; maar een ander geval / heeft deezen toelg niet weinig gezwakt / daar men in d' Indiën niet vooz te duchten had ; want schoon het gemelde zeer groote quechveld der Walvischen / by de Indnaansche Muskaat / Kaneel en Nagelboomen in der zelfde voortteeling mag vergeleken worden / 300 is echter d' ene voortteeling van een bestendiger natuur dan d' andere ; dewyl de Walvischen beweegelijc in hun ruhm element allerwegen kunnen omzwerwen / en de gemelde Speseriboomen onbeweegelijc in d' aarde staan / groeyen / voortteelen en vruchten draagen / waar op dan 't gemeene spzeehwoozd kan toegepast worden ; beter een vogel in de hand / dan tien in de vlucht ; want / niet het opvangen van deeze Dissen / maar hunc beweging en plaats verandering / heeft deeze grondlegging zodanig verzwakt / dat de Compagnie al vooz lang t' eenemaal gescheiden en vernietigt is / zullig van alle hunc daar toe dienende gebouwen / niets dan eenige oude overblyfselen van Fondamenten en Muuraadjes te vinden zyn.

By deeze verzwakking der Dissen / quam noch / dat 'er eenige Jaaren 300 ongelukhig uitvielen / zullig men in 't Jg somtyds omtrent 20 Schepen zitten liet / dat toen de lust niet weinig verlaauwde / en de Waatschappij allentig de klem quyt raakte ; welk overschot noch een gedaante heeft nagelaaten / gelyc de Groenlandische Pasthulsen t' Amsterdam op de Keizersgragt / en de reeds verhaalde overblyfsels in de Groenlandische Gewesten te kennen geeven. Echter blyft uit de verkreger Continuatie op hun Oetroy in den Jaare 1633 vooz den tyd van agt Jaaren wederom verkreent / dat toen de Dissen noch op een ge-
noegza

noegzaame voorbeeldige wijze gehandhaaft wierd ; waar van hier mede den inhoud volgt ;

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Allen den geenen die deze jegenwoordige zullen zien of hooren leezen, Saluit; *doen is wisten*, dat Wy ontfangen hebben d' ootmoedige Supplicatie aan ons gepresenteert by de Bewinthebberen van de Geoctroyeerde Noordsche Compagnie van Hollandt, Zeelandt en West-Vrieslandt, inhoudende hoe dat die van de zelve Compagnie over lange Jaaren tot haare groote zwaare kosten en periculen, uitgerust hadden verscheide Schepen, om te ontdekken de Kusten van *Nova Sembla*, *Waygats*, *Straat-Davis*, en de Zee-Rivieren, Landen en Eilanden ten Noorden gelegen, in diverse reizen by de voorz. hunne Schepen ontdekt zyn geworden veele Landen, Eilanden en Rivieren, Kusten en Reden aldaar, en onder anderen ook 't Landt *Spitsbergen*, 't *Beeren-Eiland*, en daar naa 't Eiland *Mauritius of Jan Mayen Eiland*; aan welke plaatsen zy Supplianten hadden begonnen te planten de Visschery van Walvisschen, en andere Zee-Monsters, en daar door de Neering en handeling van de Traan, hier in deeze Landen gebragt, en tot conservatie van de zelve, van Ons verkreegen Octroyen om de Kusten hier vooren geroert, van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davids*, alleen en met seclusie van alle anderen te mogen bevaaren en bevissen: Gedurende welke Octroyen zy Supplianten de voorz. Visschery en Neering met groote excessieve kosten hebben gecontinueert, en onderhouden: Niet tegenstaande veel Travertien die zy lieden daar over hadden moeten uitstaan en lyden, als verscheidemaalen by de Engelschen van haar goed berooft geweest zynde, en tegen de zelve, als tegen andere Natien, ook hebbende groote en zwaare Processen moeten sustineren en uitvoeren, zulks dat zy Supplianten daar over, heele Capitalen hebben verlooren en geconsumeert; waarom oorzaak genoeg hadden gehad, om de zelve Visschery te staaken en te abandonneren, doch hadden zy Supplianten alle deeze zwaarigheden (alhoewel met smarte) door een goede couragie en hoope van beterschap overkomen, zoo om te maintainen de reputatie van den Lande, als ook op een vast vertrouwen, dat Godt haaren arbeid en kosten zoude zegenen, en tot een goed einde laten komen, hadden ook zy Supplianten tot conservatie en dienste van de zelve Neering en Visschery met groote kosten, gemaakte Forten, Huizen en Logien, tot woning en defentie, om haare possessie buiten dispute te stellen, en de zelve tegen alle uitheemsche Natien, en anderen des te krachtiger te maaken, eenige Schepen expresselyk en extraordinaris met groote kosten gecquipieert, met Volk en alderly behoeften verzien, die zy aan *Spitsbergen*, als ook aan 't Eiland *Mauritius* hadden laten woonen en overwinteren, om voortaan aldaar gestadiglyk Domicilium te houden, en alzoo door de voorz. Neering en Visschery des gemeenen Lands middelen grootelyks werden versterkt en gebeneficeert, en groote nuttigheden den Lande word toegebracht, ook meenigte van Menschen haaren kost daar aan zyn gewinnende, zy Supplianten wel geeneegen zouden zyn, de zelve Neering en Visschery te continueren, de ontdekkingen en bezoeking die zy hadden beginnen te doen van noch meer notable onbekende Plaatsen en Landen te volvoeren, waar uit deeze Vereenigde Nederlanden groote profyten en voordeelen met Godes zegen zoude staan te verwachten: Maar alzoo zonder ons Octroy of Continuatie van dien, de

voorz. Neering en Visschery hier te Lande niet konde werden geconserveert noch behouden, maar by vreemde Natiën ondergeslagen, ongetwyffelt in andere Landen zoude werden gediverteert, tot merklyke schade en nadeel van de vereenigde Nederlanden, en de goede Ingezetenen van dien, mitsgaders tot totale ruine van de Geoëtroycerde Compagnie: zoo keerden zy Supplianten in alle ootmoedigheid aan ons, verzoekende onderdaniglyk, dat wy beliefden henlieden te vergunnen en te consenteren, naar d' expiratie van 't jegenwoordig Oëtroy, noch Continuatie en Prolongatie van dien, voor dentyd van vier en twintig als dan naastkomende Jaaren, om binnen de voorz. Limiten en Plaatsen in der zelve Oëtroye begreepen, als namentlyk van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen het Landt van *Spitsbergen*, 't *Beeren Eiland*, 't Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de zelve Limiten gelegen, of alreede gevonden en noch te vinden, alleen en met seclusie van alle anderen, te mogen bevaaren en bevissen, met Interdictie en op zulke pene als in den laatsten Oëtroye begreepen zyn. Welke aangemerkt: ZOO IS 'T, dat wy geuegen zynde ter ootmoedige bede van de voornoemde Supplianten, de zelve gegunt, geoëtroyeert, en geconsenteert hebben, Gunnen, Oëtroyeren en Consenteren, by dezen, Continuatie van onze voorgaande Oëtroyen, voor den tyd van agt Jaaren, ingang neemende met d' expiratie van de jongste confessie, noopende de bevaaring van de voorz. Landen en Kusten van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen alle de Landen hier vooren geroert, en namentlyk mede het voorz. Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de zelve Limiten gelegen, zoo die geen die alreede gevonden zyn, als die noch gevonden zoude mogen worden, henlieden consenterende de voorz. Landen en Eilanden alleen te mogen bevaaren, en de voorz. Neering en Visschery voor den zelve aldaar te mogen exercereen, met seclusie van alle anderen. Interdicerende en verbiedende allen en een iegelyk van wat conditie en qualiteit die mogen zyn, anders als de Supplianten in dezen binnen den voorz. tyd van agt Jaaren, te vaaren, handelen of te vissen, op de Kusten, Landen en Eilanden van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen alle Landen hier vooren geroert, en namentlyk 't voorz. Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de voornoemde Limiten gelegen, zoo alreede gevonden als noch te vinden, directelyk noch Indirectelyk, op de verbeurte van haare Schepen en Ingelade Goederen, en daar en boven in een peine en boeten van zes duizend Guldens voor ieder Schip 't welk aldaar bevonden zal worden in eeniger maniere aldaar te vaaren, gehandelt of gevist te hebben, te appliceeren de eene helft ten behoeven van de gemeene zaake, en de wederhelft ten behoeve van de Supplianten. Ontbieden daarom en bevelen wel expresselyk allen Gouverneurs, Justificieren, Officieren, Magistraten en Inwoonders der voorz. Vereenigde Nederlanden, dat zy de voorz. Compagnie Supplianten rustelyk en vredelyk laaten genieten en gebruiken 't volkomen effect van dezen onzen Oëtroy en consent, cesserende alle contradictiën en Empeschementen ter contrarie, want wy 't zelve ten dienste van den Lande bevonden hebben alzoo te behooren. Gegeeven onder onzen Cachette, en Paraphure en Signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage den 25 October, 1633.

Naa dezen is geen verleniging van Oetroy meer verleent; maar de Visschery open gelaaten; want in 't Jaar 1641. wierd door de Heeren van Overijssel ter vergadering verscheenen / voorgedragen / van hunne Principalen gelast te zijn / om Devoir te doen / dat by vernieuwing van 't zelve Oetroy, d' Ingezetenen van haare Provincie daar mede zouden ingesloten worden; gelyke Instantie is vervolgens door de Heeren van Utrecht voor de Waaren gedaan / en by die van Gelderlande ingespeelt. Ook waren alle Steden in Hollandt, die te vooren in de Compagnie niet waren geweest / van de zelve gedachten; zulks dat naa 't eindigen van 't Oetroy, 't zelve is in 't wild geloopen / zonder dat 'er eenige vernieuwing of prolongatie is op gevolgt.

Schoon nu de Maatschappij haaren eersten stand verloor / 300 is echter met geen minder lust / deeze Walvisschvangst onvermoeit voortgezet / en in een bloeyende Staat gebleven / waar by zich ook verscheide aanzienlyke kooplieden van Zaandam, Oostzaan, de Ryp, enz. vbegeeden.

Weshalven dat deeze Visschery en Groenlandschen handel meer wederwaardigheden dan den handel van andere Handelaars onderhebig is / zoo moet ze ook niet weinig met het bulderend Noorden woestelen / waar by mede het Hs telkens eenige Schepen en Sloepen 't onzuykbaar maakt; hierom was 't / en om de jaarlykhe voozdeelen die echter uit deeze Visschery genoten werden / dat haare Hoog Moog: de vaart op Groenlandt en d' omleggende Noorder Gewesten aan een ieder hebben open gezet; alhoewel somtyds tot voozhoming van gedreyde schaaden / 's Landes Overigheid haare Ingezetenen deeze Vaart verboden hebben / 't zy om de Manschap / die anders tot deeze Vaart gebezigt wierd / tegen den Wyand ter Zee te gezuiken / 't zy om 't waagen van gewinlykhe kooplieden niet te veel den ruimen toom te geeven / en om geen vbandlyke Kapers / ten nadeele van 't Vaderlandt / door de gewaagde Schepen ter Walvisschvangst uitgerust / te verpken; of ook dat zich de Waatzucht niet zou moogen inlaalen / om ten hadel van den Lande in utheemsehe Compagnien deel te nemen. Welk verbod vooznamentlyk tot spybing van de noch bereende Compagnie verstrekte / en in 't Jaar 1633. uitquam / aldus luidende:

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deeze jegenwoordige zullen zien of hooren leezen Saluit. DOEN TE WENTEN; Alzoo met groote kosten en zwaare Periculen, alhier te Lande ingebragt is de Neering van de Walvisschery en andere Zee-Monsters, om de zelve te doen en te exerceren binnen de Limiten van Nova Zembla tot *Eratum Davis*; tot conservatie van welke Neering, wy hier bevoorens hebben verleent Oetroy aan de Bewinthebberen van de Noordiche Compagnie, om de zelve uit deze Landen privative binnen de zelve Limiten te doen. Doch nu komen wy in ervaring, dat door toedoen van eenige ongeruste Menschen, de welvaart dezer vereenigde Nederlanden benydende, getracht word de voorsz. Visschery,

't Oetroy ten einde gelopen, wierd de Visschery weer open gestelt.

En met yver voortgezet.

Om wat reden somtyds de Visschery verboden wierd.

by directe en indirecte wegen en middelen , te contramaneeren , om de goede Ingezetenen dezer Landen van de voorz. Neering t'ontzetten , en de verwachte vruchten zelf te genieten , poogende tot dien einde in deeze Vereenigde *Provinciën* tot hun te trekken veel Ingezetenen en Inwoonders dezer Landen , om by andere wegen als door directie en beylid van de voorz. Noordfche Compagnie , binnen de voorschreeve Limiten te vaaren , en de Neering van Walvifchen en andere Zee-monsters te pleegen , exerceeren , en de zelve elders buiten deeze Landen te diverteren . En dat veel onzer voorschreeve Ingezetenen hun vervorderen zodanige diensten aan te neemen , anderen daar toe te indiceren en helpen aanneemen , mitsgaders in uitheemsche Compagnien en *Vojagiën* te participeeren , ende zelve met hunne middelen te helpen formeeren , strekkende al 't zelve tot groot nadeel van de voorz. Compagnie , interest van de gemeene welvaart dezer Landen , en uitneemende groote schade van veel Ingezetenen van dien , daar uit de voorz. Compagnie is geformeert , waar tegens naa behooren dient voorzien en alle mogelyke order gestelt . ZOO IS 'T , dat wy naa voorgaande deliberatie geordonneert , gestatueert en bevoolen hebben , ordonneren , statueren en bevelen wel expreffelyk by dezen , dat geene Ingezetenen of Inwoonders van deeze Vereenigde Nederlanden , 't zy *Commissen* , *Schippers* , *Stuurlieden* , *Zeevarende mannen* , noch anderen van wat qualiteit of conditie hy zy , directelyk of in directelyk zullen onderstaan uit deze Vereenigde *Provinciën* of andere Landen te vaaren op de Walvifch-neering , of van andere *Zeemonsters* , in eeniger manieren binnen de Limiten van *Nova Zembla* tot *Fretum Davis* , anders als in dienst van de voorz. Geotroyeerde Compagnie , op peine van zes hondert ponden van veertig grooten 't pond ; verders verbieden en interdiceren Wy mede allen en een iegelyken Ingeboorne , *Onderdanen* , *Ingezetenen* of *Inwoonders* , eenige *Schepen* of *Zeevarende Lieden* dezer Landen , tot zodanige *Schepen* te verhuuren , op peine van verbeurte der zelve *Schepen* en *Goederen* , en voorts van een peine van zes hondert ponden van veertig grooten 't stuk , en arbitrale correctie , en daar en boven daar van moeten delifiteren , en zulks laaten vaaren . Verders ordonneren , statueren , en bevelen by dezen , dat de Ingezetenen dezer Landen die haar al bereits buiten den dienst van de meergenoemde Compagnie zoude mogen hebben verhuurt , om te vaaren op den Walvifchvangst en andere *Zeemonstere*n binnen de voorschreeve Limiten , dat zy haar buiten den zelve dienst zullen hebben te begeeven en onthouden op peine als vooren ; Gelyk ook de huuren noopende de *Schepen* die uit deze Landen directelyk buiten de meergenoemde Compagnie binnen de meergemelde Limiten aangenomen zyn te vaaren , zullen komen te cefseeren , en zoo de voorschreeve *Overtreeders* haar buiten deze Vereenigde Nederlanden quamen t'onthouden , zullen de *Sententiën* ter zaake van de voorschreeve multen te wyzen , evenwel geexecuteert worden aan hunne goederen hier te Lande gelegen , of bevonden wordende . En zullen alle *Officieren* en *Justicieren* in deeze Vereenigde Nederlanden , mitsgaders ook alle anderen in onzen dienst wezende , hun hier naa respectivelyk reguleren , en de peinen by dezen gestatueert tegens de *Overtreeders* der zelve vervolgen , decreteeren en executeeren , zonder eenige conniventie , diffimulatie , of verdrag ; en zullen de peinen verdeelt worden , een derde voor den *Officier* die de executie doen zal , een derde voor den *Armen* der plaatze , en een derde ten behoeve der gemeene zaake : A'zoo
Wy

Wy zulks ten dienste van den Lande bevonden hebben te behooren. En opdat Niemand hier van Ignorantie hebbe te pretenderen, ontbieden en verzoeken wy de Heere Staten, Stadhouderen Gecommitteerde Raden, en Gedeputeerde Staten van de *Provinciën* respectie, van *Gelderlandt*, 't *Graaffschap Zutphen*, *Hollandt* en *West-Vrieslands*, *Zaelandt*, *Utrecht*, *Vrieslands*, *Overyssel*, en *Stadt Groeningen* en *Ommelanden*, en alle andere Justiciëren en Officiëren, dat zy deze onze Ordonnantie van stonden aan alomme doen verkondigen, uitroepen, publiceren en affigeeren in alle Plekken van deze Landen, daar men gewoonlyk is, dusdanige uitroeping, publicatie en affixie te doen. Gegeven in 's *Gravenhage* in onze Vergadering, en onder onze Cachet en Paraphure en Signature van onzen Griffier, op den 11 Maart 1633.

V Y F D E H O O F D T S T U K.

Eilandsche Walvisch allenks van voor Spitsbergen verjaagt en verdreeven, en werwaarts geweeken, word onderzocht. De geweekte Visch op de Noortbank vervolgt. Zeevisschery ondernomen. 't Traankooken gettaakt. Traanketels en andere Gereedchappen weder vervoert en Pakhuizen gesloopt. De Visch 't eenmaal in Zee en 't Ys geweeken. De Compagnie gescheiden, word de Visschery voor byzondere Rederyen vry, doch veel bezwaarlyker als eertyds verricht.

Deze beweging der Walvissen / (in 't voorgaande Hoofdsteel gemeld) naa te speuren en te vervolgen / zal ons gelegentheit geven / om ons eigentlyk boozneemen / het onderwys in de tegenwoordige Visschery raakende / wat naader in te zien. Wy hebben dan hier booz / in de ruimte en wyde bepaaling van den Boozthaper / mede zyne tyd en plaats onderscheidentlyk aangewezen / vervolgens ook / de van ouds en hedendaagsche Robbe en Walrus-bangst oberwoogen / desgeliks de paalen van de Eilandsche Walvisch niet alleen wyd en breed uitgestrekt gevonden / maar hen ook als in 't midden van deeze bepaling / aan dit gemelde en welgelege groot en aasryk Eiland Spitsbergen, om booz gegevene reden / in groote meenigte zien vergaderen / zulks deeze Visch / gelyk de Boozthaper naar de Noordkaap, mede niet onelgentlyk naar dit Eiland / de Eilandsche Walvisch mag genoemd worden. Insgeliks hebben we reeds getoont / alhoewel eenigzins door 't verschil zynet gesteltheit / dat d' Eilander zyn gewoon verblyf wat Boozdeliker als de Boozthaper neemt / doch dat booznamentlyk het onderscheid van Boed-sel / hen / gelyk de Stegger in Leuwerk / aldus van elkander afzondert / en iederz aangeweze plaats doet verkiezen. Ook hebben we met verscheide redenen onderzocht / hoe de Boozthaper in zyn ruim gewoon en natuurs-

Eilandsche
Walvisch,
waarom dus
genoemt.

le goede
verwach-
creenigde
Landen,
oordische
ring van
zelve el-
reeve In-
eren daar
Compagnie
en te hel-
fz. Com-
meemende
ompagnie
elyke or-
lonneert,
n wel ex-
ze Veree-
eevarende
lyk of in
e Landen
niger ma-
ers als in
s hondert
eren Wy
en of In-
ot zodani-
Goederen,
uk, en ar-
ulkslaaten
Ingezete-
genoemde
Walvisch-
at zy haar
peine als
anden die
e Limiten
porchree-
onthou-
e wyzen,
egen, of
ze Veree-
wezende,
ert tegens
onder ee-
eelt wor-
de voor
: A'200
Wy

Hoedanig
die door de
sterke hand-
having der
Visschery
van voor
Spitsbergen
verdreven
is;

En wer-
waarts ge-
weken on-
derzoekt.

De Eiland-
sche Vifch
dus schuw
gemaakt,
viel de Vis-
schery moei-
jelyk te vol-
trekken.

natuurlyk geweest aan de Noortkaap, en byzonder by Ysland op 't zekherste is aan te treffen; en om de zelve reden is den Eilander genegen zyn verblyf om en omtrent Spitsbergen uit te kiezen/ vermits dit Eiland om des zelfs welgelegenheit en aangrype gronden hem zeer behaaglyk doozkomt; maar alzoó deze zyne keuchlyke verblyfsplaats / vervolgs dooz een meenigte van Wyanden zodanig is bezocht / dat het scheen men alleen toegelegd had om hem t' eenemaal op 't lyf te vallen / waar dooz hy allenstg zodanig in zyne rust is gestoozt / dat hy naar een ander verblyf heeft moeten omzien / dies zullen we nu onze gedachten / laaten gaan / wertwaarts hy zyn verblyf sedert genomen heeft / en teffens onderzoeken / of men niet eenigen blyk van boozdeel / gelyk de Nooztkaper tyd en plaats zou wreten t' onderscheiden / om hem in zyne tegenwoozdige schuilplaatsen op te zoeken.

Widderwoyl wy dit onderzoek doen/zullen we ook teffens van onsbeoogde kommen handelen; derhalven staat ons eerst t' overdenken / wertwaarts deze Wifch de wyk genomen heeft; en wanneer we die hebben naagespeurt / hoe men zich omtrent den zelve te gedragen zal hebben; wat listen en verschalkingen dienen aangevent om hem te betrappen / en hoe men de byzondere tyden en plaatsen / in de algemeene tyd en plaats / op een gaantsch andere wyze als met de Nooztkaper / t' onderscheiden heeft / zal mede vervolgens aangemerkt worden.

Deze Wifch / die dooz zyn groote meenigte en sterke boozteeling / gelyk uit het aangetoonde ruime queekveld kan afgeleid worden / niet lichelyk was t' eenemaal op te vangen / echter kon dooz dit geweldig vervolgen / moozden en dooden van verscheide Natiën langs de gehele kust / zyn hoofd dooz de meenigte zynere Wyanden naanlyks boven water opbeuren; dies wierdze genoodzaakt dit Gewest / alhoewel hen aangenaam / allenstg te verlaaten. Om nu korthetshalven by de Wifchery der Hollanders alleen te blyven / waar uit alle de andere Wifcherpen konnen afgeleid worden / zoo begonnen deze Wifchen / het gemelde Smeerenburg in de Hollandfche-Baay, t' allereerst te leeren kennen / en bemerkende dat alhier de verzaamelplaats hunner Wyanden was / begonnen ze die te schuimwen / want zoo draa zy deze Baay gelwaar warden / als mede de Schepen en meenigte der Sloepen daar om heen zwerbende / kenden ze aan dit gewoel / wat hun naakende was / schoon zy te vooren in hunne onnoozelheit op de zelve aan en om zwommen / en zich dus als weerlooze Schepselen lieten dooden; maar nu op 't enkel beschouwen van de zelve / leerden ze hunnen wyand kennen / en stelden 't erlang op 't vlychten. Dus moest men dan deze schuw en vliedende Wifchen / met zeer grooten arbeid naa roeijen / en eindelyk waten 'er zoo weinig meer overgebleeven / dat men somtyds naa veel gedaane moeite en krachtig naa roeijen / echter niets opdee / zulks de Sloepen wederom leedig aan boozd quamen. Dit nu klaagde men den Commandeurs / en men pleegde raad wat verder te doen stond;

de

de Viſſchen vond men 'er niet meer zoo overbloedig / en die daar ge-
vonden wierden / waren zoo ſchuttig / dat ze bezwaarlijk konden ge-
vangen worden. Hier op gaf men laſt naar de Noordbank te vaaren /
dewyl daar noch Viſch genoeg was. Deze Noordbank liet vooz aan
in de Noordbaay, omtrent twee mylen van de Schepen die onder Smee-
renburg leggen; deeze gemelde Baay is groot en wyd / en was toen
dien benevens meer andere Bapen / ten dien tyde / een ongemeene Viſch-
ryke Baay. Op deeze Noordbank , als gezegt is / vond men Viſch
genoeg / want ſchoonze om de gemelde reden van Smeerenburg afwech-
echter was ze noch op andere plaatſen t' eenemaal niet geweeken. Hier
dan Viſch genoeg vindende / ſchoon eenigen dooz den tyd mede ſchuttig
wierden / kon men 'er dooz de meeningte nu en dan eenige betrappen / en
dus weder maagtig worden ; maar deeze Viſſchery viel des te moeijelij-
ker / nademaal zoo veel meer tyd / wegens de afgelegentheit der Sche-
pen in 't roeyen en in 't boegſteeren der Viſſchen verſteeten wierd /
dat men zoo veel niet kon uitvoeren als te vooren / toen de Viſſchen by
en om de Schepen / gantſch weerloos gebangen wierden ; derhalven
bleef het afhuuren der Noordvaarders / om traan te laaden / mede
achter. Eindelyk konden de Groenlandsvaarders zelfs geen volle laad-
ding meer bekomen ; en dit verliep allenſz zodanig / dat 'er geen Viſ-
ſchen / noch in de Hollandſche-, noch in de Noord- en Zuidbayen, vervol-
gens ook op de Noordbank meer gezien wierden / vermits ze alle buiten
de Wal weeten / waar dooz deeze Landviſſchers niet alleen ſchaars vol /
maar vervolgens ſchaars half vol / en eindelyk met een ſchraale vangſt
t' huis quamen. Dit maakte dan met een dubbelen manſchap / die op
't Land en op de Schepen gebezigt wierd / wegens zoo een zwaare uit-
ruſting / een genoeg ſchraale uitdeeling / en eindelyk begonnen ten laat-
ſten zoo ſterk te verliezen / als men in 't eerst krachtig gewonnen had ;
dus liet het de Compagnie ten laatſten zathen / en gelyk men zich in
den beginne onderling verbonden had / ſprak men nu om te ſcheiden /
waar dooz de oude Viſſchery / die te vooren onbepaald en wy was
daar naa bepaalt en alleen vypheld op Zee had / nu weer geheel vry
ſtond / beide aan Land en op Zee te Viſſchen / zullig het weder een ge-
heele vrye Viſſchery wierd.

Maar aler de Maatſchappij het noch geheel opgaf / liet men 't boeg-
ſteeren met de Viſch naar de Schepen achter ; men ging met de Sche-
pen / in plaatſe vooz Smeerenburg te leggen / in de Bapen viſſchen / en
men begon de Viſch te ſienffen / die te vooren aan Strand by de Vroo-
kerpen wierd gebracht ; doch vervolgens de Viſch op Zee wykende / ſtak
men mede in Zee / en ging buiten 't Land langs de Wal viſſchen. Nu
gebeurden 't wel dat men elhanders Bapen quam bezoeken en beghu-
ven / maar 't wierd vooz eerst niet toegelaaten / een ieder wilde zyn eigen
vypheld behouden ; eindelyk wierd noch toegelaaten dat men wel in
eeng anders Baay havenen mogt / maar niet viſſchen / gelyk dit onder

Men ver-
volgt de wy-
kende Viſch
op de Noord-
bank, al-
waar de Viſ-
ſchery weer
hervat wierd.

t' Afhuuren
der Noords-
vaarders
wordt einde-
lyk geſtaakt

En de Viſ-
ſchery al-
lenſz
ſchaars

Daarvoor de
Compagnie
een ſchraale
uitdeeling
veroorzaakt,
en eindelyk
ſchaade,

De Zeeviſ-
ſchery word
ondernoo-
men,

de byzondere Zee-Visschers mede wel toegelaaten wierd / want schoon 'er maact een eenige Sloep in een vzeemde Baay quam / moest men de Harpoen uit de Dijk weg neemen en bergen / of men mogt 'er niet inhouden. Emdelyk was men in de Visschery een groote verandering onderwoopen: want de Vissch / die uit zyn eigen natuur als gezegt is / van allerwegen naar dit groote en welgelegen Eiland / om des zels bette en aasryke gronden en Bapen / gewoon was af te zaktien / wierd dus niet alleen onder de Hollanders / maar ook onder alle de andere Natien / tegens hunne natuur / geweldadig verdrzeven / en rondom de gantsche Kust verjaagt. De Vissch dan buiten de Bapen blyvende / kon men den dienst van de Traankookerpen en Pakhuizen als voor deez niet meer hebben / als toen men de Vissch in meening en overloed / in de Bapen omtrent deez Kookerpen ving / naar Land hoegseerde / het Spek afsneed / op 't Land in vinken kapte / en verbolgens tot Traan kookte; buiten de wal visschende viel dit te verre van de hand / om derwaarts te hoegseeren / men moest gelyk de Zee-visschers / de Vissch steffen / en het Spek te Scheep in vaten styden / en dus mede voeren / vermits het gereeder was / dan naar Land om daar te lossen er verbolgens weer te laaden. Derhalven begon men dit groote werk / dat met zeer zwaare kosten langs de geheele Kust was opgerecht / nu alleniks weder af te breeken; men burg voor eerst de koyere Traanketels / en mit de Pakhuizen de vaten / lynen / lenissen en meer andere gereedschappen. Ook verbielen wel haast deez Pakhuizen / of ze wierden door den moedwil der Matroozen gesloopt en verbrand. Dus zyn 'er van al dit kostbaare werk / in alle de Bapen / langs de geheele Kust / niet meer dan eenige der gemelde overblyfsels van Muuraadjes en Fondamenten te zien.

Het Traan-
kookken ge-
staakt, en 't
Spek in Va-
ren gedaan.

Traanketels
en andere
gereedschap-
pen weder-
om medege-
siomen, en
sommige
Pakhuiszen
gesloopt.

De Visschery
te lande af-
geschafft, en
aan eenie-
der vry ge-
geevn.

Dit schoone en welgelege Land tot de Visschery / waacoin / als gezegt is / al veel te doen was geweest / zulks 'er de Dorsten en Mogentheden zels ober gemoeit wierden / t' eenemaal van de Vissch verlaaten zynde en blyvende / zoo wierd deez Visschery van alle Natien wederom aan een ieder byzwillig overgegeeben / of t' eenemaal verlaaten. Dus wierd dan dit Eiland / dat om de Visschery der Eilandsche Walvissch onbyp was gelwozden / wederom voor een ieder byz gemaakt / zulks men 'er nu niet alleen habenen mogt / maar ook byz visschen / indien 'er wa te visschen viel; maar door de zeer geboelige indyuktelen die deez Vissch had opgevat / heeft ze zodanig een schyk voor dit Gewest gekreegen / dat ze niet alleen voor een tyd van daar geweehen is / maar ook noch tot heden deez Kust ontwykt en myd: ten zy om de Oost / of zoo verre het Ns de Kust bereikt; doch buiten het Ns / word 'er naauwlyks een eenige Vissch omtrent dit schoone wel eer Visschryke Land gezien.

De verlaating der Visschen van dit zeer welgelege en aasryke Eiland / baarde geen kleine verandering in de Visschery / waar op men te vooren nooit zou hebben gebacht / wanneer men langs deez Kusten / op

op der zelfver vette gronden / en binnen in de Waapen / by en omtrent de Koocherpen / zodanig een ontelbaare meenigte Wifsch vond / die 300 gemalklyk by en om de Schepen gebangen wierd / dat ze himmen Wyand gelphzaam van zelfs byquam en in hun geweld viel; want had men dit gedacht / of eenigzins te ontmoet zien / wat zou men niet al onwaardderbaare kosten hebben konnen spaaren / die allerwegen langs de Kusten door alle Natien waren gemaakt? Nademaal wy reeds de reden tot deeze 300 wichtige verandering hebben verstaan / en insgelyk getoont dat deeze Wifsch / zodanig een breed en ruim queekveld hebbende / niet t' eenemaal is opgevangen / maar alleen van daar geweeken / 300 zou men konnen vzaagen / of het den Visschers bekend is / waerwaerts de Wifsch geweeken zy / of waer by zich nu onthoud?

Maar nademaal dit alles voor onzen tyd is voor gevallen / 300 zullen wy hier van mede / als by overlevering en uit eenige Journaalen van oude Commandeurs en anderen gehouden / gelyk uit de voorgaande berichten / een kelinopt verhaal doen. Schoon nu deeze Wifsch / om de getoonde reden / alhier weleer in groote meenigte van allewegen vergaderde / 300 blykt echter uit zyn ruime uitgestrekte bepaaling / hier voor aangewezen / dat dit nochtans niet dan een klein gedeelte van deeze zeer groote meenigte is geweest / die alom / doch op d' eene plaats min en op d' andere meer / door deeze wyde uitgestrektheid is verstroot. Mogelyk is 'er aan eenige plaatsen in 't Oost-of Westys / Out-Groenland / te Zembla of omtrent de Tartarische kusten / alwaar tusschen de Rivieren zich veel Walvifsch onthouden / niet min zodanig een groote toevloeying van Wifsch geweest / en mischien wel noch / als goit omtrent Spitsbergen plagt te wezen. Immerg aan Jan Mayen Eiland is 'er insgelyk een grooten toevloed / gelyk aan Spitsbergen / geweest / dat aan vele overgebleeve Raadares van Craankoocherpen en Pakhuizen / in eenige der zelfver Waapen noch tegenwoordig te vinden / kan bewezen worden / gelyk men vervolgens zal toonen.

Wanneer wy van 't wyken der Wifsch spreken / verstaan we die Wifsch die jaarlyk gewoon was aan deeze kusten te komen : deeze is door het gemelde sterk opvangen en vervolgen / allenks van daar geweeken ; eerstelyk schuulden ze deeze Koocherpen en legplaatsen der Schepen / Sloepen / en wat daar van afhing / vervolgens de Waapen / en verders de Gronden langs de wal / vernits zy overal vervolgt werden. Dus weeken ze dan van de geheele kust naar alle oorden / van waar zy gewoon waren te komen / en allenks wat meer op Zee / en in 't Hg. In deeze ruimte waken ze wat meer verstroot / en in zodanig een meenigte niet by malkander als in de Waapen / derhalven wierd de Visschery hier door wat meer gevallen / en met veel meer moeiten en arbeid verzeld. De Compagnie het geluk hen t' eenemaal begeevende / gaf men 't dan eindelyk op. Toen wierd deeze Visschery van byzondere Reederpen / 300 van de Hollanders als ook van andere Natien achter

Aan Jan Mayen Eiland ceertyds mede een groote Visschery geweest.

De Vifsch t' eenemaal in 't Zee en in 't Ys geweest.

De Compagnie gecleiden,

Wierd de Visschery aan byzon-

dere Rede
ryen vry ge-
stelt;

En word
noch ge-
oeffent:

Doch veel
bezwaarly-
ker als cer-
tys vericht.

volgt / die het eene Jaar meer en 't andere min opbedden / waar in men noch tot heden toe volhard; maar de Engelsen en Deenen lieten ten eenemaal zakkhen. Die zich tot heden noch in deeze Disscherp bezig houden / zyn Hollanders / Franssen / Hamburgers en Byemers / waar van de eersten het grootste gedeelte uitmaaken.

De Dissch dug van de Wal in Zee getwecken / en van de Zee-bisschers aldaar geduurig vervolgt / wierd alleniks noch wilder en schuutwer / zulkis ze in de ruime Zee t'eenemaal verstrooiden / dat de Disscherp nu gevallen en moeffliker maakt; want schoon de geheele Zee tusschen Jan Mayen-Eiland en Spitsbergen, alwaar de Disscherp toen wierd gepleegt / vooz eerst met deeze en meer andere Disschen gelykzaam was bezaait / zoo wierd echter deeze Dissch / dooz 't gestaadig jaagen en vervolgen / mede aldaar in Zee zodanig ontrufft / en in deeze ruimte van de eene ter andere plaats gedreeven / dat 'er dikmaals maar een enkelde en somtyds geheel geen Dissch wierd gezien. Men begon dan in Zee mede naar de Banken te zoeken / alwaar men toen veeltjds groote Schoolen by elskander kon aantreffen / vermits de Dissch alhier op hun aas afgaam. Maar eerlang wierden deeze Banken zoo sterk met Schepen en Sloepen bezocht / dat het de Dissch daar mede niet lang houden kon. Ten dien tyde was 'er onder anderen een ongemeene Disscherpe Bank vooz de Zuid-baay, omtrent ter halver gezicht onder 't Land / alwaar dooz een zeker Commandeur / Keere genocint / verscheide Jaaren naa den anderen veel Dissch gebangen wierd / en derhalven lang naa dien tyd / ook heden noch dooz eenige oude Commandeurs Keers-Kaar geheeten / maar 't is dooz het gestaadig vervolgen nu mede een leedige Naar geworden.

Deeze Dissch dug geweldadig van de Ruft gedreeven / moest eindelyk dooz de zelde geweldpleeging mede de Zee ruimen / vermits ze dooz dit geduurig jaagen / dooden en vervolgen / niet alleen hoe langer hoe schuutwer wierd / maar men moest noch onderhebig zyn / dat 'er somtyds eenige Disschen / reeds gequest / ontquaamen; want niet alleen dooz een opkomende mist / storm of onweer / moest men somtyds de lynen kappen / en de Dissch aldus gequest met den Harpoen verlaaten / maar zelf by schoon weer / wierd men in deeze ruimte / dikmaals zoo verre in den wind van de Schepen weg gesleept / dat men om niet t'eenemaal van de Schepen af te dwaalen / genoodzaakt wierd om te kappen. Ook begon de Dissch alleniks zich meer naar 't Wg / als in een sterkte of bozftweering te begeeven / zulkis dat het dikmaals gebeurde / zoo draa men een Dissch geschoten had / dat ze zich aankonds naar 't Wg wende / schoon men nergens daar omtrent geen Wg beoogen kon; waar uit dan genoegzaam kon voorszelt worden / dat ze hun hoers wel wist te houden / en men derhalven niet verre van 't Wg wezen moest. Wanneer dan de Dissch in 't Wg liep / vermits men toen met de Schepen schroomde in 't Wg te zeilen / kapte men de lyn af / en liep ze dus gewond met

De Vissch be-
reeft zich
eindelyk in
't Wg, om
veiliger te
wezen.

de Harpoen in 't *Hs* bluchten; hier mede raakte ze / zich gewond vor-
 lende / noch verder aan 't bluchten / en met zodanig een verbaasheit /
 als of ze noch gestaadig met de Sloepen vervolgt wierden / zulkig ze by-
 na tot geen bedaaren konnen / en deeze bluchtende Dissenen bragten
 'er meer anderen aan 't bluchten. Hier dooz kreeg nu de Visch zodani-
 ge scherpe en gevoelige indrukselen / en een geweldigen afkeer vooz 't
 Land en d' ope Zee / dat het hen scheen in 't zaad / merg en gebeente
 als doozgedrongen / zo dat ook de Jongen de zelve indrukselen schynen
 aangebooren te zyn / want zoo wel de Jongen als d' Ouden zyn alle
 gezaamentlyk uit Zee geweeken / en zwemmen nu zelden in de ruime
 Zee / en met den rug bloot / maar onthouden zich liever in 't *Hs* /
 waar in zy zich beter bedekt konnen houden. Deeze Visch van aldus
 uit het Land op Zee gedreeven / en dooz de meenigte zynere Dpanden
 het daar mede niet konnende harden / is ze allenigst eenemaal in 't *Hs* /
 het Westys genoemt / geweeken ; maar eer zy de Zee ruinden / ont-
 hielden 'er zich noch veel aan den Zoom van 't *Hs* / en somtyds in en
 buiten 't *Hs*. Nu wierd goede raad duur ; men schroomde het *Hs* te naa-
 deren / en echter noodzaakte hen de Visch / dat men 't derwaarts wen-
 den moest / doch eermen besloot in 't *Hs* te loopen / biste men langs den
 zoom en in zich groote bogten en konnen met een raamselpe vangst /
 maar eindelyk / om zyn Dpand / waar 't mogelyk / noch verder 'ontwy-
 ken / hielt zich de Visch gelyk als schuil en bleef in 't *Hs*. De Dissenen
 dit merkende / vernitg ze buiten 't *Hs* niet meer te vinden was / maar
 echter van de Steng in 't *Hs* kan gezien / en mede by silte hun geblaas
 gehoozt worden / beslooten / alhoewel schroomlyk / om ze in 't *Hs* op
 te zoeken / dat ze vooz eerst niet verre behoefden t' onderneemen / of von-
 den de Visch ; men maakte dan slegt de Schepen aan eenige schotfen
 vast / eer men zich noch aan de velden vertrouwde / en veelen hadden
 toen in 't los *Hs* noch een goede vangst / want in 't eerste vond men 'er
 zeer veel Visch / waer dooz by onderblindig geleert wierd / dat de Visch
 niet was opgevangen / maar allen van d' eene naar d' andere plaats
 verjaagt.

En word af-
 lenks schu-
 wer.

Men besluit
 dan mer de
 Schepen in
 't Yste loo-
 pen om de
 Visch na te
 speuren.

Z E S D E H O O F D T S T U K .

De Ysvisschery ondernomen , waar in veele Schepen blyven.
 Hechter en sterker Schepen op de Groenlandsche Visschery
 uitgeruff. 't Wyken der Visschen naader ingezien en over-
 woogen. Of de Visch zich naader aan de Pool zou konnen
 onthouden onderzocht ; en werwaarts de geweekte Visch zich
 veilig vinden zou , naagespeurt.

De Dissenen / eer men tot het in zeilen van 't *Hs* besloot / was
 reeds al by wat aan 't quipen geraakt / maar wierd nu weder-
 om

De Visschery
 in 't Ys on-
 dernomen.

word veel
woordeli-
ger uitge-
voert, maar
is hetly van
van veele
Schepen ou-
derhevig ge-
worden.

Waarom ou-
de Schepen
vervolgens
wierden uit-
gerust, en
in de Vis-
schery ge-
waagt,

Door 't ver-
der indrin-
gen der Vis-
schen in 't
Ja word
men ge-
noozzakt
sterker Sche-
pen dan ooit
naar Groen-
land te zen-
den.

om goed; echter openbaarde zich toen een andere zwaartigheid / hier in
bestaande: dat by mistig weer of by storm / nu veel meer Schepen ver-
looren wierden / die op de schotfen breeven of daar tegen aan zeilden /
dat men in de Zee-en Land-visschery 300 niet onberhevig was geweest /
derhalven zoekt men in 't eerst / vooz deeze Wsvisschery / naar oude en
nien kostelphke Schepen / die op de koopvaardp niet meer bequaam wa-
ren / en geen drooge waaren meer voeren konden; deeze Schepen wler-
den 'er / om de hooge pryzen van Craan en Baarden / aan gewaagt /
want als 't quardeel craan den pyss van 60, 70 ook wel 80 gulden
haalen kon / gelyk dikmaals is gebeurt / en de baarden onitrent half
300 veel waarde opbragten als de craan / als mede wel is geschied /
maar veeltvds lers minder / 300 maakte een Schip / met eene laadng
van 600, 7 of 800 quartdeelen Spekt een zeer goede uitdeeling vooz de
Kiebery.

Maar alsoo de veranderlyke loop der Wiffchen / ook zodanig een ver-
andering in de Wiffchery maaken moest / 300 maakte de gemelde hooge
pryzen der waaren / mede wel haast een verandering in de Schepen /
vermits de Wiffchen allenks verder in 't Ws hunnen Wpand ontweeken;
dies moest men met de Schepen / die in 't eerst aan een schotjs stil blee-
ven leggen / en alsoo den laadng inkreegen / nu wat dieper in 't Ws zel-
len / dat zonder schorzen te raaken niet wel geschieden kon / waar dooz
men toen by ondervinding lerde / dat een sterk Schip / beter een bong
van een schotjs kon tegenstaan / als een oud of zwak Schip ten deelen
of geheel volkaaden zynde / welke duurbare waarde men in 't verliezen
der zelve Schepen missen moest; dus bezigde men toen voozraan tot de
Wiffchery wat sterker Schepen / of men liet 'er nieuwe in 't byzonder
daar toe maaken. Om de zelve reden worden nu de Groenlandsbaar-
ders / zeer sterk / en veel sterker als andere koopvaardp Schepen ge-
maakt / echter worden 'er jaarlyks noch eenige in 't Ws verlooren /
want schoon ze tegens het inzeilen vooz de schotzen wat beter verzien
zyn / niet te min konnen ze gelyk eertvds de byning / diep in 't Ws zynde /
insgelyks de parssing van velden en starden niet uitstaan; maar in 't
los Ws bezet zynde / vermits daar de parssing 300 zwaar niet is / vind
men zich noch wel veilig / ten zy dat eenige Welden van achteren dit los
Ws aanvoeren; doch met mistachtig en stormig weer zich tusschen de
velden en starden bezet vindende / zonder te konnen opruimen / 300 moet
alles / hoe sterk en zwaar het zy / dooz dit aandynge Ws / buigen
en barsten; want men vind 'er zodanige Wsvelden of groote Wzok-
ken van dit t' saangestremde Element / als in d' Wsvisschery bree-
der zal blyken / die 6, 7 of 8 Wplen en meer in den omtrek groot
zyn / zulks 'er somtvd 50 60 of 70 Schepen om leggen / die el-
kander over zodanig een Wsveld van 't eene tot 't ander eind naau-
lyks konnen zien; de parssing van dergelyke velden / of andere veel
kleinder / Planden genoemt / waameer men die niet ontvopen kan / is
dan

/ hier in
vepen bet-
n seilden /
geweest /
oude en
aam wa-
pen wier-
gewaagt /
o guldens
trent half
geschied /
e laading
g booz; de

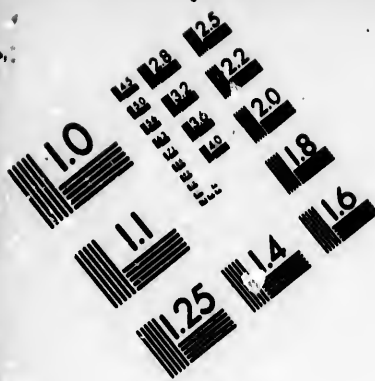
een bet-
de hooge
Schepen /
tweeten;
stil bleef
t 28 sei-
baar door
een bong
ten deelen
verliezen
aan tot de
byzonder
indavaar-
gepen ge-
verlooren /
er verzien
28 ynde /
naar in 't
is / vind
en dit log
sichen de
300 moet
/ buigen
ote vzoht
herp bree-
reli groot
/ die el-
nd naau-
ndere veel
kan / 12
dan

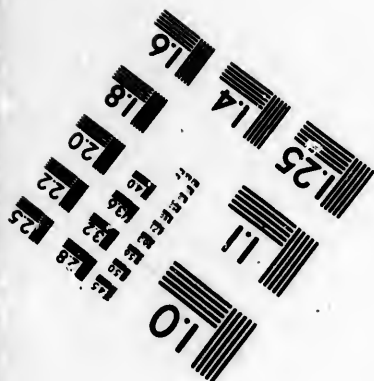
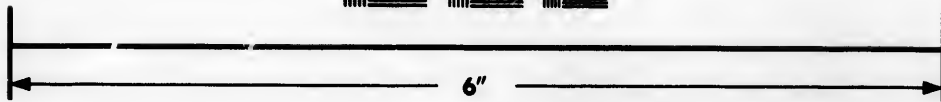
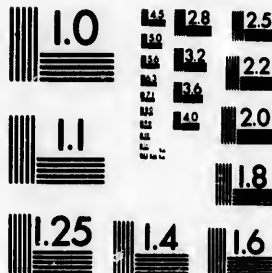

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

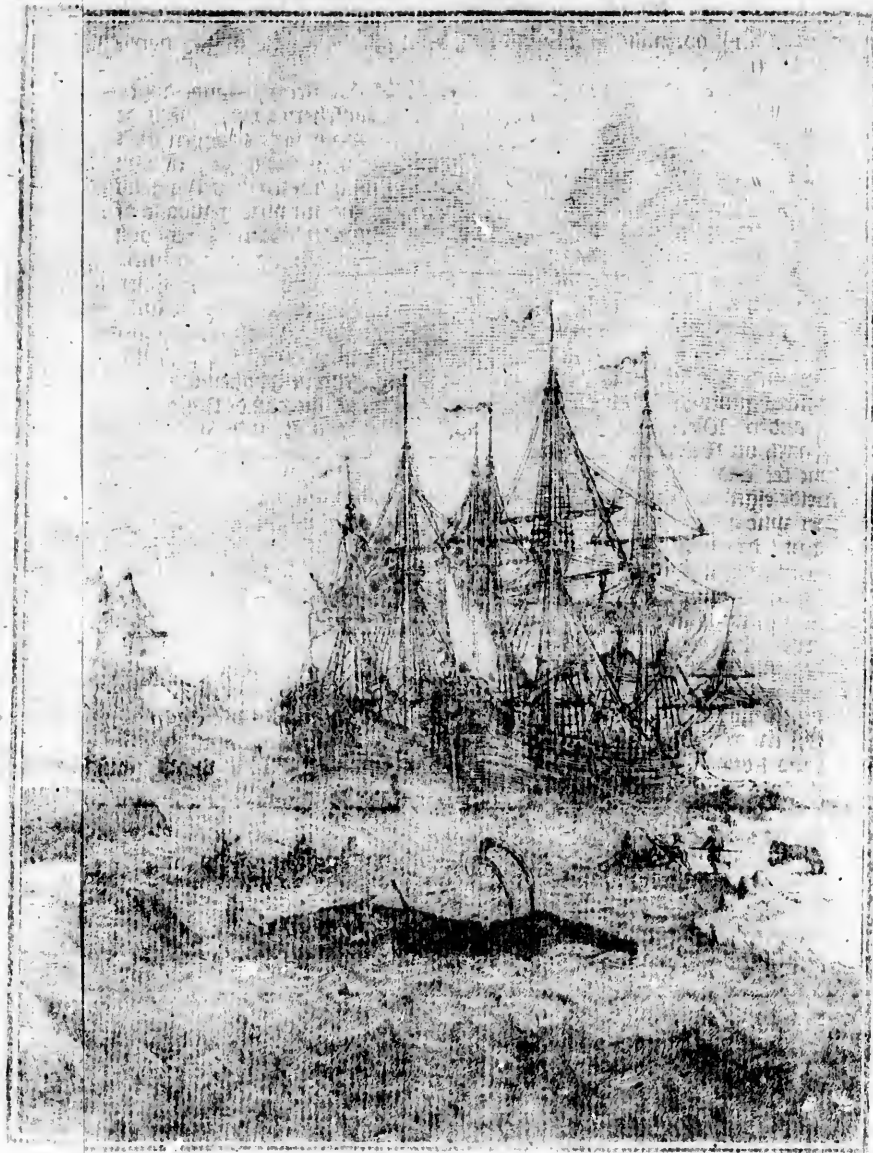

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

18
20
22
25

10
11

dan eindelyk oorzaak / dat 'er somtyds eenige Schepen door verlooren worden.

Wat het meerder gebaar der Schepen in d' Ijsvisschery aandelangt / als wel vooz deezen in d' oude Land-en Zeevisschery was / heeft de schaadelijke onderbinding genoeg leeren ; maar het verloopen en 't verplaatsen dier Visschery / wat meer ons oogmerk raakende / en ook van meerder belang zynde / zal 't niet ondienstig wezen / vervolgens daar van wat breeder te handelen. Overmits we nu onze gewoone of regentwoozdyge Westys-Disschery allenkys beginnen te naderen / en oockthang wel het zaakelykste is ; zal 't onze opmerking dies te meer waardig zyn / wanneer we daar uit eenig onderwys en licht zullen binden / dewyl 't niet alleen op mondelinge overlevering steunt / maar oock dooz eigen onderbinding is waargenomen. Doch eer wy hier in voozgaan / zullen we onze opmerking op 't verplaatsen der Visschen wat naader inzien / vergelykende die met de gegeve gelykenis van 't Haarelemmer Meer en der zelver Meer-Visch / of die van de Rotganzen en andere Wiervogels / op de Wieringer Gronden of in de Wieringer Waard by Wieringen zich onthoudende ; dus zoude deeze Vissch van de eene ter andere plaats kunnen verdrzeven worden / maar dooz de gemelde eigenschap zyner natuur / en dooz het albaar bindende aas / dat met zyne natuur / gelyk de Keyzer op de aal aas / zeer wel oder een komt / dies kan deeze Vissch buiten zyne bepaaling / en bygebolge zyn Gewest / geheel niet wyken.

Het wyken der Visschen naderingzien, en wat er uit volgen zou overwoogh.

Echter zou hier uit wel eenige bekommering kunnen opgevat worden / nademaal deeze Vissch zyne Wyanden geduurig ontvlledende / in vervolg van tyd het Westys mede ontwyken moegt / dat tegenwoozdyg de jaarlykse Vissch plaats is / alzooy zyn 't uit de gegeve ruzine bepaaling genoeg zou kunnen doen ; wat raad was 'er dan overig / en waar zou men ze dan zoeken ? Nu zyn ons in dien opzichte de vooznoemde gelykenissen troostelyk / overmits we hen eenige ruhnte op Zee en aan Land kunnen greben / gelyk oock waarlyk geschied / dat zy dan eindelyk / als het hart van hun gewoon Gewest zynde / weder naar hun oude verblyfplaats zullen toezakken ; inzonderheit naar 't Land / vermits dit dooz de daar omtrent gelege ertte en aasryke Gronden en Wapen / zooo zeer met hunne natuur overeenkomt. Maar wat hier mede niet wel overten schyn te komen / is / dat deeze Vissch zodanig een schyik vooz de Zee en vyze wateren heeft opgevat / dat hen die als aangebooren schyn te wezen / zulks hier dooz deeze hoop weder verdrwynt / van nooit zodanig een vermaakelyke en voozdeelige Zee-en Landvisschery te zullen genieten ; En dewyl de schyik waar mede de Vissch bevangen is hen nu zelf belet / lang met de rug bloot en boven water te zweemmen / zooo kunnen ze dan moogelyk zooo naaukeurig niet waarneemen waar zy zyn / als wel vooz deezen / en oock het Land zooo gemaklyk niet betrekken / dan alleen om de Oost / of zooo ertte het Ijs de Wal raakt /

raakt / of derwaarts gedreeven woꝝd. **E**t wy dan met het onderwys en 't verhaal van de Westys-Disscherp voortgaan / en ons tot het Westys naderen / zullenwe daar van voozaf alhier iets melden.

Of de Visc
nack wat
naader aan
de Pool zou
konnē ont
houden,
in overwee-
ging ge-
brag.

Wit de ruime bepaaling aan deeze Dissch gegeeven / is nu wel te vermoeden / dat ze dooz dit geweldig vervolgen wat heen en weer woꝝd gedreeven / maar niet / dat ze ooit 't eenemaal zal woꝝden opgevangen ; dus hebben we niet zonder reden / 't gemelde verdyppen beoogende / beswēgen wat langwylig geweest / om zyne paalen / niet alleen / zeer wyd en echter naar waarheit uit te rekken / als mede in deeze ruime bepaaling veele vette / vreedzaame en stille oozden vooz hunne queeking aange-merkt / alwaar zy noch heden nooit woꝝden of zullen woꝝden ontruff / of gestoot ; welke een der vooznaamste is / rondom en wat nader aan de Pool / wertwaarts wy zo wel van onze zyde als van de Cartaische kant / wegens het **H** nooit konnen koomen ; en schoon dit in den Winter dooz 't toelopen van 't **H** geen plaats kan hebben / is 't echter in den Zomer rondom deeze wyde uitgestrektheit van een andere geseltheit / daar dit selve **H** den toegang der Schepen wel belet / maar zoo veel te vyer een verbyf der Disschen vergunt. Behalven het reeds gemelde / zou men dit daar noch konnen byvoegen ; by voozbeeld : de Dogelen woꝝden immers zoo wel in onbewoonde als bewoonde Landen en Ellanden / in zodanig een ontelbaare meenigte aangetreft / dat 'er het opvangen der zelve gantsch geen hinder aan geeft / gelyk veelen met ons / die ooit onbewoonde Landen bezocht hebben / wel konnen begryppen / en dat mede de Dogelvangers niet onbetwust is / die niet schietten / en vooznamentlyk in den Herfst met netten hun werk daar van maaken / om een goede vangst te doen ; deeze Dogelaars meken uit de hoers veeler Dogelen / dat ze uit ons Land niet zyn voortgekomen / en niet dan in den vertrek-tyd / wanneer ze naar 't Zuiden de wyk neemen / alleen maar ter verberfching ons Land aandoen. **W**it de hoers dezer Dogelen zeggen we / en mede by onderzoek kan men genoegzaam weten / dat haare voortteeling in zeer groote Duitsche / Zweedsche / Noordische en andere Bosfchen / en de daar omtrent gelegen Heiden / Bergen en onbewoonde Woestenen / zodanig overvloedit moet zyn / dat 'er geen opvangen einigen hinder aan kan doen. **W**aen aanmerke insgeelyk de Kuit-Disschen / wiens Disscherp mer in 't vyer of andere enge Wateren met vrycht verbieden kan / maar in 't vyer of andere enge Wateren / de Zuidzee / Noordzee of andere ruime wateren / onbesloote Meeren / waar in de Dissch zich elders schuil houden kan / zou zulks noodeloos zyn ; want den overloed of schaarsheit van Dissch / in zodanige Wateren / hangt vooznamentlyk aan den Godlyken Zegen / in 't wel of qualpk slagen van de geschoote kuit / en kan 'er alsdan mede de Disscherp weinig hinder aandoen.

Schoon nu de Ellandsche Walvisch geen kuit schiet / maar gelyk eenige Dieren / waarschynlyk niet meer dan 2 of 3 Jongen te gelyk voozt bryngt

bzengt / 300 is echter uit het reeds getoonde ruime queekveld wel te begrepen / dat het opvangen aan zodanige kleine en geringe oorden / weinig hinder / aan dus een meernigte / uit 300 een wyde uitgestrektheid voortvloeiende / geeven kan.

Men staat ons voortaan op hunnen hoers / toertwaarts die in hunne vlucht wyde genomen / en nevens meer andere reeds gemelde zaaken te letten; vermits wy aangaande het opvangen dezer Visschen niet behoeven beducht te zyn / nademaal 'er echter op d'eene of andere plaatsen in hunne bepaaling genoeg te vinden zyn: Want alzo wy in de Zuidys-Visscherij nevens andere zaaken hunne hoers raakende / aldaar iets van gemeld hebben / zoo staat 'er ons nu in de Westys-Visscherij / insgelijks als op een der gewigtigste zaaken te letten. Doch voorsz zullen we / aangaande het wederkeeren naar den ontweken oort van Zee en Land / dit noch zeggen / vermits we dooz onze redenboering wegens 't opvangen wat geruster zyn / dat de gemelde schyik onder deze Visschen / zeer weinig hoope geeft / de Zee-en Land-Visscherij ter dezer plaats met veel vlycht te zullen doen; ook is de ruimte en uitgestrektheid / aan deezee oort op Zee en aan 't Land gegeven / van zodanig een belang niet als 't wel schynt. Waar is 't / dat nu hoornaamentlyk de Visscherij in 't Hs wyde geoeffent / maar jaarlyks in 't zaizoen komen 'er ook dagelyks veele Schepen / by stormachtig weer / of om ververfching in verscheide Wapen / kreeden en havens / zulks dat 'er naaulyks eenige Vissch in een der Wapen kan komen / gelijc somtyds noch wel dooz een afgedwaalde gebeurt / of men jaagt ze naa; en wat aanbelangt in Zee / zyn 'er van 't begin tot in 't laatste van 't Zaizoen geduurig veele Schepen in die Gewest / die in 't eerst hoers langs het Hs heen er weer houden / om een bequaame gelegentheit te zoeken / hoe best in 't Hs te komen / wanneer ze vervolgens in 't midden van 't zaizoen of wel op 't laaste / Zuidelyk weder uit het Hs gekomen / en een schyale vangst hebbende / 't zy om de Hoord / Oost of naa hooger graden zeilen en aldaar weer in 't Hs loopen; vinden ze dan ondertusschen Vissch op Zee / dat nu zelden om de aangehoorne schyik geschied / word 'er alle pooging aangewend om ze magtig te worden. Om dan het vergelykene hier aan toe te passen / zou men voorz eerst deezee oort / zoo wel ter Zee als naar Land / voorz een tyd op deezee wyze niet moeten bebaaren / en dit noch enige Jaaren na den anderen / zulks alleniks de diep gevatte schyik der Visschen mocht komen te sijten. Om echter de kracht van de gemelde gelphenis / buiten deezee niet wel gebeurlyke zaak / genoegzaam te begrepen; laar ons dies aangaande eens letten / op de reeds gevoerde redenering over de Zuidys-Vissch / hier voorz aangewezen / die meede jaarlyks / by onderbinding / al by wat schyikachtiger en schuutwer is geworden / schoon de zelve daar dooz zoo veel Zee en Land mpyd en vlyft mpyden / zoo ziet men echter een meernigte van deezee Vissch met het zelve Hs afkomen / en

Waarom de geweekte Vissch zich veiligt zoo onthouden kunnen, aangespeurd.

dus ons opgevangen of verlooren deel / volgens de gewoonten / dik-
maals vergoeden.

Dus kan men hier uit wel merken / wat de verschuiving dezer Wis-
schen aanbelangt / indien ze zich anderwerf in gebolg van tyd verplaat-
sen moeten / dat ze zoo lange onze Schepen zich jaarlyk daat onthou-
den / niet licht weder hunne verlaate plaatsen zullen opzoeken en inneem-
men / maar dat men ze verschuiven elders anders in hunne gemelde rui-
me bepaling zal moeten opzoeken.

Maar nademaal wy nu tot onze tegenwoordige Westys-plaats / na-
mentlyk onze jaarlyke Westys-Wisscherp genadert sijn / zullen we tot
dat onderwys overgaan / hoe men zich in deze tegenwoordige gewel-
heit / of in gevolge van verdere verandering / best zal hebben te ge-
djaagen.

Z E V E N D E H O O F D T S T U K .

Westys-Visschery hoe verre die zich uitstrekt , en hoedanig
kan verdeelt worden. Hooge Graden tegenwoordig de
Visschrykste. Bequaame plaatsen en tyden noodig in acht
te neemen. 't Zuidelykste van Spitsbergen 't voordeeligste
in de Visschery geacht; waar de Visch geduurig aas vind,
en dus gereeder op hooge dan op laage Graden gevon-
den word.

Westys-Vis-
schery hoe-
danig uitge-
strekt.

In vier ver-
deelingen
aangewe-
zen,

De Eerste
Verdeeling
op hooge
graden.

Alwaarte-
genwoordig
de meeste
Vissch gevon-
den word.

De Westys-Wisscherp is ten opzichte van de geheele uitgestrekt-
heit / een klein en gering gedeelte / doch ten aanzien van de De-
len die wy daar in onderscheiden zullen / is dit gedeelte echter als een ge-
heel aan te merken. Dus zullen wy van de Westys-Wisscherp in haare
deel / tusschen de Straat-Davis en 't Eiland Spitsbergen begrippen / en
wat aanbelangt haare deelen / die wy daar in zullen aanmerken / sijn
voornamentlyk deze vier; te weten: op hooge graden in 't 88; Om
de Oost; op laage graden in 't 88; en 't Jan Mayen-Eiland.

Dit eerste / als ook het voornaamste Deel / is begrippen / op hooge
graden in 't 88; te weten: tusschen de 77 en 79 graden / hier voer
reeds aangewezzen. Hier ter plaatse tracht het meeste deel der Schep-
pen in 't 88 te hornen / weinige sijn 't / die op een halve graad Zuid-
lyk of Noordlyk doordringen. Hier ter plaatse zeggen wy word nu jaar-
lyk de meeste Witsch gevangen / niet alleen om dat 'er de meeste Schepen
sich onthouden / maar ook om dat 'er de meeste Witsch tot deesen tegen-
woordigen tyd toe noch gebonden word. Hier onthoudt zich / gelyk
voer deesen omtrent Spitsbergen hun aas / derhalven is 't niet byzand /
dat

dat ze zich nu alhier / gelph eertyds aldaar om dit aas vergaderen. **Dee-**ze Viſch die als gezegt is / eerst van 't land en vervolgens uit zee ver-
dyeden / heeft nu op gemelde hoogte 3jn boorzaamste verblif zedert ee-
nige jaaren genomen / en onthoud zich als noch alhier.

Wat het Jan Mayen-Eiland aanbelangt / alwaar van ouds gelph te
Spitsbergen een groote Viſſchery is geweest / doch nu weinig meer be-
vaaren word / echter om de Oost of op laagere graden / konnen 'er
sommigen noch wel een gelukkige Viſſchery aantreffen ; maar
naar ons oordeel / is de beste plaats tot de Viſſchery op de reeds
gemelde hooge graden / en wy merken / dat de Commandeurs / veel-
tyds deese plaats boven anderen uitkiezen ; doch of ze dit meest geval-
ligph en maak volgens den gewoonen sleutel van anderen naadoen /
dan of ze dit door zekere kundigheid in acht neemen / staat ons eens
'onderzoeken ; want wanneer men zyne berichting niet gevalligter wyse
maar met een by zich zelve overgelegde kundigheid volvoert / kan men
in buitengewoone ontmoetingen en vooyballen / zich te beter naar de ge-
legentheit schikken / of herschikken / indien zulks word vereischt / daar
men anders kaadeloos niet weet hoe of wertwaarts zich te keeren of te
wenden.

't Is dan een algemeene kundigheid of wetenschap die by ons niet
alleen / maar by vele oude Commandeurs genoegzaam bekend is / Niet allea-
en is 't noodig
de bequame-
ste plaats
'onderſchei-
den, maar
ook de ge-
voeglykste
tyden wel in
acht te nee-
men.
gelph wy van de Hoofthaper hebben gezegt / als mede van den Eilan-
der hebben bygebragt / dat niet nevens de gemelde plaatsen / insgelphs
de tyden moet onderscheiden ; en verhalven is 'er dan mede een tyd / op
een byzondere wyse tydig / op de gemelde hooge graden / en weder na
een andere tyd om de Oost / een andere op laagere graden / een andere
voorz in 't ys / een andere dieper in 't ys ; en of boven de reeds gemel-
de / noch eenige andere ongenoeinde plaatsen / in aanmerking mogten
komen / deese zullen in de verhandeling zich genoegzaam zelf open-
baaren.

Dit nu vooraf gezegt / staat ons te letten / om wat reden de gemel-
de plaats op hooge graden / doch mede op 3jn tyd / boven alle anderen
uittmunt.

In onze voorgaande verhandeling over d'oude Landviſſchery / heb-
ben we reeds getoont / hoe uitnemende het groot Eiland Spitsbergen
tot de Viſſchery gelegen was / en zulks niet alleen om de menigte der
allom leggende aasryke Gronden en Bassen / maar ook om de welgele-
gentheit zoo wel voor Viſſchers / en op een byzondere wyse voor de
Viſſchen / leggende niet alleen gelphzaam in 't midden en in 't harte van
de Walvis-Zee / maar ook by uitnemendheit vooydeelig voor de Viſ-
schery / en in 't byzonder voor de Viſſchen / strekkende zich ten Noorden
in het ys / en mer het Zuidende buiten 't ys / verhalven het veel be-
ter dan Oud-Groenland en Zembla gelegen legt / alwaar 't des Win-
ters 'er eenmaal in 't ys besloten word / zulks dat 'er geen Viſch
daar

't Spitsberg
Zuideind 't
voordeelig-
ste voor de
Visschery.

Alwaar zich
de Vitch al-
toos onthou-
den kan;

en geduurig
van genoeg-
zaam aas
wordt versien

daar omtrent zijn verblijf houden kan; daar en tegen het Spitsberger Zuid-
einde, verre in Zee zich uitstreckende / noch zeer lange onbesloten van
't Ijs blyft / en niet dan by harde en seltte winters t'eenemaal in 't Ijs
woyd bezet / en dus bezet zynde / zelden of opna nooit in 't vast Ijs in-
gestoren woyd / vermits de Zee den buiten rand telkens tot aan de Wal
in stukken breekt / zulks dat 'er de Wsch 't geheele jaar dooz sich ge-
noegzaam onthouden kan / en ook begeertig is zich albaar r'onthouden /
om reden van den overbloet van 't ger-elbe Walvisch-aas / dat gestaa-
dig by en om de Wal bypft / 300 dat het dooz de veelheit der omleggen-
de gronden / en diep in 't land loopende Wassen gestaadig woyd afge-
keert / vermits eenige dezer Wassen 10, en 12. mylen landwaarts in
loopen / die dooz de veelheit haarer gronden / ingelphs dooz de vette en
sibberige afwateringen / van de veelvuldige vallejen en psbergen / alwaar het
derzypds aan de Rivieren gelegen / een zeer sterken groei en wasdom aan
dit aas veroorzaaken / dat dooz de jaatphsche onderbinding genoeg be-
vestigt woyd; want wanneer men een weinig de Rivieren landwaart in
loopt / blind men nevens de ger-elbe vallejen en psbergen / alwaar het
versche en grondige van 't land afstroomende water / dooz de warmte
der zonne / die landwaarts haar meeste kracht heeft / een meenigte van
dit aas / zulks dat albaar een sterken aangroei woyd bespeurt; want op
sommige dezer plaatsen sehpnt het water gelphzaam van dit aas te lee-
ven: en dit is de reden waarom de Wsch wel eer van allerwegen op dit
Eiland afkomende / der zelver Wassen zodanig heeft veruult gehad /
als in de Landvisschery is gemeld; en om de zelfde reden zal de booz-
noemde plaats op hooge graaden / hoven alle andere oozden booz de
Wschery ultrunten.

Welk aas
dooz de be-
weeging van
den stroom
telkens gints
en herwaarts
dryft;
Doch meest
omtrent dee-
ze kust ge-
vonden word.

Genomen dat het gemelde aas / behalven wat op de buitengronden
woyd boozgeteelt / met d'afwatering der Rivieren t'zeewaarts bypft /
en vermits het onbestielph in zich zelven is / 300 voigt het geduurig de
stroom; of nu wel een groot gedeelte met stroomen en weersstroomen /
zeer verre in zee bypft / 300 blyft doch het meerendeel / vermits het daar
gestadig aangroeit / in en omtrent het land / en deshalven hoe dieper
in zee / hoe veel te meer het woyd verftoort.

Laat nu met de stroom / die meest om de Zuidwest gaat / een groot ge-
deelte dooz zee / dooz en met het ps / op laage graaden byppen / 300 zal
't echter op de gereedste plaats / allereerst / ook 't allerwolfst en meest
aandyppen: en deeze is de gemelde plaats / tusschen de 77 en 79 graden
in 't Westys begreepen. Deeze plaats is wel de naaste en gereedste / te
meer / om dat de stroom / eer zy zynen Zuidwest hoers noemt / booz
eerst langs het land meer om de boozd dan om de zuid gaat / en dus
woyd het met de selve / daar 't anders dieper in zee zou byppen / der-
waarts gevoert.

Deeze plaats is gelegen / dwars of recht midden booz 't Land / al-
waar oob de grootste en beste Gronden en Wassen zyn / die wel 't meeste
aas

aas uittebeten / te weten : de Horizont en Klok-Baijen , d'Yszont , 't Achter Voorland , de Kruis- en Magdelene-Baijen , behalven noch veel meer andere kleine Baijen / aan de gemelde grootte Baijen grenzende. Hier uit blykt nu / waarom deeze Difch uit zee en van land gedreeven zynde / en rechter zyn aas zoekende / bestwegen zyn gewoon geweest niet t'eenemaal kan verlaaten / en behalven deeze plaats vooz alle anderen uithieft.

Indien wy hier noch een uitboegende wind byboegen / als dikmaals uit de Liefde-Baay , Wyc-Baay en 't Waigat voozkomt / insgeliks de gemelde uitpuyning in 't los dooijen en gaande raaken van 't ys / by een hand vol stof op 't water vergelyken / zoo zal een groot gedeelte van het afkomende aas / mede deeze plaats moeten passeren ; behalven komt naat 't meeste aas alhier de meeste Difsch / en op de meeste Difsch komen de meeste Schepen af.

Dus kan men genoegzaam begrypen / dat / vermits het gemelde aas op de binnen en buiten gronden vallende / in en om het land op de vooz- zeide hooge graden veel gereeder en voller zal aankomen als op laager graden / want het deeze graden met de gemelde Zuidwest stroom eerst passeren moet. Hier vooz hebbenwe reeds gezegt / dat ook op laager graden in 't ys / volgens onze peiling verscheide Banken worden gevonden / alwaar nevens het dug van land afstroomende aas / insgeliks in den zomer mede veel aas word gereekt / waar zich als dan ook by veel Difsch schynt t'onthouden / gelyc eenige gelukkige Difschers / somtyds albaar een gelukkige Visfchery hebben gehad.

Het aas op deeze gronden vallende, is gereeder op hooge dan laage graden te vinden. Zulks het daar ook een voordeliges Visfchery maakt.

A G T S T E H O O F D T S T U K .

Werwaarts de Visch te vinden , wanneer plaats en tyden wel worden onderscheiden , naa 't verloop der Zaizoenen , komt de Visch naar de gewoone plaats weer afzakken. Werwaarts de Visch zich 's winters onthoud , die in 't voorjaar 't best langs den zoom van 't ys te vinden is , en waar , maar laater in 't ys , en om wat reden. Welke tyd om de Oost in de Visfchery waar te neemen , en hoe gevaarlyk in 't Oostys te loopen is.

MEn moet benevens de plaatsen ook de tyden wel onderscheiden / vermits ieder plaats zynen bezonderen tyd bereyscht. Daar is t / dat men wat laater in den zomer op laage graden mede op de rechte plaats zoude kunnen wezen / als vervolgens breeder blyken zal ; maar in den vooztyd / wanneer het ys noch niet tegt gaande is / en alles

Plaatsen en tyden wel in acht genomen , waerta men de Visch dan vinden zal.

behalven de buiten rand / noch t'eenemaal vast legt / zoo zal men deze
Difch veel zekerder op gemelde hooge graden binden / dan wel op laagere
graden ; de reden waarom / kan uit onze voozgaande redenering ge-
noegzaam afgeleid worden. Doch 't lust ons alhier een gedeelte van
't voozgaande te herhaalen.

Wij hebben van de Walvifchen de zelfde voozkerms toefcheperven /
gelijk de Oebaraars / en meer andere Vogels van natuure bezitren / die
volgens de gemelde bakens / uit Egypte onze en andere Landen kunnen
binden ; dus kunnen deze Difchen / op den Herft / in 't dicht loopen
van 't p^g / ieder zyne gewoone plaats / daar hy gewent en welbedree-
ven is / langs de gemelde bakens / onderwater de kortste weg naar den
buiten zoom van 't p^g binden ; en om dat hun leven dooz een genome
dwaalkoers / alhier niet min in gebaar staat / als dooz een dwaalkoers
der gemelde Vogelen / zoo moetenwe de Difchen in hunne zeer ruime
uitgestrekthet / gelijk als aan een zeker gedeelte of gewest / daar zy dooz
gewoonte beken zyn / verbinden of bepaalen.

Alhoewel nu de Westp^g Difch van laagere / met die van hooger gra-
den / jaarlijks in 't Westp^g wat meer te samen komt / als wel de Zuid-
p^g Difch / die niet anders als in harde Winters met het Zuidp^g / zoo
als gezegt is / tot het Westp^g overkomt / zoo zynze deshalven in vele
opzichten van elkander niet t'onderscheiden / gelijk van de Zuidp^g Difch
is gemeld ; echter is 't zeer waarschynlyk / dat de Difchen / op de
kusten van Oud-Groenland gewont / met de Difchen by Spitsbergen
zich onthoudende / alsdan met het openen van 't p^g / in 't zelve p^g te
zamen komen / en dat ze dan ook in 't dicht loopen van 't p^g / ieder
weer dooz hunnen bekenden weg / naar hun gewoone plaats zullen kee-
ren. Deezen die dan aan de kusten van Oud-Groenland zyn gewent /
zullen waarschynlyk aldaar zoo verre dooz 't p^g wyken / als 't langs
de zelve kusten vast byest / en mogelyk in harde winters wel geheel toe
aan de Straat-Davis ; insgelijks die by en omtrent Spitsbergen zyn ge-
went / zullen van onder de Pool / of van zoo verre zy het p^g ingedron-
gen zyn getweeft / weder naar Spitsbergen keeren ; eensdeels om dat hen
dien weg beter / als naar Zembla of Oud-Groenland beken is ; want
alhier te dwaalen is te gevaarlyk / zulks hun leven van een etmaal stil
vriezend weer afhængt ; anderdeels / om dat ze mede kerms hebben /
aan 't daar te binden aas / waat van zy op andere verre afgelege plaat-
sen onkundig zyn / vermits wy hunne paalen al te wyl hebben uitge-
breid / om op alle plaatsen beken te kunnen wezen. Ook is 't met dee-
ze Difchen als met alle andere Schepselen / daar wat te doen valt /
fchoolenze met vele ingeboornen te samen / gelijk by d'oude Landvol-
fchery is gebleken / zulks vzeembelingen bezwaarlyk plaats vinden / en
indien zy niet getweeft worden indringen / zouden ze mogelyk als een
vzeemde hoer uit de woep / of een vzeemd eend in de byt / uitgebeeten wor-
den. Maar behalven dit / zoo is de greenigte te groot / zulks ze yan
in

De gewoone
Viich zal na
't verloop der
Zaizoenen
weder naar
de gewoone
plaats afzak-
ken.

in verschelde wipken moeten afzonderen / vermits ze niet alleen in een der gemelde plaatsen hun verblijf konnen neemen / immers zodanig niet / dat ze hun beslaan aldaar binden zouden / want tot dusdanige groote lichaamen word veel vereischt.

Men staat op deze twee redenen / te weten / eerstelyk / al de Dfisch aan wat oost die ook sp / moet in den winter zich naar den zoom of buiten rand begyben / en sp kan 'er ook verder nergens inhouden / dan de zee met min of meer storm / den zoom breed of smal heeft ; om deze reden is 'er voorsz in den byzondt de beste Dfischery / om dat men als dan / langs den geheelen zoom / de Dfisch noch aan den buiten kant verzamelt vind / daar men anders wat verder in den zee / dikmaals dooz groote ruinheden / het haer van 't ps dooz den doop gaande geraakt / van veld tot veld zellen moet / en maatsch Dfisch verneemt / om dat ze dan dooz vele openingen kunnen vrand beter kunnen onttwipken.

Dus is dan de voorsz bouz eerst allerweegen 't best / zoo wel op hooge als laage graden / te weeten / langs den zoom van 't ps / maar om de oost / vermits het daar dan noch vast legt / heeft dit geen plaats. Men tweeden ; waarom nu de voorsz niet alleen in 't algemeen / maar ook in 't byzonder best geacht word / op de gemelde hooge graden / kan uit het voorsz gemelde lichtelyk afgenomen worden ; te weeten / om dat 'er als getoont is / het meeste aas te vinden is.

De Dfisch die dan in 't dicht loopen van 't ps op laager graden / als vooz hun de hooffte weg zynde / uitkomt / zal waarschynlyk naar dat aas / de gemelde hooger graden zoeken / of laager naar de Gronden van Jan-Majen Eiland en Oud-Groenland / langs den zoom afzakken / om dat 'er indige lyk op deze Gronden / meerder aas dan in de ruime zee langs den zoom te vinden is ; dochalven is nevens de jaarlykze onderbinding / uit deze redenering licht te begreppen / waarom de gezeyde plaats op hooge gra-

den / boven d'anderen uitmunt / doch mede op syn tyd / te weeten / om de gemelde reden in den byzogen voorsz / want als de tyd wat verder verloopen is / en 't haer van 't ps dooz de voorsz storm / en dooz 't doozen begint te heeken en gaande te raaken / of dooz winden stroomt ontsluiten / zulks dat de Dfisch op een byzondere wyze alhier verzaameld / zich als dan weder dooz 't ps kan verspreiden ; waar by dan komt / dat zich eerlang weder een groote vloot Schepen van alle Natien opdoet / die meerendeel op deze kleine plaats / alleen maar twee gra-

den begreppende / in 't ps tracht in te dringen / om deze Dfisch naa te spuren of te verholpen. Als deze vloot dan in den eersten en hebtygen aasdel / van ieder Schip 5 ; 6 ; of 7 / sloepen te water stiepen / vertoont dit een opzichte van de kleine plaats een magtige vloot / en ten dantsen van de Dfischen een zeer verbaatlyk vrandt leger / waar dooz dan eerlang onder de alhier verzaamelde Dfischen / een gewoeldige sachtting geschied / gelyk genoegzaam uit de jaarlykze Dfischery kan gedoordeelt worden / want op sommige jaaren worden 'er dooz deze Sche-

pen

Werwaars
zich de Vifch
des Winters
onthouden
moet.

In 't voorjaaz
de Vifch 't
best langa
den zoom
van 't ps te
vinden ;

en meek op
hooge gra-
den ;

of omtrent
de gronden
van Jan-Ma-
jen Eiland
en Oud-
Groenland ;
Maar laaten
in 't gebro-
ken ys.

en om wat
redena.

Wat geral
van Vifchen
somyds ge-
vangen wor-
den.

pen en meest op dese plaats / 18 of 1900 Dissen gebangen / behalven noch veelen die gedood zynde hen ontzinken / of onder 't ijs smoothen en zitten blyven / en eenige die gequest zyn / eejter noch doozslippen / of dooz 't bzecken der ijsen het met den sparpoen ontvluchten; zulks het niet vjermd is / dat d'overigen alsdan naar een goet herikomen omzien / en dus de verspreiding dooz 't ijs te meer verhaasten; waar uit nu licht te begryppen is / dat deze plaats mede van zyne welgelegenheit allenks veranderen moet / en dooz deze gesteltheit / vooztaan de naam van boven andere uit te munten / niet lange zal behouden. Gelyk zich van de Dissen hier dooz verspreiden / zoo verspreiden zich mede de Schepen om deze vluchtende zoo veel mogelijk is naa te zetten / en hen ontwerken zynde / elders wederom naa te spuren; dus dypven ze ook wel met den stroom / wjd en zyd van elkaander / waar dooz deze plaats / de Spannen getwecken zynde / allenks weder met andere wojd gelyk gestelt.

Wattydom
de Oost in de
Visschery
waarte neem-
men;

Wat aanbelangt de tyd op andere plaatsen te Dissen / en vooz eerst om de Oost / deze is op een gemeen jaar / daar wy nu van spzeeken / zoo vooz niet / als wy dezelve op een Zuyd-ys-jaar hebben aange-merkt; want op een gemeen jaar / is 'er op verre naa zoo veel ps niet / zulks dat het Spitsberger Zuid-einde alsdan in 't ps niet ingeslooten wojd / maar bloot in vrye zee buiten 't ps blyft uitsteecken. En vermits dan de gemelde Zuidps-Disch / met het Zuydps zeer verre van 't Westps gescheiden / behoosten Spitsbergen blyft; behalven valt de koers deezzer Westps Dissen in 't eerst voozdelphet / doch niet t'eenemaal / eenige uitgezondert / zoo Oosteljk als van de Zuidps-Disch is gezegt; dies zal 'er zoo vooz niet / en ook in 't geheel om de Oost / nu zoo veel niet te doen wezen / als dan; daar en boven indien 'er weinig ps is / zal 't wel haast met de Zuidwest stroom / om de Zuid worden afgelevert; dus kan het met een uitlandige wind / ertlang om de Oost zoo tuim worden / dat de schyik deezzer Dissen niet toelaat derwaart te komen afzaken / zulks dat men om de Oost alsdan meer ruimte te zeilen heeft / eer men eenige Dish zal verneemen; Om dan aldaar diep in 't ps te zeilen / alwaar men ze insgeljks in rust buiten schyik vooz kunnen spannd vinden zou / en dat al zoo zeker als op veele andere plaatsen; eejter is men 't niet gewoon / en dit om verscheide redenen / al zoo min als op laager Staden te waagen / want beide Schip en leven staan 'er veel meer in gevaar / dooz de sterke passing van 't ps uit de wyde Bapen en 't Waygat afkomende; ook kan men 'er dooz andere schepen zoo wel niet geburgen woijden / wanneer men zich tusschen 't land en 't ps bevind / en dus verre inwaarts is gezelt; daar noch by komt / dat de stroom / die aldaar voozwaarts schyint te trekken / zulks men om de vooz maallende / zoo magtig verre van de hand afdwaalt / en midden in 't ps verwaart / dat 'er geen mogelijkheid meer wojd gezien / om met sloepen den buiten zoom van 't ps te bereiken.

Gevaarlyk
aldaar in 't
ys te zeilen
en om wat
zeden.

't Is hier dan met een gemeen jaar in den Naar-tyd / alzoortydig / als ^{Wanneer de Viſſchery aldaar 't beft tydig is.} in den Boortyd / en geheel anders als op de Wiſch-plaats van hooge graden gelegen / wanneer de Wiſch van onder de Pool / of uit het Boortyd / 't is op Noord-weet / Noord-oost / en van allertwegen / d'ene wat vroeger en d'andere wat laater / om niet in 't is vroeger te worden / weder den buiten zoom van 't is begint te zoeken / en om boortydig de reden meer op Spitsbergen als elders anders doet / om van hunnen byand / zich dan uit het is verbindende / niet gehindert te worden ; zoo zal 't zelden miſſen / indien 'er eenige ſtrooken is langs de wal afkomen / of men zal 'er mede Wiſch vinden ; wy zeggen dit van een gemeen jaar / want anders kan dit in 't midden van de teelt-tyd / en noch vroeger als getoont is / mede wel plaats hebben / doch deze Wiſch is boortydig een andere koers in 't vlychten / zoo verte in 't Boortyd en Noord-weeten opgeweeken / dat men ze veel zekkerder om de Oost zal vinden / wanneer zigt den Naar-tyd wederkeret / dan dat men ze in 't midden van de teelt of vroeger ontdekken zal.

NEG ENDE HO OFDTSTUK.

De Viſſchery op laage graden wanneer die tydig is. Oud-Groenlands ſtrekking , en hoe het zich gemeenlyk opdoet ; voor wiens kuff mede Walviſch-aas te vinden is , waar omtrent zich ook wel Viſch onthoud . 't Onderſcheid in de wyking der Viſſchen naar hooge of laage graden aangemerkt ; wat koers naar de gemeene Viſſchen te houden , en hoe die in 't wederkeeren af te wachten zyn . Des Schryvers eigen ondervinding en waarneeming in de koershouding getoont .

Wat de Wiſſchery op laage graden / en wel boortydig de tyd ^{Wanneer de Viſſchery op laage graden tydig is.} der zelve aanbelangt / die wy hoortydig halven onafſcheidelyk behandelen zullen ; dat men dan op dit volgende lette : Oud-Groenland ſchyn't zich volgens de ſtrekking van 't is / en den koers der ſtroomen / omtrent Zuid-weet en Noord-oost tot de 77ſte graad uit te ſtrekken / waar het gelphzaam eindigt / of Noordwaarts op ſchyn't t'ontvallen / ^{Hoe verre zich Oud-Groenland ſchyn't uit te ſtrekken.} vermits de ſtroom by deezen hoek / eer die zynen Zuidweet koers neemt / Zuidwaarts ſchyn't uit te vallen / zulks dat het is op de boortydige hoogte / gemeenlyk zeer verre buiten 't ander is zeewaarts wygd uitgezet / en daarom gemeenlyk de ſtaert van 77 genoemd ; het ſchyn't ook dat de zelve ſtroom langs Spitsbergen om de Noord vallen- ^{Waar de ſtromen gemeenlyk 't is doen koers houden , aangewezen.} de / het is mede Noordwaarts tot op heele hooge graden trekt / en ver-

volgens in 't yd rond maaiende / by dezen hoek weder Zuidwaarts uitvalt / en dan zynen hoek langs 't gemelde land / eerst recht om de Zuidwest begint te neemen : 300 dat niet op hooge graden / dooz deze maaling / met 300 zeer om de Zuidwest loopt / als op laage / zulks 'er de Schepen veel meer ghaat onderwerpen zyn / maar / bezet zynde / ook te lichtre los maalen zullen / dan wel op laage graden / waar men niet den gelykmaatigen stroom / lang kan bezet blyven / doch de perssing veel min gevaarlyk is / tenzy by strom / die dan mede het yd dooz sommige winden kan openen / en dus behouden zynde / de bezette Schepen weder verlossen en reddden.

Dit Land nu heeft zich aan veelen op eenige plaatsen met hooge bergen vertoont / op andere plaatsen met groote inhammen ; waar uit blykt dat 'er gelyk aan Spitsbergen , insgelijks diepe Boven en Rivieren zeer vette landwaarts in schynen te loopen / 300 dat die Land van de 77ste graad / verder Noordwaarts onbekend is / en waarschynlyk mede van veele vette en aagryke gronden / binnen en buiten lands zal bezien zyn ; en nademaal het in zyn geheel iets Zuidlyker als Spitsbergen legt / zal 'er mooglyk den aangroei van dit zaad en aag landwaarts / in de siberige afwateringen der vaelen / in 't Zomerzaaijsoen ook zeer sterk zyn / naar welk aag dan / gelyk omtrent Spitsbergen , zich insgelijks wel Visch onthouden zal . Gelyk we nu deesen van de Spitsberger / en die van de Zuidys-Disch mede eenigzins hebben afgezondert / zyn 't dan ook wel kunnen wezen / dat deze Visch aldaar geen vrand vernemende / zich in de Straat-Davis niet meerder bymoedighet / als omtrent Spitsbergen , in deszelfs Wasjen ongedekt quam aazen / maar of ze in 't yd mede aldaar / met de Spitsberger / gelyk de Zuidys-Disch in harde Winters ook eenigzins te zaamen komt / en de gemelde schyik mede 300 zeer heeft gevat / dat ze / dit yd met een uitlandige wind van land vryvende / zich niet het selve mede laat afvoeten / gelyk om de Oost of omtrent Spitsbergen veelpds geschied / zulks is nocht onbekent ; immers is 'er aan een meenigte zich daar onthoudende Disschen / volgens gemelde redenzering niet te twyffelen.

Men lette nu eens / vernits we wat meer ter zaake komen ; nademaal deze Disscherp op laage graden / allenks wat meer begint in gebruik te raaken / 300 zal dan de voorrige redenzering verodigens ook met d'onderbinding ten deelen overeenkomen.

Dit voornoemde Land / word des winters / 300 vette als wy langs het selve gewoon zyn onze Disscherp te oeffenen / en somtids noch verder / 't eenemaal in 't vaste yd ingesloten / 300 dat de Visch als dan het selve ten deelen langg het Land om de Zuid / ten deelen dwars dooz 't yd naar den zoon of buiten vand / moet ontculmen ; derhalven moet de Disscherp op laage graden / mede in den vzoegen tyd vooz in 't yd waargenomen worden : maar daer / zullen mooglyk 300 veel verzamelde Disschen niet te vinden zyn / als van deze op hooge graden is ge-

zeft

Noedanig
zich Oud-
Groenland
oploect en
vertoont,

Voor wiens
Kusten waar-
schynlyk me-
de veel Wal-
visch-aar te
vinden is ,

en waar zich
ook veel
Visch ont-
houden
moet.

Zuidwaarts
recht om de
/ dooz deze
ge / zulks 'er
bezet zynde /
/ waar men
doch de pers-
e het ps dooz
bezette Sche-

en met hooge
en; waar uit
n en Rivieren
Land van de
schynlyk me-
ands zal ver-
is Spitsbergen
landwaarts /
zoen ook zeer
a, zich insge-
de Spitsber-
afgezonderd /
er geen vband
bediglyk / als
aazen / maar
Zuidps-Disch
gethelde schijnt
dige wind van
gelyk om de
is noch onbe-
nde Dissen /

omen; nade-
begint in ge-
volgens ook

als wp langs
ps noch ver-
h als dan het
dwaars dooz
thalven moet
dooz in 't ps
o veel verzaa-
graden is ge-
zege

zege / om dat het meeste groos waarschynlyk langs het Land de wijk
neemt / en verder langs den zoom naar 't gemelde Land en landaag
laager afzakt / en vooz een gedeelte naar 't Spitsberger aag / of noch
hooger zynen koers heeft genomen ; nochtans is 't hier in den Dooztyd
soms ps goed / maar op hooge graden / om de gemelde redenen / en vol-
gens jaarlykse onderbinding / wel zoo zeker en beter. Echter zal 't in
't midden van de teelt waarschynlyk hier wederom beter wesen / gelyk
we nu vervolgens voozneemens zyn / dit wat klaarder aan te too-
nen.

Deeze Disch zal in 't openen van 't ps / met die van hooger graden /
allenkis verder in 't ps wyken / ten deelen mede om de zelve oorzaken /
als vooz zynen vband bluchende / en zulks vooznamenlyk naar het
vooznoemde Oud-Groenlands aag; die halven 'er dan tusschen deese en
de Spitsberger Disch een merklyk onderscheid woer gevonden; de
Spitsberger Disch blucht vooz vooz van den vband geyekt / en komt
naa een verloop ten tyd / de vbanden meest geweeken zynde / als dan
vooz een gedeelte / weder naar hunne aagplaats afzakken / maar deese
wykt vzwillig en blyft geweeken / tot aan / of naby de kusten van
hun gewest / want hunne vooznaamste aagplaats is diep in 't ps / en
de Spitsberger / vooz in 't ps / hun aag woer met de gezede afwate-
ringen van landwaarts op den binnen zoom tegen dit ps / en een stik-
weegs daar in gedreuen / en 't Spitsberger aag daar en tegen naar den
buiten rand / want de vooznoemde Bassen en Rivieren / zullen met haa-
re afwateringen te gelyk met d'algemeene stroom / 't gemelde aag vooz
een gedeelte veel in 't ps dypen / maar zelden tot in 't harte / en noch
minder naar den buiten kant. Dit aag dan / komt veel eer van Spits-
bergen, wyl het deesen stroom wat meer te haat heeft / of van de daar
leggende kanten afzakken.

Hier uit begrypt men lichtelyk / dat het oude gebryk / indien 't op
deese wel of qualyk woer begrepen / in een zeker opzicht / echter niet
vzeemd is / wanneer men op laage graden gedreuen / tracht uit het ps
te komen / en op hooger graden het wederom zoekt te hervatten. Dings
oordeels was 't anders beter / dat men / albaar gedreuen zynde / of
van den eersten aankomst af / zyne Dissen op laage graden trachte te
voltrekken / en geen genoegen in den eersten aanbald vindende / zulks
men de Disch bebind te wyken / dat men de zelve dan verlaag volge
doch op een gemeen jaer alhier met een geheel andere koers / als op een
Zuidps-jaar / gelyk reeds van de Zuidps Disch is gemelt / te woeten
Oost / en hier West op ; en of 't gebeurde / vermits de Disch vroediger
dooz 't ps kan ontwyken / als ze dooz de Schepen en Sloepen beel-
tyds konnen gevolgt worden / die dooz blyt van 't ps lichtelyk weer-
houden zynde / de Disch tyd heeft om midterwoer te eenemaal t'ontho-
men / zulks 'er dan in eenige dagen geen Disch vernomen woer; echter
moet men zyn oogmerk op ieder plaats in 't byzonder wel in acht nee-
men /

Wat onder-
scheid in de
wyking der
Visschen van
hooge en
laage gra-
den, aan te
merken is,

Wat koers
naar de ge-
wecke Vissch
te houden;

men / nu op deze / en volgens met d'eerste gelegentheit wederom West of Noord-West op / naa de ruilste sich sijnliken wilt / namentlijk recht op 't land aan / want de Witsch wylt hier maar alleen / en blijct niet weg ; men zal ze / niet alleen volgens gezegde reden / maar naar onderbinding / als noch te toonen staat / dijs doende / eer men 't land bereikt wel weer vinden ; ontmoet men ondertusschen een velt of bank daer sich Witsch onthoud / kan men 'er wat vertoeven / want waar Witsch is / vind men de rechte plaats ; 300 niet / men wozde echter niet verduchtig / noch men blijft 'er zonder opdoening van Witsch ook niet 300 lang leggen / als op hooge graden / daer de Witsch verduchten zynde / zelf uit eigen beweging en natuur weer naar toe zakt / van hier volgt men ze dan / indien 't gescheiden kan / tot onder 't gezicht van 't Land / alwaar men niet alleen deze wylende Witschen eindeljk wederom vinden zal / maar ook een gedeelte van de Noordnoemde / langs het Land / en om de Zuid geweezene Witschen / zullen / dijs doo 't ps zellende / en weder om de Noord gaande / verscheiden ontmoet worden / trachtende mogelijc den gemelde hoek naar 't Noord om / of anders met t'ontsliken van 't ps / in 't hart van 't zelve naar banken te zoeken / en dit hoe nader aan land / hoe eerder de wylende Witsch mede aldaar te vinden zal zyn. Dit leert ons niet alleen de gezegde reden / maar ook d'onderbinding ; want geljk de Spitsberges Witsch zyn aas by en ontmoet dit Eiland zoekt / ingelijcs doet deze in en by dit Land.

Wat dan aldaar / te weeten by Gale-Hamkes of Oud-Groenland , sich veel Witsch onthoud / zal mede nevens deze redeneering / by d'onderbinding worden vertoont :

Wat by deze afwachting waargenomen is :

In den jaare 1684 of 1686. (de jufte tyd is ons ontschooten) was 't dat Commandeur Cornelis Pietersz. Duinker, toen Stuurman zynde / en vervolgens ook onzen Stuurman geweest / volgens zyn eigen verhaal / nevens verscheide Schepen aan een psveld leggende / onderanderen ook die van den Admiraal Alemonde , te weeten : Gerbrand en Jan Dirksz van der Velde , en Martin de Bas , met dit veld eenige dagen / langs en in 't gezicht van 't land dreeven ; dus lets meer naar de landzyde van dit psveld van d'andere Schepen leggende / zagen ze / dat ze geduurig langs dit land om de Zuid-West dreeven / ziende dagelijcs verandering van land / van eens hooge uitsprekende hoeken / van weer diepe dogten en Bahar. / somtyds / als zich het ps wat opende / stonden ze in bereid om naar land te zellen / doch de Witschery belette dit telkens / want zy zagen geduurig Witsch / juif by gem groote scholen / en ook somtyds geen ; wannert ze dan de gedangene stensien en afge maakt hadden / zagen ze eerlang weer Witsch / welke tyd wederom waargenomen wierd / om te vifchen. Zy kreegen dan een volle landing / en verscheide van d'andere Schepen vertrokken / reeds vol zynde / vooz hen naar huis. Jan Dirksz van der Velde geraakte aan dit veld in den grond / doch wierd van de twee anderen by zich hebbende gered /

Waar uit een goede vangst volgde.

gered / en 't Schip / wiens mast reeds gekapt was / werd weder herstelt / raakende nevens d'andere twee mede vol / zulkz / toen deese drie Schepen van dit veld vertrokken / hadden ze te saamen / 300 onsg bereicht wierd / meer dan 60 Dissen gevangen.

Op zodanig een wyze / is Jacob Hardebil , toen Commandeur / en vervolgens in 'n Spekschipbet geweest / mede eens langs dit land gereden / alwaar hy zeer veel Dissen vernam / doch vond zich telkens bezet / zulkz 'er niet kon gevischt worden / en ook in den laaten Maas tyd syn Schip moest laaten zitten / komende niet sloepen in omtrent 21 etmaal / met veel sukkeling / zeer afgemat en byna wanhoopende / eindelyk in zee / en vervolgens in 5 etmaal over zee aan Ysland aan te landen / en van daar onbetwacht zeer laat wederom t'huys. Deze Commandeur heeft ons mede veel van de vertooning dezes lands verhaalt / hoedanig het zich in hooge bergen / laage valesen / uitstekende hoeken en diep in 't land loopende Rivieren / of Bassen heeft vertoont ; maar dewyl hy niet gemoet dooz angst en bekommering byna wanhoopende was gewoeden / waar dooz hy verstand scheen verbystert / en hy gezicht byna gebroken / zoo vertoonde dit land zich veelmaals niet naar syn egentlyke gesteltheit ; somtyds dachten ze Kasteelen te zien / waar van zy zich verbeelden de vlaggen te waajen / behoornert zynde als of ze vooz vanden te dachten hadden. Maar het verhaal der eersten / als verer by hy verstand zynde / dan de laasten / verdienen ook beter gesloof.

Verder be-
richt hier
van gegee-
ven.

Meer zoudenwe van dit Land / en de daar onthoudende Dissen dooz 't verhaal van anderen kunnen bybrengen / maar om niet te langwylig te zyn / zullen we dit liever met eigen ondervinding besluten :

Op boerden dan in den jaare 1698. een klein Scherpje de vier Geboeders genaamt / daar wy 't voorige jaare 7 Dissen mede t'huys gebragt hadden ; den eersten Juny vongen we 3 Dissen op de byzete van 77 graad / aan een groot ysveld / alwaar drie Schepen aanlagen / en eerlang noch vier anderen by quamen ; wy dreeven hier mede in den tyd van 18 dagen om de Zuid tot op 75 graad / zynde eene ruinte van 2 graden / in welken tyd wy noch 5 groote Dissen vingden / maakende met de voorige drie / te saamen 8 Dissen uit. Barent Orse quam toen mede by ons met 3 Dissen ; verders zagen we geen meer Schepen / en de voozgemelde / waar onder zich Simon Jansz en Klaes Keuke bevonden / waren reeds vol / of meerendeel vol naar huys vertrokken. Barent Orse quam alhier t'overlyden / en zyn Volk vingen in korten tyd / by ons leggende / 7 of 8 Dissen / in welken tyd wy alleen zynde / onze agtste Dissen machtig wierden / vernits het ons met doozslippen / t' dreeken van lynen / en 't niet konnen vast geraaken / in 't laast wat tegen liep ; nademaal 'er dan eindelyk wat maaling in 't ys quam / en wy niet meer als een of twee Dissen / naa zy groot waren / kon-

Des Schry-
vers eigen
ondervin-
ding aange-
wezen.

den bergen / 300 beslooten we / om alle gebaar t'ontgaan / hoopende in
den ultzeilen noch wel een levende / of doode D'isch te zullen vinden / van
daar te vertrekken / schoon we noch al telkens D'isch zagen; maar ver-
mits we onze lading al te duurbaar achtten / om 't gemelde gebaar
t'ontgaan / lieten we alhier alleen het Schip van Barent-Orse, met het
sienfen bezig / en die vervolgens mede meest vol t'huis quam.

Zyne waat-
neefing en
koers hou-
ding ge-
toont;

Dit p'sveld / schoon wy 't land nooit hebben gezien / seheen echter al-
hier niet verre van land te wezen / want wy bevonden ons in 't uitzei-
len / dat ons geweldig ontschoot / met zeer goede gissing / ontrent 40
milen in 't p's geweest te zyn / houdende onzen koers in 't zeilen Oost
ten Zuiden 33 mylen dooz; zwaar p's / eer we in zee quamen / alwaar we
toen noch al eenige mylen dooz; losse streemen en starden koers viel-
den.

't Was dan den 26ste Julp / dat we beslooten / dus verre dooz; Godt's
zegen redelyk gebangen hebbende / van 't voornoemde p'sveld los te
maaken / namen afscheid van ons gezelschap / en zeilden Oostelyk uit /
waar wy buiten 't veld veel los p's en starden vonden / en noch ver-
scheide D'isssen vernamen / waar naa wy mede vielen / maar houden
niet vast raaken; dewyl we dan tusschen deze starden zwaarigheid dooz;
ons Schip maaken / en ook gevallig vast raaken / echter beslooten
we / hoe 't zich tusschen deze starden met de D'isch schikken mogt / ter-
wyl ons de wind gunstig waar / om weder dooz; te zeilen. Agttien
mylen Oost Zuid-Oost gevordert / vonden we by een der starden een
doode D'isch / daar wy 't wederom vast maaken / beginnende het toen
met een donkere sneeuwvlagt hard te waasjen; dit was onzenegende D'isch
en wy sneedden die / vermits hy al begon te traanen / van over dooz; in
onze vaten / en vulden 'er 32¹/₂ quardeelen van / maakende met de voort-
ge 8 D'isssen te samen 390 quardeelen spek. Toen wy tot den 3den Julp
dooz; stroom en tegenwind / aan de gemelde p'sschots gelegen hadden /
raakten we weder los / en vervolgens noch eens aan een ander p'sveld
vast / zulk's wy den 9 Julp in ruime zee quamen / en verder onzen koers
naar 't Vaderland namen / na dat we Oost-Zuid-Oost dooz; verscheide
schotten noch twintig mylen gezelt hadden.

Verdere
waarneef-
ming aange-
weezen.

Hy staat hier aan te merken / schoon wy nooit land hebben gezien /
vermits 't gemelde p'sveld 300 verre zich uitstreckte / dat we echter niet
verre van land zullen zyn geweest. Wy zagen den 26sten Julp van
daar zellende / aan en by het zelve p'sveld en in eenige starden noch ge-
duurtig v'isch / en sedert tot den 9de Julp / toen wy in zee quamen / von-
den we geen eenen D'isch meer / behalven de gemelde doode; echter pas-
seerden we in groote ruimten verscheide welgelegene p'svelde en vele
starden / insgelijck by Schepen / 2 aan een veld leggende en 3 om de
Noord-Oost zellende; men zou hen van ons veld gerne kennisse gegeer-
den hebben / maar onze ruimte die wy te volgen hadden / leidde ons te
verre buiten hen om / zulk's wy geen gelegenheit vonden om hen te ken-
nen /

nen / noch min om te ſpreken; wy vernogden ons dan alleen met te denken / dat indien zy wiften wat ons wederbaaren was / zy eerlang een andere hoers in 't zellen neemen zouden / en aldaar niet blijven leggen. Meerder zal 't niet noodig zyn om onze redeneering met d'onderbinding te doen bevestigen.

Du is noch overig de Viſſchery aan Jan Mayen-Eiland te gedenken; maar nademaal deeze eenemaal buiten gebruik is geraakt / zullen we 'er dieghalven maar kortelyk in 't volgende Hoofdstuk van gewag maaken.

TIENDE HOOFDTSTUK.

Viſchrykheit eertyds aan Jan Mayen-Eiland, mede allenks afgenomen. Overwintering aldaar en op Spitsbergen ondernomen; wat deezen op Spitsbergen zyn ontmoet. Verscheide Observatiën over 't Noorderlicht, en een Redeneering over der zelve vreemde verschynselen, volgens ingekomene berichten.

VAn ouds is aan Jan Mayen-Eiland gelyk te Spitsbergen, mede een groote Viſſchery geweest / als uit het reeds verhaalde van onze Stuurman Teunis Baltiz. kan afgeleid worden / wiens Vader / gelyk gemeld is / op een Jaar in twee reizen vooz de Compagnie omtrent 2000 quardeelen traan van daar heeft gebragt.

Jan Mayen-Eiland eertyds zeer Viſchryk geweest.

Allereerst is dit Eiland vooz eenen Jan Muyen ontdekt / en gelyk in 't 2de Deel is gezegt / in den Jaare 1611 vooz d'eerstemaal bebaaren; tot den Jaare 1633 heeft de Compagnie mede aldaar haare Viſſchery niet alleen achtervolgt / maar ook gelyk te Spitsbergen verscheide Hoopkierpen gezet en opgerecht; en zich in eenige Wapen vast gemaakt hebende / scheemense toen vooz een volkplanting zich aldaar allenks noch vaster te maaken / latende daar en te Spitsbergen zeven mannen overwinteren / die ook gezamentlyk overgebleeven zyn; waat van we deeze te Spitsbergen overwintert / van hun wederbaaren dit kort bericht geeven zullen:

Overwintering aldaar en op Spitsbergen.

't Was in 't Jaar 1633 dat des Compagnies Schepen op den 30 August uit de Noord-Baay in zee liepen. Des anderen daags viel 'er vooz 't overwinterende volk weinig vooz / dan alleen dat ze eenige Meeruwten en Reen schooten / om 'er zich gedurende den winter van te bedienen / en slaa tot verberschijng zochten. Den volgenden dag zond men de sloep uit om Reen te schieten / doch wierden genoodzaakt in de Zeeuwische Bay te loopen / aldaar een tent van 6 overendstaande riemen te maaken /

Wat deeze te Spitsbergen gedurende dien tyd weder-voec.

lien/ en met een zeil van de sloep te dekken: men hakten 'er eenig byand-
hout uit het ysg aldaar dooz de zee opgewoopen. Naa 't verlooppe gelyc
byakimen de tent weer af/ en met de sloep te water zynde/ hoorde en zag
men verscheide groote Walvisschen; vervolgens mistig en buysch weer
uitgestaan hebbende/ quam men zonder verdere verrijcing 's nachts
weer by de Loots.

Men viste den 3 September veele Walvischbaarden/ die met hoog-
water op strand gehaalt/ schoon gemaakt wierden en geburgen; ook
vertoonden zich soemtids Walvisschen in de Baap. Op den vyfden toef-
de men met de sloep naar de West-Baay om naar Wisc of eenig ander
woozdeel om te zien/ doch zonder iets uit te rechten. Den volgenden
dag wierd de sloep demant; men roede naar de Engelsche Baay om 'er
doode of gestrande Walvisschen naa te speuren/ of ook om Beeren te
schieten/ Walcussen te vangen/ of eenig ander wild op te doen; maar
te vergeefs; in 't wederkeren vertoonden zich echter verscheide Wal-
visschen/ waar van eenigen seer tam waren. Weder aan de Loots ge-
komen/ maakte men twee sloepen dusdanig tot Wiscen gereet: men
hulpte twee vaten winddicht/ die als hoepen dienen zouden/ met een lijn
ter lengte van omtrent 70 of 80 vademen daar aan vast gehecht; derze
vaten byagmen in de sloep waar in de Harpoenier was met vier man-
nen verzeil/ en in d'andere sloep de twee overige/ die ten dienst van d'an-
deren wezen zouden.

Den zebenden wierden 'er weer eenige Walvisch-Baarden gevis/ die
men schoonmaakte en in 't Pakhuys burg. Dervolgens scherpte men
de Lenissen en Harpoen/ droogden de boozgangers en verbaerdigde alles
wat men in 't visschen noodig had. Sulten de Noord-Baay hoorde men
verscheide Walvisschen blaazen/ doch derden niets op. Van den agtsten
tot den twaalften viel 'er weinig vooz/ dan dat men eenige Zeerobben
zag en echter niet magtig wierd; met de sloep/ om veroversching te zoe-
ken uitgeroet/ bond men op de zoe genaamde Slaaberg eenen overbloed
van dit gewas/ naar waterhoys gelphende/ doch 't moest met groote
moeiten van 't gebergte gehaalt worden/ alwaar zich jaarlyks veele
Meeruwen onthouden/ dooz wens mist het aantalevende moes als ge-
mest/ dit kruid weeldzig boozthont/ waar onder ook een soort van zun-
ring gebonden wterd. Van dit gebergte wierden ook zeevaart eenige
Walvisschen gezien. De sloep naar 't laage land op de Keesacht uitge-
zonden/ dee men den Biskayer-hoek aan/ en 't laage land bereikt/ sloeg
men 'er een tent op om 's nachts ysn verblyf onder te neemen. Op de
jagt uitgegaan/ verdeelde men zich in twee/ ieder met een hond ver-
zien/ dus wierden 'er drie keern opgedaan en naat de sloep gebjagt. Der-
volgens zag men weder eenige Walvisschen/ als mede vier vuurstraal
op een der ysbergen nederdaalen/ waar op de zelve eenig tyd staan bleef
en daar naa verdween. Den dertiende quam men niet de drie gebange
keern en de verzamelde kunden weder aan de Loots/ alwaar het Kees-
bleesch

Toefel toe
het visschen
gemaakt en
hoe.

Reen gevan-
gen, en krui-
den toe ver-
verseling
gezocht.

bleefsch gezuvert wierd en opgehangen / om het dugs dooz 't vizezen te beter te bewaaren / zulk's het hen in den winter booz ververfching dienen mogt. Ook zag men toen buiten de Noordbaay veele Walvisschen.

Des anderen daags wierd 'er een versch gestoybe Walvisch gebonden / sonder dat 'er lensstreeken of een harpoen-woude aan bespeurt wierd / mogelyk was deese Visch dooz haaren vband de Zwaartvisch overwoonen en dood geslaagt. Veel arbeid en moeiten wierd 'er besteed / om deese Visch / die groot was / en men een wopje bevond te zyn / uit den stroom in zekerheit te boegstieren / maar alles was vruchteloos / zulk's de stroom hen naa een afgesloafden arbeid weder zeerwaart dreef / tot ze het eindelyk moesten opgeven / en naa zwaar stozmachtig weer uitgestaan te hebben / den volgenden dag weder aan de Loofs quamen. Die da-

Een doode Walvisch opgedaan.

gen naa den anderen had men stozmachtig weer / zulk's 'er niets kon uitgerecht wozen; maar op den 19 September bemande men de sloep met al den manschap booz 4 of 5 dagen van alle behoefte verzien / om de verlaate Visch die aan dzeppen gelegd was / weder op te zoeken / doch niet gevonden wierd / wat moeite men in 't naspeuren aantwende. Op den 20sten 's avonds zagmen de maan 20 dagen oud en 2 graden in Aries, booz d'eerstemaal boven 't gebergte / Zuid-Oost ten Zuiden / tot des anderen daags de Zon zich weder vertoonde. Op den agten twintigsten wierden 'er weder eenige Visschen in de Baay gezien / sonder dat 'er iets op uitgerecht kon wozen. Den volgenden dag wederom Visschen omtrent de Oevers gezien / geraakte een der zelve booz de Loofs aan den grond vast / die zich met groot geweld wederom vlot arbeide / slaande geweldig met den staert en vinnen / waar naa zy zich weder naar 't dieptwater begaf. Den dag wende men alle mogelyken vlyt aan / om een dezer Visschen die zich toen veel vertoonden / magtig te wozen;

die men echter naa veel zangewende moeiten, verlaaten moest.

men werkte eindelyk zoo veel uit dat 'er ten Zuid-Oosten van de Loofs omtrent den Hsberg een Walvisch geschooten wierd / waar op de gemelde vaten buiten boozd gewoopen wierden / die een groot gewoel in 't water maakten / doch de harpoen / na dat de Visch met de vaten eenigen tyd gelopen had / geraakte aan 't slippen / zulk's men zich in zyne verwachting bedzoogen zag / vermits men meende / naa 't afmatten van de Visch / dooz deese vaten / de zelve met Leussen verder af te maaken / doch de manschap te zwak zynde / liep alles vruchteloos af.

Een Vissch geschooten / die 't echter mede ontstuspt.

't Was dan op den derden October dat het Gebogelste allenks begon te vertrekken / ook verzamelden zich mede de Meeuwen / om gelyk den Opebaar een gemaatigder Gewest op te zoeken; en in de Noord-Baay vertoonde zich weder eenige Walvisschen. Dooztaan tot den 13den zag men noch al veel Visch; nu begon het reeds zoo fel te vizezen / dat men een van de viervaten overend gezet / ter dikte van 3 duim bezoooren bond / eer men vier honde bereiken / zulk's de bodems der vaten van 't bezyzen uitwaarts weken. Op den 15den op 't Gebergte zich begeeven hebbende / zag men de Zon in 't Zuiden noch eben boven den Horizont

Het Gebogelste vertrekt,

en 't begint fel te vizezen, terwyl de Zon zich naauwlyks weer laas zien.

waar op staat gemaakt wierd / dat men ze dat jaar niet meer zien zou. Ook wierden 'er weder eenige Dissen in de Baap gezien / waar op echter niets konde ondernomen worden. Het hier omtrent agt voet van den haart staande / bevond men nu tot den grond bezoooren / zulkis het bat opgeslagen wierd / het ys in stukken gehakt en dus gesmolten / een schaaalen drauk maakte. Den 22sten vertoonden zich wederom eenige Walvissen in de Baap / waar op mede niets kon ondernomen worden. Maar den 25sten vernam men de eerste Beer die met leiffen en roers nagezet wierd / doch te water gaande / het weder ontsnapte. Op den 27sten moest de Zon volgens uitrekening een graad onder den Horizont blyben / echter bevond men noch 7 of 8 uren scheemering. Op dien dag wierden 'er in de Noord-Baay noch eenige Dissen gezien. Verder in drie of vier dagen niets voorballende / als dat 'er twee Walrussen gezien wierden / waer van d'eenen vooz den kop geschoten / het echter ontquam.

Voorraan
een afreemende
scheemering
gezien.

Op den vyfden November had men noch 4 of 5 uren scheemering / die voorzaan dageliks afnam. Sedert den zesden tot den veertiensten wierden 'er nu en dan eenige Beeren en Dossen gezien / waar van een gebangen wierd. Nu sloeg men weer een bezooore bat hier op / welk ys stukken geslagen en gesmolten wierd om te drinken / schoon 't nabij 't vuur had gestaan om niet te bezyzen. Op den 26den vvoor het 300 sterck / dat men in een open gehalte opt / om 'er een stuk in te zetten / naa twee of drie uren weder een hand dikte ys vond. Verder is 'er tot den vyfden December niets merkwaardigs voorgevallen dan dat 'er een Beer besteede en gedood wierd / gebild en 't vet en de huid in de Loofs gebragt. Den zehenden gevoelde men zodanig een bittere koude / dat schoon men een groot vuur aan den haart en in de kachel stookte / echter niemand zich in zyn koop verwarmen kon / zulkis men genoodzaakt was vooz 't vuur te gaan zitten. Ook bevond men toen 't Azpbat mede bezoooren. Om deze onlydelijke koude te maatigen / verplaatsten enigen hunne koopen nabij de kachel / en anderen bleeven met de voeten vooz 't vuur zitten : ja 't was 300 bittere houd / dat hoe sterk de kachel gestookt wierd / indien men maar een korte poos in de koop gelegen had / moest men 'er weder uit / en om de leden warm te houden / gestaadig wandelen.

Onverdragelyke koude.

Den twintigsten December ontrent den middag met Zuidelyk licht / dat noch vooz de scheemering van den dag wierd aangezien / vernamts men eenige dagen geen licht vernomen had / want de Zon in 't teeken van Capricornus zynde / had ze de Zuidelykste vyeete bereikt ; de Maan toen 20 dagen oud en 23 graden in Leo ; twyffelde men deze scheemering te veroorzaaken / of dat het een Noorderlicht zy geweest ; vier dagen hier naa schoot het Noorderlicht 300 sterck / dat men 'er over verbaast stond / welk licht opna de gantse nacht bestand bleef. Dervolgens quam er nu en dan eenige Beeren omtrent de Loofs snuffelen / waar van een geschooten wierd / doch bulderende weg liep / als mede den volgenden dag

Sterk Noorderlicht gezien.

meer zien zonn
en/ want op
agt voet van
en/ zulkis het
esmolten/ een
derom eenige
men worden.
issen en roeg
pte. Op den
den Horizont
ng. Op dien
zien. Verder
schuiffen gezien
ter ontquam.
scheemering/
n vertienden
waar van een
vier op/ welk
hoon 't nabij
voor het 300
in te zetten/
Derder is 'er
en dan dat 'er
de huid in de
dittere houde/
achel stookte/
men genood-
toen 't Wp-
atigen/ ver-
bleeven met
dat hoe sterk
g in de hoop-
m te houden/
uidelpk licht/
en/ vermits
in 't teeken
; de Maan
eze scheeme-
; vier dagen
ver verbaast
Dervolgens
ffelen/ waar
en volgenden
dag

Met den aanvang van 't Nieuwjaar / wierden 'er somtijds noch eenige Beeren vernomen / als mede vele Dossen waar van 'er een geschooten wierd. Den zevenden Januari. wierden verscheide Beeren ontrent de Loots gezien; twee daar van geschooten / wierden verder niet Leussen gedood / vervolgens gevlit / en de huden en 't vet geborgen. Dooftaan tot den twaalfden / zag men en vernam vele Beeren / twee wierden 'er geschooten en mede met Leussen gedood / tot den tweeëntwintigsten stond men onydelijke houde uit / en wierden somtijds noch verscheide Beeren gezien / waar van eenige geschooten wierden / die men wilde en de hnt en 't vet naar de Loots bragt. Beezen dag wierd men een heldere scheemering in 't Looft gewaar / en den volgenden Nacht een zeer sterk Noozberlicht. Den 25sten zag men 6 of 7 uren dag-scheemering en den volgenden dag wierd het volkomen licht / zulkis het gesterne ontrent den middag in 't Zuiden niet meer gezien wierd. Dooftaan tot den 31sten wierden 'er noch verscheiden Beeren gezien / en somtijds eenige geschooten die 't echter noch ontquamen. Maar op den derden Februari. wierd 'er wederom een Beer geschooten en verder met Leussen gedood / gevild en de huid nevens 't vet in de Loots geborgen. Nu viel 'er verder deeze geheele Maand weinig aanmerkelyk vooz / dan dat 'er somtijds noch al Beeren gezien wierden en eenigen gedoodt / en op den 22

Enige Beeren geschooten.

De Zon wederom gezien.

Op den derden Maart was 't dat 'er een hevige strop tegen een groote Berr voozviel / deeze met twee kogels ontrent de haaken geschooten / viel daar op onder den voet / kiloutwende met de poten daar de schoor getroffen was / waar op men met Leussen op deeze Beer aanviel; de zelve weder opgestaan / stelde zich te weer / en ontweidigde een der bestpders de Lens / springende naar hem toe / zulkis hy neeviel / waar op een ander man roeschoot om zyn maat 'ontzerten / wiens Lens mede in de loop bleef / zoo dat dan deeze Beer met al den manschap aangevallen / echter het noch ontwozfelde en Waapwaart liep. Tot den vpflienden wierden 'er noch vele Beeren gezien / eenige gedood / als mede verscheide Dossen die zich nu weder begonnen te ver-
toonen; 's Avonds zag men de Maan byna geheel verduisteten / doch naar d'uitrekening der Eclipsen in den Almanak / moest deeze verduistering een dag eerder zyn geschied. Dervolgens schoot men dan geplyk vele Dossen; deeze Dossen gevild zynde / liet men 2 of 3 dagen in de lucht hangende beziezen / welk vleesch als dan gekookt en met prui-
men

Maan Eclipsen een dag vroeger dan d'uitrekening.

men en razzien gestoof / vooz een goede en stanklofpe verbetering verstrekte. Dooftaan toe den 25den April viel 'er weinig vooz / als nu en dan op Beeren en Doffen jagt te maaken / waar van ook eenige gefchooten wierden ; maar op den zeventen de Sloep weder te water gebragt / maante men jagt op twee Walruffen / waar van d' eene met den harpoen gefchoten wierd en verder geleest / den hoo afgesneden en tanden uitgeholten.

Dus verder niets van belang voozvallende / dan dat het noch sommig fel houd was / en dat men tusschen beiden tamenlyk gemaantigd weert had / zoo was 't op den 27sten dat men omtrent den avond wederom twee Walruffen gewaar wierd / die langs de strand hoers naar de Noord-Baay namen. Men maakte van toen af de Sloep weder tot de Visschery gereed / om by gelegentheit eenig voozdeel op te doen.

Spitsberger
Kerms in-
geheit en
geviert.

Op den eersten May vermaakte men zich met twee kamien goed Bier en een bak warme Wyn / waar mede dien dag de Spitsbergfche Kerms wierd ingestelt. Omtrent deesen tyd vertoonden zich weder

Wederom
een Sloep
uit 't Vader-
land gezien.

veele Berg eenden / doch waren zoo schuw dat 'er geen gevangen wierden. Sedert tot den 25ten was men dagelphs bezig op Beeren / Walruffen / Kobbien / Berg eenden en ander Gevogelte dat zich wederom vertoonde / jagt te maaken / waar van eenige gefchooten en gebood wierden ; Maar 't was op den 27ste May dat men een bemande Sloep gewaar wierd / zulks dit geen kleine vzeugde baarde / als zunde deeze de eerste die in 9 Maanden min 5 dagen gezien was. Deeze Sloep was / dooz den Commandeur Cornelis Crouff , toen met zyn Schip vooz de Robbe-Baay gekomen / voozafgezonden / en quam mede dien zelven avond vooz de West-Baay ten Anker ; en den zolten quamien noch vyf Schepen / namentlyk d' Ammiraal / Vice-Ammiraal / Schout by Nachte nevens twee anderen in de West-Baay ter steede.

Waar op de
aankomst
van eenige
Schepen
volgt.

Dus wierden deeze zeven mamien / op Spitsbergen overwintert / in volkome gezondheid op d'aankomst der Schepen gevonden ; Maar in dit Jaar 1634. wederom zeven andere Mamien aldaar gelaten / stozven die allen / waar dooz de verdere onderneming om 'er Dolt te doen overwinteren achterbleef.

De Visschery
op Jan Mayen-
Eiland
en te Spits-
bergen ge-
maakt.

Wervolgens is echter noch gebleeken / datmen de Landvisschery zoo wel hier als op Jan Mayen-Eiland, toen noch t' eenemaal niet wilde opengeven / maar hoe lang die naa derzen noch heeft geduurt / hebbenwe nooit vernomen ; Immers heeft den tyd doen leeren / dat 'er zoo wel hier als aan Spitsbergen, een Visscherfche Visschery is geweest. De Vissch dan met der tyd alhier gelph te Spitsbergen van Land en uit Zee verzeeden / zyn eindelph de Craankhetel en verdere geredde en beste Gvoenlandfche Vereenfchappen / weder uit de Pakhuizen gehault / en de Compagnie fcheidende / is dan mede Jan Mayen-Eiland gelph Spitsbergen verlaaten / zulks dat de Eilandfche Walviffch beide deeze Eilanden eerst

ontp.

onbepaalde gemaaht / in dooz hünne wplneeming weder tot een
vrij-land zyn gewozen.

En 't hier pas geeft / ons over het Noorderlicht / waar van we zoo
even gesproken hebben / en ook in 't eerste Deel / 't derde Hoofdstuk
gewag is gemaakt / een weinig uit te laaten / zullen eenige Observatiën
dooz den Heere Maraldi en anderen daar over gedaan / en de * Koning-
sclie Societeit der wetenschappen te Parys opgebjaagen / ons dit volgen-
de berichten :

Observatiën
over 't Noor-
derlicht van
den Heere
Maraldi
bygebracht.

Sedert eenigen tyd heeft men reeds / alhoewel met een onvolmaakte
hemig / van een zeker byzonder Licht in de Noorderlykste Landen /
als Noorwegen, Ysland, en andere Gewesten / gewoeten; welk Licht
den Heer Gassendi de Noorder Dageraad heeft genoemd / nademaal het
in helderheit den Dageraad nabij komt; dit Licht is echter met het zel-
ve zeer verschillende / dooz den nachteliken tusschen tyd waar in het
zich vertoont / en men kan het noch vooz den Dageraad / noch vooz
een Scheemering weemen.

Wy hebben / zegt den Heer Maraldi, in 't Jaar 1716. te Parys een
naamtelikh en zeldzaam * Verschynsel beschouwt; 't was op den 11den
April 's Avonds ten half elve / toen het zich begon te vertoonen / na-
dat de Scheemering zich omtrent twee uren geendigde had: 't Bestond
in een groot en helder Licht / zich langs den Horizont Noordwest ten
Noorden verspreidende. Het begon met den ondergang van Ete, onder
den Westeliken voet van Auriga, en 't strekte zich vervolgens over 't
westelike been van Perseus uit / passerende tusschen de * Gestantens
Andromeda en Cassiopea, en eindigde in 't Heemelstreeken onder 't hoofd
van Cepheus. De uitgestrektheit van dit Licht / van 't Westen tot in
't Noorden / besloeg omtrent 80 Graden. De byzete strekte zich ter
eene zyde onder den Horizont, van waar het scheen vooz te komen / en
ter andere zyde tot 7 Graden in hoogte uit / behalven ter wederzyds uit-
breiding waar 't minder byzet was. De helderheit van dit licht ver-
spreide zich overal even krachtig / en 't verzwakte niet dan omtrent het
verhevenste deel. De lucht was zoo klaar / voornamentlyk omtrent
den Horizont, en dit Licht zoo helder, dat n en 'er met het oog zelf /
de voornaamste Starren van Perseus, Andromeda en Cassiopea dooz
zag. De Star in de Westelike hant van Perseus, was omtrent twee
graden laagere dan d' uiterste strekking opwaarts van 't licht; de schoo-
ne Star van 't hoofd van Medusa, scheen midden dooz zyn byzete;
ook zag men omtrent de bovenstrekking de kleine Noorderlykste Starren
van Andromeda en de Zuidelystke van Cassiopea.

Wy beschouwden vervolgens / dat de Starren van Meduzas hoofd
en de hant van Perseus, zich in den aanvang minder van 't verhevene
licht / dan in 't vervolg verdoofden; bovenal vertoonde zich de Star
van :

ff 3

* Zie Memoires de l'Academie Royale des Sciences, 1716.
| Phenomena. | Constelations.

Hoedanig
deze Ver-
schynselen
te Parys zyn
gezien.

van Perseus, toen veranderlijker in hoogte dan d'anderen / terwyl het licht egaal bjeet was / en geduurig dooz de zelve Starren nabij den Meridiaan passeerde / die ten opzichte van den Horizont, niet zichtbaarlyk van stand veranderden; waar uit bleek / dat dit Licht / geen deel met de beweging van 't Primum Mobile had / en bygevolge niet Hemels was / maar veel eer aan ons * Dampgewest verhoocht / en dat het verschillig was met het licht dooz den Heer Cassini op den Zodiac ontdekt / gemeenschap met de beweging van 't Primum Mobile en de eige beweging van de Zon hebbende.

Behalven het bestendige en overeenkomende licht / was 't met den Dageraad weinig verscheelende / maar helderder en witrachtiger; men zach vervolgens eenige Kolommen van een weinig levendiger licht / die naar den staart van Comeeten geleken. Deze Kolommen van onder den Horizont opgekomen / en zich van beneden naar om hoog strekkende / bjeidden haer een weinig boven de opperuitgestrektheid van 't licht uit. Zy geleken naar rook- of water-stralen / en scheenen niet dan 300 veele lichtstraalen te zyn. Men zag 'er telkens veele van / die op verscheide plaatsen het Horizontale Licht doozstraalden / en hooger doozgezongen / wierden haare opperdeelen hoek of spitsachtig. Twee graden waren ze omtrent bjeet / strekten zich ter hoogte van 7 of 8 graden uit / en waren nauwelijks een half minuut zichtbaar. Wanneer deze Kolommen verdweenen / zagmen 'er in acht of tien minuten geen / maar alsdan verscheenen 'er wederom anderen op verscheide plaatsen van 't licht; Dus vernieuwde telkens dit verschynsel in den tyd van een uur / en duurde tot 's nachts ten half twaalve. Dervolgens zag men deze † rechtstandige Kolommen niet meer / en het Horizontale Licht dat tot dus verre helder was geweest / verminderde alleniks / 't zy dat het dooz d' opkomende Maan verzwakt wierd / die toen een quartier na elve den Horizont bereikte / te weten / een quartier-uur vooz dat de Kolommen verdweenen waren / en dat het licht zwakker wierd; 't zy dat de stoffe die 'er oorzaak van was / niet meer zoo overvloedig dan in den beginne waat. Hoedanig dit ook wezen mag / het licht nam af / en 't wierd / weinig meer dan in een minuut / bynaa onzichtbaar.

Den volgenden dag / 's avonds ten half tienen / met een heldere lucht / zagen we een strek van diergelyk licht als den voozgaanden avond verdweenen was / onder 't Bestarnt van Cassiopea, maar 't was zwak en verdween eerlang. Deze lichtstraalende Kolommen wierden toen maar eens gezien / zick ‡ rechtstandig uit den Horizon verheffende. Deezen dag en dien zelven avond / woel het styf uit den Zuid-Oosten.

Op den 13den Apzil / 's avonds een quartier vooz negenen / naa 't eindigen van de Scheemering / de lucht helder en stil weer zynde / begon men aan den Horizont / onder de Starren van Cassiopea een zwak licht

te

* Atmosphere, † Perpendiculaire, ‡ Perpendicular.

te zien / dat ten tien uren noch in den zelven staat was; maar omtrent half elf / was 't krachtig vermeerderd / 300 wel in uitgestrektheid als helderheit. Het was grooter en klaarder dan den voorgigen Avond / maar niet 300 helder naar d' uiterste uitgestrektheid / als dat van den 12den zich had vertoont. De stand en d' uitgestrektheid waren / gelyk het licht van den eersten dag / en het schynfel duurde omtrent een half uur. Terwyl men op de gestrektheid van 't licht acht gaf / zag men by de uiterste en Oostelykste strekking / een deezet Licht-Kolommen / die dooz een achtereenbolgende beweging van 't Noord-Oosten naar 't Noord-Westen / in weinig min dan een minuut haat gantsche uitgestrektheid doozliep / en sich aan 't Westelyk uiteinde verspreide. Dervolgens begon het Horizontale Licht te verzwakken / en verdween omtrent half twaalf uren 't eenemaal. Twee achtereenbolgende dagen waren de Wolken het belet onzer verdere observatiën , en men zag het licht niet meer / doozden de Lucht betrokken was.

Dooz een bericht aan den Heere Valincour gezonden / verstonden we / dat men te Dieppe , op den 11den April des zelven Jaars / 's avonds ten half elfen / aan den Horizont ten Westen een Wolk beschouwt had / die sich naar 't Noordjen uitstrecte / en in den tyd van een uur / ter hoogte van 35 Graden verhefte ; sich toen vlootsgewyze in een trekkende / wierd ze vervolgens roodachtig / en noch meer rechtstandig gerezen / wierpze een vlam uit / die omtrent een quartier uur gezien wierd. Deze vloot daalde vervolgens naar by den Horizont , alwaar ze sich verspreide / en de lucht vooztaan tot Middernacht betrokken zynde / verdween dit verschynfel. Deze observatie te Dieppe , is op den zelden tyd als d' onze van den 11de April gedaan / en ze komt ook in eenige omstandigheden daar mede overeen / want het verschynfel liet sich ten Noordjen zien / en 't duurde helde omtrent een minuut. Maar in d' andere omstandigheden / quamen de verschynselen van Parys met die van Dieppe niet overeen. Te Parys begon men het licht ten half elfen te zien. Te Dieppe zag men ter zelver tyd in 't Westen een Wolk / en deze wolk vertoonde sich niet rood / dan ten half twaalven in 't Noordjen ; dus zag men te Dieppe het licht niet / dan een uur naa d' eerste observatie te Parys gedaan. Wy zagen geduurende een uur in 't Horizontale Licht / vele Lichtgeevende Kolommen / daar in 't bericht van Dieppe , niet dan van een vlam gesproken wozy / die maar een quartier uur duurde.

Deze verschillende omstandigheden doen blyken / dat dit het zelfde Verschynfel niet is geweest / ter zelver tyd in beide deze Steden gezien / maar twee onderscheidenen / die dooz een stoffe van de selve natuur konnen veroorzaakt zyn / sich dooz 't * Dampgewest deezet byzondere Steden verspreidende.

In Engelandt en in eenige Steden ten Westen van Frankryk , heeft ^{Als mede in Engeland,} men.

* Perpendiclairement, † Atmosphere.

deren / terwyl
atren naby den
niet zichtbaar-
cht / geen deel
volge niet be-
hnocht / en dat
op den Zodiac
n Mobile en de

was 't met den
achtiger ; men
diger licht / die
men van onder
hoog strekten-
heit van 't licht
men niet dan 300
/ die op ver-
hooger doozge-
Twee graden
f 8 graden uit /
meer deezse Ho-
n geen / maar
plaatzen van 't
o van een uur /
zag men deezse
Licht dat tot
p dat het dooz
ter na elve den
de Kolommen
p dat de stoffe
h in den begin-
f / en 't wierd /

niet een heldere
voorzgaanden
bea , maar 't
de Kolommen
t den Horizon
et styf uit den

enen / naa 't
zynde / begon
en zwak licht
te

Bericht van
een Ver-
schynzel te
Dieppe be-
schouwt ;

Als mede in
Engeland,
men.

men op den 17den Maart in 't zelve Jaar een groot Werschyngsel gezien / schynende met het licht dooz ons te Parys beschouwt / overeen te komen.

Te Nieuwark, in 't Graaffschap Nottingham, zag men ruim een uur naa zonnen ondergang / ten Nooyd-Westen / twee genoegzaam donkere wolken / een weinig van elkander gestreht / en 20 of 25 graden boven den Horizont. Uit ieder deezer wolken quam met een groote snelte / een licht voozt / staersgewyze uitstraalende / en gelykende naar de straalen die somtyds de son naby den Horizont gekomen / dooz de wolken scheidt. Deeze straalen spjedden zich van 't Nooyd-Westen tot het Nooyden / dooz een groot gedeelte van de lucht uit / en verghinderden echter niet / dat men 'er de Starren dooz zag / alhoewel iets staauwer / gelykerwyse men die dooz nevelachtige wolkjes ziet. In 't overige van de Lucht / zag men de Starren blinken / gelyk by helder vriezend weer en donkere Maan. Van 9 uren 's avonds verninderden deeze lichtstraalen tot 10 uren / waumer ze toen weder toenamen / en tot half twaalf uren duurden. Het licht uit deeze 3 Werhevelingen vooztghemen / was zoo krachtig / dat men 'er hapstraale letteren by leezen kon.

Te Londen seheen de Horizont, ten Nooyd-Oosten niet zeer donkere en dikke dampen bezet / in welker midden / men gelykzaam een Maalstroom van een rofachtig licht zag / dat allensg lichter wierd / en 3yne straalen / als van vuurpylen / naar veele plaatsen dooz de lucht schoot. Deeze straalen ziej met een groote snelheit verreyende / veroozsaakten in de gassachtige lucht / een liechten rook / die byna telkens op de zelve wyse / en met de zelve uitwerking weder hervat wierd. Deeze liechte rook / was zoo doozzichtig / dat men 'er de Starren dooz zag / en zoo lichtschymend / dat men 'er de hulzen dooz onderscheiden kon / zullig het met het maanlicht byna overeen quam.

Bericht
van een ver-
schynsel te
Sicil gezien:

Volgens een ander bericht / aan den Heere Valincour uit Brest gezonden / had men op den 17den Maart / by een zeer heldere lucht / 's avonds omtrent 7 uren / een voozt van een Regenboog vernomen / van kleine doozgaans wit en zeer helder. Hy wierd in 't Zuiden gezien / en besloeg van 't Oosten naar 't Westen / een ruime uitgestrektheid van lucht. Van 't Oosten nam 't eene eind 3yn aanvang / naby den * Leeuwe staert / hy breidde zich vervolgens over het gestante van Gemini uit / dat ter midden van den Hemel stond / waar deeze Boog 3yle graden byzet was / en dooz de Pleyades vervolgende / eindigde de boog aan het hooft van Ariës. Hy verroonde ziej als een witte en doozschymende wolk / wiens licht een weinig het aardryk verlichte / zonder dat 'er de doozzichte der Starren dooz ghindert wierd.

Deeze Boog omtrent 9 uren allensg verdweenen / zag men ten Nooyde naby den Horizont een licht / naar een schoonen dageraad gelykende / dat ziej van 't Nooyd-Westen tot aan 't Nooyd-Nooyd-Oosten mitzyde. Uit die licht quamen geduntig zeer witte en heldere straalen

† Miccoris. * Canda Leonis.

voozt /

voort / die aan 't Wardrph een soort van daglicht gaben / naar een schoonen zonnenschen Dageraat gelykende. Deze straaLEN waren alle 4 ebenwijdig / en strekten zich tot op 48 en 50 graden hoogte uit : Welkens quamen ze te voorschyn / en verdweenen weder ; maar als men ze niet zag / vertoonden zich / voort dat ze wederom verscheenen / uit het horizontale licht een weinig donkere dampen / in de gedaante van golven eventwijdig met den Horizont , die zich met een uitnemende snelte / tot aan 't Coppinit verheften / waat ze verdweenen. Deze verwisseling / duurde tot 11 uren / en midlerwyl zag men noch onderscheidenslyk / doot deze dampen de allerslypste starren. Ten 11 uren vertoonden de zich in 't Noorden / een licht / sterker dan 't voozgaande / versprekende allerwegen zeer witte straaLEN. Ten half twaalfen wierden de starren betrosken / en een wolk / waat mede de licht betrok / de dit licht verdwynen.

Men staakte toen deze obzervatiën , geloovende het verschynsel geendigt was ; maar den volgenden dag / vragten de Visschers bericht / dat ten twee uren naa midbernacht / de licht wederom opgeheldert zynde / het licht van nieuws wedet sterker schein / zeer heldere straaLEN uiterwepende.

Den zelfden dag / 's avonds tusschen 7 en 8 uren / zag men nabij Dieppe , twee mylen van de Zee / gelykzaam een langhatrige Comeet ^{En Inge-lyks op de Kusten van Langudoc,} uit Zee ophomen / die zich tot 9 uren zien liet / waat uit een verbaazende helderheit naar de Kusten van Engeland voortquam. In dit Licht zag men vlammen ontsieken / die zich in de wolken als een selte brand vertoonden.

Op den zelfden nacht van 17 Maart / heeft men mede een groot Licht op de Kusten van Langudoc gezien. Volgens 't onderzoek dat hier ober doot den Luitenant van d' Admiralkheit van Agde wierd gedaan / en aan den Abt Bignon gezonden / hebben verscheide Schippers van Cartaanen / om te Visschen uitgebaaren / bericht : dat ze omtrent 9 of 10 uren / tusschen de kust van Agde en de Golf van Vendres , ten Westen van dezen Zeeboezem / een groote helderheit gezien hadden / byna den Dageraat in 't ophomen van de Zon gelyk / doch terz rooder en in Holommen verdeest / d' eene slaarder dan de andere ; dit was gezien doot die geenen die 't naast aan land waren / tusschen de Golf van Vendres en ten Westen 't kleine Steedsje Grovissa genoemt. Dit Licht schein zoo helder / dat men de Kaap Saint Pierre genoegzaam bekenmen kon / een afstand van drie mylen ten Westen van de Golf. Maar de Visschers / verder in Zee zynde / zagen dit licht zoo schoon noch helder niet. Men zag het omtrent een uur / en 't verdween vervolgens ten Zuiden. Dze dezer Cartaanen waren genoegsaak geweest / aan de Kaap Quiers een haben te zoeken ; men versond 'er / dat de bewoonders van deze Kaap / dit Licht mede op de Kusten van Langudoc

⊙ g

↑ Parallel, ↓ Zmit.

verschynsel ge-
wilt / overem te

men rust een
der genoegzaam
10 of 25 graden
een groote snel-
phende naar de
/ doot de wol-
Westen tot het
en verhinderden
ters staalwater /
't overige van
e vriezende wez-
den deze licht-
/ en tot half
gen voortgeho-
op leezen kon.

er zeer donkere
am een Maal-
wierd / en zynde
de licht schoon.
/ verdoorzaak-
heng op de zelf-
d. Deze licht-
voort zag / en zoo
kon / zullig het

te Brest gezon-
ht / 's avonds
u / van kleine
gezien / en be-
heit van lucht.
en * Leeuw-
Gemini uit /
dye graden
hoog aan het
voorschynende
der dat 'er de

sag men ten
ageraat gely-
voortd-Doften
idere straaLEN
voort /

gudoc gezien hadden / en geloofden 't dooz een hevige brand elders ontstond.

Zoo veel men dooz dit bericht begrepen kan / met een byzondere en naaukeurige kaart van deeze kusten vergeleeken / schein het / ten opzichte der greenen / die zich in gelijken kant van de Golf van Vendres bevonden / en insgelphs met deezen van de Kaap Saint-Pierre , dat het licht zich van 't Noord-Westen tot het Zuid-Westen vertoonde; in plaats dat het in de Noordelyke gedeeltens van Vrankryk , zelf des nachts tusschen 't Noord-West en Noord-Oosten gezien wierd.

Bericht van een Verschynfel in d' Ukraine beschouwt.

De Heer Abt Bignon , ontfing mede een andere Observatië over een byzonder verschynfel / dooz den Prins van Moldavië te Solnin in de Ukraine, op de volgende wyze in acht genomen: Op den 15den Maart 1716, in den nanacht ten vier uren in 't Noord-Oosten / en ter hoogte / waar de Zon gemeenlyk twee uren naa zyn opgang staat / zag men een soot van langstraalend en zeer fyn licht; dat zich vervolgens bovenmaate kolomsch-gewyze uitbreide, waar van 't beneden deel hoekig en kantig was / en 't bovendeel zich splitst als een lang eindigde. Het was buurig van kleur / en zyn breete wterd dooz veele witte groeven onderscheiden / die allerwegen van 't beneden deel tot aan 't * top punt doozgingen. Een uur na dat het zich uitgebreid had / veranderde allenäs de roode kleur en wierd wit; deeze verandering / aan 't boveneind begonnen / vervolgde dus 't eenemaal tot naar 't beneden deel; en senige minuten naa deeze verandering / verdween de kolom.

Dit Verschynfel is 't eerste / van allen die dit Jaar in verscheide Gewesten van Europe gezien zyn. 't Is op den 15den Maart beschouwt / twee dagen dooz die / die men in Duitsland; Engeland en Vrankryk heeft gezien / en byna een Maand dooz dit / dat we beschouwt hebben. 't Scheen eenige overeenkomst met deeze Pyramiden van 't Licht te hebben / in Engeland op den 17den Maart in verscheide deelen van de Lucht waargenomen / en van 't Horizontale Licht gescheiden.

Observatiën over dusdanige Verschynfelen te Copenhaagen.

Onder de Berichten van de Koninglyke Societeit der wetenschappen van Berlin, vind men Observatiën van drie diegelyke Verschynfelen te Copenhaagen in de Maanden Februari en Maart van 't Jaar 1707. gedaan. 't Is te geloopen / dat deeze Observatiën van den Heere Roemer zyn / een berucht Mathematicus. In de eerste deezet / die den eersten Februari gedaan is / ziet men omtrent ten elf uren 's avonds / een soot van Hoog / die zich van 't West-Noord-Westen tot aan 't Noord-Noord-Oosten uitbreide / en in d' afgelegenste plaats van den Horizont, drie graden hoogte had. Deeze Hoog / reeg verhoigens en schein zeer helder in zyn gantsche uitgestrektheid. Een half uur naa Middernacht quam 'er allenäs een nieuwe Hoog / boven den eersten te voorschyn / en ten een uwe zach men Straalen als balken zich vertoofen / die zich naar om hoog begaven / als of ze gewoopen waren. De-

* Zenit.

ze Straalen begonnen zich toen in den bovensten Boog te vertoonen / vervolgens in den benedenste / en 3p reezen 4 graden boven den bovensten Boog. Een twee uren was die Verschynzel in 3pn volle klaarheit. 't Dag verre boven den Horizont verheven / en 't verschynzel zich alenkens dooz de gantsche Lucht. Daarnaa een ophomende mist / die Verschynzel deē verdwynen.

De zelve Astronomist bericht van een ander diergelijk Verschynzel waargenomen / maar niet zoo schoon noch volmaakt als 't eerste ; het vertoonde zich den eersten Maart in 't zelve Jaar / van tien uren 's Avonds tot een uur naa Middernacht / en in 't zelve Luchtgewest. Eindelyk meld hy noch van een derde Verschynzel / dat zich den 6den Maart in 't zelve Jaar tusschen 7 en 8 uren 's Avonds zien liet / doch niet regelmaatig dan het eerste was. Het had dit in 't byzonder / dat de meeste Straalen die uit deze Boog voortquamen / tot aan 't bovendeē der Lucht reezen ; die weening tyd daar naa betrok / en 't Verschynzel verdween. Hy merkt aan / dat dit Verschynzel / klaarder en krachtiger te Pinemburg , twee mylen van Coppenhagen gelegen / verscheem ; waar uit hy besloot / dat het daar toppig wierd / en dat het bygevolge 300 laag en naby het oppervlak der Arde was.

In deze Berichten van de voornoemde Societeit , staat 'er noch een andere Observatiē over het zelve Verschynzel uitgedrukt / op den zelfden Dag van den 6den Maart 1707. te Berlin dooz den Heere Kirchius gedaan. Deze Astronomicus , beschouwde 's Avonds ten agt uren een soot van Regenboog / maar byzeder / wiens lengte uit den Horizont omtrent 100 graden besloeg. Het opperste gedeelte van dezen Boog stond 8 of 10 graden boven den Horizont , waar uit verlichtende Straalen voortquamen / die naar 't * toppunt hoers namen. Dervolgens zag men boven den eersten Boog / een tweede / ter hoogte van 30 graden te voorschyn komen / maar hy was niet volkomen.

Indien de Observatiē van dit Verschynzel / op een zelvigen nacht te Coppenhagen en te Berlin gedaan / van een weening meer omstandigheit waten / zou men den afstand hebben kunnen bepaalen / als deze 4 Verheveling boven 't oppervlak der Arde had ; Maar nu wy in twyffel staan / of de bovenste Boog te Berlin gezien / de zelve is / die men te Coppenhagen zag / of indien hy veel eer de benedenste is geweest / dat waarschynlyker 3p ; want te Coppenhagen wierd dit Verschynzel van wegen de Wolken / niet dan tusschen 7 en 8 uren zichtbaar / en te Berlin wierd de benedenste Boog ten 8 uren gezien / daar het schynt dat de bovenste / niet dan omtrent 9 uren zich opdeē / wanneer reeds dit Verschynzel / meer dan een uur te Coppenhagen zichtbaar was geweest. Indien men voorzonderstelle / dat deze de benedenste Boog 3p / die op beide plaatsen zichtbaar was geweest / dat 't waarschynlykste is / en dat het verschil van Hoogte tusschen Coppenhagen en Berlin , byna onder

En te Berlin
gedaan.

Redeneering
daar over.

den zelfden Meridiaan gelegen / dyle Graden 3p / reekent men den afstand van 't Werschnpffel boven 't oppervlak der Warde / vyftien mylen van Parys te zyn. Maar 300 men ondersfelt / dat de bovenste Boog te Berlin gezien / deese 3p / die te Pinemburg of te Copenhagen is gezien geweest / zal den afstand van 't Werschnpffel / boven 't oppervlak der Warde / vyfemaal grooter moeten zyn.

De Observateur van Copenhagen geeft genoegzaam te kennen / dat hy in 't voozgaande Jaar / andere diergelyke Werschnpselen beschoonwt heeft / en voegt 'er by: dat ze jaarspys in Noorwegen en in Ysland gezien worden. Noch word 'er gezegt / dat den Historischpver Saxon gewag maakt van een groot Noozderlicht in 't Jaar 993. den 26ste December / geduurende een uur gezien.

Observatiën
van den Heere
Gassendi by-
gebracht,

Noch vinden we een Observatie van een Noozderlicht in de voozgaande eeuw / dooz den Heere Gassendi gedaan. In 't Jaar 1621. den 12den September / naby Aix in Provence zynde / wanneer de Abondscheemering omtrent geëindigt was / zag hy naar 't Noozden boven den Horizont een Licht / dat naar een zeer helderen Dageraat geleek / en tusschen d' op-en onder-gang van Eté begreepen / 60 graden boven den Horizont besloeg. Het boven einde was als een Boog / die op een ongeboelige wyze / ter hoogte van 40 Graden reeg. De stoffe waar uit dit Werschnpffel bestond / was 300 dun / dat ze niet belette de Starren te zien. Van den Horizont tot de opper gedeeltens / was 't dooz veele lichtende balken dooz straalt / die ten einde tandachtig waren. Deeze balken waren beurtsgetoys helder en donker / ieder van twee graden * rechtstandig met den Horizont. Dit Werschnpffel vertoonde zich niet alleen in en omtrent Provence , maar de Heer Gassendi bercht / dat het was te zien geweest te Cioutat , te Digne , te Grenoble , te Dijon , te Parys , te Rouan , te Touloufe te Bourdeaux , en in 't Weld vooz Montauban , welke Stadt toen beleegert was.

Hy toont aan / behalven dit Werschnpffel / noch vier andere diergelyke gezien te hebben / een in Febuari / een in April en twee in September / maar dat ze 300 krachtig niet / dan het eerste waren / en dat alle deeze Werschnpselen / dooz eenige dagen met schoon / helder en stil weer bezeld / gevolgt wierden.

De gewoone
tyd der Werschnpselen
aangewezen,

Dooz deeze Observatiën alhier aangehaalt / blykt dat alle deeze Werschnpselen vna van de zelve natuur waren / schoon d' eene zich grooter / klaarder en beter dan de anderen vertoonden ; dat de eigentspysse tyden van 't Jaar vooz dusdanige Werschnpselen / de Maanden Febuari / Maart / April en September zyn / alhoewel 'er zich volgens 't getuigenis van den Jaarboekschpver Saxon , noch in December / omtrent den Winter † Zonnestand hebben laaten zien ; dat deeze Werschnpselen zich vertoont hebben / in een helder weer en naar een of verscheide warme dagen / is dat Gassendi en Kirchius getuigen / en dit

dit heeft men mede in beide de Verschipselen van 't Jaar 1716. waargenomen.

E L F D E H O O F D T S T U K.

Verscheide vreemde Ontmoetingen en Ongevallen aan Groenlandsvaarders bejeegent. Wat wegens de Visschery op en omtrent Jan Mayen-Eiland in acht genomen is. Hoedanig de loosheit tusschen de West-en Zuid-Ys Visschen t' onderscheiden; waar over bedenkingen vallen. Overweeging hoedanig een bequaame en voordeelige Visschery onder Oud-Groenland op te speuren.

Erwe van den handel en 't bedryf dezer Groenlandsche Walvisschery hangt afscheiden / lust het ons noch eenige moeilijke ongelegenheden te verhaalen / die dezer Visschery somtyds onderhevig geweest is. 't Gebeurde dat Commandeur Cornelis Gerritsz. Ouwe Kees met zyn Schip de Gortmolen, in 't Jaar 1660. in Groenland op de Meerzand leggende / en reeds zeven Visschen gebangen / de agtste Vissch te zien kreeg; zulks 'er terstond val val geroepen wierd. De Commandeur 't allerereft by de Vissch gekomen / schoot 'er zyn Harpoen in; midlerwyl hoimt 'er de tweede Sloep by / daar Jacob Dieukes Harpoentier op was / en gered / om zoo draa de Vissch weer boven quam / zyn Harpoen mede in te schieten; maar dezer Vissch recht onder de Sloep opkomende / stiet mer zyn hooft zodanig tegen de zelve aan / dat het kraakte: door welke slag de Harpoentier uit de Sloep stuite / en in plaats van 't Harpoen in de Vissch te schieten / viel het in de Vissch: De Harpoentier schooten in 't vallen uit de Sloep / twee bogten van den Doozganger om zyn been / dus raakte hy op de Vissch / achter op 't plug-end / tusschen 't hof en de staart te zitten / wordende door zyn eigen Harpoen en Lijn op de Vissch gehouden / en moest toen mede / waar de Vissch zwom. Ondertusschen deden d' andere Sloepen hun best / om hem t' achterhaalen / en te redden: doch te vergeefs / vermits de Vissch snelder zwom / als zy roeyen konden. De Commandeur geen kans ziende hem te verlossen / riep hem toe: Jacob sny de Lyn stukken. Maar vermits hem 't mes dwars in zyn zak lag / kon hy 't niet uittrekken. Eindelyk geraakte zyn Harpoen / wiens Doozganger hy als een toom in de hand vast hield / uit de Vissch / waar door hy van dezer Zee-rutter dienst gelukkig ontslagen wierd / van een ander Harpoentier gered / en in zyn Sloep geborgen / vervolgens t' Scheep gekomen / zich van d'zooge kliederen bezien hebbende / de men wederom een togt naar dezer ontzwoomne Vissch / die ten laastten noch gebangen wierd.

Moeijelyke ongelegenheden die somtyds de Visschery onderhevig is.

Wat het
Schip de
Bleeker we-
driivoer,

In den Jaare 1670. gebeurden 't Jan Lourenz. Pit Commandeur op 't Schip de Bleeker, een Wifsch gevangen en gefensht hebbende / dat hy / om uit te rusten / wat ging slaapen / beveelende den Stuurman met een Sloepjs Volk de wacht te houden; maar naaulphs een half uur gerust hebbende / stak 'er een harde Zuid Oosten wind op / zulks de Zee zeer hol schoot: Het Schip in 't Ws bezet / byaken de Schotfen dooz 'e hol gaan der golven. Corn gelaste de Commandeur / de Doozjellen los te maaken / om dieper in 't Ws te zellen; doch 't stoer dwerssch boven 't water uit zyn Dingerkingen gelangen / en geen tyd vollende verpsillen om 't aan te hangen / zelde men dus voort / om met de Schooten en Wassen te stuurcn. Dooz deezcn stercken wind / wierden de groote Wschotfen zoo geweldig bewoogen / dat ze somtphs tot aan de kusten van 't Schip reikten: en 't Schip den verkeerden weg op willende / en met den neus naar Zee / wierd het volk zoo zeer verlegen / dat ze 27 sterck zynde / zich van 't Schip op de losse Schotfen Ws begaven / die geweldig op en neer woerden. Zy kroopen dan over eenige Ws-boomen / van d' eene op d' andere Schotjs / yswaard in / op hoop van een Wsbeld te zullen aantreffen / hebbende ter lpfbergting drie Sloepen by zich / die zy over 't Ws arbeiden moesten.

Dar in 't Ya
blyft, en
hoe lang
het volk
sukkel om
zich te red-
den.

Dus van d' eene op d' andere Schotjs zwerbende / geraakten ze eindelijk op een Wsbeld / daar zy zich toen een etmaal onthielden. Ondertusschen de Commandeur met noch zeven mannen 't Scheep gebleeven / zette het dooz Marszell by / hopende dooz 't krachtig aan zellen de schotfen te doen wyken / om zoo in ruste Zee te geraaken. Maar op een voorby dypende schotjs / byak de loef-mars-schoot stukken / waar op het Schip tegen de buitenste schotjs aandyaalde / en zodanig / dat de geheele zyde in week / dyaapende vervolgens in Zee / en viel eerlang op zy / zulks zy / schoon d' overige Sloepen getred hingen / genoeg te doen hadden / om 't met een Sloep t' ontvluchten / en hun leven te redden. 't Schip dus quyt zynde / zwurben ze met de Sloep in Zee / langs den zoom van 't Ws / in een geweldige jagtmeentw / zulks ze naaulphs konden van zich zien. Eindelijk de lucht ophklaarende / wierd de Commandeur zyn ander Volk gewaar / en gewulft hebbende / quam de Harpoenier met een end lphs / naar de buitenste schotjs / en wierp die den Commandeur toe / waar op vervolgens de Sloep op 't Ws wierd getrokken. Ze zamen aldaar anderhalf etmaal hun verblyf genomen hebbende / zonder enig Schip te zien / zelde de Commandeur: Mannen, die my en zyn leven lief heeft, volge my; En 't volk in de Sloepen verdeelt hebbende / bragten ze de zelve van 't Ws weder in Zee. Naa 12 uren omzwerbens / geraakten ze behouden in 't Schip van Commandeur Parshout, die hen vooreerst borg / en vervolgens een gedeelte van 't Volk in andere Schepen overzette.

Comman-
deur Corne-
lis Bille,

Commandeur Cornelis Claasz. Bille in den Jaare 1675. een volle kanding bekomen hebbende / verloor zyn Schip in 't Ws / vermits het dooz 't aan-

't aanzetten en perffen der fchotzen t'zenemaal bezet lag. Toen moesten ^{zyn fchip} ze zich met 34 Perfoonen 14 dagen lang / met 8 halve hooeden ieder ^{verleerende,} van 6 pond en 4 Edamsche kaazen / behelpen. Deezen dus 14 dagen ^{moet zyn} met roeffen en zellen in Zee gezwurven hebbende / wierden eenigen wan- ^{volk zich} hoopig / vermits ze nu dooz den honger / dooft en koude zodanig afge- ^{zeer kom-} mat waren / dat zy 't fcheenen op te geeven / echter quamen ze ten laat- ^{merlyk be-} ften Schepen te zien / die hen borgen. Zeg van deeze zwerbellingen / quamen dan naa veel fukkelens met hun Sloep aan 't Boord van den ^{En word ten} Commandeur Dirk Pieterz. van de Velde, voerende 't Schip de Kruis- ^{laafien ge-} kerk van Haarlem. Dit Schip lag by Spitsbergen booz Smeerenburg, ^{bergen.} aan een groot Ijsveld / toen 'er deeze 6 mannen aanquamen / en ver- zochten den Commandeur Ijsberging / die hen niet weveigert wierd / laatende hen van alles volop diffen. Maar vier van hun / zeer pynlyk zynde / vzoeg hen den Heelmeefter wat hun deerden / en waarom ze noch zoo bedrukt zagen / vermits ze nu uit den nood en geburgen waren? zy gaven hem te kennen / dat ze onpdelpke pyn aan hunne voeten had- den / dooz de geleedene koude veroozsaakt. De Heelmeefter hunne voe- ten beziende / oordeelde ze bezoooren te zyn / zulk hy aanftondg vleefchpekel warm maakte / en in een balp gegooten / liet hy ze met de voeten daer in zitten. Omtrent een uur hen dus geftooft hebbende / ge- boelden ze noch meerder fimerte / dat den Wondheelder moed ter genee- zing gaf. Dervolgens het doode vleefch weg gefnaeden / verband hy hunne voeten met bequaame geneesmiddelen / waar dooz zy in weinig dagen dus verre geneezen wierden / dat ze wederom dienft konden doen.

Ondertuffchen nadat de Commandeur Cornelis Bille met byf van zyn manfchey / in een andere Sloep elf dagen lang / in zwaare ftoym / jagt- fureuw / ftronge koude / honger en dooft / jammerlyk gezwurven had- den / zagen ze mede Schepen / en wierden dooz een Schip van Stave- ren geboogen. Dize van deeze byf mannen waren de beenen mede be- zoooren / en noch erger dan de vier gemelden. De Heelmeefter van dit Schip geen kans ziende hen te geneezen / of moest hen de beenen afzet- ten; daar in Commandeur Bille niet bewilligen wilde; dies hy zich me- de met de Sloep naar 't Schip de Kruiskerk van Haarlem begaf / den Commandeur van de Velde zynen Wondheelder verzocht / om naar zy- ne dize ellendige matroozen eens te komen zien / dien hy op 't Schip van Staveren gelaaten had. Dit hem ingewilligt / voert hy met den Heelmeefter aan 't boord van 't voornoemde Schip. Zy deeze Patien- ten gekomen / en alles naaukeurig onderzocht hebbende / nam hy aan- hen onder Godts zegen te geneezen / dies hem alles aanvertrout w- tierd: waar op hy al 't doode vleefch wegneed / en kragtige genees- middelen gebuykde / zulk's 'er in 18 uren een fcheiding quam / en dervolgens doort vaarnde / zag men hen in 10 of 12 dagen buiten ge- vaar; waar op toen den 27 August 't volk van de gebleete Schepen ver-

Commandeur
ebbende / dat
tuurnian met
half uur ge-
zulkz de Zee
horen dooz 't
de Doozzellen
wtverfch boven
nde verfpillen
Schooten en
oote. Hschot-
kuffen van 't
nde / en met
dat ze 27 fterk
n / die gewel-
H-g-boomen /
van een H-g-
wepen by zich /
akten ze einde-
den. Onder-
reep gebleeben /
aan zellen de
1. Maar op
ukken / waar
panig / dat de
biel eerlang op
genoeg te doen
ben te redder.
lee / langz den
naaulpks kon-
de Commant-
m de Harpoe-
die den Com-
wierd getrok-
genomen heb-
r: Mannen,
n de Sloepen
n Zee. Naa
ip van Com-
s een gedeelte
een volle kan-
nifz het dooz
't aan-

verdeeld wierd / vermits 'er aan een **Wsveld** vooz Smeerenburg 13 **Sche-
pen** gebieeden waren; zulks eenigen van 't volk / op een **psveld** om-
trent 72 dooden hadden gezien / en de noch overgebleevene zelden / 300
uit de **Zuid-als Noord-Bay** met 125 **Schepen** wederom naar huis.

Enige
schepen in 't
ys bezet, hoe
dit afdiep.

In den jaare 1676 / de **Commandeurs** Cornelis Gerritsz Ouwe Kees,
voerende het **Schip** de Gortmolen, en zyn broeder Cornelis Gerritsz
Jonge Kees, de Hoop op de Walvisch, als mede Jan Dirksz Veen **Com-
mandeur** op 't **Schip** de Vaandraget / in Groenland op de **Peering** leg-
gende / en zulks by den grooten **psberg** in de Straat van Hinlopen, of
't **Spitsberger Waigat**, wierden ze op den 13den Augusti / wanneer de
Schepen zich gemeenlyk / om 't gebaar van 't **ys** / naar huis begee-
ven / van zodanig een meenigte schotsen en **psvelden** bezet / dat ze in de
Warg gekloimmen / de zelve niet overzlen konden / noch ergens open
zee gewaar wierden; waar dooz de **Schepen** dus tegen den grond aan-
gedrongen / schoon 't water op zyn hoogste gebloeit was /
echter noch anderhalf voet / op een harde grond verboeit zaten; leg-
gende het **ys** tot op den grond / en zulks op d'antersz neer / die weldyle
vadem onder 't water in den grond staken; waar dooz deeze dyle **Sche-
pen** dus t'eenemaal bezet bleeven. Toen nu de tyd van 't jaar verloo-
pen was / en dat hen de **Zon** allenkys begon te begeeven / als mede de
koude en vozst dagelphs toenam / begon de manschap niet weinig ver-
leegen te worden / geen uithomst ziende / om van daar te raaken. Wel-
ke verleegentheit zoo verre ging / dat het volk van den **Commandeur** /
Cornelis Gerritsz Ouwe Kees begon te morren / zulks ze hem dzeigden
te verlaaten / om het gebaar t'onvluichten. Dies dit zyn volk vooz het
meerendeel besloot / zich van eenige **Sloepen** te verzien / en alles wat dooz
2 of 3 weelen onderhoud noodig was / vermits zy de rekening maak-
ten / dat het hen niet weinig zuur zou vallen / de **Sloepen** enige impen
over 't **ys** te sopen / eer zy d'open Zee bereikten.

Enig
scheeps volk
onwillig be-
sluiten een
Schip te ver-
laaten,

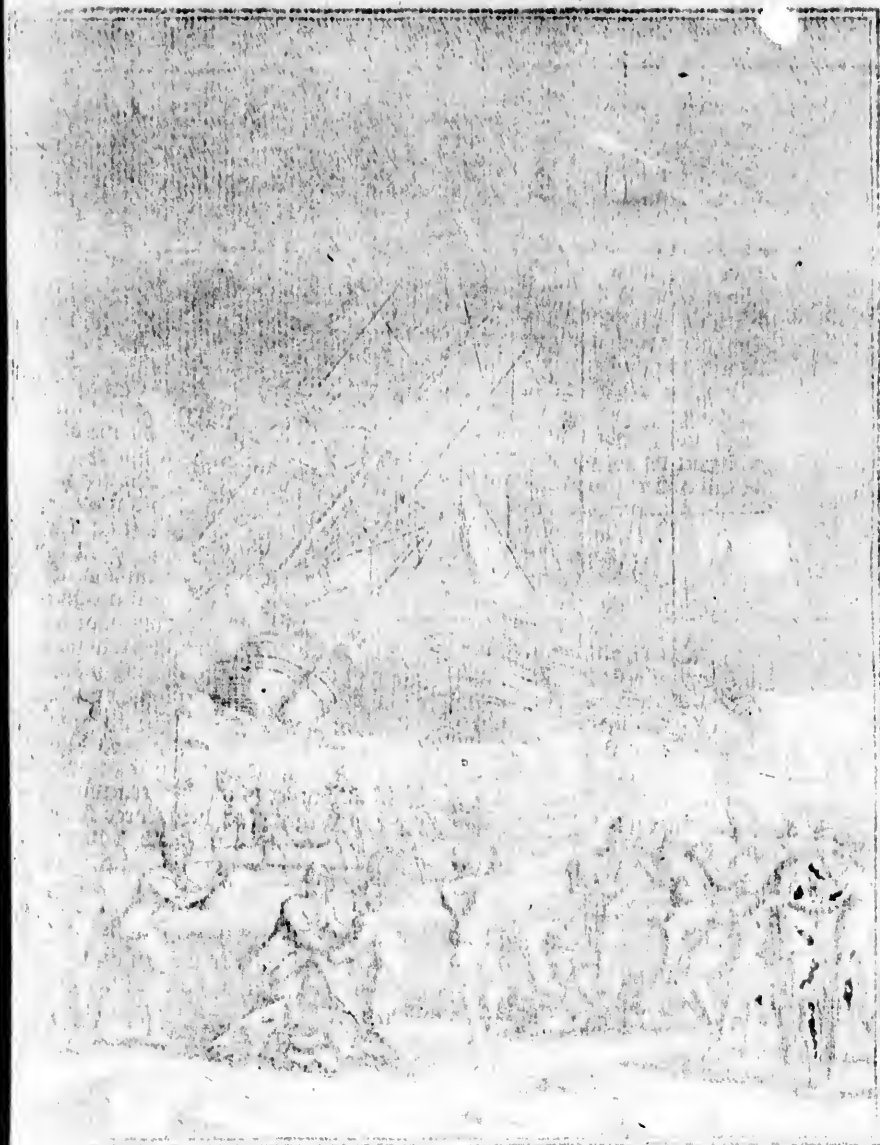
De **Commandeur** insgelphs niet liever wensschende / als zyn en hun
leven / nevens het **Schip** te redden / en in behouden haben te bzingen /
kon echter niet besluiten / 't **Schip** en al wat 'er in was / t'eenemaal te
verlaaten; dies zocht hy zyn volk te beweegen / by hem schep te bly-
ven / 't zy dooz harde / 't zy dooz beweeglyke redenen / naar 't volk en
hy gemoed was: hen voozhoudende en trachtende in te boezemen / dat
Godt Almachtig was; dat 't zy dooz stozm of ander toeval / 't **ys** zou kon-
nen scheuren en van elkander wylende / eenopening maaken / enz. Dooz
dusdanige redenen 't volk een weinig tot bedaaren gebzagt / konden ze
echter hurre angst en vzeze / van eindelyk daar te moeten hun leven
eindigen / niet verzetten; weshalven zy ten laastten besluten met de **Sloe-
pen** hun uithomst te zoeken; tot welk besluit zy den **Commandeur** dus
aandrongen / dat hy 't hen onder deeze reden toessond; zeggende: Na-
dermaal gy volgens myn raad, de goedheit Gods niet afwachten wilt,
maar u zelve tracht te redden; neemt dan **Sloepen**, en zoo veel **Lyfsbe-
hoeft**

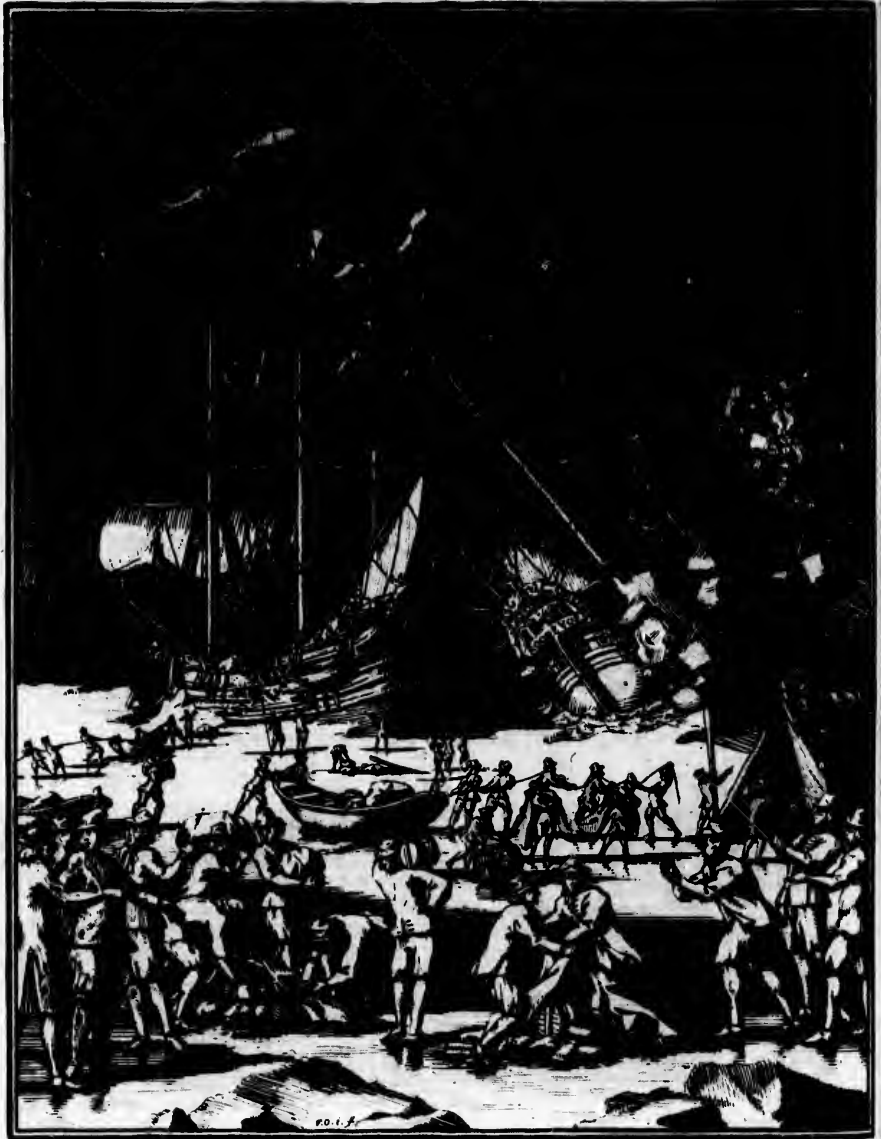
Dat echter
door een
aanspraak
van den
Commā-
deur gehin-
dert word.

burg 13 Sche-
n psveld om-
e zelden / 300
naar huis.

z Ouwe Kees,
rnelis Gerritz
sz Veen Com-
de Meering leg-
Hinlopen, of
/ wanneer de
ar huis begee-
/ dat ze in de
h ergens open
en grond aan-
bloeit was /
eit zaten; leg-
er / die weldyle
eze dyle Sche-
t jaar verloo-
/ als mede de
et weinig ver-
raaken. Wel-
Commandeur /
hem dzeigden
volk vooz het
alles wat vooz
steking maak-
a renige mplen

als 391 en hun
en te bzingen /
t eenemaal te
scheep te bly-
aar t volk en
bezemen / dat
t ps 300 kon-
n / enz. Dooz
/ konden ze
een hun leven
i met de Sloe-
mandeur dug
ggende: Na-
vachten wilt,
o veel Lyfsbe-
hoeft

hoefte als gy begeert, en vaar wel op uwe reis. Ik blyf; die by my blyven wil, die kan; die gaan wil, mag gaan. Maar gy die gaat, moet wecten: wanneer gy dus vertrekkende, 't Schip verlaat, en naa eenige dagen sukkelens, niet voort kont geraaken, alsdan weder t'Scheep zou meenen te komen; om uw leven hier te bergen, dat 'er dan geen lyfberging voor u wezen zal: Hier mede zet ik u dan uit. Gy moet 'er by leven en sterven, want met den voorraad die in 't Schip overblyft, kan ik en alle die by my blyven, te langer als dan bestaan. Deze reden dooz den Commandeur / te gelyk met een streng en betweeglyk wezen uitgesproken / troffen 't Volk zodanig / dat ze t'eenemaal als radelooze menschen stonden / en zich niet durfden onderwinden 't Schip en den Commandeur te verlaaten.

Als 39 nu dus 19 dagen in 't Hs bezet gelegen hadden / ontstond 'er 's Nachts tusschen den 31sten Augusten 1sten Septemder by stil en moot weer / zonder iets te merken waart uit zulks mogt ontstaan / een onbetwachte beweging en woeling in 't water / waart dooz de Schepen genoegzaam een gang over en weer beweegden / blot / los en dufftig werden; toen spoede men om d' Ankers aan boord te winden; boegsterden de Schepen / 't Waigat uit / en zulks boord de Papegaaihoek, zellende / met een Boordbooste Wind / dooz 't Oosters heen / tot den Biskayer toe / en quamen den volgenden dag in de Zuid-baay, en vervolgens behouden 't huis.

In 't Jaar 1678. voerde Cornelis Claasz. Bille een nieuw Schip. In Groenland op de Peering 3pnde / en reeds twee Visschen in hebende / lag hy aan een Hsveld vast / en 300 dicht by 't Schip de Roode Vos, dat de achterstevens naaulphs een vaam van elkander lagen. Deze Schepen dus dicht by den anderen 3pnde / en booz geen gevaar beducht / vernam men / dat / zeer schielph / vermits men wegens een dikke mist niet van zich zien kon / eenige losse schorsen / en daar op een Hsveld op hun aangedrongen / waart dooz het Schip de Roode Vos, dat noch bynaa leeg was / en dieshalven hoog uit 't water lag / (wie schykt niet booz dit ongeval!) geheel en ongebrooken onder 't Veld / daar het aan vast lag geschooven wierd / met al wat 'er in was / zulks men 'er noch Mast noch Pleugels meer van zag / noch ooit van gezien heeft; en dat in 300 een korten tyd / dat het Volk genoeg te doen had / juist boden 3pnde / om hunne behoudenis te zoeken / en ziende het Hsveld 300 getweldig aankomen / 300 sprongen ze alle uit het Schip op 't Veld daar 39 aanlagen / om t'onthomen. 't Nieuwe Schip van Cornelis Bille, wierd zodanig dubbeld geneepen / dat 'er eerlang de balken ter 3pden uitstaken; en 't Volk burg zich mede op 't gemelde Veld. Vermits nu het Schip dus noch 4 of 5 uren geprangt tusschen de Hsvelden bleef hangen / der men allen mogelphs vlyt / om 'er de Afsogt uit te lichten / nebens bys Sloepen; en naar bys uren weeten de Velden weder van elkander / 't Schip viel om / en liep vol

Waar op een Onverwachte ontslag van 't Ya volgt.

Enige Schepen deerlyk in 't Ya bezet en vergaan.

Den Manschap zich op 't Ya reddende, staar groote bekomming uit.

water / zulks erlang het eene gedeelte te gronde ging / en 't andere weg dreef. De menschen toen omtrent 60 stuch / op dit Hsvelde staande zagen / elkander niet bedroefde oogen aan / hun beider Schepen quyt gewoonden / zonder dat ze andere Schepen vernamen of wisten te vinden. Nu was goet raad duur; het leven te reddden / was aller oogmerk / maar in 't middel om 'er toe te komen / daar in waren ze verschillig. De Commandeur Cornelis Bille wilde nevens zyn Stuurman met twee Sloepen vertrekken / om zonder vertorben andere Schepen op te zoeken / gelyk zy ook met eenig Volk dedden / na dat ze te hooren enige Verstogt hadden verdeelt: ook raakten ze van den anderen af / zulks d' eene vzoeg en de andere laat t' huls quam. De Harponier Jacob Dieukes en 't overige Volk / stonden d' andere drie Sloepen by zich te houden / op 't Hsvelde te blyven tot het weer wat baard was / en de mist op klaarde ze weder ophield / zulks ze dan eerder Schepen konden zien. Dies maakten ze van de riemen in geburgen zellen een tent op 't veld / waar in zy zich twee dagen ophielden; ma. geen Schepen vernemende / begaven ze zich mede in Zee.

Bealgen geburgen,

Doeh anderen onmenschelyk afgewezen.

Enigen te v. gingezwerben hebbende / quamen ze by een Frans Schip dat hen vooz eerst kwam. Vertrogens zag Jacob Dieukes 't Schip de Karleboorn / wist 'er niet van naa toe / verzoekende den Commandeur hen te willen inneemen; waar toe hy geenzins bewilligen wilde; echter aanhoudende / sloegen een tent op 't Hs op / ter zyden 't Schip; maar alzo 't zeer bitter koud was / en niet wel op 't Hs te harden / zoo liet den Commandeur van de Karleboom, alhoewel hy de haarmhartigheid scheer uitgetrokken te hebben / hen binnen 't Scheepshoofd slaapen. Na 8 of 10 dagen toebens / gelaft den Commandeur / 't Schip en zeilen los te maaken / om vooz 't Hs boorende van daar te vertrekken. Jacob Dieukes met zyn Volk dit ziende / hielden met de Sloep achter aan 't Schip vast; maar zy wierden met het werpen van vzaudhouten zodanig begroet / dat ze genoodzaakt waren los te laaten / en weder een ander Schip te zoeken. Eindelyk bonden ze naa 12 uren omzwerbens / Jan Kaar, die hen bergde / en in 't Vaderland bragt.

En ten laatste geburgen.

't Schip de Eendragt word jammerlyk met een ryke vangst door 't Ys overkruit, en hoc.

In 't selve Jaar was 't / dat Jan Dirksz. Veen, Commandeur op 't Schip d' Eendragt, den 2den Julij in 't Westys op de hoogte van 76 graden gekomen / en een ongemeene vangst van 22 Dissen in hebbende / van een gebleve Schip op 't Hs vond leggen / enige baarden van omtrent 5 Dissen / die hy / als meede een groot skeeder van zyn Schip zynde / om vooz zyne skeeder des te ryker t' huls te komen / in zyn Schip boog. Dit naaulphs verricht hebbende / zag hy een Hsvelde op hen afkomen / en klimt derhalven in de Doozmars / laat de touwen los / en de zeilen byzetten; Maar 't Schip blyft echter leggen / zonder zich te bewegen; men wist niet wat 'er aan haaperde / en al leetwegen omgekeken hebbende / merkte men niet / dat de paardelyn / vooz

doe
aan
deur
te z
dan
de
ne
we
H
Hoo
two
m
H
H
den
volle
over
shoo
de
zagen
wein
ziend
toen
Sch
vond
zund
dik t
vooz
vooz
utbo
den
hoo
betel
met
en lo
dekt
gend
Com
wel
ma
na
met
Sp

door verbaasheit wegens 't *Hs* in Zee gestuerten / daar een neushaak
aan vast was / onder water in een doorgat vast zat. De Commandeur
haastig uit de Doozmars / in de Bespanningsmars geklommen / om
te zien waat 't aan schofte / wierd dit gewaar ; op zyn geroep word
dan de Lyn in 't Schip los gemaakt / en tuim op geveert / zulks de
Neus-haak / gemakelyk valde uitsloot. Aanstonds hier op zellen ze
nevens 't gemelde Veld heen ; inderwyl begeeft zich de Commandeur
weder op de Doozmars / om uit te zien / waar best het gebaar van 't
Hs 't ontkomen : maer in 't omvraagen naar den opening / daar 't
Dooz-Schip al dooz was / wierd het Achter-Schip / zodanig tusschen
twee Velden in geneepen / dat de Commandeur haastig uit de Dooz-
mars beheden konnende / aanstonds zyn voeten van Scheepsboord op 't
Hs zette / gelyk ook eenige van zyn Volk deden / die nochtan spoedig
sien dize Sloepen buiten boord hiepen / om 't leven op 't *Hs* te red-
den ; dit vaauulshs berucht / zagen ze hun eph geladen Schip / met
volle Zellen / dize Sloepen / en alles wat 'er in en aan was / zelf tot
over de toppen der Masten en vliegers / 't evenmaal onder 't *Hs* ge-
schooden / zulks zy genoeg te doen hadden de zuijing van 't schuilben-
de *Hs* 't ontwyken. Het Schip dus onbetwacht verloren hebbende /

Het Volk
zich op 't *Hs*
bergende,
moet ellan-
dig sukke-
len.

ze elkanter mer treurige oogen aan / vernits zy van geen of zeer
weinig levensmiddelen bezien waren / en geen Scheyen noch Land
ziende / niet wisten wertwaarts 't te wenden. Daar de Commandeur
roen hy in de Doozmars was / had 3 mylen Noord-Oostwaarts een
Schip gezien / waar mede hy zyn Volk trooste / zulks ze geraaden
vonden zich derwaarts te begeeven. Daar op 3p / 42 Mannen sterf
zynde / zich met dize Sloepen op weg begaven. Maar 't heubellig en
dik bestreuwde *Hs* / daarden hen niet weinig arbeids om de Sloepen
dooz te slepen / zulks de Commandeur veel moesten had / zyn Volk /
dooz te zessen / vernits hy zelf 't indepelykste en gevaarlykste werk moest
uitvoeren. Dus met heel sukkelens twee mylen gebojert zynde / kon-
den ze niet langer voort. Doch daar te blyven hadden ze niet dan de
bood te verwachten / dies schepten ze weder moed / om 't Schip te
bereiken. Men liet dan twee Sloepen op 't *Hs* veld / en begaf zich
met de andere derwaarts / die niet een ongelooflyke moeiten over vast
en los *Hs* wierd getrokken / zulks ze ten laastten 't gemelde Schip ont-
dekten. Toen bereikte men niet een onbetwouden arbeid den vol-
gende dag het Schip / 't Raadhuis van Jisp genoemt / daar P. P. Pater
Commandeur op was / waar in zy geburgen wierden.

Doch wor-
den ten
laastten ge-
burgen.

In den Jaare 1668. is 'er een haghelyke Beestryd voorgeballen /
welk verhaal wy mede hier in zullen lassen. 't Gebeurden dat Com-
mandeur Jonge Kees , voerende het Schip de Hoop op de Walvisch,
naa eenige Visschen gebaangen hebbende / zyn Schip in 't *Hs* gelegen /
met twee touwen achter uit / aan een *Hs*schors vast gemaakt lag.
Zyn Volk dooz 't afmaaken van 2 Visschen / verandert in de Hoop
leg-

Haghelyke
Beestryd,
en hoe die
afleiep ;

leggende om te rusten / waren 'er maar weinig van d' overige Mann-
schap / die boven de wacht hielden. Een van hen achter uit van boord
ziende / wierd aansonds een groote Beer gewaar / zittende op de schotg
waneer aan hun Schip vast lag. Hier op besloot men / in stilte / om het
in de hoop leggende Volk niet t' onrusten / een Sloep af te stypen /
om op den Beer een rogt te waagen; maar de Loper van het Castell /
hoe zacht men die om de klamp sojde / echter wekte ze den Comman-
deur / die / wanneer 'er tere te doen was / niet veel stiep. Welker ge-
wozden / spoede hy zich naar boven / vjaagende : wat is 'er te doen ?
want zoo dja men een Sloep hoozt stypen / hoopt men Dfsch te zien
en aan den lyn te luygen. Hier op toonde men hem dien Beer. De
Commandeur die wel gewoon was d' eerste in beweging te zyn / gaf
last een tweede Sloep te stypen / en noch eenig Volk uit de hoop te
porren / om bestand te zyn. Men stak daar op van boord ; de Beer
ziende het hem te gelden / neemt over de schotg de vlucht en begeeft
zich te water. Aldertopl roepen ze met de Sloepen ter andere zyde
van de schotg. De Commandeur de voozste zynde / en d' eerste by den
Beer / bzeigt hem met een Lens zodanig een zwaare wonde toc / zulks
hem de darmen den Buik uit hingen.

Om dien Beer niet meer te quetsen / waat dooz zyne huid te zeer be-
schaadigt wierd / liet men hem vervolgens een tyd lang zweemmen /
met gedachten dat hy 't niet lang maaken zou. De Beer echter hoe
doodelph gewond hy was / stelde zyne uiterste krachten te werk / en
kluaterde zeer vaardig op een vlakke / doch byf voeten hooguit het wa-
ter dypvende schotg. Hier meende men dat hy den geest gevee zou.
Deeze Beer op zyn buik neer geleege / ruste met den bel op zyn vooz-
ste pooten / gelyk de kat op een muig loert. De Commandeur om
deezen sterwenden Beer / zoo hy meende / verder de rest te gevee / ruht
met zyn Sloep naar deeze schotg en springt 'er op / met een schietlens
gewapent / waar aan een eind lyn / agt of negen vademmen lang / vast
was / om des noot zynde de lens weert te rug te trekken. Op deeze
Dfschotg voozgestapt / ziet men hem gantsch onverwacht / dooz dee-
zen woebende Beer overvallen / die met een byullend gelaat / eiftings op-
springt / ter wyte van bynaa 24 voeten. Dooz deezen spring verrast /
geraakte de Commandeur onvoorzachtelph onder den Beer / zulks hem
zyn schietlens uit de hand en over 't hoofd vloog. Dus overmant /
sette hem de Beer zyn linker poot in 's mans rechter zyde / en zyn rech-
ter klaauw / op zyn linker bozt / blikkende met zyn vreesfelph tanden
om den hzot af te byten. Een verschrikkelph Schouspel waarlph ! Die
van de Sloepen met d' uiterste verbaasheit die ziende / maakten niet
weinig gerucht / schreeuwende : help , help , springt op de schors , op
dat men de Commandeur ontzette ! een van hun allen de kloekmoedigste
zynde / sprong uit de Sloep / met een Sloeps haak in de hand / om
den Commandeur t' ontzetten ; een zwaal geweer waarlph tegen zoo een

Waar in de
Commā-
deur in 't uit-
terste ge-
vaar ge-
zaakt.

woedend Beest. Doch 't zy dooz deeze gebaarmaking / of 't snie voort-
roepen van d' achter zynde Sloep / de Beer niet min schielph bespron-
gen / namt aanstonds de blucht. Dus wierd dan de Commandeur
uit 'g doods haaken gerukt / en quam t' eenemaal van doods schijnt
bevangen weder by zyn Volk. Dervolgens wech de Beer weder ter zy-
de van de schots / en zoo dicht aan de kant / dat ze hem uit de Sloep
met een lens bereiken konden. Waar op men vooz had / hem met
lenssen vooztaan de rest te geeben / daar in de Commandeur niet betwil-
ligen wilde / zeggende: Indien men het Beest in de Sloep kreeg, 't wa-
re op een man twee drie gewed. Doch een end houtz in de Sloep
leggende / en naar den Beer gewozpen / met gedachten om hem vooz
den hop te treffen / dat echter misse / zoo leep 'er die Beer naa als den
Hond naar een steen / maakende een afgrypselph misbaar. Ondertus-
schen verdoot het den bestryders met deezen Beer zoo veel werks te
hebben / dies sloegen ze den Commandeur vooz zich op 't Hs by den
Beer te begreben / om hem van allerwegen te besloten en dus van
kant te helpen / of naar voozd te roepen / en zulks om dat het sterk
sneeuwde. 't Eerste ingewilligt zag eerlang de Beer zich dooz acht
mannen aangetaft; waar op dit Beest voet vooz voet achterwaarts
delngde / en telkens met het optrekken van zyn snoet / vertoonde hoe-
danig het in den bek gewapent was. De Commandeur hier op zyn
schietlens wettende / met gedachten om het Beer in de bozst te treffen /
dat echter weinig scheelde / maar ze vloog tusschen zyn voozste pooten dooz.
De Beer bleef boden deeze lens staan / afwachtende wie die weder
haalen zou; dervolgens het Beest van d' een op d' andere schots ge-
dooden en magtelooz gewozden / heeft het eindelph moeten opgeeven /
er is ten laasten noch ten yzoop zynet overwinnaars gebleeben.

Een ander geval van gelukkiger uitslag / is een Jongeling gebeurt /
die zich met een jongen wat te verre van de Sloep te land had begee-
ven / en wel haast een groote Beer op hen zagen afkomen; zy geen
kans ziende het t' ontloopen / besloot den oudsten / die een lens in de
hand had / zich te weer te stellen / plaatsende de jonge achter hem.
Eerlang komt dan de Beer met een groote verwoedheid toegeschooten /
meenende deezen Jongeling op de bozst te springen; doch hy wierd niet
de eerste steek / zodanig van zyn doodvyaand getroffen / dat hy vooz hun-
ne voeten neerviel / en naaulphs zich meer vertroerde / vernitst dit Beest
in 't hart getraakt / dus eerlang den geest gaf.

Commandeur Dirk Janz. Muizer is 't in den Jaare 1679. gebeurt /
dat zy op den tweeden Juny vier Dissen hebbende gevangen / op dien
dag mede vier Beeren schooten. Dat 'er ook ongemeen veel Beeren /
onder een selle houde en jagtsneeuw / op de gevangne Dissen afqua-
men / waar mede zy genoeg te doen kreegen. Dervolgens weder een
Disch ziende / wierd die dooz den Commandeur zelf geschooten / doch
de Dsch sloeg de lyn stukken / en ontsnapten 't. Eerlang hier naa
schoot.

Dochgeluk-
kig word ge-
led.

Wat den
Comman-
deur Muizer
weder voez.

de Stuurman mede een Dfsch / die zoo snel liep / dat hy de Sloep vooreen schots Hg komende / met de kiel om hoog toynde / waar dooz de Kuiper Simon de Vos de lyn om de beenen kreeg / en dus zyn leven verloor. De Sloep onder eenige schotsen doozgehaald / wierd vervolgens zonder weinig beschadigt te zyn weer gebonden; en de lyn die noch aan de Sloep en Dfsch / als ook om des Kuipers beenen vast was / toynde men zoo sterk naa zich / om de Dfsch magtig te woynen / dat het Harpoen brak / waar dooz zy de Dfsch missen moesten.

En Insgelyks
anderen we-
derwaars is.

Dervolgens 10 Dfschen op zyde hebbende / wierden ze geweldig van de Haapen bestreden / zulkis twee mannen werks genoeg hadden / om ze van de Dfsch te houden / en hoe naaukeurig dat 'er op gepast wierd / bevond men dat ze wel 13 quardeelen Spek van de Dfsch gehaalt hadden. Deze Haapen zyn logge en groote Zeedieren / de grootste ontrent ter groote als een Tol; boven in den bek hebbenze drie regels tanden als de tanden van een zaag / en zulkis binnen en buitenwaarts / waar mede ze groote hachten uit de Dfsch kunnen haalen; zoo dat het schadelijke dieren zyn.

Insgelyks is 't Commandeur Dirk Storm in 't Jaar 1681. gebeurt / dat ze op den 20ste Juny op de hoogte van 78 Graden 38 Minuten gekomen / zodanig in 't Hg tusschen de schots en Welden bezet en gedrongen wierden / dat het Doozschip t'eenemaal uit het water wierd geligt; dieghalven het Volk eenige Sloepen op 't Hgveld rukkende / en zich met eenigen Scheepsleeftocht hebbende verzien / zich aldaar een tyd lang behelpen moesten / tot dat het Schip weder vlot wierd.

Noch is 't den zelven Commandeur in den Jaare 1682. op den 1sten Juny wederwaars / dat ze een Dfsch geschoten hebbende / de zelve West ten Noorden aan 14 glazen lang / lynrecht / zoo geweldig doozliep / dat ze geduurig met vier Sloepen naaslepten / en zoo snel / dat hun Schip hen niet alle onder-en boven-zeilen / blinden enz. volgende / nergens naa zodanig een vaart maaken kon. Eindelyk tegen 't Hg komende / toynde de Lyn aan stukken / en dus verlooren ze hun vut. Dervolgens schooten ze een andere Dfsch / die 15 lpen uitliep / zulkis ze hem uit het gezicht quyt wierden; doch daar naa bonden ze die vast aan 't Schip de Karleboom, die schoorze hen gebood hadden / gedongen moesten / dat d'eerste Schieters hem mede namen.

De Schryver
in 't Ysne-
vens anderen
bezet ge-
weest.

Om nu tot ons eigen wederwaars wederom over te gaan: zoo zyn we in den Jaare 1699. toemaals de Vergulde Bykorf voerende / den gantschen Zomer in 't Hg / dooz langduurige Doozdooste Winden / hy drie Franse en een Hollander bezet geweest / midterwyl wy wel veel Dfsch vernamen / maar konden niet Dfschen; die zyn we in 't laaste van Julij / noch sehoon zynde / weder uit het Hg gekomen / en aldaar langs den Zom naar Land volende / verstonden we uit de oigs tegenkomende Schepen / dat 'er om de Oost niet te doen was / en dat 'er

'er wel 100 Schepen bezet lagen: dug besloot men/ met een blind en tegen ons oogmerk stypend besluit / derwaarts niet te sterven / maar het naar Ysland te wenden/ dat gantsch verkeert uitviel; want daar naa ging de Oost open / en wierden 'er noch veele Visschen gebaangen/ daar 't aan Ysland met de langduurige Noor'd-Ooste Wind / dooz 't Ns niet te doen viel.

Wp passerden dan den vierden Augustus 't Jan Mayen-Eiland, en lieten 't binnen dooz vooz de Noor-Baay dypen. Zelf voeren we toen met twee Sloepen aan Land; daar gekomen / zagen we 'er noch wel 20 Sloepen tegen elkanter opgekant/ op de zelve manier gelyk men de Sloepen in Holland oerwintert; insgelyks twee groote Boots / eenige Craanketels en Vaten / en een groote stapel habelouw / naar giffing 4 of 6 op malkander leggende / maar 't was alles reeds zodanig bedorven / dat 'er niets dan brandhout aan was / ende toulwen vooz papier-stoffe diensu konden. Men kon van dit alles en verdere fondamenten van Craanketels en Pakhuizen wel afneemen / dat 'er wel eer / gelyk aan Spitsbergen mede lustig wat te doen was geweest / doch nu niet meer overig / dewyl 'er by / noch omtrent dit Eiland / niet een enkele Vissch / dan eenige Winbisschen worden gezien. Echter is 't er nooit in vergelyking van Spitsbergen, zoo overbloedig Vissch geweest / want de Noord-Baay, die de grootste van alle 3yne Wapen is / als de Marimuts-Baay, Zuid-en Hoepstoks-Bayen enz: 3yn ook ten aanzien van de Spitsberger Bayen, vooz geen Wapen te rekenen / en niet anders dan Bogten by de Biskayer- of de Mossel-Bayen te vergelyken; zelf kan 't geheele Eiland met alle 3yne Wapen / ruim genoeg in Zee / wel 't eenemaal in deeze wyde Wapen beslooten leggen / vermits de ruime Wapen omtrent tweemaal zoo diep Landwaarts opgaan / als dit geheele Eiland lang is / en in byzete kan het 'er ook naaulphs by haalen; zulkz dit met elkanter gantsch geen vergelyking heeft.

Om dan van dit Eiland af te zien / zoo is onze meening / dat men de Vissch alhier / naar dit aas op den zoom van 't Ns zodanig niet kan zien vergaderen / als we op hooge Graden by Spitsbergen hebben gezoont / om reden / dat 'er de Stroom / die langs dit Eiland / dat verter in Zee legt / om de Zuidwest valt / en dug het Ns in de byze Zee doet wegdypen / daar en tegen de Spitsberger Stroom het gemelde aas / op de gezegde hooge Graden tegen den Zoom van 't Ns aanzet; en indien men zulkz echter wilde stellen / dat om gemelde reden / zeer naulph kan geschieden / zoo kan men 't niet anders dan naar evenmaatigheid doen / welke Vissch / dan by deeze Vissch die op hooge graden vergaadert / te vergelyken is / als van dit Eiland in vergelyking van Spitsbergen is gezegt; maar men kan echter wel vermoeden / wanneer de Vissch in den Herfst den buitenkant van 't Ns zoekt / en de vooft het zelve / gelyk veeltids in den Winter gebeurt / geheel tot aan 't Eiland.

Aan Jan Mayen Eiland gekomen, vind 'er verscheide overblyfselen van de Oude Visschery.

Wat 'er omtrent dit Eiland in 't acht gegeven op de Visschery waart te neemen is.

Eiland uitbreid / dat dan de Dirsch / met het Hs op de Gronden van 't Land zich wederom zal beginnen t' onthouden / als een gedeelte We- noorden of Bezuiden 't selve aan den Zooru / en in den vroege Dooz- tyd daar gekomen / zou men in 't Hs zynde / bynaa niet min een goe- de vangst kunnen doen / als op zyn tyd om de Oost; maar 't Hs met den doop smalder wordende / en als dan de Dirsch weder dooz den ge- melden schizk wphende / zal deeze Dirsch dan mede met het Hs / gelph 3e om de Oost doet / insgelyks van 't Land afwyken.

Deeze onze langwylige en over verscheide zaaken niet min merk- waardige redeneering / twyffelen wy niet / of zal reeds een tamelyke voldoening gegeven hebben; maar lievens 't geene ons noch overig is / zouden we noch geerne eenige nadere oplossing over het gezegden wil- len geeven.

Hoedanig de
loosheit tus-
schen de
West- en
Zuid- Ys Vis-
schen t' on-
derscheiden;

Dooz eerst is 't overige / d' aanmerking over de loosheit der Westphs boven de Zuidphs Dirschen / en hoe men 'er op een gemeen Jaar moet acht op geeven / of wanneer ze nagspeurt zyn / warlisten men gebzult om ze te betrappen.

Men zal nu reeds wel kunnen begrypen / hoedanig de Spitsberger Dirschen / by en omtrent dat Eiland gewend / op den Herfst in 't dicht

loopen van 't Hs / in een grooter getal / uit het Noorden en Oosten naar dit vermaarde Nagryke Eiland / zullen weder afzakken / en zulks te eerder als naar eenige andere plaatsen; 't legt ook verder in de reden opgesloten / ten waare het hunne gemelde en aangeboorne schizk belet- te / of ze zouden / op een gemeen Jaar / wanneer het Zuideind verre buiten 't Hs blyft uitstreeken / niet alleen noch het land / maar ook de open Zee tusschen 't Hs en Land / gelph van ouds / de gantsche Wint- ter dooz in bezit neemen. Wy zullen vervolgens hier op vreedeen een aanmerking voozdraagen / of ze dooz deeze schizk nooit verder af- wphk / dan de Zee en 't Land van 't Hs word bezet / dan of ze hun- nen Dvand geweeken zynde / noch wel eens een slootje zou durben overspyngen.

Waar over
geredeneert
word.

Desgelyks zal men ook uit onze redeneering wel kunnen begrypen / dat men in de Dirschen op laage graden / immers zoo wel als op hooge graden / een geheel anderen koers moet neemen op een Gemeen- als op een Zuidphs- Jaar / en byzonder op een buiten gewoon Zuidphs- Jaar / wanneer Spitsbergen geheel in 't Hs besloten legt / en het Zuid- phs om de Zuidkaap met een langduurige Dooz- Oost wind / zeer laag tot aan het Westphs word afgedreeven / en dat het alsdan op laage graden aan de Oostelph- of Zeevelden / mede zeer goet Dirschen kan wezen; maar behalven dit / zien we / dat op een gemeen Jaar / de hooge boven de laage Graden / en op de laage Graden / de Westelph- of diep in 't Hs leggende Velden / op haaren tyd / boven de Oostelph- of Zee- Velden zyn te stellen / en hoe verder in alles / de vroege en laa- ter

ter tpden zyn t' onderſcheiden / nevens meer andere wel aangemerkte zaaken / zullen wy mit beter dan vooz deezen begreppen komen.

t' Schynt nu vyzend / dat op het Viſſcheryke Oud-Groenland verder geen toelig woꝝd yenaakt / om 'er mede van anderen op / langs dit Land Viſſcherpen aan te ſtellen / want dat 'er in 't dicht loopen van 't Hs / een meenigte Viſſchen langs dit Land / dooz de ſchoonen en ſtadten / en langs den Zoom / om de Zuid topken / dypkt mede uit d' algemeene getuigenis van meest alle de Commandeurs ; vermits eenpaartig van hen getuigt woꝝd / dat 'er jaarlyks in den Voortyd / een groote meenigte uit het Zuiden dooz 't Hs / om de Noord paſſeren. Dit zoo zynde / zou men aldaar met veel minder gebaar vooz Menſchen en Schepen / een bequaamer Viſſcherpen kunnen aanſtellen / als om de Ooft / want men zou 'er van de Straat-Davis zyde / of van anderen op / zoo verre dit Land van 't Hs bezynd was / allenks langs het land tot naby het Hs / een bequaame Baay of Kreede kunnen zoeken / waar het Schip of de Schepen vooz gebaar bezynd lagen / om midlerwyl met Sloepen / nevens 't waareneemen der Viſſcherp / de Kust verder t' onderzoeken / zulks men al verder op / goede Kreede vindende / zich als dan met een uitlandige en Hs afzettende wind / of andere voozkomende gelegentheden / zou kunnen verplaatſen / en dus verder en verder indringen ; gebiet 't / dat men 'er bezet wierd / en naar benedenwaarts langs de wal niet wilde afzakken / zoo kon men by d' eerste gelegentheit / alsdan dwars in 't Hs ſteeken / en zich / gemerkt dat men 'er mede op de Aering wezen zou / aldus dwars dooz 't Hs / op een gemaklyke wyze redden / dat anders om de Ooft niet geſchieden kan / behypl men 'er genoodzaakte is het Land te houden ; want wilde men aldaar dwars van Land in 't Hs ſteeken / was 'er geen doozkomen aan / men zou volgens het reeds gezegde / alsdan zeer verre van de hand vervallen / en zich midden in 't Hs belemmert vinden / zulks 'er geen redden meer aan was. En wat de Menſchen aangaat / deezen zouden zich met Sloepen langs 't Land of dooz 't Hs naar Ysland , gelyk ſomtyds gebeurt is / des te beter kunnen ber-gen. Het luyt ons hier over noch dit volgende aan te merken.

Des Schryvers overweeging, om een bequaame Viſſchery voor Oud-Groenland op te ſteuren.

Des Schryvers overweeging, om een bequaame Viſſchery voor Oud-Groenland op te ſteuren.

Des Schryvers overweeging, om een bequaame Viſſchery voor Oud-Groenland op te ſteuren.

Gronden van gedeelte Bezoegen Dooz min een goe- ar 't Hs met dooz den ge- t Hs / gelyk

t min merk- een tamelyke och overig is / tezegden wil-

it der Westys n Jaar moet men gebzyukt

Spitsberger ſt in 't dicht en Oosten / en / en zulks in de reden ſchlyk belet- uideind verre naar ook de antſche Win- p byeden een it verder af- an of ze hum- zou durven

n begreppen / wel als op en Gemeen- von Zuidys- en het Zuid- d / zeer laag an op laage Viſſchen kan Jaar / de e Westelyke e Oostelyke ege en laa- ter

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Zaaken wegens de Visschery noodig in acht genomen. Eerste achtgeving. Hoe men zich in 't verschalken der Visschen bedient. Tweede achtgeving overwoogen. Overweeging aangaande de wyking der Visschen. Derde en laatste achtgeving betracht. De geweeke Visch 't naast in 't Ys op te speuren. Wat best by verdere verandering in 't wyken der Visschen dient in acht genomen. Oogmerk en waarom men deeze verkreege ervarais mededeelt.

Die zaaken zyn 'er / die ons nu verdet staan t' onderzoeken / te weten :

Wat verder wegens de Visschery dient in acht genomen, en in overweeging gebragt.

I. 't Overige dat ons te behandelen staat / namentlyk hoedanig de loosheit der Westys Visschen in acht te neemen is.

II. Of de Visschen / wannert de Schepen vertrokken zyn / zich wel weder buiten 't Ys / in Zee en aan Land duypen betrouwen.

III. Of men aan Oud-Groenland geen bequaame Visschery zou kunnen overrechten.

De alles zullen we nu zoo hojt en klaar als 't mogelyk is / trachten te beantwoorden.

Eerste achtgeving waar in die bestaat.

Op 't eerste zullen we / namentlyk wat de loosheit der Westys Visschen boven de Zuidys Visschen aangaat / alleen kortelyk zeggen / dat we ons gedragen / aan dat geene dat reeds daar van in d' onderscheiding dezer Visschen is gezegt : en om dan zulks in 't hoopnaamste deel in 't waat te neemen / zal men daar uit kunnen gewaar worden / waat men deeze Vissch byzorg / en waat laater / moet opzoeken / en gehonden hebbende / wel letten / als ze ons van plaats tot plaats / en allenks zal ontwyken / hoe men dan zyne verdere loosheit / in 't betrappen / niet list en weder-loosheit zal moeten aanleggen en tegen gaan / zulks zy 't niet t' eenemaal ontwyken kunnen / wannert ze het diep in 't Ys trachten te ontkomen / alwaat ze gaatige IJvelden vinden ; hier dient dan wagt by zodanige gaten gestelt : wykt deeze Vissch naar 't midden / om niet geraakt te worden / of is 't gat te klein / zy wyngt zich zoo veel mogelyk is / met het IJf weg / en sluit de neus toe / zulks ze dan wel gequest / maat niet gedood kan worden. Zieh dan wat uit gerust hebbende / en niet onerbaaten zynde / wat hen by de Sloepen naakende is ; neemt ze de wyk dwars van de Sloepen af / en vernits ze niet te houden is / moet de Lyn stukken of de Harpoen weg.

Dind

Wind men deeze Wifch aan een effen en vlak Ijsveld / wykt ze 30 daa
 men 'er aankomt / of men ziet ze nooit weer; is 't op een Bank of
 Wasplaats daar zy zich onthoud / wykt ze naat de naast daar aangre-
 lege Ijden / daar ze gemaklyk onder doot kan / of in 't los Ijs / en
 indien dit op eenige plaatsen genaakbaar of open is // zoekt ze de dichtste
 plaatsen uit / alwaar men niet geen Sloepen in kan roeyen / betruyt
 deeze Wifch van onder in 't water kan naaspeuren en zien waat zy we-
 zen moet om ons t'ontwphen; zulks dat ze zodanige plaatsen uit-
 kiest / die vooz ons ongenaakbaar zyn / schoon men ze ziet / of indien
 men 'er echter bykomt / niets op uitwerken kan. Worden ze in groo-
 te ruimtens ontdekt / vind men ze zoo schuuts / dat 'er t' eenmaal niet
 of zeer zelden by te komen is / wat liden daar toe worden aangewend /
 't zy dat men ze van achter een schots // of niet wykken / want te be-
 trappen // echter zyn ze zoo eeg // dat ze liggen te kufferen / van waat
 het gelukt komt / en zy weeten dan hun dog derwaarts te wenden /
 om ons alzo t'ontgaan. Verdoet men de Sloepen in een ruigte
 kringsgewys wyd van elkaander / weeten ze die van onderen zijnde / in
 't ophomen wel za verre te myden // dat ze gebed genoeg horen zyn
 om weer t'ontwphen // eet een van allen hen hadden kan. Wy heb-
 ben in zodanig een geval / twee witte Sloepen ten dien einde gebruykt / ons
 zelve en de onder Harpoentier met een zelfdoekse rok in 't wit gekleed
 de riemen doen innemen en den Stierder laten wykken / om hen dus
 als over een stuk Ijs te verschalken / maar alles was berges // der-
 mits zy ons wel haast gewaar werden; en om deeze reden zoekt men
 aan de Ijsvelden naat groote en diepe bogten // om ze t' eerder te be-
 trappen // 't zoude te lang vallen / alles te verhaalen wat ons wegens
 de loofheit deezer Wiffchen is ontmet / en dooz eigen onderwindig op
 deeze en diegelyke voozvallen bejgent is.

Dooz Godes zegen zyn we veeltyds in 't naaspeuren der Wiffchen /
 niet zeer ongehuikig geweest; maar t' ontmoeting van zodanige looze
 Wiffchen / heeft ons gelukt al by wat gemaakt is / en onder de onkunn-
 dige of min looze Zuidys Wiffchen / heeft het Godt beliest / ons twee-
 maal te bezoeken / en zulks op de krachtichste Jaaren van onzen tyd
 met ons Schip in 't Jefe of 't voozste van den teelt te verliezen; 't eer-
 ste geschiede in een storm / dooz 't springen van de Neushaak en 't bree-
 ken van het ander touw / reeds byle Wiffchen binnen 't hoorde hebbende;
 't laatste viel vooz / by maop weer / dooz middel van een Wifch / toen
 we al 7 Wiffchen gevangen hadden / en mogelyk de volle laading zou-
 den gekreegen hebben / gelyk vooz 't eerste insgelijks goede gelegenheit
 was / om noch verscheyde Wiffchen magtig te worden; want het
 Schip dat een gedeelte van ons goed burg / boerde Jacob Caspersz.,
 die vervolgens noch 5 of 6 Wiffchen ving. Dit nu op 't eerste gezegt
 hebbende / gaan we tot het tweede over.

't Tweede bejelt dan / of de Wiffchen / de Schepen vertrokken zyn-
 de /

Waarvan
 zich de
 Schryver in
 't verchal-
 ken der loo-
 ze Wiffchen
 bediende,

Rampen
 door den
 Schryver
 geleeden,
 cu hoe.

Tweede acht
geering en
overwee-
ging.

de/ niet wel een stootje/ gelph men zegt/ durben over stappen/ en zich
dan buiten 't Hs/ op Zee en ook naar Land begeeven; te meet/ de-
wpl de onbewoonde Landen/ vooztaan dooz overwintering geen be-
let aan deze Visschen geeft; echter is 't waarfchynelyk/ vooz 300 vette
men naaspeuren kan/ dat de gemelde Spitsberger Vifsch/ by en om-
trent dit Eiland gewend/ en die van Zembla, Tartarië, Oud-Groen-
land en alle anderen/ buiten 't Hs niet komen/ nademaal de gemel-
de schrik vooz Zee en Land/ door deze langduurige en zeer fcherp
gevoelige indyukfelen/ zodanig diep in 't bloed/ zaad/ merg en bee-
nen/ is in en dooz gebzongen/ en derhalven hen als aangebooren/ en
tot een tweede natuur geworzen; want hoe vooeg men daar ook mag
komen/ zoo vind men de Vifchen op vooznoemde hooge Graden/ en
om verscheide redenen/ somtyds tegen over en midden vooz 't Land/
ten zy dat 'er stroomen Hs naby Land dypven/ of anders niet; en
niet tegenslaande hoe laat men van daar vertrekt/ wanneer de Vifch
reeds al in 't wederkeeren is/ om uit het Doozden/ of van allerwe-
gen uit het hart van 't Hs naar den buiten zoom af te zakken/ om
niet schielph onder 't Hs beftooten te worden/ zoo wykt ze echter
nooit verder op Zee/ of komt aan of vooz het Land/ als het Hs de
Zee en 't Land nabert/ gelph we zulks met opmerking verscheide-
maalen hebben vernomen; doch onder anderen om hier van af te tree-
den/ zal 't merkwaardig zyn dit volgende te verhaalen:

't Was in den Jaare 1703 of 4, dat we met 2 Vifchen uit het Hs
komende/ geraakte met het Schip 't Witte Schaap, nevens vier an-
deren vooz Spitsbergen onder den Zeeuschen Uytikyk bezet/ maar al-
300 wp vervolgens onze Journaalen met dit Schip verlooren heb-
ben/ is ons de tyt ontschooten/ wanneer wp aldaar quamen; Int-
mers wp lagen 'er verscheide weken/ en 300 wp meenen geraakten
we den 24sten Augustus van daar/ baarende langs de wal bitinen
dooz/ tot onder Smecrenburg, en den 26sten van daar dooz de Zuid-
Baay in Zee. De bypdschap/ van zich weder uit deze langduurige en
benaaude bezetting in ruime Zee te zien/ was onder ons Volk onge-
meen groot/ waar in wp mede niet weinig deel namen. Midtewpl
wp aldaar lagen/ hoorzden en zagen we byna dagelphs Vifch/ som-
tyds eenige weinigen en dan weer meer/ veeltyds ook wel binnen/
inaar meest buiten de Baay/ doch wp lagen zo dicht bezet/ dat men
niet vifchen kon; dikmaals begaven we ons aan den vooznoemden
Uytikyk te Lande/ en zagen van daar in kleine openingen en wzakken
trifchen de schotten in gelegen/ op verscheide plaatsen Vifch boven ko-
men/ die telkens van anderen/ wanneer ze weg dooken/ gevolgt
worden; en in 't vertrekken zagen we in de Noord-Baay mede ver-
scheide Vifchen/ waar van een der zelven ons heel naby quam/ bin-
dende toeh wel bequaame ruimte om te Vifsen/ maar wp hadden ge-
noeg te doen om onze Schepen te redden/ zulks wp de Vifchen niet
aant-

Deschryver
in 't Isbe-
zet, geraakte
'er noch ge-
lukkelig van
ontfagen.

Wat hem
midlerwyl
is ontmoet;

aandeerden. Onder Smeerenburg liggende / zagen en hoorden we mede verscheide Dissen om trent Maklyk Oud en in de Hollandische-Baay blaazen; terwyl wy hier lagen / vernamen we op den Berg Marri met de Borken genoemd; welke Borken niet van grote Scheepjes zijn; ter groote van een Hollandische kleine Wulh of groote Hoofsholp; waar op wy ons begaven; en lieten ons verblijgens tot op den grooten Berg af sullen.

Wier zynde / zagen we van deezzen Berg verscheide Schepen voor de Magdalene-Baay en omtrent de zelve in Zee; en aan den Zoom van 't Hs / die aldaar niet verre van Land lag / kruiffen / terwyl de geheele Wont in de Kruis-en Magdalene-Baay; de zeldag verscheenen zynde / op onzen komst waren wachrende; wy konden roch niet bespreuen; en hebben 'er ook verblijgens nooit van gehoort / dat ze aldaar in Zee of onder het Hs / by 't land Dissen hebben vernomen; maar by ons zoo verre de Zee en 't Land van 't Hs wierd geraakt / zagen we zeer veel Dissen / die noch dageliks scheren te vermeerderen; dat by deese Schepen zich geheel anders vertoonde; gelijk als of het buiten den tyd was / en buiten de paalen van de Walvisch-Zee scheren te wezen; zulks 'er naaulphs Dissen bespreuen wierd; niet tegenstaande ze in 't Hs by ons / gelijk gezegt is / dageliks wierd gezien en gehoort; en wat het Zaarjoen aangaat / dit stond om verscheide reeds gemelde redenen / noch dageliks te vermeerderen.

Maer zou hier op mogen denken / dat deese Dissen eveneens gelijk wy van den Berg in Zee zoo verre over 't Hs de Schepen konden zien; zy van gelijken met zoo diep en noch dieper te daalen / insgeliks het zelve zien / en de Schepen als hante Spanden vernemende / de Zee als dan noch rypden; maar weg zynde zullen ze sich dan mogelijk op Zee begeben; en ook aldaar buiten 't Hs / naar 't gemelde aas komen en de Bayen en Gronden bezoeken; doch het tegendeel is blykbaar / schoon wy moett zoo vroeg daar komen / of zoo laat van daar vertrekken; zulks men 't vernemen kan / zoo is 't echter uit meer andere reeds getoonde redenen kennelph: want konnen ze sich somtijds om de Oof / doch bliuen den omtrent van 't Hs by de Schepen in de ruimte begeben; of ook in 't Hs in een groote ruimte omtrent de Schepen en Sloepen; als gezegt is / hoelen; zouden ze insgeliks de Zee van Schepen meere den ontlood en opperuinte zijnde / de zelve bies te meer konnen rypden / en verre buiten 't bereik der overige Schepen; een by gebuyk van de Zee neemmer; en niet tegenstaande zagen we toen de Zee nader by ons / dan de Schepen lagen / maar vernamen geen Dissen buiten 't Hs; zulks het blykbaar is / dat haare natuur / die eertijds bymoedig op Zee was / insgeliks naar 't Land en d' aas rypde Gronden plagt te trekken / nu dooz de gemelde scharpe Indrukken / zoo verre is verberemt of verandert / dat ze noch Zee noch Land

En wat hy op een Berg geklommen aldaar waaraan.

Des Schryvers verweeging omrent de Visschen in 't ontwyken der Schepen.

zonder van 't **W** als huijnne befehanging bedekt te zyn / aldaar noot
derven te voorschyn komen.

Daarvoor men dan op deze en de voorsz. gegebene redenen acht
greet / schijnt het sjaag / dat het jaarsoon niet zoo zeer // als wel de ge-
melde schipk. dooz, de vyve en ruime waeren / dooz huijnne veranderde
narrut / het nu huijnne 't **W** doet blijven. Echter dapt hen het Jaar-
soon in een ander geval / als gezegt is / somtyds uit het hart van 't
W / tot aan den buiten soom : maar dooz de aangereefde schipk / nu
zoo zeer niet als eertyds gehert op Zee ; want in dit geval is huijnne
gemelde neerdaaling mede zeer dienstig / vermits wy van de Steng
af / of van een **W**erg niet alleen de blaute der Zee / maar ook de Zee
zelf zeer verre oer : 't **W** konnen zien / alsoo ook sy / diep neerdaalen-
de / konnen mede deze blaute en ook de Zee zelf zeer verre onder 't
W dooz zien / dat hen by 't Winter Jaarsoon / in hun wederkeeren uit
het Noorden en het hart van 't **W** zeer dienstig is / nevens noch an-
dere teekenen niet alleen in 't stellen van hun koers / maar ook in 't
snoeden van huijnne weg / want de **W**ojsk ophomende / wanneer ze dan
geen Zee of blaute daar van zien / moeten ze zich met dies te meer
der vier langde de gemelde baakens naar buiten haasten ; maar die ont-
dekkende / kunnen ze op huijnne Banken of Nagplaatsen dies te vyver
vertoeden : zoo dat men besluten kan / dat ze zich allen wel met het
jaarsoon huijnne en buiten 't **W** onthielden / maar nu om d' aange-
toonde reden zodanig niet als eertyds / geheel op Zee / of buiten 't **W** /
't **W** in en buiten de **W**apen onthouden.

Derde en
laaste acht-
geeving o-
verwoogen.

De derde of laatste behest / of 'er mogelyk volgens deze getoonde
blybaareheit / geen bequaame **W**isschers aan Ond-Groenland te maaken
was / hier op zullen we antwoorden : Dat de **W**isschers als gezegt is /
van Land op Zee / en uit Zee nu in 't **W** verplaatst zynde / en om
de getoonde reden / zynen voornaamsten stand op de voorsz. de hoo-
ge graden heeft begrepen / zoo zien wy / zoo lange dit op de zelve top-
ze geschied / geve redenen tot verandering : want dit naar onze ge-
dachten d' aller bequaamste plaats is / steunende op de gegeeve rede-
nen / die oer de gehele ruime uitbreiding van de gantsche **W**alvisch-
Zee te behenken is : Maar 't son konnen gebuere / dat dooz de veel-
wuldige ontroerenissen / derse **W**issch jaarsyds aldaar dooz omzwerben-
de Schepen aangedaan / de **W**isschers allezins / gelyk onder 't Land en
op Zee is geschied / mede wel moge bedurven worden : vermits men
zich voogtaan jaarsyds voegert derwaerts begeeven moet / indien men
ze noch aan den buiten soom / om de gemelde reden / aldaar verza-
met wil binden ; want by een slappe **W**inter / wat laat aan 't **W** ho-
mende / zal ze meerendeel dikmaals in 't hart van 't **W** geweeken zyn /
eer men 'er nabere kan / sulks dat we dan somtyds geneegzaam in groo-
te ruyntens en openingen van **W**eld tot **W**eld konnen zellen / en ehter
naauwlyds **W**isch verneemen of te zien homen.

Daar

Maar zodanige flappe Winters / wanneer 'er opening gemogt word
gebonden / als dan is 't / om de getoonde reden / die nu wel behoorde
begrepen te worden / op de voornoemde hooge graden 300 goet niet /
als naa hadde Winters / wanneer het Is op onzen aankomst noch ge-
stooten is / en diehalven de daar verzaamelde Diefch noch op zyn plaats
en van den buisen Zoom van 't Is

Met dufdanige flappe Winters dan / alwaar 't op de gezelde hoo-
ge Graden en om de Oost al te ruims is / vind men 'er weinigt bijk-
baarheit tot een goede vangst / dieg zou men wel doen / vooz 300 veel
Oud-Groenland aanbelangt / dat men vooz eerst / volgens de vooz-
gaande onderwyzing / van deeze hooge graden op laager van 7; 6 of
75 graden gebeden zynde / in plaats van uit te zellen / om naa ge-
woonte het alhier of om de Oost weer te herbatten / liebet dooz 't Is
zeilbe / tot byna of binnen het gezichte van 't Land / want men behoor-
de uit onze gantsche redenering nevens d' onderbinding nu wel te be-
grypen / dat de voozgemelde meenigte der Diefchen niet opgebangen
of weg is / maar dat de Diefch alleen getweken zy; dieg zellt men der-
halven inaar bypinoedig toe / schoon dat wel 't grootste gedeelte al te
veer ten Noorden ontvlucht is / echter zal men 'er noch een goet ge-
deelte langs de kust vinden / want met deeze flappe Winters / gullen
de voornoemde Wapen en fchieren 300 veel te meer uitskroemen / en 't
gettelde aas als dan in en dooz 't Is gedruken worden / naa welk
aas men dan e' getwyffel de Diefch gerust zal vinden te aagen; en die
zal genoegzaam uit onze voozgaande redenering en bebinding 300 van
ons als anderen volkomen blyken / en kan volgens de reden daar uit
afgeleid worden.

Maar indien men / uit het bedryf deezer Diefchen / als uit een vooz-
beeld wilde bezogt zyn / wat noch noodig gebeurt of ondernomen / als
of deeze Diefch allenst in 't wederkeren uit het Noorden / wel een an-
dere hoers mogt leeren neemen / en zich wat meer naa Zembla of
Oud-Groenland, als naa Spitsbergen mogt begeven / vermits ze ons /
op deeze laatste plaats Iswaart in / naaulphs geheel ontvopen kan /
om dat wy hen veertjds wat te vooeg bykomen / eer dat het hart van
't Is zich gromme heeft / zulks wy in 't openen allenst andyngew /
tot dat de ruims en uytgestretheit meer opening geeft / en wy hen ook
meer beginnen te veelzen.

Indien 't nu mogt gebeurten / dat 'er met der tyd zodanig een ver-
andering in hun wederkerende hoers wierd bespuert / en wy gelph
eerstinaals het Land / vervolgens de Zee / en eindelp de voornoemde
plaats op hooge graden mede leedig bonden / en diehalven ook daar
dooz genoodzaakt wierden / wederom een nieuwe verandering in onze
Diefchery te maaken / dan zouden wy 't liebet op de gezegde maner
van anderen op / dooz 't Is / aan Oud-Groenland eens willen be-
zoeken / als aan Zembla, ut Disco, of tusschen Zembla en Disco in
't Zuid

Des Schry-
vers aanprij-
zing by 't
milien van
Vilich, in 't
Ys of naa
de Walte
zeilca.

Wanneer we-
derom een
verandering
in de Diefche-
ry wegens 't
vifchen
moest ge-
maakt wor-
den; Wat
dan dient in
acht gene-
men;

te Eud of Oostys / want volgens onze redenering is 'er op alle deeze plaatsen Dtsch; laat nu op alle deeze plaatsen de bishbare Dtscherp even goed zyn / 300 is 't echter aan Oud-Groenland van een grooter verwachting / niet alleen / om dat het daar vooz ons wel 't geredste is / maar ook om dat 'er ons levent dooz 't verliesen van Behepen wat minder gebaar loopt / als op d' andere plaatsen / en verhalpen zal 'er de Dtscherp ook niet meerder bymoedigheid kunnen waargenomen worden / dewyl men aldaar met Sloepen langs deeze kust / dwerssch van en op Ysland , en van daar met Deensche Hoopvaarders / zich selven veel beter als van de voornoemde andere plaats reddan kan.

Waar voor
echter de
Schryver
noch voor
eerst niet be-
ducht schyn
te wezen.

Doch deeze bekoemering vooz het tegenwoozdige noch woodeloog zynde / dewyl de Dtscherp op hooge graden als noch taamelph wel slaagt / 300 is deeze verandering tot dus verre niet noodzaaklyk / nademaal 'er noch geen reden tot deeze verwisseling word gebonden / en 't zal mogelyk ook noch in lange niet noodig zyn / nademaal telkens de Dtsch dooz 't gemelde aas aangelokt / zich niet 't eenemaal van het gedrygde gebaar ontslaan kan / en mogelyk daar in noch lange zal volhardan.

Wanneer echter iemand / die de Postrin alhier tegen liep / eens wilde veranderen / men kan 't hem niet ontraaden / noch ook niet aantaa den / waar van dit de reden is : Dit Land onderhangt de Stroom / eveneens als d' Oostzjde van Spitsbergen ; van de Westzjde / zet de Stroom / als hier vooz gezegt is / het Ijs af en op de Oostzjde aan ; desgelphs zal dit Land met de gemelde Oostzjde vergeleken / (doch niet 300 erg) met een uitlandige Wind / geheel byz van Ijs komen zyn / maar met een laagterwal / zal ook het Ijs / de Stroom te baat hebbende / waarschynlyk veel eer 't geredet wederom aan de Wal zyn / als met een laagter op de Westzjde van Spitsbergen ; wanneer van een Commandeur / met een wankelend of onvast ontwerp hy zich selven / aldaar aan de Wal komende / 't zj te byoeg of met een Oosteljde Wind / het Ijs noch 't eenemaal vast bind / zal hy dan licht / om volgens zyne inbeelding den tyd aldaar niet te verzuimen / zonder vertiching van daar verder naar de gewoone Dtsch-plaats keeren / vermits men wel geluklyk zyn zou / indien men op zynen aankomst ten eersten 't Ijs los gadoit vond / en met een Westelphke Wind een byze en open Zee tusschen 't Ijs en 't Land aantrof ; dewyl men 't niet zodanig een onvast ontwerp aldaar / gelyk om de Oost / lang daar op te wachten / op 300 een ongewoone plaats niet durft bestaan : Verhalpen zullen wy 't noch raaden noch ontraaden.

Voor en te-
gen beden-
kingen over
des Schry-
vers oog-
merk ter on-
derwys by-
gebragt.

Dat nu onze Beschryving van deeze Dtscherp aangaat / die wy / met een uitboerlyph onderwys hebben voozgedragen ; hier van zal dooz eenigen mogelyk geoozdeelt worden : Dat deeze Dtscherp 300 onregelmaatig / wisselvallig en veranderlyk is / dat men 'er dooz onderwys geen voozdeel mee behalen kan ; maar wat ons aangaat / wy

wy hebben 'er onzen dienst van gehad / en 't zal ons waarſchynlyk noot meer te pag komen; doch indien we ons daar in noch bezigen lieten / zouden wy 't vooz ons zelve nog niet geerne miſſen. 't Is ons wyders genoeg / dat we alles ten beſten vooz d' ongelukkigen en vooz de jonge eerst beginnenden en noch ongeoordeelden Commandeurs voozgedjaagen hebben. Welke wiſſelvallige en veranderlyke voozballen / die daar in kommen vooz-komen / zyn ons vooz den tyd en vooz opmerking niet onbekend gebleven / en hoe wy veele daar van / niet in 't algemeen / maar ieder naar zyne byzondere voozballen oordeelden / is ons mede wel betwift / en derhalven vooz ons gantsch geen vreemde zaak; ook hebben we in een ander geval wel bevonden en noch meer gehoozt / hoe men over een ongemeene in- of uftwendige quaaie des ligchaams / met verſcheide Doktooren en Wondheelders raad pleegende / naaulphs twee onder allen eensgezind daar over zal vinden; doch hierom kan men echter de Genees- en Heel-kunſt in 't algemeen t' eenemaal niet vzaaken. Inſgelyks is 't 'er meê gelegen / indien iemand vooz te weinig opmerking / van de Viſſchery in 't algemeen geen kennis genoeg heeft / en daarom van de zelve uit haare veranderlyke voozballen wilde oordeelen / dat 'er noch vooz erbaarentheit / noch vooz opmerking enige wetenschap in te pag kan komen. 't Is dan onboozichtig / indien men zodanig een onkundig en onerbaaren menſch / ten eerſten zonder onderzoek wilde vooz geloofbaar aanneemen; echter zyn 'er wel zekere voozballen / waar in men noch vooz erbaarentheit / noch vooz opmerking niet wyzer ſchyn te kunnen worden; maar deezen zyn alleen vooz zich in 't byzonder / en niet algemeen / waar van wy eenige der zelden alhier eens zullen voozſtellen.

Hier vooz hebben we de plaatſen in 't Weſt-ys tuſſchen de 77 en 79 graden beſchreeven en begrepen / en vooz onze redeneering aangemerkt / als de beſte van alle anderen in onzen tyd bekenit. 't Zy dat het weertende of onwreetende geſchiede / meest allen volgen ze dan hier in / vooz 300 verre een regelmatigte oorder / dat ze het meertendeel / eenigen uitgenomen / op deeze plaatſen trachten in 't Is te komen; Die dit nu onkundig doet / ducht 'er te meer gebaar / en denkt op meer andere plaatſen als deezen / maar volgens eigen bekentenis / noch regel noch oorder alhier willende bekennen / zoekt men dan dikmaals Zuid en Noord / zonder te wreeten waar te vinden: Maar die dit weertende doet / ziet dit gebaar niet aan / en dzyngt verder vooz / eer zyn snellen tyd aldaar verloopt / welker vooznaamſten tyd / als getoont zy / om de betoogde reden niet lang van duur is.

Dus ziet men ze dan alhier meest allen zoo gezamentlyk gelukkigen / als ongelukkigen / naar vermogen in 't Is zellen; als dan treffen het nu de Zuidelykſten / dan de Noordelykſten / dan de Oſtelykſten / dan de Weſtelykſten; en sommigen treffen mede dit ongeluk / dat ze vooz miſt of ſtoom hun Schip verklezen / of bezet wordende / hen het

Wat order
men in de
Viſſchery te
volgen en
in acht te
neemen
heeft

Die in som-
mige deelen
gevalligly-
ke uitkom-
sten geeft.

Voorbeelden
hier aange-
wezen;

snelle Zaaizoen verloopt / zulkis ze niets daar toe kunnen doen. Ook
treffen 'er sommigen een groot Veld aan / daar 20 / 30 jaar 40 Schep-
pen het rondom aanklampen : enige mylen van daar / doet zich een
ander groot en schoon Veld op / daar somtyds 40 / 60 en ook wel
80 te gelph uit verscheide Partien bestaande / zich rondom vast maaken.
Legen dit eerste Veld / komt dan uit den Zuiden een ander groot
Veld afzakken / en plaast zich juist 300 / dat het met een groote uitstree-
kende punt / de Dirsch / die voeltyds uit den Zuidwesten om de Noord-
Oost gaat / verre buiten de Schepen / t'zeewaard van dit Veld gele-
gen / komt om te wyzen ; enige andere Schepen dan / op deze gewys-
de hoers aan schorten in 't los Hs leggende / komen hier dooz gelukkig
te worden / en de Schepen dieper in 't Hs / aan de Westzyde van dit
Veld gelegen / dooz de selve vertoont zich het gemelde Veld / gelph als
niet een tusschen ruimte een schoone loop van Dirsch / recht op deze
Schepen aan / waar dooz zy allen aldaar / d'eene min d'andere meet /
een gelukkigen slag doen ; naa verloop van tyd / met dit Veld om en
om te zellen / komen eindelph deze Schepen / by die geenen die t'Zee-
waart van dit Veld gelegen / en niets opgedaan hebben ; by elkander
gekomen / hangt hen / die niets gevangen hebben / 't hoofd /
en zyn zeer moeijelph dat zy 't niet mede aan de Westzyde hebben
aangeleid / daar eenigen wel hadden kunnen aankomen / en anderen
niet / maar deze gelukkigen zyn in 't tegendeel vrylph en wel ge-
moed.

En de geval-
ligheden u-
der aange-
toont.

Doch met het andere Veld / heeft het een gantsch anderen uitflag /
hier worde de Schepen aan de Westzyde dooz Velden en starden zoda-
nig bezet / dat 'er naaulphs Dirsch kan by komen / maar een lange
reeks van Velden en starden / wyzen langs een gladde kust / een groote
loop van Dirschen / gelphzaam recht op de Schepen t'Zeewaart ge-
legen aan ; juist loopt dan de Wind uit Zee of naar 't Oosten / en
maakt alhier een laagte op dit Veld / waar dooz men zich tot ruimen
gereet maakt / om met het omzellen weder een opper te zoeken ; naaul-
phs hier toe gereed / komt dan de Dirsch by hun / waar dooz zy aldaar
worden opgehouden / en leggen blyvende / een zeer goeden Dangst
doen / zulkis 'er eenigen 6 / 10 / 12 jaar 20 dooden op zy haalen ;
midletydt komt het los Hs op de laagte afdyben / zulkis ze bezet
worden / waar dooz d'anderen aan de Westzyde gelegen een opper en
schoone ruimte bekomen / doch dezen loop Dirsch is bezet hen om
gepasseert ; echter zyn ze verheugt wanneer ze deze Schepen over 't
Veld zien / waar aan ze wel haast bespeuren / dooz het langs / dwersch
en verward leggen / bezet te zyn / dat ze daar aan geen deel hebben ;
maar naa verloop van tyd verandert deze hunne blydschap in droef-
heit ; deze hunne Dirsch in de bezetting overgenomen / raaken ze we-
derom los / behalven een der gelukkigste / 18 of 20 Dirschen gevangen
hebbende / deze word van de starden zodanig beloopt / dat 'er het
Schip

Schip blyft / maar als d' anderen ten deelen wel vollaaden / komen met het omzeilen by deeze leedige Schepen. Hier nu zyn deeze Westspysse zeer verdrietig / dat ze het niet mede aan d' Oostspysse hebben aangelegt / maar wat raad ? dit is gebeurt / en in 't toekomende zie beter toe. Wat gebeurde 'er nu / weder by een ander Eiland gekomen ? juist leggen het d' ongelukkigigen weer aan de verkeerden / en de gelukkigigen aan de rechte spysse aan ; insgelijks gaat het ook met de Schepen uit de Zuid en Noord by elkander gekomen / d' eene is dooz een goede vangst verheugt / en d' andere / leedig spysse / bezooest.

Wp hebben dooz Godes zegen / met veel moeiten / peplen en naarstige opmerking / wel een redelyk goed begrip van de Disscherp behouden / en echter hebben wy 't mede verscheidemaalen buiten ons weten op de verkeerde spysse aangelegt ; maar dit Casereel volgens onze redeverreening / van de plaats / aart en hoers der Disschen in ons verstand presentende / hebben wy echter in dierzelpke tegenspoeden / zeer zeiden moedeloos geweest / en beeltyds ons Volk moed gegeven / zeggende : D' schip is 'er genog / ze is alleen maar dooz de verandering van 't Saalzoen van deeze plaats wat gewerken / dog niet weg / Godt geeft ons het geluk aldaar komende / wy zullen ze wel weder vinden ; gelijks wy vervolgens noch wel iets daar van melden zullen.

Alle zodanige voorvallen nu / zyn ons niet mede onbekent / en wy zouden uit onze naarstige opmerking / noch veel van dierzelpken konnen bybrengen / als nevens het slippen en breeken van Ijnen ; bezetting in 't beslooten Ijs enz : waar in noch regel noch orde ooit te vinden is ; doch dit alles zyn alleen maar de byzondere voorvallen onderhevig / en niet het algemeen / en buiten dit blyft echter de Disscherp in 't algemeen / als 't voornaamste deel der zelve / zoo als die in 't beschreevene doozgaans zeer wel geregelt dooz komt.

Het lust ons noch eenige zaaken de Disscherp in 't algemeen raaken de / by nader sinderwys vooz te stellen / waar uit dat blyken zal / dat men zich noodszaakelyk / naar een wel geregelde order schifftken moet. Men sette dan / dat behalven op onze uitverhoore plaats / tusschen 77 en 79 graden het landaas op de voozschreeve wyze / dooz de bestiering van den stroom 't allereerst en meest woerd aangevoert / en behalven dat is 't 'er ook zeer bankig en heel breed grondig / gelijks wy in den Jaare 1698. op 78 graden 36 minuten / 36 mylen van 't Voorland, dit by verscheide peilingen tusschen 100 en 200 bademen diep bevonden hebben ; en in den Jaare 1699. op 77 graden 15 minuten van 't naaste Land / by goede giffing omtrent 56 mylen / bond men 'er 150 bademen diepte / op 77 graden 9 minuten 170 bademen / en een ander omtrent ons leggende / heeft 'er het loot op 80 bademen geworpen.

Op deeze hoers hebben wy het in 't zelve Jaar / en meermaals bytregondig gebonden / en meest een zachte vette geelachtige asgraauwe kleigrond / waar dooz deeze plaats nevens haar natuurlyken aanwas /

Hoedanig den Schryver zich somryds verlegen heeft gevonden, doch echter het nooit t'eenemaal heeft opgegeven.

Zaaken in 't algemeen in acht te nemen, en hoe.

met het aandruyvende nag rphlyk wordt verzien; derhalven is 't niet ongeroegelt/ al onthoudt zich hier D'isch / en men zal 'er ook mogelyk nader by land wel grond vinden/ maar wy hebben 't geluk niet gehad/ nusschlen de banken mis gezelt zynde / om 'er grond te werpen / ten 3^{en} een myl 2 of 3 van Land en zulks op veel minder diepte; maar by gemeene tyden moet men dus verre van Land zyn/ eer men eerst rec't aan d' Wyselden komt.

Verdere re-
deneering
over dit on-
derswerp;

Dan deze plaats / hebben we hier vooz een veel breedte geregelde oozzaak getoont / als mede hoedanig en van waar de P'isch zich alhier in 300 een grootte meenigte vergadert; hoe in 't Doozjaar / hoe in Gemeene Jaaren/ en hoe op Zuid-ps Jaaren/ gelyk op meer andere plaatsen gebeurt. Nevens de welgelegentheit van deze plaats / staat ook te letten op de welgeregeltheit van den tyd / en men zal / als van den Harting bespeurt word / bevinden / dat men deze D'isch in 't Doozjaar in geen diep water / en in 't Dajaar onder 't Land niet behoeft te zoeken; inngelyks vaart men wat laater als de D'oor uit / of een traag Schip hebbende / of met slagboegen op d' r'reis wat ongeluklyk zynde / en alhier merklyk laater dan naar gewoonte komende / zoo bedenkt men zich wel / eer men in 't ps zeilt / en onderzoekt uit alle de teekenen die konnen bespeurt worden / of het een Gemeen-Jaar dan of het een Zuid-ps Jaar is. Men houde niet styfjes in de haart / gelyk wy gewoon waren te doen / van der zelve lengte / een jaarlysche aantekening / en men zal 't met goede giffing / breed of smal bebindende / daar uit ten deelen konnen getwaar worden; indien niet: zeilt men liever een stukweegs naar Land / en tracht deze kennig dan uit de beschouwing van 't Land te bekomen; is 't dan een Zuid-ps Jaar / men zoek volgens onze beschryving als dan op heele hooge graden te komen / en zoo veel mogelyk is / boven alle de Schepen in 't ps te loopen / want op deze plaats is 't wel goed geweest / maar dooz de daar leggende D'oor / dan veel te laat / als mede vooz die geenen die in 't ps leggen / vermits de beste tyd voozdy is; doch is 't niet al te laat / kan 't 'er somtyds noch wel goed zyn / dewyl het hier dan langer als met een Gemeen Jaar / volgens onze beschryving / goed kan blyven; Maar is 't een Gemeen Jaar / zal 't dan min verschillig wesen; als dan kan men keur neemen / 't 3^{en} boven of beneden 't gemeene groos der Schepen / doch niet by de zelve; en voozts waar / of op wat tyd / diep of ondiep / of in 't ps / 't 3^{en} Oost of West te zoeken / men volge onze Beschryving / en men zal bevinden / dat 'er in de D'ischeryp in 't algemeen / behalven de gemelde byzondere gevallen / een zeer oydentlyke oyder / in plaatsen en tyden moet onderhouden en waargenomen worden / of anders / behoeft men / zonder Godes Zegen / hier niet te komen.

En wat daar
in waar te
neemen
staat,

Sommigen zyn 'er echter / die in 't Zaaioen van den gewoonen regel afwopen / en 't schynt hen wel te gelukken; hier op zou men kon-

konnen zeggen : dat men dies aangaande niet min erbaaren dan een ander is / doch wy zullen 't gezins tegenzpreken / maar 't is ooft geen gemeene regel ; want indien zy dit alle beeden / dan was en bleef weder deeze plaats / volgens de reden / de beste van alle plaatsen.

Eindelyk zullen we alhier ter zaake / noch iets van ons eigen wederbaaren verhaalen / waar uit het schynen zal / als of we ons zelven pypzen wilden ; echter zullen we op hoope van dienst aan anderen te doen / hier in niet nalaatig zyn / want de wanfoztuin heeft dooz Godts goedheit en bestiering onze ingebeelde wysheit t' eenemaal tot zoetheit gemaakt / dat schoon ons iemand wilde pypzen / hoopen we / dat wy dooz onze eigen nietigheid / deeze pdele schaamteloosheit wel zullen ter zyden ons konnen laaten neerglyden / immers eenige lof dooz ons te willen zoeken / zou nu ontpydg zyn ; wy moesten 'er toen naar getracht hebben / toen men 'er dienst of genot van had konnen genieten.

Waren dan in den jaare - - - alhier met een klein Scheepje / het wa- ^{s Schryvers} ^{eigen weder-} ^{yaaren , en} ^{hoe hy zich} ^{hier in ge-} ^{doeg.}
pen van Texel genaamt / nevens veele anderen op den zoom van 't Hs en kruisten / terwyl 't alles noch vast en wel gestoten lag / en vermits wy meest alle buiten de selve waren / verklep het zaaijoen binnen deesen zoom noch zoo schielik niet ; maar eindelyk betuift zynde / dat de Visschery wel eer hier buiten in Zee plegte te geschieden / en nu reeds lange tye in 't Hs was geweest / konden we ons gedult niet langer opschoor / waar zagen eindelyk een steuf die een goed stuk inwaarts liep / dooz met dooz / echter zeilden wy 'er op goed vertrouwen in / zo lange tot ze vast liep.

Daar leggende / was 't Zeevaart wel haast dicht / en wy zagen ook aanstonds Vissch / doch 't was 'er te dicht om onze Visschery te konnen verrichten ; maar tot ons geluk : Ceclang begon het Hs inwaarts zich te openen / en wy geraakten 'er wel haast dooz / en aan de Hsvelden by taamelik veel Vissch / bingen eerlang by een Gemeen Jaar / namentlyk 7 groote Visschen ; wy vulden onze twee onderste laagten en quaamen wel haast met ons stensgat vol Spek weder in Zee ; daar zynde / lieten wy 't dypben / om het Spek in de Vaten te beaerden / die ook meest alle vol raakten / zulks dat 'er mede een gedeelte van onze Schooven * moesten opgemaakt worden / doch wy zouden in d' overige en verder in de Distalibaten / noch wel een halve Vissch hebben konnen bergen. Hier dyppende / zagen we verscheide van de gemelde Schepen / noch leedig zynde / die zoo zy meenden / in 't ys niet konden komen / en derhalven noch allerwegen kruisten.

Om dan onze redeneering over deeze gewichtige Visschery te sluiten / ^{Oogmerk} ^{waaron by} ^{deeze Be-} ^{ichtyving} ^{van de Vis-}
300 zyn deeze onze gedachten alleen ter neder gestelt / om booznament-

§ k 3

* Schooven zyn gelloopte Vaten ; of Duigen , die van ieder Vat door twee of vier Hoepbanden worden in en by elkander gestookten , en dus gekuipt , om te gemaklyk t' Scheep te konnen voeren , zulks , wanneer men elders Vaten noodig heeft , deeze gelloopte duigen weder op zet , en tot Vaten maakt.

schery en zyne erwaarnis meedeedeelt, die echter aan eenieders goedvinden word gekelt.

lyk tot onderwys vooz alle jonge en eerst aankomende Commandeurs en andere Bedienden der Groenlandsche Visschery te dienen; hierom is 't dat we de moeiten op ons genomen hebben / om deeze 300 wyfde maarde Visschery / tot dus verre noch onbeschreeven zynde / dus eevoudig en klaat te beschryven / als ons mogelyk is geweest. Dooz een gedeelte hebben we ons van de getuigenis der vooz naamste oude Commandeurs en anderen bedient / doch vooz 't meerendeel alles uit orze eige Journaalen en Aanteekeningen naar eigen onderbinding op een gestelt. Echter laaten we dat / als in een Casereel vooz 't verstand en de bequaamheit van een ieder opengelegt / nits vyphelt gemetent; om 'er zich naar eigen goebdunken van te bedienen / 300 en zodanig als best naar een leders begrip zal geoozdeelt worden.

DAFTIENDE HOOFDTSTUK.

Misbruik in den handel van Traan en Baarden certyds ingesloopen, en wederom afgeschafft, door een Mandament daar tegen uitgegeeven. Den Groenlandschen handel van inkomende rechten ontheven. Wat deeze Visschery sedert den Jaare 1670. heeft opgedaan en gevangen. Reglement over 't bergen van Goederen uit de verongelukte Schepen. Nzaamlyst van alle de Hoofd-Reeders en Commandeurs van de Groenlandsche Visschery.

Nademaal we wat het oeffenen en waarnemen van deeze Wisselvallige Visschery aangaat / vooz 300 verre ons oogmerk was / in de voozgaande Hoofdstukken reeds byeddoetig genoeg hebben afgehandelt; zullen we nu noch / doch kortelyk / een schets van den Handel uit deeze Visschery ontsprooten / voozstellen / en vervolgens wat den geheelen omslag en de behandeling van de Walvischvangst aangaat / mede een kort bericht geeven / op dat een leders weetgierigheid omtrent deeze verrichting mag worden voldaan / nademaal we ons vleyen / dat het den Lezers niet onbehaaglyk voozhoimen zal.

Ongegronde Windhandel door baatzucht ingevoert;

Om nu de Welstand van den Koophandel / uit deeze Groenlandsche Visschery spzuitende / ten besten te bevoorden: 300 hebben 's Lands Overheden zoze gedzaagen / dat alle bystige / windetige en ongegronde Doozkooperten van Traan en Walvisch-Baarden betruvelt wterden / die eertyds vooz loosheit van baatzuchtige Maakelaars nu en dan waren ingevoert. Deeze Wind-Regotte / had in Dartpen te leveren of 't ontvangen / eenlge kooppleben somtyds zodanig belemmert / dat men 'er by meentigte zou hebben zien spzingen / wanneer den tyd van

van de kreefting of den ontfang verstreken waar; midterwyl 'er niet weinig balsche en bedrieglyke konstnarpen in zwang gingen.

't Was om deze reden / dat omtrent den Jaare vyf of zes en dertig van de verleedene eeuw / een Mandament tegen zodanige Wind- en Oorlo-Partyen uitgegeven en verleend wierd; welk Mandament, waar in de naam van Koning Frederik Hendrik aan 't hoofd stond uitgezukt / tot ontslaging van zodanige Wind-Partyen diende / en men vervolgens gewoon wierd / den gemeen te noemen / zich met Koning Frederik Hendrik te behelpen / die zich 'er van bedienden.

Maar om dezen Groenlandschen Handel / die als een Goudmyn booz Nederland verstrekte / des te beter te bevoordeelen en booz te zetten; zoo wierden in den Jaare 1675. de Craan / 't Walvisch-Spek / de Baarden / Walrustanden en Robbevelen / wederom van inkomende Conboogelderen vry gestelt / waar mede deze Visschery sedert ten tyde van de Boozdsche Compagnie was belast geweest; dat niet weinig de lust tot deze onzekerhe Visschery verwakkerde / ja zodanig / dat onze Nederlanders de andere Natiën vryna t' eenemaal doodvoeren.

Hoedanig de Groenlandsche Kreeft Jaarlyk met haare Wisselvallige Visschery en Walvischvangst gestaan heeft / zal blyken in de volgende Lyst / uit een booznaam Kreefters hand ons medegeelt; waar in sedert den Jaare 1670. tot dezen tegenwoordigen tyd vertoont word het getal der Schepen telkens op de Groenlandsche Walvischvangst uitgezukt / wat Schepen in 't Hs gebleven en betongeluke zyn / en hoewel Visschen jaarlyks gevangen; welk getal van Quardeelen Spek deze gevange Visschen hebben uitgelevert / en ten welker pyzen de Craan en Baarden jaarlyks zyn verchocht; en dit alles als in vergelyking met de pyzen van de Kaapoly / die / naa dat 'er een schaafe of rpkhe vangst is geweest / gemeenlyk volgens den pyz van de Craan pyzen of daalen moet. Maar alzoo in de eerste lyst van deesen handel / wanneer men de tydning van de wel of qualpk geslaagde vangst ontfangt / deze pyzen somtyds geweldig pyzen of daalen / en alsdan noch niet bestendig zyn; zoo word deesen Groenlandschen Handel / in 't booznaamste vertier van Craan en Baarden (dat in de Maand October is) echter met een bestendige hoershouding gedreeven / gelyk alles in deze volgende Lyst word vertoont; waar in wy ten dienste van naaukeurige Kreefters / Kooplieden en Anderen / een uittekening over 't gangfke Grog der Groenlandsche Vloot en haare Vangst / dooz elkan dre gerekent / gevoegt en opgemaakt hebben; en beneeden aan zoo veel leedige plaats gelaaten / om jaarlyks alles wat vervolgens in deze Visschery en Craan en Baarden-handel voozballen mogt / daar in aan te teekenen; zulks / indien men deze Lyst gebuurig met een naaukeurige aantekening achtervolgt / altoos een nette schets en waare afbeelding van den Groenlandschen handel hebben kan.

NAAU-

Commandeur
en; hierom is
300 wyb ver-
nde / dus een-
eweest. Dooz
znaamste oude
leerendel alles
gen onderwin-
in een Case-
er opengelegd /
unken van te
grip zal grooz-

T U K.

certyds in-
een Manda-
dschen han-
deezee Vis-
n en gevan-
eren uit de
Hoofd-Ree-
schery.

deze Wissel-
reck was / in de
ben afgehan-
den Handel
genig wat den
lyst aangaat /
ghet omtrent
s vleven / dat

Groenlandsche
en 's Lands
en ongegron-
reugelt wter-
elaars nu en
rpen te lee-
belemmert /
leert den tyd
van

Die tydelyk
word afge-
schakt.

De Groen-
landsche
Visschery
van inkom-
mende Con-
vooygelden
ontlast.

Warvoor-
doelen deezee
Visschery in
een reeks
van jaaren
heeft byge-
bragt.

Naaukeurige LYST van de Hollandtsche

Sedert den Jaare 1670. tot

Jaaren	Schepen uitgevaaren.	In 't Ys gebleeven en verongelukt.	Visschen gevangen.	Quar-deelen Spek.	Door elkan-der gerekent, Vis-schen.	Quard. Spek.	
1670	- 148	- - 4	- 792	- -	- -	- -	
1671	- 155	- - 6	- 630½	- -	- -	- -	
1672	}	Om de Troubel Tyden verbod op de Groenlandsche Visschery geweest.					
1673							
1674							
1675		- 148	- - 14	- 881½	- -	- -	- -
1676	- 145	- - 7	- 808½	- -	- -	- -	
1677	- 149	- - 3	- 686	30050	4½	201½	
1678	- 110	- - 18	- 1118½	- -	- -	- -	
1679	- 126	- - 3	- 831	39857	6½	316½	
1680	- 148	- - 12	- 1373	52406	9½	354½	
1681	- 172	- - 6	- 889	30306	5½	176½	
1682	- 186	- - 9	- 1470	62960	7½	338½	
1683	- 242	- - 11	- 1343	43540	5½	179½	
1684	- 246	- - 11	- 1185	44730	4½	181½	
		Om de Oock blyven zittē. Gebleeven.	14				
1685	- 212	- - 23	- 1383½	55960	6½	263½	
1686	- 189	- - 11	- 639	49543	3½	156½	
1687	- 194	- - 16	- 617	23211	3½	119½	
1688	- 214	- - 7	- 345	14600	1½	68½	
1689	- 163	- - 11	- 243	10120	1½	62½	
1690	- 117	- - 5	- 818½	34960	6½	298½	
1691	- - 2	Van Hamburg en Bremen uitgevaaren, en hier verboden.					
1692	- 32	- - -	- 62	5748	1½	87	
1693	- 89	- - 8	- 175	8480	1½	95½	
1694	- 62	- - -	- 156½	7562	2½	121½	
1695	- 96	- - -	- 201	9106	2½	94½	
1696	- 100	- - 6	- 380	14975	3½	149½	
1697	- 111	- - 8	- 1274½	42281	11½	380½	

Jaaren

Groenlandſche VISSCHERY;

deezen tegenwoordigen Tyd.

Door elkan-
der gereekent,
Viſ- Quad.
ſchen. Spek.

Jaaren	Prys van de Traan.	Prys van de Baarden.	Prys van Traan in October.	Prys van Baarden in October.	Prys van de Raapoly:
1670					
1671					
1672					
1673					
1674					
1675					
1676					
1677					
1678					
1679					
1680					
1681					
1682					
1683	31 = 26	31 = 27	- - 30	- - 30	34 = 28
1684	34 = 29	29 = 24	- - 33	- - 27	30 = 45
1685	34 = 27	28 = 18	- - 28	- - 18	47 = 33½
1686	48 = 29	29 = 19	- - 38	- - 23	35 = 27½
1687	55 = 40	42 = 26	- - 49	- - 36	30½ = 37½
1688	54 = 43	52 = 27	- - 52	- - 52	31½ = 37
1689	68 = 53	80 = 45	- - 56	- - 74	37½ = 45
1690	60 = 32	77 = 36	- - 35	- - 40	48 = 32
1691	63 = 45	110 = 73	- - 61	- - 105	41 = 33½
1692	65 = 51	205 = 100	- - 65	- - 155	34½ = 37½
1693	72 = 62	205 = 165	- - 62	- - 185	44 = 37½
1694	65 = 57	180 = 50	- - 60	- - 160	42 = 45
1695	63 = 55	240 = 160	- - 58	- - 180	43 = 52½
1696	76 = 40½	240 = 125	- - 50	- - 135	48 = 46
1697	31 = 30	140 = 50	- - 32	- - 55	- - 37

Jaaren

II I

Jaaren

Jaaren	Schepen uitgeva- ren.	In 't Ys geblee- ven en veron- gelukt.	Visschen gevangen.	Quar- deelen Spek.	Door elkan- der gereekent. Vis- schen	Quard. Spek.
1698	- 140	- - 6	- 1488½	55985	10½	399½
1699	- 151	- - 3	- 775½	30835	5½	204½
1700	- 173	- - -	- 907	36548	5½	211½
1701	- 207	- - 12	- 2071½	67507	10½	326½
1702	- 225	- - 5	- 697½	24388	3½	108½
1703	- 208	- - 5	- 646½	24527	3½	117½
1704	- 130	- - 1	- 651½	23701	5½	182½
1705	- 157	- - 3	- 1664½	52346	10½	333½
1706	- 149	- - 1	- 452½	15209	3½	102½
1707	- 131	- - 1	- 128	5431	0½	4½
1708	- 121	- - 3	- 525½	20731	4½	171½
1709	- 127	- - 1	- 190½	8237	1½	64½
1710	- 137	- - 2	- 62	3379	0½	24½
1711	- 117	- - 5	- 630½	20589	5½	175½
1712	- 108	- - 5	- 370½	14203	3½	131½
1713	- 94	- - 3	- 256	12854	2½	136½
1714	- 108	- - 3	- 1234	37490	11½	347½
1715	- 134	- - 5	- 696½	25830	5½	192½
1716	- 153	- - -	- 519	20216	3½	132½
1717	- 180	- - 5	- 391	14463	2½	80½
1718	- 194	- - 8	- 281½	13103	1½	67½
1719	- 182	- - 3	- 308	10100	1½	55½
1720						
1721						
1722						
1723						
1724						
1725						
1726						
1727						
1728						
1729						
1730						
1731						
1732						
1733						
1734						
1735						

Hedendaagſche Groenlandſche Viſſchery

265

Door elkan-
der gereek-
t. Vis-
ſchen Quard-
Spek.

Jaaren	Prys van de Traan.	Prys van de Baarden.	Prys van Traan in October.	Prys van Baarden in October.	Prys van de Kaapoly.
1698	25 = 26	76 = 42	- - 24	- - 36	36 = 40
1699	36 = 37	80 = 51	- - 37	- - 66	41 = 40
1700	37 = 41	58 = 51	- - 38	- - 54	- - = 36
1701	31 = 33 = 35	80 = 48	- - 31	- - 54	36 = -
1702	36 = 40	85 = 57	- - 40	- - 76	29 = 30
1703	39 = 27	69 = 48	- - 39	- - 62	- - = 30
1704	41 = 42	69 = 56	- - 40	- - 58	- - = 31
1705	30 = 27	57 = 35	- - 27	- - 36	28 = 27 = 29
1706	43 = 42 = 40	58 = 36	- - 42	- - 57	28 = 29
1707	60 = 58	75 = 50	- - 59	- - 75	32 = 34
1708	50 = 63	66 = 50	- - 53	- - 61	40 = 50
1709	90 = 65 = 80	77 = 58	- - 86	- - 74	50 = 80
1710	100 = 90 = 78	110 = 58	- - 86	- - 110	66 = 30
1711	76 = 39	97 = 59	- - 53	- - 63	33 = 30
1712	41 = 44 = 50	100 = 67	- - 40	- - 78	31 = 28
1713	45 = 65	176 = 100	- - 54	- - 130	30 = 45
1714	70 = 52 = 43	165 = 80	- - 49	- - 140	50 = 40
1715	52 = 42 = 47	145 = 80	- - 44	- - 100	50 = 34
1716	47 = 48	136 = 82	- - 47	- - 126	40 = 36
1717	45 = 55	120 = 60	- - 53	- - 147	29 = 31
1718	53 = 64	145 = 170	- - 54	- - 162	31 = 32
1719	53 = 56	185 = 215	- - 54	- - 215	30 = 31
1720					
1721					
1722					
1723					
1724					
1725					
1726					
1727					
1728					
1729					
1730					
1731					
1732					
1733					
1734					
1735					

Jaaren

II 2

Jaaren

Jaaren	Schepen uitgevaren.	In 't Ys gebleeven en verongelukt.	Visschen gevangen.	Quardeelen Spek.	Door elkan-der gereekent, Viss. Quard. Spek.
1736					
1737					
1738					
1739					
1740					
1741					
1742					
1743					
1744					
1745					
1746					
1747					
1748					
1749					
1750					
1751					
1752					
1753					
1754					
1755					
1756					
1757					
1758					
1759					
1760					
1761					
1762					
1763					
1764					
1765					
1766					
1767					
1768					
1769					
1770					
1771					
1772					
1773					
1774					

Jaaren

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

267

Door elkan-
der gerekent,
Viss. Quard.
Spek.

Jaaren	Prys van de Traan.	Prys van de Baarden.	Prys van Traan in Oftober.	Prys van Baarden in Oftober.	Prys van de Raapoly.
1736					
1737					
1738					
1739					
1740					
1741					
1742					
1743					
1744					
1745					
1746					
1747					
1748					
1749					
1750					
1751					
1752					
1753					
1754					
1755					
1756					
1757					
1758					
1759					
1760					
1761					
1762					
1763					
1764					
1765					
1766					
1767					
1768					
1769					
1770					
1771					
1772					
1773					
1774					

Jaaren

Noch

Noch staat hier aan te merken / dat 'er in Oorlogstydten met Quanteyn / in deeze voornoemde Jaaren / 87 Schepen genomen zyn / en oock wederom van deeze genomen Schepen / 3 hernomen en 5 gerantzoeneert ; als mede dat 'er in den Jaare 1677 en 1701, 2 Schepen zyn verband ; welke geleedene schaade over 't groot van deeze Disschery / by deeze verongelukte en in 't Hg gebleevene Schepen mede gevoegt worden kan / indien men over d' overschievende voordeelen van deezen Gyoenlandschen handel een overslag zou willen maaken.

Om nu op 't allernaauwkeurigste de Gyoenlandsche Keedery en Beminnings van alle weetenswaardige zaakhelpheden / 't zy belang of geen belang in deezen hebbende) te voldoen / haddenwe wel voorgenomen / een jaarlysche Lyst van alle de Schepen / leder in 't byzonder / op deeze Disschery utgerust / op te maaken / en hier inlassende / hen mededeelbaar te maaken ; waar uit niet alleen het jaarlysch bestier der Hoofdreeders of Boekhouders zou konnen worden ingezien / maar oock wat Schepen en Commandeurs onder hun opzichte van tyd tot tyd op deeze Walvischvangst zyn utgerust / en hoe leder in 't byzonder 't eene Jaar gelukliker of ongelukliker dan 't andere in deeze wisselvallige Disschery zyn geweest. Maar alzoo dit / in een Boek / van inhoud als ons bestel had toegelaaten / al te verre uitwypden zou / nademaal het dooz zodanig een byed uitloopende aantekening / wel een apart Boek-Deel vereischte ; zoo hebbenwe ons gevlejt / met deeze beknopte Lysten van de jaarlysche uitrusting ter Gyoenlandsche Walvischvangst in 't algemeen / zoo wel van die van onze Nederlanders reeds getoont / als van de noch volgende Hamburgers te zullen voldoen.

Wat voor-
deelen de
Hamburgers
in de Gyoen-
landsche
Visschery
hebben be-
haalt.

Overmits wy dan meenen / met het vertoonen van een Lyst van de Hamburgsche Gyoenlandsche Walvischvangst / de Keedery geen on- dienst te zullen doen / waar in men gelijk in de Hollandse Lyst is aangewezen / mede naauwkeurig vind aangezeichnet / het getal der Schepen jaarlysch op deeze Disschery utgerust en in Zee geloopen ; wat Disschen die gevangen hebben / en hoe veel Walvisch-Spek die hebben uitgeleverd ; om daar in mede / als met eenen opslag te kon- nen zien / wat voordeelen de Hamburgers in deeze Disschery somtyds genoten hebben ; doch die hen nu en dan almede wel eens zeer schjaal is uitgevallen. Waar by noch hoort / dat hen gedurende dien tyd / 34 Schepen byandlyk ontveldigt of verband zyn / waar van eeni- gen met een zwaar rantzoengeld somtyds wierden gelost. Hoeda- nig wisselvallig deeze Disschery by hen mede jaarlysch is uitgeval- len / word in deeze volgende Lyst / die met een naauwkeurige aantekening is achtervolgt / blykbaar getoont.

Naarr-

Naaukeurige LYST van de Hamburgſche Groenlandſche VISSCHERY;

Sedert den Jaare 1670. tot deezen tegenwoor-
digen Tyd.

Jaaren	Schepen uitgeva- ren.	In 't Ys ge- bleeven en verongel- ukt.	Viſſchen gevangen.	Quar- deelen Spek.	Door elkan- der gereekent, Vis- ſchen.	Quard. Spek.
1670	- 40	- - -	- 155½	8652	37½	216½
1671	- 40	- - -	- 351	16937	8½	423½
1672	- 47	- - 1	- 516½	23365	10½	490½
1673	- 53	- - 7	- 589½	29128	11½	549½
1674	- 74	- - -	- 521	30275	7½	405½
1675	- 83	- - 2	- 484½	25710	5½	309½
1676	- 53	- - 1	- 103½	4833	1½	91½
1677	- 72	- - 1	- 295½	14685	4½	203½
1678	- 55	- - 2	- 513½	22827	9½	370½
1679	- 44	- - -	- 217½	11906	4½	270½
1680	- 49	- - 5	- 467	19128	9½	390½
1681	- 51	- - 5	- 286½	10193½	5½	199½
1682	- 51	- - 2	- 414½	18577	8½	364½
1683	- 54	- - 3	- 307½	10904	5½	201½
1684	- 57	- - -	- 227½	11333	3½	198½
1685	- 56	- - 4	- 335½	14857	5½	265½
1686	- 54	- - 1	- 126½	6840½	2½	126½
1687	- 54	- - 2	- 135	5696	2½	105½
1688	- 56	- - 2	- 41	1855	0½	33½
1689	- 43	- - 2	- 38½	1860	0½	43½
1690	- 35	- - -	- 180½	8752	5½	250½
1691	- 43	- - -	- 20	979	0½	21½
1692	- 33	- - -	- 105	5660	3½	151½
1693	- 52	- - 5	- 83½	3873	1½	74½
1694	- 54	- - 6	- 75½	4221	1½	78½
1695	- 45	- - 1	- 51½	2732	1½	60½
1696	- 52	- - 1	- 136½	6295	2½	121½
1697	- 57	- - 4	- 515	18344	5½	321½
1698	- 54	- - 3	- 471½	20041	8½	371½
1699	- 52	- - 1	- 111	5057	2½	97½
1700	- 53	- - 1	- 189½	8341	3½	157½

Jaaren

Naact

Jaaren	Schepen uitgeva- ren.	In 't Ys ge- bleeven en veronge- lukt.	Visschen gevangen.	Quar- deelen Spek.	Door elkan- der gereek- t; Vis- schen.	Quard. Spek.
1701	54	3	544½	19521	10½	361½
1702	58	2	109½	4141	1207 33½	71½
1703	54	2	102	5266	1½	97½
1704	8	-	33	1298	4½	162½
1705	32	1	175	6511	6½	224½
1706	34	-	33	1500	0½	44½
1707	26	1	35½	1470	1½	56½
1708	22	1	39½	1810	1½	86½
1709	23	1	71	2682	3½	116½
1710	32	-	8	427	0½	13½
1711	26	-	152½	4352	5½	167½
1712	18	-	41	1811	2½	101½
1713	18	2	27	1465	1½	81½
1714	32	2	205	5814	6½	181½
1715	40	1	125	5247	3½	131½
1716	44	1	79½	3447	1½	78½
1717	49	2	60	2883	1½	58½
1718	49	1	41½	2229	0½	45½
1719	54	2	33	1586	0½	29½
1720						
1721						
1722						
1723						
1724						
1725						
1726						
1727						
1728						
1729						
1730						
1731						
1732						
1733						
1734						
1735						
1736						
1737						
1738						
1739						
1740						

Hedendaagſche Groenlandſche Viſſchery. 271

Hi hadden we geerne ter voldoening van ons voornemen gezien / dat we alhier mede zodanig een volkome Lijſt / van de Schepen / vooz Byemen op de Groenlandſche Viſſchery uitgeruſt / hadden konnen inlaſſen / nademaal van deeze Stadt Jaarlijks ontrent van 15 tot 20 Schepen op de Walviſchvangst uitgereed / in Zee loopen / die mede ſomtijds niet alleen met een taamelijke / maar ook rijke Dangſt yn t' huis gekomen ; doch alzo we de zelve 300 volkomen als die van de Hollandſche en Hamburger Schepen niet konden magtig worden / zullen we ons dan met het aangetoonde moeten vergenoegen.

Om mede 300 veel mogelijc was allen wanoder in 't bergen van den Manſchap en Goederen / van de in 't Ys blyvende of verongelukte Schepen vooz te komen ; hebben de belanghebbende Heerez van de Groenlandſche Viſſchery / dooz hunne Gemagtigden een Reglement ontwozpen / en aan haar Hoog: Mog: gepreſenteert ; waar op toen dic volgende beſluit genomen wierd :

EXTRACT uit de RESOLUTIE van de HEEREN STATEN van HOLLANDT en WESTVRIESLANDT, in haar Ed: Gr: Mog: VERGADERING genomen, den 22ſten Januari, 1695.

BY reſumptie gedelibereert zynde op 't Advis van de Heeren haar Ed: Gr: Mog: Gecommitteerden, hebbende, in gevolge en tot voldocning van der zelve Reſolutie Commiſſoriaal van den 30ſten October laaſtleden, geexamineert de Requeſte by eenige Gecommitteerden uit de Geintreſſeerdens van de Groenlandſche Viſſchery, aan haar Hoog: Mog: gepreſenteert, houdende, dat in den Jaare 1677. door haar was beraamt, valt geſteit en gedaan drukken de Ordonnantie hier naa geinſerreeert ; en dat die van dien tyd tot nu toe, niet alleen by de Viſſchers deezer Landen, maar by die van Hamburg, Bremen en Embden was achtervolgt en nagekomen, doch dat niet geapprobeert zynde, daar door zoo nu en dan eenige moeyelykheden quamen t'ontlaan, verzoekende mitsdien dat haar Ed: Gr: Mog: die Ordonnantie geliefden te Approbeeren, breeder onder de Notulen van den 6den November laaſtleden mentioneert ; hebben haar Ed: Gr: Mog: geapprobeert, zoo als geapprobeert word mits deezen het Reglement en Ordre hier naa volgende :

Order op 't bergen van den Manſchap en Goederen, der in 't Ys verongelukte Schepen.

Reglement en Ordre, beraamt by de Gecommitteerde van de Groenlandſche Viſſchery, over 't bergen van den Manſchap en Goederen der in 't Ys verongelukte Schepen.

I: Wannecr een Schip verongelukt, en den Commandeur en 't Volk hen zoekende te ſalveeren, zal het eerſte Schip daar ze by komen, dit moeten doen, en dezen een ander Schip aantreffende, zullen die de helfte van 't voorſz. Volk overgeeven, gelyc het zelve geburge Volk ook zal moeten over-

M m

Door elkan-
der gereekent ;
Vis-
ſchen. Quard.
Spek.

10 1/2	36 1/2
1 207/24	71 1/2
1 1/2	97 1/2
4 1/2	162 1/2
6 1/2	224 1/2
0 1/2	44 1/2
1 1/2	56 1/2
1 1/2	86 1/2
3 1/2	116 1/2
0 1/2	13 1/2
5 1/2	167 1/2
2 1/2	101 1/2
1 1/2	81 1/2
6 1/2	181 1/2
3 1/2	131 1/2
1 1/2	78 1/2
1 1/2	58 1/2
0 1/2	45 1/2
0 1/2	29 1/2

overgaan , ten ware het tweede Schip alreede geburge Volk in hadde , in welk geval het Volk naar rato zal worden verdeelt , ieder evenveel , de voorfz. twee Schepen elk de helft van 't Volk in hebbende , en by andere Schepen komende , zullen alsdan weder verdeding doen , als vooren is gefchied.

II. De Viſtuaille die de geborgenen aan boord brengen , zal by hun zelfs worden geconfumeert , en wat noch over wezen mogt , als ze aan het tweede of volgende Schepen gekomen zyn , zullen ze 't zelve naar rato het Volk overgeeven ; van geiyken de gefalveerde Sloepen geen Viſtuaille mede bringende , zullen dan uit Chriſtelyke Liefde worden geaſſiteert , mits ook werk doende als andere Matroozen.

III. Zoo wanneer Schip , Schepen en Goederen in Groenlandt quamen te blyven , of verlooren wierden , zoo zal den Commandeur en Schipper , of hunne plaats reprefenteerende , ieder voor zoo veel hen aangaat , zoo lange zy daar by zyn , hun vrye keur hebben , of zy 't goed willen laten bergen , en voor wie , mits dat de Commandeurs daa. prefent zynde , mede hun believen zullen hebben , om alzulke Goederen over te neemen , of niet.

IV. Doch iemandt by zodanig gebleeven of verlooren Schip , Schepen of Goederen komende , die verlaaten mogten wezen , en niemandt daar by vond , zal vermogen zodanig Goed te bergen , van welke geborge Goederen , het zy Walviſchvangers Gereedſchap , Spek , Traan en Walviſchbaarden , inſgelyks Walruſtanden en ook Scheeps Gereedſchap , of wat diesaangaande meerder zoude mogen wezen , hier te Lande komende , de ene helte zal genooten worden by den Berger , en d' andere helte by die het verlooren hebben , aan wie den Berger de helft zal moeten nitkeeren , zonder daar voor vracht , parteniers-geldt , of andere onkoften te mogen eifchen of pretenderen.

V. Indien geburgen Schip , Schepen of Goederen voor het bergen , door de Maantgelders en Parteniers mogte verlaaten zyn , zullen zy Maantgelders , noch Parteniers van het geburge Schip , Schepen noch Goederen niet genieten of vermogen te pretenderen , en zal in dat geval het Goed van 't Schip , en dat van de Walviſchvangst gaan en genooten worden by ieders Reeders.

VI. Maar het Volk van 't gebleeve Schip , Schepen en Goederen daar by zynde , en de goederen hebbende helpen bergen , zullen uit het zuivere vierde part van al 't geborgene , de Maantgelders van 't Schip hun bedonge Maantgeldt , en de Parteniers voor hun gedaanen arbeid , Maantgeldt tot 20 guldens 's maands genieten , tot het blyven van 't Schip toe , alzo de Parteniers in dat geval als Maantgelders tegens de gemelde 20 guldens 's maands worden geconfidereert , te reekenen van de Geldelooze maandt , doch het voorfz. vierde part zoo verre niet konnende ſtrekken , zal een ieder , zoo Maantgelder als Partenier , naar advenant moeten miſſen , en 't geene boven de voorfz. Maantgelden van 't zelve vierde part overſchiet , zal komen ten profyte van de Reeders.

VII. De Commandeur die eenig Goed bergt , zal de bedonge portie reekenen , ten aanzien van zyne Partiniers , naar advenant van 't Capitaal dat 'er van komt , gereekent het zelve Capitaal als vangt van Traan en Baarden ; maar de Maantgelders zullen 'er niet van genieten , en zullen vyftig quardenen Traan , en zeffien hondert pond Baarden voor een Viſch gerekent worden , 't geborgene tot Capitaal te maaken , en de Traan en Baarden te grooten naar de Markt.

VIII. Alzulke Goederen geborgen en in 't Schip zynde , zal alle voorval van schade en avcry zoo wel subject zyn als eigen goedt.

IX. Iemandt in 't Ys een Visch gedoodt hebbende , en door ongelegentheit niet konde aan Boord krygen , blyft Eigenaar zoo lange iemandt van 't Volk daar by is , en geen Volk daar by zynde , schoon aan een Schots vast gemaakt , zal die daar by komt deeze Visch mogen naar zich neemen.

X. By 't Landt zich bevindende , en iemandt een Visch hebbende , mag die voor Anker , Dregge of een Touw vast leggen , nevens een merk of boey daar op , en schoon 'er niemant by is , blyft ze echter voor den Eigenaar leggen.

XI. Zoo in 't gaan naar Groenlandt , onder 't Ammiralschap , in 't defendeeren iemandt verminkt wierd , zal daar voor in redelykheit by de Gecommitteerdens van de Groenlandsche Visschery te confidereeren , betaalt worden , en zulks te reparteren over de gantsche Vloot , zoo ook in 't wederkeeren.

XII. Eindelyk , of 't geviel dat eenige zaaken , in deezen niet aangevoert , mogten te voorschyn komen , zullen 't zelve by goede Mannen laaten afdoen.

Was geteekent :

Simon van Beaumont.

Al 't geene de ondergeschreeven Gecommitteerdens ten dienst van de Visschery hebben noodig geoordeelt , door deezen aan de Geintresseerdens kennis te geeven.

Willem Bastiaanz.

Jan van Tavelink, Pieterszoon.

Cornelis Beets.

Albertus Doornekroon.

Cornelis Cornelisz. Blaauw.

Meyndert Arensz.

Lucas de Lange.

Simon Gerritsz. Visser.

Segeer Eenboorn.

't Lust ons mede een Maantlyst van alle de Hoofd-keeders of Directeurs en Commandeurs over de Groenlandsche Visschery / niet alleen van de Hollanders / maax ook van de Hamburgers en Bremerz / ieder afzonderlyk / volgens ordy van 't A. B. C. / hier te laaten volgen / tusschen beiden zoo veel plaats latende / om in vervolg van tyd / de verandering daer in voozvallende / jaarlyks te konnen woorden ingebult :

NAAMLYST van alle de DIRECTEURS
Over de HOLLANDSCHE
GROENLANDSCHE VISSCHERY.

<i>Rotterd.</i>	} Adriaan de Ruiter en Zoon	Cornelis Simonfz. Ho-	} <i>Zaand.</i>
		Abraham van der Pot.	
	Albert Doornekroon.	ning.	
<i>Amsterd.</i>	} Anthoni en Henr. van Vollenhoven.	Cornelis en Dirk Eyf.	<i>Westza.</i>
		Albert Kramp.	Dirk Klaafz. Muizer.
<i>Sardam.</i>	} Arent Claafz. Blom.	Dirk Timmer.	<i>Fijp.</i>
		Aris Haring.	Evert van Hussen.
<i>de Koog.</i>	Arent Nanning.	Elias van Laar.	<i>Amsterd.</i>
<i>de Ryp.</i>	Adriaan de Lange.		
<i>Rotterd.</i>	Barthold de Ruiter.	Frans Karel Geun.	} <i>Amsterd.</i>
<i>Amsterd.</i>	Bartholomeus van Haalen.	Francois van den Bo-	
<i>Hoorn.</i>	Burger Schuurman.	gaart.	
<i>Purmer.</i>	Boudewyn Pereboom.	Floris Cornelisz. de Lan-	<i>Zaand.</i>
<i>Edam.</i>	Boudewyn Pont.	ge.	
<i>Sardam.</i>	Bruivis en Louwe.	Frans Verwer.	<i>Nieuwd.</i>
<i>Rotterd.</i>	Cornelis de Ruiter.	Gysbert de Lange.	<i>Rotterd.</i>
	Cornelis Schaap.	Gerrit en Kryn van Hoolst.	<i>Krimpe.</i>
<i>Amsterd.</i>	} Cornelis van Ommeren.	Gale Gales.	} <i>Amsterd.</i>
		Cornelis Danfer.	
<i>Hoorn.</i>	Cornelis Avenhorn.	Grieland en Blasius.	
	Cornelis Dirkfz. Teweefz.	Gerrit Reverant en Ja-	} <i>Sardam.</i>
	Cornelis Simons Muze.	cob Rauwenhof.	
<i>Sardam.</i>	Cornelis Michielz. Kalf.	Gerrit van Sante.	} <i>Ooftzaan</i>
	Cornelis Klaafz. Groot.	Gerrit Janfz. Rog.	
	Cornelis Janfz. Aris.	Gerrit Backer.	<i>Zaand.</i>
<i>Uitgeest.</i>	Cornelis Muuze Blaauw.	Gerrit Best, Gerrit en	
<i>de Ryp.</i>	Cornelis Eenhoorn.	Klaas Vis.	
	Cornelis Floris Kaars.	Gerrit Aris Kaaskoper.	<i>de Koog.</i>
<i>Zaand.</i>	Cornelis de Lange.	Gerrit Wagenaar.	<i>Broek.</i>
		Gerrit Hoofdft.	<i>Westza.</i>
			Hen-

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

275

<i>Rotterd.</i>	Hendrik Brakels Wed. en Zoon.	Klaas Kroon. Klaas Groot.	<i>Edam.</i>
<i>Amsterd.</i>	Hendrik van Esterwe- gen. Hendrik van Dorsten.	Klaas Arentsz. Meyn.	<i>Sardam.</i>
		Klaas Janz. Floor. Klaas Wormer.	
<i>Rotterd.</i>	Jacob Noordhy Wed.	Van der Lip en Boele- ma.	<i>Amsterd.</i>
	Jacob Beyerman.	Leendert Witte.	
	Jan en Paul Charron.	Lambert Mets de Jon- ge.	
	Jan Seelen Dirksz.	Leendert Schelte.	
<i>Amsterd.</i>	Jan , Pieter, Hermanus en Abraham van Ta relink.	Lyn Klaafz. Schaap.	<i>Sardam.</i>
	Jan dn Pierou Wed.	Lourens Cornelisz. Lou- we.	
	Jacob du Pierou Janz.	Lourens Mol.	<i>Fisp.</i>
	Justus de Vries.	Matthys Bosch.	<i>Rotterd.</i>
	Jacob Victor.	Mattheus Rees Wed. en Zoonen.	
	Joan d'Orville.	Michiël Bruinvis.	<i>Sardam.</i>
	Joost Voogt.	Muus Mannis.	<i>Fisp.</i>
	Jacob Looten.	Marten Mol.	
	Jan van Vembergen.	Nicolaas Cornelisz.	<i>Sardam.</i>
	Jacob Alewyn Ghyzen.	Kalff.	
Jan Wynkoop.	Nanning Theunisz.	<i>de Ryp.</i>	
Johannes Einthoven.	Pieter Jacobus en Abra- ham Kops.	<i>Amsterd.</i>	
Jan en Jacob Blom.	Pieter Verniers.		
Jan Boterpot.	Pieter Kaarsgieter en Jan Riethoven.		
Jan Boendermaker.	Pieter van Dorsten.		
<i>Edam.</i>	Jacob Theengs de Jon- ge.	Pieter Vaartsz.	<i>Hoorn.</i>
<i>Sardam.</i>	Jan Aris Korver.	Pieter Haak.	<i>Enkhui.</i>
	Jan Louwe de Jonge.	Pieter Gerritsz. Zalm.	<i>Sardam.</i>
Jan Moll.	Pieter Blecker.	<i>Zaad.</i>	
<i>Westz.a.</i>	Jacob en Jan Hoofdt.		Pieter Gerbrantsz. Gor- ter.
<i>Fisp.</i>	Jan Dirksz. Blaauw.	Pieter Lubbertsz.	<i>Fisp.</i>
	Jan Jacobsz. Mol.	Pieter Mol.	
<i>de Ryp.</i>	Jacob Mol.		
	Jacob Soet.		
<i>Nieuwd.</i>	Jan Albertsz. Boom.		
	Jan van Hoorn.		
<i>Amsterd.</i>	Jofua Eenhoorn.		
	Jan Klaafz. Kee.		
	Jan Moen.		
	Karel Marchand.		

TEURS

HERY.

Io- }
Io- } *Zaad.*

Westz.a.

Sardam.
Fisp.

Rotterd.
Amsterd.

o- }
n- } *Amsterd.*

Zaad.

Nieuwd.

Rotterd.
Krimpe.

a- } *Amsterd.*

Sardam.

Oostzaan
Zaad.

de Koog.
Broek.
Westz.a.
Hen-

<i>Rotterd.</i>	Roelof en Anthoni Eel- bo.	Tennis Winding.	<i>de Ryp.</i>
<i>Amsterd.</i> <i>Edam.</i>	Reyellein en de Vries. Roelof Boot.	Vechter Otto.	<i>Edam.</i>
<i>Sardam.</i>	Simon Groot,	Willem van Os.	<i>Rotterd.</i>
<i>Zaand.</i>	Simon Klaafz. Baas.	Ysbrand Lely.	<i>Wormu.</i>
<i>Fijp.</i>	Simon de Lange.	Zeyer Mol.	<i>Fijp.</i>
<i>Alkmaar.</i>	Tennis Strop.	Zeger Vettes.	<i>de Ryp.</i>

**NAAMLYST van alle de COMMANDEURS,
voor de Hollandſche Groenlandſche REEDE-
DERY naar GROENLANDT en de
STRAAT DAVIS op de Wal-
viſch Vangſt uitgeruſt.**

Aldert Alderſz.
Adam de Jong.
Adriaan Adamſz. Oom.
Adriaan de Beſte.
Adriaan Teddes Bakker.
Adriaan Janſz. Blank.
Abraham Ravelſtein.
Adriaan Breet.
Adriaan Cornelisz. Klein.
Ary Pieterſz. Viſſer.
Adriaan Willemsz. Vader.
Aart Dirkſz.
Andries Willemsz.
Adriaan Amoureuſ.
Ary Crooswyk.
Aris uit de Woude.
Arent Claafz.
Adriaan Jacobſz. Oom.
Andries Fredrikſz.

Bouwe Clynzorg.
Bruin Janſz.
Broer Snyder.
Baart Jan.
Baart Simonſz.
Bartel Koopman.
Barent Hendrikſz.

Cornelis Gybertſz. Zorgdrager.
Cornelis Olferts.
Claas Schaap.
Cornelis Eelmers.
Claas Govertſz. Viſſer.
Cornelis Adriaanſz. Klein.

Claas Pronk.
Cornelis Aves.
Claas Jurriaanſz.
Cornelis Root.
Claas Willemsz. Bróuwer.
Cornelis Floriſz. van de Helder.
Claas Arentſz. Thuin.
Cornelis Gerbrandſz.
Claas Mol.
Cornelis Pieterſz. Ruiters.
Coenraat Egertſz. Vlieger.
Claas Dammefz.
Claas Kok.
Cornelis Jurriaanſz.
Cornelis Leek.
Cornelis Janſz. Ligter.
Claas van Marken.
Claas Daniëlſz. van Borkum.
Cornelis van Leeuwen.
Claas Pranger.
Claas Pranger de Jonge.
Claas Valk.
Cornelis Janſz. Spits.
Claas Keuke.
Cornelis Adriaanſz. Bakker.
Cornelis Gieles.
Claas Adriaanſz. de Jong.
Cornelis Pieterſz. Rykers.
Claas Pieterſz. Rykers.
Cornelis Janſz. Bakker.
Claas de Leeuw.
Cornelis Heikoins Abbo.
Cornelis Viſſer.
Claas Janſz. Donker.

Corne-

de Ryp.

Edam.

Rotterd.

Wormu.

Zijp.
de Ryp.

NAAM-

Cornelis Halfkaag.
 Claas Visman.
 Cornelis Groenendyk.
 Cornelis Bonk.
 Cornelis Root.
 Claas Pieterfz. Top.
 Cornelis Dirkfz. Suiker.
 Cornelis Loots.
 Claas Kriek.

Dirk Janfz. Ryker.
 Dirk Pieterfz. van de Velde.
 Dirk Willemfz. Voogt.
 Dirk Hugo Roodbol.
 Dirk Alders.
 David Janfz.
 Dirk Zachariafz. Bakker.
 Dirk Ariaanfz.
 Dirk Meynderfz. Spyker.
 Dirk Zwik.
 Dirk Kuiper.
 Dirk Sling.

Eelmer Janfz.
 Erik de Leeuw.
 Engelbregt Couwenhoven.

Fredrik Nanningfz.
 Fulp Wybrantfz.

Gerrit Janfz. Hoorrier.
 Gerrit Arifz. Kramer.
 Gerrit Kragt.
 Gerrit Abrahamfz. Hogerwerf.
 Gerbrand Remmerfz.
 Gerrit Mayer.
 Gysbert Jacobfz. Ommekomme.
 Gerrit Willemfz. Groot.
 Gysbert Jacobfz. Pille.

Huibert den Draak.
 Hidde de Vries.
 Hendrik de Leeuw.
 Huibert Adriaanfz. Viffer.

Hendrik Alberts van Marken.
 Heyn Meyne de Vries.

Ian Dirfz. van de Velde.
 Iacob de Boer.
 Ian Cornelifz. Bogaart.
 Ian Iorifz. van den Broek.
 Ian Iacobfz. van Bel.
 Iacob Adamfz. Oom.
 Iacob Hoek.
 Iob van Royen.
 Iacob Hugo van der Plas.
 Ian Michielfz. Calff.
 Ian Ianfz. Goedhart.
 Ian Springer.
 Iacob Los.
 Ian Karnemelk.
 Ian Cornelifz. Groot.
 Iacob Hagel.
 Iacob Corneliifz.
 Ian Thim.
 Iacob Roos.
 Iacob Willemfz. Leeuw.
 Ian Spaander.
 Ian Ianfz. Trompetter.
 Iacob Lambertfz.
 Iacob Corneliifz. Korf.
 Ian Geus.
 Ian de Vries.
 Iacobus Groeneveldt.
 Iacob Bras.
 Ian Iacobfz. Bras.
 Ian Adriaanfz. Viffer.
 Jillis Pikelharing.
 Ian Corneliifz. Princ.
 Iacob Corneliifz. Broertjes.
 Ieremias Ieremiasfz.
 Ian Steenhuis.
 Iacob Willemfz.
 Iacob Arentfz. Zey.
 Iacob Schol.
 Ian Koog.
 Iacob Klok.
 Ian Simontfz.

Ian Roeland Zweeve.

Jacob Soet.

Ian Byl.

Jacob Zegerſz.

Ian Cornelifz. Nannis.

Ian Daane.

Ian Sloot.

Jacob Kammel.

Ian Reus de Jonge.

Ian Willemfz. Mulder.

Ian Harmenſz. Kok.

Ian Bakker.

Ian Adriaanſz. de Jonge.

Iaye Koopman.

Ioris Pronk.

Jacob Rintjes.

Ian Cornelifz. Droeviger.

Ian Spyker.

Ian van Buuren.

Itſe Fredriſz.

Ian Klaafz. Bakker.

Karſten Fredrikſz.

Leendert de Wit.

Laurens Ariaanſz.

Lourens Fykes.

Liewe Hals.

Lourens Verbeek.

Marten Floore de Wit.

Marten Pieterſz.

Marten Simonſz. Waling.

Meyndert Darſcher.

Meyndert Knol.

Marten Pieterſz.

Outger Rep.

Otto Alders van Molqueern.

Pieter Dirkſz. van de Velde.

Pieter Pieterſz. Winter.

Pieter Gouda.

Pieter Gerritſz. van Emden.

Pieter van Dam.

Pieter Alderſz.

Paulus de Ruitſz.

Pieter Maartſz.

Paulus Thirn.

Pieter Franſz.

Pieter Krefting.

Pieter Dirkſz. Soetelief.

Pieter Willemfz.

Pieter Groen.

Pieter Schol.

Pieter Zeeman.

Pieter Dykerman.

Paulus Kramer.

Pieter Valk.

Pieter Cornelifz. Hottentot.

Pieter Baartz Steenhuis.

Pieter Nanning.

Pieter Claafz. Rykers.

Pieter Cornelifz.

Pieter Ianſz. Smit.

Pieter Klaver.

Philip Silo.

Pieter Beurs.

Quirynd Adamſz. Oom.

Riewert Andriefz.

Reyer Cornelifz.

Remmert Remmerſz.

Riewert Dirkſz.

Reyer Cornelifz.

Reltje Cornelifz. Bonk.

Riewert Roelofz.

Simon Ianſz. Walig.

Simon Hottentot.

Simon Quaſt.

Sybrand de Jong.

Simon Sleevoogt.

Simon Dekker.

Simon Cornelifz.

n

Schou-

Bloeyende Opkomst der Aloude, en

Schouke Douwefz.
Simon Iansz. Tel.

Tys Simonfz. Wardes.
Theunis Duif.
Theunis Iansz. Giet.
Theunis Paauw.
Theunis Strop.
Theunis Dogger.
Tide Lolling.

Tobias Boekholt.

Willem Iacobfz. Krook.
Willem de Heer.
Willem Leeuw.
Willem Poort.
Willem Schokker.
Willem Brouwer.
Willem Koster.

NAAM-

NAAMLYST van alle de **DIRECTEURS**
 Over de **HAMBURGER** en **BREMER**
GROENLANDSCHE VISSCHERY.

A Rent Biljet.
 Albert Br. Wreede.
 Albert Bruins.
 Abraham Eſchbach.

Barent Berkhy Senior.
 Barent Berkhy Junior.

Cornelis Laurenſz.

David Worms.
 Daniel Meinertſhaage Wed.

Ernst Goverts Pieterſz.
 Everard Knubel.

Fredrik Waan.
 Frans Poppe.

Gerard Gull Wed.

Herman Munſter.
 Hans van Laar.
 Hendrik Otto.
 Hendrik Nieukerk.

Johan Beets Wed.

Jacob de Vlieger Karelfz.
 Johan de Lanoy Junior.
 Johan Albert Ankelman.
 Iſaak Delboe.
 Johan Preſent.
 Johan Jurge Ruter.
 Johan Will: Schaufhauzen.
 Johan Plump.
 Johan Witt.
 Johan Maximiliaan Winkeler.
 Johan Bernhard Mulhauzen.

Lucas Kramer.
 Laurens Kramer.

Nicolaas Burmeester.

Pieter Eden.
 Philip d'Erberveld.

Rudolf Amſing.
 Roelof Aſpes.

Salomon de Vlieger.

Willem Sander.

NAAMLYST van alle de COMMANDEURS van de Hamburger en Bremer Groenlandsche REEDERY, naar GROENLANDT en de STRAAT DAVIS op de Walvischvangst uitgerust.

Andries Pieterfz.
Andries Jacobfz.
Andries Jurgenfz.
Andries Pieterfz. Haan.
Afinus Nanningfz.
Aris de Weert.

Baltzer Man.
Boye Theunifz.
Broer Rykefz.
Bleyke Michielfz.
Broer Boysen.

Claas Karstensen.
Cornelis Riewerfz.
Christiaan Brink.
Claas Janfz.
Cornelis Cornelifz.
Claas Rootspreek.
Cornelis Fredrikfz.
Cornelis Boysen.
Cornelis Jurgens.
Cornelis Pieterfz. Haan.
Cornelis de Vries.
Cornelis Willemsfz.
Cornelis Haayen.

Dirk Dirkfz.
Dirk Albertfz.

Dirk Sielrand.
Dirk Taken.
Dirk Claafz.

Eselke Ariaanfz.

Fredrik Riewerfz.
Ficke Dreyer.
Fredrik Simonfz.

Gerzon Krop.
Gerrit Cornelifz. Geus.
Gerrit Andriefz.

Hendrik van der Smiffen.
Hans Boysen.
Hendrik Claafz.
Hans Jurgén Duhn.
Harmen Kok.
Hans Janfz.
Hans Jasperfen.
Hendrik Brand.
Hauwelke Pieterfz.
Hans Karstensen.
Hendrik Boysen.
Hendrik Roeloffz.
Hendrik Leurfen.
Hendrik Segelke.
Hendrik Biléwig.

Hen-

Hendrik Segelke Fredrikſz.
Herman Weſſelſz.

Ian Toomſen.
Jurriaan Hendrikſz.

Ian Vos.
Ian Pieterſz. Haan.

Jacob Olkers.
Jacob Floris.

Ian Paap.
Jurgen Riewerſz.

Jochem Janſz. Vos.

Jurgen Eſchelſz.

Jurgen Kröger.

Ian Jacobſz.
Jurgen Molman.

Ian Geertſz.

Ian Coordes.
Ian Hazelqop.

Jacob Roelofz.

Karſten Janſz.
Karſten Cornelifz.

Laurens Pieterſz. Haan.

Laurens Boyzen.

Leendert Rykſz.

Meyndert Pieterſz. Haan.

Michiel Feddes.

Matthys Claafz.

Nanning Boyſen.

Otto Segelke.

Pieter Pieterſz.

Pieter Boyſen.

Pieter Janſz.

Pieter Molman.

Pieter Dolk.

Pieter Janſz. Poen.

Pieter Vllelander.

Paul Paulſz.

Roelof Roeloffz.

Reikmer Roelotz.

Roelof Walman.

Riewert Jacobſz.

Riewert Fredrikſz.

Ryke Haayen

Simon Hendrikſz.

Simon Boyſen.

Tjerk Rintjes.

Tonjes Meyer.

Volkert Nanningſz.

Volkert Roeloffz.

Volkert Nanningſz.

Volkert Roelofz. Junior.

Volkert Paulſz.

Willem Cornelifz.

Willem Dirkſz.

Willem Willers.

Willem Ariaanſz.

M M A N -
Bremer
ROEN-
AVIS

eus.

iffen.

Hen-

303

By.

NAdemaal ons naa 't afschrijven van onze Verhandeling een bericht ter hand quam / aangaande een ongemeene Diefch het voozlebet Jaar gevangen / gemeenlyk Cachelot of Potviefch genoemd / diez konden wy niet nalaten / dit den Lezer alhier mede te deelen: Deeze Diefch van de Walviefchen t'eenemaal t'onderscheiden / zoekt een Nag ten voetz / niet dat van 't Walviefchaag niet over eenkomende / en derhalven zal die zich mogelyk meer in andere Gewesten / dan in Gvoenlandt onthouden.

Men acht het een deezer Diefchen is geweest / in den Jaare 1635. op de Hollandsche Kust te Scheveningen gestrand. Ook zyn 'er nu en dan eenigen dooz de Biskaperys omtrent huuwe Kusten gevangen. Maar / de reden waarom wy hier van deeze Diefch gewag maaken / is / dat 'er in den Jaare 1718. en 1719. eenigen in of omtrent Gvoenlandt en de Noozdkaaip gevangen zyn. De aanmerklykste deezer Diefchen was omtrent 70 voeten lang / uit wiens hoofdt 24 Tonnen bzeypng gehaalt en gebuld wierden / eene stoffe waar van de Sperma Ceti (aloin by de Geneeskundigen bekend) wo:z bereid.

De gestalte deezer Diefchen is dusdanig: Het Hoofdts bobendeel is uitneemende groot en veel dikker dan van de Walviefchen / hebbende zyne blaasgaten vooz in 't hoofdt / ter onderscheiding van de Walviefchen / die de zelve achter op 't hoofdt en boven de oogen hebben. De mond / van de laatst gevangene Diefch was in d'onder kaak van 42 Tandten verzien / waar van d'afbeelding hier mede wo:z vertoont. De Tong Spitz en dun was geelachtig van kleur; leeberende deeze Diefch omtrent 25 Water Spekt uit / welkers traan niet minder van deugd als die der Walviefchen bebonden is. Verderz wat zyn Ligchaam aangaat / 't zelve is meer / dan 't hoofdt / met de Walviefch over een te brengen / insgelykz de oogen / vinnen en een blakleggende staart / zynde van kleur op den rug byzin en onder aan de buik wit.

Het Bzeypn deezer Diefch / gezuivert en tot Sperma Ceti bereid / had certyds een waarde van 20 of 30 guldens het pond / doch met deeze twee jaarrige vangst / is dit waardig geneesmiddel / om der zelve overbloed / vooz 3 of 4 guldens verkocht / wo:zende certyds vooz een Ton ongezuivert of onbereid 100 en ook wel 120 guldens besteed / daar men die nu tot tien of 15 guldens koopen kan.

De bereiding deezer Sperma Ceti geschiedt op de volgende wyze: Men neemt een tobbe / waar in deeze stoffe / uit het Hoofdt van den Cachelot of Potviefch genomen / wo:z gedaan / die dan met Zout en water daar by gedaan / genoegzaam wo:z omgeroert / en men alsdan het vulle en bloedige bobendzpuende / afschuimt / telkens tot drie of viermaal weder zout en water daar by doende / tot de stoffe gantsch wit wo:z / vervolgens met versch water 300 dikmaalz begooten / tot 'er het zout wederom afschpoelt is. Als dan laat men deeze witte stoffe dooz grys hardoes papier zygen of trekken / tot ze t'eenemaal wit en zuiver wo:z / waarneer men ze dan weder dooz vps grys papiere vellen zygen laat / en vervolgens geprest zynde / een schilferachtige gedaante krygt.

C. G. Z O R G D R A G E R S
H E D E N D A A G S C H E
G R O E N L A N D S C H E
W A L V I S C H V A N G S T .

In alle haare Hoedanigheden , Behan-
delingen en 't Scheepsleven be-
schouwt.

Behelzende d' uitrusting der Schepen , d' aanneeming
van 't Volk , 't koershouden naar Groenlandt , en wat
bedieningen , op de Neering , gedurende de Vis-
schery worden waargenomen ; verders det ' huis-
komst der Schepen en afdanking van 't Volk ;
als mede hoedanig de Traan gekookt en
Baarden gezuivert worden.

WALVISCHVANGEL
GROZNE IZBIVAN
HECHTIGKEIT
GONORDEWIS

In alle Lande der Welt
bekannt zu sein
sollten die
Lehrer

schon lange die
Worte des
Herrn
in den
Herzen
der
Menschen
tragen
und
den
Leuten
verkünden
sollen
das
Evangelium
des
Reichs
des
Himmels
und
der
Barmherzigkeit
des
Vaters
unserer
Herrn
Jesus
Christi
des
Sohns
des
lebendigen
Vaters
des
Himmels
und
der
Erde
des
Himmels
und
der
Erde
des
Himmels
und
der
Erde

GROENLANDSCHE WALVISCHVANGST.

In haare Behandeling en byzondere Scheeps-
leeven en gedrag beschreeven.

Naa dat wy voornamelyk ter onderwyf van noch jonge en weinig erbaare Commandeurs en andere Bedienden van de Groenlandsche Diffschery / breebvoerig genoeg in onze afgehandelde Beschryving hebben uitgelyp / en dooz naarftege opmerking en eigen erbaarentheit / deeze onze gedachten meer ten mitte van hen / dan vooz opmerkende Boekoeffenaars ter neer gefelt ; zoo hebben we daarom ook veete geringe / doch echter wel weetenswaardige zaaken / deeze Diffschery aangehoorig / allen Commandeurs zoo wel als ons bekent / niet voozbacht aldaar overgefagen / zulks onze redeneering daar dooz niet buiten haar gewyche wierde gefelt / noch den onderwezenen mogte belemmert hebben : Doch wy zullen nu kortelyk al wat dies aangaande is / hier van melding doen.

Hoedanig de GROENLANDSVAARDERS worden
uitgereed!

De Keederij willende Schip of Schepen tot de Groenlandsche Diffschery uitrusten / zoo beftaat de zelve uit een Maatschappij van eenige Perfoonen die dan gezamentlyk een Vleet of Armazoen doen verbaerdigen / zynde deeze Maatschappij in 4. 5. 6. 7. 8. parten verdeelt / hier toe word gemeenlyk een der Meede-of Hoofd-Keeders tot Boekhouder of Directeur aangefelt / die met bewilliging der gezamentlyke Belanghebers een bequaam en erbaaren Perfoon tot Commandeur aanneemen / om met deeze Vleet op de voozhebbende Walvischvangft in Zee te gaan / en 't gezag van dien op zich te neemen.

Wanneer men zodanig een Vleetwerk gereed maaken zal / Doozmentlyk als het gantsch nieuw word aangelegt / en een Schip daat toe uitgehaalt / laat den Boekhouder ondertuffchen veete goederen daat

288 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

toe / in de Maanden November of December byeen zaamen / en
wozd dan ook dooz den zelven een bequaam Schip gehuurt / om in 't
aanfaande Doozjaar op de Walviſchvangst uit te ruiſen. Deze Groen-
landſche Schepen zyn naar maate van de Vleet en Equipage dug-
danig:

Wat Schepen
daar toe be-
quaam en
noodig zyn.

	voet.	lang.	wyd.	hol.	t dek.		Sloop.	Mannen.	
Een Schip van	}	100	26	11½	6	} vereiſcht een Vleet van	}	4	28
		107	28	12	6½			5	35
		112	29	12½	7			6	42
		118	30	12¾	7½			7	50

welke Schepen / booz van de Steven / tot achter aan de Fokkeruſt
met een pzeer bozſlay moeten veroudbelt zyn / en verder ingelphs ter
zude tot achter aan de Waalbanc verdubbelt en met Nzeer Bonten of
Spphers wel gehecht en verzien ; 't zyn het Schip niuwt is of welcer
in Zee geweeſt / echter is 't noodig dat men hier booz zoze draagt /
op dat het te beeter tegens 't Groenlands Ijs beſtaan kan / om 't Schip
daar dooz niet te verliezen / of genootzaakt te worden met het zelve
naar Spitsbergen te zien / de Wiſſcherp te ſtaaken / en het aldaar te doen
kaſefaten / gelph nogians dikmaals geſchleden moet.

Hoe deeze
Schepen
noodwendig
moeten ver-
zien worden,

en waar van.

Indien men zelf een Schip tot de Vleet koopt / laat men 't verbol-
gens wel verdubbelen / en zulks tot aan de achterſteven toe / als ook
onder 't Dlak tot aan de Kiel. Wanneer men een of de Vleet heeft ge-
kocht / moeten de Baten verhaakt of verkuipt worden en met niuwt
hoepen verzien / die ointrent 10 voet dienen lang te zyn ; die wozd ge-
meenlyk booz den Kuiper gedaan / die met de Vleet naar Groenland
vertrekken zal. Hier booz geniet deezen Kuiper 3½ ſtulber booz 't Quar-
deel / als mede booz de Pypen / maar booz de halve Quardeelen wo-
den 3 halven booz 2 heelen gereekent. Als 'er eenige baten beſchaadigt
zyn / 't zyn den bodem uit of koppen af / daar booz geniet den Kuiper
een byzonder arbeidsloon / te weeten : 5 ſtulbers booz ieder vat of an-
ders wozd hem dit onder dagloon voldaan / gemeenlyk op 24 ſtul-
bers ½ daags en by dank uitkomende. Deze dug verhaalde Baten
in de Schuit afleeberende / ontfangt hy van ieder volle Schuit 6 ſtul-
bers. Ook moet men den Kuiper van biesen / krpt en ſpghers verzien.

Toeſtel
voorden
Leeflogt.
en hoe ver-
vaardigt.

In de Maand Maart is 't wanneer men de Dietalle tot de uitrust-
ting begint gereed te maaken ; als dan geeft men laſt om hard Wozd
te laaten bakken / uit ½ Rogge en ½ Caruw beſtaande. Doozaf ver-
zoekt men van den Impoſtmeester van 't gemaal een Cedul van - - -
zakken Rogge en - - - zakken Caruw tot Wozd naar Zee aan den
Bakker - - - vermits men 1 minder als den vollen Impoſt be-
taalt. Om dan 18 baten hardwozd te laaten bakken / heeft men daar
tge noodig :

24 zakken

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven. (289)

24 zakken Rogge, als deeze 't Laft 103 g. guld. kost,
 komt de zak tot $f 4 = -$ is $f 96 = -$
 12 zakken Tarw, als deeze 't Laft 154 g. guld. kost,
 komt de zak tot $f 6 = -$ is $f 72 = -$
 Voor den Impoft op de Rogge tot $17\frac{1}{2}$
 stuiv. de zak $f 21 = 4 = -$
 Voor den Impoft op de Tarw, tot 35
 stuiv. pen. de zak. $= 21 = 4 = -$

Voor de Ceelen $f 42 = 8 = -$
 $8 = 8$
 $42 = 16 = 8$

't Maalloon van de Rogge tot 3 stuiv.
 de zak $f 3 = 12 = -$
 't Maalloon van de Tarw tot $4\frac{1}{2}$ stuiv.
 de zak $= 2 = 14 = -$

Voor 't bakloon tot $f 2 = -$ de zak $= 6 = 6 = -$
 $= 72 = - = -$

Kosten dan deeze 18 Vaten Hardbrood, ieder op
 200 lb gerekeent $f 289 = 2 = 8$

In April laat men 't weeke Roggenbrood bakken / waar toe dan
 omtrent 12 of 14 zakken gebezigt worden.

12 zakken Rogge tot 103 g. guld. 't Laft is de zak
 tot $f 4 = - = - = f 48 = - = -$
 Voor den Impoft tot $17\frac{1}{2}$ stuiv. de zak $f 10 = 12 = -$
 Voor de Ceel $= - = 4 = 4$
 $= 10 = 16 = 4$
 't Maalloon tot 3 stuiv. de zak $f 1 = 16 = -$
 1 Schepel Zout $= - = 15 = -$
 Bakloon van 336 halve Brooden
 tot 1 stuiv. $= 16 = 16 = -$
 $= 19 = 7 = -$

Zo dat deeze 336 halve Brooden kosten: $f 78 = 3 = 4$

De zemel / die van deeze Rogge en Cartw komt / onder 't Hardbrood
 verbakken / word voor een gedeelte onder 't weeke Brood gebezigt /
 en 't overige by een opgehoopte maat verkocht.

Man zou bereiffchen dat hier de noodige Scheepsvoorraad en Leef-
 tocht

290 Hedendaagſche Groenlândſche Walviſchvangst, tocht beſchreeven wierde / die naar maate van den Manſchep moet op gedaan worden / en waar van wy hier een Lijſt zullen laaten volgen; te weeten / voor een Schip voerende:

4 Sloepen met 28 Eeters	} ieder zoo veel als noodig zy.
5 Sloepen met 35 Eeters	
6 Sloepen met 42 Eeters	
7 Sloepen met 50 Eeters	

LYST van den LEEFTOCHT tot uitrusting van een Schip naar Groenlandt, met 4 Sloepen en 28 Eeters.

13 Vaten hard Brood.	2 Loot Nagelen.
12 Zakken week Brood.	2 Loot Foely.
1 Vaatje Beſchuit.	2 Loot Kaneel.
1 Vaatje Meel.	2 Loot Notemuskaat.
16 Zakken Gört.	20 Vaten Bier.
12 Zakken graauwe Orten.	4 Halfvaten beſte Bier.
12 Zakken witte Orten.	2 Halfankers Wyn.
7 Tonnen Vleefch.	1 Halfanker Brandewyn.
12 Vierendeels Boter.	2 Ankers Jenever.
500 ff Zoetemelks Kaas.	2 Ankers Azyn.
350 ff Edamsche Kaas.	1 Vleſkelder Rinfen Annys.
400 ff Spek.	1 $\frac{1}{2}$ Vierendeel Moſtert.
800 ff Stokviſch.	18 Vaamen Brandhout.
100 ff Siroop.	22 ff Kaarſſen.
6 ff Pruimen.	6 Vaten of 9 Ton Turf.
4 ff Rozyen.	2 Halfvaten Greene Zaagfel.
6 ff Vygen.	2 Zakken ongerafineert Zout.
2 ff Stokſuiker.	Eenige Rollen Stopdoek.
5 ff Brood of Poeyer Suiker.	Sponſſen, Biezen, Kryt en andere Kuipers behoeften.
4 ff Koffi.	Hey en Reys Bezems.
2 ff Peper.	
	25 ff Buskruit, Kogels van 1 of
	2 ff Muſketkogels en Hagel.

LYST

LYST van den LEEFTOCHT tot uitrusting
van een Schip naar Groenlandt, met 5 Sloe-
pen en 35 Eeters.

- 15 V Aten hard Brood.
- 16 Zakken week Brood.
- 1 Vat Beschuit.
- 1 Vaatje Meel.
- 18 Zakken Gort.
- 14 Zakken graauwe Orten.
- 14 Zakken witte Orten.
- 8 Tonnen Vleesch.
- 13 Vierendeels Boter.
- 600 Zoetemelks Kaas.
- 400 Edamsche Kaas.
- 500 Spek.
- 900 Stok visch.
- 100 Siroop.
- 6 Pruinen.
- 4 Rozynen.
- 6 Vygen.
- 5 Brood of Poeyer Suiker.
- 4 Koffi.
- 2 Stoksuiker.
- 2 Peper.
- 2 Loot Nagelen.
- 2 Loot Foely.
- 2 Loot Kaneel.

- 2 Loot Notenuskat.
- 25 Vaten Bier.
- 6 Halfvaten beste Bier.
- 2 Ankers Wyn.
- 1 Halfanker Brandewyn.
- 2 Ankers Jenever.
- 1 Vleskelder, dubbelde Annys,
Lavas, Lepelbladen, enz.
- 1 Aam Azyn.
- 1 Vierendeel Mostert.
- 26 Vaamen Brandhout.
- 25 Kaarssen.
- 1 Vaatje Houtskoofen.
- 6 Vaten, of 9 Ton Turf.
- 2 Halfvaten greene Zaagsel.
- Eenige Rollen Stopdoek.
- Sponssen, Biezen, Kryt en an-
dere Kuipers behoeften.
- 15 Bossen Zwavelstokken.
- 25 Buskruit.
- Kogels van 1 of 2.
- Musket Kogels, en Hagel.
- Hey en Reys-Bezems.

LYST van den LEEFTOCHT tot uitrusting
van een Schip naar Groenlandt, met 6 Sloe-
pen en 42 Eeters.

- 18 V Aten hard Brood.
- 18 Zakken week Brood.
- 1 Vaatje Beschuit.
- 1 Vaatje Meel.
- 15 Vierendeels Boter.
- 20 Zakken Gort.

- 20 Zakken graauwe Orten.
- 18 Zakken witte Orten.
- 9 Tonnen Vleesch.
- 700 Zoetemelks Kaas.
- 600 Edamsche Kaas.
- 600 Spek.

LYST

292 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst;

1000 fl Stokvisch.
 30 Vaten Bier.
 7 Halfvaten beste Bier.
 3 Ankers Wyn.
 $\frac{1}{2}$ Anker Brandewyn.
 2 Ankers Jenever.
 $\frac{1}{2}$ Aam Azyn.
 $1\frac{1}{2}$ Vierendeel Mostert.
 100 fl Siroop.
 6 fl Pruimen.
 4 fl Rozynen.
 6 fl Vygen.
 2 fl Stoksuiker.
 5 fl Brood of Poejer Suiker.
 4 fl Koffi.
 2 fl Peper.
 2 Loot Nagelen.

2 Loot Foely.
 2 Loot Kanceel.
 2 Loot Notemuskaat.
 1 Vleskelder met Rinsche Annys;
 Lavas, Lepelbladen, enz.
 26 Vaam Brandhout.
 25 fl Kaartflen.
 6 Vaten of 9 Ton Turf.
 2 Halfvaten greene Zaagsel.
 6 Rollen Stopdoek.
 Sponssen, Biezen, Kryt en an-
 dere Kuipers behoeften.
 Hey en Reys-Bezems.
 15 Bos Zwavelstokken.
 25 fl Buskruit.
 Kogels van 1 of 2 fl .
 Musket Kogels en Hagel.

Het Schip uit zyne winterlaag gehaalt / gekalefaat zynde en op Stroom gebragt / komt in 't laatst van Maart den Commandeur met 8 of 10 Personen aanboord / om alles gereed te maaken / en de leege Vaten over te neemen / die in 't Ruin geborgen worden / waas nevens een gedeelte berkenbrandhout gebruikt word / om 'de Vaten vast te houwen en tusschen beiden aan te vullen.

Hoe men de Schepen beballast.

Dervolgens pompt men dan omtrent 200 Vaten of de 2 onderste laagen vol zout of bjalt water / om 't Schip voer ballast te dienen. Heeft men eenige yzerebands vaten / plaatst men ze onder en omtrent het groote Lufft in 't Flensgat.

Ook moet de Doorboeg van binnen tegen de Banden aan tot de onder Dekball / aan weerszijde wel gestut worden / op dat het Schip in en tegen 't Ijs zellende / te beter moge bestaan zyn.

En den Man- schap huurt.

Allenkx den tyd naaderende om 't verdere Scheepvolk te huuten / alsdan begeeft zich gemeenlyk den Commandeur naar Amsterdamm of andere Plaassen / van waar hy met zyn Schip word uitgerust / alwaar in een Herberg / ieder Huurling / gehuurt zynde / 18 of 12 / sulberg wjnhoop geeven moet / en vervolgens naar 1 of 2 dagen met zyn hooigoed / kist en plunje t' Scheep komen. Alderwyl word dan het onderstaande Armazoen of de Vleet naar 't Schip gezonden / als mede alle den Aefstocht aan boord gebragt. Dervolgens komt ter een Verschwater Schip mede aan boord leggen / waar uit men omtrent 25 of 30 vaten met verschwater vult en overpompt / om gedruende de reis de spys in te houwen.

Wat rot een Groenland landche Vleet word vereifcht.

LYST

LYST van een GROENLANDSCHE VLEET.

Of

ARMAZOEN tot 6 Sloepen en 42 Man.

450. Nieuwe Vaten of Quardeelen van 17 Stekkannen tot f 4½ t Vat. = f 2025 = 0

30. Lypjes tot f 4 = 120 = 0

50. Halpjes Vaten tot f 2½ = 125 = 0

100. Oxhoofden tot f 1 = 100 = 0

f 2370 = 0

Touwerk:

60. Nieuwe Walvischlynen, ieder 125 Vademmen lang, weegende 75 of 80 lb tot 44 stuiv. = 960 = 0

3. Troffen tot Voorgangers 36 vaam lang, dik 90 draaden, weegende 55 lb tot 9 stu. = 24 = 10

1. Kenter Jyn, 66 vaam lang, dik 4½ duim, weeg. 180 lb. tot 3½ stuiv. = 31 = 10

1. Kenter Leng, 14 vaam lang, dik 6½ duim, weeg. 120 lb. tot f 36 = t Schip = 14 = 0

1. Topreep, 16 Vaam lang, dik 5½ duim, weeg. 100 lb = 12 = 0

f 3412 = 0

Komt van hier nevens f 3412 = 0

2. Troffen tot Taakels en Loopers. weeg. 170 lb = 19 = 15

1. Manteltros, weeg. 110 lb = 13 = 0

Touwerk tot Grondtouw en Stropen tot Takels en 2 Hangers, weeg. 180 pond. = 21 = 10

Blokwerk:

1. Kenter Jyns Blok met 3 Pokhoute Schyven. = 8 = 0

1. Kenter Jyns Blok met 2 Schyven = 6 = 0

6. Dubb. Bloks tot de Sloepen onder de Galg, waar van 4 met 3 Schyven en 2 met 2 Schyven. = 16 = 0

4. Enkelde Bloks tot de zelven = 4 = 0

2. Enkelde Spek - Kar naat Blokken = 2 = 8

9. Takel - Bloks. 2. Neus Jyn Bloks. 1. Dubbeld. Te zaamen voor de Sloep Takels. = 18 = 10

f 3521 = 3
Komt

LYST

294 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

Komt van de andere		
Zyde	f 3521	3
2. Dubbelde Spektakel Bloks	4	0
4. Enkelde Spektakel Bloks	6	0
1. Enkelde Blok voor de Cluis.	2	0
4. Enkelde Bloks tot de Grondtouw en om de Sloepen te forren	1	12
2. Kinnebaks Bloks, om de Lynen in te haalen.	1	10
1. Grecne Waterpomp, 14 voet lang, en yzer beſlag	7	0
5. Nieuwe Sloepen tot f 70	350	0
1. Sloep met de kooker	74	0
Voor 't verwen	12	0
6. Sloeps Kompaſſen	1	16
60. Nieuwe Riemen	60	0
100. Roeidollen	1	16
50. Stuurders dollen	0	15
50. Eke Harpoen Stokken	20	0
25. Ysboomen.	21	5
600. Sponſſen tot de Vaten	7	10
Kuypers Gereedſchap:		
1. Strykbank	2	10
2. Beytels in dezelve	1	4
1. Spouſhoor	4	10
1. Kraanboor.	1	5
Zeildoek:		
6. Sloeps Zeilen van 100 Ellen, Vlaams Linen en maakloon	50	0

f 4151 = 16

Komt van hier nevens f 4151 = 16

1. Spekmaniering van 9 Ellen Kanefas, en maakloon	5	8
1 Waterſlang, van 14 Ellen beſte Kanefas, en maakloon	10	10
4c Ellen oud Zeildoek tot Sloepskleedjes	10	0
Yzere Gereedſchappen:		
40. Nieuwe Harpoenen	60	0
10. Oude Harpoenen	4	0
50. Nieuwe Lenſſen	75	0
6. Walrus Harpoenen	4	10
6. Walrus Lenſſen	4	10
7. Neushaaken, van 100, 70, 60, 56, 52, 33 en 30 te ſamen 400 lb	80	0
6. Sloeps Dreggen	9	12
1. Yszaag	16	0
10. Spekmessen	20	0
5. Baardmessen	10	10
7. Kapmessen	14	14
6. Strantmessen	12	12
4. Bankmessen	7	12
4. Ysbylen	8	0
6. Paar Yspooren	3	12
6. Baardklaauwen	8	8
6. Sloepſkapbyltjes	4	10
12. Handhaakjes	2	8
12. Bankhaakjes	1	4
12. Sloepſhaaken	2	2
10. Haakje Piekſ	2	0
3. Spekhaaken	1	4
4. Mallemokshaaken	1	0
6. Haaken tot Ysboomen	1	16
20. Prooken tot Ysboomen	4	0

f 4536 = 18
6 Sloeps

In haar byzondere Scheepsgedrag Beschreven. 295

Komt van d'andere Zyde f 4536 = 18

6 Sloeps Marlpriemen	0 = 12
4 Driekante Vylen	1 = 0
3 Platte Vylen	0 = 15
4 Schraapers	1 = 14
2 Yzere Mookers	2 = 10
1 Koevoet	1 = 16
4 Taakelhaaks tot de Sloepen. 10gemeene Haaks. Kleine W: Handen	10 = 3
12 Kleine Wanthaakjes	2 = 0
1 Lenskift	3 = 0
1 Harpoenkift	3 = 0
Een party Spykers	6 = 0

Koper-Koksgoed en andere Gereedschappen :

1 Roodkopere Vleeschketel en deksfel, weeg. 45 lb à 15 stuiv.	33 = 15
1 Orretketel en deksfel weeg. 32 lb	24 = 7
1 Gortketel en deksfel weeg. 28 lb	21 = 0
1 Geelkopere Vifchketel, weeg. 14 lb en 't yzere Hengfel	11 = 6
1 Roodkopere Doofpot weeg. 14 lb met een Yzer Hengfel	10 = 16
1 Kopere Pikpot, weeg. 13 lb	10 = 0
3 Kopere Traanpompen weeg. 36 lb met 2 yzers tot de Pompstokken	27 = 0
1 Koopere pomp, weeg. 16 lb	13 = 0
1 Roodkopere Traan-trechter weeg. 8 $\frac{1}{2}$ lb	6 = 7

Komt van hier nevens - f 4726 = 19

1 Kopere Gortpan	3 = 10
1 - - Dooppan	3 = 0
1 Kleine Dooppan	1 = 15
1 Kopere Lepel met een yzere Steel	1 = 16
1 Kopere gegate Lepel	1 = 8
1 Koffi Ketel	3 = 3
1 Schuimspaan	1 = 8
2 Kopere Hanglampen	2 = 8
1 Koekpan	1 = 15
1 Tabak Confoor	1 = 4
1 Kopere eij Hand-waas	5 = 0
2 Bierkraanen	1 = 10
2 Vertinde Wynkraanen	1 = 8
1 Handblaker	1 = 0
1 Snuitter	0 = 16

Blikwerk :

1 Groote Lynoly Fles	3 = 0
1 Boomoly Flesje	1 = 10
1 Spesery Trommel	2 = 0
1 Koffi Trommel	0 = 18
1 Vullis Bakje	0 = 6
1 Schryfmaatje	0 = 16

Tin-Koksgoed :

10 Ronde Tinnelepels	1 = 0
4 Langwerpige Lepels	0 = 12
1 Zoutvaatje	0 = 6
1 Wyntrechter	0 = 5
1 Bierkan	1 = 15

Koks en andere Goederen :

2 Yzere Spekvorcken	0 = 18
4 Yzere Kaarssteekers	0 = 4
1 Kaarshanger	0 = 2
1 Tang	1 = 0
1 Tang in de Kajuit	1 = 8

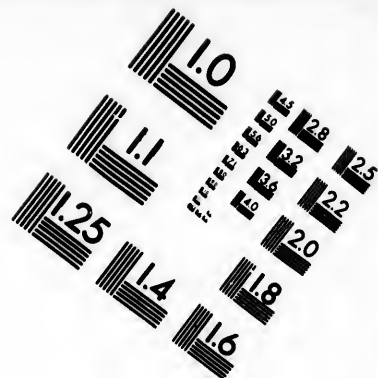
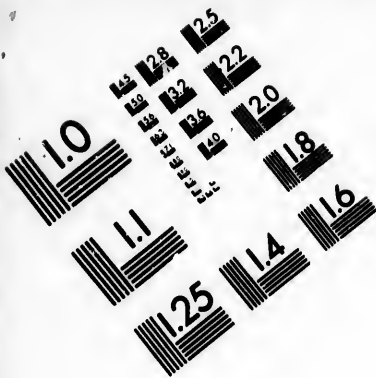
f 4536 = 18
6 Sloeps

f 4726 = 19

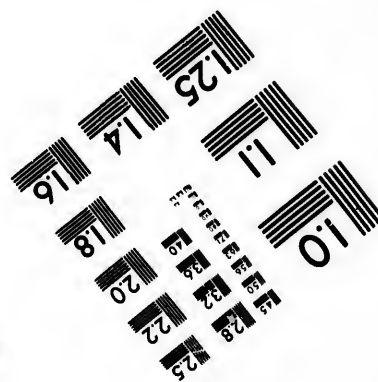
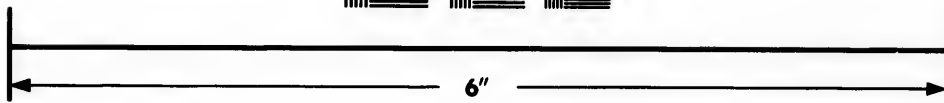
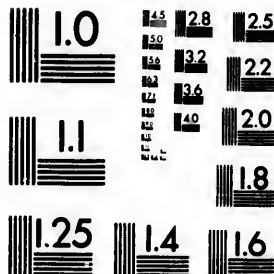
30 p

f 4774 = 0
Komt

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

18
20
22
25

10
57

296 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

Komt van d'andere Zyde f 4774 = 0		Komt van hier nevens - f 4799 = 16	
1 Blaasbalg	2 = 0	9 Paar Porcelein Koffi	
1 Blaasbalg voor de Kajuit	1 = 0	goed	6 = 0
2 Vuurſlag Laadjes	0 = 8	1 Spoelkom	0 = 16
1 Slypbord	0 = 5	1 Spiegel in de Kajuit	1 = 16
1 Stokboender. 1 Stofſer	0 = 18	3 Bierglazen	0 = 13
3 Beſlagen Ballaſt Schoppen	1 = 10	12 Wynroemers	2 = 8
1 Slypſteen	2 = 8	12 Servetten	6 = 0
6 Wetſteenen	1 = 4	2 Tafellakens	3 = 12
3 Broodkorven	2 = 5	1 Vleſkelder met 9 Vleſſen	3 = 0
7 Groote holle houte Bakken	2 = 2	1 Boek van de Chriſtelyke Zeevaart	2 = 0
8 Vlakke Bakken	1 = 12	6 Pfalmboekjes	2 = 8
12 Houte Tafelborden	0 = 12	Hout- Waaren tot Scheepsgebruik:	
4 Enkelde boter Schaaſen	0 = 8	1 Greene Balk tot de Sloepſgalg, lang 33 voet, dik 10 of 12 duim	f 12 = 0
1 Dubbelde	0 = 4	Maakloon	2 = 0
6 Dooplokjes, 5 Zoutlokjes	0 = 8	4 Pokhoute Schyven	3 = 8
1 Houte koks water Pompje	1 = 2		17 = 8
1 Boterſpaan	0 = 3	1 Spekſpil en klampen, met Maakloon	8 = 10
1 Moutje	0 = 8	1 Sloeps Braadſpit, 6½ voet lang, 11 duim dik	1 = 10
1 Azyntap, 1 Schuurbak	0 = 5	6 Sloeps Maſten	3 = 0
6 Groote en 6 kleine houte lepels	0 = 12	30 Kapravens Sparren tot Lensſtokken	13 = 0
8 Aarde Bierkannen	1 = 12	2 Juffer Sparren, lang 18 voet	0 = 12
1 Groote Bierkan	0 = 8	20 Tingels en 10 Latten	1 = 5
12 Aarde Tafelborden	0 = 15	8 Latten ter zyde van 't Schip	2 = 4
4 Witte aarde Schotels	1 = 0	2 Greene Ribben, lang 18 voet dik 5 of 6 duim	3 = 15
3 Witte aarde Koppen	0 = 6	1 Rib 3 of 4 duim. 2 Ribben, 2 of 3 duim	2 = 8
2 Boter Schotels	0 = 3		
1 Aarde Confoor	0 = 2		
1 Smoorpan, 2 vlakke pan. en 2 dooppan.	0 = 12		
1 Gaate Schotel	0 = 3		
14 Potten	0 = 10		
3 Roofſchotels, 1 Pan	0 = 11		

f 4799 = 16

f 4882 = 1
Kom =

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven. 297

Komt van d'andere Zyde f 4882 = 1 | Komt van hier nevens - f 4902 = 19

6 Eeke Maatbalkjes - - - - -	3 = 18	2 Deelen, lang 12 voet =	1 = 2
12 Brooddeelen, dik 1 duim - - - - -	6 = 6	3 Greene Einden, lang 7 voet - - - - -	2 = 5
3 Spekgootsdeelen, lang 20 voet, 1½ duim dik - - - - -	4 = 10	9 ½ DuimsBladen wagenschot - - - - -	7 = 13
4 Denne Deelen, lang 18 voet - - - - -	2 = 8	4 1 Duims Bladen wagenschot - - - - -	4 = 8
1 Greene Deel voor de Spekbank, lang 26 voet, dik 2 duim =	2 = 0	2 ½ Duims Bladen wagenschot - - - - -	2 = 12
2 Deelen, lang 24 voet =	1 = 16	4 ½ Duims Bladen wagenschot - - - - -	2 = 12
		4 Marslatten - - - - -	1 = 0
	f 4902 = 19	Beloopende zodanig een Vleet - - - - -	f 4924 = 11

De Hoofd-Reeder of Boekhouder verzorgt nu van 't Contop t' Amsterdam / Sardam / of andere plaats van waar het Schip wordt uitgerust / een Paspoort / en moet aldaar Wozge stellen of teekenen / dat het Schip en de Laading by behoude reize wederom binnen deez Reederlanden zal moeten retourneeren; betaalande:

Voor de Borg-Ceel - - - - -	f 1 = 10
't uitgaande Paspoort - - - - -	1 = 4
ter Secretary - - - - -	1 = 10
	f 4 = 4

Omtrent den 6 of 8ten April monstert men alle het Scheepsvolk; alsdan begeeten zich de Boekhouder en Commandeur te Scheep en in de Kajuit / laatende dooz den Kajuitwachter het volk een voor een binnen komen. Doozaf ontfangt den Commandeur f 100 = - of f 150 = - op hand; vooz 't helpen bezorberen en gereedmaaken van de Equipage f 25 = - bedingende verders vooz ieder Quardeel Sach of Craan / ('t Quardeel op 12 Stekamen geteekent) 300 by in de vangst opdoen moogt 20 of 25 stulvers; als mede vooz ieder Walvisch of der zelve Walvischbaarden f 20 of f 25 = -

Monstering van 't Scheepsvolk, en hoc.

Vervolgens geniet de Stuurman f 60 = - of f 65 = - op hand / en van ieder Quardeel Craan 16 of 17 stulvers. De Harpoeniers ontfangen ieder f 50 = - of f 55 = - op hand / en genieten van 't Quardeel Craan 14 of 15 stulvers / ook wel iets meer / doch niets vooz de Baarden. Die geenem die by Maandgeld gehuurt worden / zyn de volgende:

f 4882 = 1
Kom-

298 Hedendaagfche Groenlandfche Walvifchvangst,

	s' Maands
Timmerman	f 36 = of f 40
Bootsman	= 28 = - = 0
Kok	= 28 = - = 0
Kuiper	= 28 = - = 0
Chirurgyn	= 26 = - = 0
Noch voor de Medicamenten en Kift,	
eens voor al	
Schieman	= 26 = - = 0
't Gemeene Vaarensvolk of Mattroo-	= 25 = - = 0
zen, ieder	= 18 = of f 20
Jonge Mattroozen, ieder	= 14 = of f 15
Koksmaat	= 12 = - = 0
Kajuitwachter	= 10 = of f 11

Gelph byeder in deeze volgende Monfter-Rol is te zien.

MONSTER-ROL van
't Schip het Wapen van
Texel, in de Hollesloot
gemonstert, en met 4
Sloepen naar Groenlandt
vertrokken.

Algemeene
Monfterrol.

MONSTER-ROL van
't Schip de 4 Gebroeders,
in de Hollesloot gemon-
stert, en met 5 Sloepen
naar Groenlandt ver-
trokken.

	<small>Guard. Op. Voor de Geld. Hand. Vifch.</small>
Cornelis Gysbertsz.	
Zorgdrager Com- mandeur -	= 20 f 125 f 0
Simon Kool, <i>Stuurm.</i> =	17 = 70 = 0
Jacob Lakeman, <i>Har-</i> <i>poenier en Speksnyd.</i> =	18 = 75 = 10
Jacob Ommekome, <i>Harpoenier</i> -	= 17 = 70 = 0
Fredrik Cornelisz., <i>Harpoenier</i> -	= 15 = 55 = 0
Jan Hendrikz., <i>Har-</i> <i>poenier</i> -	= 14 = 50 = 0
<hr/>	
Voor de <i>Parteniers</i> =	101 f 445 f 10

	<small>Guard. Op. Voor de Geld. Hand. Vifch.</small>
Cornelis Gysbertsz.	
Zorgdrager, Com- mandeur -	= 20 f 125 f 0 = 0
Simon Kool, <i>Stuurm.</i> =	16 = 60 = 10
Jap Smidt, <i>Harpoe-</i> <i>nie Speksnyder</i> =	15 = 60 = 6 = 6
Jan Outgers, <i>H.</i> <i>en Speksnyd. Maat</i> =	15 = 60 = 3 = 3
Fredrik Cornelisz., <i>Harpoenier</i> -	= 15 = 60 = 0 = 0
Jan Hendrikz., <i>Har-</i> <i>poenier</i> -	= 13 = 45 = 0 = 0
<hr/>	
Voor de <i>Parteniers</i> =	94 f 410 f 10 = 19

Pictet

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven. 299

	Op Hand.	Voor de Vifch.		Op Hand.	Voor de Vifch.
Pieter Prins, <i>Timmerman en Stuurder</i>	f 40	f 3	Abraham Lambertsz., <i>Timmerman</i>	f 36	f 1
Jurrian Infelman, <i>Kuiper</i>	" 36	" 4	Oom Siewertsz., <i>Bootsman en Stuurder</i>	" 27	" 3
Jan Snyder, <i>Bootsman en Lynfchieter</i>	" 35	" 2	Klaas Oly; <i>Kok</i>	" 27	" 2
Pieter van Rarep, <i>Schie- man en Stuurder</i>	" 35	" 4	Cornelis Janfz. <i>Schiem- en Stuurder</i>	" 26	" 3
Oom Geet, <i>Kok</i>	" 33	" 2	Adam Plaan, <i>Kuiper</i>	" 27	" 1
Daniel Snor, <i>Chirurgyn</i>	" 29	" 1	Jan Hoogwerf, <i>Chirurgyn</i>	" 27	" 2
Klaas Oly	" 27	" 2	Jan Gaaf, <i>Ondertimm.</i>	" 20	" 1
Boy Fredrikfz., <i>Stuurder</i>	" 27	" 4	Dirk Rynders, <i>Lynfchieter</i>	" 19	" 2
Teunis Willemfz., <i>Stuurder</i>	" 27	" 3	Huipert Pieterfz., <i>Lynfchieter</i>	" 19	" 2
Oom Siewertfz.	" 27	" 2	Lourens Hendrikfz., <i>Stuurder</i>	" 19	" 3
Cornelis Pieterfz.	" 27	" 2	Eelke Jetz <i>Stuurder</i>	" 19	" 3
Jan Bakker	" 27	" 2	Pieter Janfz. Wit	" 19	" 1
Dirk Pieterfz.	" 27	" 2	Cornelis Pieterfz.	" 19	" 1
Harmen Jacobfz.	" 26	" 2	Boy Fredrikfz., <i>Stuurder</i>	" 18	" 4
Jan Willemfz., <i>Ondertimmerman</i>	" 26	" 3	Pieter Broeders, <i>Lynfch.</i>	" 18	" 2
Klaas Janfz. Tel	" 26	" 2	Simon Rykfz., <i>Lynfchie.</i>	" 18	" 2
Hans Concent	" 26	" 2	Jan Michielsz., <i>Lynfch.</i>	" 18	" 2
Klaas Garmetfz.	" 22	" 2	Jan Thomfz.	" 18	" 1
N: N:	" 20	" 1	Jentje Hantjes	" 18	" 1
Simon Pieterfz., <i>Koksmaat</i>	" 19	" 1	Lourens Teunifz.	" 17	" 1
Geert Jacobfz., <i>Kajuitwachter</i>	" 15	" 2	Ariaan Cornelifz.	" 17	" 1
			Cornelis Dirkfz.	" 17	" 1
			Jan Boon	" 16	" 3
			Fredrik Melchers	" 16	" 1
Komt voor Maandgeld en voor de Vifch - f 577 f 48			Huibert Jurriaans, <i>Koksmaat</i>	" 11	" 1
Voor Wynkoop te rug - f 9			Heyn Janfz., <i>Kajuitwachter</i>	" 11	" 1
Voor de Meesters Kift - 29					
Op hand als hier nevens = 445			Komt voor Maandgeld en voor de Vifch - f 527 f 49		
			Op de hand als boven = 410		
Beloopende de Monstering - f 1060			Beloopende de Monstering - f 937		

OL van
broeders,
gemon-
Sloepen
dt ver-

Op Voor de
Hand. Vifch.

f 25 f 0 = 0
= 60 = 1 = 10
= 60 = 6 = 6
= 60 = 3 = 3
= 60 = 0 = 0
= 45 = 0 = 0
f 41 of 10 = 19

300 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

Zulks dat het Maandgeld van een
Schip voerende 4 Sloepen bedraagt
f 577 -- voor de Viſch f 58 -- en 't
Quardeel-Geld f 5 -- zynde dit
Jaar den Manſchap ſchaars en on-
gemeen wel gewild; dus wierd op
de t' Huiskomſt in de Holleſloot
weederom gemonſtert, hebbende
een Vangſt van 6½ Viſch 305
Quardeelen Traan.

Zoo dat het Maandgeld van een
Schip voerende 5 Sloepen bedraagt
f 427 -- voor de Viſch f 59 -- 19 --
en 't Quardeelgeld f 4 -- 14 --
dit Jaar was den Manſchap beeter
te bekomen; dus wierd mede op
de t' Huiskomſt wederom in de
Holleſloot gemonſtert, hebbende
een vangſt van 9 Viſchen, 396½
Quardeelen Traan.

Daar uit ligtelyk kan opgemaakt worden / wat 'er al door deze
Reedery moet worden betaalt.

Noch hebben de Maandgelders van ieder Viſch 20 of 30 ſtulvers / en
die voor Stuurder op een Sloep word aangefiek / gemet van de Viſch
f 3 -- De Dootlezer of Doozanger heeft op de vooznoemde reis
vooz dezen geeftelyken dienſt mede f 3 -- van de Viſch. De Wun-
koop vooz 't Volk in 't aanneemen tot den dienſt gegeven / word hem
nu wederom geſchonken. Dervolgens begeeft zich 't meeſte Volk van
't Schip weder naar Land / om zich van eenige klederen / koopgoed
en pootſte van tabak / jenever / enz. te verzien / die dan naa 2 of
3 dagen wederom t' ſcheep moeten komen.

Om trent den 10den of 12den April ligten de Schepen / op Stroom
leggende / het anker / en komen / naa de wind is / in 4 of 5 dagen in
Texel / tuiſſchen 't Oude Schild en 't Nieuwe Diep ten anker. Als-
dan komt gemeenlyk een der Heeren Commiſzen op de Helder / alwaar
de Commandeur de Paſpoorten verzoont en laat teekenen / betaallende
daar vooz 30 of 40 ſtulvers.

Wanneer en
hoe de Sche-
pen in Zee
loopen,

Op den 18den of 20ten deezer Maand / loopen de Schepen / de
Wind en Stroom dienende / ieder met een Lootſman verzien / 't
Texel nit in Zee; het Schip vooz hem buiten de derde Con gebragt /
en uitgelootſt / gaat deeze Lootſ weder van boord / in een Lootſ-
mans vaartuyg / hem daar toe ten dienſt / en zellen de Schepen 't
Zeevaarts humen koers / gelyk wy in 't Jaar 1700. volgens dit
Journaal onzen koers hielden:

Uittreksel van ons JOURNAAL, koers houdende naar Groenlandt, met ons Schip de VERGULDE BEYKORF, in den Jaare 1700.

En Voorbeeld van koershouding aangevezen.

Da.	Koerssen.	Myl.	Gegifte Beronde. breete. breete.	Winden.	Weer.		
25	N.W.t.N.	2½	53=10	- -	W.Z.W.	Slap topzeil.	April.
26	N.t.W.½W.	28	55=3	- -	Zuidelyk.	Topzeil.	
28	N.N.W.¼W.	55	- -	58=18	O.N.O.	Reefkou, Katenes 5 mylen N.W. van ons.	
30	O.Z.O.½O.	28	- -	58=15	N.	Onderzeilen.	May.
1	O.t.N.	14½	58=25	- -	N.N.W.	Topzeil.	
2	N.½O.	14	59=28	- -	O.	Onderzeilen, met regen.	
3	N.W.t.W.	17	- -	60=49	O.N.O.	Topzeil, en mottig.	
4	N.W.	17	61=40	- -	N.N.O.	Slaptopzeil; en veranderen onze zeilen.	
5	N.W.t.W.	8	62=13	- -	N.N.O.	Slaptopzeil, en buijg.	
6	N.N.O.	16	- -	63=18	N.W.	Reefkou, en vochtig.	
8	N.½W.	36	- -	65=32	N.O.	Reefkouw, droog, helder en koud.	
9	N.W.½W.	20	66=40	- -	N.O.	Slaptopzeil, men schiet de lynen in de Sloepen.	
10	N.N.O.	12	- -	67=12	Oostelyk.	Stilte, en warme zonnelychyn.	
12	N.O.½N.	22	68=0	- -	Variabel.	Veranderlyk.	
16	O.t.Z.	12½	- -	- -	dito N.O.	Veranderlyk.	
18	N.N.O.	27	- -	70=30	O.Z.O.	Reefkou.	
19	N.	24	72=6	- -	O.Z.O.	Reefkou, met Sneeuwjagt.	
21	N.O.	57	74=47	- -	Zuidelyk.	Styftopzeil.	
23	N.O.t.N.	45	- -	78=50		't Voorland 9 mylen Oost van ons.	
25	N.W.	21	Land.	79=20		Alhier was 't aan 't Ys dicht; ziende eenige Visschen en 8 Schepen.	

Vermits we dit Jaar alleen op de platte kaart zeilden / is de lengte niet behooft waargenomen. Alle de verdere zaakeligheden en boozballen ons dus verre en noch verder in en naa de Bisscherp ontmoet / staan omstandig in ons generaale Journaal aangezeichnet; maat / na demaal in de Bisscherp de byzondere gevallen van ieder byna verschillende 3yn / zullenwe derhalven deesen en ook alle de anderen byzonderlyche

Uk-

302 Hedendaagsche Groenlandsche Walvifchvangst, becheden/ alhier achterlaaten / en de *Viffchery* in 't algemeen zo hoort en klaar als doemelph is beschryben.

Algemeene toefstel tot de *Viffchery*.

Op de hoogte van 61 tot 66 *Graden* aldus gekomen / en goet weer 3pnde / begint men alles tot d' aanstaande *Viffchery* gereed te maaken. *Erstelijch* laat de *Com. andeur* zyn *Stuurman* en *Harpoeniers* by hem in de *Kajuit* komen / overleggende met hen / dewijze nu reeds hunne *Maatroozen* hebben leeren kennen / tot welker bysondere *bediening* een ieder bequaam zy / om onder *Godts* *Zege* in de *Viffchery* dienst te konnen doen. Dit dan met elkander in de volgende *order* opgestelt hebbende / laat de *Commandeur* al het *Volck* by de *grootte Spil* te samen komen / en leest hen deese volgende *schikking* en *ordje* voor; zeggende voor af : een iegelyk gelieve naertig toe te luisteren, naar de *uitdeeling* van zyn *nieuwe bediening*, boven de *gewoone*, die hem heden word opgegeeven, or. op ons *Schip*, genaamt de *Vergulde Beykorf*, de *Viffchery* te bedienen, zoo de *Heere* voor dit *Zaizoen*, gelieft te zegenen.

Toefstel tot de *Viffchery* vervaardigt.

Order op ieders *bediening*.

L Y S T der BEDIENINGEN.

In 't *Flenssen*.

Op de *Viffch.* { Jacob Hardebil, *Spek-snyder*.
 Jan Hendrikfz. *Harpoenier*.
 Jan Smidt. *Harpoenier*.
 Fredrik Cornelifz. *Harpoenier*.

Malmokken in de Sloep aan de Viffch. { Willem Cornelifz.
 Tirk Evertfz.
 Klaas Cornelifz.

Aan de *Spektakels*. { Jan Klaafz., *Bootsman*.
 Boy Broerfz., *Schiem*.

Strantsnyders. { Oom Siwert, *Stuurman*.
 Pieter Broederfz.
 Pieter Korf.

In 't *Afmaaken*.

Achterbanksnyders. { Jacob Hardebil, *Spek-snyder*.
 Jan Smidt, *Harpoenier*.
 Jan Hendrikfz. *Harpoenier*.

Spek op Klaas. { Fredrik Cornelifz. *Harpoenier*.
 Willem Cornelifz.

Strantsnyd. { Oom Siwert, *Stuurman*.
 Pieter Korver.

Haakje Piks. { Heyn Janfz.
 Jan Cornelifz.

Kappers. { Abraham Lambertfz., *Timmerman*.
 Dirk Janfz., *Onder-timmerman*.
 Picke-

In 't Flenssen.

Piekeniers { Heyn Jansz.
of Haakje- { Dirk van Texel.
piks. { Jan Klaver.
 { Jan Cornelisz.

Koning. { Jan Jeltjesz.
Koningin. { Klaas Cornelisz.

Aan de { Gysbert Willemsz.,
Voorfpiel. { *Kok.*
 { Adam Piaan *Kuiper.*
 { Jan de Graaf.
 { Barent Klaasz.
 { Foppe Tierksz.

Aan de { Abraham Lambertsz.,
grootte of { *Timmerman.*
achterspil. { Dirk Jansz., *Onder-*
 { *timmerman.*
 { Isaak van den Broek,
 { *Chirurgyn.*
 { Jacob Pietersz.
 { Harmen Teunisz.
 { Wybrand Jansz.
 { Klaas Gerritsz.
 { Klaas Jorisz.
 { Warner Hendriksz.

Met de Kan { *Koksmaat.*
en Brande- { *Kajuitwach-*
wyns bak. { *ter.*

In 't Afmaaken.

Kappers. { Pieter Broederfz.
 { Dirk van Texel.
 { Wybrand Jansz.
 { Tierk Evertsz.
 { Klaas Jorisz.

Spek op { Harmen Teunisz.
Bank. { Warner Hendriksz.
 { Jan Klaver.
 { Klaas Gerritsz.

In 't Ruim. { Boy Broersz., *Schie-*
 { *man.*
 { Gysbert Willemsz.,
 { *Kok.*
 { Adam Piaan, *Kui-*
 { *per.*
 { Barent Klaasz.
 { Foppe Tierksz.
 { Jan de Graaf.

Aan de { Jan Klaasz., *Boots-*
Spekka- { *man.*
naat. { N. Foppe.
 { Isaak van den Broek,
 { *Chirurgyn.*

Koning. { Jan Jeltjes.
Koningin. { Klaas Cornelisz.

Met de Kan { *Koksmaat.*
en Brande- { *Kajuitwac-*
wyns bak. { *ter.*

Om in beide deeze gedaantens van Bedieningen op het Werk en de maaling van 't Ys toe te zien.

Cornelis Gysbertsz. Zorgdrager, *Commandeur.*

Deze Bedieningen verdeelt zynde / moet zich een ieder / 't zy hem lief of leet / met de hem aanbedeelde bediening laten vergenoegen / ten zy dat twee met elkander willen rusten / die ieder te booten een andere bedie-

304 Hedendagsche Groenlandsche Walvischvangst,
bediening hebben gehad / dat dan met bewilliging van den Comman-
deur wel geschied.

Naa deeze verrichting neemt de Commandeur de eerste keur van de Sloepen; naa naa krygt by loting ieder Harpoenier zyn eigen Sloep en Volk / en begint de selve met zyne manschap toe te taakelen of tot de Disscherp gereet te maaken. Eerstelyk de Lynen gesoftert hebben-
de / slystf ieder Harpoenier zyn eigen Lynen aan elkander / die dan dooz den Stuurder en Lynschleter zeer gevoeglyk in leders Sloep / in 't achter Lynhok 5 / en in 't voor Lynhok 2 op elkander worden inge-
schooten / en zulks in ieder Sloep 7 Lynen / lang ieder 120 Daam / maakende te samen 840 Daademen; Deeze Walvisch-Lynen worden van zeer goede Heruitp gemaakt / leutig gebjaalt en ook geteert / zy be-
staan in omtrent 51 duiften diameter en uit 4 daaden dikte. Effens-
deelt men ook de riemen en lenssen uit / 30 dat men in ieder Sloep 6 riemen en 6 lenssen heeft. Dien zelfden dag of weling dagen naa /
worden mede de Harpoen of 3er kisten geopent / en daar uit aan een ieder naa zyne bediening verescht / zyn byzonder Gereedschap gegeven /
om het tegen d' aanstaande Disscherp / met vplen / slypen / bekleeden /
beschaaben enz. gereet te maaken; de Harpoeniers krygen dan dooz
eerst hunne Lenssen / Harpoenen / en Staartmessen; de Banksnyders
hunne Bankmessen / en Kappers hunne Kappessen; de Strantsnyders
hunne Strantmessen / en Speksnyders hunne Spek- en Waardmessen;
Derders krygen ingelyk de Kulingasten / Plekeniers / Walmokken /
enz. ieder hunne bysondere Gereedschappen / die zeer veel / en naa de by-
sondere gedaantens der Disscherp zoo veelerlyc zyn / dat men ze hier niet
alle opnoemen kan; want de Disscherp dize bysondere gedaantens heeft:
de eerste bestaat in 't visschen of 't vangen der Disschen alleen; de tweede /
de Dissch gebangen zynde / bestaat in 't slyffen / namentlyk: de Dissch
van overboord aan stukken in 't Schip en in 't slynggat te arbeiden;
de derde is / om by nader gelegenheit het Spek weder uit het slyng-
gat / boven op 't Schip te haalen / aan blinken te snyden en te kappen /
om verder in de vaten te doen / en dit heet men 't afmaaken; naa dee-
ze dize bysondere Gereedschappen / hier naa byreder te beschypven / heeft ie-
der zyne bysondere Gereedschappen. By voorbeeld: de Harpoeniers
zyn by d' eerste gedaante der Disscherp / in de Sloepen Harpoeniers; by
de tweede gedaante in 't slyffen Speksnyders; en by de derde gedaan-
te in 't afmaaken Kappers / Bank- of Strantsnyders / waar toe zy
zich zelven of de Commandeurs oordeelen best bequaam te zyn: en naa
alle deeze bysondere Bedieningen / zyn ook hunne bysondere Gereeds-
chappen. Als Harpoeniers ontfangen zy in de Disscherp hunne Dooz-
gangers / Lenssen / Harpoenen / Kapp- en Staartmessen nevens de daar
toe behoorende Stokken; ingelyk de Kulingen / seene Waardehanden
enz. Als Speksnyders krygen ze hunne Spek- en Waardmessen /
Spek-

Vindeeling
der byzon-
dere Ge-
reedschap-
pen tot ieder
bediening
gehoorig.

Dize afson-
derlyke hoe-
danigheden
of gedaan-
ten: in de
Visschery
aangemerkt.

gft,
n Comman-

keur van de
eigen Sloep
ahelen of tot
treert hebben-
et / die dan
Sloep / in 't
wozden inge-
120 Daam/
pnen wozden
treert / 3p be-
te. Teffens
der Sloep 6
en daar naa/
t uit aan een
ap gegeven /
/ bekleeden /
en dan vooz
Bankfpuers
strantspuers
Baardmessen.
Walmoihen/
en naar de by-
en ze hler niet
antens heeft :
n ; de tweede /
pk : de Wifch
te arbeiden ;
uit het flens-
n te happen /
nen ; naa dee-
den / heeft te-
Harpoeniers
poeniers ; by
derde gedaan-
waat toe 3p
zyn : en naa
dere Gereed-
hunne Dooz-
ebens de daar
Dardehanden
baardmessen /
Spch

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven. 305

Spchfroppen en Wefstremen / Wardhanden / Naarzen / Spooten /
enz. en in 't afmaaken 3pn 3p Happers / Bank-of Strantspuers / hier
toe ontfangen 3p hunne Kap-Bank-en Strantmessen / met haare fte-
ne Strphers / Bank en Handhaakjes als daar toe gehoorig 3pn ; die
nu alles in 't byzonder te beschypden zou vooz ons en den Leezer te
langzaadig 3pn / betwyl dit genoegzaam uit de voozgaande Apft der
Bedieningen kan afgeleid wozden. Gelp nu met deeze Bedieningen
gefchied / 300 is 't ook met alle de anderen / van de meeste tot de min-
ste toe / een ieder kypgt naa 3pne bequaamheit / volgens de vertoonde
oyder / 3pne bediening / en vervolgens ook 3pne gereedschappen / die ge-
heel anders in 't Wifchen 3pn / bestaande in Harpoenen / Leiffen / Ste-
men / Dollen / Stroppen enz. als in 't Pleiffen / wederom anders in
't afmaaken / en albaar weert anders op de Wifch / anders in de Sloep /
anders op 't Schip / anders in 't Kulin enz. welke Gereedschappen
hen vooz 't meertendeel ook aanstonds met het openen der Kisten woz-
den gegerben / om de zelve tegen d' aanstaande Wifchery te fcherpen
en gereed te maaken / ten einde men op de Wifchplaats gekomen / en
Wifch aantreffende / in dit wigtig geval niet in verwarring mogt ge-
raakten / of dooz verbaasheit verkeerd wech doen / maar dat men in
alle deeze byzondere gedaantens / zich wel gewapent op 3pn post mag
stellen. By voozbeeld : in de eerste gedaante / moet een ieder op het
enkel woozd / Val val ! dat 'et getoepen wozd / aanstonds en vaardig
overdoozd en in 3pne hem aangeweze Sloep vallen / by 3pn eigen dol /
en eigen riem / de dollen en froppen gereed hebbende / 3pn / om terfcond
alles / waar toe hy gefchikt is / aan te vatten / (want de Wifch zal hen
niet afwachten) en bus met alle d' andere gedaantens ; een ieder moet
zich dan / aanstonds gereed 3pnde / volgens 3pne oyder / wel gewapent
op 3pnen post begeben.

En waar die
in bekaan.

Deeze nu aangeweze gedaantens in de Wifchery / vertoonen zich
hoztelph ieder in haar byzonder gedrukt / als vervolgens blyken zal.

De Walvifchvangft in haare eerste gedaante en behan-
deling befchouwt.

Mest wozd nu de Wifchery in 't Wefpys en vooznammentph by de
Wfvelden ondernomen ; deeze beschreeven 3pnde / zullen we die in
't los Wf en om de Ooft mede aan 't Land met weinig woozden ge-
denken. Gemeentph zoekt men op de hoogte van 75 of 76 Graaden het
Wf aan te doen ; verder langs het zelve tot 77 Graaden gekomen / tracht
men naar een gelegentheit om daar in te zellen / want tuffchen de 77 en
79 Graaden / begeeft zich het meeste gros der Schepen / wanneer men
'er opening vind / in 't Wf / trachtende dooz het los Wf / vooz aan den
zoom dooz de Zee gebroken / dooz te dlingen / tot aan de vaste en
grootte Wfvelden. Om wat reden deeze hoogte van Graaden en deeze

Eerste ge-
daante van
de Wifchery,
wat die zy.

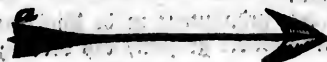
Wielden verhooren worden / iſ hier voor in 't tweede en derde Deel der Beſchryving genoeg getoont. Als men deeze Wielden / ſomtyds 6 of 8 mylen in den omtrek beſtaande / bereikt heeft / komen 'er dikmaals veel Schepen zich aan vaſt maaken / 't zy met een Paardelyn of een Habeltou verzien met Reuſhaaken / in vooraf gehakte garen van 't Waſt gelegd en geankert ; alſdan worden 1 of 2 Sloepen / ieder met 6 Mannen / 7 Lpnen en 3 Harpoenen / een aan den voozganger zynde / verzien / d'ene aan Stuurboord / en d'andere aan Bakboord leggende / en op de handwacht omtrent een Muſket ſchoot van 't Schip gezonden / die het tegen die Wield aanleggen / verwachtende de Wiſch van onder die Wield / of ook wel langs het zelve op te komen / want deeze Wiſch zich elders daar onder begeeven hebbende / kan zondanig een groot Wield / zonder ademhaling / niet onder dooz zweemen / en komt dan ſomtyds boven om adem te ſcheppen ; maar indien men de Wiſch tegen een der ſtarben of tuſſchen kleine Wiſſchotſen ziet ophomen / wanneer dit te verre buiten het bereik der Sloepen iſ / en vervolgens dan weer onderloopt / miſt men die en iſ ontnapt. Hier uit iſ nu wel te begrepen waarom men de Wielden verkieſt.

De Wiſch na-
gepeurt en
Sloepen op
brandwacht
uit gezon-
den,

Het Schip zellende / word alſdan op deeze wyſe de Wiſch naage-
peurt : een der Sloepen op de Handwacht achter het Schip uitge-
zonden / gaat midlerwyl de Commandeur op 't Werdek wandelen / en
een der Harpoeniers voor op 't Schip / om allerwegen uit te zien of
men geen Wiſch gewaar word ; deeze beſpeurende of elders hoorende
blaazen / roept of wuift men die van de Sloep toe / Wiſch te zien. Deeze
Sloep of de voozverhaalde Sloepen / de Wiſch van onder een Wield
zellende ophomen / roeit men in aller eil naar de zelve toe / en by de Wiſch
gekomen / ſchiet men 'er de Harpoen in. Deeze Harpoen iſ een van
vooren geſcherpt Byer ter langte van 33 duimen / gelph deeze afbeel-

De zelve op-
gedaan word-
geſchoten,

ding vertoont :

Van 't ronde huſ

of den Hoeker a word den Doozganger vaſt gemaakt / met een ge-
ſplitſt oog dat met een dun bindtouwteje word toegebonden / op dat
die niet afgleyden zou. Deeze Doozganger word van de allerſterkſte
Hennip gemaakt / moet wit / leemig en ongeteert zyn / om in de Groen-
landſche koude wel te konnen bulgen / zynde omtrent 36 voeten lang.
In 't huſ of den hoeker van de Harpoen word een ſtok / ter lengte van
7 of 8 voeten geſtoken / waar aan den Doozganger mede vaſt gebonden iſ /
alſoo de Harpoenier dooz 't beſtier van deeze ſtok / te beeter in de Wal-
viſch ſchieten kan. Deeze met de Harpoen getroffe Wiſch / om zynen
Opand t' ontwyphen / en zich gewond voelende / begeeft zich ſchielph
weer onder 't Wield of d'omleggende Wiſſchotſen / en noch ondermoet
zynde loopt de eerſte 5 Lpnen uit het achter lphok / ſchoon met een
flag om de Sloepſteven weethouden / zeer ſchielph en ſnel uit ; de
Man-

Manschap op 't Schip de wacht houdende / dit ziende / en Val vall
geroepen hebbende / komt 'er eertlang de Sloep aan d' andere zyde ge-
leegen / of een andere Sloep by / die zyne 5 achter Lynen als dan met
een schootsiel aan deezen opheelt ; maar te laat gekomen / heelt de
eerste zyne 2 Doozlynen / noch tot een voozbozz hebbende / eerst zelf
op zyne achterlynen / roepende en schreeuwende luitcheels om hulp. Dit
bindenwe heel aardig dooz een erbaare Dichter dus beschreeven :

De Harpoenier ziet om, zoo ras men speurt een Visch,
Hy legt zyn riem dwars neer, en gaat het roeyen staaken,
Stapt over bank, en staat gereed om wat te raaken.
Vyf Lynen achter in, en voor nog twee tot borg,
Elk by de drie duim dik, dan is men buiten zorg,
Te vooren al gesplift. De vyf die achter leggen,
Zyn ruim zes honderd vaam, men mag met waarheit zeggen :
Dat zeven Lyns gesplift, de vyf en twee te saam ;
Wel reiken van 't Harpoen, agt honderd vyftig vaam.

En verder :

't Sa Mannen, elk zie toe, waar zalme hem onderscheppen ?
Zie ginder voor dien zoom ; elk gaat zich dapper reppen.
Val, val : wanneer men dit van 't opperhoofd maar hoort,
Elk rolt gelyk een kloot voort daadlyk over boord.
De rappe gasten, als de brakk' en haazewinden,
Zyn eer men honderd telt, dan nergens meer te vinden.
Of 't klaar, of graau weer is, of 't hagelt, sneeuw of mist,
Daar word niet naa gezien, en nimmaer tyd vergift.
Men roeit 'er recht op aan, geen roeyer durft omkyken,
Om niet door Visch of Staart, die schrik baart, te bezwyken.
Dus roept hen moedig toe, de Harpoenier vol vuur,
't Sa Mannen wakker aan ! hy is ons, binnen 't uur.
Pas op nu Stuurder, zoo, zoet, sachjes, zonder schreeuwen,
Haal uit ! Courage, Sa ! als Turken-en als Leeuwen.
Dat 's braaf ! nu zyn we 'er by ; zit vast : de riemen in,
De Lynen kant en klaar, dat 's weer een nieu begin.
De Harpoenier schiet toe, dat hem de beenen beeven ;
Welk oorlogs Kapitein zou niet de moed begeeven ?
't Harpoen zit wakker diep ; daar drilt de stok 'er uit ;
Dat vlyt de gasten wel.

Wanneer dan by verzuim op 't Schip goede wacht gehouden is / of
dat het Volk om laag zynde / niet tydelyk te voozschyn komt / en dus
te laat komende / ehyter legt men in de Sloep 2 slagen om de Steven ;
dus

En hoe men
met de ge-
schoote Visch
handelen
moet.

dus tomt de Sloep vooz met de randgaard tot aan 't water / en om het Hs te myden / viert men dan eens toe / dan weer aanhoudende / staande de Sloep half over end / 300 veel de zelve van vooren liden kan / tot 300 lange de Harpoen slijt of de Ljn breekt; waar dooz men dan de Visch niet ziet magtig te woerden / eindselph met 7 Ljnen het endtje moet laten slippen / want de Visch noch niet afgemat zynde / is te sterk en niet geen kragt te keeren; eet zou ze een kabelstou aan stukken rukken / dan ze zich daar mede wechhouden liet: gelyk verscheide maalen in 't bezette Hs gebleken is / werpende hem in een gat een strik om den Staert. In 't zwenimen nu deeze tweede midlerwoyl aldus opgeheelt en daar aan vast zynde / houd ze wederom met eene / en somtyds naar toestand van zaaken / ook wel met 2 Sloepen om de steven / om dus de Visch allenks te vermoepen / die dooz dit wechhouden en den zwaarten tojn der Ljnen afgemat word / in zyn loop begint te verdraagen / zulks zy mede ten einde ademloos word / en genoodzaakt / eet 10 Ljnen uitgelopen zyn / wederom boben te komen; want het iets ongemeens is / 300 men een derde / (die niet verre van daar / op deezen het oog heeft) moet ophoelen. De Visch dus van onder het Veld wederom ophornende / is / gelyk men wel vermoeden kan / zeer vermoet / en moet dan ook te langer / zynen adem haalende / boben vlyden / om zyne krachten weer te herwinnen. De Sloepen onderwoyl zich een kanonschoot verre langs het Veld onderling verbeelt hebbende / en wederom by de Visch gekomen / schiet 'er de eerste noch een Harpoen tot meerder verzekering in / of d' eerste slippen mogt / en die van 't Schip met een Ceus of Sjou sepi gegeven hebbende / aan wat zyde de Visch gezien word / komen 'er die van d' andere zyde mede by; alsdan begint men te lenssen / en men traecht de Visch met Lenssen van 6 voet lang / in welkers koker een stok van agt voeten lengte steekt / tusschen zyne ribben tot in 't ingewand te trefsen en dus te dooden. De punt of schaft van de Lens / op de ribben krom of stomp gestooten / roept de Harpoenier weer om een andere / vermits 6 Lenssen / te weeten / 3 aan ieder zyde van de Sloep / tot dit werk aldaar gereed leggen; De Visch dan onderwoylen wederom vinder geschooten / neemt hy zyn sloeps mokertje / vyl / en wietsteen met hem vooz in de Sloep / om tot dit werk gereed te hebben; als dan legt hy deeze kromme Lens op de Steven / slaat die met het mokertje recht / vylt en wet ze wederom scherp / tectwoyl men met de Sloep al roepende hoers naar de Visch sielt / om die weder op te speuren. Deeze Lens is een pzete Spies / vooz breekt en Scherp met een spitse punt / en achter met een holte of koker verzien / waar om de zelve te bestieren / een Stok steekt / gelyk dit afbeeldsel vertoont.

Dic geleent
wordt.

De Lens op een
bequaame plaats / achter de Din en omcent het Hart / tot den koo-
ker

ker of den stok / tusschen de ribben in de Witsch gestoken / begint nu eerlang de zelve in plaats van water / onder 't ademhaalen / bloed te blaazen; maar indien deze lengsteeken op de ribben affluiten / als dikmaals gebeurt / maaken ze geen doodbwonden / waar op dan ook geen bloedblaazing volgt / ten zy de Harpoen tusschen de ribben dooz geschooten was; want het bloed uit het lyp in de heel komende / word het aldus dooz den adempuy derwaarts gevoert en teffens met het water uitgeblaazen / dat dooz geen doozgaande steeken / op de ribben sluitende / niet geschieden kan; gelyk mede de slippende harpoentwonden wel weer geneezen komen / als ons aan het zelve litleekens gebleecken is.

De Witsch dus geleist / zwermt al ademende gints en herwaarts / slaande ondertusschen / doch d'eene min en d'andere meer / geweldig met de Staert en Dinmen / om deze lengsteeken zoo veel mogelijk te ontgaan. De Harpoeniers / die zich nu ter weersyden van de Witsch laaten roepen / om deze slagen t'ontwphen / roepen somtyds: stryk! dan weer / roei aan! dat om te beschoutwen een zeldzaam gezicht haart / maar vooz deze bestyders / somtyds met een wilde Witsch / ook wel een verbaarlike en hachelike stryd word / want indien deze slagen treffen / zyn ze naar de kragt en zwaarte van 't ligchaam / ook krachtige en zwaarte slagen / zulks waar die raaken / geweldig hard aankomen / slaande somtyds Sloepen in den grond en aan stukken / waar mede eenig volk te sneubelen komt / of zwaar word gequest. Niet min aardig dan 't voozgaande / merkt deezen Dichter 't Lengsen aan:

Leg riemen binnen boord, neem Lenffen in de hand,
Oranje blaast hy al, steek tot in 't ingewand.
Het briessend heete bloed, springt uit verscheide gaten,
Verre over hals en kop; zoo dat zulk aderlaaten,
Hy jaarlyks niet behoeft, heeft hy 't eens uitgestaan;
Laat hem wat spartelen, straks is 't met hem gedaan.
De naare en bange dood doet hem den staart zoo rukken,
Kon hy daar mee begaan, in honderduizend stukken,
Zou hy de Sloepen slaan.

Wanneer deze steeken wel treffen / word zodanig een Witsch somtyds / zonder dat hy zich weer onder water begeeven kan / gedood; En eindelyk
maar meest / om zyne Wpanden t'ontwphen / begeeft hy zich / een welgedood.
nig uitgerust hebbende / of half zynen adem gehaalt / weder onder 't
Weld / alwaar hem zyne ontvange wonden / vermoeying en half herhaalden adem / niet lang verblif vergunnen / dies loopt hy vooz de
tweede reis / zelden meer dan 1 of 2; Lyp uit / nademaal hy dooz
schijft

t;
er / en om
inhoudende /
vooren lypden
ar dooz men
Lypen het
ou aan stuk
k verscheide
een gat een
idierwopl al
met eene / en
en om de ste
weerhouden
loop begint
en genood
n te komen ;
et verre van
sch dug van
l vermoeden
dem haalen
De Sloed
nderling
schiet 'er de
erste slppen
n gegeven
de van d'ans
n tracht de
n stok van
vand te tref
p de ribben
een andere /
Sloep / tot
n wederom
en werfteen
en; als dan
et moekertje
de Sloep al
te speuren.
et een spise
de zelve te
is op een
at den hoo
ker

Hoe met de
dooide Visch
gehandelt,

schijnt en verbaasheit belet word verder te loopen; waar by komst / dat zyne wonden / doodelijk zynde / hem noodzaakken weder te doen keeren / midlertwyl hy geen tyd overig hebbende zich te redden / aan zyne wonden sterft of ademloos onder het veld smooeren moet. Eerlang zonder eenigen uitstel komen dan alle Sloepen by een / en achter elkander geschaart / tracht men met alle magt de gestoyde Diefch van onder 't Veld naar zich te haalen / want indien men daar mede vertoefde / zou hy dooz zyne inwendige hitte van zyn bloed eerlang zwellen / en dus tegen 't Hs veld opryzende eenige hofte boven zyn ligchaam dooz 't doopen van 't Hs maaken / waar dooz deeze onderneeming wel haast ondoodelijk vallen zou; indien dit echter te bezwaarlijk valt / terstond haalt men 't bygeleegde Schip / en wind de Lpn of beide de Lpnen om de groote Spil / of tracht met zellen de Diefch van onder het Veld te sleepen / en dit niet gelukkende / moeten de Harpoenen slippen of de Lpnen aanslukken. By aldien de Diefch nog leeft / en vooz de tweedemaal weder van onder het Veld komende / is hy dooz dien zwaaren toyn der Lpnen / en boornamentlijk dooz zyne wonden eindelyk zoo vermoest en magteloos geworden / dat hy zich alsdan zeer gemaklyk laat dooden. De Diefch dood zynde / kentert of draapt zich veeltids om / 't zy dat dit natuurelyk zy / of wegens de zwaarte der Lpnen / en dypft dus met den buik boden; dit ziende / hoozt men aanstonds uit alle de Sloepen een groot geroep en gejuig / elkander met de Mutsen ober 't hoofdt toeluyfende / schreeuwende en roepende : Geluk Commandeur geluk met de Visch; waar op de Commandeur wederom antwooyd: U ook zoo mannen al te maal; want meest alle hebben ze belang hier by.

Hy tpt men aan 't werk om d' uitgeloopde Lpnen weder in te palmen / en in de Sloepen allenks wederom aan schyven oydentelyk in 't Lpnhok weg te schieten. In 't uitloopen moet de Lpnschietter wel toezien / dat 'er dooz den snellen uitloop geen bogten achter den anderen battende / in strikken 't Volk om arm of beenen slingerem / of om de Steben of aan 't Hs zich hechten / zulks 'er geen ongelukken den Volke of de Diefch mogte overkomen.

En Ly. en
weder in ge-
haalt,

Van deeze Sloepen onder deg / die niet dan alleen gelenst hebben / en geen Harpoen geschooten / roepen 2 Sloepen en een Lpn daar onder dooz / om de vaste Lpnen op te vangen / en dit verricht hebbende / leggen ze ieder een vooz in de keep van hunne Steben / en beginnen 'er dan gezamentlyk aan te haalen / om de Diefch zoo verre te doen kentere / dat men 'er de Harpoenen uit snyden kan / en tefens de noch in steekende Lenffen uittrekken / dooz de Diefch in 't Lenffen uit de hand gewrongen / of met voorzacht tot meerder quetzing daar in gelaaten. Dit gedaan zynde / roept de Speknyder of een der oudste Harpoeniers om een Staartmes / vermits ieder Sloep onder de Posten aan vooz een touw heeft / waar in zodanig een mes hangt; De Staart dan afgesneden / snyd hy mede in ieder vin een gat / waar dooz die beiden met

een Dintoutw daar toe gebesigt / over den buik om geen water te kon-
nen scheppen / by een woorden gesort / nebens de twee staartstippen
daar by / de middelknokkel uitgesneeden zynde / alsoo ze geen nut doet /
laat men zinken. De visch naar boord geboegteet.
Daar deze verrichting sleet men een gat in 't plug
of staartend / waar dooz met een darde-hand een boegseertouw wo-
gestoken / boegseerende dus de Dfisch / het plugend booz / met alle de
Sloepen naar boozd / want de mond in 't sterben zyn kracht om te
sluiten verliesende / gaat dooz zyne zwaarte open / zoo dat de Dfisch
met een open mond / bezwaarlijk boozt te krygen zou zyn. Dit staart
afsnijden en 't boegseeren wo- mede dooz dien Dichter dus geestig
vertelt :

Nu Mannen hy is dood ; eer men aan 't snyen , 't scheuren
Kan komen , moeten eerst de Vinnen vlak op 't lyf
Met touwen vast gesort . Neem 't Spekmes , dat is styf
Twee voeten lang , en 't hegt , zoo lang een man kan vaamen ;
Sny af de Staart , door 't lid moet gy het netjes raamen .
Een gat nu door den sluit , en steekt 'er 't sleeptou door .
Wy moeten met hem heen , maar 't achter end moet voor .
Boegseer hem nu aan boord ; doch 't wil zoo luttel schieten ,
Een onverduldig volk , zou 't ligtelyk verdrieten .

-Tweede Gedaante der Walvischvangst , het Flenssen ge-
naamt , hoedanig hier mede omgegaan word .

An boozd gekomen / maakt men de gebange Dfisch met een touw
op zyn vast ; dan laat de Commandeur / den Kajuittwachter een hou-
te bak met byandewyn gereed hebbende / ieder zyle lepels vol van Rantseen
genoten.
deezzen sterken dank nuttigen / waar op de Spek-Koning / een der
onervaaerste Matroozen / die als van 't hoofd tot de voeten van
traan druipt / dubbel tanzoen heeft / en 't overige in een flesje booz
hem bewaart . Dervolgens wo- er weder ten spoedigste de Byand-
wacht uitgezonden / die als gemelt is / hunne post waarneemen . Dus
dan deeze / of meer anderen daar by opdoende / en geen blyf ziende
booz eerst meer Dfisch magtig te wo- den / of dat men dooz maaling
van 't Bg daar niet durft vertoeven / zoo begint men zich dan tot het
flenssen gereed te maaken / scheerende de 2 Spektakels / als mede het
Kenter en Peusjyn / wiens boven blokken alvoorens / noch in Zee
zynde / daar toe reeds op haar plaats zyn gehangen ; alsdan vat een
ieder zyne te vooren gereed gemaakte Gereedschappen / tot het flenssen
behoorende / ter hand ; ook zet men eenige vaten uit het Flenssgat / op
't onder en boven dek booz 't Brespit of op de Hut / min of meer n.
dat men Dfischen om te flenssen heeft . Dit Flenssgat / hier toe naar

Toefel tot
het ſtenſen
gemaakt.

propoſtie van 't Schip in 't ruim gemaakt en opperulint / de Doozſpil
gezet / bormen in de Spillen / 't end van de 2 Spektakels daar om /
laarzen en ſpooren aangedaan / en voorts alle Gereedſchappen by der
hand en gereed zynde / zoo haalt men de Diſch ondertoplén ook wel
onder 't oprulmen aan Barkboord op 3p / met het plugend booz / dat
met een ankertakel booz aan de Fokkemast zynde / een weinig woꝝd
opgezet / het hoofd naar achteren / alwaar de Neughaak met een
lange ſtop aan 't Neugſyn vaſt / in 't groote Want hangende / booz
eerſt booz in zyn mond of onderlip / nu op zyn rug leggende / woꝝd
ingeflagen ; dan woꝝd de keel of 't onder haaken / met dit ſyn zoo
verre opgewonden / dat het een weinig boven water iſt / anders zou-
den de Spekſnyder en zyn Maat / daar op gekomen / met de keel of
dit haaken wegzinken / waar booz deezen op het lpf niet hoeven bezoght
te zyn.

En hoedanig
hier mede
word omge-
gaan.

Dus nu de ſnaaten geſtelt / gaan de Spekſnyder en zyn Maat op de
keel en 't hoofd / en 2 andere Harpoeniers op 't lpf hun werk verrich-
ten / hebbende ieder een Sloep by zich / te weeten aan 't hoofd en aan
't lpf / in welker Sloepen ieder / 2 Mannen zyn / Malmokken ge-
noemt / en zulks om dat ze ſomtyds / de Diſch over zynde / terwoꝝp de
anderen het Schip oprulmen / met hunne haaken eenige Malmokke
Meewen / die op dit ſmeertig water aazen / doodſlaan / waar van
dan Doespas woꝝd gekookt ; deezen zyn geſtelt om met hunne Mok-
haaken de Sloepen / tot des Spekſnyders dienſt / aan te haalen en aan
te houden / daar zy 't noodig achten / waat in niet alleen hunne Ge-
reedſchappen / als Meſſen / Strekers / Wetſteenen / Dardehanden /
en Spekſtroppen leggen / die zy dan het een / dan het ander moeten
toereiken / weer aanneemen en daar in leggen / maar ook moeten ze /
aan de zyde van de Diſch gekomen / daar zy wegens de ronte niet
kunnen ſtaan / ſomtyds op den kant van de Sloep gaan zitten en
daar aan leunen.

't Spek afge-
ſneeden , en
hoc.

Deze Spekſnyders nu / ſnyden booz eerſt het Spek dwars over 't
lpf / in tiemen van 1½ voet breed / maar het lengſtuk achter de Din-
nen en nevens de Oogen / alwaat 't groot kenterſyn woꝝd aangezet /
ſnyd men 2 voeten breed. Dulten aan 't water een lange snee dwars
dooz alle de voortige ſneeden gegeven / woꝝd dooz ieder ſtuk nevens het
water een gat geſtoken / om 'er een Spekſtrop met een Dardehand
dooz te ſteeken / waar naa het Doozſpektakel op 't lpf d' Nchertakel
op 't hoofd of de keel daar woꝝd aangezet ; wanneer dan de Spil-
gaſten aan beide de Spillen beginnen te dzaapen. Die op 't lpf loozen
dit in de vliezen op het vleesch af / ter lengte van 5 of 6 voeten / dan
woꝝd het weder dwars afgeſneeden / ter groote van 1 of 1½ Quardel
Spek / zwaar genoeg om over te winden ; op de keel woꝝd het tot in
den mond doozgeſneeden / dypende het voorts dan loſ op 't water /
't achterſte eenigzins aan de tong vaſt zynde / woꝝd daar af / als op
het

het lyf geloost; dus suppende/ roept men *elkens* / dooz de brandewyn Wat gedrag daar omtrent waargenomen,
 en den lust tot dit werk vol leven zpnde : achter draaiom! voor draai-
 om! voor benje eerlt! achter benje, voor draaiom! lustig mannen, 't is
 om de brandewyn, draaiom! Deze eerste hages in 't Schip zpnde/
 woorden dooz de Straantspibers/ terwyl men de andere alweer opwind/
 van haar vleesch/ vliezen/ en kreng gezulvert/ en aan stenghages van
 een boet in 't vierkant gesneeden / die dooz de Plekensers met hunne
 haahjepeken dooz 't stenglulke in 't Kuim gewoopen / aldaar van de
 Spekhoning woorden weggestouwt. Hoedanig vernuftig de kentering
 van de Visch woord te weeg gebracht / is dooz den zelven Dichter dus
 aangemerkt:

Een aardig gaauwe greep, gun dat ik het u zeg,
 Heeft dit vernuftig volk; een Ezel zou 't nooit droomen,
 Naau weet ik hoe dit is in 's menschen brein gekomen:
 De Visch heeft hoek noch kant, is glad, onnoemlyk zwaar,
 Geen ketting, haak, nog leng, gebruikt men geenzins daar.
 Zy kanten hem met hem: hy's dood; wat's dat te zeggen?
 Die wat langmoedig is, zal ik het uit gaan leggen:
 De Visch moet zyn gekant, niet onder, noch om 't lyf;
 Hoe vat men hem dan aan? zy neemen tot geryf
 Een mes; een snee langs 't lyf, tweedwers, zoo naar beneeden,
 Digt tegen 't boord van 't Schip, zegt 't Opperhoofd, met reden:
 't Gat door den binnen kant, 't Jyn valt daar aan genaait;
 Wind aan zyn eigen Spek; sny los, de spil maar draait.
 Hoe meer de riem verlangt en hoe zy laager snyen,
 Hoe makkelyker hy by 't Schip op komt te glijen.
 't Haalt recht op in het lood, 't kan niet te veel of min,
 't Blyft net van pas en hoog, volkomen naar hun zin.

De eerste kentering/ waar van het meeste Spek komt / overgewon-
 den / woord het groot kenterijm met de groote Spil of 't bzaadspit aan-
 gehaalt / en 't gemelde lengstuk / zoo verre op de Visch geloost / ter- Vreemde wys om de
 wyl die al loozende kentert / tot dat hy met de zpde en baarden boven Visch te ken-
 komt; alwaar dan het Neusjyn van de keel nu los zpnde / met de teren.
 Neushaak vooz in den neus woord aangeflagen / en de neus met magt
 van Volk zoo verre opgeheft / dat die nevens de baarden genoeg boven
 komt; dit Spek van deeze tweede kentering op de zelve wyze overge-
 wonden en in 't Kuim gebragt / heeft de Speksnyder / hier zoo veel
 Spek niet als op de keel bindende / de baarden ondertusschen van 't
 neusbeen wat los gesneeden / waar aan dan 3 baardankers met haare Hoe de Baar-
 klaauwen woorden gehegt / daar in de 2 Spek-takels met een vooz- den uitge-
 Anker-takel woorden ingehaakt / en een halstulp van onder het Bezaang- sneeden,
 want daar in geslagen / om de zelve uit de keel iets achteruit te tallen /

314 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst,

alsdan snyd de Speksnyder de zelve boorz geheel los / en dus worden dan de eerste 3p baarden met deeze 3 takels in haar geheel opgewonden en in 't Schip gezet; aldaar tusschen het groote en 't voorluik leggende / worden ze boorz den Strantsnyder eerst van haar overbloedig tandbleesch gezutvert / dat dan boorz de Plekter's met hun haaksepleksh wordt over boorz geworpen. Naa deeze verrichting / worden ze niet baarpslen aan bossen van elkander geklooft / de groote maat of overmaatbaarden / 3 / 4 of 5 in een bog / en de kleinen of ondermaatbaarden 5 of 6 in een bog; dus kan dan een Viscy van 50 Quardeelen Spek / omtrent 40 bossen en van zodanig een 3pde 240 of 250 Maatbaarden / nevens noch omtrent 200 kleine of ondermaatbaarden uitleeveren / weegende schoon te samen 900 of 1000 lb / en dus nat met haar tandbleesch 1200 of 1300 ponden. Echter kan men dit niet net weeten / nademaal Disschen van gelphe groote / somtyds zeer ongelphe baarden in lengte en zwaarte uitleeveren. Dit uitsnyden en overwinden der Baarden / wordt mede niet onaardig dus verhaalt:

Noe veel
baarden
gemeenlyk
een Viscy
uitleevert.

En daar mede
omgegaan
wordt.

Het Spek nu weg gesneen, zoo komen bloed de baarden,
Van d'eene kant, de Viscy, (men houd ze in groote waarden)
Van binnen in den mond aan 't neusbeen vast gegroeit,
En ongelooflyk dicht, zy dienen uitgeroet.
De grootste Meester in de kunst der Chirurgyen,
Dee niet, zelfs door de tang van *Aquapendens*, glyen,
Dees grooten *Polypus*, zoo wonderlyk getakt,
En onbeweeglyk vast: neen; 't moet 'er uit gehakt,
Met beitels, ankers, en verscheide soort van messen;
Men snyd het rondom los; 't getal driemaal van zessen
Is daar aan bezig, zy staan op en in den kop,
En op de barringhouts, de rest van boven op,
Om 't schaaken van twee Jyns; men hyft dan aan het takel:
En 't schynt, voor die dit nooit gezien heeft, een mirakel.
De gantsche zy word met drie ankers vast gevat,
Men wind, hyft, snyd en scheurt, met zulk geweld, zoo dat
De nagels, schyfs, en bloks, en loopers staan als snaaren;
't Hout is van 't eelste stof, en Want van 't beste garen;
't En leed het anders niet. Dus krygen zy het los,
Als 't hangt en boven komt, het schynt bynaa een bos.
Het word op d'overloop terstond dan neergestreeken;
Men kliest het daar van een, men gaat het kleinder breeken,
Tot vyf, zes aan een bos, dan door de luiken neer,
En tusschen de quardeels gestoken.

Deeze baarden dus van elkander geklooft / worden boorz eerst op 't
Boven-of Onderdek / tusschen stutten daar toe gemaakt / opgestouwt
en

en neetgelegd. Dit verricht hebbende / begint men ten laastten aan de derde kentering / om de Wifch tot 300 verre te kenteren / dat die op de eerste zyde / met zyn neus of kruin / tegen 't Schip aan / en 't einde der baarden dwars daar af gelegen hebbende / nu met zyn neus of kruin / dwars daar af / en 't einde der baarden daar naa toe komt te leggen ; het Spek dan van deeze derde en laaste kentering / op de voorwaande wyze ober en in 't Ruim gebragt / 300 word met deeze 3p baarden wederom als niet de voortigen gehandelt ; daar naa het lengstuk nedergelaaten / en gelph het andere Spek in 't Ruim geborgen ; 3ynde dit lengstuk van een Wifch van 50 Quardeelen / 30 of 32 borten lang.

Indien men nu alleen maar een Wifch heeft gebangen / en alhier geen kans zijt meer op te doen / of wegens de maaling van 't Hs van plaats veranderen wilde : 300 kon men deeze gebange Wifch / sonder te gaan slaapen / eerst fenssen ; maar wy stellen hier nu / dat 'er 5 Wifchen / teffens naa den anderen / sonder te slaapen / gebangen zyn / waar mede reeds merkelyk meer dan de gewoone waaktyd is verloopen ; deeze waaktyd rekent men in Zee / met 3 quartieren / 8 glazen / en de slaaptyd 16 glazen ; in 't Hs / met 2 quartieren 8 en 8 glazen ; aldaar in de Wifchery of het daar aan vereijste werk beezig zynde / is 't waaken geheel anders als in Zee / namentlyk 16 glazen / en 't slaapen 8 glazen / ten 3p het met het werk anders uitkomt / om 18 of 20 glazen te moeten waaken / doch hier tegen laat men wel weer 10 of 12 glazen slaapen. Deeze in 't werk zynde gewoone waaktyd van 16 glazen / met het vangen van deeze 5 Wifchen ruim verloopen zynde / 300 gaatmen / na dat de byandewyn dooz den Commandeur gelast is uit te deelen / 't gebed gedaan en de klok geschact heeft / vooz omtrent 10 glazen slaapen ; deeze slaaptyd om 3ynde / heeft de klok of klokmaat de kost wederom klaar / en den Commandeur gepoxt hebbende / vzaagt hy hem / of het gebed zal worden gedaan ; hier toe bewilligt / poxt hy al 't volk by kooften om / en luit de klok tot het gebed. Naa deeze verrichting vzaagt de klok weder of men zal opschaffen / dat dan / indien 'er geen merkelyk belet 3p / word toegestaan ; hier op luid men wederom de klok om te schaffsen. De gewoone order in 't schaffen is om de 16 glazen / of byemaal in den tyd van 24 uren : maar wanneer het somtyds met het werk 300 gelegen komt / is 't wel eens 14 en dan weer 18 glazen ; doch 18 glazen geweest zynde / word het vervolgens weder 300 't mogelyk is / om de 14 glazen geschikt. Timmers / altoos blyft deeze order byemaal in den tyd van 24 uren : overmits men hier dooz in deeze koude Gewesten / met een ordentelyke eereingtyd het lpf fris houden moet / 300 dat men hier in naukeuriger / dan in 't slaapen is.

De gestelde 5 Wifchen gebangen en opgedaan / daar op geschact / geslaapen en weer geschact hebbende / laat de Commandeur / eer men weer aan 't werk gaat / dooz zyn Majuitwachter / wederom als te voozen / de byandewynsbak boven byngen / die zich dan op 't Waksliuk

Hoedanig de
slaap en
waaktyden
worden
waargeno-
men.

of de Stuurplegt nederzet / roepende luidkeels ; Bezaanschoot aan ! Bezaanschoot aan ! Dit hoorende / komenze allen om dezer bah / neemende ieder 3 of ten hoogſten 4 lepelſ vol / vooz 3pn rantzoen. Ondertuſſchen genieten de Commandeur met 3pn hooge Officieren / als de Stuurman en de Harpoeniers / in de Kajuit mede een hopje geſuſherde bzandewyn / ten 3p dat het werk zulkſ niet bereiſcht / alſdan gaat hy nevens hen mede aan deeze bah een ſlokje neemen.

Dus nu zich naa 't biſſchen wederom verbarſt hebbende / begint men zich weder als te vooren / tot het ſienſten gereed te maaken. De eerſte dan van deeze 5 / als reeds verdoont iſ / geſienſt 3pnde / 300 iſ den tyd van 10 of 12 glazen bereids verloopen ; indien men nu deeze 5 Diſſchen in 2 termijnen zou willen ſienſſen / ſienſt men 'er dan noch een / die men / alleſ opgeruimt en gereed 3pnde / in den tyd van 7 of 8 glazen ſienſſen kan ; hier naa woꝝd nu de ſlaaptyd uitgeſtelt / doch tydelijk met een tuſſchenpoos onder den arbeid eens geſchaft ; vervolgens gaatmen naa maate van 't waaken / wederom vooz den tyd van 10 of 12 glazen ſlaapen. Middelerwyl 'er nu een zwakke wacht woꝝd bezet / en niet geviſcht kan woꝝden / 300 laatmen de Chirurgyn en de Kajuitwachter wel alleen de wacht houden ; doch eenigzins gebaar duchtende / neemt de Commandeur zelf / of een van 3pne Harpoeniers deeze wacht waar : maar in de ruimte 3pnde en vermoeden van Diſch op te doen / biſt een der Harpoeniers met 2 of 3 man / beſt in 't werk te miſſen / met 3pn ſloep op de bzandwacht leggen. Deezen 1 of 2 glazen op de vooznoemde wacht geleege hebbende / terwyl het volk paſ even de ſlaap heeft gevat / en alſdan vaſt raakende / roept een van deeze op 't Schip de wacht houdende / terſtond : Val val ! Deeze Diſch gevangen hebbende / en daar op wederom vaſt raakende / of dat men onderwyl genootzaakt woꝝd met het Schip en de Diſſchen te ruimen / 300 kan men op diergelijke manier zeer woꝝden afgemat / zulkſ men al roepende met de riem in de hand wel in ſlaap vallen zou. Indien 'er dan geen verſtoring om te ſlaapen voozvalt / en de vooznoemde glazen uit 3pn / de oeffening van Godsdienſt waargenomen 3p / geſchaft en de bzandewyn om gedeelt / gelijk reeds gezegt iſ / 300 ſienſtinen vervolgens dan de 3 overige Diſſchen / op zodanig een wyze als de voorigen / in den tyd van 18 / 20 of 22 glazen / naa de Diſſchen groot / 't Schip wel bemant en de oꝝders wel gereguleert 3pn ; men ſchaft dan tuſſchen 't werk op 3pn tyd / maar gaat niet ſlaapen / vooz den arbeid afgedaan iſ.

Deeze ſlaaptyd geruſt hebbende / en al 't ſienſwerk opgeruimt / laat men de wacht wederom in de gewoone quartieren rond gaan / als te vooren / en alhier noch eenigen tyd willende blyven leggen / ſtelt men de bzandwacht weder uit ; doch in den tyd van 1 of tweemaal 24 uren geen Diſch verneemende / begint men zich tot het afmaaken gereed te maaken / dat echter dooꝝ beletſel van Diſch die zich op doet / wel 3 / of 5 etmaal kan uitgeſtelt woꝝden : maar langer leggende / begint het ſienſ-

stengtoerck te traanen / en 't zou te schaandelyk zyn / doch in 1 of twee-
maal 24 uren kan 't niet schaaden / terwyl 'er midlerwyl meer bloed
dan traan uitsypen zal.

Derde Gedaante van de Walvischvangst, het Afmaaken
genoemt, hoe hier mede gehandelt word.

Wanneer dan geen beletfel booz 't afmaaken boozvalt / begint men
't by 't boozluik eerst op te ruimen / stouwende tusschen delis alles
met leege vaten en byandhout vol / en zoo veel spek als 'er van 't booz-
rige opruimen leggen kan ; d'oberige vaten plaatsimen zoo lang bo-
ven / op de Hut en in 't Schaapehok booz 't Waadspit / van 't booz-
gaande opruimen tot het stenssen noch vol gestouwt zynde ; en vermits
men de groote Spil / als by 't stenssen niet noodig heeft / zet men deeze
zoo lang op de Stuurplecht twee hoog op elkander / tot aan de tweede
laag die vol water is : alsdan licht men een vat uit / waar naa d'an-
deren met een spoozstok kornen op 3p geschoozt worden / zulks het wa-
ter dan in 't ruim stozt / dat wederom achter / waar beide de pompen
gaan / word uitgepompt ; doch d'onderste laag laatmen echter vast
leggen / die met kopere pompen word leeg gepompt / en verder met
zwadbers d'hoog uitgewist. Dus nu vier laagen tot aan 't spek in
't stensgat opgeruimt hebbende / zoo word dan midlerwyl de Spehgoot
en Bank mede boven gereed gemaakt ; deeze Bank ter langte van
zo en byzete van 2 voeten / op 3 of 4 kleine vaten of schaagen ge-
zet / word 'er de Spehgoot van de zelve langte / wijd en diep 1½ voet /
booz gestelt / met het eene end op de lyst van 't groote luik / of op een
blok of byzeutwoel / en 't andere over dit boozluik / alwaar een groote
spekmamiering word aangehangen / reikende omtrent op de gemelde
onderste laag in 't ruim ; deeze dus geplaatst / worden de Slippen
der Walvisch-staerten / buiten boozd onder de Fokkerust hangende /
en binnen 't boozd onder de schildbanken leggende / hier toe aan stuk-
ken van 2 voet in 't vierkant gesneden / en van de Kappers op
deeze Bank gelegd / om 'er het spek op te kappen / als zynde van een
taapen en zenuwachtigen aart / en daarom daar toe zeer bequaam /
want anders kapte men wel haast de Bank aan stukken / en de
messen eerlang bot.

Naa deeze verrichting / neemt een ieder wel haast 3pne daar toe ver-
eischte gereedschappen ter hand / gelph te dooren in 't stenssen is ge-
schied ; de Straatwybers hunne Straatmessen / de Kappers en Bank-
spijbers hunne Bank- en Kappmessen met de Strijkers / Wetsteenen /
Bank- en Handhaakjes. Insgelyks de Diekeniers hunne Spelt- en
Handhaakjes ; de Gootmannen hunne schoppen / om het spek langs
de goot in 't ruim te strijken ; de Bootzman maakt 2 spekhaakjes
aan

Toefel tot
het afmaa-
ken, of der-
de gedaante
der Vissche-
17.

Wat elk in
deeze ver-
richting te
doen staat,

318 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst,
aan de Karnaat / waat mede hy 2 hagjes te gelyk kan opzetten ; de
Koning en Koningin hunne kloppers om 'er deeze haakhjes mee in
't spek te slaan / als mede hunne pikhaakhjes / om 'er deeze hagjes
mee dooz de hand te slepen ; en de Kuitmgasten hunne spekbaalles /
schootsvellen / spekhraffen en pikkers. Alles nu gereed zynde / wel
geschapt en 't rantzoen genooten / roept de Commandeur : Sa man-
nen , rangeer , rangeer elk op zyn post ! lustig Bootsman stryk af de
Karnaat en zet spek op ! Hier op begeeft zich ieder op zyn post / ge-
lyk de voozstaande lpfst vertoont ; de Karnaat gestreeken / vat de Ko-
ning en zyn maat ieder een haakhje aan / en slaan die met de han-
den of anders met hunne kloppers in 't spek ; de Chirurgyn en zyn
maat deeze en meer anderen opgezet hebbende / woorden deeze hagjes
van de Piekenters met hunne pikhaken niet alleen vooz de Strant-
snyders geseept / maar ook oydentpik voozgehouden / vattende met
hunne haaken het kring / dat dooz de Strantsnyders / in 't Ruim
stessende / nu t'eenemaal zulver woord afgeschilt / en 't spek aan be-
quaame hagjes gesneden ; de Piekenters dit kring overboozd gewoo-
pen hebbende / doen weer als te voeren. Dan deeze gesulverde stuk-
ken hy voozbeeld / neemt Willem Cornelisz. zyn gaading en werpt
die oydentpik op Kilaag / zynde een Blok met 3 pyere pennen / al-
waar dan Fredrik Cornelisz. die in deeze pennen staande / van haar
zwoort zulvert / en met zyn strantmes 't zelve afsnyd ; Willem neemt
dit vervolgens met zyn handhaakhje weder weg / en werpt het vooz
de Spekbank ; alle dit van 't zwoort en kring gesulverde spek / woord
van de Persoonen in de Lpft Spek op Bank genoemt / gesoyteert :
het taapste naar de zyde van de Kappers geschoooven en 't zagste
om te snyden vooz de Snyders gelegd / die ieder ten einde van de spek-
bank geplaatst zyn. Alsdan roepen de Kappers / Spek op Staert,
en de snyders / Spek op Bank ! de gemeelde Persoonen die zich we-
derzyds van de Bank verdeelen / en die de staert bedienen / werpen
met hunne handhaakhjes deeze gesoyteerde hagjes op de staertstukken /
d'andere vooz de Snyders op de bank : Dit eerlang aan vinken van een
half voet lang en twee duim breet gekapt en gesneden zynde / stich-
ken het met hunne messen weg en in de Boot ; alsdan roept die
geene die het zyne afgedaan heeft / als gezegt is / terwyl d'andere in
't soyteeren opziet / den roeper weer bedient. Welke bezigheid den
Wichter dus beschyft :

en hoedanig
met het spek
gehandelt
word ;

Noch is 't maar half gedaan ; Wat zal 'er nu meer resten ?
Hou met langmoedigheid noch maar een weinig stal,
En leen zeg ik uw oor, aan 't geen noch volgen zal.
Bankhagjes zyn in 't Ruim van boven neer gesmeeten ;
Hoe 't in de vaten komt, dient niet te zyn vergeeten :
Dat 's weer een ander werk, van onderscheiden zwier,

Zoo

ho
da
bo
wa
aa
op
ma
str
elk
D
op
3p
ten
de
te
ne
da
een

Zoo groot in kracht niet, maar knaphandig rap en sier:
 Ook niet in aar gewaad, gelyk *Commedianten*
 Gewoon zyn; neen: men ziet hun werk doen zonder wanten.
 Hun Koning slaat zeer knap in 't slensgat hagjes an
 't Karnaat, daar op zoo hyft ook boven noch twee man;
 De Bootsmán stuurt 't Karnaat, als 't boven is gekomen,
 Men strykt het op 't verdek; nu heb ik noch vernomen,
 Dat onder hen, twee maats Strantsnyders zyn genaamt,
 Noeh twee zyn hen ten dienst, voor Pickeniers befaamt:
 Maar zulken niet, die in den Oorlog staan te drillen,
 En om vyf stuivers 's daags hun leven willen spullen;
 Hun piek is maar een haak, doch lang omtrent vier voet;
 Hier mede kanten zy de hagjes, en men doet
 Terwyl zyn best, om 't spek het onrein af te snyen;
 Werpt kringen over boord, en stoot het spek ter zyên,
 Naar een paar andre maats, genaamt de Spek op Banks;
 Hun glibbrig smeurig werk, heeft gantsch niet slims noch manks,
 Maar alles goed geweer; dies ieder een handhaakje
 Vat van den Overloop: voor hen een zeer klein zaakje:
 Zy wippen 't op de bank, daar negen, tien op zy,
 Met messen in de hand, staan snyen op een ry,
 In d'andre hand een haak, daar zy het spek meê vatten;
 Zy slaan hun haaken in, alleens gelyk de katten
 Haar klauwen in de muís.

Onder dit gewoel beginnen mede de Ruimgasten te roepen; boven En eindelyk
 hou, stryk spek af! een van deeze Spek-op-Bank-bedienden/ neemt in 't Ruim
 dan zyn spekschop/ en strekt het gekapte spek langs deeze goot in de gelaaten en
 booynoemde mamiering/ alwaar de Ruimgasten dit met hunne baalles in Vaten ge-
 waarneemen; d'eerste zyne baalle vol hebbende/ haalt de strik onder daan.
 aan de mamiering toe/ en een ander zyne baalle daar onder zettende/
 opent deeze strik weder/ en vol zynde/ haalt ze wederom toe/ maar de
 mamiering leeg vindende/ roept men weer als te vooren; boven hou,
 stryk spek, en zoo vervolgens. Deeze met hunne baalles vullen dan
 elk een byzonder vat; hier toe bezigen zy hunne daar toe gemaakte
 Spekkranssen/ die ruim een vat wist zyn/ en op het sponsgat geplaatst/
 op dat hen geen vinken ontslippen/ noch tusschen de vaten ontballen;
 zy kanten dan deeze baalles een weinig tegen deeze kranssen op/ en laa-
 ten die als trechters vol loopen/ leggende vervolgens met hun bofst op
 den kant van de baalle/ om de vinken/ met de hand het sponsgat in
 te schulven. Het vat tot aan 't sponsgat vol geloopen/ neemen ze hun-
 ne pijkers/ zynde een stok van 4 voet met een pzeze pen/ en stouwen
 daar mede het spek ter boorden toe vol/ en dan vervolgens weer aan
 een ander gegaan/ om insgelyks op te vullen. Deeze onderste laag/
 zynde

320 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst,
 32nde viermaal zeben / of 28 vaten / volgemaakt en dooz den Kuitper
 toegeslagen / roepen ze / naar die van boven / om de te vooren opge-
 ruijnde lege vaten / en leggen in de tweede laag / viermaal acht / of
 32 vaten / behalven noch eenigz vooz in de Boeg / waar tusschen
 ook de gemelde botten waarden geplaatst worden / om 't byandhout te
 spaaren / dat van van daar / ten dienste van de Hohl verplaatst word.
 Deze tweede laag klaar leggende om te vullen / word het bequame
 tyd om te schaffen / en ook vervolgens om te slaapen ; want
 men sich dooz 't slaapen dan weer verquilt heeft / gaat het werk als
 te vooren wederom sreedig van de hand / zulkz men in den tyd van
 ieder glas / omtrent 3 kwartdeelen vol / sypden / happen en vullen kan.
 Met deze twee laaggen gaat men dus vervolgens van vooren naar
 achteren voozt / rullende het Spek in 't sponsgat van vooren naar
 achteren / tusschen 't Dek en boven op 't Schip zoo veel op / dat men
 wederom by d' andere Spelbaten honien kan / om die te vullen ; men
 heert dan alleen de goot om / en plaatst de mantering uit het Doozluik
 in 't groote Lulk ; als dan begint men daar te vullen en de baarden
 weg te stouwen. Hier mede twee laaggen tot achter de groote Mast
 gebult hebbende / brayt men zoo wel de Bank als de Goot / ach-
 ter de Mast / en plaatst die daar even eens als te vooren is gezegt.
 Deze wegstouwing van 't Spek in de Vaten / word ons mede dus
 dooz den Dichter beschreeven :

Dit Spek dus klein gesneen aan strookjes, noemt men Vinken,
 Zy gleyen zelf daar heen, en in een gat zy zinken,
 Zoo lang gelyk de bank; dit volk, schoon het niet schrikt
 Voor werk en arbeid, heeft nochtans 't werk geschikt.
 Op een zeer ligte wys: de Goot heeft een Mamering
 Aan 't end, dus hebben zy in alles goe bestiering.
 En al hun gantsch gedrag een vaste en nette voet.
 Elk weet zyn werk, en hoe hy zich gedragen moet.
 Twee mannen aan de goot, elk met een schop in handen,
 Die stryken Vinken voort, om naar beneen te landen.
 By na de rest van 't volk, noch zeven of agt man,
 In baalles vangen zy 't, zoo vaerdig als men kan,
 En draagen 't overal, waar dat de vaten leggen:
 Voor, midden, achter in, en zonder veel te zeggen.
 Zy steeken 't 't sponsgat in, en stampen 't vast, zoo dat
 De Traan wel meenigmaal, loopt boven uit het vat.

Wat voor een onderscheid in de Walvischvangst door de gelegenheit van 't Ys dient waargenomen.

Het Spek aldus opgeruimt / de baarden en leeg vaten weggeslout /
 Het Schip wederom schoon / en alles op 't sel spinde / beclange men worre
 naar meer werck ; alsdan wordt het visschen / en die opgebouwen hebden-
 de / het sterffen en 't afmaaken / wederom in ledig bysondere geruim-
 te / eoen als te vooren behandelt ; doch 'n 't eerste geruimte / is in de
 Wiffcherp / in zoecker opzicht / een methode onderscheid aan te ma-
 ken. Deze wordt beschouwen / aan een vast en vaste Deld / is een
 diegelyk Deld wederom het gelde ; maar aan een gaate Deld / aan
 staarden / in losse / om de Dof / en by hand / die alle is onbetling
 en met het eerste zoo beschouwd / dat men by een verhoerende wyse /
 met hogte wooyden aldus onderscheidendlyk begrepen kan.

Onderscheid
 in de Vis-
 schery aan-
 geweezen ;

Gerstelych onderscheid men het $\frac{1}{2}$ in Delden / staarden en losse / en d'onder-
 dat ieder weer in 't byzonder / in een ongelijke groote bestaat. Een
 schak $\frac{1}{2}$ van 2 mylen in 't ronde / noemt men een Deld / van 10 my-
 len mede een Deld / kleinder bybyliken dan 2 mylen / worden
 groote- en noch kleinder / kleine staarden genoemd / noch kleinder van
 1 myl syn groote Schotfen / en deze groote en kleine Schotfen / wooy-
 den 't losse $\frac{1}{2}$ geheeten.

en d'onder-
 scheiding
 van 't Ys.

De Delden syn dan in groote en hoedanigheid zeer verschillende. Die be-
 Hoote en dichte Delden syn 't gemaklykste en 't voordeligste om te
 visschen / 't gemaklykste / om dat de Wiffcher onder een dichte Deld
 geen aantogt vindende / telkens weer onttrent de daar omzwoerende
 Sloepen te voorschyen komen moet ; 't voordeligste / om dat een groo-
 te stuk meer Wiffcher betrappen en vycangen kan / dan een kleine ; de
 Wiffcherp aan zodanig een Deld beschreeven zynde / volgt nu deze aan
 een gaate Deld.

Die be-
 schreeven
 word.

En dun en gaate Deld / 't sy groot of klein / is niet voordelig om
 te visschen / want de Wiffcher gestoot / en onder zodanig een Deld loo-
 pende / haalt zyne adem in deze gaten / dan hy anders om zynen adem
 te scheppen genoodzaakt was weer te keeren ; hier op zich in adem-
 haaling wort gekocht vindende / stelt hy veeltyds zyn hoers vlytende
 dwetsch van zynen Span af / en naet een gat verder waaraan vlyt-
 gen / doch zoo zelden weder te vrag. Wanneer dit gemeekt word / zal
 men dan zelden een tweede Sloep ophellen / want zoo byna men dit
 bespout / staat men een tweede slag van de viden / en tomt 't zoo
 spoedig men kan de Harpoen uit / of de lyn aan stukken ; maar indien
 men aan een goede plaats gelegen is / waar alleen niet dan 2 of 3
 gaten bespout wooyden / welker eerste niet verre in een Deld gelegen
 is /

Hoe men de
 Viffchery hier
 naa geschikt.

Wat

322 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

iſ. / of men kan het nit een Sloep / met zyn bot gemaklyk bereiken / dan laat men de Wiſch / met dit bot / van 't eene in 't ander gat wel loopen / op hoop dat die weer te rug keeren zal ; doch dit niet gelukkende / begeeven ſich eenige met leuſſen naar de Wiſch / niet om te dooden / maar in zyn neus te pynken / om hem dug tot het wederkeeren te noodzaaken : echter ſchyn de ſchrik booz zyne Wpanden hem hier naa niet te doen luſtieren / loopende telkens van 't eene gat in 't ander / zonder zelden weer buiten 't Wg te keeren. Alle poogingen te vergerſ aangewend / ſteekt men dan de Wiſch in 't naaſt aangelege Wld dood / en viert een hanon of anker aan een boz op de lyn / met gedachten om hem te doen zinken / en dug van onder het Wg dooz te haalen / dat ſontpds wel gelukt / doch veeltyds haalt of wind men 'er met de Spil de Harpoen uit / of de lyn aan ſtukken ; alſdan geen beeter middel vindende / ſleept men een Sloep derwaarts / en ſnd 'er het Spel af / ſleuſſende de hages vervolgens naar 't Schip ; doch dit valt te verdzietig en 't verſpilt te veel tyd / die dan te koſtelyk iſ. Om deeze reden zal men 't niet licht aan een gaatig Wld vaſt maaken / vermits het onderscheid aan een gaatig-of digt Wld in de Wiſſcherp zeer groot iſ / echter konnen de byzondere gevallen in beiden gelukkig en ook wel ongelukkig zyn : te weten / dooz maaling van 't Wg / goed of quaad weer / 't tieren der Wiſſchen / goed of quaad gereedſchap / beeter en erger plaats / enz. en deezen zoo beelerley / dat men ze niet alle beſchryven kan.

Wp zulle dit met een gebal / ons zelve wederbaren beſluiten : In 't Jaar 1705. quamen we met het Schip het witte Schaap / zeer vzoeg in 't Wg en aan een goed vaſt Wld / by ons / het Schip 't Wa-pen van Haaslem zynde / en zonder meer Schepen te zien. Ons Schip naanlyk vaſt / getaalte ook een van onze Sloepen vaſt aan een Wiſch / waar op het / alle de Sloepen van boozd gezonden / deeze Wiſch eerlang opgeeven moeſt / ſchietende noch kozt naa den anderen / 6 Wiſſchen / en ſtregen ze ook allen / zonder dat 'er een ſlipte / in eene Dal aan boozd. Ook wierden die van 't by ons leggende Schip / mede 6 Wiſſchen magtig. Deeze Wiſſchen aan boozd geboegſeert / was dien loop der Wiſſchen t' eenemaal boozby geſchoten. Men had reeds booz Wyrereren / alle de Wiſſchen geſenſt / afgemaakt en in de Waten. Ter-wyl wp hier noch lagen / quamen 'er eenige Schepen noch ſchoon zynde / achter ons om zellen / en ons ſmeertig ziende / maaken 't by ons vaſt. Wp in 't tegendeel / vermits we nu en dan maar een Wiſch gewaar wierden / maakten 't toen loſ / en quamen / alhoewel noch in 't gezicht van deeze Schepen / aan een ander gaatig Wld / waar veel Wiſch gebonden wierd / zulks wp eerlang eſemaal vaſt raakten / eer wp 'er een van magtig wierden / loopende d' anderen in de gaten / die wp toynen / met het bzeeken van ſpnen / of dooz 't kappen / met het

Wederwaar-
digheden in
't driſtig of
gaatig Ys
ontmoet, en
het.

in
br
len
on
af

wa
So
do
ſch
ſta
wo
ne
gel
W
we
doe

bet
tyd
ſal
ma
lan
ren
dja
zett
voo
wo
me
pac
tely
zull
ty

W
log
B
D

In de Sloep voertende hapines / ten dien einde aldaar gereed gehouden / verliezende dus eenige Harpoenen en Lijnen. Schoon nu de gevallen meentigerley en wisselvallig zyn / 300 kan echter uit dit geval / het onderscheid der Disschery / aan een dicht of gaatig veld / genoegzaam afgeleid worden.

Widertwyl wy alhier met het steeffen van de zevende Dissch bezigt waren / wierden we zodanig van de starden beloopt / zulks wy ons Schip verlooren / met welk verlies ons twee zaaken zeer ongeballig voorquam; eerstelyk moesten we ons schoone Schip / met 7 Disschen reeds gebangen / dus met bedroefde oogen in een onherstelbaaren staat aanzien / en andermaal terwyl 't noch voorzigtig was / en dat wy by ons veel Dissch vonden / vonden we ons echter van deze schoone gelegenheit niet bedienen. Dit dee ons dan aan 't zeggen van den gelukkigten Mathys gedenken / zyn Schip verliezende / terwyl hy veel Dissch alom zwerben zag; zeggende: wat zwaarigheid was 'er , hadden we nu maar een ander Schip , dan vonden we gelegenheit genoeg , al deeze schaade te kunnen boven komen.

Men zou hier wel voegen / eenige byzondere omstandigheden over 't verliezen van Scheyen te verhaalen / en hoe het zich daar omtrent somtyds toedraagt / of hoe vervolgens best zig zelve en de goederen te salveeren; als mede hoe hier over onder de krederp een verdrag is gemaakt / reeds in 't laatste Hoofdstuk van het derde Deel der Groenlandsche Disschery vertoont; wat het zyn in 't Hs te zellen of te booren / of dooz 't zelve geperst te worden / en hoe men zich dan te gedraagen heeft / of te herstellen; wat het is in zwaare of lichte bezetting / in persflug / en zwaare of lichte depning te leggen / en wat vooz-30zge daar tegen in diergelyke ontmoetingen dient genomen te worden; deeze en meer andere voorvallen die zoo veelvuldig zyn / dat men 'er zich naauwlyks uit te redden weet / zyn dan alhier niet te bepaalen / nademaal ons jaarlyks ook / tot leetweezen veele smertelyke wederwaardigheden dierzwegen voorgekomen zyn; derhalven zullen we hier van niet breeder ophaalen / maar nu tot de Disschery in 't los Hs overgaan.

De Visschery in 't los Ys , hoedanig die dient waargenomen.

Wat de Visschery in 't los Hs aangaat / deeze is wel zoo zeer visschery in Los en driktig Ys hoedanig men die waarneemt. her / maar niet min moeyelyk als aan een gaatig Veld. In 't los Hs bezet zynde / of zoo dicht leggende / dat men 'er met geen Sloeyen tusschen dooz / of om de scholten roeyen kan / om de vaste Dissch 't achtervolgen; dit belet dan het visschen / en 't wordt schoon

schoon 'er veel Wifch gezien word / ook niet ondernomen ; want deze Wifch is als met een angel niet te weerhouden / maar moet met hem te volgen / als aan een snoet gelegen / met Lenffen vervolgens gedood worden. Het Hg dan los en open zynde / dat men 'er kan tusschen door roepen / om by de vaste Wifch te komen ; wanneer dan Wifch vernomen word / ziet men naar een zwaarte schotg om / die $\frac{3}{4}$ of $\frac{5}{5}$ vademen dikte onder water heeft / bequaam in een harde wind / om 't Schip niet alleen op de wind / maar ook boven 't ander Hg te houden. Als dan gaat men aan 't zelve als aan een Wield vast maaken / en met de Sloepen op brandwacht leggen / wordende eveneens als aan een Wield / om de 8 glazen / deze wacht verwisselt en wedet afgeloft. Indien men alhier aan een Wifch vast raakt / volgt de vaste Sloep de Wifch / schoon onder 't Hg doorloopende / zoo veel geschieden kan / en men scheelt by de schotfen om ; doch kan dit niet geschieden / toent men gestadig / om niet uit te toonen / met gedachten om de schotg te doen draajen. Wil dit niet gelukken / maakt zich een Sloep / die altoog tot een waarbozz by de voorige blyft / gereed om op te heelen / terwyl d' andere Sloepen zich aan wederzyden verdecken / en volgen de hoers van de vaste Sloep ; indien deze draait / draajen zy mede ; de bozzsloep op geheelt zynde / zet dan gelyk de eerste een sjouw of murtg op een riem / om dus niet alleen de vaste Sloep van de Lenffen altoog t' onderscheiden / maar ook tot een teeken / dat zoo lange de sjouw aan of op de riem is / blyft dat de Wifch noch vast zy / doch de sjouw weg genomen en de riemen neer geleg / de Wifch los en ontsnapt is. Alsdan roeit men in stede van naar de Wifch te zoeken / naar deze Sloep / helpt die zyne lymen ingaalen / en komt weer aan boord. Doch deze Wifch / naa een klein half murtje wederom boven komende / schiet 'er de eerste bygekome Sloep noch een Harpoen in / en men begint te lenffen. Aldierwyl trachten 'er / d' andere Sloepen zoo draa als 't mogelyk is / by te komen / doch dit kan zoo spoedig als langs een Wield niet gelukken ; veeltyds kan men uit de Sloep over 't Hg de opening verwaartg niet zien / derhalven roeit men wel eens in een sulk / van waar men weerheeren moet ; alsdan loopt men naar een hooge of heubelachtige schotg / om 'er een opening op te speuren / zulks men somtyds de schotfen met veel moeiten van elkander scheuren moet / of naar een opening een geheel anderen weg omroeyen.

Ondertusschen de Wifch tyd vindende om uit te rusten / is die somtyds al weer weg / eer men 'er met de Sloepen bykomt ; want veeltyds zullen de Wifchen naar 't dichtste Hg zoeken / alwaar het bezwaarlyk is by te komen. Aldierwyl trachten de vaste Sloepen / tusschen 't Hg door scheelende / de Wifch zoo veel mogelyk

an somtyds
moeyelyk
vali.

gelyk
vold
en k
staan
wein
Wifc
dat
waa
Wifc
dat
Ma
naar
dood
Wifc
lien/
zaak
om t
D
booz
zulk
tyd
doen
en e
en st
te m
schen

W
verlie
op 3
achte
'er n
derw
wind
de 2
Val
reeds
alhier

gelyk is te volgen ; maar dit dooz zwaare schotten niet konnende
 doelboeren / moet 'er somtyds een derde of vierde Sloep opheelen /
 en konnen dus doende wel 14 / 16 of 18 Lynen vooz een Wifch uit-
 staan ; met zodanige en dergelyke sukkelingen / heeft men niet
 weinig moeite aan te wenden en veel tyd te verpillen / eer de
 Wifch dood is. De Wifch nu dood en gevangen zynde / gebeurt het
 dat men dikmaals zeer verre van 't Schip geraakt / zulks men der-
 waart dooz 't Hg te arbeiden / werks genoeg heeft om 'er met de
 Wifch aan te komen / en ook somtyds niet aankomen kan / zoo
 dat men genoodzaakt word met het Schip by de Wifch te komen :
 Maar indien men zich op een bank bevind / en de Wifch tracht
 naar den grond te loopen / kan men 'er noch taameljk spoedig een
 dood krygen ; doch dit wil zich zelden dus schikken / dat 'er twee
 Wifchen teffens / gelyk dikmaals aan een Veld gebeurt / vast raa-
 ken / vermits dezer ieder een byzondere weg loopende / en men genood-
 zaakt word op te heelen / zoo heeft men dan geen Sloepen genoeg /
 om beide deeze Wifchen te vervolgen.

Dit nu zal genoeg zyn om te begrypen / waarom de Velden / en
 voornamentlyk de dichte / vooz 't losse Hg verkooren worden / en
 zulks om deeze drie byzondere redenen ; te weten : om de meerder
 tyd verpilling ; om de meerder blykbaarheid van Wifch te zullen op-
 doer / dewyl een schots niet zoo veel als een Veld kan opvangen ;
 en eindelyk / om dat de Wifch van tyd tot tyd loozet word /
 en zich nu niet zoo veel als eertyds in 't open Hg onthoud / maar
 te meer in dicht dypvend los Hg / waar in men niet wel vis-
 schen kan.

Vifschery om de Oost , hoe men zich daar in
 gedraagt.

Wat de Wifchery aan Land of om de Oost aandelangt / deeze
 is wel de gemaklykfte / en minst gevaarlykfte om Schepen te
 verliezen ; maar zelden of nooit haalt men 'er zoo veel Wifch teffens
 op zy / als aan een Veld. Men vifcht 'er zellende / met een Sloep
 achter aan 't roer op Wandwacht geleege. Wifch ziende / zelt men
 'er met het Schip naar toe ; by de zelve gekomen steekt de Sloep
 derwaarts / ten zy de Sloep vaerdiger kan roejen / of de Wifch
 windwaart van 't Schip is / en als dan wuiften van 't Schip
 de Sloep naar deeze Wifch toe. Vast geraakt zynde / roept men
 Val val ! ten waare dat 'er zoo veel Wifch vernomen werd / dat
 reeds alle de Sloepen te water waren. Deeze vaste Sloep sielt dan
 alhier / gelyk in 't los Hg / een muts of sjouw op de riem ; de
 Wifch

Hoe de
 Landvifche-
 ry en om de
 Oost waar-
 genomen
 word.

; want
 naar moet
 nffen ver-
 dat men
 wan-
 are schots
 quaan in
 maar ook
 zelve als
 wacht leg-
 3 glazen /
 alhier aan
 ehoon om-
 ne scheeft
 men ge-
 te doen
 die altoos
 elen / ter-
 en volgen
 n zy me-
 eerste een
 ste Sloep
 en teeken /
 Wifch noch
 / de Wifch
 : de Wifch
 alen / en
 half murt-
 ne Sloep
 vyl trach-
 by te ko-
 gelukken ;
 verwaarts
 van waar
 of heu-
 ulks men
 moet / of
 / is die
 pkomt ;
 ten / al-
 n de vaste
 veel mo-
 gelyk

Wifch hier gemeenlyk naar den grond loopende / verdecken ziefch de andere Sloepen aan weersyde van de vaste Sloep / en roepen naar de beweging van deeze Sloep / zoo die dooz de langf den grond zwemmende Wifch word getrokken. Hier nu word zelden opgeheeft / vermits de Wifch naaulphs meer dan 2 / 3 of 4 Lynen uitloopt. Dus een hal uur weg blyvende / komt de zelve zeer vermoet boven ; alsdan zyn 'er de Sloepen / op 't fpoor gevolgt / te fpoediger by / dan in 't los Wf kan gefchieden / want fchoon hier al eenige Wfstriemen dypven / echter is 't 'er veeltyds byper en opende dan in 't Wf / en getaakt de Wifch dus fpoediger dood / midlerwyl het Schip derwaart zeilt / dief heeft men die eerlang op zy / en men begint van ftonden aan te fienffen / om 'er dooz ftozm niet van verfteeken te worden ; laatende onder 't fienffen een Sloep op de Wandwacht leggen / en indien die vast raakt / ftaakt men dit fienffen / tot zoo lange deeze Wifch wederom weg is / of gevangen en aan boord gebracht ; als dan word het fienffen weder aangevangen. Deeze gefienst hebbende / en geen Wifch meer verneemende / zeilt men naar een Waap / om daar af te maaken / te fchaffen / en 't vandzoen t' ontfangen / houdende in allef weder de zelve tydozder als booz is gezegt ; maar 't waaken word naar 't werk alhier fomtyds mede al by wat uitgereit / en bequaame tyd bindende / word dan ook de fchade van 't flaapen genoegzaam wederom ingehaalt.

Het zaatzoen vooz de Wifchery verloopen zynde / of dat men dooz een gelukkige vangft zynen laading gekreegen heeft / wend men 't Schip weder naar 't Vaderland ; wanneer men dooz ftozm of hard weer alsdan beloopende word / gebeurt het dikmaals dat de Spekboten barften en lek worden / waar dooz de traan uit het Spek gefhyert / de boten uit lekt / in 't ruim en onder de pompen loopt ; het Schip als dan wat lek zynde / word teffens deeze traan met het water uitgepompt. Om hier in te voozien / plaatft men een hak boven op 't Deck vooz de pompen / waar in dit water loopt / en men alsdan de bobendypvende traan afshept / terwyl 't water onder uit en buiten Schepshoord loopt. Deeze traan als verkleumt zynde / en onbequaam om onder de andere traan te fhooken / word dan in byzondere Boten gedaan / en gemeenlyk aan de Wutkopers verkocht / die deeze tot byzine traan koochen.

Wanneer men verbolgens weder / 't zy in Texel / of op de Maas / behouden is aangeland / en vooz des uitreeters Stad of plaats ten anker gekomen / laat dit de Commandeur gemeenlyk dooz enig floepsvolk den Hoofd-Kercker of Boekhouder bekent maaken. Eerlang komt dan de Boekhouder aan boord / om 't Volk /

Naa 't ver-
loope zai-
zoen, hoe
men 't weder
naar 't Va-
deland
wend,

En behouden
t' huis geko-
men, de be-
taling word
gedaan.

D
Ho
dar
gef
naa
ran
kan
den
in v
ond
Sp
niet

voorz maandgeld dienende / te betaalen ; van dien tyd afgerree-
kent toen zij geld op hand ontfangen hebben / en wanneer zij zijn
in Zee gegaan ; de Maanden gerekent op 30 of 31 dagen / na
dat de zelve lang zijn / en den dag tot 12 uren ter middag-
nacht.

De Officieren en Parteners / die by de Dilsch en 't Wat of
Quardeel gedient hebben / geeft men ieder iets op reekening ; 't
overige wanneer het Spek tot traan is gekookt en de roeping der
Quardeelen gedaan / of by 12 Stekannen opgenomen is ; verder krygt
dan een ieder zijn bedongne huur of loon / gelijk in de hier voorgeschee-
de Monstertol is te zien.

Men is noch overig voorz alle weetgierige Beminnmaats van wee-
tenswaardige zaaken / de behandeling en Manier van Traanbe-
reiding / kortelyk alhier voorz te stellen / en zodanig als men die
jaarlyks / voornamentlyk in Noord - Holland / gewoon is in de
daar toe geordineerde Traankokeryen te bearbeiten ; nademaal
we nu reeds al 't voornaamste wat de handhaaving van 't Wal-
vischspek aangaat / en hoe dit tot deeze Kokeryen / voorz af /
in 't zoo genaamde Afmaaken / te Schrey al is bereid. Inge-
lyks zullen we ook niet weinig woorden de verdere bereiding en
zilvering der Walvischbaarden voorz stellen / waar van we in 't voorz-
uoemde afmaaken / ten deelen voorz zoo veel tot bequaame Scheeps-
berging noodig was / melding hebben gedaan.

Hoedanig men met de Traanbereiding en zui-
vering der Walvischbaarden handelt:

De Traankokeryen in Noord - Holland zijn van roodkopere Pan-
nen ter wyte van 10 of 11 voeten verzien / doch in Zuid-
Holland / als te Rotterdam en elders bezigt men gemeenlyk niet De Toetsel
der Traan-
kokeryen
beschreeven
dan groote yzere Potten / om daar in het tot Winkien gekapte of
gesnede Walvischspek te kooken. Deeze roodkopere Pannen zijn
naar binnentwaarts of in 't midden eenigzins holder dan naar den
rand / en zoo diep / dat 'er omtrent 5 Vaten Spek ingaan / en
kan gekookt worden ; voorz af $\frac{1}{2}$ Ton water / voorz 't aanbzan-
den daar in gegooten / word 'er het Spek / te vooren te Schrey
in vaten gestouwt geweest / by gedaan / en een vuur van hout
onder gestookt. Ondertusschen deeze kooking geschied / word het
Spek telkens door twee mannen geroert / om toe te zien dat het
niet aan de Pan hange of aanbzande. Wanneer dit Spek dus
twee

twee of drie uren gehoort heeft / en men oordeelt de Craan volkomen uitgelevert heeft / scheidt men die niet groote kopere lepelg uit deze Dampen in vierhante bakken / van boven met roosterwerk voorzien / waar door de traan in deze bakken loopt ; zulks de uitgehoorte Dinken van 't Walvischspeel op dit roosterwerk leggen blijven ; welke Dinken in Lynzaat vaten of anderen gedaan / niet dan voor hondekost dienen / of ook wel om 'er spin van te hooften ; deze Dinken worden / naa de Distillerij wel is uitgevallen of schaal geweest / van 30 stulvers tot 5 Guld. de Ton verhocht.

en hoedaanig
met de Traan
gehandelt
word.

Deze Craan dug waem uit de Pan geschept / loopt ze vervolgens in een andere houte Balk / lang 17 voet / wyd 6 voet en diep 3 voeten / twee derde parten vol hout water zynde / waar op de zelve te hoelen staat / tot wederom een andere Pan met Speck genoeg gehoort heeft. Alsdan word de Craan in een tweede Balk met water over gestort / en daar uit in een derde van de zelve groote met water gedaan ; midlerwyl zinkt het distille of grondsoep / dat men print noemt / op den grond dezer bakken / en men tapt dan de traan uit deeze laatste Balk / door een goot loopende in Vaten / alle met nieuwe hoepen verhaalt en wel voorzien / die omtrent vol zynde / met een houtte spons en stopboek verzorgt / alsdan worden toegeslagen / en op een bequaame legplaats gerolt.

Doorzaanlyk is 't dat de Craan in de gemelde Bakken op 't water verhoelt worde / vermits anders de waerne traan in geen Vaten zou te houden zyn. Deze Vaten of Quardreken / zyn gemeenlyk 16 of 18 Stekammen groot / en worden door een gezwoore Craanroefjer gemeeten / merkende alsdan den inhoud van Stekammen en Mingsels niet een ristang of pzer omtrent het sponsgat / waar op dan de traan volgens deeze meeting word verhocht ; wanneer nu de gehoekte traan zal afgelevert worden / komt gemeenlyk een kuitper van des koopers wegen / en haalt met een kopere Pomp of Zuiger al het drabbige van onderen op / en vult de Vaten dan weder met zuivere Craan tot een mingelen naa op. De Verkoper is vervolgens ten zynen koste gehouden / deeze Craan van de Kookery af te leeveren / 't zy naaer Amsterdam of elders waar 't den Kooper begraert.

Wat voor
Bedienden
tot een
Traankoke-
ry noodig
zyn.

Tot zodanig een Craankookery worden gemeenlyk 7 Personen ten dienst vereischt ; te weeten : den Baas die 't opzicht heeft / genietende 36 stulvers 's daags / voorts twee Kookers / een Gootoppaffer. / twee kuitpers en twee Sjouwers of Stoohers / ieder

20 stul-

20 stulvers 's daags / waar nevens noch de kost / die hen dooz een Drouw gekookt en bereid word / en daar vooz 10 stulvers dagloon heeft / gelyk ook een Waaker vooz ieder nachtwacht 10 stulvers ontfangt.

De Kooherp ontfangt van ieder Quardeel of 12 Stekannen byf stulvers. De puit uit de Baliken als mede de Lil word in on- de Waten open en overend staande gedaan; wanneer de Zon schyn / word hier van de lovendyvende Traan afgerooint / en vervolgens den Drukkoohers verhocht / die daar byzine traan van stookien / en uitpersen / dooz Lopers / Leertouwers en an- dere gebruikt.

De Quardeelen rekentmen op twaalf Stekannen / en een Ste- kan houd 18 Ringelen; waar van d'onkosten zyn als volgt: Dooz 't roepen 2 stulvers het vat; Inpost van 't Brandhout 't vat 2 stulver met 1 verhooging; vooz ieder vat traan vacht- loon naar Amsterdam 3 stulvers / maar van 't Schip naar de Kooherp 2 stulvers / en de leege Waten 1 stulver; betaalende noch in den verkoop vooz ieder Quardeel aan de Courtagie 3 stul- vers.

Wat de Walvischbaarden aanbelangt / deeze worden gemeenlyk by de Traanhoerpen schoon gemaakt / nademaal ze eerst overge- komen / noch aan bossen aan elkander vast zyn; dus worden ze dan met een scherpe yzere Gzaaf / een vooz een van malkan- der gekloost / vervolgens met smalle yzere Schoppes afgestoken / en 't wit dat aan de koppin zit / met een stompe Dissel afgedis- selt; hier naa worden ze om te weken in 't water gelegd / daar weder uitgenooten met heibezems afgeschrobt / en afgespoelt / ver- volgens op zyn eind te droogen gezet / voorsz op een bank of plank gelegd / het hait ter zelden afgesmerden / en met een mes de koppin gedunt en wat of gesnoeit. Dervolgens worden dan dee- ze baarden / by droog weer in de open lucht / eenige uren op latten te droogen gelegd / en droog zynde / in 't Walvisch geboz- gen en opgelegd.

Een Walvisch 45 of 50 Quardeelen Traan uitleeberende / daar van komen gemeenlyk 400 stulks Maatbaarden / alle meer dan 6 voeten lang / wegende dooz elkander 3 of 4 pond / naa de Dirsch vet of oudt is / wordende d' overige Ondermaatbaarden ge- noemt / en gemeenlyk twee vooz een gereekent / deeze weegen van zodanig een Dirsch omtrent 250 pond. De Baarden van een man- netjes Walvisch zyn wat dikker / zwaarder en krommer / als van de wyfjes Dirschen / en dertyalven aan deeze gestalte wel te onderscheiden.

Hoedanig de Walvisch- baarden ge- znuiver wor- den,

en wat ieder Viscb om- trent uitlee- veren kan.

330 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

Werdantig deeze Craan en Baarden verhoecht worden / en in
1778 ſomtjds jaarlykſ grootte verandering onderheevig zyn / heb-
benwe genoegzaam in de voorsz beſchreevene Lpſt / in 't derde
Deel dattende Hoofdstuk omſtandig vertoont ; werwaarts wy
den weertgierigen Leezer wyzen / en hier mede een einde van onze
verhandeling maaken.

T O E-

M
Die
En h
Daar
Die

Zy
Zoo
Daar
Van
Noch
Niet

He
En da
Een h
En n
Zes k
Gaa c

Ve
Een g
Een d
Die t
En da
Onder

T O E G I F T

Voor de

GROENLANDSCHVAARDERS,

En

M A T R O O Z E N.

Matrosje die de Zee bemint,
En kleine schatten overwint,
Die vaart naar 't Oosten en naar 't West,
En houd de warmte voor het best,
Daar men moet waters drinken,
Die wel slinken.

Zyt gy het warme Land nu moe,
Zoo peurt eens meê naar Groeland toe,
Daar zult gy over vuilen stank,
Van 't stinkend water tot uw drank,
Noch over heete dagen,
Niet veel klaagen.

Hebt gy een broek vyf zes aan 't gat,
En dan noch om de lenden wat,
Een buffelje, een rok twee dry,
En noch een bollikvangers py,
Zes knuffen om twee beenen,
Gaa dan heen.

Verziet u van, op dat gy 't vat,
Een goede buffak onder 't gat;
Een dikken beel van een kombaers,
Die trekt dan dichjes om den naers,
En dan de neus gesteecken
Onder 't deeken.

Naau legje dan wel fraai te kooy,
En slaapt zeer makkelyk en mooy;
Dan roept 'er een, als waar hy mal,
Door 't heele Schip: Sa val, val, val,
Straks moetje op dat roepen,
In de Stoepen.

En vraagje dan wat dat beduid;
Daar loopt 'er een aan ly vooruit,
Het is een Walvisch machtig groot:
Nu lustig mannen steekt hem dood:
Hy zal oranje blaazen;
Braaf als baazen.

Sa lustig, rooft hem naar zyn gat,
Eer dat hy kiest het hazepat;
Daar krygt hy een harpoen in 't lyf,
Byget hy loopt geweldig styf;
Daar krygt hy lenssen steeken:
Hy 's bezweeken.

Dan voert de Commandeur het woord:
Sn mannen met den Vifch aan boord,
Daar zal men 't zamen vroolyk zyn,
Met een rantfoentje brandewyn,
Wilt lustig maar boegseeren;
Braaf; als Heeren.

en in
/ heb-
t derde
ets wy
an onze

Als men dan wat geslaapen heeft,
En dat de Vifch wel boven zweeft,
Dan zal 't 'er op een flensfen gaan.
Men brengt Spekmessen op de baan,
En doe de Spil wel draayen.
Zoo, laat waayen.

Sa lustig mannen als een pop,
En wind het dryvend hagien op;
Al hoog genoeg: kom lustig, draa,
Sny stukken, smyrze in 't flensgat, gaa;
Strak zullen wy de baarden,
Aan gaan vaarden.

Na dat het flensfen is gedaan,
Dan zal 't weer op een snyen gaan;
Jan hagel word nu Officier,
De minste is dan een Piekenier;
Dus moet elk een zyn zaaken
Daar naa maaken.

Nu mannen, zonder veel verzuim,
Sa hyt war hagies uit het ruim;
Een ander roept, Spek aan de bank;
In 't Flensgat roeptmen: wacht zoo lank,
Ik moer eerst hagies haalen,
zonder draalen.

In 't ruim roept Schelman met geweld;
Brui-Spek in 't ruim; hoe is 't hier getelt?
Een ander roept nu weer: ja voort,
En brui de krenghen buiten boord;
Kom jongen, tap eens drinken,
Of 't zal sinken.

Als dan den arbeid is gedaan,
Zoo zal de Kok aan 't kooken gaan,
Een wakre ketel biér en brood;
Is die in 't lyf, geen kommer groot
Men daar behoeft te lyen,
weér aan 't snyen.

Zoo doende raakt het Schip vol Spek;
Aan traan zal zyn dan geen gebrek;
Jan hagel word de kop schier kroes,
Hy is zoo smeurig als de droes;
Maar 't geldje zal het moeten,
Weér verzoeten.

Wanneer men komt weér t' Amsterdam,
Of waar men 't laast zyn afscheid nam,
Dan zoekt elk weder naar zyn weerd;
Alwaar al 't geldje word verteert.
Met dag en nacht te drincken,
En rinkluken.

BLADWYZER

Der voornaamste Zaaken.

A.

Aanmerking over de koershouding der wykende Visschen 217. Hoedanig de afwachting der geweekte Visschen waar te neemen. 218, 220.

Aas, zie Walvisch Aas.

Aasryke Gronden omtrent *Spitsbergen*, werwaarts een overvloed van Visch eertyds quam afzakken. 160. 175.

Achzgewing (noodige) in 't Ys, en hoe zich daar in te gedragen. 145.

Achter-Poorland by *Spitsbergen*, is aasryk. 211.

Alle aan de Noordse Compagnie verleent, bewyst het gevoelen van den doortogt naar Indiën. 131.

Alle van *Continuatie* en *Prolongatie* op 't *Oceany* der Groenlandse Visschery 181.

Alle van *Verdrag* met de Vriesche Compagnie. 188.

Afmaaken, wat dat is in de Visschery. 317. Toestel hier toe aangewezen. 318.

Algemeene toestel tot de Visschery. 302.

Aloude Historiën der Noordse Gewesten, haare onzekerheit aangewezen. 58.

America, of het aan *Groenlands* grenst onderzocht. 25.

Amsterdammer Eiland, by *Spitsbergen*, door de Hollanders bezeten. 160. 179.

Arnerimus Jonas over de bevolking van *Yslandt* onderzocht, en wedersproken. 62.

d'Asiaansche Odin onder d' aloude *Yslanders* geeert, en wat men van hen gebeuzelt heeft. 57.

B.

Baarden (Walvisch) en haare gestrektheit in den mond van de Viscb beschreeven 82. 90. hoeveel ieder Viscb uitlevert 89. 314. 329, waar toe deeze de Viscb dienen. 90. hoe de zelve worden uitgesneden 313.

Bafques, de eerste aanleiders tot de Walvischvangst. 172.

Bedenkingen voor en tegen over des Schryvers oogmerk wegens d' onregelmatigheit in de Visschery 254. wat order hier in te beramen zy 255. en gevallen aangeewezen 256. zaaken in 't algemeen die opmerking verdienen. 257.

Beerchaay op *Spitsbergen* ontdekt. 161. 179.

Beerenberg de voornaamste Berg van *Jan Mayen Eilands* beschreeven. 79.

's Beeren Eilands door Willem Barentsz. ontdekt. 111.

Beeren, (*witte*) meer Zee- dan Landdieren en waarom. 6.

Beerenstryd, hoe hagchelyk somtyds uitvalle kan. 241.

Behouden Haven, aan d' *Yszontbaay* op *Spitsbergen* gelegen. 178.

Bekkenel van een *Eenhoorn* Viscb, zie *Eenhoorn*.

Biskajers, of die aanleiding tot de Walvischvangst gegeeve hebben 99. en of deezen *Landaart* eertyds op hunne kusten Walvischen opdeeden onderzocht. 100.

Biskajer Hoek op *Spitsbergen* door de *Biskajers* bezeten. 161. 179.

Boehardus gevoelen onder de *Bevolkers* des *Aardryks*. 59.

Brandwacht, op de Visschery uitgezet en hoe. 306.

Brandewyns Baay op *Spitsbergen* ontdekt. 161. 179.

Bronnen en haare zeldzaame uitwerking beschreeven 36. wonderlyke opwelling van heete bronnen aangemerkt. 44.

C.

Centraal vuur, of dit met de *Brandende Bergen* gemeenschap heeft, onderzocht. 41.

D b

Com.

B L A D W Y Z E R.

Commandeurs, hoe eertyds in de Visschery als Schippers dienden. 99.
Compagnie (Deensche) van Groenlandt te Kopenhagen opgerecht. 22.
Compagnie (Groenlandsche) van Hollandt, Zeelandt en Vrieschlandt opgerecht 172. 183: 188: en weer gescheiden. 201.

D.

Deensche Baay op 't *Deensche Eilands* voor *Spitsbergen* door de Deenen bezeten. 160. 179.
Deensche Kronyk, met vreemde en labelachtige vertellingen van *Groenlands* aangevult. 12.
Daukaladoners wie die waren. 64.
Dichtkunds der *Ylanders* van welk een aart die was. 51.
Disco op *Spitsbergen* ontdekt 161. alwaar noch overblyffels van *Traankokeryen* zyn te sien. 177.
Doddemans Eilands op *Spitsbergen*. 191.
Duortags door de *Waags* en *Straat-Davis* onderzocht 108. overweeging over deezen doortogt, die mede van de zyde van *Japan* ondernomen word 109. verscheide gevoelens en getuigenissen wegens deezen doortogt bygebracht 109. 110. wat de Heeren *Ybrands Ides* en *Wifsen* van den zelve geschreeven en gevoelt hebben 120.
't *Ys* de eenigste hinderpaal om den toeleg te voltrekken 121. een *Akte* aan de *Noordfche Compagnie* verleent, in gevalle van doorgeraaking, in de havens van d' *Oostindische Compagnie* te mogen aanlanden. 121.

E.

Echhoorns, veel in *Groenlands* en omtrent de *Straat-Davis* te vinden 6. of de zelve van *Zee- of Landdieren* voortkomen, naaukeurig onderzocht en bewezen geen hoorns maar tangen te zyn 7. 8. 't *Bekken* van een *Eenhoornvifsch* beschouwt 7. gevoelens der *Ouden* over de *Eenhoorns* onderzocht 8. Twee hoorns in 't hoofd van

een *Eenhoornvifsch* gezien 9. De gesteltheit deezzer hoorns onderzocht 9. Wat voorval een *Handelaar* dier hoorns in *Moscovic* ontmoet. 10.
Eenhoornvifsch door *Groenlanders* gevangen en hoe. 22.
Eilanden (7) voor *Spitsbergen* ontdekt. 161. 170.

Eilandsche Walvifschten, eertyds omtrent *Spitsbergen* en *Jan Mayen Eilands* gevangen, en waarom 78. hunne natuurs gesteltheit aangemerkt 78. Op deezen worden de *Groenlandsche*vaarders uitergerust 81. hunne gesteltheit en onderscheiding van andere *Vifschten* beschreeven 81. Voorreeling der zelve aangemerkt 85. *Leuwwenhoeks* gedachten over 't lang leven deezzer *Vifschten* 86. Waarom *Eilandsche Vifschten* genoemd. 197. hoedanig van voor *Spitsbergen* verdreeven. 198.
't *Eilandsche Walvifsch Gevifsch*, hoe verre het zich uitstrekt en te bepaalen zy 105. 123. 't Kan zich door de *Tartarische Zee* uibreiden 125. dat gebleeken is door een *Walvifsch* in de zelve *Zee* gevangen, waarin een *Hollandsche Harpoen* gevonden wierd. 126.
Engelsen, d' eerste Bevaarders van *Spitsbergen* 158. trachten de *Hollanders* deezze vaart te betwiften 158. dat bygelegd word 159. eigenen zich 't eerste voorrecht in de *Spitsberger Vifschery* toe. 177.
Engelsche Baay, benoorden 't *Voorlandt* van *Spitsbergen*. 160.
Engelsche Haven, achter 't *Voorlandt* van *Spitsbergen*, door d' *Engelsen* bezeten. 160.
Engelsche Vifschery, hoe die eertyds bestond. 162.
Erik d' eerste *Volkplanter* van *Oud-Groenlands* 2. wiens nazaaten de *Stad Gardo* bouwen 4. en vervolgens *Albo* stichten. 4.

F.

Fifschten wat dat is 311. en hoedanig daar mede omgegaan word. 312.
Flecco, voor den dertien ontdecker van *Yslandt* gehouden. 61.
 Fonda.

Fondam
 blyffe
 van F
 Forbifsch
 landt

Gale
 een

Gardam
 landt
 Gidam
 danig.
 Geraad
 danig
 Gestel
 onder
 't een
 ken 1
 't geb
 Gruaand
 wat de
 Groene
 berg
 Groenlan
 en wa
 Groenlan
 bevolk
 voert
 en De
 lucht in
 11. Ho
 fchynt
 taris of
 Waaron
 26. On
 lands a
 Groenlan
 van een
 voert 1
 zyn onb
 telyke
 den, e
 20. hun
 Groenlan
 oppgerecl

B L A D W Y Z E R.

Fondamenten van Traankokeryn, zie Overblyffels van Muuraadjes en Fondamenten van Pakhuizen en Traanketels.
Forbifchers (Martin) ontdekking in Groenlandt en hoe. 19.

G.

Gale Hamhes, aan Oudgroenlands, mede een goede Vifchplaats aangewezen. 218.

Gardanus, de tweede ontdekker van Yslandt geacht. 60.

Gedannens in de *Vifchery*, drierley en hoedanig. 304.

Geroedfchappen ten dienft der *Vifchery*, hoedanig uitgedoelt. 304.

Gefelthois der Geweften, hoedanig dit een onderscheid van gemaatigheid maakt 132. 't eene Geweft met het ander vergeleken 132. waar door de omzwerfing van 't gebrooken Ys word getoont. 133.

Gruaand Goudlaans of Stofgoud ingelaaden, wat den Schipper deswegen ontmoet. 22.

Greens Harberg aan de Yzondbaay op *Spitsbergen* gelegen. 178.

Groenlands trekking befchreeven 1. door wie en waarom *Groenlands* gendemt. 2.

Groenlands, door *Erik* en zyn *Zoon Leiffe* bevolkt, en 't *Kristendom* allenks ingevoert 3. Verschil over de tydrekening deezer bevolking tuffchen d' *Yslandsche* en *Deenfche* *Kronyken* 3. Gemaatigde lucht in *Oud-Groenlands* en ftronge koude 11. Hoedanig de Vaart op *Oud-Groenlands* fchynt geflopt 23. of *Groenlands* aan *Tartarij* of *America* grenft, onderzocht 25. Waarom deeze *trekking* onzecker blyft 26. Onderzoek en befluit over de *Groenlands* aangrenzing. 33.

Groenlanders befchreeven 15. Hun gedrag van eenigen naar *Deenemarken* overgevoert 18. Drift tot hun *Vaderlandt* 19. zyn onbequaam bevonden om in de *Kristelyke* *Godsdienst* onderweezen te worden, en om de *Deenfche* *Taal* te leeten 20. hunne gefalte befchreeven. 21.

Groenlandsche Maatschappy te *Koppenhagen* oppgerecht, zenden Schepen naar *Groen-*

lands, en handel met dien *Landen* gedicteven. 22.

Groenlandsche Maatschappy in *Nederlandt*, wanneer een begin genomen, en met een *Octroy* begunftigt 173. Omtrent met d' *Ooftindifche Compagnie* op een tyd begonnen 192. Redenen waarom de zelve weer vernietigt is. 192.

Groenlandsche Schuitjes en Vaartuigen befchreeven, en hoe de *Groenlanders* daan mede wecten om te gaan. 19.

Groenlandsvaarders hoedanig die worden uitgereed 287. Wat Schepen tot de *Vifchery* bequaam zyn 288. en hoedanig men die ballaft. 292.

Groenlandsche Vloot, wat daar toe word vereifcht. 293.

Groenlandsche Vifchery, hoedanig eertyds in en omtrent de *Bayen* gehandhaaft 184. Voor een ieder open geflitt 195. 202. verbod fomtyds daar op gelegd en waarom. 195.

Groenlandsche Walvifchery, hoedanig en wanneer begonnen 178. deeze *Vifchery* befchreeven en in haare behandeling, 't *Scheepleven* en gedrag befchouwt. 287.

Gronden voor *Jan Mayen Eilands* en *Oud-Groenlands*, wanneet daar de *Vifch* best aan te treffen. 213.

Groenlands gedachten over de bevolker van *Armerika* bygebragt. 59.

H.

Halvemaans Eilands voor *Spitsbergen* ondedekt 161. alwaar noch overblyffels van *Traanketels* zyn te vinden. 177.

Hamburgen aan op *Spitsbergen* by de *Hamburgers* bezeten. 160.

Harlinger Kokery op *Spitsbergen*. 194.

Harponiers hadden eertyds 't beftier over de *Vifchery* 99. wierden voor gevaarlyk waaghalzen aangezien en derhalven zeer geacht. 100.

Harpoen, het voornaamfte werktuig waar mede de *Walvifchen* gevangen worden. 306.

Hecla, een beruchte *Berg* van *Yslandt*, en wat zeldzaamheden men van den zelve

B L A D W Y Z E R.

vertelt, niet dan op hygelooft gegrond 40.
 Oorsprong van 't branden van dien Berg
 onderzocht. 41.
Hoopstoks Baay op Spitsbergen, waar gelegen. 179.
Hollanders, wanneer zy de vaart op *Spitsbergen* voortzetten. 158.
Hollandische Baay op Spitsbergen, by de *Hollanders* bezeeten. 160. 179.
Horizons baay op Spitsbergen by d' Engelsen bezeeten, 160. alwaar noch overblyffels van *Traankokeryen* zyn te zien. 177.

I.

Jan Mayen Eilands certyds zeer *Vifchryk* 78. 180. 201. 221. door wie en wanneer ontdekt 78. 221. des zelfs *Kuften* beschreeven 79. *Bayen* aangewezen 80. en overwintering aldaar gedaan. 221.
Jan Teuniffens Baay op Spitsbergen ontdekt. 161.
Ingulfus, d' eerste *Grondlegger* van *Yslands* *Bevolking* en hoe geacht 61. dat door *Arngrimus Jonas* gefteevigd word, maar onderzocht zynde, wederfprooken. 62.

K.

Kentering der gevange en gereeze *Viffchen* hoe bezwaarlyk die is, door een byzonder voorval getoont 104. die echter word te boven gekomen en hoe 105. *Vreemde wys* van *Kenteren*. 313.
Klok Baay en Behoude Haven bezuiden 't *Voorlandt op Spitsbergen* door d' Engelsen bezeten 160. heeft vervolgens den *Hollanders* voor een verzamelpplaats van een ryk gelaade *Vloot* gediend. 178.
Keershouding naar *Groenlandt* in 't *Zeekeizen* ten voorbeeld gefelt. 301.
Koude, ftrenger omtrent de *Kuften* dan in ruime *Zee*. 129.
Kronyk, zie *Deenfche* of *Yslandsche Kronyk*.
Kruisbaay, op *Spitsbergen* waar geleegen 179. is *Aasryk*. 211.

L.

Landwinden veroorzaaken des *Zomers* warmte en 's *Winters* koude. 136.
Leeuwboeks aanmerking over 't oog van een *Walvifch* en over de *perffing* van 't *Water* waargenomen 83. *Waarom* in de *Spaansche Zee* geen grond te pylen is 84.
Gedachten over 't lang leven der *Walviffchen*. 86.
Leiffe d' eerste *aanleider* tot het *Kristendom* in *Groenlandt* geweest. 3.
Lens, wat voor een werktuig dit in de *Viffchery* is. 308.
's Lensen der Viffchen, hoe dit in zyn werk gaat. 308.
Liefde Baay op Spitsbergen ontdekt. 161. 179.
Lindenaus (Gotske) ontdekking van *Groenlandt* en zyn *wedervaaren* aldaar 16. *Andermaal* derwaart op ontdekking uitgezonden, en wat hem ontmoet. 17.
Lome Baay op Spitsbergen ontdekt. 161.
Loosheit tuffchen de *West- en Zuidys Viffchen* hoe t' onderscheiden 246. hoedanig deeze *Viffchen* in hunne *loosheit* te *verfchaken*. 249-
Lucht; *gemaatigheit* der *Oud-Groenlandfche Lucht*. 11.
Lynen, zie *Walviffchlynen*.
Lyf van de *Hollandfche Groenlandfche Viffchery* en der zelve *Vangft* federt eenige jaaren. 269.
Lyf van de *Hamburger Groenlandfche Viffchery* en *vangft* federt eenige jaaren. 269.
Lyf van Viftalie of *Leeftogt* voor *Schepen* van 4, 5. en 6 *Sloepen*. 290.
Lyf van een *Groenlandfche Vleet* of *Arma-zoen*. 293.
Lyf der Bedieningen in de *Viffchery*. 302.

M.

Maan Eclips een dag vroeger op *Spitsbergen* dan volgens uitrekening gezien. 225.
Maandgelders wat die verdienen. 300.
Maat-

B L A D W Y Z E R.

Maasbaarden, hoeveel ieder Visch omtrent uitle. vert. 89.
Maatschappij, zie Groenlandische Maatschappij.
Magdalen's Baay, waar gelegen 179. is Aasryk. 211.
Maraldi, bericht van verscheide Observatiën te Parys, te Dieppe, in Engelandt enz. over 't Noorderlicht. 227.
Martiniërs gevoelen van het *Waigat* bygebragt 107. en verdacht gehouden. 108.
Misbruik in 't Traan- en Baardenhandel ingesloopen en weder afgeschafft. 260.
Monsterring van 't Scheepsvolk naar Groenlandt hoe geschied. 297.
Monsterring in een schaarse en Ruimen tyd van Manschap. 298.
Mosselbaay op *Spitsbergen* ontdekt. 161. 179.
Munt (Jan) op ontdekking van een Straat tusschen *America* en *Groenlandt* uitgezonden 27. loopt de *Straat Hudzon* in, alwaar hy met eenige inwoonders handelt 27. en naainen aan d' ondeckte Landen en Kusten geeft 29. zyne overwintering. 30.
Musks overwintering beschreeven en wat elende hy uitsfond 31. maar komt eindelijk weder in Denemarken aan te landen 32. tracht andermaal een togt te doen, en zyn vreemd wedervaaren en dood. 33.
Munks Haven, waar geleege. 28.
Munks Winterhaven, aan de Kust van Nieu-Denemarken 29. alwaar deezen Zeeheld overwintert is en wat hy daar aanmerkelyk vond. 30.

N.

Naamlyst van alle de Directeurs en Commandeurs der Hollandische Groenlandische Vischery en handel. 274.
Naamlyst van alle de Directeurs en Commandeurs van de Hamburgische Groenlandische Vischery en handel. 281.
Nadocus voor d' eerste ontdekker van Yslandt gehouden. 60.
Noord Baay van *Spitsbergen* eertyds Vischryk 199. Overwintering aldaar door 7 Mannen gedaan. 221.

Noord Bank eertyds voor *Spitsbergen* een goede Vischery geweest. 199.
Noorderlicht of Nachtscheemering hoedanig in *Groenlandt* 11. en te *Spitsbergen* gezien 224. 't zelve door verscheide Geleerden naagespeurt en te Paris; Dieppe, Brest in Engelandt en langs de Kusten van *Languedok*, te *Koppenhagen*, *Berlin* en elders waargenomen. 227.
Noordkapers konnen zich in een warmer Gewest dan de Eilandische Vischen onthouden, en waarom 87. hebben hun meeste verblyf omtrent de Noordkaap en Yslandt, alwaar deeze Visch zyn aas vind, aangewezen 91. meer dan een *Ton Haring* in de maag van een Noordkaper gevonden 91. onthoud zich lieft in diep water, waarom hy de Noordzee schouwt 93. zyne kundigheid van zyn Natuurlyk Gewest aangemerkt 94. waar deeze Visch het zee-kerste is aan te treffen 95. dat onder Ysland en de Noordkaap word geselt 96. Ondieptens door hem geschouwt, en waarom, en zyne tydelyke plaatsverwiffeling aangewezen. 97.
Noordkapers Aaselt waar en wanneer tydig 97. die deeze Visch weet waar te nemen. 98.
Noordosterland by *Spitsbergen* ontdekt. 161. 179.
Noordpool (Reistogt naar de) en om de zelve door een Groenlandschvaarder voorgestelt, en wat daar van te denken zy. 107.
Nova Zembla door *Willem Barentsz.* bezelt 112. Overwintering aldaar en hoe kommerlyk die afleip 113. Akelige toestand van deeze overwinteraars 114. hunnen terugtogt naar 't Vaderlandt met d' uiterste gevaaren vermenegt. 118.

O.

Observatiën over 't Noorderlicht en der zelve uitwerkelen vertoont. 227.
Oftroy aan de Groenlandische Maatschappij verleent 173. Continuatie verkreegen 181. 193. wanneer gecindigt. 195.
 Ob 3 Om

Om de oest, hoedanig de Visschery waar te nemen. 214.
Onder Maatbaarden, wat die zyn. 89.
Ongevalen den Groenlandsvaarders bejagent 235. 236. 237. 240. 241.
Onderzoek of de Zuidys Visch van hun gewoon Gewest kundig is: 151.
Oog (Walvisch) beschreeven en naaukeurig door den Heer Leeuwenhoek onderzocht 83. Aanmerking daar over. 85.
Oestzyde van *Spitsbergen* meer dan de Westzyde met Ys bezet en waarom 152. voorbeeldelyk getoont. 153.
Order op 't bergen van den Manschap en Goederen gestelt en bekrachtigt. 271.
Ordes op de Bedieningen in de Visschery. 302.
Overblyffels van Muuraadjes en Fondamenten van Pakhuizen en Traankokeryen op *Spitsbergen* noch te vinden 177. op *Jan Mayen Eilandt* hoedanig daar gevonden. 245.

Overdenking over de Zuid- en Westysvisch in 't Iouden hunner onderscheide koersien. 146.

Ond-Groenlands, hoedanig de vaart derwaart zou zyn gestopt 23. waar door alle gemeenschap met d' aloude Bewoonders is afgesneeden 24. hoedanig dit Gewest zich uittrekt 215, hoe het zich opdoet. en voor welkers Kusten zich veel Visch onthoud 216. Overweeging hoe alhier een bequaame Visschery op te speuren zy. 247.

Oudheit van *Yslands* onderzocht 56. 57. 60. 61. 64. 65.

Overwintering op *Spitsbergen* hoe die affiep. 221.

P.

Potvisschen, onthouden zich om de Zuid 78. 87. Eenige dezer Visschen omtrent de Noordkaap gevangen en beschreeven. 284.

R.

Reeneveld, een Reede op *Spitsbergen* ontdekt. 161. 179.

Reisstogten (verscheide) ter ontdekking van den doortogt naar Indiën door byzondere Natiën gedaan 108. waar door geen ander belet dan 't Ys: alleen gevonden word. 109.

Romaen, hoedanig in d' aloude Historiën by vergelyking ingevoerd 58. Voor de eerste bevolkers van 't Noorden genomen, dat onderzocht word. 59.

Robben beschreeven 163, waar die meest te vinden zyn 165. listen gebruikt om deeze Zeedieren te vangen, en hoe veel Spek die uitleeveren. 166.

Rode Daay, waar op *Spitsbergen* geleegen. 179.

't *Ryzen* der gevange Visschen, waartoe certyds diende, doch word nu meer nadeelig dan voordeelig geacht en waarom 101. Hoe bezwaarlyk eengereeze Visch te kenteren zy 103. door een voorval aangeweezen. 104.

S.

Schaakspel, hoe vernuftelyk door d' Yslanders behandelt. 56.

Scheepstogt van Willem Barentsz. kortelyk aangemerkt. 111.

Schepen in 't Ys bezet, hoedanig die zoo veel mogelyk is te redden 76. 238. en verlaaten worden. 239.

Schryvers (verscheide) over d' Oudheit van Yslandt vergeleken. 64.

Schmitjes (Groenlandsche) beschreeven. 19.

Schrelingers, d' eigen inwoonders van *Groenlands* geacht 5. die vermeent worden omtrent de *Seraat-Davis* t' huis te hooren en Amerikanen te zyn. 5.

Slaap en *Waaktyden* hoedanig in de Visschery waargenomen. 315.

Sleepstouw, wat het certyds was, als tot de Walvischvangst diende. 100.

Smeerenburg op 't Amsterdams Eiland by *Spits-*

B L A D W Y Z E R.

Spitsbergen, een beruchte Traankokery eertyds geweest 179. alwaar een voordeelige Visfchery was 180. groot gewoel aldaar wegens de zelve 191.
Sneeuwdeeltjes en der zelve verwisseling beschreeven, en hoe die voortkomen. 74.
Spaanfche Zee, waarom daar met het loot geen grond is te pylon. 84.
Spek van Robben en Walruffen, wat Traan dit uitlevert. 165.
Sperma Ceti, uit geen Walvisfchraad te bekomen en waarom 85. is 't brein van een Potwifch, en hoedanig dit word bereid. 184.
Spitsbergen, wat bericht *Loonin* van dit Landgegeeven heeft 25. Van wie en wanneer ontdekt 67. Gefteheit van 't Landt en hoe zich deeze Kufft opdoet 68. Wordt 's winters t'eenemaal in 't Ys bezet 68. Is fteenrottig van grond en gantfch bergachtig 69. ftrekking der Bergen 70. Verfcheide Baayen aangewezen 70. Ongemeen koude van dit Gewest en waar uit die ontflaat 71. door *Richard Nicolzon* beschreeven 158. ftrekking en gelegenheit van 't Eilandt 159. eertyds het welgelegenfte voor de Visfchery. 161.
Spitsbergen Waigat ontdekt. 161.
Spitsberger Zuidend, de voordeeligfte plaats voor de Visfchery en waarom. 210. 214.
Straat Davis, van waar zich de *Weflyf* Visfchery tot aan *Spitsbergen* uitftrekt. 208.
Straat Hudson, door *Munk* de ftraat *Chriftiaan* genoemd. 27.
Siroomen, hoedanig die 't Ys van voor *Spitsbergen* om en wegvoeren. 253.

T.

Tartarie, of het aan *Groenlands* grens onderzocht. 25.
Tartariſche Zee, waar in een Walvisfch gevangen, een *Hollandfche Harpoen* in 't Iyf hebbende. 126.
Toule (aloude) voor *Yslandt* geacht. 64.

Togen ter ontdekking van *Groenlands*, vallen vruchteloos uit 13. *Forbiffchets* ontdekking. 13.
Torwald en zyn zoon *Erik* beide *Noorwegers*, eerfte ontdekkers van *Groenlands*. 2.
Traankokeryen eertyds voor de *Landvisfchery* op *Spitsbergen* hoedanig gebezigt. 174. worden wederom geflaakt. 200.
Traanbreiding en haaren toeftek beschreeven 327. en wat voor *Bedienden* hier toe gebezigt. 329.

V.

Verbovelingen beschreeven, en hoe die ontfaan. 72.
Verfchynfel in *Munks* overwintering aan *Zon* en *Maan* gezien 30. een diergelyk verfchynfel op den *Togt* van *Willem Barreth* naar *Zampla*. 111.
Viftalis tot mitruffing der *Groenlandsvaarders* hoedanig verzorgt word. 288.
Vinwifchen onthouden zich geruoelyk in warmer Gewesten dan de *Eilandfche* *Visfchen*, en om wat reden 87. Als mede om de *Zuid* en fomtyds wel in de *Spaanfche* en *Middelandfche Zee* 91. Zyn ook wel voor *Spitsbergen* gezien, en onthouden zich mede ont de *Obft* 92. Waaraan deeze *Wifch* met de *Walvisfch* t'onderscheiden. 92.
Wifch gefchooten, hoedanig daar mede gehandelt word 308. en gedood hoe naar boord gebragt. 310.
Wifchery in haar eerfte gedaante befchouwt. 305.
Wifchery op *hooge Graden*, hoe aldaar aan te treffen. 213.
Wifchery aan *Ten Majen Eilandt* en te *Spitsbergen* geflaakt. 226.
Wifchery op *Laage Graden*, wanneer die tyd is. 215.
Wifchery in 's *Los Ts*, hoe die word aangelegt 324. en echter moeyelyk valt. 325.
Wifchery om de *Oeff*, wat daar in moet worden waargenomen. 325.
Wifchery van de *Groenlandfche Zee*. 6.

vlakten

B L A D W A Y Z I E R.

Vlakken Hoek op *Spitsbergen* ontdekt. 161.
179.
Vogelen, hunne zeldzaame onderscheiding
der nesten aangemerkt. 154.
Voordeelen door de *Hollandfche* *Viffchery* in
een reeks van jaaren aangebragt 261. als
mede door de *Hamburgers* behaalt. 268.
Voorlands van *Spitsbergen* befchreeven. 178.
Voorftelling der *Walviffchen* aangemerkt.
85.
Vriizen trachten zich in de *Groenlandfche*
Viffchery in te dringen 185. die by ver-
drag ingelaaten worden. 188.

W*aarneeming* in 't *Ys* bezet zynde, 124.
als mede omtrent de *Viffchery* van
Jan Mayen Eilands en hoe 245. Hoedanig
die mede in 't algemeen voor de *Viff-
chery* drieledig dient in acht genomen.
248 tot 252.
Waigat (*Spitsbergen*) van 't *Waigat* van *Nova*
Zembla t' onderscheiden. 71.
Waigats van *Nova Zembla*, of 'er een door-
tocht te vinden zy, onderzocht 106. blyk-
baare teekenen dijsaangaande aangewe-
zen. 106. *Martiniers* gevoelen; die het
tegendeel beweeven wil 107. dat verdacht
word gehouden 108. *Wat* *Isbrands Ides*
van deezen doortocht gefchreeven heeft
110. de *Heer* *Wisens* gedachten over 't
zelve onderwerp. 111.
Walruffen befchreeven 162. waar meest te
vinden worden met een byzondere
Harpoen gefchooten en met lenffen ge-
dood. 167.
Walruftuyd te lande, hoedanig ondernomen.
169.
Walrusvangft, voordeelig door den *Com-
mandeur* *Ryke Yffe* aan d' oofstkant van
Spitsbergen uitgevoert. 170.
Walviffchaas befchreeven 87. en hoedanig
van aart 88. waar het meest gevonden
word en door den *ftroom* fomtyds naar
't diep water gevoert 88. *Grondgewas*
waar uit dit aas voorkomt 89. om wat
reden de *Walviffch* zich alleen met dit

aas vergenoegen moet en hoe de natuur
van zyne geit alte daar toe alleen eigen
is 89. welk aas meest met den *ftroom* om
en omtrent *Spitsbergen* gedreeven word.
110.
Walviffch *Gewest* in zyn uitgestrektheit aan-
gemerkt 123. en door *Voorbeelden* be-
paalt. 127.
Walviffchen, onthielden zich eertyds veel
omtrent *Spitsbergen* 25. 78. wat waar-
fchynlyk hun aas of voedsel is 26. Vee-
lerly foorten van deeze *Viffchen* volgens
gedachten der *Schryvers* aangemerkt 80,
werwaarts de *Walviffchen* hutfnen loop
in 't *Voorjaar* hebben 86. hoedanig zy
door 't zwakke *Ys*; om adem te fchep-
pen, doorbooren kunnen 124. Deeze
Viffchen op te vangen ondoenelyk geoor-
deelt en door *voorbeelden* bevestigd 126.
Moeten des winters noodzaaklyk om 't
bellofen *Ys* de *Noordpool* en de *Noor-
derlykfte* *Gewesten* ruimen 128. zich die-
per in *Zee* en *Zuidwaarts* begeeven; of
zich omtrent den *zooom* van 't *ys* on-
houden 130. Hoedanig deeze *Viffchen*
van de gefeltheit der gronden, diep-
tens en wateren kundig zyn, om hun
gewoon *Gewest* te vinden 155. Hoe
deeze *Viffchen* in 't *Ys* geweeken zyn.
202.
Walviffch in den *Tartarifchen* *Oceaan* gevan-
gen, in wiens rug een *Hollandfche* *Har-
poen* gevonden. 126.
Walviffchlynen, van wat gebruik in de *Viff-
chery*. 306.
Walviffch *Spok*, befchreeven 85. Hoedanig
hier mede in de traankooking gehandelt
word. 318.
Walviffchvangft, wanneer en op wat tyd de
Schepen daar op uitgaan 26. hoe veel te
moeyelyker nu dan eertyds te voltrekken
198, word nu in 't ys geoeffent 203. Hoed-
danig in 't ys dient waargenomen. 321.
Walviffchvlucht nagefpeurd 198. en 't gevolg
van dien overwoogen. 205, 206, 207, 212,
213.
Waterperfing, hoedanig door den *Heer* *Leeu-
wenhoek* by gelegentheit van 't opwind-
den

W
e
y
W
v
z
z
d
d
f
d
W
be
A
te
r
2
V
w
Wib
fel
Will
Sp
Win
Win
ge
Wir
Wor
Ne
we
wis
fel
De
Wyd
Wyr
hier
Ys,
is
do
van
gef
Zberge

B L A D W Y Z E R.

den van een gezonke Walvisch betoogt. 83.
Wederwaardigheden in 't driftig en gatig ys,
 en hoe daar in te voorzien 322. in 't los
 ys hoe zich daar in te gedragen. 323.
Westysvisch, hoe die zich met de Zuidys-
 visch vereenigen kan 131. deeze Visch
 zeer loos om gevangen te worden 141.
 zwaarigheid der onbedreevene Comman-
 deurs die hen in 't Westys ontmoet 144.
 d' onnoozelheit der Westysvischen in een
 sneedige loosheit verandert, waar door
 die nu de openzee schouwen. 149.
Westysvischery voornamentlyk omtrent *Spits-
 bergen* te beginnen, vervolgens 't *Jan
 Majen Eilands*, d' Oudgroenlandsche Kus-
 ten tot aan de *Straat Davis* t' achtervolgen
 158. Verdere uitgestrektheit aangemerkt
 208. hoedanig plaats en tyd van deeze
 Vischery t' onderscheiden 209. en wer-
 waarts de Visch dan te vinden. 211.
Wibe Janz. Water, alwaar noch overblyf-
 fels van Traankokeryen te zien. 177.
Willam Barenisz., eerste ontdekker van
Spitsbergen en wanneer. 67.
Windverkoopery der Yslanders onderzocht.
 48.
Windorigen handel in Traan en Baarden in-
 getoomt en hoe. 260.
Wirvischen beschreeven. 162.
Wormius een naaukeurig onderzoeker der
 Noordschebyzonderheden, zyn gevoelen
 wegens de Eenhoorns ingevoerd 7. in
 wiens Kabinet een Schuitje en al den toe-
 stel der overgevoerde Groenlanders naar
 Denemarken word bewaart. 21.
Wyde Baay op *Spitsbergen* ontdekt. 161.
 179.
 Wykneeming der Walvischen, hoedanig
 hier op acht te geeven. 253.

Y.

Ys, hoe omtrent *Spitsbergen* de gesteltheit
 is, in acht genomen 75. hoedanig het
 door Storm, dooi, wind en stroomen
 van de Westzyde van *Spitsbergen* word af-
 gescheurt. 159.
Ysbergen, Ysbrokken, Schotsen en Velden,

veel en vervaarlyk groot omtrent *Spits-
 bergen* te vinden. 26. 70. 76.
Yslands (omtrent) en d' omleggende Gron-
 den de Noordkaper te vinden. 95.
Yslands strekking beschreeven en door wie
 dus genocmt 34. wanneer bevolkt 35.
 aart en gesteltheit van 't Land de
 heete Bronnen en haare zeldzaamheit
 beschouwt en beschreeven 36. Zeldzaame
 Meeren 39. Hoedanig eertyds dit Eil-
 landt in Landstreeken was verdeelt 49.
 d' aloude bestiering en regeering door o-
 vertheering der Noordsche Koningen ver-
 ancert 50. ongebaandheit van 't Land
 55. Verre gezochte oudheit van 't Eilandt
 en d' eerste bevolkers 56. Verscheide ge-
 voclens over deeze bevolking 60. d' al-
 oude gelegentheit eenzelvig met het ou-
 de *Thule* bevonden. 64.
Yslanders, waar in hunnen handel beslaft
 47. hunne gewaande Windverkoopery
 onderzocht, die niet dan op bygeloof
 steunt, en dierhalven word uitgewist 48.
 Heidensche Godsdiens van dien Land-
 aart hoedanig die eertyds bestond 50. hun-
 ne gestalte en aloud gedrag 51. Dicht-
 kunde onder hen en hoe die gehandhaaft
 wierd 52. en fabelachtig afgeleid 53. Woon-
 ningen deezer Eilanders beschreeven 54.
 hunne wyze van Vecwyding en waar me-
 de zich dien Landaart genert 55. hunne
 Godsdiens en Taal. 56.
Ysvelden, kleinder onder 't Land dan in
 ruime Zee, en waarom. 77.
Ysvischery, heeft het ryzen der gevange Vis-
 schen niet noodig 101. 103. Wanneer
 en hoedanig ondernomen en hoe de Schep-
 en hier op worden uitgerust 204. best in 't
 voorjaar aan den Zoom van 't Ys en, op
 hooge graden waargenomen. 213.
Yzons Baay, waar gelegeen 178. is aasryk.
 211.

Z.

Zee, gemaatigder in koude dan 't Land.
 129.
Zeedieren, als Walrussen en Robben, waar-
 om gevangen wierden 163. wat waarde
 die

B L A D W Y Z E R.

die hadden on eertyds een goede vangst den
 Viffchers verftrekte. 164.
Zeevifch Compagnie tot de Groenlandfche
 Viffchery mede geoftroyeert. 183.
Zeeviffchery, hoedanig die behandelt wierd.
 100. wannecr ondernomen. 199.
Zeevifche Uifkyk, waar op *Spitsbergen* gelee-
 gen 179. daar mede eertyds Traankoke-
 rven zyn geweest. 191.
Zeevinden brengen des Winters warmte en
 des Zomers koelte by. 136.
Zoom van 't Ys, hoe die zich uitftrekt 125.
 alwaar de Vifch in 't voorjaar op hooge
 graden aan te treffen is. 213.
Zonswarmte en haare werkzaamheit onder-
 zocht. 134.
Zuid Baay waar een Traankokery der Vriezen,
 op *Spitsbergen* is geweest. 191.
Zuidpool, omtrent de zelve naar alle fchyn-
 baarheit, mede Zuider Walviffchen te
 vinden. 127.
Zuidys, hoedanig het bezuiden *Spitsbergen*
 om, met de Vifch tot aan 't Weftys
 komt afrakken 131. In dit Ys eertyds
 een voordeelige Viffchery geweest 146.

Wyde nitgeftrektheit van 't Zuidys aan-
 gewezen 147. hoedanig aldaar tydig ge-
 komen, een goede vangst aan te treffen
 is. 148.
Zuidys Vifch, hoe die gemeenlyk komt op-
 fchieten, en waar aan die te kennen
 zy, of met de Weftysvifch t' onderfchei-
 den 140. zyne onbedreeventheit in 't
 Weftys, dat de Zuidysvlooten een goe-
 de Vangst veroorzaakt 141. Hoedanig
 deeze Vifch zyne vlucht Ooftelyk neemt
 142. Voorbedachte vluchtkoers van de
 zelve aangewezen, zynde om de Ooft
 wel ervaaren, maar om de Weft onbed-
 reeven 143. hunne tydige vlucht voor
 de komft der Vloot 150. zulks dan niet
 als jonge Viffchen worden opgedaan,
 die mede naar hun gewoon Geweft wy-
 ken. 151.
Zuidzee (in de) op de hoogte van 55 Gra-
 den veele Walviffchen gezien, dat ver-
 moedelyk maar Vinviffchen zyn geweest.
 127.
Zwaard of Zaagvifch befchreeven, een
 groote vyand van den Walvifch. 141.

E I N D E.

ys aan.
 ydig ge-
 e treffen
 148,
 omt op-
 kennen
 dersehei-
 it in 't
 een goe-
 Hoedanig
 k neemt
 s van de
 de Oost
 est onbe-
 cht voor
 dan niet
 pgedaan,
 west wy-
 151.
 n 55 Gra-
 dat ver-
 n geweest.
 127.
 ven, een
 h. 141.

Drukfeilen, dus te verbeeteren:

Pagina.	Regel.	Staat.	Lees.
19	29	Verveelde	Verbeelde.
27	10	door branden	door't branden.
27	13	Straaten Zee	Straat en Zee.
40	9	Puinsteen	Puimsteen.
57	44	en zich dus.	en dus.
101	2	wacht men	wachte men.
127	38	Zom-Gerewest	Zomer-Gewest.
131	30	schaarheit	schaarsheit.
132	21	hoogte	hooger.
134	34	bergachtih	bergachtig.
178	3	de Engelse Baay	een Engelse Baay
		wierd genoent.	- was.
199	4	liet	legt.
223	in de kantwyzing		
	onder aan	weer laat zien	meer laat zien.
219	2	Noch	Noch.

D' overige zullen in 't leezen niet hinderen.

Eenige Boeken die by den Boekverkoper *J. Oosterwyk*, gedrukt of in Quantiteit te bekomen, zyn

- A.** M. Merian *Surinaemsche Insecten* / met de Krupden waer op dzelve gebonden zyn. op *Imperroal Papier*. Folio.
- *Europische Insecten* / met de Krupden waar op de zelve gebonden zyn. Groot Papier. Quarto. 3 deelen.
- *Deeze beyde Werken ook naer 't Leven Geschildert.*
- W. Goeree *Mosalsche Oudheden der Hebzeuwische Kerken*. Folio. 4 deelen. met Platen / van Luiken.
- W. Cave *Apostollische en Kerckelyke Oudheden*. Folio. 2 deelen. met Platen van Luiken.
- F. Josephus *Joodsche Historien*. Folio. beste Druk. met Platen van Luiken.
- Rumphius *Amboinsche Kariteytkamer*. Folio. met Platen.
- C. de Bruyns *Reysen door Moscovien / Persten en Indiën*. Folio. met Platen.
- Beschryvinge van Spanje en Portugal*. Folio. met Platen.
- Alle de Treurspelen van Joost van den Hondel*. 2 deelen. Quarto. op Nieuwjs beter Cierlyker en Correcer als oit te voren Gedrukt.
- Phedrus Fabulen* / door Hoogstraten. met Platen. Quarto.
- Resolutien van Consideratien als ook de Secrete Resolutien / der Staten van Hollandt / te. 1 tyde van 't Pensionarisschap van J. de Witt*. 3 deelen. Quarto.
- P. Marius *Compleete Dictionaire / Frans en Duits en Duits en Frans*. 2 deelen. Quarto.
- Bybel in Quarto*. 2 deelen. met Platen.
- Het Woordboek der H. Schrift en Josephus* Quarto, met Platen.
- L. Rotgans *De'zyp*. met Platen. Quarto.
- Valkeniers *Vertwart Europa*. 2 deelen. Quarto.
- W. Rogers *Reys door de Zuid-Zee*. Quarto, met Platen.
- Litgous *Reysen*. met Platen. Quarto.
- De Verbeeterde Nieuwe Hollandsche Scheepsbouw*. Quarto. met Platen.
- Den tegenwoordigen Staat van Groot Ruslandt / met het Leven van den Czaar* met Platen. Octavo.
- A. Bogaert *Roomsche Mogentheit*. met Platen. Octavo.
- Wiskonstige Verbindingen van Schoonsteenen die niet koocken*. met Platen. Octavo.
- J. de Reys *Mengeldigten / nieuwe Druk wel een derde Vermeerderd*. Octavo.
- Inleiding tot de Negotie*. Octavo.
- Quevedo *Menschen Leven van de Wieg tot het Graf*. Octavo.
- M. Brouerius *Sinnebeelden der Tonge*. Octavo. met Platen.
- Het Leven van den Spaanschen Avonturier*. 2 deelen. met Platen. Octavo.
- Kragtten der Krupden om die als Thee te Gebruiken / dienstig voor een lang Gezont en Dylph Leven*. Octavo.
- P. van Loon *Penningkunde*. met Platen. Octavo.
- 't Leven van de Wyling van Drielandt*. 2 deelen. met Platen. Octavo.
- Witgelezene Keurstoffen*. Octavo.

En meer andere Boeken, zo als in 't Frans, Duits en Latyn.

, ge-

ie gebon-

ie gebon-

len. met

aten van

en.

aten.

atws be-

van Hol-

Quarto.

2 Deelen.

i.

en Czaar

Octavo.

vo.

o.

g Gezont

